

శ్రీ మద్భాగవత ప్రకాశము

తృతీయ స్కంధము

తృతీయ భాగము

కలవతి

ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్య

ది వరల్డ్ టీచర్ ట్రస్ట్ ప్రచురణ

అచ్చ హక్కులు గ్రంథకర్తవి
ప్రథమ ముద్రణము నవంబరు 1979

ప్రాచీనస్థానము
కరస్పాండెంటు
ది వరల్డు టీచర్ ట్రస్ట్
రాధామాధవమ్
14-88-2 ముప్పిడికోలసి,
విశాఖపట్టణము - 580 002

వెల
సాధారణ ధృతి రూ॥ 22/-

~~~~~ ఎక్స్‌క్యూరియన్ ప్రంటింగ్ స్కూల్
శ్రీనగర్, ప్రకాశం రోడ్డు
విశాఖపట్టణము-16

విషయసూచిక

I భాగవత ప్రకాశము

1	దితిగర్భము ధరించుట	1
2	సనకసనందనుల వైకుంఠయానము	౪
3	వైకుంఠ వర్ణనము	5
4	సనకాదులు వైకుంఠమునకు వచ్చుట	12
5	జయ విజయములు	15
6	సనకాదులు జయవిజయాలను శపించుట	17
7	నారాయణుని దర్శనము	28
8	నారాయణుని ధర్మనిర్ణయ సంభాషణము	28
9	సనకాదులు తమ తప్పు తెలిసికొనుట	46
10	నారాయణుని తీర్పు	58
11	జయవిజయములు భూ పరమ మొందుట	57
12	దితి హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులను ప్రసవించుట	58
13	కశ్యపుడు పుత్రులకు నామకరణము చేయుట	61
14	హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులు వరములు పొంది లోకములపై దండెత్తుట	61
15	పాతాళమున హిరణ్యాక్షుడు వరాహమూర్తిని చూచుట	65
16	వరాహ హిరణ్యాక్షుల యుద్ధము	67
17	వరాహము చక్రమును ప్రయోగించి రాక్షసుని చంపుట	79
18	జీవతలు వరాహమూర్తిని స్తుతించుట	81
19	విదురుని సంప్రక్షము	87
20	బ్రహ్మచేసిన యక్షరాక్షసాదుల సృష్టి	89
21	ఋషిగణముల సృష్టి	99

22	మనువు సంతతి	100
23	కర్దముని తపస్సు	101
24	విష్ణువు కర్దమునకు వరములిచ్చుట	107
25	కర్దముని తపోవన వర్ణనము	112
26	మను కర్దమ సంభాషణము	116
27	కర్దమ దేవహూతుల వివాహము	122
28	కర్దమ దేవహూతుల దాంపత్యము	127
29	కర్దముని సంతతి	141
30	కపిలాచార్యుని జననము	143
31	కర్దముని పుత్రికల వివాహము	146
32	కపిలుని అవతార తత్త్వము	147
33	కర్దమునకు కపిలుని ఉపదేశము	154
34	(శ్రీ) మదాంధ్ర భాగవతము మూలము	161
35	పద్యముల వివరణము	247

ఉ పో ధ్ధా త ము

ఆధ్యాత్మిక సాధనయందు ముఖ్యముగా రెండు విధములైన సంప్రదాయములు అనాది నుండియు అనుష్ఠింపబడుచున్నవి అందొక మార్గమున సాధకుడు జపతపాదులతోగాని, యోగ సాధనతోగాని తన కోశములను శుద్ధి చేసికొని జితేంద్రియత్వమును సాధించుకొని కత్తి సంపన్నుడగును అట్టివాడు నిరంతరము తన ప్రవర్తనమును చక్కబరచుకొనుచు ధర్మాధర్మనిర్ణయములను నిరూపణచేసి వివేకము, వితర్కము మున్నగు సాధనములతో పురోగతి సాధించును రెండవ సంప్రదాయము ననుసరించిన సాధకుడు భక్తి ప్రధానమైన సాధనము చేయును అతని సాధనమునకు సర్వసమర్పణ బుద్ధియే మూలసూత్రము తా నెరిగిన ధర్మాధర్మములను గూర్చిన నిర్ణయములు తనవి కావు ఇందు మొదటి సంప్రదాయము ననుసరించువారు తమ సామర్థ్యము సభివృద్ధి చేసికొని దైవానుగ్రహమునకు అర్హులను సమకూర్చుకొనువారు రెండవ మార్గ మనుసరించువారు అర్హులను గూర్చి పట్టించుకొనక దానిని తాముపాసించు దైవమునకే వదలి వేయువారు ఇందు మొదటివారిని జ్ఞానులనియు, రెండవ వారిని ప్రపన్నులనియు చెప్పుదురు జ్ఞానులకు తమ అర్హులను గూర్చిన బాధ్యత తమకు సంబంధించినది ప్రపన్నుల విషయమున అది తమ దైవమునకు సంబంధించినది

ఈ రెండు మార్గములలో మొదటి మార్గము వారికి పోర
 పాలులున్నచో పతనము తప్పదు ఎంత తెలిసిన వారైనను
 నిర్ణయము తమది అయినపుడు తమ పొరపాట్లకు తామే బాధ్యులు
 ఈ పొరపాట్లను గద్దకొని దైవమునకు తమ యెడ ఆనకూల్యము
 కలిగించుకొను యత్న ముండును ఇక రెండవ తరగతివారు పొర
 పాట్లు చేసినచో బాధ్యత తమది కాదు కనుక వారి మార్గము పత
 నము లేదు ఈ ఇరు మార్గముల వారికిని క్రమశిక్షణ విషయమున,
 కర్తవ్య నిర్వహణము విషయమున సాధన మొక్కటే! అది లేనిచో
 రెండు సంప్రదాయముల వారికిని తిరోగతియే గాని పురోగతి లేదు
 కర్తవ్యమును నిర్వహించి పరిపూర్ణత నాజ్ఞించుకొన నుడవారు
 మొదటి తరగతివారు కర్తవ్యము నిర్వహించుకొని దానిని భగవ
 దర్పిరిముగా విడచి పెట్టువారు రెండవ తరగతివారు ఈ రెండు
 తరగతులవారును వరుసగా జిజ్ఞాసువులు, ముముక్షువులు అన
 బడుదురు ప్రస్తుత గ్రంథ భాగమున నీ ఇరు తెగల వారి వైఖరు
 లను చిత్రించి యువదేశకపూర్వక మైన జ్ఞాన మిచ్చుట ప్రధాన
 సారాంశము అందు మొదటి తరగతి వారి కుదాహరణముగా
 సనక సనందనాదులు, రెండవ తెగవారి కుదాహరణముగా జయ
 విజయులు చిత్రింపబడిరి దైవానుగ్రహమునకు ఏ తెగవారెట్లు
 పాతులో నిదానణ చేయుటయే ఈ భాగమందలి జయవిజయుల
 కథలో ముఖ్యాంశము సనకాదులు వైకుంఠనగరము నారోహణ
 చేసి క్రమముగా విష్ణు స్థానమును చేరుకొనుట వారి జీవిత
 సాధనకు సంకేతము సనకాదులు తమ ఆరోహణ మార్గమున
 గర్వము ఎఱ్ఱమయముగా చూచునట్టి సాధన చేసిరి ఈ సాధనలో
 ఆరు క్షయములు దాటి ఏడవ క్షయముందు పొరబడిరి అనగా
 ద్వారపాలకుల రూపములందు విష్ణువునకన్న అస్థిము
 నంగీకరించిరి దానితో వారికి విష్ణువు మొదట దర్శన మీయక

ద్వారపాలకు లక్షగించిరి జయవిజయు లక్ష్మిగాక, కేవలము కర్తవ్య నిర్వహణమే తమ సర్వస్వముగా గలవారు దానితో వారు కేవలము విష్ణులోకమందలి భాగములుగా స్థిరత్వ ముందిరి

మొదటి సాధనకు ఫలితముగా సనకాదులు ద్వారపాలకులను శపించుట జరిగినది రెండవ మార్గమునకు సంబంధించిన జయ విజయులు తమ్ము శపించిన ఋషులలో కూడ అన్యమును దర్శించక మెలగిరి ఈ రెండు తరగతుల వారికిని భగవంతు డొసగిన శాశ్వత ధర్మరూపమైన పరిష్కార మార్గమే ద్వారపాలకుల శాపకథగా నిరూపింపబడినది సనకాదులు విష్ణువునకు కూడ గౌరవనీయులైనవారు జయ విజయులు తన కొలువులోని వారు అందు సనకాదులు కొంత వేరుగా చూడబడు వారు, జయ విజయులు తన వారుగా చూడబడు వారు అని విష్ణువు చేసిన వివరణమునకు సారాంశము ఎవరిని గౌరవింప వలెనో వారు కొంచెము దూరస్థులగుట సత్యము ఎవరిని వేరుగా గౌరవింప నక్కరలేదో వారియం దంతర్యామి భావన పరిపూర్ణము గనుక సామీప్య, సాయుజ్య, సారూప్యాదులు సిద్ధించిన వని నిరూపింపబడినది “మీ బోటి పెద్దలను గౌరవించుటలో భంగము కలిగినచో నా బాహువుల నైన ఖండింతును కనుక జయ విజయులకు మీ రిచ్చిన శాపము నంగీకరించితిని” అని నారాయణుడు పలుకుటలో సనకాదులు పరిపూర్ణతకు దూరస్థులనియు, జయ విజయులు నారాయణుని బాహువుల వలె పని చేయుచున్నారనియు వివరింపబడినది ఇది శాశ్వత ధర్మగోప్త అయిన నారాయణుని ధర్మ సూక్ష్మములలో నొకటిగా నిరూపింప బడినది

లోకమున జ్ఞానము చేత, తపస్సు చేత, శీలసంపద చేత, గౌరవింపబడు వారు కొందరు, వారిని గౌరవించు వారు కొందరు

గౌరవింపబడు వారు గౌరవింపు వారిలో నారాయణుడున్నాడని మరచినచో బాధలు తప్పవు ఇది రెండవ ధర్మాంశము నేను మీ చరణ ధూళిని శిరస్సున ధరించి ఇట్లు నారాయణుడుగా నుండ గలిగితిని” అని విష్ణువు సనకాదులతో పురుషుడు నారాయణుడు ఋషుల చరణ ధూళిని శిరస్సున ధరించెనగా పెద్దల చరణ ధూళి నారాధించు దాసులలో నారాయణుడున్నాడని భావము దానిని మరచిన వారు ఎన్ని వేల సంవత్సరముల తపస్సు చేసి జితేంద్రియత్వము సాధించినను శాపము లిచ్చుట మున్నగు పౌరపాటుల చేత దెబ్బ తిందురు అట్టి సందర్భములలో కష్ట నష్టము తెవరికి కలుగు చున్నచో జయ విజయులు రాక్షస గుణములతో భూమిని పుట్టి సాధుజనులను బాధింతురని సనకాదులు శపించిరి సాధు జనులనగా తామేగదా! ఈ శాపము వలన వారి చేతిలో తమకు దెబ్బలు తప్పవు తమ శాపము సాధుజనులకు కష్ట నష్టములు కలిగించినది దాని రుచి ఎట్లుండునో తెలియుటకే వారిచ్చిన శాపమును విష్ణువు శిరసావహింతునని తెలిపెను దీనిని తుదకు గ్రహించిన సనకాదులు జయ విజయుల శాపమును తొలగింపుమని కూడ విష్ణువును వేడుకొనిరి విష్ణువు తొలగింపలేదు తొలగింప కుండుటలో మరియొక ధర్మసూక్ష్మ మున్నది తాను లోకశాసనమునకు కొందరిని నియమించినపుడు వారిలో పౌరపాటు లున్నను వారి శాసనమును రద్దు చేయరాదు చేసినచో కర్మ ఫలముల అధికారమునకు ఒద్దమైన జగత్ ప్రభుత్వము కల్లోల మగును నరుల ప్రభుత్వము వలెనే తారుమారగును ఎనడికిచ్చిన అధికారము వాని బద్ధతగా నడువ వలెను పౌరపాటు లున్నచో పరిణామము లనుభవించి వారే సరిదిద్దు కొందురు ఇది నారాయణుని శాశ్వత ధర్మ సూత్రములలో మరియొకటి ఈ మూడు ధర్మ సూత్రములను విప్పి చెప్పుటయే జయ విజయుల కథలోని

సారాంశము ఈ ధర్మ సూత్రములపై సనే సంఘ వ్యవస్థ ఆధార పడి యున్నది పెద్దలు, పిన్నలు మెలగ వలసిన ఈ లోకమున పెద్దలు గౌరవింపబడుట, పిన్నలు ఆదరింపబడుట సిద్ధించినచో ధర్మము పరిపూర్ణమగును పిన్నలు గౌరవింపనిచో శిక్షా చాత్రులు పెద్దలు ఆదరింపనిచో కాంక్షము దక్కదు ఈ రెండింటి వ్యత్యాసముల నడమనే సంఘ వ్యవస్థ ఎగుడు దిగుడు లగుచు శతాబ్దముల తరబడి మరల నష్టకొను చుండును ఈ లీలనే వైకుంఠ సామ్రాజ్యముగా చిత్రించిన ఇందలి వైఖరి ఏ యితర గ్రంథము లందును ఇంతగా విప్పి చెప్పబడలే దనుట సత్యము

ఈ చెప్పబడిన ధర్మమును ఒక సంఘ వ్యవస్థగా సరిజాతి యందు స్థిరపరచుకొను యత్నమే స్వాయంభువ మనువుగా చిత్రింప బడినది మనువు పుట్టిన వెంటనే తండ్రిని గౌరవించుట, అతని దైవ కార్య నిర్వహణమున కొంత భారము పంచు కొనుట, మొదలుగా తండ్రి కొడుకుల సంబంధములు ఉదాహరణ పాఠ్యముగా అనుష్ఠింప బడినవి అట్లే మనువు, శతహాప విద్వలను పెంచుట, నీతి ప్రవర్తనము అలవడజేయుట, వారికి సరియైన సంబంధములు చూచి వివాహములు చేయుట, కటుంబ మనబడు మొదటి విద్యాలయ మందు నరుడు నేర్చుకొన వలసిన పాఠములుగా మను వెట్లు ధర్మ శాస్త్రమును శాసించునో నిరూపింప బడినది

కర్దమ దేవహూతుల యుపాఖ్యానమున తొల్లి సరజాతి ప్రారంభమున గృహస్థాశ్రమ దీక్షి స్వీకరించిన వైఖరులు, దాంపత్యము మొదలు సంతాన ప్రాప్తివరకు గల గృహస్థుని బాధ్యతలు కామప్రధానముగా గాక దైవకార్య నిర్వహణములుగా నెట్లు నిరూపింపబడినవో చూడవచ్చును

సరజాతి చరిత్ర నధము చేసికొను వైఖరి రెండు విధములు
 అందొక వైఖరి ప్రకారము మొదట జంతువుల వంటి ఆదిమ నివా
 సులు పుట్టి శిలాయుగములలో జీవించి క్రమముగా నాగరికత
 నెట్లాబ్బించు కొనినో పరిశీలించుట ఇది నవీన పరిశోధకుల
 మార్గము ఇదికాక సరజాతి యుత్పత్తికి మూలకారకులైన ప్రకృతి
 లోని ప్రజ్ఞలు జ్ఞాన సంపన్నులుగా దిగివచ్చి తొలిమానవులై
 ధర్మ వ్యవస్థ నేర్పరచుట, మానవజాతికి మూలపురుషులైన మాన
 వులుగా వర్తించుట అను విషయములను పరిశీలించు మరియొక
 మార్గము ఈ రెండవ మార్గమే ఋషుల రచనలలో కనుపించును
 ఇదియే ఎక్కువ సమింజన మనిపించును కారణ మేమనగా మాన
 వుడు మొదట ఎంతటి అనాగరికుడైనను వాడు మానవుడుగా
 సృష్టింప బడుటకు ప్రకృతి శక్తులే కారణమని అంగీకరింపక
 లేవుదు గదా! ఈ శక్తులు ప్రజ్ఞామయ మూర్తులనుటకు సృష్టిలో
 నిమిడియున్న విజ్ఞానమే సూటియైన నిదర్శనము అశోకాత్రములు
 ఋతువులు, సృష్టి జీవుల ప్రవర్తనల వైఖరులు క్రమబద్ధములు
 కావని ఏ పరిశోధకుడును నిర్ణయింపలేడుకదా! అట్టి క్రమబద్ధము
 లైన ప్రజ్ఞామయమూర్తులే మొదటి సరజాతిగా దిగివచ్చి సామా
 జిక ధర్మము నేర్పరచిరని దర్శించుటలో విపరీతివత్తి లేదు
 అప్పుడే పుట్టిన శిశువు కాలు చేతులు కదిలించుట, శ్వాసపీల్చుట,
 పాలు తాగిగుట ఎట్లు సహజమో అట్లే తొల్లింటి సరజాతి
 ధర్మము నేర్చుకొనుటయు సహజము దీని నిరూపణమే కర్దమ చేవ
 చూతుల కథ లోకమునకు ధర్మతత్వము నేర్పగలవాడు సరజాతి
 నాగరికత పెరిగిన వెనుకనే యుద్భవింపవలె ననుట సహజముకాదు
 పెరిగి నాగరికత నేర్చిన అతి నవీన నరులలో అందరును ధర్మ
 మూర్తులనలేముకదా! కనుక పరిణామ క్రమమున నేర్చు విజ్ఞా
 నమునకును, సామాజిక ధర్మదర్శనమునకును సంబంధము లేదను

టయే సృష్టి సహజము కపిలునివంటి ద్రష్ట లేపుడయినను పుట్ట వచ్చును అట్టివాడు సరజాతికి మొట్ట మొదటనే పుట్టిననుటలో విపరీతివల్ల లేదు జీవుడు క్రమముగా పరిపూర్ణతలోనికి అవరోహణ చేయు జీవపరిణామ కథతోపాటు, ప్రకృతిలో లీనమై యున్న అంతర్యామి జీవుడుగా అవరోహణము చేయు కథకూడ జమిలిగా పెనవేసికొని యున్నది ఈ అవరోహణ అవరోహణముల రెండు ఊటల వింతగాధయే సృష్టి దానిని నిరూపణ చేయుటలో కర్తవ్య దేవహూతుల ఆదిమ దాంపత్య కథకు సాటియైనది మరి యొకటి లేదు ఎప్రపంచ వాఙ్మయమందు ఇంత వచిత్రమైన సృష్టి ధర్మ నిరూపణ గాథ ఇంకెక్కడను లేదనియే చెప్పవచ్చును కనుక తృతీయ స్కంధ మందలి ఈ భాగము జిజ్ఞాసువుల శ్రద్ధను కొంత ఎక్కువగా నపేక్షించిన దనుటలో సందేహము లేదు

ప్రసంగమున చేయబడిన సంవత్సర చక్ర వర్ణనమునందు గమస్త జీవరాసుల చరిత్రయు చిత్రింపబడినది భిన్నత్వములోని ఏకత్వము నరుడు దర్శించి స్తుతించుట, తన ఏకత్వమునుండి భిన్నత్వమును నారాయణుడు సృష్టిగా ననుగ్రహించుట, ఈ రెండింటి నడుమ అనుసంధానముగా సంవత్సర చక్ర స్వరూపము కర్తవ్యము స్తుతిలో రూపకల్పన చేయబడినది ఆ సైక జనులై ప తత్వాన్వేషకులు భాగవతమందలి ఈ భాగమును మరింత శ్రద్ధతో చదువు కొందురు గాక !

విశాఖపట్టణము,

11-11-79

ఇల్లు,

ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్య

చాగవత రహస్య ప్రకాశము

(చాతన భాగవతము అచ్చరియ స్కంధము 502-వ అధ్యము
నుండి 864-వ పద్యము వరకు)

(వరాహావతారమునకు మందు మహాతమస్సు ప్రళయ
రూపమై ఈ మొత్తము సృష్టి క్రమమునది అందున్న ప్రళయమే
హిరణ్యక్షుకుగి భూమిని రసాలమునకు గొని పోయెను అనగా
భౌతికమైన యస్త్రిము నుండి అసలే అనబడు ప్రళయ లోకము
నకు గొనిపోయెను అట్లు గొనిపోవుటకు కారణముగ జయ
విజయుల కథ చెప్పబడుచున్నది

ప్రతి సృష్టి యందును బ్రహ్మనుండి నాలుగు వెలుగులు
ఛ్ఛిన్నమై అవి తపస్సు సత్యము, దానము, పవిత్రత యన
బకునవి వాని వ్యక్తమూర్తులే సనక సనందనాది తుమారులు
నలుగురును వానికిని, దైవమునకును శ్రదము లేదు వా సృష్టి
జరిగిన తనవారత మిగిలిన సృష్టి ప్రారంభమునకు వా కన్న
ముందు ఎన్నోసృష్టి జన్మది అంతి కన్న మూడు జయవిజయు
లనబడు ద్వారపాలకుల సృష్టి యున్నది ఇన్ని కక్ష్యల నుండి
సేవార్థము సృష్టిలోనికి దిగివచ్చును

కొంత కాలమునకు సృష్టి బాగుగా వర్ధిల్లిన వెనుక సనక
సనందనాదులు క్రొత్త గుణములుగ జన్మించిన యంశమై అంతి
రామిత్వము పొందిన శివులకు దేహములు కలుగుట వలన
ప్రకృతి గుణములు వేరుగా వ్రట్టరు అవియును కల్పా గుణము

లతో మిత్రము లగును అట్టి స్థితిలో సనకాదులకు కోపము మున్నగు గుణములు సోకి మరల నారాయణుని దర్శనమునకు ఆగోహణము చేయవలసి వచ్చును సృష్టియందలి సేవాధర్మముపై వారికి కోపతాపములు కలుగును దానితో జయజయములను శపితులు తత్ఫలితముగా సేవాధర్మమును అహంకార మహతారాది రాక్షస ధర్మములు సోకును దాని ఫలితముగ సృష్టి ప్రళయము వైపునకు మొగ్గును ఇదియే దిలిగర్థము దీని నుండి చీకటి రూపమున పిరణ్యాడు భౌతికసృష్టిని రస తలమునకు గొనిపోవును దాని నుద్దరించుటకే భగవంతుడు వరాహమూర్తిగా దిగవచ్చును దానితో వరాహకల్పము ప్రారంభమగును

శాశ్వతకథలోని ఈ భాగమే సనకసనందనాదులను జయ విజయాలకును నడుమ జరిగిన శాపకథగా చెప్పబడుచున్నది ఇందు బ్రహ్మలేజన్మనకును సేవాధర్మమునకును నడుమ నేర్పడు భుక్షణమునకు మాపకల్పన చేయబడినది దానిని పరిష్కరించు శాశ్వతధర్మముగా సేవాధర్మమునకే మొగ్గు చూపబడెను దీని వివరించు నారాయణుని సంభాషణమే ఈ కథలో ముఖ్యము ఈ సంభాషణము భాగవతధర్మముయొక్క సారాంశముగా ప్రతిపాదించబడును

అంతిమమైన ఈ శ్రమనిరూపణము కొరకే ఇచ్చట జయ విజయాల కథ ప్రసక్తమైనది లేనిచో దేవతలు చీకటిని చూచి భయపడి బ్రహ్మను శరణుపొందగా బ్రహ్మ ఈ కథ చెప్పుట అప్రస్తుతమై యుండెడిది భయపడి శరణు పొందినవానికి నొక సుదీర్ఘముగ కథ చెప్పుట ఎట్లు పొసగును? జీవులు ప్రళయము లోనికి ప్రవేశించుటయే దేవతలకు భయకారణము ఆ ప్రళయమునకు కారణము సృష్టిలోని అపరిపూర్ణత యగు కోపశాపదుల

లక్ష్మణముని దేవతలకు నుప దేశము చేయుటయే ఇందలి సూచనము దానితో నారాయణ కథాప్రసక్తి అందలి పరిపూర్ణత నుపదేశించుట వలన ప్రశయము నుండి వరావాయమున నుద్ధరణము అప్రయత్నముగా జరుగును)

502 దిలిగర్పము నుండి ఉద్భవించిన చీకటి భయపడి దేవతలందఱు బ్రహ్మను సమీపించి రక్షించమని ప్రార్థించిరి వారితో బ్రహ్మ ఇట్లు నెను ఓ దేవతలారా' మీకన్న ముందు పుట్టినవారు నలుగురు కుమారులు నాకు గలరు వారు కడు బ్రహ్మాత్ములు నడిచివచ్చుచున్న మోక్షము వంటివారు అట్లు చేసి పంజ్ఞాపకాశి మే విశేషమై వస్తువుగా పలుకదలచుచుందురు వారే సనగడు, సనదినుడు, సనస్కిమారుడు, సనత్సు జాతుకు అనబడు సనాతన మూర్తులు వారి ప్రజ్ఞ కందని దేదియు లేదు

503 వారికి దేనియందును కోరికలేదు వారడ్డలేక లోకములయందు చరించుచుందురు [సిద్ధభూత జీవులలో సత్త్వి గుణము భక్తియోగము పెర నంతిర్యాములై చరించుచుందురు] వారు ఒకనాడు దైకు రమున లక్ష్మీనాథుని చరిణారవిందములను సేవింపవలెనని బయలుదేరిరి

504 నిత్యము దివ్యభోగభోగ, వైభవముతో శాశ్వతముగా వెలుగొందు వైకుంఠము వారికి గోచరుయ్యెను ఆ లోకమును స్తుతించువారు తిక్తణమే నిశ్చలము, ప్రసన్నము అగు మనస్సుతో నుందురు దాని దిర్ఘనమైన వారికి జన్మలతో పని లేదు మహనీయులైన నిత్యశూరులు చేయు నిరంతర ప్రోతములు అల్లంతి దూరమునుండి వింపించు చుండెను ఆ వైకుంఠ భవనము భక్తిలోకము లను పరిపాలించు వెలుగులతో నిర్మాణమై యుండెను

505 ఆ వైకంఠమున నివసించువారు తమ నిష్కామ ఫలమునే గత్యలముగా స్వీకరింతురు కనుక మోక్షధర్మమే వారి జీవధర్మము లక్ష్మితో గూడిన నారాయణుని చరణములను ధ్యానించుటలో వారి రూపమే తమ రూపముగా ధరిం గ శుంక చుందురు కనుక శాశ్వత సుఖమే వారి సుఖము (అగా లోకము లెల్లప్పుడు సుఖముగా నుండవలెనని భావించుటయే వారి సుధవించు సుఖము నారాయణుడు జీవుల రూపమున వ్యక్త మగును వాని యుండిండు జీవులు పరిస్పరము దర్శించు రూపము లను వాని రూపములుగనే తెలిసిండురు కనుక తామును వాని రూపమునే ధరించియుందురు ఇదియే నారాధ్యమూర్తి యనబడు రహస్యము)

506 రక్షయస్సులు అనబడు గుణములు చేక శుద్ధ సత్త్వముతో వెలుగొందు నారాయణు డచ్చట అనంతమై యుండును అతని శక్తిరూపమున లక్ష్మీదేవి యుండును వేదాంతము లనఁడు నుపనిషద్వాక్యములచే తెలిసికొనబడు నిశ్చల ధర్మరూపము కలవాడై పశ్చిమి పేరనే ఆ సగరముందలి ఉద్యాన వనము లన్నియు శోభిల్లుచున్నవి (శ్రీహరి పేరు , సుగా ఉద్యాన వనములు మొదలగునవి యన్నియు అచ్చట శ్రీహరియే యు యర్థము అతిథు కాని దేదియు చేకొడ నలని యుదే భాసించు సమస్తమును వైకింఠమే ఇది ఒకచోటి కెక్కిపోవు లోకము కాదు ఎదున్నను పరిసరపుష్టి అతని కన్నేరుగా కనపడని దృష్టి కలిగివుండు అది వైకుంఠ మగును ఇట్టి లోకము మనకు కనిపించుచున్న సృష్టి సమస్తములోనే రహస్యమూగ నిర్మోహుడి యున్నది ఇందలి అనన్యత తారణముగనే చెప్పుచున్న బ్రహ్మ కును, వినుచున్న దేవతలకును దితి గర్భము నందలి చీకటి యను

(ప్రళయము సోకనేదు ఇంచు సుద్ధిమైన వైకిర వర్ణన మీ రక్షణ కొరకే)

507 అచ్చట కైవల్యము మూర్తి భవించి యున్నది అగగా నెలము గారాయుని దూచువానిలోను, చూడబడు పరిరంకులలోను నెఱుగొందుచు అన్ని హుములుగ తోచును (చూచువానిలో నున్న అంశము చూడబడుచున్న అంశము కను నుండు ఈ రెండింటిని కేరచేయు ద్వార మున్నది అది దానిని వారి నెఱుగించున గారాయుని దర్శన మగును) ఈ లోకము శ్రేయ యని గాడి గుందురు అగగా నింతికిన్ని శ్రేయస్సు మరియొకటి లేదని యర్థము

అచ్చట కల ఋషువుల ధర్మములు కలిగి వర్తించు వృక్షము లున్నవి కోరికలు గలవారి మనస్సులలో మొలకలెత్తిన కోరికలు కుదయున గా యర్చనట్టి వీ వృక్షములు (కైవల్యసిద్ధి యనుభ వింపబడు సయమునకు కోరికలుండవు అంతకుముందున్న కోరికలు గారాయుని లోకముగ వృక్షముల గలములై సిద్ధించును) అచ్చట వీ వృక్షములు కరియొక వాని వృక్షముల నుండునపు (అనగా నితరము అనబడు భావమునకు సంబంధించిన కోరిక లుండవు) వీనినే సూతాన వృక్షము లందురు సూతాన వృక్షము అనగా ఆశ్రయించినవారిని విస్త్రుతి చెంది చు వృక్షము అని యర్థము

అచ్చటను వసంత సమయే (ఇంతకుముందు గర్వి యుతుధర్మము లున్నవని చెప్పబడినది కనుక నిచ్చట వసంత శబ్దమునకు గా భూమి జుగురె గమానముల అల్పమునైన వసంతములునని యర్థము కాదు వసంతము అనగా వసించుచున్న కాలము లేక శాశ్వతమైన వర్తమానకాలమని యర్థము ఇచ్చట

నన్నవారు జరిగిపోయిన వానిని జ్ఞప్తి చేసికొనుటయు, జరుగజూపువాని నూహించుటయు నుండఁబడి జరిగిపోయినవి, జరుగజూపునవి వర్తమాన కాలముగనే యుండును స్మృతులుగాని, కోరికలుగాని లేని యనుభవము (య్యము) వసంత సమయ సౌభాగ్య సుపదలు తోటిలుచుడును వసంతకా యుష్మముల గుత్తులు పరిమించుచుడును అయి ముకరగదవిదువులు వర్షించుచు యు (వారంతికా యుష్మములనగా నొక గిద్దపైన గురివిడపువ్వులు ఇచ్చు) ఎత్తమాన కాలపు యుష్మములు చేక అనుసూతులని యర్థము ఇందలి ముకరంద బిందువులు పరివేశ త్వములోని మాదుర్యము దీనిచే భక్తియోగము వలన సిద్ధించిన సమాధిస్థితిగా ననుభవింతురు ఆ యుష్మముల వాసనలతోన, ముకరందముతోను నిండిన వ్యాధయములు గల జపులుందురు వారు గానము చేయుచు నారాయణుని చరిత్రమును తమకు తెలియక యే కీర్తించుచుందురు తెలిసికొని కీర్తింపదలచిపు డెల్ల వారి అఖండ జ్ఞానము ఖండ మగుచుండును అయినను వారి ఇంద్రియములకు గోచరించు నుఖములు అంతర్యామి భావనతో నిండియున్నవి గనుక వారికి విషయ సుఖములు గూడ నారాయణమయములు

ఇట్లు కలిగిన పౌరి యనుభవము ననుభవముగా గోచరించు సరికి నారాయణ స్మరణము తెలిపోవుచుండుచు గనుక వారా నుఖమును లెక్కిచేయక నారాయణ స్మరణమునందే యుందురు అచ్చటి ఎల్లగాలులు ఆ పూల వాసనలను గొనివచ్చుచుండును గనుక ఆ వాసనలు తమ మనస్సులయొక్క నారాయణ సేవల కడ్డువచ్చుచున్నవని గ్రహింతురు, గ్రహించి ఆ గాలులను తిరస్కరించి నారాయణ భ్యాస పరాయణులై యుందురు (ఉచ్చాస్వన విశ్వాసములు జీవుని ముస్సులోని పూర్వవాసనల ననుభవింపజేయును కనుక శ్వాస నలిపి దాయించు మనస్సు

లయము చేసి నారాయణుని ధ్యానించి, ఈ ధ్యానముననే సమస్తము చూపురని యర్థము) ఈ విధముగా ధ్యానము చేయుచున్న దేవతలు భార్యలతోగూడి విమానములలో చరించుచుందురు (విమానము లనగా విశేషమైన మానములు గల దేహములు మొదలగు నుపాధిలతో గూడిన లోకముల వ్యూహములని యర్థము వీరి వృత్తిలో దేహములను, లోకములకును వేరుగా సస్తిత్వము లేదు అని కేవలము విహార కారణములే యని యర్థము జేపురి ధ్యానచట మనస్సు కావలెను కీర్తించటకు కఠిని, శ్వాస కావలెను వాని ప్రయోజన మంతవరకే)

అట్లు విమానములలో ప్రయాణము చేయుచున్నవారి మనస్సుల కల్గఁగము కలుగుటలుగా పాపరములు, హంసలు, క్రెగ్గురు పిట్టలు చిలుకలు కోకిలు, చాతకములు, తిట్తిరి పిట్టలు, నెమళ్ళు, చక్రవాకములు మొదలగునవి సందడి జేయుచు విమానములలో నుండి క్షిప్తములుగా వాని వివిధ కూడతములలోని కలకలారావములలో నారాయణుడే వినబడుచుండును ఇట్లు ఎరుగులెన్నిచున్న పిట్టలకు వగువగా పరిణమించిన తుమ్మెదలు హరించుచున్న పూలతీగలును పాదాంధ్రులు గలవు (గర్వ జేపురి భాషలోను నారాయణుని అంతర్యామిత్వమే మనోహర కూడితములుగా విని పించి ఆనందింపజేయుచుండును)

అచ్చట నొత్తుగా పెరిగిన గులసి వృక్షములయొక్క తునీ దళములను చూచి నారాయణుని వశిష్ఠలమున మాలికగా నలంకరించుటకు ఈ తులసి ఏ విధమైన తపస్సు చేసెనో అని తెర్కించుకొనుచు, గుత్తులు గుత్తులుగా ఎత్తించుచున్న మందారిమును, మల్లెలు, ఎన్నాగములు, పొగల చెట్లు, అశోకములు, కురవకములు, పరిజాతములు తామరలు, నల్లకలువలు సందు లేకుండి పుష్కలముగా కనుపించుచుండును

ఆ ఘాలచెట్ల నడుమ గుడి వయస్సునో, చక్కని విలాసములతో విహరించు సుందరీమణులుందుని ఎత్తైన స్తనభరములు, అసిరూపులగు సుముఖులలిగి ములహాశ్వ సలంకరించుకొని నీసీపమున పట్టువస్త్రములు ఎదులచట్టు సలంకరింపబడి ఎహరించుచుందురు వారి ఒకకలు హంసలగు నెమళ్ళగు వంకలు దిట్టముండును వున్నధుని బాణములనటి చురుకైన నయన కమలములు కలిగి భర్తలతో విహరించుచు మును అట్టి దంపతులు మిగ్గడలో-లయందు నిగతునై పొంగవలెనని జ్ఞప్తియు గల కిముగుడ చరకావిని సేవనో సోమ విహారములలో వాడించుచుండురు (గ్రహస్థులగు భౌతికమైన దానిత్య సుఖములు గుర్తురాని ఎదమున యోగానందమున లసిమెలగు విహరింతురని యర్థము)

లక్ష్మీదేవి సకల సౌందర్య కాంతులతో నొప్పారుచు మనోహర కెల్లములుగల అందెలు భరించి నారాయణుని ఏకాంత మందిరిమున తిరిగించల్య దోషమును కోల్పోయి మెగుచున్నది తన చేరినో లీలగా పద్మము ధరించి భంగిమలు చూపుచున్నది అప్పటి తన మూర్తి ఆ ప్రక్రియన్న సృష్టికమయములగు గోడలలో అనేక రూపములుగా ప్రతిబింబించును (సృష్టిలోని సౌందర్యమూర్తులుగ తన ప్రతిబింబములను నిలుపును వైకుంఠ నాథుని ఏకాంత గృహమును తుడుచునట్టి సేవయే తన పరమ ధర్మమని తెలుపుచున్నట్లు ఆమె పద్మము తిప్పుచుండగా, ఆమె ప్రతిబింబములు ఆ గోడలను తుడుచుచున్నట్లుండును)

మాయు తన నివాసమున లక్ష్మీదేవి ప్రత్యేకముగా పెంచిన పరిమళ తులసీదళములను మాలికలుగా గట్టి ఆర్థనాయకుడగు నారాయణుని చరణారందములకడ నుంచుచుండును

ఆట్లగుచు కంచలో వంగినపుడు ఒకే బంగారు బకనాగి బొప్పెన
అది కొంచెము బహుమతిమైన చుట్టు చుట్టు - మునుపటి
అపురామమైన మోము సంగతియు ఆ గనున అలకా
లలో ప్రతిబింబించుచున్నది ఆ ముఖ ప్రతిబింబము చూచి
తన లనోనాయకుడు ఆ నీటిలో సాక్షాత్తుచున్నట్లు గాను
చుండి నని యామె భ్రమపడి స్థిరపడను (౩) నుండి విడి
మును విష్ణువు ముఖముగా ౪) నుండి పక్షి స్వరము
అనగా స్త్రీలలో ఆమె ముఖమును పక్షి స్వరముగా
నారాయణ ముఖములై యుండు ర గురూగారు మును
పలమైన జలములలో ప్రతిబింబించుట వలన విష్ణుని ముఖముని
ధ్రువు కలిగినది) అట్టి నీల జలములలో గడిచినపుడు
తీగలతో గట్టులందు అలంకరింపబడిన చోరులు లచ్చట గలవు
ఆ లోకము పుణ్యములగు రక్షణ స్థానము ధర్మములకు స్థలమైన
చోటు సత్కర్మలకు వేల్పుదగిన పాదు లచ్చట పెరుగును

508 విష్ణుని యందు పెనుమొగము గలవారు, తిదితిరి విషయములం దాసక్తి గలవారు పాప ప్రవర్తిము గలవారు, నరక కారణమైన నిందాప్రవర్తనము గలవారు, ఇతిరుల చెడ్డ వృత్తాంతముల యందు ఆసక్తి కలిగి చెప్పకొనువారు, ఈ విష్ణు స్థానమును పొందలేరు లక్ష్మీనారాయణుల చరిత్ర విందము లను భవించువారు మాత్రమే పొందిగలరు (ఈ పొందికే పోవుటకు నిదర్శనమే సనక సందనాదుల శోపశాపములు తిప్పిలితి ముగా ద్వారపాలకుల రాక్షస లక్షణములచే జీవులగు కలుగు శేదనలును)

509, 510 ఎష్టాదేవుని భజన చుట్టకు, ధర్మరత్న త్రివిధమును
బుద్ధియందు నిలిపి దానితో ఎండిన స్వభావము ధరించుటకు,

మానవుల భ్యాసము చేయుదురు అట్టివారు కూడ వాని మాయగ మోహితులై పడియుందురు అతని పాదములను కుతూహలముతో కొలిచినపుడుగాని ఆ మాయ తొలగదు (ధర్మము యొక్క తిత్త్విము నెరిగి దాని నాచరించుట నభ్యాసము చేసిన వాని సాధన చిట్టదివరివరకును వచ్చును ధర్మతత్త్వమును గూర్చిన తన మనస్వభావము మిగిలిపోవును అగ్రగా మనది ధర్మతత్త్వ సాధనమార్గము అని తెచ్చు తాము మిగిలిన వారి నుండి వేరు చేసికొందురు ఈ విధముగా మాయా మోహితులగుదురు అప్పుడు భక్తిలక్ష్మిన గా మాయ పోదు భగవద్భక్తి యనగా సాధు సజ్జనులపై భక్తి వాగి రూపమున నారాయణుని గొలిచిననే గాని వేరైన భావము పోదు ఇట్లు మాయ వలన మోహితులై ససకాదులు జయ విజయులలో నారాయణుని చూడలేక భద్రద్రష్టి వహించి)

511 అవి సత్కర్మ మూర్తులుండెడి పుణ్యభూములు అచ్చట కోరికలు జారిపోయిన వారు, అహంకారము దూరమైన వారు విహరించుచుండగా, నారాయణుని మంగళకరములైన దివ్య కథలను ఆలించుటలో, వినుటలో కలిగిన యానందము పట్టరాక ఆనంద బాష్పములు చెక్కిళ్ళపై జారుచుండును దేహముల యందు పులకా కురములు పుట్టుచుండును (కోరికలు జారిన వార సగా నారాయణుని స్వరూపమును మాత్రమే దర్శింపవలెనను కోరిక పోయి అందోయందరినీ దర్శించువారు అహంకారము దూరమైన వారనగా “నే నితని భక్తుడను” అను ప్రజ్ఞకూడ తొలగినవాం ఇట్టివారి కెవరైన కోప తాపాదులను సంక్రమింప జేసినను అప్పుడు గూడ వారు వారి స్మరణ మానరు ఈ కోప తాపాదులు మాత్రము, సంక్రమింపజేసిన వారిని హింపించి వ్యయమైపోవును కనుకనే జయ విజయులు హిరణ్యాక్ష హిరణ్య

కశిపులై దిగివచ్చినను చెరిపోయినది లేదు హాని స్పందించుచేయుంజేరి మిగిలినవారికి మాత్రము గాధలు కలిగినవి)

512, 513 ఆ వైశింకము పద్మమయము “వైశింకములైన సుషెర్ణిశాలలతో గోపురములతో హర్షమయలతో అంకితమైన పద్మము హాపమున నుండును అనగా పద్మాన్ని నిర్మింప బోనది దాని గుమ మందర మును వాని ముతామర దిమ్మవలె కేంద్ర ముండును దానిపై అలల పడగ ఎప్పన పాముండును దాని చుట్టయందు అర్ధంక ముండును దానిపైన తుమ్మెదవలె మాధవు డుండును (దివ్య సుర్ణిశా) అనగా చక్కని రంగులతో కూడన శాలలు అంతేకాదు సువర్ణములు అనగా మంచి అక్షరధ్వనులు వాని యుత్పత్తి స్థానమునే భూల హృదయమున శబ్దమయములైన అర్ధ విశాలములైన శాలలుగా నుండును

శాలాంక గోపుర హర్షావృతము” అనగా శాలల యందు గుర్తింపబడిన గోపురములు మొదలైనవి అంతేకాదు శాలలయం దంకములు అనగా అంకాలు ధర్మములై వర్తించు చుండురు (ఇంకను పద్మముల వివరణము చూచునా)

514, 515 ఆ వైశింకము హరిచేతి పరిపాలింప బడు చున్నది బంగారు విమానము లెక్కి తిరుగుచున్న సత్పురుషులతో సంబంధిగా నున్నది వైభవముతోనిండిన మహావృథావము వారి యందు గోచరించుచున్నది అట్టి వైశింకమును సరూపించుటకు ససక సందనాది మునీశ్వరులు లోకకళ్యాణము కోరినవారై చేరగలిగిరి తమ యోగశక్తిచే సంతుష్టి చెందిన మనస్సులతో వారచ్ఛట్రీకి సమీపించిరి (లోకహితమును కోరనిదే వైశింక

సామ్రాజ్యము సమీపించుట సాధ్యము కాదు ససకాదులు బగద్ధితమును కోరివచ్చిరి కనుక సమీపింప గలిగిరి కాని వారికి తమ యోగ శక్తిపైన గట్టి నమ్మక మున్నది అది విఘ్నకారము వైకుంఠమున పూర్తిగా ప్రవేశింపరలెనన్నచో తమ తపశ్శక్తి నారాయణుని అనుగ్రహమని తెలియ వలెను అట్లుగాక ససకాదులను తమ తపశ్శక్తిపై వేరుగా నమ్మకముండుటచేరినే చివరి కక్ష్యయందు ద్వారపాలకుల ధర్మగించుట జరిగినది)

సనక సనందనాదులు వైకుంఠమునకు వచ్చుట

516, 517 సనక సనందనాదులు వైకుంఠ ద్వారము గమీపించిరి ముంకత మణులతో నలంకరింపబడిన గోడలు, తలుపులు సింహద్వారములు, గుమ్మములు గల ఆరు మహాద్వారములు దాటరి దాటుచున్నప్పుడు కూడి విష్ణుదర్శన కుతూహలమేగాని వారి కన్యదృష్టి లేదు ఏడవ ద్వారము సమీపించిరి అచ్చట నిద్దరు ద్వారపాలకు లుండిరి వారి వయస్సు మొదలగు విశేషము లన్నియు సమానముగా భేదము తెలియనట్టి రూపములతో నిలబడి యుండిరి

(ఏడు లోకములకు నేడు ద్వారము లుండును అగ్రగా భూలోకమునండి భువనలోకమునకు మొదటిది అందుండి సువర్ణలోకమునకు రెండవది, అందుండి మహాస్థానమునకు మూడవది, జనలోకమునకు నాల్గవది, తపోలోకమున కైదవది, సత్యలోకమునకు ఆరవది ఈ లోకము లన్నియు నొకదాని తరువాత నొకటి యుండవు ఒకదాని తరువాత నొకటి అను పేర్లు భూలోకమునకు మూడోమే సంబంధించి అనగా పంచభూతిములకు సంబంధించినది అందును ఏడవది యగు నాకాశమున నొకదాని ఐదువారే నొకటి యుండదు

మన శరీరమున గూడ పంచభూతములు శరీరాకారమున నొకదానియందొకటి పేర్చబడియుండును ఇందు క్రింద లోకములో పైలోక మిముడదుగాని, పైలోకములో క్రిందిలోక మిముడును పృథివిలో జల త్రవ్వముండిదుగాని జలము లయందు పృథివి కరిగిగాని తేలుచుగాని యుండివచ్చును ఒక్కొక్క స్థూలలోకము దాని పైనున్న సూక్ష్మలోకమున నుండుటయు, ఆ సూక్ష్మలోకము దాని క్రింది స్థూలలోకమున అంతర్యామిత్వము వహించుటయు నుండును ఇట్లు పేర్చబడిన పంచభూతము లన్నియు కలిసి భూలోకము వానికి పైన మనస్సును అది బుద్ధిలోకము మన లోపల మనస్సున్నట్లే వెలుపల చోటలోకము మనస్సుండను దానినే అంతరీక్షము అందురు (దీని రూపాంతరమే ఆ రీక్షము) అనగా తనలో తనకు చూపు గలది “భువన్లోక ముగా అంత రీక్షము” అని తెలిపి రీయోపరివత్తు చెప్పుచున్నది ఇట్లు వరుసగా ఆరు లోకములు నొకే గోళాకారముగా నుండును ఆ దారవ లోకమున మిగిలిన అయిదు లోకములును గృహీతపబడి తేలు చుండును పైలోకము వారు విహరించుటకు క్రిందిలోకము లడ్డురావు ఉదాహరణకు తిపర్చుకై లోకములవారు ముందేహముల నుండి అటునిటు పయనము చేయుచునే యుండును భూలోకము నుండి మీదనున్న లోకములు ద్రవ్యవస్తువులుగా గాక శక్తివస్తువులుగా, ప్రజ్ఞావస్తువులుగా నుండును నాల్గవదియగు మహాలోకము నుండి తెలివితమను నొక మూర్తి ముడును అదు తెలుపులుగా ఆ లోక వాసులు విహరించుచందురు ఎవను తపోలోకము వరకు కర్మకర్మఫలములు నుండును సత్యలోకమైన బ్రహ్మలోకమున బ్రహ్మయందును తానున్నానని తెలిసినపుడు తానుండను తెలియనపుడు తానుండదు ఈ స్థితినే సత్యము అందురు అయందు లోకము

లున్నవని తెలిసినపుడు దిగువ లోకము లుండును తెలియనపు
డుండపు ఈ రెండు స్థితులయందును కూడ నారాయణ
లోకముండును

బ్రహ్మలోకము వరకు గల జీవులకు సకల లోపల, వెలుపల
యను భేదభావన యుండును భౌతిక శరీరములు లేకున్నను ఈ
భావన యుండును మనలో కుడ ఈ భావనమీద నాధారపడి
యున్నవే మన దేహముల వ్యూహములు బ్రహ్మలోకము
శాశ్వతమైనది దానికి కర్మబంధముండిదు కర్మ యుండును అది
నారాయణుని సంకల్పము బ్రహ్మలోకము నుండి నారాయణ
లోకమువకు పోవుటకు గల ద్వారమే యేడవ ద్వారము అచ్చట
లోక, వెలుపల అను భావము దాటవలెను అటుపై న
“అతిర్భూషిత తద్విర్వం వ్యాప్య నారాయణ స్థిత” అని వేదము
చెప్పచున్నది ఈ ద్వారము దగ్గర వేచియున్న ‘లోపల
వెలుపల’ అనబడు భావములే ద్వారపాలకులు

సజ్జక సనంజనాదులు అంతవరకు నడచి వచ్చినపుడు
తా ముద్దేశించిన నారాయణ లోకము లేక వైకంఠము తమకన్న
చేరుగా కనుపించినది ఇట్లు కనపించినది ఒక యాకారమే గాని
వస్తువు గాదు వస్తువు తమలో నున్నదే దానినే తా ముద్దేశించిన
యుద్దేశమునందు ర్చింపవలెను ఆ స్థితినే సర్వకారణ కారణ
ముగా వారు సంకీర్తనము చేయుచు వచ్చిరి మొదటి యారు
క్షత్రియరు దాటునంత వరకు వారి కా కక్ష్యలు గాని, అందలి
యలంకారములు గాని కనపింపలేదు వారు సర్వమును విష్ణుమయ
ముగా చు చుచు అగ్రమును చూడకండటచే వాని దాట
గలిగి ఏడవ కక్ష్యముందు ద్వారపాలకులను చూచువేళకు మనస్సు
చదలెను వారియందు విష్ణువును చూడక ద్వారపాలకులను అగ్ర

మూర్తులుగా చూచిరి కనుకనే విష్ణువు కనుపింపక ద్వారపాలకులు కోపించిరి అగ్ర్య దృష్టి చెదరి విష్ణువును చూడక తమ్ము చూచిరనియే ద్వారపాలకుల కన్నులు కోపముతో నెరిబడెను)

518 అచ్చట నున్న ద్వారపాలకు లిద్దగు నవరత్నములు తాపిన బంగారు కంకణములు, రవ్వల యుంగరములు, హరిములు, కేయారములు, ఘల్లుమను కడియములు ధరించియుండిరి (భావ మయములు, శబ్దమయములు అగు వెలుగులచే నలంకరింపబడి యుండిరి వేద సంప్రదాయమందలి కవి సమయములలో రత్నములు తెలుపుల కాంతలకు ప్రతిపాదకములు అట్లే హిరణ్యము కూడ దీని ననుసరించుచు అగ్నిని రత్నభావముగా అనియు బ్రహ్మాండమును హిరణ్యగర్భ మనియు చెప్పట) వాని వక్కని వనమాలికలు ధరించియుండిరి అందుండి వెలువడుచున్న పరిమళమునకు మిడించిన తేనెటీగలు గానము చేయుచు విహరించుచున్నవి (వన పుష్పములు దేహధారమునకును, పరిమళమునై తస్యమునకును, గానము ప్రాణమునకును సాక్షిములు) అట్టి వన మాలికలతో నలంకరింపబడిన వక్రస్థలములు గలవారై, గదాధరులై, చతుర్భుజులై యుండిరి

చాలిలో నొక యున్నతమైన లింకము గోచరించుచున్నది కన్నులు రోమాగ్నిచే నెరిబడియున్నవి కనుబొమలు మదిపడి వంపులు తిరిగి ఫలభాగము నలంకరించి యున్నవి (అండ్రియై ఒప్పిద్రియై వేరై యున్ననగు జీవులలో నొకరియం దొకరికి గల లింకము ఈ విధముగా ఎల్లంప బడినది) కరములలో బెత్తెములు ధరించి యుండిరి ఇట్లు కనుపించిన నారాయణుని అంత పుర ద్వారపాలకులను చూచుచునే సనక సనాద నాదులు నడచిపోవుచుండిరి

519 ఆ మహామునులు బ్రహ్మసృష్టి కారంభమున
పుట్టిన వృద్ధులైనను ఏడు సంవత్సరముల కుమారులై గోచరించు
చుండిరి వారకా ద్వారపాలకులు అడ్డుదురను సందేహమే కలుగ
లేదు కనుక ఎఱిపరాగి గమనముని ద్వారము లోనికి వచ్చిరి

20 లక్ష్మీనారాయణులను దర్శించు కుతూహలమున
వచ్చిన జ్ఞాన మూర్తులను ద్వారపాలకులు నిల్పివైచిరి తమ కుటి
లతి వలన దుశ్శీలమై వారి కడ్డు పలికిరి

521 వారట్లు వాించుచుండిగా దేవత లందరును చూచు
చునే యుండిరి ఆ మునులు నలుగురకును కోపముతో కన్ను
లెరిబడెదర అందరు వినచుండగా వారిట్లనిరి

522, 523 “ఈ నారాయణులందరికి ఎవ్వడ ఈశ్వరున
కీశుడు, ప్రక్షిప్తపాలకుడు అందే అందరి మున్నాము కనుక అత
నిని దర్శింప గోరువారి నడ్డరాదు అనందానభూతిలో వానిని
సర్వాత్మకుడుగా కొలుచుటకు మీరడ్డు వచ్చిరి (లోకల, వెలు
పల యను భావము లన్ని వచ్చి తనకన్న వెఱిపల నున్నది నారా
యణుడని తోచనీక జగత్తు అసబడు మిథ్యాభావము గలిగించును)
వానిని సేవించుట కడ్డ వచ్చుటయే మీ పని మా కిట్లుడ్డు పడిన
దురాత్ములను నేడు పూచితిమి

524 కపట వృత్తిగల ఇతర జనులను దేవుని గృహము
లోనికి ఎవ్వరింపనీయక వారిచుట మీ పని కావచ్చును కపట
వృత్తిగలవారు ప్రవేశింతురేమో యని ద్వారము కడ నిలబడి
కొందరిని పోనిచ్చుటయు, నితరులను వరించుటయు ద్వారపాల
కుల పని (ఇతరులనగా తనకన్న నితరమును భగవంతుని కన్న
నితరముగా, అనగా సృష్టి సముదాయముగా చూచువారు)

మీ అభిప్రాయమిది గావచ్చును కాని మీ మనస్సులలో నన్న స్వామి కూ మనస్సులలో నన్నాడు అని కెవ్వరి యదును విరోధము లేదు అని గర్భముననే గదా మీరును, మేమును, ఈ విశ్వ వంశయు నున్నది? అంతేకాక పాండ దోషవాడు పాండ గోరువాడు పాండట అను భేదము వానియందు గలదా?

చోటుకో కుండ యున్నప్పుడు కుండలో చోటున్నట్లు మన మందరము ఎవలో వారున్నాము కాని కుండి కాధారిమైన చోటుకన్న పేరుగా కుండలో వోటని యొక్కటి యున్నదా? తెలిసిన వారి కది యొక్కటిగనే దర్శనమిచ్చును ఆ యొక్కటియే ఈ నారాయణుడు అని కాత్మల భేదము లేదు

లోకమున ప్రరాధము చేసిన సేవకలను రాజు శిక్షించును అట్లేతిడు మిమ్ము దండునని తలచి వారించుచున్నారా? మమ్ము ధ్మటలో నిదియే భావమైనచో చెప్పదము వినుడు మేము బ్రాహ్మణ రూపులమై వచ్చితిమి (బ్రహ్మమయమైన మార్గమున నిష్కాములమై వచ్చితిమి) అట్టి మాకును, మనలోని అంతర్యామికిని భేదము లేదు కనుక సంజేహింప వలదు ఈ రెండు మార్గములలో కాక మూడవ మార్గమున మమ్ము వారించితిరో మీకు మోగము కలుగును అనగా సర్వము తెలిసియు కావాలని వారించినచో మారు మండబుద్ధులు అది కూడని పని అట్లు మమ్ము వారించుటకు కామమో, క్రోధమో, లోభమో కారణమై యుండినచేను ఈ గుణములు శత్రువులు అట్లు వారింపినచో ఈ శత్రువులు మిమ్ము రాధింతురు అట్టి జన్మలలో మీరు ఎట్టుగారు మారీ శాపమున కప్పులు

(ద్వారపాలకులు తమ ధర్మము నిర్వర్తించుటకు వారించి

స-చో తప్పలేదు లేదా యజమాని ఏమన చో యని వారించినను తప్పలేదు అట్టి శంకలకు తావులేని వారిని, తెలిసి కూడ వారిం చుట యనగా తమ ఇచ్ఛాద్వేషము ప్రకారము వారించుట యగును అయ్యే కామ కోర్కె భావము ఇవి యెవరికైన శత్రువులే ఈ దుర్గుణములతో నితగులపై శత్రుత్వము - హించు చుండుమని తలచవారు కూడ ఈ దుర్గుణములచే పీడింపబడు చుండురు ఎవరి మీదనైన కోపము వచ్చినచో కోపబాధ కోపించిన వానికే గాని యితరులకు గాదు ఇట్టి దుర్గుణములు శత్రువుల రూపమున స్థూల లోకములలో జీవులను పీడించుటకై తాను, ఇతరులు అను రెండు భావములు దిగివచ్చును ఈ భావ ములకు స్థూల లోకములలోనే కర్తవ్య నిర్వహణము కలుగు చుండును కామ కోర్కెల బాధ తెలిసి ఆయా జీవులు వాని నుండి తప్పించుకొనుటకు భక్తియోగమార్గ మివలంబింతురు దానిని కలుగ జేయుటయే ఈ ద్వారపాలకుల కర్తవ్యము దాని కర్థవాదమే యీ కథ)

525 ద్వారపాలకు లా వాక్యములు విని ఉలికి పడిరి వాడీయైత బాణ పరంపరలు వచ్చి తగిలినట్లు, మునుల వాక్కులు వారికి సూటిగా గుచ్చుకొనెను ఆ వాక్యములు వారింపరాని వని తెలిసి ద్వారపాలకులు తల్లీల్లిపోయిరి

526 భరింపరాని తావము గాంచి వారిరువురును సనకాది మునీంద్రుల పాదపద్మములకు మొక్కిరి అంజులు భ్రూమధ్యమున భుజించి యిట్లనిరి

527, 528 'ఓ మహా యోగీశ్వరులారా! మా మనస్సు నొచ్చుకొనునంతటి కఠిన వాక్యములు మీరు మాపై ప్రయోగించిరి మేము దుఃఖంపము కారణ మేమనగా మేము దుఃఖంప

వలసిన సందర్భ మేమియో లేద సజ్జనులను పరాధవించిన వారు వ్యర్థమై జననము గలవారు మే మాచరించిన పాపమే ముమ్మి న్నితికి జెచ్చినది గాని మీరు కాదు దీని వలన మేము శుభములు పొందుటకే ఈ శాపము ను వినియోగించు కొందుము

(తన దోషము లేనిచో పతనము కలుగదు కలిగిన పతనము నకు దుఖించుట యశగా తాను దోషము చేసితి నని ఇకను గ్రహింపకుండుట ఆట్లుకాక వెంటనే చేసిన దోషమును గ్రహిం చినవాడు ఆ పతనావస్థను మరల ఆత్మోద్ధరణమునకై వినియో గించుకొనును

ఇందు ద్వారపాలకులు చేసిన దోష మేమియును లేదు తమ ప్రభువుయొక్క యజ్ఞను పరిపాలించుట దోషము కాదు దాని వలన సనకాదులకు కలిగిన యవమానము నిజము కాదు అవమాన మున్నదని భావించుట వారి దోషమే తమ దోషము లేనపుడు దుస్థితి సంభవించినచో నితరులచే దోషము గుర్తించుట లోక సహజము అప్పుడు గూడ నితరులపై దోష మారోపకుండుట లోకాతీతుని లక్షణము ద్వారముకడి నెవ్వరి నడ్డవలెనో, ఎవ్వరి నడ్డరాదో ద్వారపాలకులకు తెలియకపోవుట నిజమైనచో అది యజమాని దోషము ఇచ్చట నారాయణుని యందు దోషమునకు తావు లేదు గనుక ద్వారపాలకుల విశిష్టత కొరకై నారాయణుని సన్ని వేశమును కల్పించెను ఈ సందర్భమున సనక సనందనాదుల యందుగాని, నారాయణుని యందుగాని వారికి దోషము కనిపించినచో వారు వైకుంఠ ద్వారపాలకు లెట్లగుదురు? ద్వారపాలకులు శుద్ధ సత్త్వ సంపన్నులు గనుక దోష మారోపింపక తమకు గలిగిన పతనావస్థను శుభముగా మార్చుకొన గలిగిరి దైవమం దున్నవానికి శుభ మనియు, పతన మనియు నుండవు శుభము, అశుభము మొదలగు

పదములను, సన్నికేశములకును భ్రమపడగవారే భగవద్భక్తులగుటకు చాలి యాలోచమునకై గాదు, సరికలోకమునకు పంపినను అదియు భగవద్భక్తయమే కనుక వారికి నరిక ముండదు భేదావ్యలకు భ్రమసంభవము న్యయముగనే సరకమును వ్రేలించుకొందురు ఈ రిహస్యమునే సమన్వయము చేయుచు నానివాసము స్వర్గముననైన నేమి ? భూమియందైన నేమి ? సరకమునందైన నేమి ? సరికాంతకములగు నీ చరణముల స్మరణయే మరపు రాకుండునట్లు చూడవలెనని మేము నిన్ను కోరుచున్నాము అని కులశీఖరుని రాజు తన ముకుందమాలాస్తోత్రమున జేపునితో చమత్కరించెను)

529, 530 మీ రిచ్చిన కామము మాకు శుభము నెట్లు గలిగించునో తెలిపెదము మీకు దయపుట్టునట్లుగా మేము పార్థింప గలిగితిమేని, ఇప్పుడు మీకు మాపై జాలి కలిగినేని, మాకు అంతిమాత్మపు పరిచయము చాలును కామ కోరికాదు లతో మేము పుట్టినచోటగూడ మీ దయ యున్నచో నారాయణుని నామము మరపురాదు మా జన్మలు శుభ ప్రతిపాదకము లగు ననుటకు కావలసిన దది యొక్కటే గదా !

531, 532 వారట్లు సంభాషించుకొనుచుండగా అచ్చట జరుగుచున్న కలకలము నారాయణునికి వినిపించెను అతడు లక్ష్మితో నుఖ వినోదములలో చేయుచున్న సరస సంభాషణములు నిలిపి, హఠాత్తు ద్వారముల దాటివచ్చెను తనయందు శరణాగతి చెందినవారి ఆర్తిని పోగొట్టి నిత్యవై భవ మూర్తియై ఎప్పుడను దిగివచ్చును

533, 534 అతడు దిగి వచ్చుచుండగా సందర్భమేమో తెలియక తొలుపాటుతో లక్ష్మీకూడ వెంట నడచెను పరమ

౬ వా శ్లో ప్ర కా శో ము

హంసలగు మునీశ్వరులు ఇరవ్యాక్షుల యుగి ను పాదపూజ
ననుష్ఠించుచును అతని వినుట కింపైన పాదసూపుర
శిబ్బములతో దివచ్చెను

రీతి ౬౬౫ ౬౬౬ అపసరసలు హంస రెంకలవంటి చామ
రములు వీచుచు రి వారి కాజల శిబ్బములు వి శింఛుచుకొను
చామరముల గాలలకు మెల్లగా కదలుచున్న నెద్ది చంద్ర ముఖ
లమువంటి గొడుగు పట్టి కొంచు మెనుక నశించిరి తన మెడలోను
ముక్తముల హరిములు కెన్నెలోని ముచ్చు బిందువులవలె తిరు
కించుచున్నవి

రీతి, రీతి ౬౬౭ ౬౬౮ నలబడి మునీంద్రులు ప్రోత్తిములు
చేయఁచుండగా నారాయణుడు మందస్మితము చేసెను దా నా
మునీంద్రులు వర్ణించుచుండిరి ఒకరి నొకరు స్నేహముతో చూచు
కొను వారిని అతడు దయతో మాచెను ఆ చూపు వారి, తిరు
హృదయ గుహలోనుం శి చూచుచున్నట్లుండెను నిల ర్మలమైన
వత్తి స్సునిండి వై జయం తి యను మాలికను ధరించియుండెను
నమస్కరించుచున్న వారిపై దయచు అమృతతరంగములుగా
ప్రసరింప జేయుచున్నవి వాని కన్నలు ఇట్టి వైభవముతో
నారాయణుడు వైకుంఠ ద్వారము వెలువడెను

రీతి ౬౬౯ ౬౭౦ పచ్చని పట్టుబట్టపై పేటలతో నడుమున కాంచి
దిగింపబోయియున్నది మెడలోని హరిముల కాంతులతో కాస్తుభ
కాంతులు మైత్రి చేయుచున్నవి మెరుపుతీగలవంటి కరకుండ
లముల కాంతులు కవలములను మెరిపి చుచున్నవి ~~నిలబడి~~
శరీర కాంతులు దిక్కులు నిండుచున్నవి అతడు ~~నిలబడి~~
గరుత్మంతుని వీపుపై నడమ చేతిని మోటించెను

539 అతని పాదపద్మములయందు కేసరిముల గుత్తులవలె భాసించుచున్న తులసీదళముల కోసము, పుష్పముల గంధ మాఘాశించుట కోసము వేచి నిలబడిన యోగీంద్రుల మనస్సు లానందముగ నిమగ్నమైనవి అప్పుడును అతడే దర్శన మిచ్చెను కన్నులు తెరచి చూచినను కన్నులు మూసి ధ్యానించినన, ఒకే కాంతి, ఒకే మూర్తి ఒకే సౌందర్యము దర్శన మిచ్చెన (ఈ రెండనభూతుల నడుచుచున్న ప్రజల కథయే ఈ ద్వారపాలకుల కథ నారాయణుడు పాదచారియై దర్శన మిచ్చుట విశేషము సామాన్యముగా గరుడ వానానూఢుడై దర్శన మిచ్చును అనగా శ్వాసలందు భ్రాంతమున దర్శింపబడుచు పాదచారిగా దర్శన మిచ్చుట యనగా జీవుల రూపమున నారాయణుడు క్షిప్త యుండుట) ఈ విధముగా విశ్వగురుడైన నారాయణుడు పాదచారియై వచ్చెను (538 నుండి 539 వరకుగల పద్య గద్యములలో నెక్కువ భాగము సుగంధ భాగవతమున లేదు ఇది పోతనకవి ఆంధ్ర లోకమునకు బహుకరించిన వైఖరి వర్ణనము ఇట్లే గణేంద్రమోక్షము నందును, ప్రహ్లాద చరిత్రము నందును గూడ చేసెను ఇది వర్ణనపై నాధారపడిన పెంపకమే గనుక మూలాతిక్రమణము గాదు మూలమును నద్దుట, దిద్దుట పోతన యెచ్చటను చేయలేదు)

540 ఇట్లు దిగివచ్చిన నారాయణుని చిరునవ్వు, చిగురు టాకులలో మల్లెమొగ్గలు నిలిపనట్లు పెదవి విచ్చుకొనుటయు, వలు వరుసయు అచ్చట నున్నవారికి దర్శన మిచ్చినవి వారు చూచుచు నిలబడిరి ఎంత చూచినను తృప్తి లేదు

541 వారి చూపులు అతని ముఖముననే నిలబడినవి మెల్ల మెల్లగా వారి దృష్టి అతని పాదముల వైపునకు ప్రసరించెను

ఆ పాదములు ముం నివాసమునకు ద్వారములు కేరము చున్నట్లుండెను వాని లంకరించిన స్థూల ధ్వజముల వేదములుగా దర్శన మిచ్చెను

542 పా. సఖములు ఎవ్వరాగముల కిరణములను వెలార్చు చుండెను వానిని మాచుచు నమస్కరించిన వారు కూడ మరల మరల నమస్కరించి పోవుచుండిరి ఎప్పటి నుండియో వారందరును ఈ కాంతిలను యోగమార్గమున వెదకుచున్నారు

543, 544 ధ్యానముగానో, తత్త్విముగానో మాత్రమే దర్శన మిచ్చున గాని, ఇట్లు కన్నులకు దివ్యమంగళ రూపముతో దర్శన మిచ్చుట దుర్లభము వెలుగే పురుషుడుగా దర్శన మిచ్చిన నారాయణుని మాచి సనకాది మును లిట్లు స్తుతించిరి

సనకాదులు నారాయణుని స్తుతించుట

545 నీ కమారుడైన బ్రహ్మదేవుడు మా తండ్రి అతడు మాకు సన్ను, నీ రహస్యములను ఉపదేశించెను అతడు ఉపదేశించిన దివ్యమంగళ విగ్రహమును నేడు చూచి కృతార్థుల మైతిమి

(బ్రహ్మ యుపదేశము అనగా బ్రహ్మవిద్య ఉపదేశము వలన నిశ్చల ధ్యానము కుదురను అంతర్యామిత్వము బోధపడును కాని, సృష్టిలోని రూపగుంపద యంతయు నారాయణుడుగా దర్శన మిచ్చుటకు నారాయణుడే సాక్షాత్కరింప వలెను రహస్యము తెలియుట బ్రహ్మవిద్య దర్శన మగుట నారాయణానుగ్రహము, లేక భాగవతము)

546 నీవు చెడ్డవారి హృదయములలో గూడ నున్నావు

కాని వారికి గోచరింపవు నిన్నాశ్రయించిన వారిని సంతోషింప చేయుటకై దయతో నీ దివ్యమంగళ విగ్రహమును దర్శనమిత్తువు (చెడ్డవాని మనస్సున చెడ్డ భావముండును కనుక దానియం దంతర్యామిగా జేవుడు దాగియుండును అట్టివానికి చెడ్డయే యితిరు లలో కనుపించును ఇతిరులలో మించిని చూచువానికి ఆ మంచి తగము తోడి రూపము లన్నియు జేవుని యందలి రూపములుగా కనుపించును) ఇదియే నీ కరుణామయత్విము నీ మూర్తిము వెంట నడుచుటకు నీ సద్గుణముల ననుసరింపవలెను అట్టివారు భక్తి యోగమున స్థితత్వము నందుదురు వారి హృదయమున గల కోరికలు నీవుగా ధ్యానింపబడును గనక మాయమగురు ఆ హృదయములలో నీవే యుండువు ఇట్లొగిన వారిని ఆత్మవిదు ందురు

547 అట్టి మహానీయులకు నీవు కానట్టి యితర కర్మము లుండవు ఇతర మనునది వారి యాదరమును స్పృశి ఎదు ఇట్లు నీ యందు తమ ధ్యానమును యోగము చేయుటయే వారి యుక్తి

548 నిన్ను కీర్తిం చుట వలన మనస్సున నీ వుండి కల్గవము లుండవు ఇతరుల సత్త్వివర్తనమును మనసార ప్రశం సించుటయే నీచాద పద్ధతులను సేవించుట దీని రుచి తెలిసిన వారు అన్యమున్నదని తలపరు వారికి ఈ దియాగుణము అలంకార ముగా నలవాటు చేయుదువు

549 మేము తపస్సులు చేసి చేసి పాపములను తొల గించుకొంటిమి ఇంత కాల మిట్లు బ్రతికి చివరకు నీ పాదము లాశ్ర యించిన వారిని శపించితిమి ఇంతకన్న మహాపాపము లేదు చెడుమార్గమే గలిచినది మేమే ఓడిపోతిమి భర్తము

మా యందు లోపించినది రికము మాది ప్రాప్తమై ౩ తల్పు
తన్నక మమ్మి సరికమునుండి రికంపుము

(తపస్సు చేసి పాపములు పోగొట్టుకొను మాన్యును
సంపూర్ణమైనది కాదు ఉన్న పాపములకు ధన్యు
తపస్సు లావశ్యకమే కాని, ౩ పోక్షిలవలన పాపము చేయుట
నట్టి స్థితి రాదు అది కావలెనన్న కో ధివగురి ధ్యమగాని,
తపస్సాధన మొక్కటే వాలదు తపస్సు చేయుట మా ధ్యమంబుని
కొరకే అయినను తనయందును తపస్సునందును ఇంక
యందును భగవంతుని దయాస్వరూపు గా ధ్యానము చేసి, ఆ
దయను ఇతరులయందు చూపుట నావలెన కావలెను అట్లే
దుష్కర్మము నాచరింపకుండుట నాధ్యము ఇంకాకాము తాము
తపస్సు చేసినది సంసార పాప మంటకుండుటకే కనుక తా మి
తపస్సు చేసి మని మురులు విన్నవించు కొనుచున్నాము

అప్పుడు తాము చేసిన తప్పు నన్నక రిక్తి లుమని కోరు
చున్నారు అసగా చేసిన తప్పు రద్దచేయుమని కోరుట గాదు
ఇటుపై నిట్లు చేయకుండ తమనుగ్రహించు మనుచున్నారు

ఇందొక కథాగతమైన వస్తుధ్వని యున్నది ద్వార
పాలకులును మునులను కూడా తాము తప్పు చేసితిమని భావించు
చున్నారు ఇట్లు భావించుట లేదో చూచుటకై నారాయణుడు
చేసిన కల్పనమే యిది ఇరువక్షములలో నిట్లు భావించని వారికి
నారాయణ స్మరణ మరపునకు వచ్చును తప్పెవరిది అను ప్రశ్ని
పుట్టినవారు నిర్ణయమునకై వెదకుదురు వారి మనస్సున తమ
నిర్ణయ ముండును గాని నారాయణ డుండడు తాము చేసిన
తప్పునకు నారాయణ విస్తృతి యను పతన స్థితి విధింప కుండునట్లు
ప్రార్థించుచున్నారు

ఈ కథలో నింకొక రహస్య మున్నది తప్పచేయుట, చేయకుండుట సంకల్పము ననుసరించి యుండును ఆ సంకల్పము వలన దై వస్వరూపా దుస్థితియొ కలుగునుగాని, చేసిన తప్పున కెప్పుడును కలుగదు ఎంత దురాచారములు చేసిన వాడైనను మహాపాపము లాచరించిన వాడైనను నన్ను స్మరించువాడు సాధు వని తెలిసికొనవలెను అట్టి వాని పర్యవసానము శుభము గనే యుండును ' అని భగవద్గీతలో చెప్పబడనది లోకముగా చూచినను, ఎదుటి వానిలో తప్పు కనిపించినపుడు తనలో లోప మున్నదేమో అనుకొనుట వలన తేమము కలుగును ఈ రహస్యమునే " నిందింపకుడు నిందింప బడిన వారి గణమున జేరుటకు యత్నింపుడు నేను మీ వెనుక నుండెదను " అని ఏసుక్రీస్తు ఉపదేశించెను)

550 తుమ్మిదకు పూగుత్తిపై నెంతటి యనురాగము! అందలి తేనె కొరకు తుమ్మిద యాకర్షింపబడును అట్టి యాకర్షణములోనే వాణ్మైన ముళ్ళిను తప్పించుకొని, అది పుష్పములను సమీపించుచున్నది అట్లే విఘ్నములను జయించు నీ పాదపద్మములచే నాకర్షింపబడి మేము వచ్చితిమి (భగవద్భాగవతమునకు విఘ్నములను తొలగించుకొన యత్నించు వాడు దౌర్భాగ్యుడు వాని భాగ్యమంతయు విఘ్నములతో పోరాడుచు సంసారము చేయుట తోనే ప్రొద్దు గుంతును భాగ్యన మారంభించినచో విఘ్నములు తొలగును తాను భాగ్యనించు దేవుడు తన విఘ్నములను తొలగించునను నమృతము లేని వాని ఇక భాగ్యన మేమి? ససకాదులు తపస్సు చేసి విఘ్నములను తొలగించుకొను మార్గము మాని నారాయణుని సమీపించిరి అట్టి వారికి మాత్రమే ద్వారపాలకు లడ్డగించుట యనబడు ఎఘ్నపరీక్ష నారాయణునిచే కల్పింపబడును)

551 నీ పాదములయం దల్పింపఁజేసె ఈ తులసి ఎల్లు పవిత్రమగు చున్నది అట్లే నీ కథయందు ఎఱయోగింప బడన వాక్కులు వాని ననుటయు గలవారికి తమయందలి సమస్త కర్మలును వివిధ మగుచున్నవి (తులసి పవిత్ర)ము గనుక దానితో దేవుని పూజింపవలె ననుకొనువాడు మూఁప్పు దేవుని స్వంప బసించి గనుక తులసి వివిధమగు కేలియవలెను అట్లు తా నాచరించు కర్మలలో శ్రేష్ఠములైన వాని నేర్పఱిలుగా భగవంతునకు సమర్పింపవలె ననుకొన్నచో మిగిలిన వానినో తాను కృత్యముచేయు తి అత్యవధి గుదిల సమస్తము భగవద్బలాముగా నాచరించినచో వాని క్కలన్నియు పవిత్ర మగును)

552 నీది సహజ శరీరము తమ ఇంద్రియముల యందు కోరిక లున్నవారికిది కనుపింపదు అట్టి ని దివ్య శరీరము చూచుటచే మా కన్న లీనాడు సార్థకములైనవి

(ఇంద్రియములను బాహ్య నిస్తువు లాకర్షించుచు ఆ వస్తువులపై మనస్సున కభిప్రాయము లేర్పడును ఆ అభిప్రాయములతో బాహ్య ప్రపంచమును చూచువారు సంకరబద్ధులు తల్లి తండ్రి, అన్నదమ్ములు, భార్య, బిడ్డలు, డబ్బు మొదలగు భావములతో వారు ఇంద్రియములనుండి చూచుచుందురు గనుక బాహ్యలోక మట్లే క పించును భార్య యన్నది మాచు వాని మనస్సునకు భార్యయేగాని తనకు తాను పుట్టకతో భార్యగా పుట్టలేదు గదా! పుట్టినచో అందరికిని భార్య కావలెను కనుక భార్యత్వము, ఆరోపింప జేసిన దృష్టి గాని సహజముగా పుట్టిన వస్తువు కాదు ఈ ఆరోపణము తొలగించుకొనుటకు భార్యలోని సద్గుణములను దేవుని కథలుగా స్మరింపవలెను అప్పుడు సహజ

శరీరము ద్విమి మిచ్చును ఇంద్రియ స్పృహ విడిచిన వారికి
 దేవు సహజ శరీరము కనుపించును అప్పుడే కన్నులకు
 సార్థశ్రవణము ఇట్టి నారాయణుని సహజ శరీరము అతిసీతనుమాధము
 అని కీర్తింపబడినది నల్ల విశే పుష్పవంటి రంగు గల దేహముని
 యర్థము ఈ ఎఱ్ఱము నల్ల గా నుండును విష్ణుని సహజ
 శరీరము సీలవర్ణ మనియు మిగిలిన రంగులు కనుపించినంత త్వరగా
 గనుక గు రాదనియు సూచన జేయు అహారాదుల హాపమున
 నృప్తిలోని ప్రత్యేక లక్షణములు కలవాటుపడిన వారే గాని
 సహజత్వము గమనించుట కలవాటు పడినవారు కారు దీని
 నెరిగిన వారు ద్వారపాలకులను వేరుగా జూచుట భగవంతుని
 మాయ)

రీరీ అని సనకాది మునులు వాని పాద పద్మములకు
 నమస్కరించి స్తుతించి నిలచిరి వారికి చూచి నారాయణు
 డిట్లు చెను

రీరీ ఈ యిరువురును జయ విజయులనబడ నా ద్వార
 పాలకులు మీరు మిమ్ము గౌరవింపక నా యాజ్ఞ సతీకరించిరి
 అది యపరాధము మీరు వారికి తగిన దండనను విధించిరి అది
 నా కంగీకారము అంతేకాదు సేవకులు చేయు సపరాధమునకు
 యజమాని బాధ్యుడు మీకు నేను గౌరవింపదగిన వాడను గనుక
 నేను చేసిన తప్పును క్షమించి నా యందు ప్రసన్ను లగుదురు
 గాక ! (తనయందు వారికి నిజముగా గౌరవ మున్నచో తన్ను
 మన్నించుట, తనయందు ప్రసన్నులగుట యుండదు పూజించుట
 మార్త్రమే యుండును ఇది యెత్తిపొడుపు)

రీరీ దేహమిందు పుట్టిన భయంకరమైన కుష్టువ్యాధి
 చేత రోగియొక్క చర్మము రంగుమారి బోవును అట్లే సేవకులు

తప్పు చేసినచో యజమానులు క్షమించిరి. అపరాధి నాశించు కొంచురు (ఒరు విజయుల లోకము నను విష్ణుని ప్రవృత్తికు లోపమని సామాన్యము సుకాదుల ప్రవర్తనమున లోపముచే స్పష్ట కలపితవగు చున్నదని పేరకాంతార్థము)

556 మీ బోటి తపస్సుపన్నులు సద్గుణ సంపన్నులు అగు మహనీయులు స్తోత్రము చేయుట వలన నిండిన కీర్తియే నా వైకుంఠలోకము మీ వలన నా కలిగిన ఈ పవిత్రమైన వైకుంఠనామము అపవిత్రమనస్సు కలవారి చెవులలో పవిత్రమగు వానిని పవిత్రులను జేయుచున్నది అట్లే కుక్కలను వాడుకొని కుక్కమాంసము తిను నీచులకు గూడ చెవులలో నా నామము గాకినంతనే వారు పవిత్రులగు చున్నారు

(నాకు పవిత్రత సాధించి పెట్టినది మీరు అట్టి పవిత్రులను ఈ పాపాత్ములందరు నవహించు చున్నారని సామాన్యము మీరు సద్గుణము నభ్యసించి తపస్సులు చేసి సోపానముగా పవిత్రత చేకూర్చుకొని నా దగ్గరకు వచ్చుటకు యత్నించు చున్నారు కనుక లోప శాపాది పతనావస్థలు తప్పువు సూటిగా నా నామము స్మరించి సకల కర్మలు నాకు సమర్పణ చేయువారు అనతి కాలముననే పవిత్రులగు చున్నారు వారికింక పరిస ముండు డని యంతిరార్థము సమర్పణ బుద్ధి లేక సొంతముగా ధర్మాధర్మ నిర్ణయము చేయు వాడెంతి సాధన చేసినను పతకము తిప్పద సర్వ ధర్మములను తనయందు విరత్యాగము చేసినవాడే త్నీమము నొందును జయ విజయుల యెడల మీరే ధర్మాధర్మ నిర్ణయము చేసి శాపానుగ్రహ శక్తులతో నధికారము వహించిరి మీరు ప్రసన్నులు కారని వ్యంగ్యముగా స్తుతినిండ రూపమున హెచ్చరించు చున్నాడు నాకు వైకుంఠ వాసియను కీర్తి మీ వలన

కలుగుచున్నది నా నామము పాపాత్ములను పవిత్రులను చేయు
చున్నది యన్న మాటలో మరియొక గూఢార్థమున్నది
ససకాదును భగవన్నామము నుచ్చరించుట తాము పవిత్రు
లగుటకు, తమ పవిత్రులను నిలపుకొనుటకు వారి దృష్టిలో
పాపాత్ములకు భగవంతుని సాన్నిధ్యము లభింపరాదు కనుకనే
అపరాధులుగా నిర్ణయించి జయ విజయులను భూలోకమునకు
పొమ్మని శపించిరి భగవంతుని దృష్టిలో తప్పుచేసిన వారికి కూడ
స్థానమున్నది పాపులు భగవన్నామము నుచ్చరించినచో పాపము
తోలగి భగవత్సాన్నిధ్యము లభింపవలెను లేనిచో వారి
పాపములను వారుగాని మరియొకరు గాని యెట్లు తోలగింపగలరు?
ససక సందనాదులు జయ విజయుల విషయమున తప్పు చేసితిమని
గ్రహించితిరి వారి దోషమును హరింపజేసి మరల తన
సాన్నిధ్యము ననుగ్రహించుటకు కూడ వారికి తన నామమే గతి
యని నొచ్చరించుచున్నాడు

557 నాస్థితి ఈ విధముగా మీపై నాధారపడి
యున్నది మీ బోటి సాధువులకు అపకారము చేసినచో నా చేతు
లైన నేను పేక్షింపరాదు ఖండించు కొనవలెను ఇది నితరులను
గూర్చి మీ ముందు సందేహ మేల!

(నారాయణుని నిర్ణయము నందకు శిరసావహాంతురు
ఐనను అతిథులెవ్వనైనచో వారు 3వ్వసరాడు జయ విజయులను
అపరాధులని తాను నిందమోపి వలికినచో ససక సందనాదు
లేమందులో యని పరీక్షించుచున్నాడు అంగీకరించినచో
భ్రష్టలగుదురు నారాయణుడు సర్వజగత్తున నుండును గనుక
వారందరి ఎలన తన స్థితి యున్నదని చమత్కరించుచున్నాడు
జగత్తులన్నియు నారాయణుని ధ్యానించినచో మన మొక్కొక్క-

ర మే నారాయణులము అనుకొనుట సంభవించుచు నారాయణుని యందు సర్విజగత్తాలు అస్తత్వము చెఱుచున్నవని భ్యాసంప వలెను. అపుడు క్షాసము కలుగను

సేవకులు పెద్దలయె- తప్పచేసిగనో వారిని ఖండింప వలెననియ, బాహువులనైన నుపేక్ష చేయరాదనియు చెప్పెను 'మీరు నా యెడల పెద్దల స్థానమున నుండ దలచితిరా? ఈ జయ విజయుల వలె గాహువుల స్థానమున నుండి దలచితిరా? మీరే నిర్ణయించుకొనుచు అని సనక సనందనాదులకు హెచ్చరిక యున్నది ఇతిరు యెడల తివ్యచేసనచో నా వారిని సహింపను" అనుటలో మీ రితిరులుగా నుండదలచితిరా? నా వారుగా నుండి దలచితిరా? యను ప్రశ్ని యిమిడి యున్నది

తప్పచేయని జయవిజయులను గూర్చి కానల్లి నిర్ణయించుట యందరి మంచి చెడ్డలు జయవిజయుల ముఖములలో కనపించునో లేదో పరీక్షించుట మరియొక ప్రయోజనము కరణ గతునకు తిప్పాప్పుల నిర్ణయము భగవంతుని యుద్మాదును ఏది ధర్మము అను ప్రశ్న భగవంతుని పాదముల కడి సమర్పింప బడును సర్వధర్మములను పరిత్యజింపుమని భగవద్గ్రంథంలో కృష్ణ డర్శననకు చెప్పిన చరమశ్లోక మిదియే)

౧౧౮ ఉత్తమ బ్రాహ్మణుల సేవ వలన సకల పాపములు నశింప చేయు పవిత్ర గంగా జలములు నా పాదములయందు పుట్టినవ

౧౧౯ అట్టి నన్న విత్తిడుగా తలవక ఈ లక్ష్మీదేవి సకల శుభములను, తన కడగంటి చూపులను, తన సర్వసంపదలను గొని వచ్చి నా వక్షస్థమున చేరినది

(ఈ రెండు పద్యములలోను కడు దుర్లభమైన, లోకా తీతమైన చమత్కృతి యున్నది

1) బ్రాహ్మణ సేవ వలన పాతకములను నశింపజేయు గంగ అనపాదములయందు పుట్టెనట ఇచ్చట పొరపడినచో బ్రాహ్మణులను నారాయణుని సేవించుట యను అర్థమువచ్చును వినయమున్నచో బ్రాహ్మణులు నారాయణుని పాద పద్మములు సేవించుట యని యర్థము వచ్చును అందు రెండవ యర్థమే గ్రహింప గల సుకాదులు రక్షింపబడిరి ఇందును మరియొక మెలికయున్నది బ్రాహ్మణులను సేవించుట వలన తన పాదములలో పుట్టిన గంగ కింత గొప్పనము గలిగినదని యొక యర్థము సిద్ధించుచున్నది దీనిని నమ్మిన బ్రాహ్మణుడు పతనము చెందును కొంచెము నిదానమిది చూచినచో కావలసిన యర్థము నుభయపుగనే లభించును నారాయణుని సేవించుటలో బ్రాహ్మణులు తమ శిరస్సుతో, హస్తములతో నారాయణుని పాదములను స్పృశించు చున్నాడు గాని తద్వ్యతిరేక పద్ధతిలో కాదు గదా! ఈ యర్థము తెలియుట సుకాదుల కొక శ్లోకముకాదు గనుక వారు రక్షింపబడిరి చివరకు మిగిలిన యర్థమేమనగా గంగోత్పత్తికిని, బ్రాహ్మణ పూజనమున కును లక్ష్మీములు విష్ణు పాదములు గనుక లోకమున గంగయు, సుద్రాబ్రాహ్మణత్వము పూజనీయము లైవని యిందిలి సత్యము

2) తిన్న విరక్తునిగా తలవక లక్ష్మీదేవి సకల సంపదలతో తన్నాశ్రయించెనట ఇంతకు తాను విరక్తుడో కాదో చెప్పలేదు విరక్తుడైనచో లక్ష్మీని, సుపదలను యెట్లంగీకరించుచు అన్నచో ఆమె వరించెనుగాని తాను స్వీకరింపలేదు కదా! నిజముగా విరక్తుడైనచో వారింప వచ్చునుగదా యన్నచో విరక్తునకు కోరదగినది లేవట్లే వారింప దగినదియు లేదు ఈ యాశము ప్రథమస్కంధమున నారదుడు తన పూర్వజన్మ పృత్యాంతము నందే వివరించెను

ఇదలి ప్రస్తుతాశ మేనునగా నొక ప్రకారము సనక
సనందనాదులు, మరియొక ప్రకారము జయ విజయములు నిలబడి
యుండరి అందెవ్వరు తనవారు! ఎవ రిరులు? విష్ణువు వైరాగ్య
స్వరూపుడైనచో నీ సదర్శమున మాటాడి కూర కండను
వారును పరును కొట్టుకొని చత్తర ఇది వైరాగ్యముని కొందరి
మతిమి ఈ మతిము ననుసరించి ఎవ్వరి యుండను తప్పు పట్టవలసిన
పని లేదు విశ్వగురువుగారి వైభవము సుఖముగా జరిపింపు
చుండును లోకమంతయు నొక మరమై జీవులందరు ఎశ్వగురువు
గారి శిష్యులై, వారిలోని తపాపులు యెడల గురువుగారు
వైరాగ్యము నపాంచి యుండగా, చిరికాలము సృష్టియను బొజ్జ
పెరుగుచుండును అట్లునుకొనుటకు వీలు కాండటకే ప్రకా
నిలఁబడియున్న లక్ష్మీదేవిని చూపించి, "నాకును పెండ్లాము, ఎల్లలు
కలరు అని బెదరించుచున్నాడు మరి లోక గురు డెట్లయ్యెను!
తాను వారలేదు, లక్ష్మీదేవి గమర్పణ మానలేదు ఆమె సంపది
యంతయు అతినిదే కనుకనే సృష్టి కంతటికిని దక్కినది పరమార్థ
మేనునగా నాకేమియు నక్కరలేనంత మాత్రమున నేను కల్పించు
కొనవని భ్రమింపరాదు కల్పించుకొనక మానను కనుకనే మీ
యిరువత్తిముల నడుమ కల్పించుకొని తీర్పు చెప్పవలసినది ఇది
మీకు తీర్పుగా, నా యభిప్రాయము కాదు నా కభిప్రాయ
ముండదు కనుకనే ఎరాగి తీర్పుచేయక మానను కనుకనే
దిగివచ్చుట

ఈ ఎరవార్థమును నారాయణుడు వ్యక్తము చేయుట
యనగా తీర్పునో న్యాయాన్యాయములు, రాగ ద్వేషములను బట్టి
ఏర్పడను అవి లేవారికి ఏ తీర్పునను భర్తమే ప్రస్తుతము

అకారణముగా అపరాధులని నిర్ణయింపబడుట వలన జయ విజయాలకు పోయిన దేవీయు లేదు అనిర్ణయము బాగున్నదని కూర్చించిన వో సక సందనాదులకు కలుగనది లాభము కాదు గర్భము ఈ యిరుపక్షముల వారు ఈ పరీక్షలో నుత్తీర్ణులగుటయే ఈ కథలోని వైశంభ ధర్మ ప్రతిపాదకత్వము)

560 సుద్రాహ్మణులు యజ్ఞముల యందు నేతితో హోమము చేయుచుందురు అందు నేతితో కలిపిన చరువును యజ్ఞమూర్తినై భక్షణము చేయుచుందును కాని కొరికలు లేక ధర్మమవలంబించు బ్రాహ్మణుని ముఖమునుండి వచ్చు పలుకులతో తృప్తి వహించినంతగా చరు భక్షణమున తృప్తి వహింపను నిష్కాముడగు బ్రాహ్మణుని పలుకులు నాకు భక్షించుటకు చిన్న చిన్న ముద్దలైనను వాని యందే ఎక్కువ తృప్తిని వహింతున

(చరువనగా చేలముల పిండి, చాట, నేయి కలిపి యజ్ఞ హోమము కొరకు తయారుచేయు పవిత్ర ద్రవ్యము దానితో హోమము చేసినపుడు అగ్నిహోతుని స్వరూపమున నారాయణుడు స్వీకరించును కాని ఆతిథి వ్రుత్తు డయ్యెనా లేదా? యను విషయము యజ్ఞము చేయువాని సంభాషణలను బట్టి యుండును నిష్కామముగా యజ్ఞార్థ కర్మ చేయుచు, యజ్ఞ కాలయగు తన యింటకి వచ్చిన వారిని ప్రేమతో సుఖాపించి వ్యవహరించిన వో వారు తృపులగుదురు అదియే నారాయణుడు తృప్తివడ ననటకు నిదర్శనము

యజ్ఞములలో ద్రవ్యయజ్ఞములు, తపోయజ్ఞములు, జ్ఞానయజ్ఞములు, స్వాధ్యాయయజ్ఞములు మున్నగు ననేక విధము లున్నవి అందు ద్రవ్య యజ్ఞములకన్న జ్ఞాన యజ్ఞము

శ్రీయస్కరమని గీతలో కృష్ణుడు చెప్పెను దాని స్వరూప మెట్లనిగా యజమానుని శ్రీస్థయే యీ సర్వగతియే భాస్వ మందలి గింజ సర్వార్థయే ఆ గింజను సగస్కరించి పేములుగా చేయుట నిష్కామముతో హాసిన ప్రేమమయ వాక్రహ్మమే పిండి అంర మందలి స్వరూపేతికతే గ్రావాణములు లేక తిరుగటి రాళ్ళు సమర్పణ బుద్ధియే హోమము చేయుట ఇతరులలోని అంతర్యామియే యగ్ని-హోత్రుడు వారి నాలుకలే యగ్ని జిహ్వలు ఈ విధముగా యజ్ఞము చేయుటను బ్రహ్మ మయమైన యజ్ఞమందురు ద్రవ్యమయమైన యజ్ఞము కన్న వాక్రహ్మమయమైన యజ్ఞమున కెక్కువగా తృప్తి పడుదునని నారాయణుడు చెప్పుచున్నాడు అందు తన కర్పించునవి చిన్న ముద్దలైనను చాలుననగా మితభాషితమైనను చాలునని యర్థము

జయ విజయులు మాటాడలేదు సనక సనందనాదులు విస్తారముగా స్తుతి చేసిరి తాను రాకముందు జయ విజయులను శిపించిరి దోషారోపణము చేసిరి దానిని ఆ పెద్దలకు నారాయణుడు చెప్పవలసిన తీరున వ్యంగ్యమర్యాదలో చెప్పా చున్నాడు

ఇందు మరియొక కొంతెతన మున్నది అగ్నిలో వేల్చిన చరుచనగా శోపముతో గూడిన పదున సంఖామణ మని చిన్న పరివారము నిప్పులో పోసిన హవిస్సు కన్న నిస్పృహ ధర్మ మార్గినుగు వాక్కు తన కెక్కువ తృప్తి నిచ్చునట శ్రీతువులు చేసి నేతులతో భగవంతున కని సమర్పణ చేయుచు నగ్ని గండములలో వేల్చిన హవిస్సు కన్న, నుత్తములగు శ్రాహ్మణుల ముఖమున భూత తృప్తిగా చేయబడిన యన్న

దానము ఒక్క కలశ మైనను తినకు నిజమైన తప్తిని కలిగించు నని వరియొకటి ఎడమము మీరు నా తృప్తికై యింత శ్రమపడి సాధన చేయుచు మరి యొకరిని ధర్మ నిర్ణయము చేర శపించుట కన్న, తన్ను తన్నుక భూతిదయ చూపినచో, నేను సులభముగా తృప్తి చెంది యుండెడి వాడనని సిద్ధాంతము)

561 నేను లోకమున జీవులలో ప్రఖ్యాతి చెందుట నా యోగమాయ యొక్క వైభవము చేతనే ఆ యోగ మాయ అడ్డులేనిది అట్టి నేనే బ్రాహ్మణుల నిర్మలములైన పాదముల రేఖపులను భక్తితో నా రత్నమయమైన బంగారు కిరీటమునందు ధరింతును అట్టి నా పాద పద్మముల యందు వుట్టిన జలములను ధరించి చంద్రశేఖరుడు మొదలగు మహాను భావులు ఎప్పటికప్పుడు పవిత్రులగుచున్నారు బ్రాహ్మణులు తన కప్రకారము చేసినను ఎవడు కోపపాతి యతడు పారిని నన్నుగా భావించువాడు ధర్మ పద్ధతిలో నతడు నాకు ప్రియతముడు

(తిన్నగా పరిశీలించనిచో మత నిముఖ సామ్రాజ్యమున పౌరులుగా జీవించుట కలవాటు పడిన వారి కీ వాక్కులు బ్రాహ్మణ ప్రశంస వలె నుండును అందు వలననే పురాణములు బ్రాహ్మణులు తమ గొప్ప చెప్పు కొనుటకై వ్రాసిరిని భావించు బుద్ధిమంతులును కలరు ఈ పద్యార్థమును సూక్ష్మముగా పరిశీలించ వలెను

1) నారాయణుడు యోగమాయ ద్వారమున మాత్రమే జీవులలో ప్రఖ్యాతి పొందును అనగా జీవులకు దేవుడున్నట్లు తెలియవలె నన్నచో జీవుల దూషమున తిరుగుచున్న దేవుడే గతి

దాని కతీతమైన దేవుడు సహజముగా జీవులు సృష్టించుకొన్నవాడు. జీవులను మాత్రము సహజముగా జీవుడు సృష్టించలేకుండా దాని వారిని సృష్టించునున్నది యోగమాయ. అందు బ్రాహ్మణులను పూజించువా రందురు బ్రాహ్మణులగా బ్రాహ్మణ ధర్మము మూర్తి ధరించిన వారు వారిని పూజించువాలో నారాయణుడు ఉండును. ఇతను అవమాన మనకొనక అతడు బ్రాహ్మణుల పాదరేఖలను శిరస్సున ధరించుచున్నాడు. కనుకనే అతని పాదములు శివునకు గూడి పూజ్యములు. హిందీవులు అనబడు వారి రూపములతో గూడ తాను రెండుటగానతి యని దేవుడు భావించుట లేదు. బ్రాహ్మణులు కొంచినను, అపకారము చేసినను ఇతరులు కోపింపరాద. అది ధర్మవర్ధి. దాని వలన సర్వ మానసికము వారికి గౌరవము నిలబడుటయు, పడిమింటికి సర్వ మపలంబించు మార్గము తెలియుటయు జరుగును.

2) ఈ సంభాషణకు నిక్కడ సందర్భమేమి? “ఓ సనకాదు గారా! మీరు బ్రాహ్మణులు మీరు ద్వారపాలకులపై కోపించినను నేను మీపై కోపించలేదు. కోపించినవో మీవలె బ్రాహ్మణుడ నగుదును గాని, నారాయణుడి నెట్లగుదును? మీరు సమీకరణముగా కోపించిన వారైరి ఇంతి తపస్సు చేసినది ఇందుల కేనా? అని పరిహాస గర్భితముగా చెప్పుట పూర్వము పసుకీస్తు తన శిష్యుల పాదములు కడిగి అది పాపము పోవుట కని దెప్పిన సందర్భ మిట్టిదే.

3) నారాయణుని పాదములు కడిగిన జలము చంద్ర శేఖరుడు శిరస్సున ధరించెననగా గంగ విష్ణు పాదమున పుట్టి శివుని కుంజాటము మీదుగా భూమికి దిగివచ్చెనని యర్థము విష్ణువు గ్రహుడు తన రెండు రూపములే యనియు, అట్లు శిరస్సున ధరించుట

తన కవమానము గాదనియు పాదమునగా ధర్మము వెంట నడచుట శిరస్సనగా ధర్మమునకు విధేయత చూపుట కనుకనే ధర్మపద్ధతి నా ప్రియతముఁడు వాఁడు అనుచున్నాడు ఇచ్చట పద్ధతి యనగా పత్ + హతి లేక కాలితో త్రొక్కిబడిన దారి తన ప్రవర్తనము మిగిలిన వారి కాదర్శము కాగలిగినపుడే దైవత్వము సిద్ధించును రాముడు, కృష్ణుడు మున్నగు నవతార మూర్తులు కూడ తల్లిదండ్రులకు, గురువులకు, పెద్దలకు సాష్టాంగపడి నమస్కరించుట లోకము నేర్పుకొనుటకే

ఈ పద్యమందలి యర్థ సమన్వయ మిట్లున్నది నారాయణుని ప్రఖ్యాతి యంతయు యోగమాయా వైభవమే అనగా సృష్టిగా కనిపించుచు నారాయణుడుగా నుండుటయే ఈ మాయ దాటనిచో జీవస్థితినుండి దైవస్థితి లభింపదు దాటవలె నన్నచో తరతమ భేదములు గోచరింపరాదు తానే విష్ణువుగా పాదముల యందు గంగను ధరించెను తానే శివుడుగా ఆ పాద తీర్థమును శిరస్సున ధరించెను దీనిని జీవులకు నేర్పుటకే బ్రాహ్మణుల పాదరజస్సు మిగిలిన వారు ధరించి పవిత్రులగుట ఆ మిగిలిన వారిని నారాయణుని రూపములుగా గుర్తించు కొన్నచో బ్రాహ్మణులకు విష్ణుని పాదములు శరణ్య మగును లేనిచో తమ పాదములు కడుగు చున్నవారు నారాయణుని కన్న నితరులుగ చూడ బడినచో పాపాత్ములుగా కనుపింతురు దానితో ఆ బ్రాహ్మణులు పవిత్రు లగుదురు

పైకి మాత్రము మరియొక విధముగా సర్థము కనిపించును నేను నిత్యము మాయతో లోకములలో పెలగువాడను ఆ దోషము పోగొట్టుకొనుటకే బ్రాహ్మణుల పాదరజస్సును నా కిరీటమున ధరించుచున్నాను దానితో నా కెంతటి యున్నత

స్థితి కలుగుచున్న దనగా శివుడు ముగ్గురు దేవతలు గూడ నా
 పాదబుములను శిరస్సున ధరించుచున్నారు నా యీ గొప్ప
 దనమునకు బ్రాహ్మణ పాదములే కాకయు అట్టి సద్రాబ్రహ్మణ
 లైన మీరు గా వాని తిట్టినను తిప్పు లేదు వారు చచ్చినట్లు
 భరింపవలసినదే ఈ సూభాషణలోనే యోగమాయ యిమిడి
 యున్నది ఇన్ని చేసినకు మీరు బ్రాహ్మణులైనది నన్నారాధించినో
 కదా? అతేగాని తపస్సులు, యోగములు చేసి కాదు కనుక నా
 రూపులుగా జేర్చు గ రాధింపనిచో మీకు గతిలేదని పరిమాణము
 నారాయణుడు సర్వార్థర్థామి గమం బ్రాహ్మణులకు ఘోషించి
 సామాన్య జనులలో కూడ సత దుడను బ్రాహ్మణ లితరులచే
 పూజలందుకొనుచున్నారనగా నారాయణుడే వా రూపమున
 తమ్ము పూజించు చుండ నియు, తమ వాద రజస్సులను అతడు
 శిరస్సున ధరించు మిడెననియు కర్మము ఇట్లు చేయుటో నారా
 యణునకు న్యాయభాగము గాని కించపడట గాని లేవు దీనిని
 గుర్తించుకొని మాత్రమే బ్రాహ్మణులు పూజ లందునవలెన
 తమిత్తులు పూజించు చుని శివమెట యనగా నారాయణునిపై
 ననాంకరించి శపించుటకు సిద్ధపడుట ఇట్లవచారము చేసి బ్రాహ్మ
 ణులను గాని, బ్రాహ్మణుల కపచారము చేసిన యితరులను గాని
 నారాయణుడు శివించునా? అడు శివించుట యనగా పరికి
 గతులు లేని యిటుయి నిజమానకు నారాయణుడు శివ పదు
 సకల పురాణ కథలలో ఋషులు శపించుట కనిపించును గాని
 దేవుడు శపించుట కనిపించదు శివుడుగాని, విష్ణువుగాని శపించిన
 కథలు లేవు శావము, పరస్పరి నింద జేవుల భవరోగములు
 దానివలన దోషము తప్పక కలుగును అనతారి మూర్తులు
 లోక కంటలను చూపుచునుగాని, తప్పుచేసిన వారిని చంపరు
 తప్పచేసిన వారికి భగవంతుని నుండి లభించునో క్షమింపబడుట,

పరిశుద్ధి చెందుట భగవంతుని సంపదను తపస్సుచేసిన వారెట్ల నుభవించునో తపస్సుచేసిన వారు ఆంలే యనుభవించును అన్న పాసీయాదు లందరికిని లభించుచున్నవే కదా! ఈ విషయమున తన సంపదలయందు భగవంతుడు విరక్తుడు ఈ విరక్తిని లక్ష్మము చేయకయే లక్ష్మ యురనిని వరించెను ఆమె సంపదలు సర్వ జీవులకును సంక్రమించును అది యామెకు సంతోషమే కనుకనే యామె జగన్నాథ ఇచ్చుట ననకాదులు చేసిన తపస్సును నారాయణుడు ఊహించుట కొరకే లక్ష్మిలో కూడి వర్ణన మిచ్చుట)

563 గోవులను బ్రాహ్మణులను, దీనులను, పన్నును భేద భావముతో చూచువారు అసోగతి పొందుదురు వారి యెడల యనదూరిలు మహాసర్పములవలె విజృంభింతురు భయంకరమైన గ్రద్దలు రాబందులవలె ముక్కులతో అపవములను చీల్చి తిందురు (గోవులను, బ్రాహ్మణులను దీనులను తనకన్న భేద భావముతో చూడరాదు గోవు పరోపకారము నకు చిహ్నము దాని క్షీరము దాని బిడ్డలను ముందు మానవులు ఉపయోగించుకొనుచున్నారు కనుక గోవు పూజనీయము గోవు కన్న మానవజాతి జీవ పరిణామమున ఉత్తమ మని భ్రమ పడినను "నీ బిడ్డ కిచ్చు క్షీరమున నాకు కొంత భాగ మిచ్చెదవా! అని మానవులు మానవుల నడిగినచో తన్నుదులే గాని, క్షీర మియరు

బ్రాహ్మణులను, దీనులను నారాయణుని రూపములుగా చూడమని చెప్పట బ్రాహ్మణులు గర్వింపవలసిన విషయము కాదు బ్రాహ్మణ ధర్మమునకై వారిని పూజింపవలెను అనగా విద్య నేర్పుకొను స్వలాభమునకై పూజింపవలెను ఇక దీనులను

పూజించుటలో జాలితప్ప ప్రయోజనము దెడు గరుని
సమామర్థయోగ మభ్యాస మగును

యమదూతలను కృతాంత భటులు అనుట వలన
యమ డనగా యమ మనియు, కృతాంత డనగా చేసికొనిన గానికి
చివర కలుగు ఫలితము రూపమున నాత్మార్థిగము ననియు
సర్థము యమము లేచివానికి ఆహార విహారాది వియమము లుచివు
గనుక లోగములు సర్పములవలె, గ్రద్దల వలె వీరి తిను ఇ కను
ప్రవర్తనలో మాడ్డులు లేకుండుట వలన శత్రుశాధలు, బోరాట
ములు, హత్యలు మున్నగునవి కూడ సూక్ష్మాములు గోవులను
బ్రాహ్మణులను, నన్నును, దినులను, భేదబుద్ధిచే చూచువా
డదోగతపా లగునని చెప్పుటలో మరియొక విశేషము
'ఆత్మవ త్సర్వభూతాని' అను వాక్యమున కి- వ్యాఖ్యానము
నన్నును అన్నచోట తనచో భేదము లేకుండ చూచువాడే
నారాయణ ధర్మ మవలంబించు వాడని అర్థము ఇందు మరి
యొకనిని శపించు బుద్ధిగలవాని కిది సాధ్యమడిదు ఎదిగి వానిని
తనవలె చూచుకొనువాడు శపింపడు ఇచ్చట సుశామము
శపించిరి కనుక నారాయణ ధర్మమునుండి భిష్టైతిరని మాచన
శపింపబడిన జయ విజయులను నారాయణుడు గూడ రక్షింపనేడు
కనుక పాదు దీనులు " దీనులను నాతో సమానులుగా చూచి
వలెను అని చెప్పటచే సవకాదు లెట్లు ప్రవర్తితురో తెలియు
టకై నారాయణుడు జయ విజయులను దీనులుగా నిలిపెను

ఈ పరీక్షలో ధర్మము తప్పినవారిని కృతాంత భటులు
త్రాచుసాములవలె అగబట్టి, గ్రద్దలవలె ముక్కులతో పొడిచి
తిందురని చెప్పబడినది శపింపబడిన జయ విజయులు భూలోక
మున హిరణ్యాక్ష, హిరణ్య శశివులుగా దిగివచ్చి దీని ఫల మనుభ

వింశ చేయగలరని హెచ్చరిక ఇందు నారాయణ ధర్మమున
 శివరియందును పత్తిపాతము లేదు ఎవరిని స్వయముగ రక్షింపడు
 వైకుంఠ రాజ్యమున రక్షణ పొందుటకు కెడే మార్గములు

A) తాము చేసికొనిన సత్కర్మ, తమతో భేదము
 లేకుండ నిరతులను చూచుట, తమకు రక్షణ నిచ్చును చేసికొనిన
 సత్కర్మ ఫలము ననుసరించి ఎప్పటి కప్పుడు తగుమాత్రము
 రక్షణ లభించుచుండును ఇది పుణ్యకర్మ ఫలరూపమైన రక్షణము

B) శరణాగతి చెందుట, సర్వ కర్మలను భగవదర్ప
 ణముగా నాచరించుట వలన భగవంతుడు స్వయముగా
 రక్షించును ఇందలి రక్షణము తరుగనిది)

౧౦౪ బ్రాహ్మణులు అనేక విధములుగా పరాధవించి
 నను చిరునవ్వుతో, సుతోషముతో, పూజ్యభావముతో, సరస
 ములైన వాక్యములతో పొగడుచు, తండ్రిని కుమారులు ఎలుచు
 నట్లు పేమితుతో పలిచిన వారు నాతో సమానులు

(' ఇది నా పద్ధతి నా ద్వారపాలకులు మీరు కోపించి
 నపుడు మీయం దిట్లే ప్రవర్తించిరి కదా! కనుక వారిని ద్వార
 పాలకులుగా చూడరాదు నిన్నుగా చూచుట నేర్చుకొనుడు')
 అని సగౌరవముగా నిందించుట యిందలి ధ్వని తమరు బ్రాహ్మ
 ణోత్తములు తాము పరాధవించినను జయ విజయముల తమ్ము
 భక్తితో సేవించిరి కనుక వారికి నాతో సమానమైన స్థితి యుద్భి
 నది తాము బ్రాహ్మణోత్తములైనను నిరతులలో నిన్ను
 చూచుట నిర్భయములేదు కనుక నాన్న సత్కులుగా నిలబడి)

౧౦౫ పుణ్యత్కర్మ నేను ప్రియముడనై అమ్ముడు
 బోవు చుందును పూర్వ మొకమారు నన్ను భృగుచుపొమ్మి

తన్నను దానికి నేను పొందిన సంతోష మింతి యి చెప్పలేను
(ఆ సంతోషము కారణముగనే భృగువునకు కాలిలోని కన్ను
పోయినది ఆ భృగువు వంశము వాడగు శ్రుంగునకు కన్న పోయి
నది అట్లు చెప్పక సంతోషించితిని చెప్పుచున్నాడు సందర్భ
మైనచో మీ యెదుల కూడ అట్లే సంతోషింపగలనని పరాకు
చెప్పట

పుణ్యాత్ములకు నేను తప్పక నమ్ముడు పోదనని చెప్పు
టలో నెవరు పుణ్యాత్ములో చెప్పలేదు భృగుమహర్షి యుదా
హరణతో బ్రాహ్మణుల కమ్ముడు పోవుచునని నీ యభిప్రాయ
ముగా పొరబడుటకు వీలున్నది ఈ సంభాషణము భ్రాంతిని
కలిగించును ఇతరులు నిందించినను, కోపింపక గౌరవించు వారికి
అమ్ముడు పోవుచునని నిజమైన యర్థము ప్రస్తుతియు తాను జయ
విజయుల కమ్ముడు పోతినని తెలుపుచున్నాడు ఇక న కాదుల
తిపస్సునకు నారాయణుడు చేయు నుపకారమేమి? అన్నది
మిగిలి యున్నది జయ విజయుల కమ్ముడు పోయినవాడు
ససకాదుల కేమి యుపకారము చేయును? భృగుమహర్షి కేమి
చేసెనో అదియే చేయుదునని యర్థము)

565 నా మన పద్మములోని భావము గ్రహింపలేక
చెలరేగి ప్రవర్తించి నాయాజ్ఞ మీరన దోషఫలము ఈ నా జయ
విజయులకు సంపాద్యమైనది (నా ధర్మస్వనాపము తెలియక
మీరు అదరిపాటున ప్రవర్తింపగా ఆ దోషఫలమును జయ
విజయు లనుభవించు చున్నారు కనుక నాకు నచ్చునట్టి ప్రవర్తన
మొట్టుండునో తెలిసికొనుడు" అని సూచన) నా మనస్సునకు
నీతిమార్గమునగా నిదియే వీరెట్లును భూమిపై పుట్టక తప్పదు
కాని అచిరకాలముననే నా సమీపమునకు వచ్చునట్లు మీ

రనుమతింపవలెను (అనుమతించినచో మీరు అచిరకాలమున నాకు సన్నిహితులగుదురు ” అని చమత్కృతి నారాయణుడు ఏ నిర్ణయమునైన చేయగలడు నిగ్రహానుగ్రహ సమర్థుడు ఐనను ఈ గ్రాహ్యులు బాగుపడవలె నన్నచో జయవిజయులు గాగుపడ వలెనని మనస్సున అనుమతింపవలెను ఈ జయ విజయులు అచిరకాలమున నా దగ్గరకు వచ్చునట్లు అనుమతింప వలయును అని విష్ణువు పలుకుటలో నొక విశేషమున్నది ఎంత త్వరగా వీర నా దగ్గరకు రావలెనని మీరు కోరుదురో అంత త్వరగా మీకు శుభము కలుగునని యర్థము అందుల కనుమతిం పనిచో జయవిజయులు చిరకాలము రాక్షసులై భూలోకమున మీ బోటి సజ్జనులను తన్నుచుందురు కనుక మీరు కష్టము లనుభవించు కా పరిమితిని మీరే తగ్గించు కొనుడని మోచుచున్న ఈ మొత్తము సంభాషణలో సారాంశము నీ దిగువ విధమున సంగ్రహపరుపవచ్చును

1 తపస్సు చేయువారు దైవానుగ్రహమును ప్రత్యేకముగ మిగిలి వారికన్న నెక్కువ పొందుదు రనుకొనుట పొరపాటు

2 ఎవరు ఎంత నిష్ఠతో జపతపాదులు చేసినను దాని సత్ఫలితము వారికి ప్రత్యేకముగా నుపయోగపడది లోకహితము నకు మాత్రమే యుపయోగపడును

3 తపస్సులు చేయనివారు మాత్రమే మోక్షమును, దైవానుగ్రహమును పొందుదు రనుకొనుట పొరపాటు శుచి త్వము కలిగినను అహంకరించినచో దైవానుగ్రహము కలుగదు తపస్సులు చేసినను భగవంతునికి తమ్ము సమర్పించుకొను బుద్ధి యలవడినచో నెంతటి పాపాత్ములైనను పవిత్రులై దైవానుగ్రహమునకు పాత్రులగుదురు ఇక తత్పులు చేయరు దైవము

నకు శరణాగతి చెందక నేను తప్పలు చేయను అనుకొనువారు
అహంకారపడి గొప్పతిందురు

4 పెద్దలను గౌరవించు వారిలో గూడ దైవమూడను
గౌరవింపఁజేడు పెద్దలయందు మాత్రమే యుండు ననుకొనరాదు
పూజ్యులైన బ్రాహ్మణుల యెడ నెట్లు దైవముండనో అట్లే
పూజించు వారి యెడల గూడ నుండును పూజించు నట్టి
తూద్రాదుల రూపమున దైవమే అంతిర్యామిగా నుండి
బ్రాహ్మణుల పాదరేణువులను శిరస్సున ధరించుచున్నాడు తనుకనే
విష్ణుపాదములందు పుట్టిన గంగవలె ఆ పాదము నుంచే పుట్టిన
వినయవంతులగు తూద్రులు గూడ పవిత్రులై పాపములను
హరించు చున్నారు వారి కృషికర్మ వలననే సంపద రూపమున
లక్ష్మీ ఉద్భవించి అందరిలో నున్న విష్ణువును వరించు చున్నది

5 బ్రాహ్మణుల పాదములను భజిరలు పూజించి జ్ఞాను
లగుట, ఆ పూజించు వాలో విష్ణువును చూచి బ్రాహ్మణులొద
రించుట అను రెండు ధర్మములు నిర్వర్తింప బడినప్పుడే జగత్తునకు
క్షేమము కలుగుచున్నది అనగా విష్ణువు సంతోషించుచున్నాడు
అట్లుగాక కలిగిన వాడగు బ్రాహ్మణుడికిరెండుపై శోపించినచో
నితరులయందు రాక్షసత్వము ప్రబలి భూలోకమున హింసాత్మక
హిరణ్యకశిపుల వంటివారు తయారగుచున్నారు వారు సజ్జను
లను అవమానించుచు హింసించు చున్నారు ఇట్టి దుష్కర్మల
వలన విష్ణుని అనుగ్రహము తప్పును గనుక నరజాతి ఆపదల
పాలగుచు విష్ణుధర్మము ఒక దేశమునకు, ఒక కాలమునకు
సంబంధించినది కాదు ఏ కాలమున నెవరు పాటించిన వారికి నుభ
కాంతలు, మోక్షము కలుగును

ఈ వాక్కులు ఎవ్వరును కాదనుటకు వీలులేని శాశ్వత

ధర్మములు గనుకను, పీనిని అవలంబింపనినాడు నరజాతి కష్టనష్టముల పాలగుచున్నది గనుకను, ఇదియే కాశ్వత ధర్మము లేక వేద ధర్మము దీనిని భాగవత రహస్య సర్వస్వముగా నారాయణుడు సనకసనందనాదులకు నుపదేశించెను తప్పుచేసిన వారు మరిల గ్రహించి సమర్థులై చూపినచో అనుగ్రహము కలుగును కనుక నారాయణుడు సనకసనందనాదులను అనుగ్రహించినట్లు చెప్పబడినది నరులలో గూడ ఇతరుల తప్పులను గుర్తించుకొనక వారు బాగుపడుట చూచి సంతోషించు వారి యందు నారాయణుడు అనుగ్రహము చూపును ఈ సంభాషణమును నారాయణుని నుండి యుపదేశమందిన బ్రహ్మ దేవతలకు చెప్పెను బ్రహ్మవలన నుపదేశ మందిన నారదుడు వ్యాసునకు చెప్పెను వ్యాసుడు భాగవతముగా రచించెను దీని వివరణము నుదాహరణ పూర్వకముగా చేయుటయే యిట్లుపైన గ్రంథము లోని కథ యంతయు దాని కొరకే పారణ్యాన్ని పారణ్యకశిపులు, రావణ కుంభకర్ణులు, శిశుపాల దంతవక్త్రులు మున్నగు వారి కథలు భాగవతమున స్థానము గొన్నవి రాజాపు కథలలో ధృవుడు పృథుచక్రవర్తి మున్నగు రాజుల కథలును, పురంజనోపాఖ్యానము మున్నగు సర్థివాడములును, ప్రహ్లాదుడు, అంబరీషుడు మున్నగు పవీన్నుల కథలును విస్తరింపబడినవి అట్లుపైన ఈ ధర్మము పరిపూర్ణమైన వారి జీవితము లెట్లుండనో తెలుపుటకై గోకులము, బృందావనము నందలి గోపకుల కథలు చెప్పబడినవి అట్టివారిలోనూ నారాయణుడు నరదేహమున భూమికి దిగివచ్చి దుష్టుల బాధననుండి ప్రవీన్నులను కాపాడుట యెట్లొక తెలియజేయుటకై కృష్ణావతార కథ చెప్పబడి, ఈ కథతో భాగవతము పూర్తయగుచున్నది)

ఇట్లు పలికిన నారాయణుని సంభాషణలు విని సనకాదులు

అశ్చర్యపరీ సంభాషణ మెంత మృదులము గా నున్నదని పరివ శించిరి మరల మరల ఆ సంభాషణమును గోలుచు లోలోపల దోషముతో కూడ కాటు వేయబడి బాధపడిరి (సంభాషణలోని నాగరికతకు అశ్చర్యపడిరి కాని అందలి అర్థస్ఫురణలకు భరింప రాని బాధ ననుభవించిరి)

566 విష్ణువు పలికిన పలుకులు పరిమితములే కాని అతి గంభీరములు లోతైన వివిధ విచిత్రార్థములతో దురవగాహము లుగా నున్నవి పైకిమాత్రము మాధుర్యమను సద్గుణముచే మాటు పెట్టబడి అమృత తుల్యములుగ నున్నవి అందు శబ్దము లను వేరుచేసి చూచుకొన్నచో తమ దోషములే బయటపడు చున్నవి ఆ వాక్యములతో ససకాదుల మనస్సులూరట చెంద లేదు ఎంత సర్ది చెప్పుకొన్నను ఆ పలుకులు తమయందు గౌరవముతో పలికినట్లు తోచుటలేదు మరల నాలోచించినచో అందు పొగడ్త లున్నట్లు గూడ శనుమించుచున్నవి తమ మిగుల్లు లను మాత్రము స్నేహధర్మముతో దువ్వినట్లున్నవి ఆ పలుకులు ప్రభు విప్పుడు ఈ పలుకులను మెచ్చుకొని పలికెనా? నిడించుచు పలికెనా? మనము చేసిన జయ విజయాల దండినకు సంజోచ ముండెనా? ఏ భావము వహించెనో బాధపడకున్నది గదా! అని చిక్కుపడిరి

567 చివరకు తమయెడ నారాముగల దయాభావము వహించెనని గ్రహించి పరమానందముతో పు కి చి నమస్కరించిరి (ఇంత తపస్సు చేసినవారు ఇట్లు ప్రసిద్ధులు యనగా వీరికి విష్ణుధర్మ మలవడలేదని యతడు జూలి పొనని గ్రహించిరి లేనిచో తాము చేసిన దోషమునకు ఫలితము ద్వారపాలకులు అనుభవించుట కంగీకరించుట యెట్లు? ద్వారపాలకులకు వాని

ప్రేమాద్వై దృష్టి అంతకు ముందే కలదు గనుక జరిగిన దానివలన
దు ఖముగాని, సనకాదులపై ఈర్ష్యగాని కలుగుట సంభవము
కాదు ధర్మమును మలచటలో త్యాగముతో కూడిన యిట్టి
ప్రేమపూర్వ మున్నదని తెలియక సనకాదు లింతవరకును కేవల
తపస్సుతో సాధన చేయుచుండిరి)

568 నారాయణుని యోగమాయ యనగా దాని
స్వరూప మిట్లుండును కాబోలు ఈ మార్గమున వెంట వైభవ
మున్నది ! ఎంత బల మున్నది ! ఎంత గొప్పదన మున్నది ! ఇన్నిటి
కధిపతి యగు అతడు ఈ మాయ రూపముననే మనకు వ్యక్తమగు
చున్నాడు ' అని ఆశ్చర్యపడి వినయముతో నిట్లనిరి

569 "ఓ నారాయణ ! నీ సౌందర్య మంతయు నిత్య
వైభవమును నడపించుట యందే యున్నది పాపమార్గములు నీ దరి
జేరవు మేము చేసిన సరి నీకు సమ్యక్ మని పలికితివి నీ నడవడి
లోని సుర్మములను గ్రహించుట వారికి సాధ్యము ? (సనక
సనందనాదులు ద్వారీచాలకులను కించిరి అట్లు శపించుట తనకు
సమ్యక్ మే యని విష్ణువు ఎలికెను నిజముగా నతనికి సమ్యక్తయా ?
అది నిజమని మృణాలిటి మూర్ఖులు కారు సనక సనందనాదులు
కారణ మేమనగా " బ్రాహ్మణోత్తములు అవమానించినను
చిరునవ్వు పూజ్యభావము వహించి గౌరవించినవారు నాతో
నమా నమైనవారు అనికూడ విష్ణువు పలికెను దీనిబట్టి సనక
సనందనాదులు శపించినను, ద్వారీచాలకులు వారిని పూజించిరి
గనుక, ద్వారీచాలకులు విష్ణునితో సమానత్వము సాధించుకొని
రనియు, సనకాదులు విష్ణు ధర్మమునకు వ్యతిరేకముగా నిలబడి
రనియు విష్ణుని యభిప్రాయము ఇది స్పష్టముగా తెలియుచునే
యున్నది అందువలన విష్ణుడు తమయెడల చూపిన వినయము

నర్త్యమని వారెట్లు నమ్మదురు ? ఎనచో విష్ణు క్షణేల వినయముగా
పలుక వలెను ? వారు లెప్పు చేసినప్పుడు అది తన కభిమతమున
యేల మెచ్చుకొనవలెను ? లోకమున జ్ఞానగర్వము గలవారికి
వినయము నేర్పుటకే విష్ణు విష్ణు ప్రవర్తించెను దీనివలన వారు
శిగుపడినదిగాని, విష్ణుడు సమ్మతించెనని యిట్టి గర్వ
పడరాదు అట్లు నమ్మినచో పతనము సంభవించును . నుకనే
విష్ణుని ప్రవర్తనము యొక్క ప్రయోజనము తెలియుట సాధ్యము
కాదనుచున్నారు)

570 బ్రాహ్మణులనగా దేవగణములయందు పూజ
నీయ్యలైన దేవతలై ప్రవర్తించ వలసిన వారు అట్టి సచ్చా
హ్మణులకు గాయత్రిదేవు నీవు అట్టి నీకు బ్రాహ్మణులు పూజనీయు
లైన దేవతలని యనుచున్నావు ఏమి చమత్కారముగా
మాటాడు చుంటివి? నీవు బుద్ధిమంతులను మాత్రమే రక్షించు
నట్టి గడుసుతనము కలవాడవని తెలియుచున్నది (నిన్ను
పూజించు వారు నీకు పూజనీయు లనుచుంటివి దీని యర్థమేమి !
గౌరవము పొందదలచినచో ముందు గౌరవించ వలెను మర్యాద
యిచ్చి పుచ్చుకొనుట నేర్చుకొనుడని మందలించుటయే కదా
యిందలి భావము !)

571 నీ విష్ణు ప్రవర్తించుచు గనుకనే నీ నుండి బయలు
దేసిన విష్ణుధర్మము నీ యవతారముల చేత రక్షింప బడు
చున్నది నీవు నిర్వికార తత్త్వమూర్తివి నీవు ధర్మము యొక్క ఫల
స్వరూపము అందు రక్షింపబడు ధర్మము గూడ నీ చేతనే
రక్షింపబడు చున్నది ఈ సత్యమును పెద్దలు తెలిసి కొందురు
ఇక మా వలె తెలియక మౌగువారి గతి యేమి కావలెను ?

బసను, నీవు దయామయడవు గనుక మేము భయపడవలసిన పని లేదు (తెలిసిన వారు తెలిసి కొందురు వారి స్వరూపమున ధర్మము రక్షింపబడును తెలియని వారు భగవంతుని జాలికి చాతు) లగుదురు వాని సృష్టిలో తెలియక తప్పలు చేసిన వారికి కూడి ఫాస మున్నది అట్టి వారు తెలిసికొనునట్లు చేయుటయే దేవుని గొప్పతనము ధర్మమూర్తియైన నారాయణునకు ధర్మ రక్షణము కర్తవ్య మగుటయే గాక, అధర్మము నెడల నిర్వికారత గూడ యున్నది దేవుడు ధర్మమును నిలబెట్టును గాని, అధర్మ వర్తనులపై కోపింపడు ఇతరుల కపకారము చేయు వారిని శిక్షించును గాని, తమ ధర్మము తప్పిన వారిని శిక్షింపడు వారి అధర్మ ప్రవర్తనము వలన కలిగిన కర్మఫలము వారిని సక్రిమ మార్గమున పెట్టును)

572 అట్టి భగవంతుని సమగ్రమైన అనుగ్రహము పొందుట చాల సూక్ష్మమైన మార్గము దాని కెంతయో నిష్కామ కర్మయోగము కావలెను మమ్ముడ్దగించిన వారిని మేము కోపించితిమి ఇక మారు నిస్సృహ యెక్కడిది? నిస్సృహ కలవారే మునీశ్వరులు వారికి మాత్రమే మృత్యు భయ ముండదు దానికి గొప్ప విచేకము కావలెను అదియు నీ యను గ్రహమే నీవు సద్గణములను గౌరవింతువు నీ వితరుల ననుగ్రహించు వాడవు నీవు మాయనుగ్రహమును కోరు చుంటివని పలికితివి ఇది యెంత చమత్కారము? దీని యంతర మాకెట్లు తెలియును? (దేవులకు బ్రాహ్మణ ధర్మమైన విచేకము కలిగించి అనుగ్రహింప వలసిన వాడు, వారి యనుగ్రహము కోరుకున్నావని వేడుకొనుట చిత్రిము కాదా? అతడు వినయము చూపించుట యనగా వినయము నేర్పుకొనుడని బోధించుటయే కాదా?)

578 నీ పాద పద్మముల రోగువులు - కోరికలు కోరి వచ్చు వారికి శిరస్సున ధరింప దగినవి నీ పాదపద్మముల యందలి కేసరిముల నుండి చిందుచున్న తేనె యందలి లోభముచే భ్రమరముల వలె నాకర్షింపబడి నిన్ను జేరి ఆర్పించు వారు ధన్యులు అట్టి వారు నీ మెడలో తులసి దండలు సమర్పింతురు వారిచే నర్చింపబడిన నీ పాదపద్మములు భక్తితో సేవించుటయే నీ కటాక్షములను పొందుటకు సూర్గము అట్లు పొందిన వారి యందు నీ యనురాగము నిలుచుచు నీ మహిమ అంత పట్టరానిది (ఒకరి నొకరు గౌరవింపుకొను బుద్ధి కంటె పట్టును గాని, త మ్మితరులు గౌరవింపవలె నను బుద్ధి కంటె పట్టదు గౌరవింపని వారిని కలించు బుద్ధికి మొదలే అంత పట్టదు)

574 బ్రాహ్మణుల పాదపద్మముల పవిత్ర ధూళియే నీ దేహమున కాభరణ మంటివి బ్రాహ్మణ ధర్మము యొక్క మహిమను చాటుటకే నీ విట్లు పలుకుట (మహానీయుల పాద రోగువులను శిరస్సున ధరించునట్టి సత్ప్రవర్తనము రూపమున నీ వుండువు ఆ ప్రవర్తనము కలవారినే నీవారుగా ననుగ్రహింతువు)

575, 576 నీవు ధర్మమూర్తివి, లోకములను కప్పించిన వాడవు నీవు రక్షింపదగిన వారిని రక్షింపనిచో వేద ధర్మము యిహోవును అట్లు వెడిపోకుండ జీవులలో సత్త్వగుణ ప్రవర్తనము రూపమున నీ వుండి జీవులను రక్షించుచుండువు ధర్మమునకు కీడు చేయువానిని నీవు దంఢింతువు వేద మార్గమునకు భంగము కలిగించు ప్రవర్తనము నీకు నచ్చదు నీవు బ్రాహ్మణులయందలి సత్కర్మ కలిగి వినయ వాక్యములు పలికితివి అట్టి వివాదము నీకే తగియున్నది (వినయము బ్రాహ్మణ ధర్మమునకు అంత అంశము)

మనియు, అది శలవారు తనవారనియు ఎప్పుడు పొచ్చునుచును అది లేనివారు వానినుండి దూర మగుదురని చెప్పుటయే కదా!)

577, 578 ధర్మములు పరిపాలించునట్టి నీవు వినయముగా తలవంచి పలికినచో నీ యధికారము కు లోఎము శలుగునని గూడ అనలేము నీవు వినయముగా పలికియు, అధికారమునే చూపితివి లోకములను సృష్టించి, రక్షించునట్టి నీవు లోకుల యెడ వినయము చూపినను, నీవు లోకువ యగుట లేదు వినయము నీ కొక లీలయేగాని, మరియొక విధము కాదు (చేవుడు వినయము చూపుట జీవులకు వినయము నేర్పుటగాని, అతినికి చిన్నతనము గలిగించదు)

579 నీవు సంతోషచూతో మమ్ములను గౌరవించితివి దీని వలన మంచి వారెట్లు క్షమించురో తెలిసినదిగాని, ఇంకొకటి జరుగలేదు (శపించి తప్పుచేసిన వారిని క్షమించి గౌరవించె ననగా క్షమించుట నేర్చుకొనుడని మందలించుటయే యైనది) ఈ జయ విజయులను గూర్చి మే మొక విషయము విన్నవించు కొందుము

580 మేము కోపించి వీరిని శపించితిమి నీవు ను మమ్ము కఠినముగా కోపింపదలచినచో మా కదియును సంతోషమే లేదా జయవిజయులు తప్పు చేయలేదు గనుక నీవు వారిని రక్షించి నను మాకు సంతోషమే

581 అట్లు రక్షింపటయే మా కెక్కువ ఇష్టము వారిష్టం దే యపరాధము లేదు వారి హృదయములు సర్వలమలు అట్టి వారిని మేము అధర్మ మార్గమున కోపించితిమి మమ్ము నీశాంత కఠినముగా ఆజ్ఞాపించినను సంతోషమే దానికి మేము

సిద్ధముగా నున్నాము అని సవక సనందనాదులు నమస్కరించి నిలబడిరి వారిని కరుణామయ దృష్టితో చూచి, విష్ణు విట్ల నెను

582 ఓ మునులారా! వీరు భూమికి పోయి భూలోక మున రాక్షసులై జన్మింతురు లోభ మోహములతో కూడి జీవింతురు

583 దేవతల కపకారము వేయుచు, లోక భయంక రులై జీవింతురు నాయందు వైరము పెంచకొందురు

584 యుద్ధమున నన్నెదిరించి పోరుదురు నా చక్ర ముచే నరుకబడి తిరిగి నా సన్నిధికి వత్తురు (అనురగుణములు కలిగియున్నను, నాతో వైరము పెట్టుకొన్నను, నన్ను స్మరించు చున్నచో నా దగ్గరకే తిరిగి రాగల రనియు, మరచినవా లేమరు పాటుచే దెబ్బతిందు రనియు భావము వైరము పేర నన్ను స్మరించుచున్నను తప్ప లేదుగాని, తపస్సు చేర గిర్వించి నన్ను మరచుట మంచిది గాదని భావము)

585, 586 వైరముతో వైరము నన్ను మనస్సున వీరు నిరంతరము స్మరించు చుందురు యుద్ధమున నా నాన్నిధ్యమున నా మౌగము లోక మూచుచు, దేహములను వదలుదురు కనుక వీరు నా స్థితియందే వర్తింతురు

587 ఇక భూమిపై న వీరికి పుట్టక లేదు వీరిని గూర్చి మీరు దుఃఖపడ నక్కర లేదు

588 ఈ జయజయములను గూర్చి మీరు విచారింపకుడు అని విష్ణువు పలుకగా నాక సనందనాదులు వాని భావము గ్రహించిరి మనస్సు తేటపడి తెలివొందిరి విష్ణుని స్తుతించిరి

(జయవిజయులకు లోభమోహములు కలిగిన జన్మములు భూమిపై నుద్దేశింప బడినను, దాని వలన నష్టమితరులకై గాని, వారికి కాదు దేవతలకు బ్రాహ్మణులకు వారివలన బాధలు కలుగును ఎట్లనగా జయవిజయులు భూలోకమున విష్ణువైరముతో బాధలు పెట్టునది సనక సనందచాదుల వంటి బ్రాహ్మణులనే గాని, విష్ణువును కాదు దానితో కేవలము తపస్సు, శపించుట మాత్రమే బ్రాహ్మణ ధర్మము కాదని లోకమునకు ప్రకటన మగును నిజమైన బ్రాహ్మణ ధర్మము మరిల భూమిపై నుద్దేశింప బడును పని పూర్తియైన పిమ్మట జయవిజయులు ఎప్పుడు చేతనే సంహరింపబడి తిరిగి వైకుంఠమునకు పోవుదురు ఇచ్చట విష్ణునితో వైరము, విష్ణుని చేతిలో భూలోక దేహములను కోల్పోవుట, జయవిజయులకు విష్ణుని క్రీడయే గాని, పతనము కాదు నాటకమున వేషములు మార్చినట్లు జగన్నాటకమున విష్ణునితో పాటు తామును పాల్గొనుటయే)

589 నారాయణుని సంకల్పమునని ధర్మ మంతయు కన్నులకు గట్టినట్లైనది సనకాదులకు పులకాంతురములును, ఆనంద బాష్పములును కలిగినవి వారిట్లనుకొనిరి “అహా! ఇతని మార్గములు లెక్కల కందఁవి కనుకనే దేవతలు గూడ వీని మార్గము వెంట నడచుచున్నారు ఈ మొత్తము ధర్మ పూర్వమే యితని దివ్యమంగళ శరీరము దీనినుండి యెవడును తప్పించుకొనలేడు ఇతని నుండి వెలువడుచున్న ధర్మముయొక్క వెలుగే ఇతని నివాసమైన వైకుంఠము ఎంతటి మునీశ్వరులైనను ఇతనికి శరణాగతి చెందనిచో గతిలేదు ”

590 ఇంతకును తాము పఠింప సంభాషణములు గూడ తుదకు విష్ణుని సంభాషణములే యని సనకాదులు గ్రహించిరి

తా మింతే ధర్మబద్ధముగా తుదకు నిర్ణయము చేయగల్గుట యనగా తమలో పనిచేసిన విష్ణుని వైభవమే కారణము ఈ వైభవము వాని నాశ్రయించుకొని యున్న లక్ష్మీదేవియే ఆమె దయవలసిన తమకు సమృద్ధి కలుగుటయు, తనవారుగా విష్ణునిచే స్వీకరింప బడుటయు జరిగినది

(తాము చేసిన తప్పుల నారాయణుడు తమ్ము కపించి నను సంపాదించి కేక జయవిజయములను కామునుండి తప్పించి రక్షించినను సంపాదించి జయవిజయములు తిప్పుచేయలేదు వారు నిర్మల మూర్తులు అనిక గా సనకాదులు చివర కిగ్గిరి చిరి మొదట శపించిన సనకాదులే తుద కిట్లుగిగిరి చిరిగా వారికి జ్ఞానోదయ మయ్యెనని యర్థము ఈ ఛాండు లక్ష్మీదేవి యను గ్రహమున కలిగెను అనగా విష్ణుని సంకల్పము న న కలిగెను)

591 సనకాదులు లక్ష్మీదేవిని గూడ వారెవరు స్తుతించి విష్ణుని దగ్గర సెలవు దీసికొని తమ నివాసములకు పోయిరి అప్పుడు నారాయణుడు చిరునవ్వుతో జయవిజయముల వ కలుప జలికను

592 “మీరు రాక్షస గర్భములందు పుట్టుట యెల్లఁగు తప్పదు గా సంకల్పమున క్షణలేదు నా బలము నెవ్వరును వారింప లేరు ఐనను, బ్రాహ్మణుల మాటలను నేను తిరిస్కరింప లేను

593 కనుక మీరు రాక్షస గర్భములందు పుట్టుట నాకు క్రోధవృత్తి మొలగుట వైరిము కారణముగా మీ రెప్పు డును నన్నీ తలచుచుందురు కనుక నాచేతనే దేహములను కోల్పోయి నా దగ్గరకే వచ్చెదరు పోయిరండు,

(తాను సర్వశక్తి సంపన్నుడయ్యెను, బ్రాహ్మణ వాక్యమును వారింపలేనని ఎలికెను లనగా వారింతుటకు సామర్థ్యము లేదని గాదు లోకములను పరిపాలించుటకు తనొక ధర్మము నిలిసపుడు దానిని తానే భంగము చేయరాదు వ్యక్తులతో తప్పన్నచో వారిని దండించటయో, స్తుతిపాటు చేయుటయో మార్గముగాని వారి మూలమున లోక పరిపాలన విధానము భంగపరచుట మార్గము కాదు ఒకరిని న్యాయస్థానమున న్యాయాధికారిగా నిలిపినపుడు అతడు చేసిన తీర్పును రద్దుచేయరాదు చేసినచో చట్టము పాటించు వారెవ్వరండరు ఈ ధర్మమును పరిపాలించుటను బట్టియే రాజ్యాంగము ప్రజలను రక్షించుటయో, రక్షించేయుటయో జరుగును ధర్మము దైవస్వరూపము అది ఎవరి బుద్ధుత్వములను బట్టిగాని, రాగ ద్వేషములను బట్టిగాని మారదు మార్పుపలచువారు పరిసము చెందుదురు ఒక వ్యక్తియైనను, ఒక ప్రభుత్వమైనను, ఒకజాతియైనను, ఈ పరిసము తప్పదు దైవము శాశ్వత ధర్మమును రక్షించుచుండును ఈ శాశ్వత ధర్మము మానవులకు బ్రాహ్మణ శూద్రుల ధర్మముగా రాజ్యాంగ రూపమున వ్యక్తమగుచుండును బ్రాహ్మణులపై కోపము వచ్చినంతమాత్రమున నెవ్వరును దీనిని మార్చలేరు బ్రాహ్మణులు గూడ ధర్మము తప్పినంత మాత్రమున దీనిని మార్చలేరు వారును, పీరును భ్రష్టులగుట మాత్రము జరుగును కనుకనే నారాయణుడు ససకాదుల శాపమును వారింపగల సమర్థుడయ్యెను, వారింపక గౌరవించెను దీనివలన ద్వారపాలకులకు వచ్చిన నష్టము లేదు ససకాదులకు కలిగిన లాభము లేదు భూలోకమున మాత్రము ధర్మభుక్షణము పుట్టును దానివలన అధర్మము పై కుబుకుటయు, జీవులకు బాధలు కలుగుటయు, ఆ

బాధల రూపమున నెవరి శిక్ష వారనుభవించుటయు తుదకు ధర్మము నిలబడుటయు జలగను)

594 ఇట్లు అర్జున చెప్పి వారిని నాగసంహి లక్ష్మీదేవితో నారాయణుడు వెనుకకు మరలగా, ఇంద్రాది దేవతలను ధర్మ స్వరూపమున కాశ్వర్యపడి, యతిని పాద పద్మములకు వరుసగా మ్రోక్కిరి వారి కిరీట శాంతులచే లక్ష్మీ నారాయణుల చరణ కమలములు వెలుగొందెను లక్ష్మీ నారాయణులు మహా వైభవముతో తమ నిర్మల నివాసమును వేరిరి

595, 596 ఆ సమయమున ఓయవిజయులు తమ తేజస్సును గోల్పోవుచు భూమిపై పడిరి మూడు లోకములును గడ గడ లాడి పోయెను రాక్షసుల విరు నములు గుంపులుగా తిరిగెను అందుండి హాహారవములు చెలరేగెను (నారాయణుని ద్వార పాలకులు రాక్షసులై పుట్టుట యనగా రాక్షస లోకములకు చీకాకు కలుగుటయే ఇన్ని లోకములను జీవుల దేహములు, మగస్సు, ఇంద్రియములు మున్నగు వాని నుండి వెలువడు చుండును రాగ ద్వేషములు, కామ క్రోధములు, క్రూర్యము, అధర్మబుద్ధి, అవినీతి మున్నగు లక్షణముల సముదాయమే రాక్షస లోకము ఈ లక్షణము లన్నియు దైవ గుణములతో ఘర్షణము బొంది, మరల మరిల దైవధర్మమునే స్థాపించుటకు తోడ్పడు చుండును దైవసృష్టిలో వినిగిని స్థాన మున్నది అసురత్వము గూడ దేవతలతో కలబడి యొకే ధర్మమును స్థాపించుటకు సహకరించు చున్నది అన వేద మంత్రములు చెప్పుచున్నవి

ప్రతి జీవికిని తన లోపల, తనకు వెలుపల యరు లోకము లుండును ఈ రెండిటికిని నడుమ ద్వారము వద్దనే దేవాసురులు

భుక్షణ పడుచుందురు ఈ ద్వార పాలకులే జయవిజయులు ఈ భుక్షణ గలుగు పరిణామము వలననే జీవులు ధర్మము నేర్చుకొనుట జరుగును)

597 అట్లు భూమిపై పడిన జయవిజయులే ప్రస్తుతిము దితి గర్భము పెరుగు చున్నారు వారి ప్రభావమే ఈ నల్లని తేజస్సుగా వ్యాపించి, మీ తేజస్సులను మరుగుపరచినది

598 ఇన్నిటికిని మూలము లక్ష్మీనారాయణుల సంకల్పమే అది నారాయణునకు కీడ అతడొకరించు కార్యము లలో నిట్టవి జరుగుట మన కేమియు క్రొత్త కాదు అతినికి మొదలు, చివర యను భేదములు లేవు సృష్టి స్థితి లయములకు నాయకుడతడు ఎట్లై సతడు దయా స్వరూపుడు కనుక మీకు మేలు కలుగునట్లు సంకల్పించును మీ సంకల్పము నెరవేరును దుఃఖపడ వలదు పోయి రండు

599 ఈ విధముగా బ్రహ్మ తెలివిన వృత్తాంతము విని దేవతలు అందలి ధర్మ స్వరూపమును గ్రహించి, స్వర్గమునకు మరలి పోయిరి ఇచ్చట కళ్యణుని భార్యయైన దితి తన భర్త పలికిన పలుకులను స్మరించు చుండెను తన గర్భమున లోక కంటకులు ఒర్నింతురని విని యున్నది గనుక సంతోష పడితి బాధ పడుచుండును

(పూర్వము దితికి గర్భము కలిగిన సమయమున కళ్యణు డిట్లు చెప్పి యుండెను “ భద్రుడు, అనుభద్రుడు అను నిద్దరు రుద్రానుచరులు నీ పుత్రులై పుట్టుదురు లోకములకు పీడ కలిగింతురు ”

ఇప్పుడు బ్రహ్మ చెప్పిన వృత్తాంతము ప్రకారము విష్ణుని ద్వారపాలకులైన జయ విజయులు దితి గర్భమున పుట్టబోవుచున్నారు

ఈ రెండు వృత్తాంతములలో నేది కల్యణు అను శంక కలుగ వచ్చును నారాయణ లోకమునుండి జయవిజయులును, రుద్రలోకమునుండి భద్రానుభదురులు అంశలుగా దిగి వచ్చి, దితి గర్భమున పుట్టులై జన్మించు నున్నారు అందు జయ విజయులు సత్త్విగుణ సంపన్నులు భద్రానుభదురు రిక్షోగుణ సంపన్నులైన ఊగ్రిమూర్తుల వారి కలయికి లేనిచో జయ విజయులకు రాక్షసత్వము లేదు ఒక జీవి పుట్టినపుడు వానిని గుణములు వివిధ లోకములకు సంబంధించి యుండును మంచి గుణములు దైవ లోకము నుండియు, చెడ్డ గుణములు అసురి లోకముల నుండియు, దిగి వచ్చి సంక్రమించును ఇంక రుద్ర లోకము వలన సుగ్రుణములు, వైకుంఠ లోకము వలన నిరంతర దైవస్మరణయు కలిసి యుండును అందు మొదటి దాని వలన అధర్మ పీడయు, రెండవదాని వలన ధర్మసంస్థాపనము జరుగును)

600 తన సుతులు జేవతలను బాధింతురని దితి దుఃఖ పడుచుండగా నూరు సంవత్సరములు గడిచెను అంశ గర్భమున నిద్దరు సుతు లుద్భవించిరి

601, 602 వారు జన్మించు సమయము భూకంపము కలిగినది కులవర్షతములు కంపించెను సముద్రములు పొంగెను చుక్కలు రాలెను ఆకాశము బీటలు పడినట్లు ఉరుములు, మెరపులు కలిగెను దిగ్గజములు మొగ్గెను చిక్కుల యందు ముట్టుల నుండి మిణుగురుల వంటి నివ్వలు పుట్టెను

603 హోమము యాదలి అగ్ని చల్లారి పొగ యణగి పోయెను వాయువులు ప్రతికూలములై అప్రదక్షిణముగ వీచెను పెనుగాలులు చెలరేగెను డెల్లు పెల్లగించు కొని యడ్డ దిడ్డములుగా దారులలో కూలెను గ్రహములు, తారకలు కాంతితగ్గి కనిపించెను మబ్బుల నుండి రక్తము వర్షించెను పూర్ణిమ గాని, అమావాస్య గాని లేకుండగనే రాహువు సూర్యుని గ్రహణము పట్టెను పగలు చీకట్లు కనిపించెను కుక్కలు మెడలెత్తి మొరిగెను నక్కలు గుంపులుగా కూత పెట్టెను దీనాలాపములు వినిపించెను దేవతా ప్రతిమలకు కన్నీరు కనిపించెను కొన్ని ప్రతిమలు పడిపోయెను

604 ఆవులకు పాలు పిల్చుకు నవ్పడు చీము, నెత్తురు వచ్చెను (పశువులకు ప్రాణాంతకములైన న మారి మొదలగు రోగములు కలిగెనని యర్థము) గాడిదలు సూర్యుచుండగా ఆ శబ్దము భయ కంఠముగా వినిపించెను ఏనుగుల మద మారి పోయెను గుర్రముల తోకలకు నిప్పంటుకొనెను

605 గుహల నూడి ఏవో మహాశబ్దములు వినిపించెను శుభగ్రహములు గూడ వక్రించి, పాప గ్రహములతో మైశ్రి చేసెను

(బుధుడు, గురువు, శుక్రుడు శుభగ్రహములు కుజ, శనిలు పాప గ్రహములు శుభ గ్రహములు వక్రించి, పాప గ్రహములతో సమాగమము (CONJUNCTION) చెంది యుండగా వారు జన్మించిరని యర్థము)

606 సమస్త జీవులును భయముచే కంపించి పోయెను అది ప్రళయకాల మని జీవులు భావించిరి అంతే కాని, సుంది వారికి బాధ కలిగించువారు జన్మించు సమయ మని ఎవ్వరును

భావింపలేదు సపకాది మునులు మాత్రము వృత్తాంతమును గ్రహించి, భయపడక నిలబడి చూచిరి

607, 608 పుట్టిన బిడ్డలు కుల పర్వతముల వంటి కరిన శరీరములు కలవారు రాక్షస ప్రభువులు కాబోవు లక్షణములు కనిపించెను వారు పాదములతో తన్నుచుండిగా భూమి యదరుచుండెను వారి నుండి బంగారు కాంతులు వెలువడుచు కుండలములు, కేయూరములు, రతనములు, యంగరములు, కిరీటములు, మంజీరములు ధరించినట్లు తళ తళ లాగు చుండిరి

609 కశ్యప మహర్షి వచ్చి మందిరమున గల తన సుతులను చూచెన నామకరణము చేయ నొనెను

610 దితి గర్భమున తన లేటముతో పుట్టిన పుత్రులలో నొకనికి హిరణ్యాక్షునియు, మరి యొకనికి హిరణ్యాకళిపుడనియు పేరుపెట్టి కశ్యపుడు మరల తన తపోవన పుణ్య భూమికి వెడలిపోయెను

611 ఆ రాక్షసు బిడ్డరును పెరిగి పెద్దివారైరి పారణ్య కళిపుడు తపస్సు చేసి, బ్రహ్మ వలన వరములను పొంది, గర్వించి మెలగెను శత్రువుల గర్వ ముడిచి, అడ్డులేని పరాక్రమముతో విజృంభించెను లోకపాలకు లందరిని జయించి, వశపరచుకొని సంతృప్తితో మెలగెను తన కెందును మృత్యువు లేదని నమ్మి నిర్భయుడై చరించెను వాని సోదరుడ హిరణ్యాక్షుడు భయంకరముగా పోరాడుటకు తొమ్మిది మైల దూరము వలె గదా దండమును భుజముపై ధరించి వీర విహారము చేసెను తన్నెదిరించి గదాయుధము చేయు వారికై వెదకి, భూలోక మంతయు తిరిగెను ఎవ్వరును లేరని గ్రహించి, స్వర్గముపై దండెత్తెను దేవతలు తనతో

యుద్ధము చేయట కిష్ట పడక, ప్రక్కకు తప్పకొనిరి అతడు మెడలో వైజయంతిక యనబడు పుష్పహారము ధరించి స్వర్గ సింహాసనము సమీపించు చుండగా వాని కాలి యందెలు ఘల్లు మనుచుండగా, వాని దేహము నుండి కాంతులు వెలువడెను మిత్రులు సంతోషించి చెలరేగిరి శత్రువులు కలతిపడి పారి పోయిరి గరుత్మాంతుని జూచి పారిపోవు సర్పములవలె, దేవత లందరును తమ తమ నివాసములు ఎడిచి పారిపోయిరి దేవతల నివాసములు జన సంచారము లేక, అచ్చట జిల్లెళ్ళి, ఉమ్మెత్తెలు మొలచి పెరిగినవి

612 హిరణ్యాక్షుడు మేరు పర్వతము వంటి రూపముతో ధైర్యమున నిలబడి పరికించెను దేవత లందరు శౌర్యము విడిచి తమ ఆయుధమును గూడ విడిచి, పౌరుషము విడిచి పారి పోయిరి తమ తమ పనులు మాని మాయమైరి అది చూచి హిరణ్యాక్షుడు కోపముతో గర్జించి, మహాదర్పముతో సముద్రము పైకి దండెత్తి పోయెను (ఇచట సముద్ర) మనగా ప్రళయ జలముల సముద్రము దీనిని గూర్చి ఇంతకు ముందు వివరింపబడినది)

613, 614 అచ్చట వరుణదేవుని మహా సైన్యము లన్నియు వాని తేజస్సునకు తట్టకొనజాలక మాయమైనవి

615 ఆ రాక్షసుని నిశ్శాసముల గాలినుండి పుట్టిన అలలు అతడు గదా దండముచే శమింపజేసి దృఢమైన శక్తితో నిలపడెను

616 అతడు సముద్ర గర్భము ప్రవేశించి అనేక సంవత్సరములు వీరవిహారము చేసెను కనిపించిన శత్రు సైన్యము

లను కనిపించినట్లు చీల్చి పురోగమించెను అచ్చట వరుణదేవునిచే పరిపాలింప బడుచున్న విభావరి యను పట్టణ మున్నది అందు ప్రవేశించి, దానియందు నిండి దాగియున్న వరుణుని చూచెను (అనగా కరగి నీటి రూపమున దాగియుండెను)

617, 618 అతనిని హేళన చేయుచు నిట్లు పలికెను
'మీ లోక పాలకులు లోకమున పేరు పడిన వారుకదా! వారందరిలో నీవు బలవంతుడవని, శూరుడవని చెప్పకొనుచున్నారన న్నదిరించి పోరాడగలవా? పోరాడినచో నీ శౌర్యము సంగతి కేలిపోవును నీ వైభవమును, పేరు ప్రఖ్యాతులను ముట్టుపెట్టెదను యుద్ధమునకు సిద్ధపడుము అని పలుకగా విని, వరుణుడు ఆచించి చూచెను శత్రువుయొక్క బలము, తన బలము నిర్ణయించి చూచుకొనెను

619 ఇది యుద్ధమునకు సమయము కాద- గ్రహించెను ఓర్పుతో మంచి మాటలు ప్రయోగించి, హిరణ్యాక్షుని నోపాగ్నిని చల్లార్చదలచి యిట్లనెను

620 నేను యుద్ధము మాని శాంతిని నమ్మియున్న వాడను నే నిపుడు యుద్ధము చేయుట కంగీకరింపను ఐనను ని బాహు ఒలమున కెదురు లేదు ని న్నదిరించి నిలబడిగలిగిన వాడు విష్ణుమూర్తి యొక్కడే

621 నీవు వైకుంఠపురమునకు పోయినచో నతిమ కను పించును అతడనేక పర్యాయములు యుద్ధము చేసి, శత్రువులను జయించెను అతడింతవర కెన్నఁ నెవ్వరి చేతిలో నోడిపోలేదు పీఠులలో నతడు యుక్తిపరుడని లోకము లన్నియు స్తుతించును నీ వచ్చటకు పొమ్ము అతడు నీ కోరిక తీరునట్లు సమస్తము సమ కూర్చుగలడు

683, 684 అర్చనకన్నల పద్మము రేకలవలె నుండెను
 కోసలు దేరి కన్నులతో రాక్షసుని వంక నొక ప్రక్కగా
 జూడెను చూచిన క్షణముననే వాని శరీరకాంతిని తన లోనికి
 హరించెను

(ఇంద్రాక అర్థవాదమైన యితిహాస మిమిడియున్నది
 రాక్షసుడు నా కెదురు లేదు అనుకొనుచుండెను వరాహ
 మూర్తి నేనున్నాను" అను వెలుగు లోనికి రాక్షసుని వెలుగు
 నాకర్పించెను జీవుని యందను నేనను ప్రజ్ఞకలదు ఇక దేవు
 డనగా నే నను ప్రజ్ఞగా నందరిలో నిమిడి యున్నాడు జీవుని
 లోని యీ ప్రజ్ఞ నహంకార మందురు దేవునిలోని ఈ యంత
 ర్యామి ప్రజ్ఞను పరబ్రహ్మ మందురు దేవుని దర్శించు వరకే
 జీవుని యహంకారము పనిచేయును అట్లుపై అది దేవునిలోని
 కాకర్పించుడును ఈ రహస్యము హిరణ్యకుని యీ కథా
 ఘట్టమున విన్యాసము చేయబడినది)

685, 686 రసాతలమున ఆదివరాహమూర్తి ఎదురు
 లేని వీరవిహారము చేయుచుండెను వానిని వారింప గలవారు
 లేకుండిరి తన మెడ కుంపర్యతములకు రాచకొని, దాటిపోవు
 నట్లుగా వరాహమూర్తి చాచుకొని పరు వెత్తు చుండెను
 బ్రహ్మాండ భాండము లగిలి చిల్లులు పగ నట్లు కోరిలతో విరు
 చుండెను ఏడు సముద్రములు బురద లగునట్లు గిట్టలతో
 మట్టించు చుండెను సూర్యచంద్రులు ఒక మూలకు పోవునట్లుగా
 కురునైన వాలము తీవ్రచుండెను గునగున పరుగెత్తుచు
 కుప్పించుచుండెను లంఘించుచు గిట్టలతో త్రవ్వచుండెను
 రాక్షసుని జూచి మెల్లగా యుద్ధమునకు సిద్ధమగుచుండెను ఆ
 దృశ్యము చూచి, రాక్షసుని గుండెలు తల్లడిల్లెను

637, 638 ఆ వరాహమూర్తి కన్నులనుండి నిష్పలు
రాలుచండగా కోరల చివర భూదేవిని నిలిపి, హిరణ్యాక్షుని
వైపునకు పరుగెత్తుచండెను అడవిలో తిరుగు నీ పంది యిపుడు
జలములలో తిరుగుట వింతగా నున్నది

639 అని ఆశ్చర్యపడుచు, భయము చెందిన హిరణ్యా
క్షుడు వరాహమూర్తితో నిట్లనెను

640 ఓరీ మూర్ఖా! నీ వెవడవు! అడవిపంది రూపముతో
తిరుగుచున్నావు బృహ్మవలన నేను వరములను పొందితిని ఆ
వరముల ప్రకారము ఈ లోకము లన్నియు నా కధీనములై
వర్తించును ఈ పాతాళము కూడ నా కధీనమే

641 నీ వీ భూమిని గొని యెచ్చటకు పోవుచున్నావు!
ఈ భూమి నాది నిడిచి పెట్టుము లేనిచో నీ ప్రాణములు
క్షయించును నా మాట వినుము నాతో పట్టుదల యెందులకు!

642 నీ వెవరో మాయాభివలె నున్నావు లేనిచో
దొంగతనముగా భూమిని గొనిపోవుటకు యత్నింతువా! నా కాహు
బలముతో నిన్నణచెదను గాని, భూమిని గొని పోనిత్తునా!

643 నీవు విష్ణుమూర్తివి కాబోలు యోగమాయపై
నాధారపడిన నీ పాదప మె తి! నీ వెంత! నిన్నొక చోట స్థిరముగ
పాతి నా మిత్రులకును భృత్యులకును సంతోషము కలిగింతును
నా గదాదండము దెబ్బకు చితికిపోయిన నన్ను జూచి, దేవత
లందరు మొదలు నరకిన వృక్షములవలె నశించురు '

ఈ మాటలు విని యజ్ఞవరాహమూర్తి తన కోరలపై
భూదేవిని నిలిపి తేలిపార చూచెను ఈ రాక్షసుని వలన బ్రహ్మ
మొదలగు దేవతల కెంత దురవస్థ కలిగినదో గమనించెను

644 హిరణ్యాక్షుని మాట లంకుశముల వలె తాళగా
కోపించిన వరాహమూర్తి భూదేవితో నీటినుండి వెలువడెను
భయపడిన ఆశ వీనుగుచు వెంటబెట్టుకొని వచ్చుచున్న
గజేంద్రుని వలె వరాహమూర్తి యొచ్చెను

645 వాడియైన కరుకైన తెల్లని కోరిలతో సముద్రము
నుండి వెలువడి యజ్ఞవరాహమూర్తి వచ్చుచండగా హిరణ్యా
క్షుడు వానివెంట పడెను

646 వీనుగువెంట పడిన మొసలివలె వరాహమూర్తిని
వెన్నాడుచు రాక్షసు డిట్లు నిందలు పలికెను

647 “నీకు తిట్టినను పాపము లేదు సిగ్గు మొదలే
లేదు నీవు వంచుకొడవు యుద్ధము చేసి జయించెద ని తలచితివి
ఇప్పుడు వీరికిపందవలె పారిపోవుచుంటవి నీకు తౌర్య మున్నదా!
నీకు పట్టుదల యున్నదా!

648, 649 ఇట్లు హిరణ్యాక్షు డాక్షేపింపగా కోపించి,
వరాహమూర్తి సునాయాసముగ భూదేవిని జలములపై నిలిపెను
దాని కాధారముగా తన ఒలము నామెయందు నిలిపెను దేవత
లందఱను సంతోషించిరి

650 అతనపై పుష్పవృష్టి కరిపించిరి దేవ దుండు
భలు మ్రోగెను గంధర్వులు గానము చేసిరి అస్సరసలు
నర్తనము చేసిరి

651 అప్పుడు వరాహరూపుడైన విష్ణుమూర్తి బలగారు
కుండలములను, హరిములను, కేయూరములను, కలకణములను,
అంగుళీయకములను ధరించి యుద్ధ సన్నద్ధుడయ్యెను వాని ఆధర
ణముల శాంతులు గగనమున నిండెను

652 చేతిలో పెద్ద గద ధరించి, రతనములు తాపిన బంగారు కవచము దాల్చి నిలబడెను రాక్షసుడు పలికిన నిండా వాక్యములు వాడియైన బాణములవలె గుచ్చుకొన్నవి అతడు కోపించి, మహాశౌర్యమున విప్రంభించి, కోపముతో ధయంకరా శారము దాల్చెను

653, 654 రాక్షసునితో నిట్లనెను “ఓరీ! అమంగళము లాచరించు మూర్ఖుడా! నీకు పొగరెక్కినది నే నడవిలో తిరుగు నట్టి జంతువు నని భావించుచున్నావు బలవంతుల మని యనుకొని పరుగెత్తివచ్చు నీ బోటి కుక్కలను ఎధించుటకు నే నడవి జంతువు రూపమును ధరించిన చాలును యుద్ధమున మాత్రము పారి పోకుండ నిలబడుము

655 సామర్థ్య మున్నచో నెదిరించి యుద్ధమున నిల బడుము నీ కోరికలను నేడు తీర్చెదను అంతే గాని నిన్ను నీవు పొగడు కొన్నచో నేమి ప్రయోజనము!

656 యుద్ధవిద్యలో వివేకము గలవారు, ఆతేరినవారు చాలామంది వచ్చిరి, పోయిరి వారందరును నీవలనే మృత్యువు పాశములలో బంధింపబడిరి వారిగో నెవ్వడును ఆత్మస్తుతి చేసికొని సంతోషింప లేడు నిన్ను నీవు పొగడుకొన్నచో అది యుద్ధపౌరుష మగునా? (ఆత్మ సర్వాంతర్యామి దానికే తన్ను తాను పొగడుకొనుట యుండదు ఆత్మస్తుతి అహంకారముగకు సాధ్యమగును అహంకారము మన స్సున్నంత వరకే యుండును మనస్సు దేహ మున్నంత వరకే యుండును అందును నిద్రలో కూడ నుండదు కనుక అహంకార మను రాక్షసుడు మృత్యు పాశములచే బంధింపబడి యుండును)

657 నీ వీ పాతాళమున వెలుగుచున్న ధనపుపాతువలె

దాగియున్నావు నిన్ను నేను దర్పముతో స్వీకరించెదను నన్ను
సిగ్గులేనివాడంటివి ఇచ్చట దాగియుండియే నీతో యుద్ధము
చేసెదను నీ గదతో నన్ను చిదుకగొట్టెద నంటివి నన్నెది
రించి చూడుము నీ కోరికలు తీర్చెదను

(ప్రతి జీవీయందును నేనను నహంకార ప్రజ్ఞ యొక
ధనపుపాత్ర వంటిది దానియందు భగవంతుడు దాగియే
యుండును అతడు దానిని స్పృశించి, విశము చేసికొనును
అసగా తనదిగా చేసికొనును

హరణ్యాక్షుడు దేవుని సిగ్గులేనివాడనను సిగ్గు, అభిమా
నము అహంకారమునకు సంక్రమించు లక్షణములు అవి దేవుని
యాదు వర్తింపవు కనుక దేవుడు సిగ్గులేనివాడే దేవుడు దాగి
యుండి యుద్ధము చేయుదు ననెను అసగా ప్రతి జీవీ యందును
అహంకారము వెనుక దాగియుండి, దానిని పోగొట్టుటకై అహం
కారముతో యుద్ధము చేయుచుండును

నన్నెదుర్కొన్నచో నీ కోరికలను తీర్తును అన్నమాట
కర్ణమే మనగా నేనను పేరుతో అహంకార ముండి, ఈ దేహము
మొత్తము నాది యనుకొనును ఆ అహంకారము లోపలనే
నేనను పేరుతోనే దేవుడు దాగియుండును రెండును ఎదురుపడి
నప్పుడే అహంకారము నశించును దేవుడు మిగులును ఇచ్చట
“సోఽహమస్మి, బ్రహ్మాహమస్మి అను మహావాక్యములకు వివర
రణ కథగా మలచబడినది)

658 సీవు కాల్పలములపై న్యములన్నిటికిని నాయకుడవు
కావచ్చును నీకు మిక్కిలి శౌర్య ముండవచ్చును నన్ను
యుద్ధమున వెదిరించిన క్షిణముననే నీ బలమును, ఆయువును నేను

స్వీకరింతున ఇటుపైన భూమిపై రాక్షసులు లేకుండ చేసెదను
నా పరాక్రమము, విక్రమము లోకములకు తెలియగలదు

(1 నీవు శాల్బలములకు నాయకులవు అనగా, నడచు
నట్టి జీవు లన్నియు సహంకారముచే నడువబడు చు న్న వ ని
యర్థము

2 ఇటుపైన, భూమిపై రాక్షసులు లేకుండ చేసెదనన్న
మాట కర్థ మేమనగా పృథ్వితిత్వముతో చేయబడిన శరీరము
నందెచ్చటను భగవంతుని అంతిర్యామిత్వమే యున్నదను జ్ఞానము
సాధింప బడును ఇక సహంకారమునకు తావుండదు

3 విష్ణుని పరాక్రమము అనగా తన కన్న వేరుగా
కనిపించదు సృష్టిని తానుగా నాకృమించట అహంకారము
కల వానికి తాను తన కన్న వేరైన ప్రపంచము కనిపించును
దానిని విష్ణు వాకృమించిన వెనుక అన్నిటియందు తానే నిండి
యుండను గాని, తన కన్న వేరైన దేదియు నుండదు ఇదియే
పరాక్రమ మను మాటకు విష్ణుపరమైన మంత్రార్థము)

659 సన్నదిరింప గలిగిన శౌర్యము, ధైర్యము,
బలము గలిగినచో యుద్ధమున నిలబడుము నీ హితులైన వారికి
కన్నీరు కలుగకుండ వలె నన్నచో వెనుదిరిగి పారిపోమ్ము
ఊరక పోలెద కేలీ నీవు అధమ జాతి రాక్షసుడవు

(ఎదిరించినచో నీవుండవు లేదా నీ వారితో సంబంధ
ములు తెల్లంచుకొన నిష్టపడనిచో వెనుదిరిగి పొమ్మని యర్థము
సర్వము -ందును దైవమే దర్శన మిచ్చినపుడు చుట్టరికములు
బంధములు లేకును అట్లు కాక, బంధువుల మిత్రుల కన్నీరే
ముఖ్యమైనచో అహంకారమును బ్రతుక నిచ్చును అనగా జీవి

దైవ దర్శనము చేయుట కిష్ట మడడు అట్టి వాడు సంసారి యగుబడు నధమ బాతికి చెందు. ఈ బాతికి చిందినవారే యొకరి నొకరు పరుషముగా వ్యవహరించుట, మాటలు పే)లుట చేయు చుందురు)

660 నన్నిచ్చుట స్థాపించెద నంటివి నిజముగా నివంత వాడవే నాతో యుద్ధము పెట్టుకొంటివి గనుక యిక తిరిగిపోవు నీ చుట్టములను చూడవలెనని యున్నచో ముందే పోయి చూచి రమ్మ ఇటు పైన చూడవు

(అహంకారము దేవుని కెదురు వచ్చినచో తన స్థానమున దేవుని స్థాపించుకొనున జీవులలో దేవుని స్థాపించున గల శక్తి అహంకార మొక్కట కనుకనే విష్ణుని ద్వారపాలకులలో నొకడైన వారణాశ్రమము జీవులలో అహంకారముగ స్థాపించుకొని యున్నాడు అతడు దేవునితో వైరము పూనుట ఈ జీవుల హృదయములలో దేవుని అంతర్యామిత్వము స్థాపించుటకే కారణ మగుచు

యమపురి అనగా యమము అనబడు సద్గుణము దాని చేతిలో అహంకారము చనిపోవును చనిపోక ముందే చుట్టరికము లును, వాని ముచ్చటలును కనుకనే యుద్ధమునకు ముందే చుట్టములను చూచుకొనుమని వరాహమూర్తి హెచ్చరించు చున్నాడు)

661 ఇట్లనేక విధములుగా వరాహమూర్తి వారణాశ్రమ నితో మర్రిములను, పరిహాసములను పలికెను దానితో రాక్షసు నకు రోషము, మదము పెరిగెను అతడు గుర్జురిమి, తో)క తొక్కిన నిల్లతా)చు వలె నెదురు తిరిగెను

662 కోపముతో నిట్టూర్పును దేహము శి పింపగ మనస్సు చికాకు పడిగ గద ధరించి సాహసముతో విష్ణుని కెదురు నడచెను

663, 664 అతడు నిర్లక్ష్యముతో గద గిరిగిరి తిప్పు, వరాహమూర్తిపై విసరెను దానిని లెక్కచేయ చేతితో పట్టుకొని వరాహము తునాతునకలు చేసెను రాక్షసుడు కోపముతో పెర్రెత్తి మరియొక గద విసరెను

665 అదిగూడ తన్ను తాంకుడునట్లుగా ఎప్పుడు పట్టుకొని త్రుంచివైచెను ఈ వరాహమూర్తి గదా యుద్ధమున నెంతటి హస్తలాఘవము కలవాడు! అని రాక్షసుడు మెచ్చుకొనెను వరాహమూర్తి ఆ రాక్షసుని గుండెలపై గుద్దెను అతడు తెలివితప్పి పడిపోయెను మరల తెలివించెది రాక్షసుడు విష్ణువును గుద్దెను

666 ఇద్దరును తలపడిరి ఒకరినొకరు జయించు ఎట్టుదల తెలిగినది ఉత్తర దక్షిణములనుండి రెండు సముద్రములు ముందు నకు వచ్చి యొకదాని నొకటి ముంచెత్తుటకు అలలు పెచ్చుపెరుగు చున్నట్లుండెను రెండుమదపు పేనుగులు కోపముతో నొకగాని నొకటి తొండములతో బాదుచున్నట్లుండెను రెండు పెద్దపులులు భయంకరముగ తలపడినట్లుండెను మదించిన రెండు గిద్దిలు రంకెలు వైచుచు క్రుశ్చుకొనుచున్నట్లుండెను

హిరణ్యాక్షుడు ఎడమ ప్రక్కగా గిరుస తిరిగి వరాహమూర్తిని పట్టుకొనబోయెను వరాహము కుడిప్రక్కగ గిరుస తిరిగి తప్పించుకొని పిడుగువంటి గదాదండముతో మోచెను రాక్షసుడు తెలివితప్పి పడిపోయి మరల తెలివంది తన గదతో

వరాహమూర్తి నుదుగు బ్రద్దలు కొట్టెను దేహములు నెత్తురు
కారుచుండగా నిద్దరును పూచిన అశోక వృక్షములవలె
పోరుచుండిరి గాలికి అశోక వృక్షములు రెండు విడిపోవుచు కలసి
కొనుచున్నట్లు వారిద్దరును దూరముగ పోయి మరిల పరుగెత్తు
కొని వచ్చి కలబడుచుండిరి ఒకరి రిక్తమొకరు వాసన
చూచుచు, తిరస్కార సంభాషణములతో, పరిహాసములతో
మరల మరల పోరుచుండిరి ఆ మహాబలవంతుల యుద్ధము
చూచుటకై ముసీందులతో, సిద్ధులతో, సాధ్యులతో,
దేవగణములతో చతుర్ముఖుడు వచ్చి నిలబడెను భూదేవిగర్వై
రాక్షసునితో నింతటి యుద్ధము జరిగిన దని యాశ్చర్యపడెను

(భూదేవి నిమిత్తమై పోరు వచ్చుట యనగా జన్మ
కారణముగా శరీరమును అహంకారి మాక్రమించును అంతర్యా
మిగా భగవంతు డాక్రమించును వానితో సహంకారము చేయు
యుద్ధమే హిరణ్యాక్షుడు వరాహమూర్తితో చేయు యుద్ధము)

667 రాక్షసులతో పోరాడుచున్న వరాహమూర్తితో
బ్రహ్మ యిట్లనెను నీవు దివ్యమూర్తివి పరమాత్మవు ఎతడు
పాపాత్ముడు రాత్రిలయందు చరించు రాక్షసుడు నేనిచ్చిన
వరముల గర్వముచే ముడించి లోకములను బాధించుచున్నాడు
విపరీత ప్రవర్తనము గలవాడు వీనిని వెంటనే చంపక యీ
విధముగ చెలగాటమాడుట నీకు తగదు వీనిని బలి చేసినచో
భూదేవికి శుభము కలుగును

(నక్తంచరు డినగా అజ్ఞానమును రాత్రియందు చరించువాడు
అతిడే అహంకారము అతడు కూడ బ్రహ్మరూప్తిలోని వాడే
కనుక అహంకారమునకు గల సామర్థ్యము లన్నియు బ్రహ్మచే
దత్తములైన వరములే వానిని బలిచేసినచో భూదేవికి శుభముగు

ననగా అహంకారము తొలగినచో దేహము ధరించిన వానికి జన్మము శుభ మగునని యర్థము)

668 పిల్లవాడు చేతితో భయంకరమైన సర్పమును పట్టుకొని ఆడుకొనునట్లు నీ వి రాక్షసుని చంపక అశ్రద్ధ చేయుట మంచిదికాదు

669, 670 ఇప్పుడు అభిజిత్ అనబడు మంచి ముగూర్తియు జరుగుచున్నది రాక్షసుని చంపుట కిదియే అనుకూలమైన వేళి ఇటుపైన సంధ్యాకాలము సమీపించిన కొలదియు రాక్షసునకు బలమెక్కువ ఇతడు మాయా బలము కలవాడు సంధ్యాకాలము సమీపించు కొలదియు రాక్షసుని సంహరించుట కష్టమగును ఈనక వెంటనే వీనిని జరిపి, సజ్జనులకు హితము చేయుము ”

(బ్రహ్మసృష్టి యనబడు కాలము అహోరాత్రముగా భావింపగా ఎరాహమూర్తి భూమి నుద్ధరించిన కాలము మిట్ట మధ్యాహ్నము వంటిదని ౧ వ సంపుటము చివర వివరింపబడినది సాయంసంధ్యలో దితిగర్భము ధరించి చీకటిని సంతతిగా బడసెను దీనినిబట్టి హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల కథ ప్రతి కల్పము నందును జరుగుచుండుననియు, బ్రహ్మకు రాత్రివంటి దనియు తెలియుచున్నది జీవులలో బ్రహ్మ ఆత్మ స్వరూపుడుగా ప్రకాశించు చుండును బ్రహ్మయందును, జీవులయందును, పరమాత్మ రూపుడుగ నారాయణు డుండును అతని కజ్ఞాన మంటదు బ్రహ్మరూపుడైన ఆత్మకుగూడె వంటదుగాని వాని నుండి సృష్టింపబడు మనసు, ఇంద్రియములు, బుద్ధి అనువానికి అహంకార రూపముగ దితి సంతతి సోకును కాని ఈ యహంకారము లోపల వాసుడేవుని రూపమున నారాయణు డుండును

గనుక మరల అహంకారమును అంతము చేసి తన యస్తిత్వమును స్థాపించును ఇదియే వరాహావతారి కథ ఇది జరుగుట జీవి ప్రజ్ఞకు మిట్టమధ్యాహ్నము వంటిది అసగా తన్ను తాను తెలిసి కొను దర్శనము కనుకనే దీనికి సంకేతమైన మధ్యాహ్న కాలమున మన దేహములకు కీర్తన యుండదు అట్లుపైన సాయంకాలము సమీపించు కొలదిని కీర్తన మనకన్న పెద్దదిగా పెగుగుచుండును ఆత్మ దర్శనము చేసినవానికి అహంకార ముండదు గనుక చీకటి పెరుగదు)

671 బ్రహ్మ యిట్లు పలుకు చుండగా నేని జరుగునో యని దేవతలందరు గుంపులు గూడి మాచుచుండిరి బ్రహ్మ పలుకులు వినుచు, వరాహమూర్తి చిరునవ్వుతో రాక్షసునకు అభిముఖముగ నడచెను

672 పద్మముల వంటి వరాహమూర్తి కన్నులు రోషముతో యెర్ర కలువ రేకుల వలె మారినవి అతడు గద యెత్తి రాక్షసుని ముట్టెపై భయంకరముగ మోడెను రాక్షసుడు యుక్తిగా తప్పకొనెను

673 తప్పకొని భయంకరముగ గద త్రిప్పి, వరాహమూర్తి చేతిపై కొట్టెను వరాహమూర్తి చేతిలో నున్న గద యెగిరి సముద్రమున బడెను

674, 675 విష్ణువు నిరాయుధు డయ్యెను దేవతలు హాహాకారము చేసిరి హిరణ్యాక్షుడు మాత్రము ధర్మమును పాటించి నిరాయుధునితో యుద్ధము చేయక నిలబడి మాచు చుండెను

676 అతని మహా శౌర్యమునకు, యుద్ధ ధర్మబుద్ధికి నారాయణుడు మిక్కిలి యాశ్చర్య పడి సంతోషించెను

677 ఆ వరాహమూర్తి వెంటనే రాక్షసుల సంహరించుటకై తన చక్రాయుధమును స్మరించెను అది సమస్త భూచక్రమును పరిపాలించుచు ప్రత్యక్ష మయ్యెను

678 భయంకరమైన సూర్య మండల జ్వాలలతో ప్రకాశించుచు చక్రము తన జ్వాలల వలన శత్రు బలముల గర్వాంధకారమును పారద్రోలెను దారి శబ్దమునకు సముద్ర ఘోషలు వెనుక బడినవి సకల దేవతలు నమస్కరించి స్తోత్రములు చేసిరి చక్ర కాంతులతో బ్రహ్మాంశము లోపలి భాగ మంతయు నిండెను అట్లు ప్రత్యక్షమైన చక్రము వరాహమూర్తి కుడిచేతి వేలి నలంకరించెను అతడు చక్రధారియై నడచుచుండగ గగనమున దేవగణములు జయ జయ శబ్దములు చేసిరి

679 చక్రము ధరించి తన కెదురు నడచుచున్న విష్ణుని చూచి, హిరణ్యాక్షుడు శౌర్యము విశువక దైర్యముతో భయంకరమైన గద ధరించి, ఎదురు నడచి కొట్టెను

680, 681 ఆ గదను కాలితో తిన్ని యిరునవ్వుతో పురోగమించుచు, వరాహమూర్తి రాక్షసునితో నిట్లనెను

682 “పెద్ద గద ధరించి బాహు బలముతో నన్న యుద్ధమున నెదిరింప వచ్చితివా! రమ్మ సీ కడ్డ లేదనుకొంటివా! అనుచుండగనే మరల రాక్షసుడు మరియొక గద విసరెను గరుడుడు సర్పమును పట్టుకొనునట్లు వరాహమూర్తి ఆ గద పట్టు కొనెను

683 తన బలము వరాహమూరి బలము ముందు చాలదని తెలిసి కూడ హిరణ్యాక్షుడు పట్టదలతో పెనగులాడెను

684, 685 మృత్యుదేవత నోటి నుండి వెలువడుచున్న నిష్పల వలె మంటలు గ్రక్కచున్న శూలమును వరాహమూర్తివై విసరెను సద్రాష్ట్రహృదయము చేతబడి చేసినచో నెట్లు వ్యర్థమగునో అట్లా శూలము వరాహమూరిని తాళక వ్యర్థమై పోయెను ఎప్పుని చక్రముచే శూలము తునిగి పోయెను ఇందుని వజ్రాయుధము దెబ్బకు గరుత్మంతుని రెక్క తునిగి నట్లు చక్రము దెబ్బకు శూలము తునిగినదని దేవతలు సంతోషించిరి

(వజ్రాయుధము దెబ్బకు గరుత్మంతుని రెక్క తునగలేదు ఒక ఈశ మాత్ర మూహిసది ఇచ్చట చక్రాయుధముచే మిక్కిలి కష్టముతో రాక్షసుని శూలము కొంత మాత్రమే విరిగినదని యర్థము ఇది రాక్షసుని సామర్థ్యము తెలుపుటకు చెప్పబడినది)

686, 687 తన శూలము చక్రముచే భంగపడుట గమనించి, రాక్షసుడు మహానోషముతో విష్ణువును పిడికిటతో గుండెపై పొడిచెను పుష్పమాలతో కొట్టబడిన మదపు తేనుగ వలె విష్ణువు దర్పించి చిరునవ్వు నవ్వెను

688 రాక్షసుడు అనేకములైన మాయా స్వరూపములను పుట్టించెను దుమ్ము రేగి, భూచక్రము కనుపింపకుండ మాటుపడెను మేఘములు క్రమ్మి మహాక్షోభము కలిగించుచు భయంకరముగ రాతి బండలను వర్షించెను మలమూత్రిములను వర్షించెను కుగ్రీళ్ళిన నెత్తెరు, మాంసము, ఎముక ముక్కలు వర్షించెను నారాయణుడు ఊరక చూచుచుండెను

689, 690 రాక్షసుని మాయవలన ఆకాశము నుండి భూతములు, పిశాచములు, ధాక్షినులు గూవులు గుంపులుగా వచ్చి నిలబడెను ఒక్కొక్కరే జూబ్బ విరియబోసికొని, వస్త్రములు ధరింపక నిలబడిరి భయంకరమైన కోరలు, వికృతముగా తెరచిన నోళ్ళు, యెర్రకన్నులు గలిగియుండిరి అట్టివా రాయుధములను ధరించి చతురంగబల సమేతులై మీదిమీదికి వచ్చిరి

691, 692 యజ్ఞ స్వరూపుడగు వరాహమూర్తి చూచి చూచి మాయా సుంహారక మగు సుదర్శనమును ప్రయోగించెను

693 ఆ చక్రమునుండి పుట్టిన కిరణములు భూచక్రము నందు నిండి, మాయా చక్రమును మాయము చేసెను దాని సంతటిని చూచి రాక్షసుడు నిశ్చేష్టుడై నిలబడెను

(భూచక్ర మనగా భూగోళము కాదు భూగోళము భునీధ వింశుటకు కొన్నివేల సంవత్సరములు ముందుగ ఆకాశమున నేర్పడు నొక సుడిగుండము అందు మొదట వాయువులు భునీధ వించి, అగ్నివైచి చక్రముగా నేర్పడును అందుండి మరికొన్ని వేల సంవత్సరములకు కరగిన లోహబిండవు వలె ద్రవపదార్థ మేర్పడును అది భునీధవింది భూగోళ మేర్పడుటయే వరాహ మూర్తి భూమి నుద్ధరించిన కథ భూగోళ మేర్పడిన తరువాత కూడ దానిచుట్టును భూచక్రముండును దాని వలననే భూమికి కేంద్ర మేర్పడి పనిచేయుట దాని ఆకర్షణ శక్తి తిరుగుచు పని చేయుచుండుట, భూగోళమందలి శేషపులు విడిపోవు డ నిలబడి యుండుట జరుగును జీవులలో వేరువేరుగా అహంకారశక్తి పనిచేయు చుండుట వలన దీనికి భంగము కలుగును అదియే భూచక్రము మాటుండుట, భూగోళేగుట మున్నగు రాక్షసు

మాయలు అహంకార దృష్టితో చూచినచో దేహములన్నియు ఎముకల పోగుల గా, మాంసపు ముద్దలుగా, నెత్తుటి గూళ్ళుగా, మలమూత్రాదుల సవాసములుగ కనుపించును ఈ లోకము సందలి యితరుల యాకారములు కేరువేరుగ కనిపించును వారు ఎరస్పరమి పొందునట్టి రాగ శ్రద్ధములు, పోరాటములు, ఎకాద హుపములుగ, వారి యాయుధములుగ గోచరించును జీవులలోని అహంకారమును రాక్షసుడు సంహరింప బడినపుడు మాయ తొలగును అందరియందు నారాయణు డొక్కడే కనుపించును అప్పుడు మాటుపడిన భూచక్రము మరల గోచరించును)

694, 695 ఇచ్చట యుద్ధము జరుగుచుండగా దిగిదేవి గమనించు చుండెను తన భర్త పలికిన పలుకులు సత్యమయ్యె నని గ్రహించుచుండెను యుద్ధమున జయోపజయము లెట్లుండునో యని ఆమె తలచుచుండగా ఆమె స్తనముల నుండి రక్త బిందువులు వెలువడెను ఇక పిరణ్యాత్ముడు చనిపోవునని ఆమె నిశ్చయించు కొనెను

696 విశ్వాసము లేని వాని కెన్ని యపకారములు చేసిన నేమి! వ్యర్థమై పోవును అట్లే తాను ప్రయోగించిన రాక్షసమాయలు విష్ణుని యందు వ్యర్థమై పోయెనని రాక్షసుడు గ్రహించెను అతడు వరాహమూర్తిని సమీపించి, రెండు చేతులు చాచి, పొడిచి విష్ణుని వక్షస్థలమును పీఠించెను నారాయణుడు తిప్పించుకొని నిలబడగ రాక్షసుడు పిడికిలితో కరిసముగ పొడిచెను లెక్కచేయక వరాహమూర్తి రోషముతో వానిని పట్టుకొనెను వాని నడుముపై గుద్దెను ఆ దెబ్బ పూర్వము పృథ్వాసురుని ఇందుగ్గడు వజ్రముతో కొట్టి చూసనంతటి దెబ్బ ఆ దెబ్బకు పిరణ్యాత్ముడు గిగగిర తిరిగిపోయెను కొంతసేపు కన్నులు

కనుపించ లేదు మరల నెట్లో తిట్టకొని యెదుట నిలబడెను కాని,
ఏమియు చేయలేక లొంగి నిలబడెను

697 లొంగిన దైత్యునకు వరాహమూర్తి భయంకరుడై
కనుపించెను అతని శరీరలో నెందరు శత్రు రాక్షసులు
చిక్కి చనిపోయిరో యనించెను బ్రహ్మాండము లన్నియు వాని
నడుము చుట్టు నిమిషిపోయి యున్నవా యనిపించెను

698, 699 అప్పుడు వరాహమూర్తి వజ్రకరోరమైన
తన హస్తముతో రాక్షసుని చెవుల వెనుక భాగమున మొలైను
రాక్షసుని కన్నులలో నెత్తురు చిమ్మెను పెనుగాలికి కూకటి
వేళ్ళతో పెల్లగించుకొని విరిగి పడు మహా వృక్షము వలె
రాక్షసుడు నేల కూలెను ఇంద్రాదులు సంతోషించిరి

700 నేలపై బడి బుడ బుడ నెత్తురు గ్రక్కచు,
గుడ్డు మీదికి రాగా పండ్లు బిగించి, రాక్షసుడు కట్టె వలె నీలిగి
చచ్చెను

701 అతని వికృత రూపము చూచి బ్రహ్మాది
దేవతలు నిశ్చేష్టులై ఇత డిట్టి దురవస్థ పొందుట యెందుకో
యని బాధపడిరి

702 వారిట్లునొనిరి మహా యోగీంద్రులు యోగ
మార్గాములలో నారాయణుని తమ మనస్సులలో నిలుపుటకై
సాధన చేయుదురు ఈ సాధనకై తమ లింగ శరీరము తొలగించు
కొనునంతి వరకు శ్రమ పడుదురు అట్టి నారాయణుడే
స్వయముగా వీరిని చేతితో కొట్టెను ఇతడు నారాయణుని ముఖ
మును దర్శించుచు పాణము విడిచెను ఇంత దుర్మార్గుడు కూడ

దుర్లభమైన స్థితి పొంది దైవ సాన్నిధ్యము చేరెను ఇతని పుణ్య మెంతటిది?

(నారాయణుని తమ హృదయములలో నిలుపుటకై సన్మార్గమున సాధన చేయు యోగింద్రులు తమ్ము గూర్చి తిమకు తెలిసిన విషయములను ఘోరంగా విడిచి పెట్టవలెను అప్పుడు కాని వారి లింగ శరీరము బ్రద్దలై నారాయణుని సాన్నిధ్య మేర్పడదు ఈ సాధన మెంత కష్టము! ఎట్టి సాధన లేకుండ దుర్మార్గుడై లోక కంటకుడై ప్రవర్తించిన రాక్షసుని చూచుటకు నారాయణుడే స్వయముగా దిగివచ్చెను తన చేతితోనే కొట్టి దేహమును విడిపించి, తన సాన్నిధ్యమును తానే కల్పించెను అనుగ్రహ మనగా కొట్టి దీనికి చేసిన సాధనతో సంబంధము లేదు దేవతలు ఇంత మాత్రమే భావించిరి గాని, హిరణ్యాక్షుడు జయవిజయములలో నొకడని మరచి పోయిరి వెంటనే ఆ విషయము స్మరణకు వచ్చి వంతనే మరల సమాధానపరి)

708 వీడు నిజముగా రాక్షసుడు కాదు విష్ణుధర్మము లోని సమానత్వమును సాధించుకొని, ముసీంద్రుల కాపమునకు కూడ బాధపడక సీత జన్మము భరించి యున్న జయవిజయములలో నొకడ ఇతనిని చంపుటకు నారాయణుడు స్వయముగ రాకుండుట యెట్లు! వీడెచ్చట ఏ స్థితిలో నున్నను, నారాయణ స్మరణకు దూరము కాలేదు ఈ ద్వారపాలకు లిద్దరకును జనన మరణములు లేవు ”

(శీవులలో తమకు లోపల, వెలుపల యనబడు ప్రజ్ఞలుగా వీరు పని చేయుచుందురు అట్టి వా రే దేహములలో నున్నను జనన మరణములు లేవు అట్లే హిరణ్యాక్ష హిరణ్యాకశిపుల యందును)

704 ఇట్లాశ్చ్యుప్యపడి దేవతలు హిరణ్యాక్షుని సంహరించిన వరాహమూర్తిని జూచి యిట్లునిరి

705, 706 నారాయణా! ఈ లోకములలోని జీవుల మర్త్యములు నీ కొక్కనికే తెలియును నీయం దీర్ష్యతో పగబట్టిన హిరణ్యాక్షుని చంప, లోకమునకు శుభములు చేకూర్చితివి అని స్తుతించి నమస్కరించి వారందరను విధేయత చూపిరి (జీవులు పుట్టుట, చచ్చుట మార్త్రమే యితర జీవులకు కనుపించును అంబలి కార్యకారణ సంబంధము, దాని మర్త్యములు తెలియవు వానిని తెలిసినవాడు జీవులలోని అంతర్యామి యగు నారాయణుడొక్కడే కనుక, శక్తిండుట, అనుగ్రహించుట యను విషయములను గూర్చి తాము జోక్యము కలిగించుకొనరాదని తెలిసి దేవతలు వినయపడిరి ఇతరుల యహంకారము యొక్క దుష్టత్వమును భరించుట కష్టమే కాని, దానిని చూచి భరించునది చూచువాని లోని అహంకారమే గాని చూచువాడు కాదు అహంకారమును తొలగించుటయే నారాయణుని యనుగ్రహము అదియే హిరణ్యాక్షు వధగా దేవతలకు ప్రదర్శింపబడినది దానిని గ్రహించుట వలన దేవతలు వినయము చూపిరి)

707, 708 యజ్ఞ వరాహమూర్తి యిట్లు దేవతలక శత్రువైన యహంకారమును సంహరించిన విధానము చూచి దేవత లందరు చేసిన ప్రోత్రమునకు నారాయణు డాత్మలో సంతోషించి అందరను ప్రసన్నమైన దృష్టితో చూచెను

709 వాగ్మయందు తన యనుగ్రహము చూపి, అతడవైకుంఠమున కేగెను అది జీవులకు మహోత్సవ సమయమున తెలియుటకై దేవ దుందుభులు మోగెను భూదేవిపై పుష్ప వృష్టి కురిసెను యజ్ఞ కుండములలో నగ్నిహోత్రములు వెల

గొండను సూర్యచంద్రులు తమ సహజ కాంతులను విరల
గైకొనిరి.

[సమస్త దేవతలు తమతమ సృష్టి కర్తవ్యములను తాము
నిర్వహించుచుంటి మని భావించి యప్పుడు అహంకారము క్రమైగు
అదియే చీకటి ఈ చీకటి దితి గర్భము కు నెలలు నండనరికి
సర్వలోకము లందును వ్యాపించిన దనియు, వారు భయపడి
చతుర్ముఖ బ్రహ్మను శరణు జొచ్చిరనియు నింతకు ముందు చెప్ప
బడినది (చూ III - 497 నుండి 501 వరకు)

ఆ చీకటి యిప్పుడు హిరణ్యాక్షుని వధతో తొలగి
పోయినది దేవతలు తమ యహంకారము తొలగించుకొని
విరాహమూర్తిని మరల సృష్ట్యాదిగ దర్శింపకలిగిరి కనుకనే
సూర్యచంద్రులు గూడ నిజస్వరూపముతో వెలుగొంది రనియు, యజ్ఞ
ముల యాదలి కుండములలో న్నిహోత్రములు తేజరిల్లె ననియు
వర్ణింపబడినది అగ్ని, సూర్యుడు, చంద్రుడు ధరించిన తేజస్సు
నారాయణుని యంతర్యామిత్వమే గాని తమది కాదని దేవతలు
గుర్తించిరి సూర్యుడు, చంద్రుడు, తారలు, వివిధ దీపములు,
సృష్టియజ్ఞ మందలి అగ్ని కుండము లని యిందలి వస్తుధర్మని

సృష్టిలో దేవతలకు పైన, దేవతలకన్న శాశ్వతరూపులై
ససకాది ఋషులున్నారని వారికి గూడ అప్పుడప్పుడు తమ
తపస్సునై నమృతము కలుగుచుండను ఆ తపస్సు నారాయణుని
అనుగ్రహరూప మగు సంకల్పమని మరచిపోవుదురు వారి కట్టి ఫితి
కలిగినపుడెల్ల బ్రహ్మసృష్టిలోని దేవతల దితి గర్భము నుండి
చీకటి వ్యాపించి కన్ను కప్పును ససకాదులు జయవిజయలను
శపించుటలో ఈ దేవతల చీకటి యహంకారమై క్రమ్మును
దానితో లోకము లన్నియు తమ సృష్టినుండి మాటుపడను ఈ

యహంకార మే హిరిణ్యబుగ వాడు జన్మించుటకు కారణము
సనకాదులు జయవిజయులకు శపించుటయే హిరిణ్యబుగ చని
పోవుటకై నారాయణుడు వరాహ రూపము ధరించి దిగివచ్చుటకు
కారణము నై కుంఠమున పుట్టినది అది యెట్లనగా సనకాదులు
జయవిజయులను శపించుటలో తప్పు చేసితి మని గ్రహించి, జయ
విజయులు తప్పు చేయనేదని గ్రహించి, అయినను నారాయణుడు
తమ్ము క్షమించి దయ చూపెనని గ్రహించి, తామును జయ
విజయులపై దయ గలిగి మరల జయవిజయులు త్వరలో
క్షైతిగ నగు రావలెనని సంకల్పించుటయే ఈ సంకల్పము
నారాయణుడు చేయుచు సనకాదులు చేసినచో తాను వరాహ
మూర్తిగా దిగివచ్చును కానిచో సనకాదులు కాగుపడుట కవ
కాశము లేదు ఈ రహస్యము లన్నియు నారాయణుడు నైకుంఠ
మున సనకాదులతో చేసిన సంభాషణమున నున్నవి కనుకనే
దేవతలు వితిగర్భులు చీకటికి భయపడి శరణు జొచ్చినపుడు
బ్రహ్మదేవుడు వారికి జయవిజయుల కాపకథను వినిపించెను
ప్రతి జీవించుదును శరీర ప్రాణ మనోనిర్మాణములలో సమస్త
దేవతలు సన్నిధి చేసి యుందురు కనుక వ్యక్తిగత జీవులకు కలుగు
సహంకార మమకార గర్వాదులు వానియందున్న దేవతలలో
వర్తించుచుండును అట్టి యహంకారి పూరితులై అంశకారమున
మునిగియున్న వ్యక్తులు ఈ కథను చదువుకొన్నచో వారిలో
నున్న దేవతలలో నీ కథ జరుగును మరల వ్యక్తిగతమైన
పిండాండమున దేవతల నడుమ వరాహమూర్తి యావిర్భవించును
దానితో జీవితము యజ్ఞ స్వరూపమగును కనుకనే యీ కథలకు
ఫలశ్రుతి శ్రోత్యేకముగ చెప్పబడినది ఈ ఫలశ్రుతి వ్యాసుడు
చప్పయగడక పోవచ్చును సకల కథా రహస్యము లెరిగిన
సూతుడు శౌనకాదులకు గాని, మైత్రేయుడు విదురునకు గాని,

శుకుడు పరీక్షిత్తునకు గాని వివరణయు రూపముగ చెప్పియుండ వచ్చును]

710 అని యీ కథ దేవతలకు బ్రహ్మ వివరించి చెప్పెను ఆ వృత్తాంతమును మైత్రేయుడు విదురునకు విప్ప చెప్పెను

711 ఈ పుణ్యచరిత్రమును శుకయోగి పరీక్షిత్తునకు తెలిపెనని హతుడు శౌనకాదులకు చెప్పెను

712, 718 ఈ వృత్తాంతము చెప్పుచున్న మైత్రేయుడు విదురునితో నిట్లనెను ఈ కథ సకల పాపహరము దీనిని భక్తితో విన్నను, చదివినను విష్ణుభక్తి స్థిరపడును చక్కని పేరుప్రతిష్ఠలు కలుగును ఇహ పరసౌఖ్యములు సమకూరును "

714 మైత్రేయు డిట్లు చెప్పెనని తెలిపి సూతుడు శౌనకాదులతో మరల నిట్లనెను ఈ వృత్తాంతము తెలిపిన శుక యోగిండుని జూచి పరీక్షిత్తు మరల నిట్లని ప్రశ్నించెను మునీంద్రా! స్వాయంభవ మనువు కోరికవలన గదా వరాహ మూర్తి భూదేవి నుద్ధరించెను! అట్లు భూదేవి సరియైన ఫితిలో ఫిర పడిన వెనక స్వాయంభవ మనువు సృష్టిని భూమిపై నిలిపెనా! బ్రహ్మదేవుడు తిర్యక్కు లనబడు జంతువుల సృష్టి చేయుటలో మరియు నింకెన్ని మార్గములను సృష్టించెను!

"విదూరడు మహా భాగవతోత్తముడు కనుకనే కృష్ణుని కపతారము తలపెట్టిన కొరపులను విడచి వనముల కేగెను తన తండ్రియైన కృష్ణ ద్వైపాయనుని యంతవా డయ్యెను తన మనస్సు, చాక్కు, శరీర కర్మలను కృష్ణుని యందే సమర్పించెను భాగవత జనుల నుపాసించుచు పుణ్యతీర్థములను సేవించి, మంచి పేరు

బహుశా ఆ పేరుతోనే కల్పవృక్షములను తొలగించు కొనెను అట్టి విదురుడు మైత్రేయు నింకను నేము ప్రశ్నించెను! ఈ వృత్తాంతము సవిస్తరముగ తెలుపుము ” ఇట్లుడిగిన పరీక్షిత్తునకు శుకయోగి యిట్లు నెను

715 నిర్మలుడైన విదురుడు మైత్రేయ మునీంద్రుని
నిట్లని ప్రేమతో ప్రశ్నించెను మహాత్మా! సృష్టికర్తయైనా
చతుర్ముఖుడు ప్రజాపతులను పుట్టించెనని చెప్పితివి ఇంకను తన
మనస్సున నేమి సృష్టింపదలచెను! అంతకు ముందే సృష్టింప
బోస మరీచి మొదలగు మునులు చతుర్ముఖుని ఆజ్ఞను పాలించి
సృష్టించిరా? సృష్టించినచో దాని విధానమేమి! వారందరును
భార్యగృహేతులై ఏమి సృష్టించిరి? భార్యలను విడిచి యేమి
సృష్టించిరి?

716 అందరు వైకమత్యముగ నుండిరా? ఉండి
యందరును కలిసి యేమి సృష్టించిరి?

(ప్రజాపతులు, ఋషులు కాక మిగిలిన దిగువ లోకముల
సృష్టి యెట్లు జరిగెనని యిట్లుచైన ప్రశ్నింప బడుచున్నది ఈ
దిగువ లోకముల సృష్టిలో జాతువులు, నరులు మున్నగు
వారున్నార గదా! వారి దేహాదులను సృష్టించుటకై దేవతలు
వారి దేహాదులలో సంకర్మాములుగ దూరివలెను అప్పుడు
జంతు లక్షణములగు ఆహార నిద్రా భయ మైఘనాదులును, నర
లక్షణములగు ఈర్ష్యాసూయమద మాత్సర్యాదులు గూడ నీ
దేవతలకు సంక్రమించెనా! లేక వారంద రైకమత్యముతో
సృష్టిలో పనిచేసిరా? ఊర్ధ్వలోకముల సృష్టిలో శాశ్వత
మూర్తులై చరించుచున్నప్పుడు గూడ దేవతలకు, సనకాదులకు
నహంకారము తప్పలేదు ఇక దిగువ లోకముల లోనికి వచ్చి

నపుడు జంతు లక్షణములతో, సరి లక్షణములతో చేష్టలు చూపిరా? లేక నీ దేవతలు నారాయణుని యంతర్యామితృము నందు వసించుచు నైకచుర్యముతో సృష్టించిరా? అని మైత్రేయు నగుచున్నాడు. ఈ ప్రశ్నకు సమాధానము లైన యర్థ వాదములు కూల రాజోవు కథలలో వివరింపబడును.

సారాంశ మేమనగా భూలోకమున గూడ భూగోళముపై భౌతిక సరదేహమున గూడ నారాయణుడు దిగివచ్చు ననియును దేవతలతో పాటు తిగిగర్భలక్షణములు అహంకారి మమకారాదులై మరియొక ప్రశ్నన దిగి వచ్చు ననియును, అప్పు డన్నిట దేవతలు గూడ యిట్టి రాక్షస వైతస్యములచ బద్ధులై నారాయణుడు దిగి వచ్చి దయ చూపుటచే మరిల కనువిప్పు నొందుచున్నారనియును, రాజోవు కథలలో నిరూపింపబడును. పరశురాముడు, రాముడు, కృష్ణుడుగా నారాయణుడు దిగివచ్చి నపుడు శార్తవీర్యుడు, తాటక, మారీచ, సుబాహు, రావణ, కుంభకర్ణాదులు, శిశుపాల, జరాసంధ, ధృతరాష్ట్ర కొరవాదులు కూడ దిగివచ్చుట మొదలగు కథలుగ నివి వివరింపబడును మరియు సంపూర్ణ మానవావతారమైన రామావతారమున నిందాది దేవతలు కరణంగుని యాశ్రమము మొదలగు తావులలో దిగి వచ్చి, యవతారమూర్తుల దివ్యాద్భుత ప్రణాళికలకు తోడ్పడుటయు దీని వివరములే మరియు పరిపూర్ణ లీలావతార మగు కృష్ణావతారమున చచ్చుటకు దిగి వచ్చిన పూతన, శకటాసురాది దైత్య కక్షలతో పాటు, అహంకార పూరితులై ఇంద్రుడు, చతుర్ముఖ బ్రహ్మ కూడ దిగివచ్చి యహంకారమును తొలగించుకొని, గోపాలులై క్రిందించుటయు మొదలుగా గల భగవానుని లోకాచ్ఛుత లీల లన్నియు నీ ప్రశ్నకు సమాధానములే. ఈ యేకసూత్రిత గోచరింపనిచో భాగవత మహాకావ్య మనబడు.

వేద గ్రంథమున గల వైకృత్యము గోచింపదు ఇది గోచింపక పోవుట వలననే పురాణములలో కావ్య లక్షణము వివిధగా నున్నదని పండిత, విమర్శక లోకము స్వప్న ప్రకాశములు చేయుచుండుట నేటి గ్రంథి రాగ్య సంగ్రహోక ము చేయు వారిలో నొక వర్గము కట్టి యనాలోగ్య ప్రతి గున్న - వారికి పామరులపై గౌరవము గాని, యధికారిము గాని పెండుటవలన పామరులు వారి బొరినునీ రక్షింపబడి)

717, 71b అని ఎన్నింపగ మైత్రేయు శిట్లనను మొదట జీవుల కంకుపట్టని పరమ పురుషుడైన అతిమ మాయలో కూడిన వాడై కాల స్వరూపుడగ వ్యక్తిమయ్యెను ఈ సృష్టి యగదలి మార్పులనిన కింటవు ఈ సృష్టియే తన నివాసముగ నతిడు జీవులకు వ్యక్తిమగును అతడు మొదట కదలిక రూపమున సంకల్పించి మూడు గుణములను సృష్టించెను ఆ గుణములందు మహత్త్వము పుట్టెను ఇట్లు ఎట్టుటకు రక్షా గుణము కారణము ఆ మహత్త్వమున అహంకారము ఎట్టెను అది మూడు గుణములలో మూడు విధములుగా వ్యక్తి మయ్యెను దాని వలన పంచ తన్మాత్రాలు, పంచభూతములు పుట్టెను అవియే సృష్టికి కారణములు కాని లోకములు నిర్మించు సామర్థ్యము వానికి లేదు కనుక వాని కలముకచే భగవంతుడు హిరణ్యమైన గుర్రుడును సృష్టించెను అది జలములలోపల వృద్ధి పొందెను

719 అదే సమయమున గారాయణము చేయి దివ్య సంవత్సరములు యోగ నద్రో నుండెను అతని నాభి నుండి పద్మ ముదముంచెను అది కొన్ని వేల సూర్యుల కాంతిని తనలో ధరించి యుండెను సకల జీవులను సృష్టికి ముందు దానిలో నిమిడి

యుండిరి అందుంకి చతుర్ముఖ బ్రహ్మ పుట్టెను అతడు స్వయం ప్రకాశము గలవాడు అతనికి మేరు, హిమములు, గుణములు మొదలగు సంకెతములు పుట్టెను వానితో నతడు లోకములను సృష్టించెను

720 వాని ఛాయ నుండి అవిద్య పుట్టెను దాని యందు తామిస్రము, అంధతామిస్రము, తమస్సు, మోహము, మఱా మోహము అను నైదు స్థితు లున్నవి వీరి ఎంన సృష్టిలో లేని దున్నట్లు కనుపించుచు ఇట్టి తన సృష్టిని అది యజ్ఞాగమయ మని గ్రహించి చతుర్ముఖుడు ఆ సృష్టి రూపమైన దేహమును విడిచి యీవలకు వచ్చెను అట్లు బ్రహ్మచే విడువ బడిన దేహమునుండి, రాత్రి పుట్టెను అందే ఆకలి దప్పలు పుట్టెను అందుండి యక్షులు రాక్షసులు పుట్టి, ఆకలి దప్పలతో బాధ పడిరి అందు కొందరు చతుర్ముఖుని భక్షింతుమనిరి (వీరి నుండియే రోగ కారణములైన సూక్ష్మజీవులు పుట్టి, జీవుల శరీరములను భక్షించుచున్నవి) అందు కొందరు చతుర్ముఖుని రక్షింతు మనిరి (వారి నుండి మన దేహములను రక్షించు ఆరోగ్యాది శక్తులు పుట్టినవి)

721 బ్రహ్మను భక్షింప దలచిన వారు సమీపించి వెంటపడిరి అతడు భయపడి, నేను మీ తండ్రిని మీరు నా బిడ్డలు నన్ను మీరు హింసింపరాదు అని హెచ్చరించెను యక్షుణ్ణి మనగా హింస కనుక హింసింప దలచిన వారు యక్షులన బడిరి రక్షింపదలచిన వారు రక్షుక్కు లనబడిరి

అటుపైన చతుర్ముఖుడు వెలుగుతో కూడిన మరియొక దేహము ధరించి సత్త్వగుణ ప్రధానులైన దేవతలను ప్రముఖులుగా సృష్టించెను అటుపైన నతడు ఆ శరీరమును గూడ విడిచెను అది పగలయ్యెను దేవతలకు నివాసమయ్యెను అటు

పైన బ్రహ్మతన రహస్యవయవముల నుండి కొందరిని సృష్టిం
చెను వారి పేరు అనురులు వారు అతి కామముతో వెకిలితనము
గలిగి చతుర్ముఖునితో సంభోగము కోరిరి బ్రహ్మ భయపడి,
పారిపోయి నా రా య గు ని శరణు జొచ్చి, నమస్కరించి
యిట్లు నెను

722 “నీవు లోకములకు స్థితి కల్పింప శక్తి, నన్ను
సృష్టించుమని యాహ్వానించితివి నేను సృష్టి నారంభించితిని

723 ఇందు పాపాత్ములైన అనురులు పుట్టి సంభోగము
నకై నా వెంట ఎదురున్నారు నా మనస్సు కలతి పడి నీ సాన్ని
ధ్యము వేడి శరణు జొచ్చితిని నన్ను రక్షింపుము

724 జీవులకు కష్టము కలిగించుటకు గాని, కలిగిన కష్ట
ములను పోగొట్టుటకు గాని నా కథికారము లేదు దాని కథి
కారివి నీవే” అన విని నారాయణుడు అధ్యార్మ్య దర్శనమును విడ
చీసి చూచి, ఆ కామశరీరమును ఎదువుమని బ్రహ్మను ఆజ్ఞా
పించెను (బ్రహ్మ అట్లే ఆ దేహమును విడిచెను)

725 అట్లు విడువబడిన దేహమునుండి సంధ్య యనబడు
స్త్రీ యుదయించెను ఆమె బంగారు టండలతో నలంకరింపబడిన
పాద పద్మములు కలిగి చక్కని మొల నూలుతో, పట్టు వస్త్రము
లతో నలంకరింపబడిన అందమైన పిరుదులు గలిగి యుండెను కరిన
మైన కుచభారముతో నిలబడెను మద్యపానము వలన కను తెర్రబడి
యుండెను కృష్ణ పక్షమునందలి అష్టమినాటి చంద్రునివలె చక్కని
నుదురు గలిగి యుండెను తుమ్మెదల గంపువంటి ముంగురులతో,
సంపెంగ పువ్వువంటి ముక్కుతో చిరునవ్వు లొలికించుచు, విలా
సములైన చూపులు గలిగి యుండెను హస్తమున పద్మము ధరించి
నిలబడి యుండెను

726 సంధ్యారూపమైన ఆ సుందరిని చూచి దానవు
లందరు మీద పడి, కాగలిందుకొనుచు నిట్లనిరి

727 “ ఏమి సౌమార్యము ! ఏమి వయస్సు ! ఏమి
సౌందర్యము ! ఏమి ధైర్యము ! ఏమి సౌభాగ్యము ! ఈ లక్షణము
లెచ్చటను కనుపింపవు ఈ రూపము చాల చిత్రముగ నున్నది

728 ఈమెను చూచి మనము మనస్సులలో నింత
శామము ననుభవించుచుండగ నీమె మనస్సున మనపై మక్కువ
పుట్టజేసి : పలుకరించినను పలుక జేమి ? అని యాశ్చర్య పడుచు
సంధ్యాదేవితో నిట్లనిరి

729 అరటి చెట్లెంటి తోడలు గలదానా ! నీవెచ్చటి
దానవు ! ఎవరి కూతురవు ? ఏ కులము ? ఒంటరిగ నిచ్చట
నుండుట జేమి కారణము ?

730 ని అందమైన రూపము ను మ స్త ను ప దలకు,
పుణ్యములకు నివాసము మేము నీ యందు మోహము చెంది
దుర్బలుల మైతిమి మాకు మన్మథ బాధ భరింపరాకున్నది నీ
వేల మూతొక్కిడింపవు ?

731, 732 అని యామె సౌందర్యము వర్ణించి నలవి
గాక బాధ పడుచు నిట్లనిరి ‘నీ యందమైన స్తనభరము నగుము,
చిగురుటాకుల వంటి యరచేతులు చూడగా మాకు వింతయగు
చున్నది వంగిన నీ నడు మాకాశము వలె నున్నది ’ పు చేతిలో
ధరించిన పూలచెడు అన్తమించుచున్న గార్భసలై నున్నది
నల్లని కురులతో గూడిన నీ వేణీ బంధము రాత్రి కాలపు చీకటి
వలె నున్నది నీ చూపులు రాత్రి యాకాశమున మిగులక్కు-

మను తొంకలవలె నున్నవి నీవు జేహమున ధరించి గంధపుపూత
సాంధ్యరాగము వలె నున్నది అని వారందరు మోహముతో
నామె చుట్టను జేరి మరియు నెట్లనిరి

773 "లోకమున ఒక్క మొకచోటనే పుట్టి పెరుగును
నీ పాద పద్మములు మాత్రము తిరుగుచు, అనేక గణములు
చూపుచున్నవి"

784 ఇట్లు పలుకుచు అనురాగముతో వారందరును
సంధ్యాజేవిని పట్టుకొనిరి వారినుండి తప్పించుకొని బ్రహ్మ సంతో
షించెను

(జేవలను, యుషలను సృష్టించుటకు ముందు బ్రహ్మ నుండి
మహామోహ పంచక ముద్భవ మయ్యెను దీనికి కారణమేమి?
నారాయణుని యాజ్ఞచేత కదా, చతుర్దశుడు సృష్టి నారంభించి
నది! మరల మోహ మారంభ మగుట యెట్లు? అని సందేహము
కలుగవచ్చును

సృష్టించుటకు ముందు బ్రహ్మ నారాయణునితో నిట్లనెను
నీ నియోగమున నేను సృష్టించుట కంగీకరించి నప్పుడు నేను
సృష్టికర్త నని మనసున భావించక తప్పదు అదియే యహం
కారము దాని వలన నేను నీ స్మరణకన్న వేరుగా సృష్టిని
స్మరింపవలసి వచ్చును ఇది యెట్లును తప్పదు అయినను నేను
దానిలో చిక్కుకొని పోకుండ నీ స్మరణగా నీ యనుగ్రహ ముండు
నట్లు వరమిమ్ము ఇట్లు బ్రహ్మ కోరగా నారాయణు డనుగ్ర
హించెనని ద్వితీయ స్కంధమున చెప్పబడినది ఈ వరమే
బ్రహ్మ మొదటి సృష్టి కనుక నిందహంకారము కూడ కూడి
యున్నది దీనితోనే సృష్టి యారంభమగుట వలన మొదట

మహామోహ పంచకము పుట్టెను నారాయణుని యనుగ్రహము వలన చతుర్ముఖుడు దీనిని మొదటి దేహముగ విచిపిట్టెను కాని దీనియందు చిక్కుకొనలేదు మరియు నిట్లు మహామోహముతో సృష్టి యారంభమగుట దేవతల దురదృష్టము అది వారి పూర్వ కర్మఫలితము ఒక చతుర్ముఖ సృష్టి ప్రారంభమగుటకు ముందు ప్రళయమున దేవతలు చావరు వారు అవ్యక్తములోనికి పోయి మరల బ్రహ్మ మార్గమున వ్యక్తము లోనికి సృష్టింప బడుమరు “ఈ సమస్తము ప్రళయమున తనలోని వారికి చీకటియై వారు స్పష్టము తెలియని స్థితిలో నిద్రగా నుండును” అని మనువు చెప్పెను ఈ ప్రళయమను చీకటి ఈ దేవతలకు కలిగిన కారణమే దితిగర్భము లేక హిరణ్యత్విడ దానికి కారణము వైకుంఠమున సనకసనందనుల యహంకారము వారి శాపముననే జయ విజయులు దితిగర్భమున రాక్షసులై దిగివచ్చిరి దితిగర్భము నెలలు నిండుచుండగా, చీకటి దేవతల నాక్రమించెనని పూర్వము చెప్పబడినది అదియే కల్పాంత ప్రళయము లేక బ్రహ్మ ప్రళయము అప్పుడు దేవతలు చావరి, బ్రహ్మను కరణజూచ్చిరి అనగా బ్రహ్మలో లీనమైరి బ్రహ్మ నారాయణుని నాథి కమలమున లీనమయ్యెను పద్మము ముగ్ధించెను మరల విచ్చుకొనుటలో మొదట బ్రహ్మయు, తిరువాత యహంకారము నుండి పరిశుద్ధులై జయవిజయులును, శ్రమించిన సనకాదులును, తిరువాత కల దేవతలును వెలువడిరి వీరందరు సహంకారపడి, అనగా నారాయణుని యస్తిత్వము నుండి వేరై చీకటిలోనికి లీనమైరి కనుక మరల సృష్టి చీకటి నుండియే ప్రారంభమైనది ఆ మొదటి చీకటియే మహామోహ పంచకముగా దేవతల పూర్వ కర్మకు ఫలితమై బ్రహ్మ సృష్టికి మొదటి దేహమై పడిపోయినది ఇంతకును సృష్టియు, లయము సహారాత్రములుగ జరుగుచుండుట

శాశ్వత సత్యము కనుకనే మనకిను జీవిత మహారాత్ర
మయమై జరుగచున్నది

అందు రాత్రి యనునది విశ్వరూపుని యొక్క దేహము
పగలు తన యాస్థి ఈ రెండింటి సంయోగము యొక్క వ్యక్త
రూపమే దేహత్య సమన్వయ స్వరూపమగు సృష్టి అందు
దేహము జడము అనగా అంతర్యామి యొక్క నిద్రావస్థ
ఆత్మ స్వయంప్రకాశమైన వైతన్యము అనగా అంతర్యామి
నిద్రనుండి మేల్కొనిన శోభ ఈ రెండింటి నడమ సృష్టిగా
ఋషులు, దేవతలు, గంధర్వాదులు, నాదీక దేహధారులైన
సర జంతు క్రిమి కీటకాదులు వర్తించుచుండను అన్నియు
అహారాత్రిమిల రూపమైన కాలమనబడు భగవ తుని అంతర్యా
మిత్వమున ప్రభావితమై నిద్రించుచు మేల్కొంచుచుండరు

జడమునకును చేతనమునకును నడుమ నున్నది మెలకువ
వచ్చుచున్న స్థితి అదియే సంధ్య అందు దేవాసుర కక్షలు
సమ్మిళితములై ఎర్రగా వ్యాపించును కనుకనే సంధ్యలు జీవుల
కెర్రగా కనుపించును మరియు దేవతలు పితృదేవతలు నేయు
చున్న బ్రహ్మాండ పిండాండ సృష్టిలో వైతన్యము ప్రాణముగా
ప్రసరించి కాలుపలు కట్టుటకు సంధ్యారాగము సృష్టింపబడును
కనుకనే గర్భము నందలి పిండములలో రక్తము, రక్తనాళములు
సృష్టింపబడును మన దేహమున రక్తముగల ప్రాణమునకు
నుపాధియైన నివాసస్థానము రక్తము లేని జీవులైన క్రిమి కీట
కాదులలో వైతన్యము కొంచెమే మేల్కొనును ఖజములలో
నింకను తక్కువ మేల్కొనును వృక్షములలో రక్తము
సృష్టింపబడిక రసము మాత్రము సృష్టింప బడుటచే లోపలి
దేవతలు కాక, వెలుపలి దేవగణములు సూర్యురశ్మి రూపమునను

జలము రూపమునను, ఖనిజములలోని రసాయనికములైన ధర్మముల రూపమునను మేల్కొని యుందురు రసమున కధిపతి సోముడు అతడు చంద్రకిరణముల మార్గమున పనిచేయును రక్తమున కధిపతి అర్బుముడు వానినే పురాణములు అరుణుడు లేక అనూరుడు అని చెప్పును వాడు సంధ్యల మార్గమున, అంగారకుడను గ్రహమునుండి ప్రసరించును కిరణముల మార్గమునను పనిచేయును

దైత్యులందరును సంధ్యాదేవి వెంట పడినట్లు చెప్పబడినది రక్తము నుండి శక్తి వ్యక్తమై ప్రాణముగ వ్యాపించుటయు, దాని వెంట కామకోధాదులు పుట్టుటయు దీని యర్థము దానిని ప్రాణమయి కోశముగా, అంతకు ముందటి మహామోహ పంచకమును అన్నమయి కోశముగా రెండు దేహములు ధరించి విడిచి పెట్టి చతుర్ముఖుడీ కోశములను జీవుల కిచ్చి, అటుపైన మనోమయాది కోశములు కూడ ధరించి విడచును దీని యర్థవదమే యిచ్చట చెప్పబడిన వృత్తాంతము)

785 మరల చతుర్ముఖుడు తన చేయి పరిమళము చూచు కొనెను అందుండి గంధర్వులు, అప్సరసలును వుట్టిరి ఆ దేహమును కూడ చతుర్ముఖుడు విడిచి యీవలకు వచ్చెను

(ఇచ్చట గంధమను శబ్దమునకు గంధర్వులు అను శబ్దమునకు గల సామ్యమున చమత్కరింపబడి యొక యంతర్లీనమైన సత్యము సూచింపబడినది పంచేంద్రియములలో వాసన చూచుట ముఖ్యముగా పృథివీ రేణువులకును, వైతన్యమునకును గల సంబంధమును తెలుపును కనుకనే పృథివి గంధవతి యని చెప్పబడినది అదృశ్యములైన సూక్ష్మ రేణువులు తమ ధర్మములను ప్రబ్లికు తెలియ చేయుటయే వాసన దూచుట వాసన రెండు

విధములు సుగంధము దుర్గంధము అందు సుగంధము వ్యతిరేకముల సామ్యమైన సంగంధమును తెలియ నేయును గోమవులు సరియైన క్రమమున కడిలు చున్నచో సుగంధమున, ఎగుడు దిగుడుగా కడలుచున్నచో దుర్గంధమును వ్యక్తియు చేయును అందు సమవిభాగమునకు సంబంధించిన దేవతలే గంధర్వులు కనుకనే వీరు కాల విభాగమునకును, నాద విభాగమునకును కూడ సధిపవులై సంగీతమున కధిదేవత లగుచున్నారు వీరి వలననే తాళలయ్యాత్మకమైన గాంధర్వ విద్య వ్యక్తమైనది

అప్పరస లనగా నీటి బిందువులు పుట్టుట కధిదేవతలు అగ్ని సహాయమున వాయువు జల మగుట విద్యుత్తు వలన మేఘ రూపమున జరుగుచున్నది మేఘములు పుట్టుట యిట్లే జరుగుచున్నది కనుకనే కొత్త మేఘములతో విద్యుత్తు మెరుపులుగా, నురుములుగా వ్యక్త మగుచుండును

సంగీతమున అప్పరసలు స్వరముల భేదములుగా వ్యక్తి మగుదురు వీరు ఏడుగురు అప్ప చెల్లెలంగుగ వైతిస్య మను సూర్యుని రథమును నడుపుచున్నట్లు ఋగ్వేదము చెప్పవచ్చును స్వరములు స్త్రీలుగా, ఛందస్సు లనబడు తాళములు పురుషులుగా శాస్త్రపురాణాదులలో దర్శింపబడి రూప రిప్పనలో ౨౮ మేళములు కల్ప బ్రహ్మయై దిగివచ్చుచున్నప్పుడు నటరాజ స్వామిగా డమరకము మోగించుచు నాట్యము పాఠించినగా, నొక ప్రక్క పరిమళు లేడుగురు, మరియొక ప్రక్క అప్పరస లేడుగురు మేళము చేయుట, పరిమళము మధులలు మోగించుట, అప్పరసలు భంగిమలు చూపుట చెప్పబడినది స్వరములుగి అప్పరసలును, తాళములుగ ప్రమథులును, శబ్దార్థరూపముగా డమరకమున వ్యాకరణమును దిగివచ్చినట్లు రూపకల్పన మున్నది)

736 ఆ దేహము పెన్నెల యైనది దానిని విశ్వా
 పసువు మొదలగు గంధర్వులు, అపసరసలు తమ నివాసముగ
 స్వీకరించిరి అటుపైన బ్రహ్మ మిరియొక దేహము దాల్చెను
 అది మత్తుతోను, ఉన్మాదముతోను, అపులింత తోను, అదృతోను
 చేయబడిన దేహము దాని నుండి శిశాచములు, గుహ్యకులు,
 సిద్ధులు, భూతములు పుట్టిరి వారు జాట్లు విరియబోసికొని, దిగం
 బరులై చరించిరి వెంటనే చతుర్ముఖుడు తన్నులు మూసికొని ఆ
 దేహమును విడిచెను దానిని వారు గైకొని పోయిరి

చతుర్ముఖుడు తన్ను అన్నము యొక్క స్వరూపముగా
 ధ్యానము చేసి, అదృశ్య దేహము ధరించెను అందుండి పితృ
 దేవతలు, సాధ్యులు పుట్టిరి తమ్ము పుట్టించిన అదృశ్య శరీరము
 నకు ఫలితమైన దేవభాగమును స్వీకరించిరి ఆ కారణమున
 పిరిరులను, సాధ్యులను ఉద్దేశించి హవ్యహ, కవ్యము అనబడు
 ఆహార ప్రదానము చేయబడుచున్నది

(జీవుల దేహముల యందు ఆహారము నుండి బలమును
 స్వీకరించు నట్టి శక్తులే అతృ దేవతలు వీరి వలన విత్తనములు
 మొలకెత్తుటయు, వృక్షములు ఆహారముగ స్వీకరింపబడుటయు,
 ఆహారము నుండి దేహపోషణము జరుగుటయు సంభవించు
 చున్నది)

737 అపుడు బ్రహ్మ తన తిరోధాన శక్తి వలన సరు
 లను, సిద్ధులను, విబుధులనబడు దేవతలను, కిన్నరులను పుట్టించెను
 వారి యందు తానుండును గాని వారికి గోచరింపక లీనమై
 యుండును అట్టి లీనమైన దేహమునే వారికి దేహములుగ నిచ్చెను
 ఇంకి ను తనకు ప్రతిబింబములుగా కిన్నరులను కింపురుషులను
 సృష్టించెను వారు జంటలు జంటలుగా కూడి, బ్రహ్మను గూర్చిన

గీతములు పాడుచుండిరి (దేహముల యందు ఖాళియై యున్న భాగములను జంటలుగా సృష్టించెని యర్థము)

738 ఇంకను తన సృష్టి వృద్ధి యగుచుండలే దని దిగు నతో పండుకొని చతుర్ముఖుడు కాళ్ళు చేతులు కిదిలించెను అప్పుడు రాలిన రోమములే భయంకరియైన శంఖములై పాళిపోయెను

739, 740 ఇక తన సృష్టికర్మ నెరవేరిన దని బ్రహ్మ సంతోషపడెను ఆ సంతోషమునండి మహా మును బుద్ధునించిరి వారు మూడు లోకములను పవిత్రము చేయువారు వారికి శవ రూపమైన తన దేహము నిచ్చెను వారు దానిని స్వీకరించి, అంతకుముందు సృష్టినవారితోగూడి యిట్లనిరి “దేవా! ఆఖల లోకములను నీవే సృష్టించితివి ఈ నీ సృష్టి మిక్కిలి యాశ్చర్యము ఇందు యజ్ఞములు మొదలగు సత్కర్మలు ప్రశంసించదగి యున్నవి అందు సమర్పింపబడిన హవిస్సుల భోగములు మాకు లభించినవి మేము రుచులతో తినగలిగితిమి మాకు సంకోచమైనది అని వారు బ్రహ్మను స్తుతించిరి

(యజ్ఞ స్వరూపమైన సృష్టిలో కొంతభాగ మాహాముగ, కొంతభాగము జీర్ణించుకొను నగ్నిగా నేర్పడినది దీనివలన సృష్టి యజ్ఞమునొని భాగములు హవిస్సులై జీవుల కాహారమైనవి దేహములు ధరించి నాలుకలతో రుచు లెరిగి జీవులందరు ఆహారమును స్వీకరింప గలిగిరి అంతటితో సృష్టి పూర్తియైవది)

741 శ్రేష్ఠమైన తపస్సు, యోగవిద్య సమాధి ధరించి ఋషి వేషము ధరించి, హృదయమున కాత్మ స్వరూపుడై చతుర్ముఖుడు ఋషి గణములను సృష్టించెను ఆ ఆత్మనే శరీర

భాగములుగ వారికి పంపింపెట్టెను అందు తపస్సు, యోగవిద్య
ఈశ్వరత్వము, వైరాగ్యము, ఋషులకు సంక్రమించెను ఇట్లు,
మైత్రేయుడు చెప్పగా విని విదురుడు పరమానందము పొంది
విష్ణువును వనస్సున దలచి మరల మైత్రేయునితో నిట్లు నెను

742 మహాత్మా! స్వాయంభువ మనువు పుట్టెనని
చెప్పితివి కదా! అతని వంశము పరమ పుణ్యమయము దానిని
స్మరింపక తప్పదు అతని వంశమున దంపతులుగ జన్మించి జీవులు
సంతతిని వృద్ధి చేసిరని చెప్పితివి, ఇంకను స్వాయంభువ మనువు
నకు ప్రియవ్రతుడు, ఉత్తానపాదుడను కొడుకులు కలిగిరని చెప్పి
తివి ఏడు ద్వీపములతో కూడిన యీ భూమి నంతటిని ధర్మ
మార్గము తప్పకుండ మను పుత్రులు పరిపాలించిన విధానమును
తెల్పుము వారెట్లు ప్రవర్తించినో వివరింపుము

743 మనువు పుత్రిక దేవహూతి ఆమె యోగ లక్ష
ణములతో కూడినది అట్టి కన్యను మనువు కర్తవ్య ప్రజాపతి కిచ్చి
పెండ్లి చేసెనంటవి ఆ విధమును తెల్పుము కర్తవ్యము మహాయోగి
కదా! అతడు దేవహూతి యందు సంతతిని పొందిన విధము వివ
రింపుము కర్తవ్యము తన పుత్రికయగు రుచియను నామెను దక్ష
ప్రజాపతి కిచ్చి పెండ్లి చేసెనని చెప్పితివి దక్షుని సంతతి వివరము
లేదు? ఇన్నిటిని నాకు వినిపింపు మని అడిగిన విదురునకు
మైత్రేయు డిట్లు నెను

744 మొట్ట మొదట కృతయుగమున బ్రహ్మదేవుడు
కర్తవ్య ప్రజాపతిని పిలిచి ప్రజలను సృష్టి చేయుమని యాజ్ఞాపించెను

745 కర్తవ్యము సంతోషించి సరస్వతీ నదీతీరము చేరి
పదివేల దిన్య సంవత్సరములు వరుసగా తపస్సు చేసెను

(కర్దము దినగా ఋరిపి తినరూపమైన వాని యర్థము అంతకుముందు ప్రాప్తలను ఋషులను న్వా యం ఘ వ మనవును చతుర్ముఖుడు సృష్టించెను న్వా యంభవుడు ప్రజా సంఘిని వృద్ధి చేయుటకై తన భార్యయైన శత్రుహాసతో గూడి బ్రహ్మ నారాధించెను జీవులకు శతక శరీరములను సృష్టి చేయు టకు పృథివీ తత్వము కావలెనని ప్రార్థించెను ఎరాహమూర్త రూపమున నారాయణుడు దిగివచ్చి పృథివి సృష్టించెను అందు భూగోళము మొదట జలములతో గలసి యాదగా నేర్పడెను అందిలి కణములపై వార్ధిరక్తి ప్రసరించి భౌతిక దేహముల సృష్టి యారంభ మయ్యెను అదియే కర్దమ ప్రజాపతి సృష్టికి సంబంధించిన కథ)

746 కర్దము దొకినాడు ఏకాగ్రచిత్తుడై భక్తితో లక్ష్మీసతి యైన విష్ణుమూర్తిని ప్రార్థించి ప్రసన్నుని చేసికొనెను

747, 748 అంతరిక్షమున విష్ణువు ప్రత్యక్ష మయ్యెను సూర్యుడు, చంద్రుడు 3న కన్నులు కాగా, విష్ణుమూర్తి చూపులకు వాని మెడలోని వనమాల యందలి పద్మములును కలుప పూలును విచ్చుకొని యున్నవి కంకణములు, సూపురములు, హారములు, కుండలములు, వ్రేళ్ళ కుంగరములు, శిరస్సున కిరీటము, మెరయు చుండెను సముద్రుని పుత్రికయగు లక్ష్మీయు, కౌస్తుభ మణియు, వక్షస్థలము నలంకరించి యుండిరి చిరునవ్వు వెన్నెలలని చెక్కిళ్ళ యందు ప్రతిబింబించుచున్నవి శంఖ చక్ర గదా పద్మములను ధరించి తుష్టాదల గుంపువంటి ముంగురులతో నలంకరి ఎబడిన లలాటము కలవాడై, వీతాంబరము ధరించి, కిరణా కటాక్షము లతో విష్ణుడు ప్రత్యక్ష మయ్యెను

(ఇందు కర్దముని తపస్సు సూర్యుని కిరణములను భూమి

కాహ్వనించుటగ వర్ణింప బడినది కనుకనే సూర్యచంద్రులు కన్నులుగా, పీతాంబరము సూర్యరశ్మిగా దిగి రాగా, భూమిపై కలువలు, పద్మములు వాని మాలికలుగ విచ్చుకొనినవి అపుడు భూమిపై పడిన సూర్య చంద్రాత్మకమైన కిరణమే విష్ణుని కృపా తిరంగిత కటాక్షముగ చెప్పబడినది దీని నాహ్వనించిన అధి శేవరయే భూ డేవ నావేశించి యున్న కర్తవ్య పరిజాపతి)

749 శబ్ద బ్రహ్మమే అతని శరీరముగా భాసించెను ఈ జగతు యొక్క అస్త్యిత్వమే అతని యస్త్యిత్వముగా పొడ గట్టెను జ్ఞాన స్వరూపుడై జ్ఞానమునకు మాత్రమే తెలియ దగిన వాడుగా నుండెను గరుత్మంతుని మూపులపై పాద పద్మములను నిలకెను అట్టి గోవిందుని దర్శించి కర్తవ్యుడు, ఆనందపు టలలలో ముగి తేలుచు పూర్ణునోరంధ్రుడై సాష్టాంగపడి దండ ప్రణామ మూహరించెను

(శబ్ద బ్రహ్మ శరీరము కలవాడనగా ఆకాశమే తన శరీరముగా కలిగి, అందుండి కర్తవ్యుని స్తుతి రూపమున మనస్సునకు సాక్షాత్కరించిన వాడిని యర్థము అంతర్యామియే మొట్ట మొదటగా భౌతిక శరీరముగ కర్తవ్యుడను పేరుతో తన్ను తానుచ్చరించుకొని, వానియందు ధ్యానింపబడు వాడుగా స్థానము పొందినని యర్థము మొదట కర్తవ్యుని జ్ఞానముగా వుట్టి, ఆ జ్ఞానముచే తెలియదగిన వాడుగా పొడసూపెను ముక్కు నుండి ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసముల రూపమున దిగి వచ్చుటయే గరుత్మంతునిపై దిగి వచ్చుట కనుకనే గరుత్మంతునకు ముక్కు పెద్దదిగా నున్నట్లు సంకేతము)

750 కర్తవ్యుడు నమస్కరించి సద్భక్తి పరవశుడై ఆ పుండరీకాత్ముని కనుగొని యిట్లుని స్తుతించెను

751 “ఓ పుంగీకాథా! సర్వ జీవరాసులలో అంతరాత్మగా నీవు దర్శన మిచ్చితివి సత్కర్మాచరణము యొక్క ఫలితముల రూపముగ నిన్ను ధ్యానించు సాధన చేయుటయే యోగుల మార్గము వారు జీవుల జన్మముల ననుసరించి జీవుల రూపములనే నీ రూపములుగా ధ్యానము చేయుట నభ్యసించురు ఈ ధ్యానము స్థిరత్వము చెందుట వలన, ఈ దర్శనము ఆత్మైకమని తెలియును అట్టి సర్వాంతర్యామి వైన నీ పాదారవిందములు, మా కన్నులకు పొడగట్టినవి మాకు కన్నుల సార్థక్యము చేకూరినది

(సర్వ జీవుల రూపమున నారాయణుని దర్శించుటయే కర్దిముడు జీవుల రూపములను కల్పించుట కన్ను లున్న సార్థక్యము కలుగుట యనగా సూర్య చంద్రుల కిరణములు భూమిపై పడి నపుడు మొట్ట మొదటగా జీవులకు కన్నులు గలుగుట)

752 నీ పాద పద్మములు సంసార సాగరమును తరింప జేయును వానిని సేవించుటకు బదులు అల్పములైన కోరికలు కోరి కొందరు పూజింతురు వారు మాయచే మోహితులైనను వారి కోరికలకు తగినట్లు నీవు ఫలితములను ప్రసాదింతువు అందు కొందరి కోరికలు నరకమును ఫలితముగ కలిగించును వారి కోర్కెను బట్టి అట్టి ఫలితములనే ప్రసాదింతువు (సృష్టిని నారాయణుడుగా చూచు వారు సంసార సాగరమును జాటుదురు నారాయణుని సృష్టిగా చూచు వారు అందు చిక్కుబడి కోరికలను గలిగి యుందురు ఈ రెండు విధములైన జీవరాసులును నీ దయకు పాత్రులే అయ్యెను ఎవరికి దిగిన ఫలితములను వారు పొందుచున్నారు)

అట్లు కోరికలు కలవారిని నేను తెలియక నిందించితిని మరల నాకు భార్య కావలెనని, వివాహము కావలెనని కోరి, నీ

పాదము లాశ్రియించితిని ఈ కోరిక గల నాకు నీ పాదములే కల్ప వృక్షములు గృహస్థాశ్రమమునకు భేనువు పంటిది, ధర్మాధికామములకు కారణ మైనది భార్య అట్టి అనకూలవతియైన భార్యను కోరుకొంటిని (బ్రహ్మ నన్ను సృష్టి యుభివృద్ధి కొరకు నియోగించెను కనుక నేను దీనిని కోరకలప్పుడు ఐనను వైవ కార్య మైన సృష్టిని వృద్ధి చేయుటకు కోరితిని గాని నా కామము నగు కోరి లేదు కనుక లెప్పులేదు ధర్మాధికామములు కూడి సృష్టి కార్యమునకై చక్కఁజ్ఞుకొనుటలో లెప్పులేదు, తన కోరిక మైనదో బంధించును)

నీవే సర్వాంతర్యామియైన పరబ్రహ్మ స్వరూపము ఈ సృష్టిలోని దేవాదులు కూడ నీ స్వరూపమే నీ స్వరూపులైన జీవులు కామము కలిగి సృష్టి యందు ప్రవర్తించుటయు, మోహము చెందుటయు గూడ నీ యాజ్ఞ వలననే నేనును ఈ జీవుల కరుగ రిందియే యుందును నిపు కాల స్వరూపుడవు అంగు మార్పులనేకము లుండును చాని ననుసరించి నీ యాజ్ఞ నిర్వర్తించుటకే నే నిట్లు కోరుచుంటిని గాని నా కామము కొరకు కాదు

నీ మాయచే నీ సృష్టి యంత్రము నిర్మింపబడినది అది కాల స్వరూపమై కాలములోని విభాగములను వెల్లుచుచుండును నీ కాల స్వరూపము నాశము లేనిది అందుండి వెలువడు కాల విభాగములు మున్నగునవి ఎప్పటి కప్పుడు నశించుచుండును

నీ కాల స్వరూపమున వేగము పుట్టుచున్నది అందు కేంద్ర మేర్పడి దాని చుట్టును పరిధులు కరుగుచున్నవి ఆ పరిధుల యందు పదిమాడు విభాగములు గోచరించుచున్నవి అదియే సురవత్సరాత్మకమైన చక్రము

(సంవత్సరమునకు పండ్రెండే మాసములు కాని, 360 అరలు గల చక్రమున 365 అహోరాత్రములు ఉండును స్థిలను బట్టి పండ్రెండు మాసముల పరిధులు ఒక సంవత్సరముగా తిరుగును సంవత్సరమునకు పది తిథుల చొప్పున నెక్కివ మిగిలిపోగా మూడు సంవత్సరములకు ముప్పది యేధులు మిగిలి అధిమాస మేర్పడును దానితో కలసి పదమూడు విభాగము లేర్పడు చున్నవి సూర్యుని చుట్టును భూమి కిరిగివచ్చుటకు కావలసిన కాలమును సౌర సంవత్సరమందురు ఇది 365 అహోరాత్రములు ఇది కాం 360 అహోరాత్రములతో సావత్సరము కాలత మరి యొకటి యున్నది దీనిని సావన సంవత్సర మందురు ఇది కాక పండ్రెండు పూర్ణిమలు, పండ్రెండు అమావాస్యలతో మరియొక సంవత్సరమాన మున్నది దీనిని చాంద్రసంవత్సర మందురు దీనిని సౌర సంవత్సరముతో సరిపెట్టుటకు మూడు సంవత్సరముల కొకమారు అధిమాసమును కలుపవలెను)

అదే యంత్రమున సూర్యుడను కేంద్రము చుట్టును 360 సూర్యోదయములు, 360 సూర్యాస్తమయములతో సావన సంవత్సరము తిరుగుచున్నది అదే యంత్రమున ఆరు ఋతువుల చక్రము కూడ తిరుగుచున్నది (రెండు మాసము లొక ఋతువు) అదే యంత్రమున చాతుర్మాస్య అనబడు విభాగములు మూడు తిరుగుచున్నవి (చాతుర్మాస్య లనగా నాలుగు మాసముల విభాగములు ఇవే ఎండకాలము, వానకాలము, చలికాలము అని విభజింపబడును) ఈ యంత్రము నాభినంద శ్లోములు లవములు అనబడు సూక్ష్మకాల విభాగములు బండి యాకులవలె తిరుగు చున్నవి ఇట్లు కాలస్వరూపమైన మహాశకముతో కేంద్రము నుండి పరిధికి తిరుగుచున్న చక్రమునందే సకల జీవరాసుల జననము కలిగి ఆయుర్దాయములు పరిమాణము పొంది తరిగిపోవుచుండును

అందే జీవులకు కోరికలు వుట్టుచుండును వానికై యత్నము చేయుచుండుటలో ఆయుర్దాయములు తిరిగిపోవుచుండును అట్లుగాక నీ గుణ కీర్తనము చేయుచు నీ పాదపద్మములను ఆశ్రయించి నీ అస్తిత్వము రుచి తెలిసి నిలబడు భక్తులకు నీ కాలచక్రము దేహ ధర్మములుగా వర్తించును గాని, వారియందు వర్తింపదు నిన్ను స్మరించుచున్న స్మరణలో నీవే యుండువు గనుక నీనుం పుట్టిన కాలచక్రము వారిపై పనిచేయదు

758 ఓ పుణ్యస్వరూపా! నీ వొక్కడవే యైయుంకియు, నీ మాయచేత సత్త్వ రజస్తమస్సులు అనబడు గుణరూపములైన మూడు శక్తులుగా ప్రవర్తించుచుండువు అందు రజోగుణముతో బ్రహ్మవై లోకములను పుట్టింతువు సత్త్వగుణముతో విష్ణుడవై కాపాడుదువు తమోగుణముతో రుద్రుడవై లయ మొనరింతువు నీ విష్ణు ప్రవర్తించుటకు హేతువు లేకున్నను నీవు సృష్టి స్థితి లయములకు హేతువులుగా నీ ప్రభావము చూపుచున్నావు ఈ హేతువుల నెక్కడనుండి పుట్టించుచున్నావు? సాలెపురుగు తనలో నుండియే దారములను తీసి తనకన్న వేరుగా తన నివాసము నేర్పరచుకొనుచున్నది అదే విధముగా నీ విన్ని రూపములను నీనుండియే నీకన్న వేరుగా కల్పించుచున్నావు నిన్నుగాక మరి యీ లోకము లేవ్వరిని స్తుతించును! సాలెపురుగుచే అల్ల బడిన సాలెగూడు సాలెపురుగుపై గాక దేనిపై నాధారపడి యుండును? అట్లే ఈ లోకములు నీపై నాధారపడి యున్నవి ఇట్లు మహామ చూపుట నీ లీలయే దానిని దాటగల వారెవరు?

754 దేవా! నీ మాయ నుండి ఇందియములు, పంచ భూతములు పుట్టుచున్నవి ఆ ఇందియములకు లక్ష్యములై శబ్దము, స్పర్శము, రూపము, రుచి, వాసన యనునవి కల్పింప

బడుచున్నవి ఇది యంతయు నీ రూపము యొక్క- విస్తృతియె
గాని మరొక్కటి వేరుగా లేదు ఇట్లు విస్తృతి చేయుట మమ్మును
గ్రహించుటకే గాని నీ కొరకుగాదు నీ మాకు యిన్ని విధము
లుగా పరివర్తనము చెందుచున్నది ఆ పరివర్తనము నుండి పరస్పర
త్వము వలన మరల వివిధ పరివర్తనములు పుట్టుచున్నవి వాని
తోనే ఈ లోకము లన్నియు అల్లిక చేయబడుచున్నవి నే నొక
కొరికతో తపస్సు చేయుచున్నాను ఈ కొరిక ఎక్కడిది? ఇట్లు
చేయుమని యెవ్వరు చెప్పిరి? కొరిక రూపమున వ్యక్తియై అది
తీరుట యొక అమృత వర్షముగా ప్రసన్నుడవైన నీకు నమస్క-
రించెదను //

755 కర్తము డిట్లు స్తుతింపగా నారాయణుడు ప్రస-
న్నుడై గరుడ వాహనారూఢుడై స్థిరముగా నిలిచి దర్శనమిచ్చి
కర్తమునిపై వెన్నెలవంటి అనురాగ దృష్టును ప్రసరింపజేయుచు,
కరుణామయుడై యిట్లు పలికెను

756 ఓ ముని శ్రేష్ఠుడా! నీ మనస్సున నే కొరిక కలిగి
నన్ను పూజించితివో అది సఫల మగును (కర్తముడు వివాహమును,
సంతతిని కోరెను కాని అది సంసార జీవులు కోరినట్లు కాక
బ్రహ్మసృష్టిని వృద్ధి చేయు నిమిత్తమై కోరెను కనుక దానికే
బద్ధుడు కాదు)

757 ప్రజాపతియైన బ్రహ్మకు స్వాయంభువ మనువు
పుట్టెను అతడు చక్రవర్తియై బ్రహ్మవర్త దేశమును పరిపాలించు-
చున్నాడు అతడు తన భార్యయైన శతరూపతో రే పిక్కడకు
వచ్చును అతని పుత్రిక దేవహూతి యను కన్యక భర్త కావలె
నని అభిలషించుచున్నది ఆమె గూడ తండ్రితో నిచ్చటకు
వచ్చును ఆమె వయస్సునందు, కీలమునందు, సంకల్పమునందు,

గుణములయందు నీకు సరితూగుచున్నది తిండి ఆమెను నీ కిచ్చి వివాహము చేయును నీ కోరికయు తీరును ఆ మనువు పుత్రిక గూడ నన్నే నిత్యము మనస్సున స్మరించుచుండును ఆమె నిన్ను వరించి వివాహము చేసికొనును ఆమెకు నీ వలన తొమ్మిది మిది సొందర్యవత్తులైన కన్యలు జన్మింతురు వారిని తొమ్మిదిమంది ముసీదులు వివాహమై వారి యందు పుత్రిసంతానము పొందుదురు

నీవు నా శాసనమును మనస్సున ధరించి, సమస్త కర్మలను నా కర్పణము చేసి ఏకాంతివై ఏకాంత మనస్సుతో జీవించువు మిగిలిన జీవుల కథయును నొసగుదువు వారియందు దయ చూపు దువు జ్ఞానముతో మెలగుదువు వారిని నీవు సేవించునపుడు ఒక రహస్యమును నిత్యము స్మరించుచుండుము నాయందు లోకము లున్నవి నీయందు నే నున్నాను దీనికే స్మరించుచు వారిని సేవింపుము చివరకు నా సాయజ్యమును పొందగలవు మరియు నేను నీ భార్య గర్భమున ప్రవేశించి నీకు పుత్రుడనై జన్మింతును అప్పుడు నీకు సమస్త తత్త్వమును సంహిత రూపమున వివరించి చెప్పెదను అని నారాయణుడు కర్ణమునితో చెప్పి, మాయ మయ్యెను

(మరుపు బ్రహ్మవర్త దేశమునకు సప్రమాట్టుగా నున్నాడని చెప్పెను పురాణ ప్రమాణముల ననుసరించి బ్రహ్మవర్త దేశ మనగా సరస్వతి, దృవద్వీపి యను రెండు నదుల నడుమ గల ప్రదేశము అచ్చట రురువు అనబడు పేరుతో నల్ల జింకలు సంచరించు చుండును అవి సంచరించు ప్రదేశ మంతయు యజ్ఞ యాగాది క్రితువులతో శ్రీష్టమై బ్రహ్మ జ్ఞానమును, మోక్షమును ప్రసాదించును ఈ ప్రదేశ మిప్పుడు స్థూలముగా ఉత్తర భారత దేశమున అనగా హిమాలయములకు దిగువను, వింధ్య

పర్వతములకు పై నను కలదు మొట్ట మొదటగా మానవజాతి ఈ భూగోళముపై నవతరించిన ప్రదేశ మిదియే వరాహమూర్తి యుద్ధరించిన భూగోళముపై మనువు విస్తరింప జేసిన జీవుల సంతతి నే మనువుత్తులు లేక మానవులు అందురు మానవులను పదమునకు మనువు సంతతి అని యర్థము

దీని కొక రహస్యార్థ మున్నది బ్రహ్మవర్తదేశ మనగా బ్రహ్మచే నావరింప బడిన దేశము మనలో ధ్యానమునకు, సమాధి స్థితికి, దైవ సాయుజ్యమైన మోక్షమునకు నివాసమైన స్థానము ఇది శిరస్సు నుండి హృదయము దిగువ వంతు గల ప్రదేశము ఇందలి ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములను ప్రాణాయామముచే సాధించి మనస్సును శ్వాస యందు లయము చేసి హృదయమున చిత్తవృత్తులను నిరోధించుట సాధకుడు చేయు పని ఇది మనస్సు నుపయోగించి సంకల్పము నాధారముగా గొని, ప్రారంభింప బడును గనుక, మనువు వలన నేర్పడిన రాజ్యము, లేక బ్రహ్మవర్తము అందురు మనస్సును సంకల్పమున ప్రవర్తించజేసి, బ్రహ్మమునందు వర్తించు ప్రదేశ మని అర్థము ఈ విధముగా భూలోకమున బ్రహ్మవర్తమను నొక ప్రదేశమున, ప్రతి మానవుని దేహమున నొక ప్రదేశమ నుకూడ బ్రహ్మవర్త మయే వ్యవహరింతురు మరియు భూమిపై గల బ్రహ్మవర్త దేశము నకును, నరుని దేహమున గల బ్రహ్మవర్త దేశమునకును చక్కని కార్య కారణ సంబంధ మున్నది కనుకనే భూగోళముపై నే జాతి యందు, నే దేశము నందు నరుడు జన్మించినను, మోక్ష స్థితికి కావలసిన నాధన కొరకై బ్రహ్మవర్త దేశమున పుట్టి తీరవలెను ఇట్లు పుట్టించుటకై మనువు అనేక ప్రయత్నములు చేయుచుండును జాతులను సమీకరణము చేయుచుండును శత్రుత్వముల తరబడి యొక దేశము నుండి మరొక దేశమునకు జాతులను మార్చిడి

చేయుచుండును. రెండు భిన్న జాతుల నడుమ వివాహాది సంబంధములను కల్పించుచు, మరియొక జాతిని పుట్టించు చుండును. అందుకు ముందున్న జాతులను మెల్లగా లయ మొనర్చు చుండును. జాతుల స్వభావములను విగ్గికరణము చేయగా ఏడు జాతుల నరులు భూగోళముపై వివిధ స్వభావములతో ప్రవర్తించు చుండురు. వీనిని సాధించుటకు మనువు గూడ నొక్కొక్కమారు ఒక్కొక్కజాతిలో దేహము ధరించి, దిగి వచ్చి పరిపాలకుడుగా, లేక జాతి నాయకుడుగా నడిపించుచుండును. నవిన యుగమున దీని ఎవరములను కొన్నిటిని దివ్యజ్ఞాన కాళి మూలమైన మనువు శిష్యులు, మైత్రేయుని శిష్యులు అగు కొందరు ఋషులు లోకమున కందించి యున్నారని దేవహూతి అన్ని విషయముల యందును కర్తవ్యము పెంటి దన చెప్పబడినది. దీనిని బట్టి ఆమె భర్త కావలెనని కోరుట గూడ బ్రహ్మ సృష్టిని పృథ్వి చేయుటకే గాని తన కామమునకు కాదు.

ఏకాంత స్వాతంత్ర్యము అనగా నొంటరితనమున కభిలాష. నడు మనస్సని అర్థము. ఇచ్చట నొంటరితన మనగా అందరినో నొక్కనినే చూడ గలుగుట లేనిచో నితరుల కన్న దూరముగ నుండ గోరిన వాడు సృష్టిని పృథ్వి చేయుటయు, దాని కొరకై వివాహమాడ కోరుటయు స్వేచ్ఛ సంభవించును?)

758 ఆ విష్ణుమూర్తి గరుత్మంతుని మూపుపై కూర్చుండి పైకెగిరిన గరుత్మంతుని చెక్కల శబ్దము వినోహరమై వినిపించుచు సరస్వతీ నది యొడ్డున మామిడి లోటల మీదుగా దూసికొని పోయెను పోయి పోయి పెద్ద తరంగములు గల చిందుసరమును చాటి మాయ మయ్యెను.

(బిందునర మనగా నది యొక సరస్సు, దాని పేరు బిందువు లాది ఈశాన్య దిక్కున నున్నట్టి పురాణములు వర్ణించును అందు బ్రహ్మ పూర్వము యజ్ఞము చేసిన యజ్ఞశాలల సామగ్రి యైన స్తంభములు, ద్వారములు మున్నగునవి నీటిలో దాచబడి యున్నవి వానిని వెలుపలకు తీసి, వానితో చక్కని వింతలతో గూడిన యొక సభాభవనమును నిర్మించి మయుడను రాక్షసుడు ఆ సభను రాక్షస గణములచే మోదికొని రప్పించి ధర్మజ్ఞులకు బహుశిరించెనని భారతము చెప్పుచున్నది పూర్వ మిచ్చటనే భగీరథుడు తపస్సు చేసి గంగను భూమికి దింపెనని గూడ భారతము చెప్పుచున్నది

దీని లోక సంకేత మున్నది భూమధ్య ప్రదేశమును తూర్పు దిక్కునియు, నడినెత్తి కేంద్రము నుత్తర దిక్కునియు చెప్పుదురు రెండును కలిసిన తావు ఈశాన్యదిక్కు భూమధ్యము నుండి లోపల దిక్కున శిరస్సునకు సూటిగా దిగువను ఈశానుడు నివసించు స్థలమున్నది దీనినే విశ్వేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మనియు, కాశీపట్టణ మనియు పురాణములు వర్ణించును ముఖ్యముగా కాశీఖండము వివరించును దీనినే ఈశానుని స్థానమనియు, ఈశాన్యుని దిక్కునియు సంకేతించురు దీనినే కుబేరుని బాహ్యోద్యానము అని కూడ అందురు కాళిదాసు మేఘ సందేశమున కుబేరుని నగరమైన ఉత్తర దిక్కున కెదుట ఈశాన స్థానమును వర్ణించుచు బాహ్యోద్యాన స్థిత హర శిర క్షుందికా భౌత హర్షాస్య అని రూపకల్పన చేసెను అచ్చట బాహ్యోద్యానమున కుబేరుని సఖుడగు హరు డు డును వాని శిరస్సున బాలచంద్రుడుండును వాని వెన్నెలలో తెల్లగా సృష్టింపబడిన నివాసభవనము లుండును ఈ విధమైన వివిధ వర్ణనలును శిరస్సునగల వైతన్య బిందుస్థానమును గూర్చి చేయబడినవి ఆ

ప్రదేశము మీదుగా నారాయణుడు గరుడవాహనానూడుడై
 మాయ మయ్యెనని యిచ్చట వర్ణింప ఎడినది మరియు కర్ణముడు
 తనస్సు చేసినది గురస్వతీ సదీతీర మని వర్ణింపబడి యున్నది
 మన శిరస్సున వాక్కున కుత్సత్తి స్థానమైన వైతస్యకేంద్రమే
 సురస్వతీ నది ఈ వైతస్యము వెన్నముక లోపలనుండి ఉచ్చార
 ణకు ముందు ప్రసరించుచుండును గనుక సురస్వతీనది పైకి కను
 పించక భూమి లోపల ప్రవహించునని వర్ణింపబడి యున్నది)

759 ఈ విధముగా నారాయణుడు వైకుంఠమున
 కేగను కర్ణముని కోరిక అంతకు ముందు స్పష్టముగా రూపు
 కట్టెను ఆ కోరిక అనేకమైన కోరికలుగా గుంపు కట్టెను వానిలో
 నతడు విశేషమైన మోహము చందెను కాని, వెంటనే బిందు
 సరమునకు పోయి నారాయణుని ధ్యానించి భక్తియోగము
 నాశ్రియించి, విమోహి యయ్యెను అనగా మోహమును తొల
 గించుకొనెను (సృష్టిని విస్తరింపజేయు సంకల్పమున మోహము
 పుట్టుటయు, ఆ సృష్టిలో దైవమును ధ్యానించుట వలన మోహము
 తొలగుటయు తప్పదు)

760 స్వాయంభువ మినువు పుత్రిక దేవహూతికి భర్త
 కావలె నను కతూహలము మెండయ్యెను మనవు తనభార్యతో
 పుత్రికతో కాంచన రథముపై బయలుదేరి, తన పుత్రికకు తగిన
 వరుని వెదకుచు లోక మంతయు తిరిగెను

761 ఎచ్చి వచ్చి, ఆ విష్ణుని అంశలో వుట్టిన మినువు
 కర్ణముని ఆశ్రమమునకు చేరెను కర్ణముని జూచి, ఆనంద
 బాష్పములు బిందువులై రాల్చగా ఆ బిందువు లొక కోనేరై
 అందుండి సురస్వతీనది ప్రవాహ మైనది బిందువులతో నేర్పడిన
 కోనేరు గనుక ఆ ప్రదేశమునకు బిందుసరమును నామము సార్థక
 మైనది

(అంతకు ముందే బిందుసరము, సరస్వతీ నదియు నున్నవి
ఇప్పుడు సార్థకములైనవి అనగా శిరస్సున గల బిందుసర మొదలి
వైతన్యము సరస్వతీ నదిగా వెన్నముకనుంి దిగువకు ప్రవహిం
చును దానితో వాక్కునకు వైఖరీ యను స్వరూప మేర్పడినది
వైతన్యము బ్రహ్మవర్తి మనబడు బ్రహ్మచర్యాశ్రమము నుండి
దిగివచ్చి, వెన్నముకకు దిగువగా శుక్రిరూపము ధరించి గృహస్థా
శ్రమ దీక్ష కుచ్చులుమై ప్రజాసృష్టికి విస్తృతి యేర్పడిన దని అర్థము

సరజాతి భూమిపై పుట్టినపుడు మొదట తేజోమయ
సూక్ష్మశరీరములే గాని స్థూల శరీరములు లేవు అప్పుడు
శిరస్సునుండి వక్షస్సు దిగువ భాగము వరకే తేజోరూపములైన
వెన్నముక లేర్పడినవి తర్వాత కర్దమముతో కూడిన సప్తధాతు
వుతో భౌతిక శరీరము లేర్పడి, స్త్రీ పురుష భేద మేర్పడుటతో
వెన్నముకలో దిగువభాగము సృష్టింపబడినది భూగోళమున గూడ
అంతకు ముందు భూమధ్యరేఖ నుండి ఉత్తర ధ్రువము వరకును
గల పై డిప్ప మాత్రమే యుండెడిది ఆ కాలమున వరాహ
మూర్తిచే నుద్ధరింప బడిన భూమి ఈ డిప్ప మాత్రమే అప్పుడు
మన యుత్తర ధ్రువము సూర్యునిపైవు తిరిగి యుండెడిది భూమి
యొక చాత్రవలె దొరలు చున్నట్లు సూర్యుని చుట్టును తిరుగు
చుండెడిది మనువు సృష్టిలో కర్దముని కాలము నుండి
దక్షిణ ధ్రువ మేర్పడి గోళము పూర్తి యగుటయు నరులకు భౌతిక
శరీరములు కల్పింపబడి దిగువభాగము లేర్పడి, స్త్రీ పురుష
భేదము కల్పింపబడుటయు, గర్భధారిణము సంభవించుటయు
నాకేమారు జరిగెను)

762 బిందుసర మనబడు పుణ్యతీర్థము సమీపమున

నొత్తుగా పెరిగిన కానగు చెట్ల నడమ నొకదారి కనుపించెను అటుపైన దారి కిరుప్రక్కల మద్ది చెట్లున్నవి అటుపైన వరుసగా పొగడ, తెల్లమద్ది, వేపచెట్లు నీడ నిచ్చుచున్నవి ఇంకను ముందు నకు సాగిపోగా వేపచెట్లు, కడిమిచెట్లు, పాదిరిచెట్లు గలవు చానిని చాటి సాగిపోగా మంచి గంధపు చెట్లు, నొక్క కొబ్బరి లోటయు కనుపించెను లోట లోపలి భాగమున కర్పూర వృక్షములు, దిరిసెన చెట్లు గలవు ఆ గుబురు లోపలి భాగమున లవంగపు తీగెలు, లుంగములు కలవు ఆ లోపల తియ్యమామిడి చెట్లు, రక్తచందనపు వృక్షములు, పోకచెట్లు సువర్ణ సంపెంగలు, మారేడుచెట్లు, వెలగచెట్లు గలవు ఆ లోపల ఇప్పచెట్ల గుబురులు కనుపించెను ఆ లోపల దారివెంట మల్లెలు, బొడ్డుమల్లెలు గలవు

763 స్వాయంభుఁ మను వింకను ముందునకు సాగెను చక్కగా పండిన పండ్ల గుత్తులతో వెంగిన కొమ్మలు గల చెట్లు, ఆ కొమ్మల నడుమ నివసించుచున్న పక్షుల కూజితములతో ప్రతిధ్వనించుచున్న దిక్కులు గల ఒక రమ్య ప్రదేశము ను చేరెను

764 చిలకలు విక్కిలి వాడియైన ముక్కులతో తీయని పండ్లను చీల్చి రుచి చూచుచున్నవి ఆ పండ్లనుండి వెలువడిన తీయని రసములను గ్రోలి ఆ చిలకలు గుంపులుగా పలుకుచుండగా, ఆ పలుకులందు శేషమోషా, శేషార్థముల ప్రసంగములు చెవుల కింపుగా వినిపించుచుండెను

765 చక్కని గుబురులుగా పెరిగిన తియ్యమామిడి చెట్ల చిగుళ్ళు కొరికి తినుచున్న వగరు రుచులతో శుద్ధమైన కోకిల కంఠముల నుండి వెలువడిన పంచమ స్వరములు రమ్యములై వినిపించెను

766 కానుగ చెట్ల గుబురులను చూచి మేఘములుగా భావించుకొనుట కంగీకరించి వానిచుండు గుంపులుగా చేరి నర్తించుటకు పింఛములు విప్పుచున్న కురి నమళ్ళ గుంపులు కనిపించెను

767 బెగ్గురు పిట్టలు నీటి కోళ్ళు, బాతులు, కొంగలు, జక్కవలు, హంసలు చేరి కూయుచున్న కోనేళ్లు కనుపించెను అందు పద్మములు, తెల్ల కలువలు, కల్లకలువలు పరిమళము వెదజల్లుచుండగా నందు లుమ్మెదలు ఝాకారము చేయుచుండెను

768 ఆ నడమ నేనుగలు, పెద్దపులులు, తోడేళ్లు, అడవిదున్నలు విహరించు నరణ్యాభాగ ముండెను అందొక ప్రక్క కుందేళ్లు జంకలు, చామర మృగములు తిరుగుచుండెను మరి యొక ప్రక్క తోడేళ్లు, చెట్లపై కోతులు విహరించుచుండెను మరియొక కోనలో అడవి పందులు, ఖడ్గమృగములు, దుప్పలు, శరభ మృగములు మొదలగు భయంకర జంతువులు విహరించుచుండెను

769, 770 అట్టి ప్రదేశము నడుమ కర్ణమ ప్రజాపతి ఆశ్రమమును శాంచెను వచ్చినచారి నందరిని కొంతదూరమున నిల్పి పరిమిత పరివారముతో స్వాయంభువ మనువు ముందునకు సాగి ఆశ్రమ ప్రదేశమును సమీపించెను అందు బ్రహ్మచర్య వ్రతమునకు తగిన తపస్సున కనుకూలమైన ఆహార విహారాది ప్రవర్తనచే పలుచబొలిన నన్నని శరీరము గల కర్ణమును కనుపించెను అతడు విష్ణుమూర్తిని గూర్చిన గణగణములను వర్ణించు పలుకులతోని మాధుర్యామృతమును చెవులతో గోగిలుచుండుటచే శరీరము సన్నమైనను కృశింపక ప్రకాశించుచుండెను లేడి చర్మము వస్త్రములను, బహు చుట్టలను ధరించి యుండెను కన్నులు పద్మవత్సరముల వలె విశాలములై యుండెను జాట్లు,

గడ్డము సంస్కారము లేకున్నను తపస్సుతో, వర్చస్సుతో ప్రకాశించుచున్న కర్దమ ముని గనిలోనుండి తీసిన పానబట్టిన అమూల్య రత్నమువలె నుండెను అతనిని చూచి భక్తి భావమున స్వాయంభువు డతని పాద పద్మములకు నమస్కరించెను (మనువు కన్న ప్రజాపతులు ముందు పుట్టిన వారు కనుక కర్దమడు మనువుచే నమస్కరింప దగిన వాడు)

771 తన యింటికి చుట్టమై వచ్చిన మనువు నాదరించి కర్దమడు ఆర్ఘ్యపాద్యాది విధులతో సంతృప్తుని గావించెను అంతకు పూర్వమే విష్ణువు తన్నా దేశించిన విధమును స్మరించి మనువుతో నిట్లనెను

772 సద్గుణ మూర్తి! నీవు భగవగ్భక్తుడవు నీ విట్లు పర్యటనము చేయుట యెల్ల సజ్జనులను స్వీకరించి దుష్టులను శిక్షించుట కొరకే నీవు పుణ్య పురుషుడవు నీ యందు సూర్యుడు, అగ్ని, వాయువు, యముడు, వెరుగుడు, నింగుడు అంశలుగా వర్తించుచున్నారు కనుక నిన్ను విష్ణుని స్వరూపముగా దర్శించి భక్తి గౌరవములతో నమస్కరించుచున్నాను సమస్త లోకములను జయించుట కనుకూలమై కుటుంబ తాపన ఒంగారు రథమెక్కి, ధనుస్సు ధరించి, హైస్యముల అడుగులచే భూమి దద్దరిల్లు నట్లుగా చరించుచున్నావు

(దేవతల యంశలతో విష్ణుస్వరూపుడై రథమెక్కి చరించుట యనగా పంచ భూతములతో, వాని అధిదేవతలతో, మనస్సున కధిపతియైన ఇంద్రునితో కూడియున్న శరీరము ధరించి తిరుగుట ఇచ్చట శరీరమే రథముగా పర్ణింపబడెను ధనుస్సు అనగా లక్ష్మణుడై గరిష్ఠతైన మనస్సు దిగ్విజయము అనగా

ఇంద్రియాదులను జయించు భక్తియోగము సైన్యము లనగా నిట్టి దేహములు ధరించి భూమిపై తిరుగుచున్న మనువు సంతతి)

773 నీ విట్లు సూర్యుని వలె చరించుటయే లేనిచో బ్రహ్మచే కల్పింపబడిన వర్ణాశ్రమ ధర్మము లెందో నిద్రాశోయి యుండెడివి వర్ణ ధర్మములు, ఆశ్రమ ధర్మములు మహాసముద్రము వలె అపారములు వానికి సేతువు నిర్మించి, ఆచరణ నిలిపి తరింపజేయుట నీ పని అట్టి ధర్మాచరణము లేనిచో మానవులు సంకరులై దొంగతనము మొదలగు లక్షణములు కలిగి నశించి యుండెడి వారు

(ఇన్నిోట్ల మానవులు కేరు వేరు స్వభావము కలవారై యుందురు అందరికిని ధర్మముపై నాదరింపము కలుగవలెను నిర్ణయము లేదు అందుచే శక్తిని బట్టి యొకరి నొకరు దోచు కొందురు అది సంభవము కాకుండ క్రమబద్ధమైన జీవనోపాధు లేర్పడుటకు నాలుగు వర్ణములు నాలు గాశ్రమములు, వాని ధర్మములు నిర్ణయింపబడవలెను వాని నాచరింప జేయుటకు భయ భక్తులను పుట్టింపవలెను దానికి ప్రభుశక్తి కావలెను ఇన్నియు మనువు నుండి సిద్ధించుచున్నవి)

774 తమరి రాకకు కారణ మేమి? అని కర్దిముడు ప్రశ్నింపగా తన దినచర్య యందలి సత్కీర్తనలను నివ్వర్తించుట పూర్తిజేసి స్వాధ్యయంభువు డిట్లు ప్రసంగించెను

775 చతుర్ముఖ బ్రహ్మ తననుండి వెలువడిన వేదిము లను ప్రవర్తింపజేయుటకై మిచ్చు తన ముఖమునుండి నృప్తించెను (చతుర్ముఖుడు బ్రాహ్మణ ధర్మమును, వేద

పరివ్యాప్తికై కర్దముని రూపమున సృష్టించెననియు, దానిని రక్షించుటకై క్షత్రియ ధర్మమును తన రూపముగా సృష్టించె ననయు భావము)

776 పాప స్వరూపమగు దోషిడి యొక్క పీడవలన బ్రాహ్మణ ధర్మము దెబ్బతినకుండుటకై భూమిని పరిపాలించుట ఆపశ్యకము దాని కొరకై చతుర్ముఖుడు తన భుజములనుండి మమ్ము సృష్టించెను

777 ఒట్ట చతుర్ముఖునకు మనస్సుగా బ్రాహ్మణ ధర్మము, శరీరముగా క్షత్రియ ధర్మము సృష్టించెననివి ఈ రెండింటియందును అంతర్యామిత్యము కలిగి విష్ణు ధర్మమును ఎరస్వరక్షకముగా నేర్పరచెను

778 నీవు విష్ణుని స్వరూపముగా దిగివచ్చి దుర్జనులకు అంతుపట్టని దర్శనము గలవాడవై యున్నావు అట్టి నిన్ను దర్శించుట నా యదృష్టము నీ పాద పద్మముల రేణువులచే వెలుగొందునట్టి నా శిరస్సు సార్థకమైనది నీ పలుకుల యందలి అర్థమును శ్రమ్యతముచే నిండిన నా చెవులు శుభమునకు నెలవు లైనవి నేను ధన్యుడ నైతిని వుత్రికపై నా కెంతయో ఆపేక్ష కలదు ఆమెకు తగిన వరుడు లభింపలేదని మనస్సున బాధ పడుచు, నకల ప్రదేశములను తిరిగి శ్రమించుచున్నాను నా మృతి వినుము

779 దేవహూతి యను నీమె నా కూతురు మిక్కిలి లావణ్యవంతులను సద్గుణమూర్తులను పలువురను గూర్చి విని యున్నది కాని, వారి నెవ్వని తన మనస్సున నంగీకరించుటలేదు న రదు డీమెకు మిమ్ములను గూర్చి చెప్పగా మిమ్ము వరింతునని

బయలుదేరి వచ్చితిది ఈ పడచు పిల్లను గానుగి భిక్షగా స్వకరింపుము శుభమైన పనిచేసిన వాడి వగుదువు (బ్రాహ్మచారి గృహస్థుల చేతి నుండి భిక్ష స్వీకరించి అనుభవించవలెను దేవహూతిని భిక్షగా స్వీకరించి గృహస్థాశ్రమము నంగీకరించి, ప్రజాసర్గమునకు తోడ్పడుమని స్వాయంభువుని యభిప్రాయము)

780 గృహస్థ ధర్మము పవిత్రమైనది అందు సత్కర్మాచరణ మావశ్యకము దానికి కావలసిన గుణములు, శీలము గలిగిన ఈమెను స్వీకరించి వరింపుము

781 విరిక్తుడు గూడ అప్రయత్నముగా లభించిన సౌఖ్యమును స్వీకరింపవచ్చును ఇక వివాహ మ్మావలెనను కోరిక గల వారికి సౌఖ్యములు తోగిసిప్పుడగినవి కావు

782 ఒక ఫలితమునకై ప్రయత్నించువాడు ఇతరుల నర్థింపక తప్పదు అట్లుల నర్థించినచో కీర్తి మర్యాద యిహ పోవును మహానుభావుడవైన నీకు వివాహమునం దిచ్చ కలిగినదని విని యిచటికి వచ్చితిని

783 నా ప్రార్థనము నంగీకరించి, నా పుత్రికను వరింపుము అని స్వాయంభువుడు పలుకగా కర్దిము డిట్లనెను

(బ్రహ్మ సృష్టిలో బ్రాహ్మణ ఋత్రియు లనగా బ్రాహ్మణ, ఋత్రియ ధర్మములతో పుట్టిన వారిని ఋత్థము కనుకనే బ్రాహ్మణునకు ఋత్రియుడు కన్యాదానము చేయుచున్నాడు కలియుగమున బ్రాహ్మణుని కొడుకు బ్రాహ్మణుడనియు, ఋత్రియుని సంతతి ఋత్రియు లనియు మాత్రమే తెలియును అదియే వరమ సత్యమైనచో మనువు కర్దమునకు కన్యాదానము చేయుట పురాణము లో వర్ణింపబడి యుండెడిది కాదు)

784 నీ నుండి ఈ కన్య సాటిలేని దాన స్వరూపముగా సంక్రమించుచున్నది ఈమె రూపరేఖలు, విలాసములు పవిత్రమైనవి ఈమె లక్ష్మీదేవితో సాటియైన పవిత్ర గలది పూర్వము నాటి రాత్రి ఉండు వెన్నెల కాయుచుండగా నీమె నీ సౌధము నందు పై భాగమున బంగారు కాలి యుండెలతో చెలికత్తెలతో గూడి చరించుచుండెను బంతి యాట నాడుచున్న ఈమెను విశ్వావసువను గంధర్వడు విమోచము నుండి మాచెను మోహము చెందెను తిట్టలితముగా భూమి మీద పడెను

785 విష్ణుమూర్తి తత్త్వమెరుగని నరసింహుని వంశతేరిపార చూడలేరు అట్టి కన్య తనంతట తాను పొంచి పచ్చిన యగృష్టము కలుగగా కాదను వాడుండునా ?

(విశ్వావసువను గంధర్వగు వివాహమునకు అధిదేవతగా శాస్త్రముల యందు వర్ణింపబడెను ఏ సంస్కృత నైనను అతడు మొదట వరించి భూమిపై పడిని వెరుక భర్త కాబోవు వాడు వరించునని వేద మంత్రములు చెప్పుచున్నవి విశ్వావసు వనగా సర్వపురుషుల సంపద యగు యౌవన మధుర భావము అతడు వరింపనిదే కన్య నెవ్వరును వరింపలేరు

786 ఈ కన్యా రత్నమునకును, నాకును గుణము నందు, రూపమునందు, ప్రవర్తనమందు సామ్యము కనుపించినది కనుక నే నీమెను నిర్మల మనస్సుతో వరింతును

787 కాని దీనికొక నియమము నేర్పరచుకొంటిని ఈమెకు సంతానము కలుగు వరకు మాత్రమే నేను గృహస్థ ధర్మమున నుందును

788 అటు మీద శమదమాది గుణములతో యోగాభ్యాసము చేసి సన్యసింపెదను ఇది నారాయణుని యాజ్ఞ

(ఇచ్చట బ్రహ్మచర్యము, గృహస్థము, సన్యాస మను
 మూడు స్థితులు మాత్రమే చెప్పబడినవి తరువాత వచ్చిన సంసార
 బద్ధులైన నరులకై నచో గృహస్థాశ్రమము తరువాతి వాన
 ప్రస్థము కూడ ఋషులచే తగిలించబడినది దీని కొక చక్కని
 కారణ మున్నది కర్తముడు, మనవు సంకల్పించిన వ్యాజ్యతా
 తృకమైన మొదటి జాతికి, నర శరీరమందు ముఖము, ౩౧ హస్తము
 గల దేహస్థానమే ముఖ్యము అనగా గర్భధారణకొర కేర్పడిన
 భాగములు దేవకార్యమగు ప్రజాసర్గము కొరకే గాని, వ్యక్తల
 కొరకల కొరకు గాదు అట్టి మానవ జాతికి వైరాగ్యము
 సహజము వారికి వైరాగ్యము పేనుకొనుటకై వానప్రస్థ ముక్కర
 లేదు మరియు నీ తొలి మానవ జాతికి దేవత్వము, నరత్వము
 కూడ కలదు అందుచే దేహ ధారణము, దేహము విడచుట
 సంకల్ప మాత్రములు అవి పెద్ద సంఘటనలు కావు కనుక బ్రహ్మ
 చర్యాశ్రమమున దేహ ముక్కరలేదు అట్లే సన్యసించిన వెను
 కను దేహ ముక్కర లేదు గృహస్థాశ్రమము స్వీకరించుట
 భౌతిక దేహము ధరింపబడును సన్యసించుటతో నది విడువ
 బడును కర్తముడు సంతతి కలిగిన వెనుక సన్యసించునని తెలుపుట
 యనగా తన దేవకార్యము నిర్వర్తించిన పిమ్మట పెంటనే
 భౌతిక శరీరమును విడిచెదనని చెప్పట ఇచ్చట మమకారమునకు
 తావు లేకుండుటకై ముందు చెప్పుచున్నాడు

తరువాత కాలమున మానవులు కర్తముని మార్గ మనుస
 రింపక, బురదలో దిగబడిరి అనగా భౌతిక దేహముపై వ్యామో
 హము పెంచుకొని ముసలి తనమున గూడ శిథిల శరీరములతో
 వ్యామోహములై మలశకటముల వలె చరించుట కిష్టపడిరి అప్పటి
 నుండియే భూమిపై జన సంఖ్య పెరుగుటయు, అది యొక సమస్య
 యగుటయు ప్రారంభమైనది దీనిని గూర్చిన వివరములు

జ్యోత్కూల్ మహర్షి ప్రవచనము చేసిన ESOTERIC HEALING అను గ్రంథమున The Art Of Dying అను శీర్షికలో చూడవచ్చును)

789 సృష్టి స్థితి లయములకు నారాయణుడే కారణము బహ్మదుల పుట్టుక కతడే కారణము

790 కనుక వాని యాజ్ఞ నుల్లంఘింపరాదు కర్తము డిట్లు వలుకగా మనువు తన భార్యతోను, పుత్రికతోను సంప్రకించి, వారి యభిప్రాయము తెలిసికొని ముని పెట్టిన నియమము లంగీకరించి, స తోషముతో శాస్త్రోక్తముగా కర్తమునకును, దేవ హూతికిని వివాహము చేయించెను అప్పుడు శతరూపాదేవి కూతునకు, అల్లునకు వివాహ జీవితమునకు కావలసిన విలువ గల సామగ్రిని బహూకరించి ఆ బహుమానమునకు పారిబర్హము అని పేరు పెట్టెను (పారిబర్హము అనగా కట్నము) ఇట్లు తన వంశాచారము గనుసరించి, పుత్రిక వివాహము నిర్వహించి, స్వాయంభువుడు మవస్సున దిగులు విడనాడెను కాని, ఇంతలో పుత్రిక యెడతాటు కలుగునని యూహించి చెదరిన మనస్సు గలవాడై పుత్రికను కాగలించుకొని గడ్డము పట్టుకొని ముద్దు గొని శిరస్సు నిమిరి, కన్నీరు కార్చెను ఎట్టకేలకు వారి దగ్గర సెలవు తీసికొని రథమెక్కి శతరూపతో వెడలి పోయెను

(సంతానము కలిగిన వెనుక కర్తముడు సన్యసించునని చెప్పట వలన మానవులకు వివాహము ముఖ్యముగా సంతతి కొరకే గాని కామము కొరకు కాదని స్థాపించెను బ్రహ్మ సృష్టిలో జరిగిన మొట్టమొదటి ఎవాహ మిదియే అందుకు ముందు వారందరు బ్రహ్మ దేహము నుండి పుట్టిరి సంతతికి గర్భధారణము పారంభమైన కథ యిది గృహోపకరణమునకు కట్నమిచ్చట,

కూతురు పెండ్లి చేసి దిగులు విడచుట, పుత్రికను భర్త కప్ప జెప్పునపుడు దుఖపడుట మొదలగు సంప్రదాయములన్నియు మనువుచే మొట్టమొదటగా స్థాపింపబడినవి)

791 మనువు శతరూపతో రథ మెక్కి సరిస్వతి నదీ తీరమున నివసించు సన్న్యసిత్వగుల యాశ్రమములను దర్శించు వేడుకతో బయలు దేరెను

792, 798 అట్లు మహనీయులను దర్శించి తన పట్టామ నకు బయలు దేరెను బ్రహ్మవర్తి ప్రదేశము ప్రశంసించి తన నగరము చేరుకొనెను

మొదట లక్ష్మీపతి యజ్ఞవరాహమూర్తి రూపము ధరించి శరీరమును గట్టిగా జూడించెను అప్పుడతని రోమములు రాలి దర్భలై పుట్టినవి కొన్ని రోమములు రెల్లు పొదలైనవి వానితో నిండిన ప్రదేశము యజ్ఞముల కనుకూపమై ఋషులచే నాశ్రయింపబడినది వారందరును దర్భలతో క్రతువులు చేసిరి క్రతువులకు విఘ్నములు కలుగజేయు ససురులను దర్భలతోనే ఖండించి చంపిరి స్వాయంభువ మనువు కూడ ఆ దర్భలతోనే విష్ణువరముగా యజ్ఞము చేసి దుష్టులను ఖండించెను

(బర్హిస్సులను పదమునకు కిరణము లనియు, దర్భ లనియు సర్థము సూర్య కిరణములే ఆత్మలుగా దిగి వచ్చి, సాంచ భౌతిక శరీరములను ధరించి మనువు రాజ్యమున మానవులగుటయే యిందలి యజ్ఞము అట్టి సూర్య కిరణాంశమైన ఆత్మయే దేహధారుల మనస్సులను, ఇంద్రియములను ఆశ్రయించిన ఆసుర గుణములను పోగొట్టును

ఇట్టి పవిత్ర లక్షణము దర్భల యందును, రెల్లు పొదల యందును అవి పెరిగిన ప్రదేశము నందును వ్యక్తమగును కనుక

దర్శనను పవిత్రమైన శత్రునాశక సాధనములుగ మనువు కల్పించి మానవుల కొనగెను వేద మంత్రములతో దర్శనను చల్లిన ప్రదేశములును, పదార్థములును మానవులలోని ఆసుర గుణములను పోగొట్టి సంకల్ప శక్తిని వృద్ధి చేయును 18వ శతాబ్దమున గూడ పిలకల వారు పచ్చని బియ్యము గాలిలో చల్లి పిడుగులు పుట్టించి రని, గడ్డిపరకల నుపయోగించి రని అంగ్ల సైనికులు వ్రాసిరి)

794 ఇట్లు మనువు తన పట్టణము చేరగా పురజనులు పూజించి కానుక లర్పించి యనేక విధముల స్తోత్రములు చేయుచు స్వాగత వాక్యములు పలికిరి పట్టణ సుతయు మంగళ వాద్యములతో ప్రతిధ్వనించెను

795 ఇట్లు తన నగరమున ప్రవేశించి స్వాయంభువ మనువు ప్రజలలో భగవద్భక్తి వృద్ధి చేయుచు పరిపాలించెను భక్తివలన ఆధిపాతికము, ఆధ్యాత్మికము, ఆధిపై వికము అనబడు తాపత్రయము శమించునని శాసించెను అతడు భార్యతో పుత్రులతో, మిత్రులతో, చుట్టములతో, స్నేహితులతో మానవ జాతిని వృద్ధి చేసి పరిపాలించెను

796 ప్రతి దినము అపారమైన భక్తితో విష్ణుని గూర్చి వ్యాసంగములు చేయుచుండెను అతడు సంగీత విద్యా విశారదుడు తన సంగీతమును విష్ణున కంకితము చేసి, వీణ మీటుచు ప్రబంధ గీతములు గానము చేయుచు ఆనందించుచుండెను తన కథినములైన మహా వైభవములనేకము లున్నను వానియం దను రక్తి పొందలేదు ఏ వేళ చూచినను విష్ణుసేవా పరాయణుడై మహా వైభవముతో వెలుగొండెను

797 అతడు నిత్యము హరి పాదద్వయమును పూజించి

తత్పాదార్పితమైన తులసీ దళముల సుగంధము నాఘాఘోరించు చుండును విష్ణుని చరితములనే మనస్సున చింతనము చేయు చుండును నోరార ప్రోత్సము చేయును ఆ వృత్తాంతములను గూర్చి పలువిధముల చర్చించుచు భాగవతులు చర్చించుచుండగా వినును విష్ణుసేవకు పనికిరాని సంసార ఒంథములకు గురియైన ధర్మార్థ కామములను అనాదరించి ఎల్లప్పుడును మోక్షమునకు దారిచూపు ధర్మార్థ కామముల సమన్వయము కలిగిన సత్కర్మలనే యాచరించును

(ధర్మము, అర్థము, కామము త్రివిధము లనబడును సంసార జీవులు కూడ వాని నాచరించుచుందురు కాని వారి దృష్టిలో త్రివిధము లాచరించుట తమ కోసముగా కనుపించును ఉదాహరణమునకు జీవనోపాధికై వృత్తి ధర్మము నిర్వర్తించుట, దాని వలన అర్థము నార్జించుట, అర్థముల వలన వివిధ వస్తులాభములను, సంబంధ బాంధవ్యములను పెంపొందించు కొనుట కొందరు చేయుదురు మోక్షము కోరిన వారు మఱియొక దృష్టితో త్రివిధముల ననుసంధింతురు మోక్షము కొరకు స్వధర్మము నాచరించుట, దాని కొరకు అర్థ మార్జించుట, సత్కర్మాచరణము కొరకు దేహమును అన్న పానీయాదులతో పోషించుట వారి మార్గము స్వాయంభువ మను వీ మార్గమునే అవలంబించెను)

798 నారాయణుడు వేదార్థమునకు మాత్రమే గోచరించును అట్టి శ్రీహరి ప్రవర్తనల ప్రసంగములందు మనస్సు నిలిపి కాలము గడుపుచుండగా మనువునకు దినచర్యలో జాములు గడిచుచున్నను గడిచినట్లే యనిపించలేదు.

(అట్టి జాములలో కూడిన దినములు గడచుచున్నను గడచుచున్నట్లుని పించలేదు అట్లే దినచర్యయు, వానితో నిండిన మొత్తము జీవితము గడిచినను గడచినట్లుపించలేదు దేహోదులకు,

అతని గమనించుచున్న ప్రజలకు, వాని వయో ధర్మములు, ఆహార విహారాది ప్రవృత్తులు నున్నట్లుండును గాని అతనికి లేవు అతని కున్నది నారాయణుడే ఇదియే జననమరణాతీత స్థితి అందువలననే అతని యాచుర్దాయము జీవుల కొక మన్వంతర మయ్యెను)

799 ఆ మహానుభావుడు విష్ణుని మంగళకరములైన కథలను వినుట, ధ్యానించుట, ఇతరులతో కలిసి గానము చేయుట, నిరంతర ప్రవృత్తిగా నుండెను ఆ ప్రవృత్తిలో నిద్ర, మెలకువ, కలగాంచుట యను భేదములు తొలగిపోయెను (కేవలము తురీయ స్థితి నిలబడెను) తాను చక్రధారికి దాసుడ నని నమ్ము కొనెను ఆ ధ్యానమున శరీర బాధలు, మనోబాధలు సోకకుండ జీవించెను దివ్యములు, మానవములు, భౌతికములు అను బాధలు స్పృశింపకుండ జీవించెను సన్నుసీంద్రుల సమూహములను సేవించు వారికి వర్ణాశ్రమ ధర్మముల గతులు తప్పకుండ నడిపించి పరిపాలించెను సర్వ జీవులకును హితము కలుగునట్లుగా ప్రవర్తించుచు డెబ్బది యొక్క మహా యుగముల కాలము పరిపాలించెను

(డెబ్బది యొక్క మహాయుగము లొక మన్వంతరము అనగా మనువు జీవిత కాలము అందు సకల జీవరాసుల యందును బుద్ధి స్వరూపుడై మనువు వర్తించును ఆ బుద్ధి యందు నుపాధులుగా జనన మరణములు పొందుచున్న జీవుల దేహములే అతని జన్మ వృత్తాంతములు అతడు వానిలో చిక్కడు గనుక జీవులకు మాత్రము జనన మరణము లుండును అతని కుండవు

శరీర బాధ లనగా జననము, వ్యాధి, ముసలితనము, మృత్యువు మానస బాధ లనగా ఈర్ష్యా సూయలు, ఋణాది బాధలు, వివిధ చింతలు దివ్యవృద్ధి లనగా పూర్వ కర్మను బట్టి

విఘ్నములు మొదలగునవి కలుగుట మానుష వ్యధిలనగా నితర నరుల వలన బాధలు పొతిక వ్యధిలనగా వంచభూతముల వలన బాధలు, భూకంపము, తుఫాను, అతివృష్టి, అనావృష్టి, అగ్ని పర్వతములు ప్రేలుట, ఎరదలు, సముద్రము పొంగుట మొదలగునవి)

800 అని యీ విధముగా విదురునకు మైత్రేయుడు పవిత్రమైన స్వాయంభువ మను చరిత్రమును వినిపించెను అటు పైన కర్తవ్య ప్రజాపతి కథ వినిపింతునని సంతోషముతో నిట్లనెను

801 ఇట్లు స్వాయంభువ మనువు దేవహూతిని కర్త ముని కిచ్చి వివాహము చేసి పెదలి పోయిన తరువాత దేవహూతి నిర్మల పతిభక్తితో వెలుగొందుచుండెను భర్తయే తనకు దిక్కుగా నమ్మి సార్వభౌమ పరమేశ్వరు నర్పించి నట్లు కర్తము నర్పించెను అతని మనస్సు నె గి వర్తించుచు నానాటికి శ్రద్ధ, భక్తి, ప్రేమ రెట్టింపు కాగా శుక్రూష చేయుచుండెను కీల సంపదతో కూడిన మహా తేజస్సు కలిగి కామము, కోపము, దంభము, లోభము మొదలగు గుణములు లేని జీవితము గడపెను అట్లని తన శరీర సౌందర్యమును గూర్చి యశ్రద్ధ వహింపలేదు భర్త కది గూడ సంతోషదాయకమే గదా! భర్త సేవలో మునిగి మలిన స్వరూపముతో జీవించిన ప్రయోజనమేమి? భర్త సంతోషము కోసము శరీరము పరిశుద్ధముగా నిలిపి మెలగెను చతురతి, ప్రేమ, చనపు గలిగి భర్తతో గూడి ప్రసర్తించుచు భర్తనే వైవముగా ధ్యానించుచుండెను అతినితో మృదువుగను, మధురముగను, మాట్లాడు పద్ధతయిం దేమరుపాటు లేక వర్తించునై వయోగము నైనను తప్పింప గల సమర్థుడైన కర్తముడు

తన సేవలో శ్రమపడుచు చిక్కి, దేహము గల దేవహూతిని చూచి జాలి పడెను ఆమెను కరుణార్ద్ర దృష్టితో చూచి యొక నాడు మధుర భాషణములతో నిట్లనెను

(దైవయోగ మనగా దేవుడు కల్పించు యోగ మని యర్థము కాదు పూర్వ కర్మఫల పరిపాకమును దైవ మందురు దానిని గూడ తప్పింప గల సమర్థుడు కర్తముడు

కర్తముని పూర్వకర్మ కేవలము సృష్టి కర్మయే అతడే భౌతిక సృష్టిలో ప్రథమ మానవుడు దేవహూతియే భౌతిక శరీరము ధరించిన మొదటి స్త్రీ శనుక వీరి పూర్వకర్మ సృష్టి కర్మయే గాని, వ్యక్తిగత కర్మ ఒంథము వీరి కండడు వరియు దేవహూతి మనువు కూతురు మనువు బుద్ధిమయ శరీరము కలవాడే గాని భౌతిక శరీరము కలవాడు కాదు అతడు మొత్తము మన్వంతరము, అనగా డెబ్బది యొక్క మహా యుగములు సరజాతికి బుద్ధిగా సంతర్కామిత్యము వహించురు దేహధారులైన భౌతిక మానవు లే విధముగా ప్రవర్తించినచో పాంచభౌతిక ద్రవ్యము యొక్క ప్రకృతి యందు చిక్కకొనకండుకో, దానిని దర్శించి సాధించి యుపదేశించెను అందు గృహస్థ ధర్మములు గూడ చెప్పబడినవి వాని ననుసరించి దేవహూతి కర్తము నారాధించెను కర్తముడు గూడ దాని ననుసరించి భార్యను సుఖపెట్టవలెను కాని దాంపత్య ధర్మ మిరువురకును కొత్తయే కాని కర్తముడు దైవయోగము మొత్తమును దర్శింప గలిగెను అందు చిన్న వ్యత్యాసములు కలిగినను సరిదిద్ద గల దర్శన జ్ఞానము కలవాడు

యోగాభ్యాసము, యోగజీవితము, దైవయోగము అని యోగవిద్య మూడు విభాగములు అందు మొదటిది వ్యక్తిచే

సభ్యసింప దగినది మాత్రమే ఇందు కర్మయోగము జ్ఞాన
యోగము, భౌతిక దేహ శిక్షణము, ప్రాణగతులకు సక్రమము
చేయుట, తే త్ర తే త్రజ్ఞ విభాగయోగము మున్నగు సాధన
మార్గము లిమిడి యున్నవి ఇక రెండవది యగు యోగజీవితము
దీనికి పరమావధి ఇతిరులతో నెట్టి సంబంధము కలిగి యుండువలెనో
అది యిచ్చుట సాధింపబడును ఇందు సాంఖ్యయోగము జ్ఞాన
విజ్ఞాన యోగము, అక్షర పరబ్రహ్మయోగము ముఖ్యముగా
సభ్యసింపబడును చానతో విశ్వరూప సందర్శన యోగము
సిద్ధించును విశ్వ మనబడు దేవుని స్వరూపము దర్శింపబడును
అటుపై న దర్శింప దగినది దైవయోగము ఇది వ్యక్తిగత సాధనకు
సంబంధించినది కాదు సకలమును సమర్పణ బుద్ధితో ఆహూతి చేసి
విజయము అనబడు సన్న్యాస యోగమున నిలిచి కేవలము సాక్షిగా
దర్శింపవలసిన స్థితి లోకమున మంచి చెడ్డలతో సంబంధ ముండదు
చానిని తన సత్తత్వము సరిచేయుచుండును అవితన యస్తిత్వమునకు
సంబంధించినవి కాకయే నడచిపోవు చుండును ఉదాహరణమునకు
ముఖ్యమైన విషయములు మాటాడుకొనుచు దురద పెట్టినపుడు
గోక్షి రందుము అప్పుడు స్పృహేంద్రియమునకు, చేతి, మనస్సు
నకు సంబంధించిన కర్మలు అప్రయత్నముగా జరుగుచుండును
మఱి ఆ కర్మలతో ప్రసక్తి లేకయే యస్తిత్వము వహించును
పనులు జరుగుచుండును గాని మనము చేయుచుండము అట్టి
స్థితిలో జీవుడు దైవముతో యోగము చెంది యుండును అప్పుడు
సిద్ధించునవి భక్తి యోగము, పురుషోత్తమ ప్రాప్తి యోగము
ఇందు వ్యక్తి సాధించున దేమియు లేదు వ్యక్తి వ్యాపించునదియు,
దర్శించునదియు, దర్శింపబడిన విస్తువుగా మారునదియు నుండును
అట్టి స్థితిలో దేహము, మనస్సు అడ్డు రాకుండవలెను అట్టి సమగ్ర

యోగమును దర్శించి ఆటుపైన భౌతిక దేహములోనికి దిగినవాడు గనుక కర్మచు ప్రజాపతి దైవయోగమునకు గల విఘ్నములు గూడ తొలగింపగల సమర్థుడు)

802 ధర్మమార్గము నవలంబించుట వలన మహిమ కలుగును దానివలన చక్కని తపస్సమాధి స్థితి పరిస్థుట మగును దానివలన విద్య స్థిరత్వము నందును (విద్య యనగా తన్ను తాను తెలిసికొనుట లేక యాత్మజ్ఞానము) దానితో ఆత్మయోగము సిద్ధించును (అనగా తనయందు మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియములు, దేహము లన్నియు యిమిడియుండుట) అట్టి యోగముతో విష్ణుమూర్తి కటాక్షమును సాధించుకొనవలెను దానివలన శోభతో కూడిన దివ్యానుభవము కలుగును దానివలన సకల శుభములు జీవితమునకు పందిరిగా నిలుచును నా సేవయందు నిశ్చలత్వము చెందిన దానవు నీవు కనుక నీ కీ సమస్త శుభస్థితులను కలిగింతును ఇంకను వారింపరాని దివ్యదృష్టిని ప్రసాదింతును

803 ఆ దివ్య దృష్టివలన నీకు సర్వము గోచరించును చూడుము ఇక తుచ్ఛములైన భోగములు లభించునని చెప్పనేలే! అవి యితరములు (భగవంతునికన్న వేరుగా చూడబడిన భోగములు తుచ్ఛములు) ఇట్టి సామాన్య సంపద లెన్నియైనను ఆ విష్ణుని కనుబొమ్మ కదలికయందు పుట్టి నశించును

804 సాటిలేని రాజ్యము లభించుట వలన దర్పముచెందు వారు పాప ప్రవర్తనలు వారికి కన్ను పొరగ్రమ్మి జ్ఞానము చీకటి యగును అట్టి పాపులైన రాజులు దైర్యముతో సంపదలనుభవింపలేరు వారికి అందరాని దివ్యభోగములు నీ పాతివ్రత్య

నిష్ఠవలన నీకు లభించినా సముబుద్ధి గలిగి ఆ సుఖములను నిశ్చింతిగా ననుభవింపుము నీకు తార్యసిద్ధి గూడ కలుగును (బ్రహ్మసూత్ర సభివృద్ధి వరచునట్టి సంతతి కలుగనని యర్థము) ఇట్లు పలికిన యోగమాయా విచక్షణుడు, ఈశర్వము పొందినవాని అగు కర్దముని చూచి దేవహూతి దిగులు లేని మనస్సుతో శిరస్సునంచి లజ్జయు, వినయము, ప్రేమ నిండుట వలన తొట్టు పశుచున్న పలుకులతో నిట్లనెను

(శ్రుతి)యుడైనను, బ్రాహ్మణుడైనను భోగములు సమానములే కాని వానిని కోరని మనస్సుకలవానికి ఈ భోగములే దివ్యములుగా పరిణమించును అవి కోరినవాని భోగములకన్న సూర్యరేట్లానందమును గూర్చునని వేదము చెప్పుచున్నది ఈ భోగములయందు కామముచే దెబ్బతిననివాడే బ్రాహ్మణుడని గూడ వేదము చెప్తాచున్నది అట్టి స్థితి దేవహూతికి సిద్ధించనని కర్దముడు వరప్రదానము చేయుచున్నాడు)

805 అట్లలేని యోగమాయకు నీవు స్వామిత్వము వహించుచున్న సమర్థుడవు నీ యంది నాటిలేని దివ్యభోగములు నాకు కలుగుట సత్యమని యెరుగుదును నీతో నాకు సాంగత్యము కలిగిన మాత్రముననే యివన్నియు సిద్ధించివి అయినను నీ వొక కట్టుబాటు చేసితివి నాకు సంతానము కలుగు వరకే శరీరముతో సంబంధమని చెప్పితివి ఆ మాటను స్మరించి నాకు నీ శరీర సంగమును దయచేసి వన్నింపుము (ఈ సుఖములతో నాకేల ? నీ శరీర సంగము వలన సంతతి పొందుటయే నా సారాయముని యాజ్ఞ) నీతో సంయోగము చెందినట్టి కోరిక కలిగియున్న నా శరీరము నీ సేవలో చిక్కినది కదా! అట్టి కోరికయే ప్రధానముగా గల ఈ నా దేహము నకు స్నాన భోజన, పానీయముల ప్రత్యేక

సుఖములు ముఖ్యములు కావు వారితో నాకు పరితృప్తి లేదు నా కోరిక తీర్చదలచినచో రతి రహస్యమును వెలువరింపజేయు కామశాస్త్ర విధానమును గా కుపదేశింపుము (వీ రిద్దరి దాంపత్యమే సృష్టిలో మొట్ట మొదటి భౌతిక దాంపత్యము అంతకు ముందు కామశాస్త్రము వెలువడలేదు దానిని కర్దముడు నారాయణుని యాజ్ఞపై తన తపశ్శక్తితో రూపొందింప వలెనని భావము) దాని నుపదేశించిన వెనుక దాని తగిన వివిధ చిత్ర వస్త్రములు, ఆభరణములు, పూల మాలలు, సుగంధ ముల మైపురిలు, సుఖాచు ధవనములు, విహరించు తోటలు సార్థక మగును వానిని నీ సామర్థ్యముచే కల్పించి నన్ను దయ చూడుము అని దేవహూతి పలుకగా కర్దముడు తన యోగ మాయచే అన్నియు కల్పించెను

(తొలి జాతి మానవునకు దాంపత్యము కా నాచరింప వలసిన ధర్మముగా నుండెడిది గాని తిన్నాకర్మించునట్టిదిగా నుండెడిది కాదు దేహాశయములతో జీవునకు పాతుకొని పోయిన సంబంధము లేనపుడు కామమునకు బలము తక్కువ కామమున నుజుచుట లేకపోలేదు కాని ఆరోగ్యవంతుని ఆకలి వలె, రుచివలె అవి అప్రధానములై సేవింపబడుచుండేవి ఆహారమునకు ప్రమోజనము దేహాపోషణము దాని పరిమితిని తెలియజేయునది ఆకలి ఆహారకర్మను సుగమము చేయునది రుచి ఆదియ మానవుడు ఈ విధముగనే ఆహారము సేవించెను ఇప్పటికిని జంతువు లీ విధముగనే ఆహారము సేవించుచున్నవి జంతువు లట్లు బద్ధు లగుటకు కారణము ప్రజాపతి యనబడు అంతర్యామి దేవత మానవులు బద్ధు లగుటకు కారణము మనువు అతడు ధర్మము రూపమున మానవునకు దర్శనమిచ్చి సేవింపబడునే గాని

ప్రజాపతి వలె అస్వతంత్ర స్థితిలో నుంచడు దాంపత్య విషయమున గూఁ నిశ్చే యూహింపవలెను నుఖము లన్నిటి ననుభవింపవలెను కాని ఆకలివలెనే రుచివలెనే యనుభవింప వలెను అన్ని దేవతలకన్న ముఖ్యమైన యంతర్యామి దేవత త్విత్త యనబడు స్థితి నిచ్చునది ఆ యథాదేవతనే యిందుగ్రి డిందురు ఇందుగ్రిడు దేవ సభకు రాజుని చెప్పబడినది కనుక శృత్తిని నిందించిన వారు, లెక్కచేయనివారు ఇంద్ర కోపమునకు గురియగుదురు అట్టి వారే వ్యవహారములలో నిమగ్నులై నుఖపడలేన వారు తపస్సు మున్నగు వాని విషయమున గూడ దీనిని పాటింపనిచో నిందుగ్రిడు కోపించి తపోభంగము చేసెనని చెప్పిన కథ లన్నియు ఈ వేదార్థమున కర్థవాదములు గౌరము డిట్లు చేయుట వలననే ఆకల్య యిందుగ్రినితో జూరెత్తియు చేసెనని వాల్మీకి యథావాదము చేసెను అందు స్త్రీని తిప్ప పట్టుట వీలు లేదనియు పురుషుడు గృహస్థాశ్రమము సంగీకరించిన వెనక గృహస్థ ధర్మమగా భార్య స్త్రీని పఠింపవలె ననియు చెప్పటకే రామపాద స్పృశ అహల్యకు విమోచనముగా చెప్పబడినది ఈ యుపాఖ్యానములు సరజాతి కథలే గాని వ్యక్తి కథలు గావు కర్మమును సంసారమున తన తేజము కోల్పోకుండ భార్య కోరికలను తీర్చుచున్నట్లు ప్రస్తుతి కథ లెలుపుచున్నది)

806 దివ్యమణుల కోస్తంధము లుద్భవి చెను పచ్చలు తాపిన భవన భూమి కల్పింపబడెను వజ్రముల గోడల నమమ తిలుపులతో పగడిముఠ ద్వారా బంధములు నిర్మోవబడెను ఒంగారు కుంభ గోపురములపై గుడిదీసీలపు ముక్కలు తలుపులు మనకు పద్మగాగలు వసారాల యను వైశాఖములు తాపిన మంజూరు లర్పిడను ధవనముపై తిళ తిళ మని పట్టు

వస్త్రపు పతాకము గాలికి తూలుచుండెను మనోహర రుంధారములు చేయుచున్న తేనెటీగ లాశ్రయించిన పుష్పములతో కూడిన యుగవనములు, ఆ పుష్పముల మాలికలు సంసిద్ధపరుపబడెను

807 నాజూకైన సన్నని జిలుగు వస్త్రములు, ఎట్టుచీరలు సిద్ధము చేయబడిన గదులతో కూడిన మందిరములు కలిగి సౌభాగ్యవంతమై శిల్పరుయములైన తిన్నెలతో కూడి యాభవన మొప్పురెను

808 దాని చుట్టును సుందరోద్భావము లున్నవి వాని నడచు చిన్న విన్న కోనేళ్ళలో హంగు లీడుచున్నవి తుమ్మెదలు గానము చేయుచున్నవి చెట్ల గుబురులలో దాగి కోకిలలు, పావురములు, చిలుకలు జక్కవలు నెమళ్ళు గుంపులుగా వివిధ వ్యూహములలో విహరించుచున్నవి లండే రిత్నిములు తాపబడిన రంగులతో శిల్పరుయములైన పక్షులు గూడ నిల్చియున్నవి వానిని చూచి నజముగా ఎట్ట లనుకొని అందు విహరించుచున్న పక్షులు పలుకరించుచు చెలగాట లాడుచున్నవి ప్రతి వృక్షము కొమ్మపై నెక్కిన పక్షులు గల గల మని శిబ్దము చేయుచున్నవి

809, 810 మేడల పై యంతస్తులలో చక్కని శయ్యలు, ఆసనములు నమర్పబడి యున్నవి విహార గృహము లన్నియు చంద్రీకాంత శిలలతో చేయబడి యున్నవి అందు పండ్లతో, పూలకోనిరిన కృత్రిమ వృక్షములు శిల్పము చేయబడియున్నవి ఒక్కొక్క మందిరమే కృత్రిమముగా సృష్టింపబడిన వేరొక జగత్తు వలె నున్నది (చంద్రీకాంత శిల లనగా చలువరాతి పలుకలు)

811 ఆ భవనము సకల ఋతువుల శోభలతో నిండి యున్నది గమస్తశుభములు కలిగించు సంపదలు కొల్లలు కాగా

సకల విధములైన భోగములను తిగియున్నది అచ్చట కొరిస దెల్ల చేతి కందునట్లు చక్కగా నమర్చబడి యున్నది

812 అట్టి దివ్యభవనము కల్పించి, అదలి, శోభల సపూర్వముగా నమర్చి నిర్మించిన కర్ణముడే మరల దానిని పరికింపగా దాని పూర్వము తనకే అంతటలేదు. అట్టి భవనమును దేవహూతికి చూపెను ఆమె సంతోషింపలేదు దానిని గ్రహించి సర్వజీవుల హృదయ భావముల నెరిగిన వాడైన కర్ణముడు సంతోష పూర్వమున యిట్లనెను

(తాను తపశ్శక్తిచే కల్పించిన భవనమును చూచి దేవహూతి సంతోషించనవుడు. కర్ణముడు సంతోషించిరింగు డగుట యెట్లు? ఈ సృష్టిని నూచి దేవహూతి సంతోషించి యున్నచో దానికి నిజముగా ఆకాభంగము కలిగియుండెడిది భార్య భర్త నాదిరించుట అతని సుపదల కొరకా! లేక అతని కొరకా! యను విషయమే యిచ్చట తేల్చబడినది నారాయణుని యాజ్ఞను పరిపాలించుటకై కర్ణముని శరీర సంబంధము, దానివలన కలుగు సత్సంతతి మాత్రమే దేవహూతికి ముఖ్యము అంతేకాని విహార భవనములు కాదు విహారసౌఖ్యములు కాదు, దివ్యదృష్టి గాదు, తపశ్శక్తి యొక్క సామర్థ్యములు గాదు ఆమె మహమ్మను గ్రహించెను గనుకనే కర్ణముడు సంతోషా తరంగుడయ్యెను ఈ సృష్టి యంతయు కర్ణముడు చేసి చూపినది నారాయణుని యాజ్ఞ యెడల దేవహూతి గల శ్రద్ధను పరీక్షించుటకే గాని భార్యను నుఖపెట్టి మెప్పు పొందుటకు గాదు)

813 ఈ కోనేరు భగవంతుడైన విష్ణునిచే నిర్మింపబడినది సకల శుభములను నివాసము ఇచ్చు న్నానము చేసిన జీవులకు కొరికలు నెరవేరును

814 ఈ నీటిలో భక్తితో స్నానము చేసి నీ వీ విమానము నక్క- మని అం దామెను బుజ్జగించెను (అందలి శృష్టి య తయు కర్తముని యోగమాయా కల్పితము అందొక్క కోనేరు చూత)ము విష్ణుదేవుని యోగమాయచే నిర్మింపబడినది అదియే కాంపత్య మనబడు గృహస్థ ధర్మము మిగిలినవి జీవులు కల్పించుకొనిన ముచ్చటలు)

815 ఎప్పటికి దేవహూతి భర్త కు సేవ చేయుచు ధరించిన మలిన శస్త్రముతో నుండెను జాట్లు జడకట్టకొని ప్రేలాడుచుండెను దేహము ధూళి సోకి కృశించి యుండెను స్తనబాధము నైన ధరింపక ఆమె బయలుదేరి వచ్చెను | ఆమె మారు పలుకక భర్త మాట ప్రకారము ఆ కోనేటి యందు ప్రవేశించెను అది సరస్వతీనదియొక్క జలములతో నింపబడిన కోనేరు అదియే బిందుసరము అదు పెక్కుజీవులు జలచరములై ఆశ్రయించుకొనియుండెను

(వెన్నముక లోపలి భాగమునుండి దిగువకు దిగివచ్చునట్టి బ్రహ్మయొక్క వాక్రవాహమే సరస్వతీనది యని చెప్పబడినది అది శిరస్సున బ్రహ్మలోక పృజ్ఞగా, కన్నులనుండి సూర్యాది లోకము వెలుగైన దృష్టిగా కంఠమునుండి శబ్దమయమైన వేద ప్రపంచముగా వెలువడును శృంగాయమునుండి ప్రేమసుకల్పమైన లక్ష్మీనారాయణ స్థానముగా వ్యక్తమగును నాభినుండి చరాచర సృష్టి ర్మాణసమర్థమైన చతుర్ముఖుని జన్మస్థానముగా వెలువడును వెన్నముక చివరి భాగమునందు గృహస్థ శ్రమమునకు నిలయమైన దాంపత్య స్థానముగా వ్యక్తమగును అందు స్త్రీ పురుష దేహములు వేరు వేరుగా నర్పడుటవలన శుకశోత బిందువులుగ సంయోగము చెందెను ఈ సంయోగమే బిందుసర

మనబడు కోనేరు సరస్వతీ దీపములు సుషమ్న యనఁచు వెన్నముకలోని ద్వారమున దిగిపచ్చి యిందు లిందుర మేర్పడును దానిలో పలుపథములైన జీవులు జలచరములైన దింగు చుంగును అనగా గర్భధారణమున కనుకొలమైన శ్లోశోతి విందపులలో నిమిశి, దేహాత్మజ్జిత వేదియుండను దీనికొర కేర్పడిన పాంచభూతి దేహ నిర్మాణమే కర్మమున యె-గమ యచే నిర్మింపబడిన దివ్య విమానము ఇది యంతయు మొట్ట మొదటి భూతి శరీర స్పష్టికిని, స్త్రీ పురుష శరీర నిర్మాణమునకిను గర్భ ధారణమునకును, బ్రహ్మ ప్రజాభివృద్ధికిని సంధించి, అర్థివాద మైన యిహిహాసము దీని పవిత్రతను నిలుపుటకే వివాహము, గృహస్థాశ్రమము, పాతివ్రత్యము, ఏకపత్నీవ్రతము మొదలగు ధర్మములు వేదములచే శాసించబడెను)

దేవహూతి ఆ కోనేటిలో ప్రవేశించి న్నానము చేయు చున్న సమయమున నొక వేయిమంది కన్యకులు ఆమెకు దర్శన మిచ్చిరి వారందఱును వెలుగులతో చేయబడిన నన్నని పొరలు వస్త్రములుగా ధరించి యుండిరి కుర్రవయసున మిగులను లాడు చుండిరి కలువపువ్వుల సుగంధముతోగూడి యుండిరి (వారందఱును గర్భధారణమునకు సహకరించు సూక్ష్మదేవతలు వారే సంధి గోచ్చ దాకి వలయు నుత్సాహము, అలంకరణాది శృంగార పాంథయు కలిగియుండు

వీరిలో కొంత మంది అప్పరసలుగా వేదములందును, పురాణములందును వర్ణింపబడిరి పురుషులు గంధర్వులుగా వర్ణింపబడిరి కొందరు దంపతులుగా నేర్పడి ఋషులుగా, వారి భార్యలుగా వర్ణి పబడిరి కాముడు దక్షిణాగ్ని యగబడు నగ్ని హోతృడుగా వర్ణింపబడెను ఈ యగ్నిహోతృడు సప్తర్షుల భార్యలను చూచి మోహపడి వారి భర్తల రూపము ధరించి వారి

ననుభవించెనని చెప్పబడినది అరుంధతి మాత్రము మోసపోలేదు
వాని నిజస్వరూపము గుర్తించెను అనగా యమము కామమునకు
లోంగదని యర్థము) వారు దేవహూతితో నిట్లనిరి

816 “మేము సంచితమైన మా ధర్మము నాచ
రింతుము నీకు నిర్మల భక్తితో పరిచర్య చేయు చెలులుగా
మెలగెదము ”

817 అని పలికి వారామెను సమీపించి నలుగులు పెట్టి
తలంటి పోసిరి మంచి గంధము కర్పూరము పొడి కలిపిన నువాసన
నీటిని కలకములతో తెచ్చి జలక మాడించిరి తెల్లని
వస్త్రములతో తడి యొత్తిరి శరీర మంతయు సుగంధ ధూపము
చేసిరి కస్తూరి దేహమునకు పూసిరి చక్కని నాదిములు చేయు
చున్న మంజీరములు, చిరుగంటల మేఖలలు శృంగారింపజేసిరి
రవ్వల దుద్దులు, ఊగరములు, గాఱలు మొదలగు వెలలేని
భూషణములను సారె పెట్టిరి షడ్రసోపేతమైన వివిధాన్న
భోజనమును పెట్టి గుంత్పవరచిరి

818 బంగారు పాత్రతో కప్పుర హారతు లిచ్చి చక్కని
ఆసనమున కూర్చుండబెట్టి అద్దము చేతి కిచ్చిరి అందు ప్రతి
బింబించిన తన దేహమును చూచుకొని దేవహూతి తన మనస్సున
కర్తముని స్మరించెను

(ఇందు వర్ణింపబడినవి గర్భభారణమునకు పూర్వ రంగ
ముగా శృంగారాధిదేవతలు మనస్సునకు కల్పించు ముచ్చటలు
అద్దమనగా భౌతిక దేహముగా పంచ భూతాదులు ప్రతిబింబించుట
దేవహూతి యనగా దేవతల నాహ్వానించు కేక తన శరీరమును
ప్రతిబింబమున చూచుకొని భర్తను స్మరించుట యనగా భర్త

నుండి పుత్రుడను పేర గర్భధారణము జరుగుటకు ఆనుసూలపడుట
తానే పుత్రుడను పేర వుట్టెను” అనియు, “తన నీడి జలములలో
చూచు కొన్నట్లు తిండి పుత్రుని చూచును” అనియు వేదములు
చెప్పుచున్నవి)

వెంటనే స్మరణ మార్చిమున కర్తవ్య ప్రవాపతి తన సన్నిధి
యందు ప్రత్యక్షమయ్యెను ఆ వేదము మంది కన్యకాన, కర్తవ్యమునను
తన సాన్నిధ్యమున నుండుట చూచి యామె తన భర్త యొక్క
యోగమాయా ప్రభావమున కాశ్చర్యపడెను

అప్పుడు కర్తవ్యుడు స్నానము చేసి శుభ్రుడై వచ్చిన తన
భార్యను కనుగొని వివాహ సమయమునక ముగిసిందెనో అట్టి
శోభతో కనిపించుట చూచి ఆనందభరితు డయ్యెను ఆ వేదము
మంది కన్యకలు కొలుచుచుండగా భార్యతో కూడి ఆ విమానము
నలంకరించెను అప్పు డతడు తారాగణములతో పరిశీలించబడిన
రోహిణితో కూడి యున్న చంద్రునివలె శోభిల్లెను

819 అటుపై సతడు భార్యతో గూడి మేరుపర్వతము
గుహలోని కరిగెను అచ్చట సమస్త దివ్యతలును విహారము
చేయుచుండురు వాయుదేవుడు సుగంధముల నన్నిటిని మోచి
కొని మెల్ల మెల్లగా కదలి వచ్చుచుండును ఇరుపార్శ్వముల
యందు రంగుల వర్షత ధాతువులపై నుండి సెలయేళ్ళు లోయ
లోనికి పడుచుండును అందుండి నీటి తుంపురులు పొగ మంచు
వలె లేచి వాతావరణమును చల్లగా నుంచును అచ్చట
కర్తవ్యుడు దేవతా స్త్రీలతో కూడిన కులజేరుని వలె కనుపించెను

820, 821 దేవతల యుద్ధాన ప్రదేశముల యందును,
నూతనారామము లందును వికసించిన కలువలతో, పద్మములతో

నలంకరింపబడిన మానస సరస్సుల గట్టులందును, రమ్యములైన పొదరిండ్ల యందును విహరించుచు కామగమనమైన తన విమానమున సంచరించుచు కర్దమయోగి ఇందుని యుద్యాన విహారిమును తలపునకు తెచ్చెను

822 సమస్త భూభాగమును వాయువేగమున చరించి సకల దేవతల కన్న నతిశయముతో సర్వలోకములందును విహరించెను నారాయణుని స్తుతించుచు జీవించు పుణ్యస్థల కందరాని పదార్థము లుండవు

కర్దము డిట్లు దేవహూతికి సమస్త భూచక్రమును చూపి నిజ నివాసమునకు తిరిగివచ్చెను కామకేళి యందు కుసుమాలము గల భార్య నుద్దేశించి రతి రహస్యములను సప్రయోగముగా నుపదేశించెను బహువిధములైన యిష్టభోగములతో బహు సంవత్సరము లోక ముహూర్తిముగా గడపెను ఒకరి నొకరు సరసముగా చూచుకొనుట, తగినట్లు కౌగిలించుకొనుట, సంభాషించుకొనుట యను స్థితులలో కాలమే తెలియలేదు ఇట్లు నూరు సంవత్సరములు గడచెను

823 ఆ కర్దము డొకనాడు తన దేహమును తొమ్మిది దేహములుగా విభజించి తన శుక్రమును తొమ్మిది విధములుగా తన భార్య గర్భమందు నిహితము చేసెను

(భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము, పరాప్రకృతి అనబడునవి దేహము ధరించుటకు కావలసిన తొమ్మిది ప్రకృతులు ఇన్నిటితో దేహమేర్పడును కనుక శుక్రమున తొమ్మిది విధములైన గర్భోత్పాదన శక్తులు నిమిషియుండును ఇవికాక పదియవ వాడు జీవుడు దేహమున నెత డొక్కడే వురుషుడు మిగిలిన వారు తొమ్మంద్రులు

(స్త్రీలు కనుకనే కర్తిమునకు తొమ్మిది మంది పుత్రికలు, నాక పుత్రికలును పుట్టదురు)

824 అది కారణముగా దేవహూతి తొమ్మిదిమంది పుత్రికలను కని మనస్సున సంతోషించెను

825 అటుపైన కర్తిముడు సన్యసింపగోరెను దేవ హూతి మనస్సున శాధపడి దుఃఖించెను అతని సమీపమున నిలబడి తన చెక్కిలిపై చేయి తేర్చి తలవంచి పాదములతో నేల వ్రాయుచు మెల్లగా నిట్లు పలికెను

826 “ఓ మహానుభావా! సంతానము కలుగు వరకు నాతో కూడి యందుఁని పలికితివి మంచిదే కాని నాకు కూతుండ్రను మూర్తి మిచ్చితివి దానికి గూడ నేను బాధపడను ఒక్క విషయ మాలోచింపుము వీరికి నేను పెండ్లిండ్లు చేసినచో భర్తలు, తామును సుఖపడుదురా యను భయము కలదు కనుక వీరికి తగిన వరులను సంపాదించి పెండ్లిండ్లు చేయుము అటుపైన నేనును వైరాగ్య మార్గమున నీ యడుగుజాడలలో వర్తింతును భర్త భార్యులు సంతతి కలిగిండుట యొక్కటే కర్తివ్యము కాదు సంసార బంధమును తొలగించు కర్తిము గూడ మాపవలసి యున్నది దానికి గల విఘ్నములను తొలగించి నాకు తత్త్వ సంహిత నుపదేశించి తెలివి కలిగించు సామర్థ్యము నీ కున్నది నీతో సాంగత్యము చేసితినే గాని నీ సామర్థ్యము వినియోగించు కొను నవకాశము లేక యింత కాము మోహమున పయస్సు గడచిపోయినది లేదా నాకు పరతత్త్వము నుపదేశింపగల పుత్రిని ప్రసాదించి రక్షింపుము

(అనకు కావలసిన తత్త్వసంహితను పుత్రికలలో నొకరి

య పదేశింప లేదా? పుత్రుడే యేల కావలెను? ఇందు పుత్రికలుగా వర్ణింపబడిన తొమ్మిది మందియు ప్రకృతులే కాని జీవులు కారు జీవుడుగా భర్తయే దిగివచ్చుట, వానిని పుత్రుడుగా గాంచుట, సామాన్య దాంపత్యధర్మము ఇది కాక విశేష ధర్మ మున్నది పరమపురుషుడే భర్తగా దేహము ధరించి పుత్రుడుగా మరల దిగివచ్చుట ఆత్మధర్మము లేక మోక్ష ధర్మము అదియే తత్త్వ సంహిత దాని నుపదేశించు పుత్రుని ప్రసాదింపుమని కోరినది కనుకనే నారాయణుడు పుత్రుడుగా దిగి వచ్చును

మరియొక వేదధర్మమిం దిమిడి యున్నది తొమ్మిది ప్రకృతులతో కూడిన దేహము తేత్ర మయ్యు పనియవవాడగు పురుషుడు తేత్యజ్ఞుడనియు చెప్పబడను దీని ననుసరించి స్త్రీ దేహము తేత్రముగను, పురుషదేహము బీజముగను ప్రజా సర్గమునకై నిర్మింపబడును పురుషుని వంశము పురుష దేహము వలన నిలబడును స్త్రీ దేహములు పురుషులకు తేత్రములుగా మాత్రమే పనిచేయును కాబట్టి వంశము నిలబడుటకై స్త్రీ సంతతి చాలదు మగబిడ్డ పుట్టి తీరవలయును)

827 పూర్వ మంతకాలము కామ భోగములను కోరి చపలతతో ప్రవర్తించితిని ఇహ సుఖముల యనుభవములం దిప్పటకే విరక్తి కలిగినది స్వచ్ఛమగు నీ గొప్పదనము తెలిసి కొనలేకయే నేను పూర్వము నన్ను విరించితిని ఐనను నీ దియ నాయందు ఫలించెను నీ యందు నిశ్చల భక్తి కలిగినచో నాకు మోక్షము కలుగదా! నిన్ను తెలిసికొనుటకన్న నాకు తెలియ వలసినదేమి ?

828, 829 మరియు సమదృష్టిగల సత్పురుషులతో చేసిన సమావాసము సద్గతికి కారణ మగును నీచబుద్ధి, చాంచల్యము

గల పురుషునితో చేసిన స్నేహము మగ్గుచి కలిగినను ఈ కాగణముచేత నేను నిన్ను మనస్సున నిలిపి పూజించుకొదను ఎరిటివారికైన నితరశత్రులతో కలిగిన సాంగత్యము పాపపుణ్యములకు కారణమగును”

880 దేవహూతి యిట్లు బాధ బడువుతో ముచ్చటింపగా, కర్దముడు మనువు పుత్రికను చూచి విష్ణుని యాజ్ఞను మనస్సున స్మరించి యామెతో నిట్లనెను

881 “నీవు మహానుభావుడైన మనువు పుత్రికపు మనస్సున దుఖపడరాదు అచిరకాలముననే నారాయణుడు కాశ్యత స్వరూపుడైన గర్భమున నవతారిమూర్తిగా జన్మించును

882 888 నియకు బద్ధమైన జీవితము నడుపుచు ప్రతాపరణముగఁడు నిష్కలగియుండుము మనస్సు నారాయణునిపై నిలిపి జీవితము తపస్సుగా వర్తింపుము ధనాదులను శ్రద్ధా భక్తిలతో దానములు చేయుము శ్రీహరి పాద పద్మములు నవ్వమునందు నర్చింపుము అతడు నీ పూజలకు సంతుష్టుడైన గర్భస్థుడగును అతడేదయతో ని మనస్సున కలిగి సందేహములను ముడులు విప్పును”

884 అని కర్దముడు పలుకగా దేవహూతి హృదయ మానందము పొందెను అతని యుపదేశము ప్రకారము నారాయణు నారాధించు చుండగా కొన్ని సంవత్సరములు గడచెను

885 రాక్షస సంహారకుడైన హరి కర్దముని తేజస్సును ధరించెను జమ్మిచ్చెట్టు తోర్రలో నిహారవ్య పుట్టినట్లు, ఆ తేజము దేవహూతి గర్భమున నిలిచి యొక్క కుమారుడు పుట్టెను

(జమ్మిచెట్టి, రావిచెట్టు నల్లిచెట్టు అనువాదలో నొకదాని కలప నుపయోగించి అరణి యను యజ్ఞసాధనమును నిర్మాణము చేయుదురు యజ్ఞమున అరణిని ముఖించి నవ్వు పుట్టించి అగ్ని హోత్రమును విహరించెదరు)

886 కుమారుడు జన్మించిన సమయమున ఆకాశమున దేవతల తూర్వముల ధ్వనులు వినిపించెను దేవతా సమూహములు సంతోషించి కల్పవృక్షముల పుష్పవృష్టి కల్పించిరి గంధర్వులు, కిన్నరుల గానము వినిపించెను అప్సరసలు నాట్యము చేసిరి దిక్కులయందు మంచు పొగవిచ్చుకొని నీరెండ పగిలించెను సముద్రములు కలత మాని ప్రళాంతములై నవి సాధజనుల మనస్సులు సంతృప్తి ననుభవించినవి హోమాగ్నులు చక్కని తాంతులతో పగ జ్వరిల్లి నవి చెట్లకు పుష్పసంపద, పంటలు వృద్ధి యయ్యెను అన్ని జాతుల ధాన్యములు కొల్లగా పండెను

887 ఇట్లు వైభవముగా దేవహూతి గర్భమున నుదయించిన వాడు పరబ్రహ్మ స్వరూపుడైన నారాయణు డనియు, నతడు దేవహూతికి తత్త్విప్రబోధము కలిగించు ననియు నెరిగి మరీచి మొదలగు ముని గణములతో చతుర్ముఖుగు బయలుదేరి వచ్చి ఆ బాలుని దర్శించెను అతడు కర్దముని, దేవహూతిని జూచి యట్లనెను

888 మీరు కీర్తిపదగిన జీవితచరిత్రము గలవారు మీ జన్మ సఫలము మీరు కిపటము లేని జీవితము నడపుచు కేవల భక్తితో విష్ణుమూర్తి నర్పించిరి దాని ఫలితము చేకూరినది

889 ఆశ్రయించిన వారి భయమును పోగొట్టుట, ముని జనులచే నుతింపబడుట విష్ణుమూర్తికి సహజ గుణములు అతడు మీ కోరిక దీర్చుట యనగా మీ జన్మ సార్థక మగుటయే

840 మీరు కోకలో కూడిన భక్తితో వట్టె గాఢాభిచి హింస మోక్షమునకు స్వార్థి సుపాదించకొని మోక్షపు మేఘని పొగడవచ్చును. నితిలోని రహస్యమును మీరు గ్రహించి

(841 లు మోక్షమునకు విఘ్నము లెవయు సుసారకారణము లనియు పెద్దలు చెప్పదురు కోరికలు లేనివో దాంపత్యము లేదు కాని కోరికలకు ఫలము భగవంతుడైనపుడు కొరిసను మోక్షము కలుగును భగవంతుని హృద్ధను తను కోరికగా గొని జపించినను మోక్షము కలుగును ఈ రెండును విరియందు నిర్వచ్యులైనవి భర్తృముగకు విఘ్నము కాని కామము నా స్వరూపము అని కృష్ణుడు గీతిలో చెప్పియున్నాడు ఎల్లుకొరవలెనో నేర్చుకొనటయే నీతి నిపుణత)

841 నీ పుత్రికలను తొమ్మిది మందిని చక్కని శీలము వ్రతము, సదాచారము గల మునుల కిచ్చి వివాహము చేయుము, వారివలన ప్రజాసృష్టి బహువిధములుగా వృద్ధి పొందును

842 మీ కమారుడు సమస్త జీవుల హృదయము లందలి కోరికలను తీర్పువాడు అతడు శాశ్వత స్వరూపుడు, అదిపురుషుడు మార్పు లుటనివాడు నగు నారాయణునిగా గ్రహింపుము

843 మీ తనయుడు బంగారు రంగు కలవాడు విచ్చిన పద్మముల వంటి కన్నులతో అందమైనవాడు అతని పాదముల యందు పద్మరేఖ, వజ్రరేఖ, హలరేఖ, అంశుకరేఖ కనుపించుచున్నవి అతడు సర్వగుణమూర్తయై జ్ఞాన ఎజ్ఞాన యోగ మార్గములలో తన సామర్థ్యమున కర్మబద్ధులైన జీవుల నుద్ధరించుటకు భూమికి దిగివచ్చువాడు ఇతడు తత్త్వి శాస్త్రమును బోధించి తల్లి హృదయమున గల సత్యము నెల్ల పోగొట్టెను

844, 845 ఇతి య కడు ప్రసిద్ధుడై సిద్ధగణములచేత
సేవింపబడు వాడై కపిలుడను పేర కీర్తి వహించి మూడు
లోకముల యందును చరించును మహనీయ మైన సాంఖ్య
యోగము వలన వెలుగొందు తత్త్వస్థితి యొక్క నిశ్చల స్వరూ
పుడై స్థిరపడును ”

846 అని పలికి చతుర్ముఖుడు మరీచి మహర్షిని పిలిచి
కర్దముని పుత్రికల వివాహ నిర్వహణముకొర కచ్చట నిలిపి తన
పుత్రులైన నారద, సనకసనందనాదులతో బ్రహ్మలోకము చేరు
కొనెను

847 అపుడు కర్దముడు బ్రహ్మవాక్కులచేత ప్రేరే
పింపబడిన వాడై తన పుత్రికలకు తగిన రీతిని వివాహము చేయ
సంకల్పించెను కళ యను పుత్రికను మరీచిని, అనసూయను
అత్రికిని, శృద్ధయను కన్యను అంగిరసునకు, హవిర్భువు అను
కన్యను పులస్త్యునకును, గతియను కన్యను క్రతువునకును, ఖ్యాతి
యను కన్యను భృగువునకును, అరుంధతిని వశిష్ఠునకును, కాంతిని
అధర్వునకును కన్యాదానము చేసి తన వంశాచారము ప్రకారము
వివాహము నిర్వహించెను ఆ ముసలలు కన్యలను గ్రహించి
కర్దమునిచే గౌరవంపబడి కట్న కానుకలు స్వీకరించి యతని యనుజ్ఞ
పొంది తమ తమ ఋత్నులతో నాశ్రమములకు పోయి

(ఈ తొమ్మిది మంది పుత్రికలును మానవజాతిని వరింప
వలసిన తొమ్మిది సద్గుణములు వారి ధర్మలైన తొమ్మిది మంది
మునులును ఆ కాళమున గల అసంఖ్యాకములైన సూర్య
మూర్తులలో తొమ్మిది మంది సూర్యులు వారి కిరణముల
తేజస్సులుగా వారి భార్యలు ప్రకాశించుచుండురు ఒక్కొక్క
సూర్య మండలమునం దొక్కొక్క సద్గుణము ప్రధాన లక్షణమై

ఐ) కాశించి, తన చుట్టను తిరుగు గ్రహముల వైని జీవులకు
 3 స్థానము వ్యక్తి లక్షణముగా వర్తించును ఆ సూర్యులు
 నున సూర్యుని కన్న ఆధ్యాత్మిక పరిణామమున చాల మోగ
 బంచిన వారు కనుక వారి కారకలక్షణముల యందలి జీవులు
 హడ మన కన్న చాల పునోగమించిన వారు మరియు మన
 సూర్యుడను, మరి కొందరు సూర్యులును ఈ మరీచి మున్నగు
 వారికి శీఘ్రతై క్రిణ రూపమున బ్రహ్మవిద్య నుపాసించుచు,
 నున భూమిపై జన్మించు మానవులకు తగినంతగా బ్రహ్మవిద్య
 కందించుచున్నాడు అతే కాక మరీచి మొదలగు సూర్యుల
 కుండి అశతై క్రిణములు దిగి విచ్చి మన సూర్యుని ద్వారమున
 నున భూమిపై నివసించి దేహములు ధరించుచు, ఆయా కాలము
 లలో ఆయా ఋతులుగా పుట్టి పరిగి బ్రహ్మ విద్య నుపదేశించు
 చున్నారని అట్లే సనత్కుమారుడు అనబడు నొక పవిత్ర సూర్య
 మూర్తి కుండి యొక యంత్ర విగిచ్చి మన శుక్రగ్రహము మీదుగా
 నున భూమిని చేరుకొని, యిప్పటికిని సనత్కుమారుడను పేర బ్రహ్మ
 క్షయై వర్తించుచు మనవు యొక్క సృష్టి పూర్వమును ప్రవర్తింప
 జేయుచున్నాడు ఇంకను నిందలి వివరములు తెలియవలె
 నన్నచో జ్వలాకూలుడను మహర్షి యుపదేశమున యాలిస్ ఏ
 రెయిలీ రచించిన గుప్త జ్యోతిర్విద్య [Esoteric Astrology]
 కను గ్రంథమున చూడవచ్చును)

అటుపై న మూడు యంగములు గడిచెను విష్ణుమూర్తి
 కన యింట కపిలుడుగా నవతరించి యున్నాడని యోగిన కర్తము
 నొకనాడు కపిలు నొంటరిగా గొనిపోయి అతనికి సాష్టాంగ పడి
 ముట్లనెను

848 ' నీవు నారాయణుడు, వాసుదేవుడు, సంకర్షణుడు,
 ప్రద్యుమ్నుడు ననబడు నాలుగు పూర్వములలో కూడిన

యాత్మ గలవాడవు నీ సృష్టిలోని యీ జీవులలో సుసారబద్ధుల నిన్ను చూడలేరు వారనేకములైన అశుభ కర్మల నాచరించుచు వాని ఫలితిము లను దావాగ్నులచే దహింపబడుచుందురు వార సృష్టి పారము చేరలేరు కొంత కాల మిట్లు జరిగిన వెనుక ఆ జీవుల జననమునకు కారకులైన దేవతలు వారి యెకల ప్రసన్నులగుదురు దానితో అనేక జన్మలలో యోగవిద్య నాజ్ఞించుకొని కూడబెట్టుకొందురు దాని వలన చిరకాలమునకు తపస్సమానిస్థి కుదురును అప్పుడు వారు ఒంటరితనము ననుభవించుచు యోగజన్ములై తమ్ము తాము ధారణ చేసి కొందురు అట్టి మహానుభావులు దర్శించు పురుషమూర్తివైన నీవు నా యింట బుట్టితివి

(నారాయణుని నాలుగు వ్యాహములును జీవులలో మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము అనబడు సలతఃకరణ చతుష్టయముగా పని చేయుచుందురు వాయందు ఇంద్రియములు మొదలగు శక్తులుగా దేవతలు పనిచేయుచుందురు చిరకాలము కర్మఫలవలలో చిక్కుకొని తపించుచున్న జీవుల కీ దేవతలు తోడ్పడి సమయము వచ్చినపు డెల్ల తమ్ము గూర్చి తమకు జ్ఞప్తి చేయచుందురు దానితో సృష్టి పరిణామ క్రమమున వివేకము వితర్కము, విచారము, జిజ్ఞాస, సహనము, మోక్షేచ్ఛ మున్నగు గుణములు విసాచును వాని వలన యోగదృష్టి చెదురుమదురుగా నలవడుచుండును అనేక జన్మలలో కూడబెట్టుకొని యోగదృష్టి వలన యోగాభ్యాసము నందు నిష్ఠ కుదురున తపస్సు అభ్యాస మగును సమాధి నిలబడును అందరిలో నొక్కని చూచి సంతోషకరమైన యొంటరితన మనుభవించుదురు వారిదర్శింపబడు నొక్కడే ఆ విద్య నుపదేశించుటకు కపిలుడై జన్మించెను అతడు వాంఖ్య యోగముల నుపదేశించును సాంఖ్య

యోగ మగుగా నిల్పి సాక్షాత్తులతో సత్సంగచరణమును కలుపుట ఇచ్చట నామము, యోగము అనునవి కేదేశములు గాని, సాంఖ్యయోగ గుర్తుది ఒకే యంతము కాదు చనుల కెల్ల శుభము సాంఖ్యయోగము " అని ద్వితీయ స్కంధమున నుపదేశింపఁబడి నాఖ్య మి గా వ్యక్తి కేతనమైన హృత్సాక్షానము యోగ గురగా వాని ము సాచరించు వర్తనో సమన్వయించి సాక్షాత్తు చేయుట కొనియె గా వ్యయోగ మన్నది యొకే యాశమును నెలుపునని వ్యాఖ్యానించిరి ఇది సరిగాదు ద్వితీయ స్కంధమున మూల శ్లోమున " ఎతావా సాంఖ్యయోగాభ్యాం శ్వార్థ పరి నిష్ఠిరూ । జన్మభాధః పరః పుంసా మంతే నారాయణ స్మృతి । అని చెప్పబడినది ఇచ్చట " సాంఖ్యయోగాభ్యాం " అని ద్వితీయచసమున నిడిదీసి చెప్ప బడుటచే సాంఖ్యము, యోగము సాధింపని యంతరి రెండు లక్ష్యములే గాని యొకటి కావని నిశ్చయ మగుచున్నది

మరికొందరు సాంఖ్యమార్గము, యోగమార్గము వేరువేరు సాధనలని భావించురు ఇదియు సప్రమాణము కాదు సాంఖ్య యోగములను వేర్వేరుగా చెప్పవారు పిల్లకాయలు పండితు లాదు చెప్పరు సాంఖ్యము సాధన చేసి ధరితిము యోగమే, యోగము సాధన చేసిన ధరితిము సాంఖ్యమే యని భగవద్గీతలో కృష్ణుడు చెప్పెను)

849 మీము సంసారి చక్రమున పరిభ్రమించుచున్నాము సామరులము అట్టి మా ప్రవర్తనములలో లోపములను లెక్కచేయక నీవు నా యింట పుట్టితివి పూర్వము నాకు దయచేసిన వాగ్దానము తప్పకుండ నీ విట్లనుగ్రహించితివి

(ఇచ్చట భగవంతుడు తనకు చేసిన వాగ్దానము తన యింట ప్రతిశ్రుతము చేయబడినదని కర్దముడు చెప్పెను ప్రతిశ్రుత మనగా ప్రతిజ్ఞ యని శాస్త్రార్థము ప్రతిజ్ఞ యనగా తెలియజేయగల వాక్కుని తర్క-వ్యాకరణాది శాస్త్రములందు తెలియును లోకమున ప్రతిజ్ఞ యనగా శపథముచేయుట ఇది సరియైన యర్థము కాదు ఈ రెండును గాక ప్రతిశ్రుత మను మాటకు ప్రత్యేకమైన యర్థమున్నది ప్రాధ్వనించి చినబడుట ప్రతిశ్రుతము నారాయణుడు కర్దమునకు ఎఱుఁపడై దిగివత్తునని పూర్వము వరమిచ్చెను ఆ వరము తన హృదయము నుండియే ప్రతిష్ఠినిగా వినిపించెనని యర్థము కనుకనే తన యింట ప్రతిశ్రుతములైనవని చెప్పుచున్నాడు)

850 ఈ నీ అవతారమే మా కింత దురవగాహముగా నుండగా నిక ప్రకృతి కతీతమైన బలమును ఎఱిగి యుట కై చతుర్ముఖాదులలో దిగివచ్చిన నీ అవతార పూహములు మరెంత గొప్పవో మే మెట్లు గ్రహింపగలము ? నీ అవతారములు నీ సామర్థ్యమున కనురూపములు

(ఎంతటి అవతారమైనను మానవ శరీరమున దిగి వచ్చి నపుడు మాచువారికి పాకృత గుణములే గోచరించునుగాని, అపారీక్షితములైన శౌర్య ధైర్య శ్రేయః ఔదార్య ఆశ్రిత వత్సలత్వాది గుణగణ సమూహముల మహోర్ధ్వ మంతు పట్టదు అవతారమూర్తిని చూచి సమకాలికులు కాగా నితడు కొంచె మెక్కువ తెలివి గలవాడు అని మాత్రము గ్రహింపగలరు ఇక చతుర్ముఖాదులు సంకర్షణాదిపూహములలో నాలుగును పూహములుగా లోపల నిమిడియుండి పనిచేయునే గాని అందరకును గోచరింపవు ఒక్కొక్క-వృడు యుద్ధాదులందును, ఆశ్రిత రక్షణము

నందును చతుర్ముఖములు క్షుణ్ణ శరీరమున ఎనిచేసినను, స్థూల శరీరమున కనుపించు భీముడు అశ్వత్థామను చంపబోవుచుండిగా ద్రావడి అణుపడినపుడు శ్రీకృష్ణుడు రెండు చేతుల భీముని వారింది, కడమ రెంటును ద్రువదలఁగి కను తొలగించెనని చెప్పబడియున్నది అప్పుడు గూడ భీమాదులకు చతుర్ముఖములు గోచరింపవలయునని ప్రార్థన గుణములు)

851 852 నీవు నిత్యము నీ యాశ్రయ జనులను రక్షించుట కొరకు సమ్యగించి, ధరించిన రూపములు నీ పుణ్య పర్యవర్తనముల కనురూపములు

853 సృష్టి కవ్వల నున్న యథార్థ జ్ఞానము దర్శించుటకు పాండిత్యము చాలదు విద్యాంసులు సాష్టాంగమున నమస్కరించు పాద వీరముగల నన్ను ప్రోత్సహిం. చేయుట మా తరమా ?

854 ఆరు సద్గుణములతో కూడిన ఈశ్వర లక్షణములకు కారణమైన పరమేశ్వరుని నీవు ఈ ప్రకృతి, పురుషుడు, మహాత్మ, అహంకారము, తన్మాత్రాలు నీ రూపములే వానిని తోటింపజేయు కాలస్వరూపుడవు నీవే కాలమూర్తిగా నిన్ను నీవే ధరించుకొని సర్వమును ధరించుచుంటివి కాని నిన్ను ధరించు నాధారము లేదు ఈ సృష్టి కార్య స్వరూపుడవు చేతన కక్తిగా నిలబడి నీ గర్భమున గలిగిన సమస్త ప్రపంచమునను జ్ఞాన మూర్తివిగా నిండియున్నావు నీ ఇచ్చ వచ్చినట్ల కక్తి నిడచు కొనును సర్వమునకు సాక్షిగా నిలబడి గూడ కపిలు డిను పేర ప్రత్యక్షమైన నీ సమస్కరించెను నీవు పుత్రుడివై పుట్టుట వలన నా ఋణత్రయమును పోగొట్టితివి

(ఇందలి అంశము లన్నియు వూర్వము వివరింపబడినవి ఋణత్రయ మనగా మూడు ఋణములు మానవుడు చేపఋణము,

పితృఋణము, ఋషి ఋణము అను మూడు ఋణములతో పుట్టును
1 తన దేహేంద్రియాయులు నిర్మించి పెట్టిన దేవతలకు ఋణపడి
పుట్టును 2 గర్భధారణము, ఎ డోత్రుతి కల్పించిన పితృదేవత
లకు ఋణపడి పుట్టును 3 వివిధ సుఖజీవన మార్గములకు
శాస్త్రములను దర్శించి ఇచ్చి ఋణాలకు ఋణపడి పుట్టును

తాను నివసించు భూమి, నీరు, గాలి పవిత్రముగా నుండి
ఇతరులకు జీవితము నడుపాయును చేయుట వలన దేవ ఋణము
తీర్చుకొనును వివాహమాది సత్సంతతి పొందుట వలన పితృ
ఋణము తీర్చుకొనును జ్ఞాన మార్జించి, శాస్త్రార్థయనము చేసి
ఇతరులకు జోధించుట వలన ఋషి ఋణము తీర్చుకొనును)

855 పెద్దలచే నాదరింపబడ వృత్తియు ననుష్ఠించి యోగ
సమాధి నియమ మవలంబించి, నీ పాదపద్మములకు హృదయమున
జేర్చి దుఖ మంటని స్థితీయందు నిలబడుటకై తగిన వుత్సాహము
లందు సంపదించెదను (గృహస్థాశ్రమము చాలించి పవిత్ర
ప్రజీవముల యందు సంపదించునని యర్థము ఈ ఖట్టమున
తృప్తి యగు కర్తవ్యము పుత్రుడగు కపిలునకు సాష్టాంగ నమస్కా-
రము చేసెనని చెప్పబడినది ఇది సామాన్య ధర్మమున కప
పాదము రాముడు, పరశురాముడు మున్నగు నవతరములలో
కూడ పుత్రులు తండ్రికి నమస్కరించుటయే గాని యిట్లు జరుగ
లేదు కృష్ణునకు మాత్రము జననకాలమున వసుదేవుడు నమస్క-
రించి స్తుతించెను ఈ రెండు ఖట్టములును అప్రాకృతములని
గ్రహించవలెను కృష్ణుడు కూడ తరువాతి కాలమున వసుదేవు
నకే నమస్కరించెను)

856 అని కర్ణుడు ప్రజాపతి విన్నవింపగా భగవంతు
డగు కపిలు దీట్లునెను

757 నేను నీక వాగ్దానము చేసిన మాట తప్పకుండ నీ యింట పుట్టితిని కాణము చేని ఎవ్వనము, అపారమై దయాగుణము నా మాన్గము నా నీల జీవుల కోరికను తీర్చుటయే పని నీ నిట్లు ముని శేషము నడిచి దిగి వచ్చుట నా కొరకు కాదు మహాత్ములైన మునులకు పరమాత్మను గూర్చిని వివేకము కలిగించుటకు, పరమాత్మ గురువు హృదయ న వచ్చి తత్త్వమును జోధించునని తెలియబడుటకు మాత్రమే నీ నిట్లు ప్రత్యేకముగా నొక శరీరము ధరించి చరించుట ఇట్లు వచ్చిననే గాని నా పదధ్యానము నందు, భక్తియోగము నందు కావలసిన బుద్ధి నిశ్చలత సజ్జనుల కేర్పడు (పరమాత్మ అవ్యక్త స్వరూపుడని నమ్మిన వారికి కూడ సశరీరమైన గురువు హృదయము గోచరించి మార్గము తీర్చిదిద్దబడనిచో త్పత్తియు సంపూర్ణ విశ్వాసము కలుగవు కలుగనిచో యోగమార్గ మభ్యసనిప బడినను సమాధి నిశ్చలత్వము చేకూరదు ఎన్ని చెప్పినను విశ్వాసము వలన మార్గ మేర్పడును గాని విజ్ఞానము వలన నేర్పడదు దీనిని లోకమువకు తెలియబరచుటకే భగవానుడు కపిలుని యవతార మెత్తెను ఒక్కొక్క యవతారమున నొక్కొక్క కర్తవ్యము నిర్వర్తించబడును ఆ యవతారమున మిగిలిన కర్తవ్యములకు ప్రాధాన్యము కలుగ నక్కర లేదు కనుక నే కపిలావతారమున దుష్ట శిక్షణాదులు ప్రసక్తములు కాలేదు

కపిలుని యవతార ప్రయోజనము కేవలము జగద్గు రుత్వము కనుకనే తండ్రి గూడ శిష్యుడై నమస్కరించుట ఈ సంప్రదాయము ననుసరించిన నన్యసించిన కొడుకు తండ్రి న మ స్క రిం ప కుండుట, న వ్య సించి న పుత్రుని కు సంసారులైన తల్లి దండ్రులు నమస్కరించుట నేటికిని మనము

చూచుచున్నాము ఆదిశంకరులు, వారి యనుయాయుల సంప్రదాయమున గూడ దీనినే చూచుచున్నాము బుద్ధ దేవుడు గూడ కపిలవస్తు నగరమునకు వచ్చినపు డిదే సంప్రదాయము పాటింప బడినట్లు వినుచున్నాము ఇక కృష్ణావతార మొక్కటే సన్న్యాసి సాశ్రమముతో సంబంధము లేక తల్లిదండ్రుల నమస్కారములను స్వీకరించినది ఇది జగదాచార్యత్వమున కపిలు సత్తికన్న పరిపూర్ణమైన స్థితి అట్టి కృష్ణుడు ధర్మ సంస్థాపనము నుద్దేశించి యావజ్జీవితము చేపకీ వసుదేవులకు, నంద యశోదలకు, వ్యాస సాందీపన్యాది గురువులకు, బ్రహ్మవాదులగు ఋషులకు నమస్కరించుట మానలేదు ఈ యవతారమున ఆచార్యత్వము, పుత్రత్వము, శిష్యత్వము, గురుత్వము లీలలు మాత్రమే అనగా కృష్ణునకు నమస్కారము పుచ్చుకొనుట, చేయుట పిల్లల యాటలవంటివి)

858 చక్కని నిష్ఠతో యోగాభ్యాసము చేయుము సకల కర్మములను సన్యసింపుము మోహము తొలగి పోవును మనో వికారములు తొలగవలె నన్నచో నన్ను భక్తితో భజింపుము ఆ స్థితియే మోక్షము (సకల కర్మలను సన్యసింపుట యనగా వాని నాచరించుటకు తా నారంభించు కారణములను పరిత్యాగము చేయుట అప్పుడు తనచే నాచరింపబడు సత్కర్మ లుండును గాని, తానాచరించు కర్మ లేవియు నుండవు సర్వారంభ పరిత్యాగియే సన్న్యాసి యని భగవద్గీతలో చెప్పబడినది కొందరు కర్మాచరణమే దోషము కలిగించును కనుక కర్మ లాచరించుటయే మానవలె ననుకొందురు ఈ విషయమున నా సత్ప్రయమును వినుము యజ్ఞము దానము, తపస్సుగా చేయబడు కర్మను చేసియే తీరవలెను, విడువనేరాదు యజ్ఞము, దానము, తపస్సు ఋద్ధిజీవును పవిత్రము చేయుచుండును ” అనియు భగవద్గీత చెప్పుచున్నది లేనిచో కర్షణముడు కర్మాచరణమే సన్యసించినచో

తపోవనమున కేగి యోగాభ్యాసము చేయుట కూడ నక్కర లేదు (దా.)

859 నన్ను పరమేశ్వరునిగా నుమామృతమున శ్రోతగా ఆది యంతములు చేసి వానినిగా భ్యాసము చేయుటయే కాక, నకల శివరాసుల యందును గుహలో దాగియున్న వానినిగా గూడ భ్యాసము చేయవలెను దానితో నేను పాపకారుని, జెలియును (ఇచ్చట మనస్సు, బుద్ధి చిత్తము అహికారము అనఁడు నవ్యత్తి సృష్టియైన అంతరంగము గుహగా పోల్చబడినది కను పించు దేహము, సాందర్భము, పేరు, సంగబంధము కాకి కనుపించని అంతరంగము లోపల సంతర్భామిగా భగవంతుని స్థితిప వలెను ఈ దర్శనమునే గుహలో దాగియున్న సత్యము లేక గుహ్యము అందురు)

860 నీ యంతఃకరణమును పద్మముగా భ్యాసించి దాని కర్ణిక యందు నన్ను స్థిరముగా స్థాపించుకొన్నచో నింది యములు లొంగును అప్పుడు మనస్సును కన్నతో నన్ను సంపూర్ణముగా దర్శింపగలవు

861, 862 అట్లు సాధన చేసినచో మోక్షము పొందెద వని కపలుడు పలికెను కర్ణము దుపదేశమును స్వీకరించి బాలునకు ప్రదక్షిణము చేసి భక్తితో నమస్కరించును

863 కర్ణమును నెలపు తీసికొని ముని గణములచే నేనింపబడుచున్న వనమున కేగి అందు మానము వహించి, నిస్సంగుడై అగ్ని హోత్రము లేక, ఇల్లు లేక, తనకు తానే శరణ మని నమ్మి చరించెను (మోక్ష పరాయణుడు మానము వహించు ననియు, అనికేరముడు, స్థిరమతియు నని భగవద్గీతలో

పెప్పబీనది ఇందలి మానము హృదయ ధర్మము గాని, కంఠ
 గతము కాదు అగ్ని హోత్రము లేనివాడనగా నిత్యాగ్ని
 హోత్రము, హోమము మాని నిరంతర ధ్యానమున చరించు
 వాడని యర్థము అగ్నులు రెండు విధములు వైతానాగ్నులు,
 బ్రహ్మాగ్నులు అందు మొదటివి సమిధలను వెలిగించి, రగు
 ల్కొల్పు బాహ్యగ్నులు మిగిలినవి దేహము లోపల నుండు
 ఆకలి దప్పలు, సంకల్పము, తెలివి, శాస్త్ర వివేకము మొదలగు
 నవి ఈ రెండింటి యందును అగ్ని యొక్క అస్తిత్వ మొక్కటే
 నేత్రో లడిచిన సమిధ మండుచున్నప్పుడేమి జరుగునో, మనస్సున
 కామములు రగుల్కును నపుడు గూడ అదే జరుగును ధ్యానము
 చేయునపుడు గూడ నదే జరుగును వేడి, వెలుగు పుట్టుట, జాతిక
 ద్రవ్యము దగ్ధమగుట, స్థూల తత్త్వములు సూక్ష్మ తత్త్వములుగా
 మారుట యే అగ్ని యుద్దైవను సమానమే కాని సృష్టి వ్యవహార
 మున ఇంట్లు తగులబడుటకును, వంట చేయబడుటకును భేద
 మున్నది ఇట్టి భేదము ననుసరించు మనము చేయు పనులు
 దుష్కర్మ లనియు, సత్కర్మ లనియు విభాగము కలిగి యున్నవి
 దుష్కర్మలను విడిచి సత్కర్మలను ఆచరించుటకు అభ్యాసమనబడు
 సాధన కావలెను అది మొదట బహిర్యాగముతో సాధింప
 బడుచు వయస్సును బట్టియు, సాధనను బట్టియు సంకల్పములు
 చెలరేగు లక్షణము తగ్గుచు అప్పుడు సంకల్పములను ఫలములతో
 సంబంధము నడలును ఇది జరిగిన వారు బాహ్యమైన అగ్ని
 హోత్రమును విడిచి లోపలి యగ్నుల నుపాసించురు ఇదియే
 సన్యాసము జరుగు మార్పు కొందరు శబ్దము, స్పర్శము
 మొదలగు నిందియార్థములను, ఇంద్రియము లనబడు అగ్నుల
 యందు హోమము చేయుచున్నారు కొందరు ఇంద్రియములను
 సంయమింప మన నగ్ని యందు హోమము చేయుచున్నారు ఈ

విధముగా బ్రహ్మ మధిమున గొప్పిలో ఒహవిధమునైన
యజ్ఞములు పెరిగించి యన్నవి అనాధిగవ్యత చెప్పుచున్నది
పరమావధిలో నేనివ్వముతో నయ్యుద్దేశ్యముతో చక్కర్క
నాచరించిన బ్రహ్మకర్మముగా బ్రహ్మమయ మన వాచిస్తుతో
ఒహ్మయను న్నియడ, ఒహ్మముచే యము న్నియడు
చున్న దనియు, బ్రహ్మమే దానికి ఇల మనియు ధ్యానించుచు
నేమరుపాము చేక చేసినచో తన కర్మయని లేక బ్రహ్మ కర్మ
జరుగును సమాధి స్థితి నిలబడును దీని సారమునే కవిలు ఉపదే
శించెను దానితో కర్మమడు కావ్యగ్నిని విడిచి, ఇట్లు విడిచి
మునుల నడమ చరించెను ఉత్సవములలో అహారాత్రిములు
దైవ కార్యమునపై పనిచేయు చున్నవాడు శోభన స్నానము,
సంధ్య, భోజనము చేయబోవుట యెప్పిడో సన్యాసము కూడ
నట్టిదే పెద్ద పని పెట్టికొన్నప్పుడు తన యవశిష్టములు తీర్చుకొని
యథావిధిగా ఓరుబడిగా న్నానము, సంధ్య బోడిశోపచార పూజ,
భోజనముచేసి తేర్చిస్తుచుడు నంతలో కాలము మించిపోవును
అట్లని ఏ పనియు లేనివాడు దీక్షావ తుని చూచి న్నానాదులు
మాని సన్యాసి నన్నచో ఎలినిచూచి నక్క చాతెట్టె కొన్నిట్లే
దీనుల నేవకై తిరుగుచు దినముల తిరుడి తన యింటికి పోవుట
మానిన వాడను, వ్యభిచారాది వృత్తలలో నిమగ్నుడై మానిన
వాడను నొక్కటే యనవచ్చునా)

864 పరబ్రహ్మమున ముగియు నిలపుటచే అహం
కారము (నేనను దేహ నామ రూపాది పృజ్ఞ) మాయ
మయ్యెను దానితో మమకారము (నాది యని వస్తుప్రకృతి,
వ్యక్తులపై ప్రసరించు పృజ్ఞ) తొలగిపోయెను దయాగుణము
వికసించి సర్వతీవుల యందును సమత్వము కలిగెను (దేవుని
యంతర్యామితృమే సమత్వము) ఇంత మనబడు పృజ్ఞ నుండెను

తరంగములు లేని సముద్రమువలె తన్ను తాను ధరించుట
యేర్పడెను సకల ప్రపంచము వాసుదేవమయ మని భాసించెను
ఇట్లు భక్తి యోగమున కర్తముడు భాగవతుల మార్గము
పొందెను

భక్తి యోగమున భాగవతిగతి పొందుట యనగా అపా
కృతిమైన దివియ శరీరము ధరించుట అటుపైన భౌతిక శరీరము
ప్రసక్తి యుండదు కర్తముని భౌతిక శరీరము అప్రయత్నముగ
జారి పోయెనని యర్థము ప్రధమ స్కంధమున నారదుడు తః
పూర్వజన్మ పృతాంతము చెప్పుచు తానును కర్మానురూపమైన
దేహము పోయిన వెనుక చూరి కృపావశమున తుదగ త్వమయ
మైన భాగవత దేహమును పొందితినిని చెప్పెను)

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము

(మూలము)

తృతీయ స్కంధము (మాలము)

- సనక సనంధనాదులు వైకుంఠమున కరుగుట -

క గీర్వాణులార! యుష్మ
త్సూర్యః లాశ్మీయసుతులు పుణ్యులు విచర
న్నిర్వాణులు సనకాదులు
సర్వంకష శేముః విచక్షణు లెందుకే 502

క వారలు నిస్సృహు లగుచు న
వారణ భవనంబు లెల్ల వడిఁ గ్రుమ్మరుచున్
ధీదు లొకనాడు భక్తి
(శ్రీ) రమణేశ్వర పశ్చాష్ట సేవానిరతిన్ 508

చ చని చని కాంచి రంత ఋథ త్తమ. లంచిత నిత్యదివ్య శో
భన విభవాభిరామముఁ బ్రపన్నజన స్రవసియ నామమున్
జనన విరామమున్ సుజన సన్నత భూమము భక్తలోక పా
లన గుణధామముం బరలలామముఁ జారు వికుంఠధామమున్ 504

ఉ ఆ మహనీయ పట్టణమునందు వసించెడు వార లాత్మ ని
ష్కా-మృలాబె సత్సలముగాఁ దలపోసి ముముక్షుభర్తృలై
(శ్రీ)మహిళాధి పాంఘి సరిసీరుహపూజ లొనర్చుచు మహా
ద్వామ తదీయ రూపములఁ దాల్చి సుఖించుచు నుండు
రెప్పడున్ 505

చ విగత రజస్తమోగుణుడు విశ్రుత చారుయశుడు శుద్ధ సత్త్వగుణుడణం డరాది భగవంతుఁ డనంతఁ డనంత శక్తియుఁ విగమచయాంత శేద్యుడు వినిశ్చల నిర్మల ధర్మమూర్తియు న్నగు హరిపేరఁ జెంపెనఁగు నన్నగోపవనమ్ము లిమ్ములన్

506

స మఱియుఁ గైవల్యంబు మూర్తిభవించిన తేజంగునం బొలు పారుచు నైశ్చేయస నామంబున నలిరామంబై సతతంబును సకలర్తుధర్మంబులుగిలిగి, యర్థజనంబుల మనంబుల భునంబులుగ నీరిక తెత్తిన కోరికలు సారికలు గొన నొసంగుచు, నితర తరు రహితంబులును గామదోహన సహితంబులును బుష్పఫలభరితం బులును నై తనర్చు సంతానవన సంతానంబులు, సమంచిత వసంతసమయ సౌభాగ్య సంపదిభిశోభిత వాసంతికా క్షునుమవిగర పరిమళి మిళిత గీత మకరంద లలితామోద ముదితి హృది యులై, యఖండ తేజోనిధి యగు పుండరీకాక్ష చరిత్రాబు లుగ్గ డింపలేక ఖండితజ్ఞాను లయ్యును నిరిశిష్య విషయసుఖానుభవ కారణం బగుట, నందిరా సుందరీరమణ చరణసేవా విరిమణ తారియై యున్నదని తలంచి తద్గంధప్రాపక గంధివహుని దిరస్కరించి గారాయణ భజనపరాయణ లై చేరియిచ్చు సుందరీయుక్తులై న వైమానికులున, వైమానిక మానసోత్సేకంబుగం బారావత హంస సారస సుక ఎక చాతక తిత్తిరి మయూర రథాంగముఖ్య విహంగ కోలాహల విరామంబుగా, సరవింద నయక కథాగానంబు లహనంబులుగా మొరయ, మదవ దిండిదిర సుగోపాకలిత పుష్పవల్లీమతల్లి కలును, నకుంఠిత చరిత్రుండై న వికుంఠిలయున కంఠంబున దేబరిల్లు విలసిత తులసీదామంబు గ నుం గొని, యీ తులసీ దామంబు హరిమంగళ గళ విలగ్నంబై యుండు సౌభాగ్యంబు వశయుట

కేమి తెవగు గాని చోయి ను కరి మ చ పొయన
 నొప్పు చ పనుగానా గానానంది పురాగ గా పురా
 గా కునిన కోల పాది తా ప్ర సమములును,
 మంజరీ పురా పాది నిగి ౧౦ యుగ పుష్టి పి క చ
 భారాకంఠి మధ్యంబులు, గటిపట భుటిత కనక మేళలా
 కలాప నివదోపలాలితి నీల దుకూల శోభితి పృథునితింబ
 భరాలస్కము నహసి కలహంస వ యూగ గు బులు, నగమ
 శర కను చశర ఎలసిగిం గ ప కాచి చ య శకులగలులుం
 గలిగిన ను పరిసంగోవాంబులు పిలి క దర్పకే విహారింబుల
 నానందిం ము నొగదక ముందు చరిత రవిం నేవాపరిలబ్ధ
 మరకత వైలెన్స పే మయ విహానానా పై వా దా
 నులు విహరించు పుణ్య ప్రదేశంబులును, నిదిరాసుందరి
 త్రైలోక్య సౌందర్యని మైన మనోహా మూర్తి భరియించిరిమ
 నీయ రిణిత మణిమూలర చరిత రవింద్రై నిజవ్యాదమేశ్వరుం
 డైన నర్వేశ్వరుని కుడిర బునం జాచల్యదోష రాహిత్యం
 బుగ వర్తింపం గరకమల భ్రవ శృత లిలా బహుతియై తన
 నీడి కాంచనస్ఫటి మయ ఉడ్డిప్రదేశం బలం ఒంగెలింప,
 శ్రీనికేతనుని నికేతన సమ్మాజ్ఞన కైంకర్యం పరమార్థ్యంబని
 తెలుపు చందంగనన సావ్యుచి, నిజవనగన దనక సౌరభా
 భిరామంబులగు తులసీపతీదాసుంబు నాన్మనాయకం చరిత ర
 విందంబుల నర్పించుచు, నొసలి వృగవదపు తులన మనయ
 ణిని తుంపెనలాడు కురులను లలిత లిలప్రసూన కుచిరాధన గం
 దనరు మోముఁదామర విమల సలిం బలఁ బ్రతిబింబింప, నిజ
 మనోనాయకుచేతం జాంతితం బగుటగాఁ దలంచి లజ్జావనత
 వదనయై యుండిం జేయు ప్రవాళలలికామలంబు లైన
 కూలంబులు గల నడబావులును గలిగి పుణ్యంబునకు శరణ్యం

బును, ధర్మంబునకు నిర్మలస్థానంబును, సుకృతమూలంబు
నకు నాలవాలంబును నయి పొలుపొందుచుండు 507

చ హరివిముఖాత్స్య లస్యవిషయాదృత చిత్తులుఁ బాపవర్తులు
నిర్మలయనిపాత హేతువును నింద్యచరిత్రము వైన దుష్కుఠా
నిరతిఁ జరించువారలను నేరరు పొందఁగ నిందిరామునో
హర చరణారవింద భజనాత్మకు లుండెడు గొంది నారయన్ 508

వ పెండియు 509

చ హరిఁ బరిమేశుఁ గేశపు ననంత భజింపఁగ ధర్మతత్త్వధీ
పరిణతిసాధనం బగు స్వభావముఁ దాల్చిపయట్టి మర్త్యులా
సరిసిజక్రీతు మాయను భృశంబుగ మోహితులై తదంగీ పం
కరుహము లర్థిమైఁ గొలువఁ గానమిఁ బొందరు తత్పదంబునన్ 510

చ మఱియు సరోరుహోదరుని మంగళ దివ్యకథానలాప ని
ర్భరపరిలోప బాష్పకణబంధుర చారుకిపోల గద్గద
స్వర పులకీకృతాంగు లగువారలు నిస్సృహచిత్తు లత్యహం
కరణ విదూరు లుందురు సుకర్మల యుండెడి పుణ్యభూములన్ 511

వ అందు 512

మ వరవైకుంఠము సారసాకరము దివ్యస్వర్గ శాలాంక గో
పురహర్మ్యావృత మైన తద్భవన మంభోజంబు, దన్మందిరాం
తర విభ్రాజితభోగి గర్జిక, తదుద్యదోగ పర్యంకమం
దిరవొందఁ వసియించుమాధవుడు దా నేపారు భృంగాకృతిన్ 513

వ అంత

514

మ హరిచేఁ గాలితమైన కాంచనవిమానానూఢ మైనట్టి స
త్పురుషానీకముచేఁ దసర్పి, విభవాపూర్ణి శ్రీభావోన్నతిం
గర మొప్పురు తదియథామము జగత్కల్యాణమూర్తుల్ ముసీ
శ్వరు లర్థిన్ నిజయోగశక్తిఁ బరిమృష్టస్వా తులై చెచ్చెరిన్
515

వ దాయం జని,

516

చ మురకత రత్నితోరణ సమంచిత కిద్ద్యకవాట శోభాశీ
విరచిత యట్టు కక్ష్య లువిదదళాక్ష విశిష్టోన్నతివా
దరమతి నన్యమం గనక దాటి, యనంతర కిద్ద్యయందు ని
ద్రుణను దదీయపాలుర నుదారి సమాన వయో విశేషులన్ 517

నీ కాంచన నవరత్న కటకాంగుళీయక
హార కేయూర మ జీరధిరుల,
గమనీయ సౌరభాగతి మత్తమధకరి
కలిత సద్వనమాలికా విరాజి
తోరస్థులుల, గదాయుతులను, ఘనచతు
ర్భాషాల, నున్నతోత్సాహ మతుల,
నారూఢ రోషానలారూఢితాక్షిల,
భూలతాకాటిల్య ఫాలతిలుల,

తే వేతదందాభిరాముల, వెలయు నమ్ము
కుంద శుద్ధాంతమంది రాశింద భూమి
నున్న యిద్దఱ సవకాదియోగివరులు
సూచుచును, వృద్ధు లయ్యె నా సుభగమతులు

518

క ధీరతఁ బంచాబ్దముల కు
 మారకు లై కానఁబడుచు మనమున శంకిం
 గూరక చతురాత్మకు లని
 వారిత గమనమున డాయ వచ్చున, నెదురన్ 519

క శ్రీలలనేశ్వర దర్శన
 లాలసులై యేఁగు బుధలలాముల నతిదు
 శ్రీలలతఁ దద్వచన ప్రతి
 కూలమతిం బోవకుండఁ గుటిలాత్మకు లై 520

క వారించిన, వారలు బృగ
 దారకు లీక్షించుచుండ దారుణపటు రో
 పారుణితాంబకు లై రొద
 వారించుచు వారు నచటివారును వినంగ 521

వ ఇ ట్లనిరి 522

చ “ పరము ననంత భక్తపరిపాలు సుహృత్తము నిష్ఠు సీశ్వరీ
 శ్వరు భజియింపఁ గోరి యనివారణ నిం దరుడేర, నిచ్చలున్
 భరితముదాత్ములై కొలువఁ జాయక తదృజనాంతరాయ త
 త్పరమతి మాకు నిష్ఠుడరిపడ్డ దురాత్ముల నేడు గంటిరే 523

వ అని మఱియు సనక సనందనాదు లి ట్లనిరి మీ మనంబుల,
 స్వామిహితార్థం బై నిష్కపటవర్తనుల మైన మాబోటులు,
 గూఢకృత్తి గల యితర జనంబులు భగవత్సదనంబుఁ బ్రవే
 శింతురో యను శంకంజేసి కొందఱం బ్రవేశింపం జేయుటయుఁ
 గొందఱ వారించుటయు దౌవారికస్వభావం బని వారింపం
 దలంచితిరేనిఁ, బ్రతాంత దివ్యమంగళ విగ్రహుండును, గతనిగ్ర

హంతును, భగవంతుని విశ్వగురునై శివుడు
 ప్రాప్యంబును బ్రాహ్మణుని గాఢమును చూచుచు
 గావున, బ్రాహ్మణులందు ఘటపూర్వకాశము నెఱు
 లేక యేకంపై కేవలమును గావించును లగు వారి ముఖ
 త్మని సకలాత్మ ధరిహిని గావించును, రిదియును
 గాక లోకంబునందు రాము నాపరాధలై న కిలకడనగుల
 నాక్షాపించు చందంబు కీర్తించు దిగించుచో యను భయం
 బునం జేసి వారిచే మించిల చిగించి భూసుర మేధారుల
 మై మాత్రును వైచి నాయకులైన సర్వేశ్వరులను
 చేసి బుచే కిలకడ నెఱు శివ యందు నున్న దిలకడ
 యెఱిగి చుగింపు - మమ్ము వారిచే యనుచి ర్ము
 లగు విారలు మనయ గొప్పా లగుచు, గావున భూలోకం
 బునం గామ లోభి లోభు లను శత్రువులు బాధింపం
 బుట్టం దని పలికి ,

524

క వారలు నిని తిమ మనముల

భూరిస్ఫుట చండకాండ పూగంబుల

వారింపరా భూసు

దారుణవాక్యముల కిరికి తల్లడిపకుమిన్

525

క పరితాపంబును బొందు

నరసింహలోచనుని కటు ను సనకాన మునీ

శ్వరుల పదాంబుడను లగి

గరమర్థికి మొక్కి గిట ముటిత బులై

526

చ కట్లనిరి

527

మ “వరయోగీశ్వరులారా! మమ్ము మది నొవ్వన్ మీర లిట్లన్న ని
 ప్పరవాక్యగ్రంథుల కింక మా మనములక శోకింపఁగా రాదు, న
 త్పురుష శ్రేణిఁ బరాధవించిన వృధాభూతాత్ములక మమ్ము మా
 దురితం బింతకుఁ దెచ్చి, మీఁద శుభముం దూఁగిందు మే
 మారయన్ 528

వ అది యెట్లంటిరేని, 529

ఉ మీ కరుణ వలోకిన సమేతులఁగా మముఁ జేయఁ జిత్తముల్
 దూఁగిననేని, మా చనవుఁ దోయక యింక దగు,
 లోభమోహముల్

గైకొని పుట్టుచోట నవకంజదళాతుని నామవిస్మృతిం
 బైకొనకుండ, దాన నె శుభం బగు మీఁది మదీయ
 జన్మముల్ ” 530

వ అను సమయంబున, 531

మ హరి సర్వేశుఁ డనంతఁ డా కలకలం బాలించి, పద్మాలయా
 గరిసాలాప వినోదసౌఖ్యరచనల్ సాలించి, శుద్ధాంతమం
 దిర మాణిక్యసుదేహభుల్ గడచి యేతెంచెం, బ్రహ్మార్చి సం
 హరుడై, నిత్యవిభూతి శోభనకరుడై, మానితాకారుడై
 532

వ మఱియును 533

చ శరనిధికన్యకామణియు సంభ్రమ మొప్పఁగఁ దోడ రా, మనో
 హర నిజబిలమైఁ బరమహంస మునీశ్వరవంద్య పాదపం
 కరుణములక విసూత్న ముఁగి కాంచన నూపుర మంజు
 ఘోషముల్
 వరుసఁ జెలంగ, నార్యజనపంద్యుడు యోగిజనైక సేవ్యుడై,
 534

చ కరముణి హేతుకంకా నికాయ ఝాంకృతు లుల్లసిల్ల న
 చ్చర లిడు వాంసపక్షి సితవాసుర గంధవహోచ్చల త్సుధా
 కర రుచిరాతిపత్రి సుధగ ప్రివిలంబిత హావలరీ
 సరసగళ త్తమారకణబాల విరాజిత మంగళాంగుడై 585

వ ముటియును, 586

సీ నిఖలముసీంద్రవర్ణిత గన్మిత ప్రస
 న్నాననాంబుజముచే నలరువాడు,
 విశ్రుత స్నేహార్చిత వీక్షణ నిజభక్తి
 జన గుహాశయుఁ డినఁ గనరువాడు,
 మానిత శ్యామాయమాన వక్షిముస నం
 చిత వైజయంతి రాజిల్లువాడు,
 నరజనావన కృపామృత తరిగితిములై
 భాసిల్లు లోచనాద్వములవాడు,

తే నఖల యోగీంద్రజన సేవ్యుఁ డైనవాడు,
 సాధుజనముల రక్షింపఁ జాలువాడు,
 భువనచూడావిభూష యై భూరి మహిమ
 మిగులు వై కుంఠపురము భూషించువాడు, 587

సీ కటివిరాజిత పీతకాశీయ శాటితో
 వితత కాంచీగుణద్యుతి నటంప,
 నాలంబి కంఠహారావళి ప్రభలతోఁ
 గాస్తుభకోచులుఁ గ్రిందుకొనఁగ,
 నిజకాంతిజత తటిద్వీప కర్ణకుండల
 రుచులు గండద్యుతుల పోడిసేయ,
 మహానీయ నవరత్నమయ కిరీటప్రభా
 నిజయంబు దిక్కుల నిండఁ బర్య,

తే వై సతేయాంస విస్యస్త చామహస్త
కలిత కేయూర వలయ కంకణము లొప్ప,
సన్యకరతల భ్రమణీకృతానుమోద
నుందరాకార లీలారవింద మమర,

588

వ మతియుఁ ఒరణ రవింద మంజు కింజల్కపుంజ ప్రభారంజిత
తులసమరంద బంధుర గంధానుబంధ సుగంధి గంధవహస్తాద
కలిత సేవాతత్పరులై చనుదెంచు యోగిందులకు మానసా
నందకారియు, బహుకరణాంతి కరణ పరితోష ప్రకీర్ణ
రోమాంచ రుచిదాయకబలును, బ్రభాపూరి యుక్తబును
సగు మూర్తితోడ నిజసౌందర్య వరకళావినిష్ఠిత శ్రీరమణీ
సౌందర్యధానుమానుం డగుచు, బాదచారియై యఖిల విశ్వ
గురుం దైన సర్వేశ్వరుండు వేంచేసి, ౧వృక్ష, 589

చ స్థిరశుభలీల సల్లరుగుదెంచిన యవ్వభు విద్యుమాదుగా
ధర నవపల్లవస్ఫుర దుదంచిత కుందరు ౨ స్మితైక సుం
దర విదనారవిందము ముదంబునఁ దప్పిక చూచి, య మ్మునీ
శ్వరులు నిజాత్మలు దనివి నాలక వెండియుఁ జూచి రిమ్ములన్ 540

చ సునిశితభక్తి దన్తుఖముఁ జూచిన చూడ్కులు ద్రిప్ప లేకయుం
గనుఁగొని రెట్టకేలకు నకల్మష భక్తవిధూత భదముల్,
మునిజన చిత్తమోషములు, ముక్తివాగు కవాటభేదముల్,
వినురివినూర్మ సూపురిత వేదము లమ్మహనీయు పాదముల్ 541

చ కని నఖపద్మరాగ మణికాంతివి భాసిత పాదపద్మము
లృణములయందుఁ గీల్కొలిపి, లబ్ధమనోరిథయు క్షితై పునః
పున రభివందనంబులు విభూతి దలిర్ప నొనర్చి యోగమా
ర్గ నిరతిచిత్తులుకా వెదకి కానఁగ లేని మహానుభావునిన్ 542

క మానసమున నిలిపిరి, ౩

ధ్యానాస్పదఁ దైవబానిఁ పిత్త్విశ్లాఁగి
గాన నగువాని, భక్తిజ
నానందకరైకమూర్తి నలరివాని

548

వ ముతయుం బట్టింగి/యనా/స్థాని/గి/నాస్థాని/గి/విగ్ర
హంబు ధరియించి యున్న పురుషుడు, నువ్వు తేనెనిధిం
జుచి ననకాదు కీర్తన పైకి చి

544

- ననకాదులు నారాయణులై పుట్టెను -

చ “ననకవల్క్కు! భక్తిజననన్సి! దేవ! భవత్పుండు మ
జ్జనకుడు నైవ ఎంకగుహాశ్రమే ను కు రిహస్య మొప్పుఁ జె
ప్పిన భవదీయ మంగళ గీతరహస్య ప్రవా విగ్రహంబు మె
మనయముఁ జూడఁగంటిమి కృతార్థులమై తగ మంటి మీశ్వరా!
545

సీ దేవ! దుర్జనులకు భావింప న్నానంద శం
గతుఁడై వై యుంకియుఁ గానఁపింపు
కడఁగి నీ దివ్యమంగళ విగ్రహంబునఁ
జేసి నమంచితాశ్రితుల నెల్ల
జేకొని సుప్రీతచిహ్నులగాఁ జేయు
దతిశయ శారుణ్యమధిఁ దనర్చి,
కమలాక్ష! సర్వలోకప్రభిఁ భవ
దనునర కాళిలాహనులాప

తే విదిత దృఢభక్తియోగ హృదీను లగుచు,
నర్థిమై వీరరాగు లై నట్టి యోగి
జన మనఃపంకజాత నివ్లామూర్తి
వని యెఱుంగుదు రయ్య నిన్నాత్మవిదులు

546

- క యుక్తిం దలఁప భవద్వ్యతి
రిక్తము లై నట్టి యితిర దృఢకర్మంబుల్
ముక్తిదము లయిన, నీ పద
భక్తులు దత్కర్మములను బాటింప రిలన్ 547
- ఉ శాపునఁ గీర్తనీయ గతకల్మష మంగళతీర్థ కీర్తిసు
శ్రీవిభవ ప్రళస్త సుచరిత్రుండ వైన భవత్పదాబ్జ సే
వా విమలాంతరంగ బుధవర్గ మనర్గళభంగి నన్యమున్
భావమునం దలంచునే కృపాగుణభూషణ! పాపశోషణ! 548
- చ పరమతపోవిధూత భగవాంసుల మై చరియించు మాకు నేఁ
డరయ భవత్పదాశ్రితుల కల్గి శవించిన భూరి దుష్కృత
స్ఫురణ ననర్హతైక పరిఘాతుల మై నిజధర్మ హానిగా
నిరయము నొందఁగా వలసె నేరము పెట్టక మమ్ము గావనే! 549
- చ కర మనురక్తి పట్టదము గమ్రసుగంధ మరందవాంఛచేఁ
దరమిడి శాతకంఠకవృత స్ఫుట నవ్యతర ప్రసూన మం
జరులను డాయు పోల్కిని, భృశం బగు విఘ్నములన్ జయించి నీ
చరణసరోజముల్ గొలువ నమ్మతి వచ్చితి మయ్య కేళవా! 550
- చ అలరు భవత్పదాంబుజ యుగార్చిత మై పొలుపొందునట్టి యీ
తులసి పవిత్ర మైన గతిఁ, దోయజనాభ! భవత్కథానుధా
కలితము లైన వాక్కుల నకల్మషయుక్తిని విన్నఁ గర్ణముల్
విలసిలేలెల మై భువిఁ బవిత్రములై విలసిల్లు మాధవా! 551
- చ మహిత యశోవిలాస గుణమండప! సర్వశరణ్య! యిందియ
స్పృహలకుఁ గానరాక, యతసీకుసుమద్యుతి నొప్పుచున్న నీ
సహజశరీర మిప్పుడు భృశంబుగఁ జూచి మదీయ దృక్కు లిం,
దహహ! కృతార్థతం బొరసె నచ్చుత! ఘోరైషధ,
మాదరింప నే! 552

క అని సనకాదులు చిత్పద

వనజచు లుఁ మ్రొక్కి, భక్తిపశమానసులై

వినిపించిన, గోవిందుడు

మునివరులం జూచి పలికె ముదితాత్ముడై

558

వ “ ఈ యిరువురు జయవిజయాభిధానంబులు గల మదీయ ద్వారపాలకులు, వీరు మిమ్ముం నై కొనక మదీ చూడ్కొనికొనుట లయి చేసిన యపరాధంబునకుఁ దగిన దండింబు గావించితి, రది నాకు నభిమతం బయ్యె, నదియునుం గాక, భృత్యవర్గంబు నేయు నపరాధంబు స్వామిదియు, కాన యీ తిప్పనకు మాన నీయుండ నైన నన్ను మన్నించి ప్రసన్ను లగుదురుగాక ! యని వె యు నిట్లుఁయె

559

చ తనువునఁ బట్టికట్టి బెడిదం బగు కన్యమహాగదంబుచే ననరి, తదీయచర్యము వివర్ణణ నొందిన రీతి భృత్యు లొ ప్పని పని శాస్త్ర విధులు బంధుర చారుశయంబుఁ బేరుఁ బెం పును జెప్పోయి దుర్వశముఁ బొందుచు నుండరు విష్ణవంబులన్

560

చ అలవడ నాకు మావలన నచ్చిన తీర్థ సుక్ష్మీర్తనీయ స ల్లలితి వినిర్మలామృత విలాస యశోవిభవాభిరామ మై వెయు వికుంఠనామ మపవిత్ర మనశ్శృంపచాదమాది లో కల చెవిపోకఁ దక్కి గామ కోరి పవిత్రులఁ జేయు వారలన్

561

తే అట్టి నేను దలంప మీ యట్టి నాథు

జనుల కపకార మ్మఁ జేసిన మదీయ

బ హుసము లైనఁ ద్రుంతు నుత్సాహాలిల,

నన్ను నితరుల మీ మ్రోల లెన్న నేల ?

562

క ధరణిసుగోత్తమ సేవా
 పాలిబ్ధం బయినయట్టి పాతకనాశం
 కర నిఖిల భవనపు తి
 స్ఫురితాంఘ్రి సగోజితోయములు గల నన్నున్ 558

క అలమమతి విరక్తునిగాఁ
 దలఁపక నిజశుభకటాక్ష దామక కలితా
 ఖిల సంపద్విభవ శ్రీ
 లలనారన్నం బుష్పలంబును తెందెన్ 559

చ కృతువులు సేయుచో శిఖ ముఖంబున వేలుచునట్టి తద్వృత్త
 పుత చరుభక్షణ ముదముఁ బొందదు నిస్సృహ ధర్మమార్గ సం
 గతుఁ డగు భూసుగోత్తము ముఖంబున నేడ్చు భుజించునట్టి వి
 స్మృత కలశంబునక మనము తృప్తి పపించిన రీతి నిచ్చులున్ 560

నీ సతతంబు నప్రతిహత యోగమాయ వి
 భూతిచేఁ బ్రఖ్యాతిఁ బొందు నేను,
 నే మహీసురుల సమిధ నిర్మలపాద
 నలిన రజోవితానములు భక్తి
 హాటక నవరత్న కోటీరమునఁ దాల్చు
 నట్టి నా చరణంబు జాంబువులను
 దవలి ధరించి సద్యఃపవిత్రాత్మ్యై
 రర్చిఁ బంద్రావతంసాది దేవ

తే చయము, లెవ్వఁడు బ్రాహ్మణ జనులు దమకు
 నపకృతల్ సెసిరేని మా అలుగఁ డతఁడు
 విప్రులను నన్నుఁ గాంగ భావించు నతఁడు,
 ధర్మ పద్ధతి నా వీయతముఁడు వాఁడు 561

ఉ గోవితతిఁ ధరావిజిజ్ఞాసి - న్నను దీపవన్దమున
 బావిరి ఘోరధి గనునా లోకాని కం, నానా
 శీవిమరొవ విస్ఫురఁ జెది క్కతా నిభలం మహాకాగ్ని
 ధ్రావలి కోలఁ జ చుప్రల సంగము ల్ధికి జొలొకెప్పడుక
 562

చ ధరణిసునోత్తముల్ బహువిధంబులఁ దమ్ము బరాధవించినకా,
 దరహాసితాసులై యిముదంబు నిచ్చలుఁ బూజ సేయుచుకా
 సరస వచోవిలాసముల శున్నా సేయఁచు దంకి నాత్మియల్
 గర మనురత్న విప్రుని కై కొని పిల్చివాడు నా శముల్
 563

క వినుఁ య్యనకు చుగిసెగల,
 కనయముఁ బ్రియముఁ గుచ నమ్ముక కోడుకా,
 మును నన్న భ్రగ్గువు దర్శిస,
 గనలక పరితోషవృత్తి కై కొంటిఁ గడే ।
 564

నీ పాలుచు నా మాననాంభోజాతి భావం బ
 దెలియగ కేయవృత్తి లగఁచు
 గడఁగి మీ యానకి గడచి యెద్దోయ
 ఫలము వీరిలకు హస్తాగ్రయ్యె,
 మునులార ! నా చిత్తున నున్న రీతియు
 నిట్టవ! ఘామియైఁ బు, వీ
 లచిరకాలమున నా యోకంబున లోలి
 నరుడె చునట్లుగా నను గునిప

తే వలయు' నని య మ్మెందుకను పలుకుటయును
 విని మనంబున సకకాని మునివరేన్ద్య
 ల మృహాత్మని మృదుల భాషామృతంబు
 దవిలి కోలియు శోషపంపవ్వు లగుచు,
 565

సీ మునివరుల్ దమ చిత్తములఁ దృప్తిఁ బొందక,
 పంకజాక్షుఁడు పలికినట్టి
 పరిమిత గంభీర బహుళార్థ దురవగా
 హములును, విస్ఫుర దమృతతృప్త్య
 మాధుర్య సుగుణ సమన్వితములూ, విని
 గ్గత శబ్దదోష నికాయములును
 నైన వాక్యములకు నాత్మలఁ బరితోష
 మంది యిట్లనిరి “ నెయ్యమున మనల

తే నొడయఁ దిప్పడు సందించెయో, తలంప
 నర్థి నిగిదిచెయో, మత్కృతైక దండ
 మునకు నంకోచ మందియో,” యనుచు సంత
 యాత్మ్య లగుచు వివేకించి, యంతలోన

566

క నలినాక్షుఁడు దమ దేనఁ గృప
 గలిగిన భావంబుఁ దెలిసి కొతుక మొలయుం
 బులకీకృతాంగులై యు,
 త్కలికన్ హర్షించి, నిటలఘటి తాంజలులై,

567

క భరిత నిజయోగమాయా
 స్ఫురణం దనరారు నతి విభూతియు బలముం
 బరమోత్కర్షణముఁ గల యీ
 శ్వరునకు ని ట్లనిరి మునులు సద్వివరమునన్

568

తే ‘ పూలుపు దీపింప నిత్యవిభూతి నాయు
 కుండపు, భగవంతుండపు, ననభుండపు, నీవు
 మత్కృతం బిప్పు నీ కళిమత మటంటి,
 ఏళ ! భవదీయ చారిత్ర మొలుగఁ దర మె !

569

ఉ దేవగణలి కెల్లె యదేవతలై తనరారు వట్టి వి
 ప్రావలి కాన్మిరాయఁడై పై పెనుపొందిన నీకు నీ భరా
 దేవత లెల్ల నన్నాధిదేవతలైరంట, యెట్టి చోద్యమో !
 దేవ ! సమస్తపావన ! సుధీజనతావన ! విశ్వభావన ! 570

చ కమలదళాక్ష ! నీ వలసఁ గల్గిన భర్తము దావతావతా
 రముల నురక్తితిం బగుఁ దిరిం బగు, నీశ్వర ! నిర్వికార త
 త్త్విమునఁ దనర్చు నిన్నరయఁ దత్ఫలయాపముఁ దత్ప్రభావ నో
 వ్యము నని పల్లుచుందురు, కృపామయలోచన ! పాపమోచనా !
 571

చ మహిఁ దలపోయ నెవ్వని సమగ్రపరిగ్రహమునీ లభింప ని
 స్పృహమాతులై మునీశ్వరులు మృత్యుభయంబునఁ బాతు,
 స్మరీత వివేకశాలి ! గుణమండన ! నీ కిల నన్యసత్పరి
 గ్రహ మది యెట్టి చోద్యమో , జగత్పరిపాలన ! సత్యభేదనా ! 572

నీ సతతంబు నర్థాజ్ఞన శిరోలంకార
 పద రోమపులు గల పద్మ మనెను
 జలజ కింజల్క నివ్వంద మరంద లో
 భాగత భ్రమరనాయకుని పగిది,
 ధ్యేయనాన్పి లోదండిత తులసికా
 దామంబునకు నిజభామ మగుచు
 భాసిల్లు భవదీను పాదారవింధముల్
 విలసితి భక్తి సేవింపుచుండీ,

తే కమలనయన కృపావలోకనము లొలయ,
 నర్చి బాడనూపు భాగవతానురక్తిఁ
 జేసి, భవదీయ మహిమంబు చిత్ర మరయఁ
 జర శుభాకారి! యిందిరాచిత్తచోర!

573

మ చిరభాగ్యోదయ! దేవదేవ! లలిత శ్రీవత్స లక్ష్మ్యాంగ! యీ
 వర విప్రానుపదైక పుణ్యరజమీ పర్జింప నీ మేని కా
 భరణం బంటివి, సర్వలోకులకు విప్రక్రేణి మాహాత్యూ మి
 పెఱుంగం జెప్పటకై ధరించితి గదా యెన్నం బవిత్రాకృతిన్!

574

ప అదియునుం గాక,

575

నీ ధర్మమూర్తిని జగత్కర్తృపు నగు నీవు
 ప్రోవంగఁ దగువారిఁ బ్రోవవేసి,
 నవిరళ వేదోక్త మగు ధర్మమార్గ ము
 సన్మార్గ మగు గాన, గత్త్వగూఢ వి
 శిష్టుండ వగుచు నీ జీవసంఘము సేమ
 వరసి రక్షింతు నీదై న శక్తి
 చేతను, ధర్మవిఘాతల దంశించు
 నీకు నుండిత మైన నిగమధర్మ

తే మార్గనాశక విధములు మదికి నింపు
 గావు విప్రులయందు సత్కిరూణ మెఱసి
 ఘనతఁ బలికిన వినయవాక్యములు నీకు
 యుక్త మగుచుండు సతతంబు భక్తవరద !

576

ప అట్లయినం బరులయెడ వినయంబులు పలికినఁ బ్రాధవహని
 యగునని తలంచితివేని,

577

తే విశ్వమున తెల్లఁ గర్తవు, విశ్వనిధివి,
విశ్వసంరక్షకుండై వెలయు నీకుఁ
గడఁగి ప్రాభవహాని యొక్కడిఁ దలఁప
వినయమ ల నీకు లిలలై వెలయుఁ గాఁ 578

తే మునుల మగు మమ్ము తిమోదమునను నీవు,
సత్కరించుట లెల్ల సజ్జన పరిగి
హార్థమై యుండుఁ గాదె, మహాత్మా యొకటి
విన్నవించెద, మీ జయవిజయులకును 579

తే అలిగి యేము శపించి, మంతికంటె
బెడిద మగు నాళ్ల సేయ నభీష్ట మేనిఁ
జేయ వదిగాక సమధిక శ్రీ దసర్వఁ
జేసి రక్షించె దేని రక్షింపు మీశ! 580

వ అట్లయిన మాకుం బ్రయం బగు, గావున ననపరాధులు, నతి
నిర్మలాంతఃకరణులు నైన వీరలకు ననృతంబులు వలికితి మేని
ఁ మృయ్యింప జిత్తింబు కొలది నాజ్ఞాపింపు మని కరకమలం
బులు మొగిచి కృతాంజలులై యున్న మునులం గరుణార్ద్ర
దృష్టిం గనుంగొని, 581

క అనఘుండు భగవంతుం డి
ట్లయెన్ మునులార! వీర లలరక భవవికిం
జని, యచట నసురయోనిన్
జనియింతురు లోభ మోహ సంగతు లగుచున్ 582

క దేవజనాంకి కుపహారిఁ
గావించుచు, నిఖలభవన కంటకవృత్తిన్
జీవించుచు, నాయెడ ను
భావిత వైరానుబంధ భావులు నగుచున్, 583

- క, ఆహవముఖమున నను నతి
సాహసమున నెదిరి పోరి చక్రినిశిత ధా
రాహతిఁ దెగి వచ్చునరు
తాహా మెలర్పంగ నాదు సన్నిధి కంతన్ 584
- వ అదియునుం గాక,
585
- క నను వైరంబున నైనను
మనమునఁ దలఁచుటను నా సమక్షమున మదా
నన మీక్షించుచు నీల్లుట
ననభూత్సక్తులై వసించు రస్మ త్పదవిన్ 586
- క వినుఁ ధీలమీఁద నిఁ కెన్నటి
కిని బుట్టువు లేదు వీరికిని, మీరలు ఎ
ల్కినయట్ల నాదు చిత్తియు
నను దలఁచుం, గాన మీ మనంబుల నింకన్ 587
- ఉ దీనికిఁ జంతఁ దక్కుఁడు సుధీలజనపుంగవు, లన్నఁ బ్రీతులై
యా నలినాసనాత్మజు లనంతసు భావము దా మెఱింగి, పెం
పూసన వేడ్కఁ దెలి తెలివొందిన చిత్తములన్ నుతించి రం
భోనిధికాయి, నార్తజనపోషణ భూషణుఁ బాపశోషణున్ 588
- ఉ ఆ గునకాదు లంతఁ బులకాంకురముల్ నననాత్మ, బాష్పధా
రా సుభగాక్షులై మునిశరణ్యుల రేణువు నగణ్యు దేవతా
క్రేసరు దివ్యమంగళ శిరీరముఁ జూచు తదియ ధామమున్
భాసురలీలఁ జూచి, నవపద్మచళాక్షునకున్ విసముగ్ధులై, 589
- క తమ పలికిన భాషణములు
గమలోదరు భాషణములుగాఁ దలఁచుచు, నె
య్యమునన్ వైష్ణవ లక్ష్మిం
బ్రమదంబునఁ బ్రస్తుతించి, పర మేశ్వరుడేన్ 590

- క ఆమంతిత్తులై తిగ నిజ
ధామములకుఁ జనిరి వారు, ఏడియక లక్ష్మి
కాముఁడు జయవిజయుల నభి
రామంబుగఁ జూచి పలికె రియ మొప్పారిన 591
- క మీ రసురయోనియం దని
వారితొలై జనన మందవలసెను, చే ము
ర్వార బలాఘ్నఁడ నయ్యును
వారింపఁగ నోప విప్పవచనము లెందుక 592
- క అది గాన దనుజయోనిం
బదపడి జనియించి, మద్విష్కలంబై నీ
మది నెపుడు నన్నె తిలఁచుచు
వదలక నాచేతఁ జచ్చిపచ్చెద రిటుకున్ 593
- డి పొం ' డని యాన తిచ్చి వారి బుల్లరొరుహ ప్రిసేన్ర దా
ఖంలముఖ్య దిగ్గంనికాయ కిరీట లసస్మణిప్రభా
మంఠిత పాదపీఠు డు రమారమణీమో దోడ నేఁగఁడే,
నిండిన వేడ్క నేఁగ నిజస్మృత పుణ్యనివారభూమికిన్ 594
- వ అంతి 595
- క నిజతేజోహానిగ జను
విజయులు ధరిఁ గూలి రిపుడు విహ్వలు లగుచు,
ద్రీజగముల సురవిమాన
వ్రజముల హాహారచంబు గ్రొందుగఁ జెలఁగన్ 596
- క వారలె యా దితిగర్భా
గారంబున నున్న వారు, గడిఁగి లిడీయో
దార ఘనతేజ మిపు డని
వారణ మీ తేజ మెల్ల వమ్ముగఁ జేసెన్ 597

ఉ ఇంతకు మూల మా హరి రమేశ్వరుఁ డర్థి నొనర్చుకార్యముల్
 వింతల! సర్వభూతి భవ వృద్ధి వినాశన హేతుభూతుఁ డా
 ద్యంతి వికారి సూన్యఁడు, దయానిధి మీ యెవ మేలు సేయునీ
 చింత దొఱంగి వే చనుఁడు, చేఁజు మీకు మనోర ధార్థముల్”

598

క అని వనజాసనుఁ డాసిన

విని తద్రుత్తాంత మెఱిగి విబుధులు నాకం

బున కేఁగిరి,దితి నిజనా

ధుని మాటలు దలఁచి యపరితోషముతోడన్

599

జయవిజయులు దితియందు శారణ్యాక్ష శారణ్యాశ్శిశువై పుట్టుట

తే ఇంతి దన సుతుల్ నురలఁ గారెంటు రనుచుఁ

దలఁచుచుండంగ సంవత్సరశతంబు

సఁగ, నటమీఁదఁ గనియెఁ గశ్యపుని జేవి

యఖిలలోక కంటకు లై న సుతుల

600

ప అయ్యవసరంబున

601

తే ధరణి గంపించె, గులపర్వతములు పడఁకె

జలధులు గలంగె, దారకావళులు గుల్లె,

గగన మగలెను, మ్రొగ్గె దిక్కరులు, దిశల

మిడుగులు లెగసె, బిడుగులు పుడమిఁ బడియె

602

సీ హోమానలంబుల ధూమంబు లడరెను,

బ్రతికూలవాయువుల్ బలసి పీచె,

దరువు లెల్లెడ విటతాటంబు లై కూలె,

గ్రహ తారకావళి కాంతి మాసె,

బెరసి మొగిల్చి నెల్లవా గుడిను
మొలుగులు ఎల దొడ్డి గొలిచె
స్వర్ణానుఁ డొగి నెల్లమున భానువెల ఎల్లె,
గైకొని చిమ్మచిక్కలు పర్వె,

తే మొనసి కుక్కలు మోచెను మోలెత్తె,
పగలు నక్కలు వాపోయె, కిగము లాత్తె
రవము లిచ్చెను, దేవతాప్రతిను లొరంగె
గన్నులను నశుకణములుఁ గ్రందుకొనెగె

608

క మొదపులు నెత్తురుఁ జీమును
దిదికెన్, గార్దభరవంఁబు భీషణ మయ్యెకే,
మద ముడిగెఁ గరుల కటమాలఁ,
బొదివెఁ దురింగముల వాలముల నివ్వ లొగిన్

604

క గుహలు రొదలిచ్చెఁ, కా ప
గ్రహమిత్రితఁ జెంది వక్రగతులను సౌమ్య
గ్రహములు వర్తించె దు
స్సహతేజో దితితనూజ సుభవ వేళన్

605

మ భయదప్రక్రియ నట్లు కోచిన మహోత్పాతంబు లీక్షించి సం
క్షయకాలంబు కాని, సాధువాన నోగ్ర కూరి దేవాహితో
దయ సంక్షోభముగా నెఱుంగక, సమస్త ప్రాణిసంఘ తము
ల్భయమందెన్, సమత ది యోగిజనము ల్లక్కన్,
బుధేంద్రోత్తమ !

606

ప అట్లావిరభించిన యనంతరంబు

607

మ కులశైలాభ శరీరముల్ దనర రక్షోనాధు లత్సుగ్రాదో
 ర్బల మొప్పం బవఘట్టనకాధర చలింపన్ రత్న కేయూర కుం
 దం కాంచీ కట కాంగుళీయక కిరీట స్వర్ణ మంజీర ని
 ర్బల కాంతుల్ దులకింప, నాత్మరుచిచే
 మందీకృతార్కాంశులై 608

వ డిగ్న సమయంబునం, గళ్యపుండు నిజ తనూభవులఁ జూడం
 దలంచి దితిమందిరంబునకుఁ జనుచెంచి సుతులం గనుంగొని
 మారలబి నామకరణంబు సేయం దలంచి, 609

చ దితి జరంబునందుఁ దన తేజము ము న్నిడినట్టి పుత్రుని
 ద్భూతచరితున్ హిరణ్యకశిపుండను పేరఁ, బ్రసూతి వేర నా
 దితి ముకు గన్న పట్టి రవితేజాని గాంచన లోచనుండు నా
 హితమితిఁ బేరు పెట్టి చనియెన్ నిజనిర్మల పుణ్యహుతిన్ 610

వ అయ్యవసరంబున సతుల తేజోవిరాజితుం డైన హిరణ్యకశి
 పుండు హిరణ్యగర్భ వరదాన గర్వంబునను, దుర్వార పరిపఠి
 గర్వనిర్వాపకాఖర్వ భుజావిజృంభణంబునను, నిఖల లోకపా
 లాదుల జయించి స్వవశం బొనర్చి సంతృప్తాంతరంగుండై,
 యొడునుం దనకు మృత్యుభయంబు లేక నిర్భయుండై సుఖం
 బుండె, దతోద్బయిండైన హిరణ్యకాక్షుండు ప్రతిదివసంబుఁ బండ
 వేదండ శుండాదండ మంగీత భుజాదండంబున గదాదండంబు
 ధరియించి, తన్ను నెదిరి కదనంబు సేయం జాలిన యరివీరునిం
 గానక భూలోకం బెల్లఁ గుమ్మరి, దివంబునకు దాడిపెట్టి,
 యందు సమర విముఖు లయిన బర్హిర్ముఖులం గనుంగొని, వన
 జానన వరప్రదానంబుఁ జింతించి హితులు సెలంగ నహితులు
 గలంగ, మహిత వైజయంతికాదామం బభిరామం బై

వెలుంగఁ, జురణఁబుల ముసూక్తిల మొదలు, నిజదేవా
ద్యుతి దిక్కిలఁ బిల్కఁబిల్కఁ జనుచు చువారి విధిచిత్తు
లయి, దేవతాగణములు గగనున గలఁబడు నుగియి
బోలె నిజనివాసులు లర్కనివాసులు గాచరావాసము
లుంగా నొనర్చి యెక్కడికేనిగ బనిగ, 611

ఉ శౌర్యము వోవఁ దట్టి నజనాథగముల్ దిగ నాడి విక్రమా
దార్య పరాక్రమక్రము దప్పఁగ ధీలి పాతి చక్కఁగా |
శార్యముఁ దప్పి నాటు, లని కైకొని పొచ్చి సుకీ సుపర్వతి
కైక్కిడు వాధిఁ జొచ్చె నతిదర్పితి భారీభూవిజృంభి 612

వ ఇట్లు సొచ్చిన 618

క వరుణుని బలములు దనుకీ
శ్వరు లేజముఁ దేజ చూడఁ గాలక శౌర్య
స్ఫురణము సెడి యెండేనిని
బలుచెం దిజ్జలధి మధ్యభాగమునందున్ 614

క అమరారి విపుల నిశ్శాన్య
సములం బ్రభవించినట్టి జలనిధి కల్లో
లములను విపులగదాదం
దమునం బో నడిచె నతిదృఢం గను శక్తిక్ 615

చ మఱియును సమృద్ధిపథి మధ్యమునకా సురవైరి వెక్కు ఎ
త్సరిములు గ్రీహ సల్పి రిపునై న్యవిదాన శౌర్యసేనా
పరతఁ జరించి, యవ్వరుణపాలితి మైన లన ద్విభావరీ
పురమున కేగి, యందుఁ బరిపూర్ణతి నున్న ఎయోధినాథునిన్ 616

వ ముత్యమును

617

క యాదొగణాధీశుఁ డగుచుఁ బాత శ భు

వసపరిపాలుఁడై తనరుచున్న

వరుణునిఁ గనుగొని పరిహసితోక్తుల

నిట్లచు, “ విశ్వముఁ దెన్నఁ గలుగు

సకల లోకై కపాలకులలో నతిబలా

ధికుఁ డని జగము నుతింపఁ దగిన

శూరుండ, విపులు నీ పౌరుష మొప్పుంగఁ

గదనరంగమున నన్నెదిరి చూడు,

తే నీ భుజావిక్రమంబును భ్రాథవంబు

నడఁతు” నని పల్కుటయు విని యల్లివిభుఁడు

పగతు జనుమును వృద్ధియు బలము నాత్మ

బలముఁ దలపోసి దనుజుతో బవరమునఁ

618

క సమయము గాఁదని, తన చి

త్తమునం గల గోషవహ్నిఁ దాలిమి యను తో

యములం దగ నార్పుచు నుప

శమితోక్తులఁ బలికె దరుజసత్తముతోడన్

619

చ ‘ మనమున శాంతిఁ బూని నియమంబున సంగర ముజ్జగించి దే

ననయము నున్నవాఁడ, నిపు డాహవకేళిఁ జరింపరాదు, నీ

ఘనభుజ విక్రమస్ఫురిత గాఢవిజృంభణమున్ జయింపఁ జా

లిన ప్రతిపీరు లెవ్వరును లేరు ముకుందుఁడు దక్క నెక్కడన్

620

చ గొనకొని యమృతక్షయమునకుఁ బ్రాణమున నొప్పువాఁడ, దా
ననిమొనఁ జెక్కుమాటుఁ బ్రాణముల నులిచియు శక్తిపై
పునఁ సడిసన్న పీఠము భూమి నుంచును నాకు నే
చను, మూడిచ్చుచి నని, కష్టమున నొనఁ జెక్కుచుటకు
621

ఉ నిందకు నోర్చి యా మొనలన్నిటి నొక పీఠమున నీ
పందల వెంటఁబడ్డ కంఠమోర్చికోర్కెనై గో
విందుడు దీర్చుచి నని ఎవేకవిహీనా చుగ నోల్చుచే
నందుల కేగు, మూడిచ్చుచు నొక ముందు నిచ్చుటకు
622

వ అదియునుం గాక, 623

క పురుషాకృతిఁ బ్రతియుగమునఁ
బురుషోత్తముఁ దెవరించి భూరిభుజ వి
స్ఫురణక దుష్టనికాటల
హరియించుచు నుండు మునిగాఁ ర్చితివదుడై 624

ఉ కావున నా విభుం దొడరి కయ్యము దయ్య మొలుగఁ జేసి, ర
క్షోవర! నీ భుజాబలము సొంపఁ జేసి మదినిఁ గూలి సారమే
యావలి కాశయం బగును, వచ్చుటి కిచ్చిది యేగుదేసి నీ
చేవయు లాపు నేర్పడును, జెప్పఁగి నేటికి మీది కార్యములే! 625

చ అని వరుణుండు వల్కిన దురాగ్రహ మెత్తి హిరణ్యలోచనుం
డనయము మానసంబున భయం బొకి యిగతయు లేక, సంగరా
వని నెదిరింతు నేడ మరవర్ధను దుష్టవిమర్దనుఁ జనా
ర్ధను, పనుచున్ వికుంఠనగరస్ఫుట సంవిత్ మార్గవర్తియై 626

- క చను నవసరమున నారద
మునివరుఁ డెదు రేఁగుఁడెంచి ముదము దలిర్పన్
'దనుజేంద్ర యెందుఁ జోయెద,'
వని యడిగిన నారిదుఃకు సతఁ డిట్లనియెన్ 627
- చ సరసిరుహోదరుం దొడరి సంగర మే నొనరించి, యిందిరా
వరుని ననంత్రుఁ డ్రుంచి, నురవై రికులంబుల కెల్ల మోదవి
స్ఫురణ ఘటింపఁ జేయుటకుఁ బూని వికుంఠ పురానువర్తి నై
యరిగెద," నన్న నమ్మునికులాగ్రణి దానవనేత కిట్లనుక 628
- చ "గురుభుజఁ డమృతాత్ముఁడు వికుంఠపురంబున నేఁడు లేఁడు, భూ
భరము వహింప నాదికిటి భావముఁ దాల్చి రసాతలంబునం
దిరవుగ నున్న వాఁ, డచటి కేఁగఁగ నోవుదునేని నేఁగు, మం
దరయుఁగఁగల్గు నీకు నసురాంతకుతోడి రణంబవశ్యమున్ 629
- వారణాక్షుఁడు యజ్ఞివరాహంబగు హరి నెదిరించ పోరుట
- చ అనవుడు దానవేంద్రుఁడు హుతాశను కైవశి మండి, పద్మలో
చను నెదిరించు వేడుకలు సందశి గొల్పు ననల్పతేజఁడై
ఘనగదఁ గేలఁబూని, త్రిజగద్భయదాకృతిఁ దాల్చి వ్రేల్చిడిం
జనియె రసాతలంబునకుఁ ఒండ భూబలదర్ప మేర్పడక 630
- వ చని జలమధ్యంబున 631
- క దివిజారి యెదురఁ దగఁ గన
నవిరళ దంష్ట్రాభిరాము నమరలలాముం
గువలయు భరణోద్ధామున్
సవనమయ స్తబ్ధోము జలదశ్యాముక 632

- వ అయ్యవనరంబున సూకరాశార్యుడైన హరియు 683
- క వనజరుచి నన్నిభము లగు
 తన లోచనయగళ దీప్తి దనరఁ దదాలో
 కనముల దనుజాధీశుని
 తను శాంతి హరింపఁ జేసె దత్తణమాత్రన్ 684
- వ ముఱయు న య్యాదివరాహం ఒవార్యశౌర్యంబున మాఱు లేని
 విహారింబునం బియ్యించు నట్టియెఱి, 685
- నీ తుదయొదళ్ళకుఁ జక్కఁ దునిసి పాఱఁగి మోరఁ
 గలశైలముల ఒమ్ముఁ గొంతదడవు,
 బ్రహ్మాండభాండంబు పగిలి చిల్లులు వోవఁ
 గొమ్ములఁ దాటంచుఁ గొంతదడవు,
 జలధు లేడును బంకసంకలం వై యింక
 ఖుఱిముల వట్టాడఁ గొంతదడవు,
 ఉడురాజు సూర్యుడు నొక్క మూలకఁ బోవఁ
 గురుచి వాలము ద్రిప్పఁ గొంతదడవు,
- తే గునియఁ గప్పించు లఁఘించుఁ గొప్పించు
 నెగయు ధరఁ ద్రవ్వు బొలయంగా నేలు లేఁగి
 దానవేందుని గుండెలు - ట్లిటిల్లఁ
 బంది పెట్టిన రణపరిపంసె యుగచు 686
- వ మఱయును 687
- క కనుగవ నిప్పులు రాలఁగ
 సునిశిత దంష్ట్రాగ్రయుత వసుంధరుఁ జగుచుం
 దన కెదు రేలే గని య
 వ్యసచర మే రీతి నిపుడు వసచరి మయ్యెన్? 688

- క అని యాశ్చర్య భయంబులు
దన మనమునఁ దొంగలింపఁ దనుజాధిపుఁ డి
ట్లనియెఁ భీకర సూకర
తను వొంది చరించు దనుజ దర్పాపహుతోన 689
- క “ఘనసూకర ! మూఢాత్మక !
వనరుహసంభూత దత్త వరదానమునం
గనిన రసాతలగతి భువి
యనయంబును నా యధీన మె వర్తించుకా 640
- క గొనగొని నీ వీ ధరణి
గొనిపోకుము, విడుము, కాక గొని యేఁగుద వేఁ
గొనియెద నీ పాణిముఁ, నై
గొను నా వచనములు, సలము గొన నేమిటికిక ! 641
- క మాయావి వగుచు నిప్పుడు
వాయుక యీ పుడమిఁ జోరభావంబున నీ
వీ యెడఁ గొనిపోఁ జూతువె
యాయత భుజబలముచేత నడఁపక యనుచున్ 642
- నీ అవిరళ యోగమాయా బలంబునఁ జేసి
యల్ప పౌరుషమున నలరు నిన్ను
సర్థి సంస్థాపించి, యస్మ త్సుహృద్భ్రాతృ
కలుల కెల్లను మోద మొలయుఁ జేయఁ,
తెలు నేది మద్దదా శీర్షణ వగు నిన్నుఁ
గనుఁగొని దేవతా గణము లెల్ల
నిర్ములులై చాల నెఱి నశించెద,” రన్న
ని యజ్ఞప్రోత్తి యై వెలయుచున్న

తే హరి సరోజాతథవ ముఖామృతం కల్ల
వచ్చు దురవస్థ శాస్త్రలో ఎంతి కా ది
నిశిత దష్టాగ్ర) లిసితి యై నెగడు ధరి
దేవితో నా ప్పె నా దేవదేవుఁ డ తి

643

క సురరిపు వాక్యాంకుశముల
గురు కుపితస్వాంత్యం దగుచుఁ గొమరాల్ వెసుం
ధరతోడ భీతి నొందిన
కరిణిం గల కరికులేందుగ కరణిం బెలుచన్

644

తే నిశిత సిత దంతచోచులు నింగిఁ బర్వ
గంధి కెడలి భయఁకరాకారి లీల
నరుగు భీషణ మఖవరాహావతార
మొనరఁ దాల్చిన పద్మలోచనుని వెనుక

645

క కరి వెనుకఁ దగులు నక్కము
కరణిం జని దైత్యవిభుడు గదిలి యిటు లనున్,
దురితపయోనిధి తరికిం,
గిరికిన్ ఖరదళిత మేరుగిరికిన్ హాకిన్

646

క “ నిందకు శోయకి లజ్జ
జెందక వంచనను రణముసేసి జయంబు
బొందెద నని తలఁచుచు నీకు
పందగతిం బాట బంటు పరితిమె నీకిన్ ?

647

ప అని యాక్షేపించినం బుండరీకాక్షుండు గోవాద్దీపిత మానసుండై,
648

క తోయముల మీద భూమి న
 నాయాసత నిల్చి దాని కాధారముగాఁ
 దోయజనాభుఁడు దన బల
 మాయతెనుఁజి బెట్టి సురలు హర్షము వొందన్ 649

తే కుసుమముల వృష్టి బోరనఁ గురిసె నంత,
 విభవ మొప్పుర దేవదుందుభులు మొరిసె,
 గడిఁక పీతెంచె గంధర్వ గానరవము,
 నందితము లయ్యె నప్పరో నర్తనములు 650

వ అయ్యవనరంబున న య్యజ్ఞవరాహమూర్తిధరుం డైన కముల
 లోచనండు గనక కుండల కేయూర శ్రవేయ కటకాంగు
 లీయక భూషణ రోచులు నింగి బర్హ సమర సన్నధుండై, 651

చ ఘనగదఁ గేలఁ బూని, మణికాంచన నవ్యవిచిత్ర వర్మ మిం
 పొనరఁగఁ దాల్చి దానవ నియుక్త దురుక్తి నికాతబాణముల్
 దన భున మర్మముల్ గలఁప, దానవహంత నితాంత శౌర్యుడై
 కనలుదు వచ్చు సద్దనుజుఁ గన్గొని రోషవిభీషణాకృతిన్ 652

వ ఇ ట్లనియె 653

మ “విసరా యోరి యమంగళాచరిణి యుద్వృత్తిన్ ననున్ నీ మది
 న్ననయంబున్ వనగోచరం బగు మృగం బంచుం దలం తొర! నీ
 నెనయన్ వన్యమృగంబ యాదు బలియై యే తెంచు నీబోటి
 యీ

శునకశ్రేణి వధింతు నేఁ డనిమొనన్, సోఁ కోర్చి వర్తించినన్
 654

క బలిమి గలదేని నాతోఁ
గలవను నెదిరించి పోరఁ గడఁగుము, నీ కో
ర్కలు నేడు దీర్తు, నూరిక
తి పోయ వికృతములు నగు దురాత్మా! 655

చ విను మది గాక సంగంవివేక విశారదు లైనయట్టి న
జ్ఞనములు మృత్యుచాకినిలు జాల నిష్ఠలు నయ్యు, నీవలెన్
గొనకొని యాత్మసంస్తుతలకున్ ముఁ మందిరో యేల యీ విక
ర్థనములు, బంటుపంతములె, దైత్య కలాధమ! యెన్ని
చూడ గన్ 1 656

మ ధృతిఁ గాతాశమునందు ని వ నడి గొచ్చిన్ గ్రనికై ప మే
నతిగర్వంబునఁ గొందుఁ, జూడుమిదె, దేవారాసిన న్నెన్నె, బా,
గతలజ్ఞుం డన దాఁ యుండి రణముం గావించు, యుష్మత్సదా
వితత ద్రావితు నన్న నే డెదురుమా! వే తీర్తు నీ కోరికల్
657

ఉ ఎన్నఁ బదాతిం గాధముల కెల్ల విభుండవు, పోటుటై
నన్ను రోకోన్వ నే డెదిరినన్ భవదీయఁబంబు న యువున్
మిన్నక కొందుఁ జూడు, మిది మేరగ మేదిని వీరిదైత్య మై
నన్నకు నెక్కఁ జేసెన నవార్జనరాశ్రమ విమంబునన్
658

చ నను నెదురంగఁ జాలిన భుసంబగు క్రౌంచము క్షౌణ్ముక్ బలం
బురు గలదేని నిల్పు నణఘామిని, నీ హితులైనవారికిం
గనుగన కాష్టపూరములు గ్రమ్మంగ మాన్పఁగ నోపుదేనిఁ జ
య్యనఁ జనఁ బొమ్ము దానవకలాధమ! యూరక ర్ష లేటికిన్
659

క నను నిట నా గాపించెడి
 నని చలితి, వంతవాఁడు వాడువు, నీకున్
 నానైన చుట్టములఁ బొడి
 గని రా, యిదె యముని పురికిఁ గాఁపుర మరుగన్ 660

మ అని యిట్లుంగి సహోరుహోక్షుఁడు హిరణ్యాక్షుఁడ విడంబించి వ
 ల్కిన హస్తోక్తల కుల్కి రోషమవ సంగీభూత చేతస్కుఁడై
 కనుఁగ్రవన్ మిడుగుల్లు సాలఁ బొడమంగాఁగిన్ఘమై దోక ద్రా
 క్కిన కృష్ణేశ్వరగి రాజు మాడ్కి మదిలోఁ గీడ్పుటు వాటిల్లఁగన్ 661

క చలితేంద్రియుఁడై నిట్టూ
 ర్పులు నిగిడించుచును బొమలు మునివడ నోపా
 కులమాఁగుండై గదఁ గొని
 జలజాక్షున కెదురు నడిచె సాహస మొప్పన్ 662

వ అత్తటి హిరణ్యాక్షుఁడతి భయంకారాకారుఁడై 668

మ గద సారించి మదాసురేంద్రుఁడు సమగ్ర శ్రోధుఁడై
 మాధవున్
 గుడియన్ వ్రేసిన, వ్రేటు గైకొనక రక్షోహంత కౌశ్యోన్నతిఁ
 గడఁగేలక ధరించె, దాని దునుకల్ గావించినక దైత్యుఁడు
 న్మదఁడై యొక గదన్ రమావిభున భీమప్రక్రియన్
 వ్రేసినన్, 664

చ అది దనుఁ దాఁకమండ దనుజారి గదారణ కోవిద క్రియా
 స్పద కరలాఘవ క్రమముఁ బైకొని చూపి విరోధి పేరురం
 బదరఁగ వ్రేయ, వాఁడు వివశాకుల భావము నొంది, యంతలో
 ముదిఁ దెలివొంది వ్రేసి రిపుమాన విమర్దను నా బనార్దనున్ 665

వ ఇట్లు దలపడి యన్యోన్య జయశాంక్షల నిత లేనది సుంగితరంగ
తాళితంబు లగు నక్షత్రోత్తర సముద్రంబుల కాద్రోబునఁ,
బరస్పర శుండాదండి ఘట్టిత మదాంధ గంధ సింధుర
యుగంబు చందంబున, ఇోషభీష గాటోపంబులం వలపడు బెబ్బ
లుల గబ్బున నతిదర్పాతిలేకంబున నెదిర్చి అంశులు పై చు
మదవృషభంబుల రభసంబున, నసహ్య సింహాపరాక్రమంబున
విక్రమించి పోరునెడి, హిరణ్యాక్షిగాడు నవ్యమ డిల భ్రమ
ణంబునం బరివేష్టించినం బుండరీకాక్షుండు దక్షిణమాడల భ్రమ
ణంబునందిరిగి వివేక్షు వక్షిం బళనిసంతాకిం బగు గదాదండబునం
బగిల్చిన, వాడు దెప్పటి తెలివొంది లేది, దనుజపరిపంథి
ఫాలంబు నొప్పించె, నప్పు డిమ్మేటి వీరులు శోణినిశ్చింతాంగు లై
పుష్పితాశోకంబులం బురుసించుచుం, బాయుచు డాయుచు
నేయుచు రోయుచు నొండొరుల రుధిరంబు లాఘ్రాఘ్రాణించుచుఁ
దిరస్కార పరిహాసోక్తుల నిచ్చుచుఁ బోరు సమయంబున న
మృహాబలుల సమరంబుఁ జూచు వేడ్కఁ బద్మసంభవుడు నిఖిల
ముసంద్ర సిద్ధ సాధ్య దేవగణంబులతోడఁ జనుడెంచి ధర్మి
నిమిత్తంబున నసురవరునితోడం బోరు యజ్ఞవరాహున
కిట్లనియె 666

ఉ “అందితదివ్యమూర్తి! పరిమాత్మక! యీ కలుషాత్ముడైన న
క్రంచరుఁ డిస్మదీయ వరగర్వమునన్ భువనంబు లెల్లఁ గా
రించు మడించి, యిట్టి విపరీత చరిత్రునిఁ ద్రుంప కిట్లుపే
క్షించుట గాదు, వీని బలిసేయు వసుంధరకన్ శుభం బగున్
667

క బాలుడు గరమున నుగ్ర
వ్యాళము ధరియించి యాడు వడపున రక్షః
పాలునిఁ ద్రుంపక యూరక
పాలాచ్ఛుట నీతియే, శుభవృద్ధి! యింకన్ ? 668

వ ఆదియునుం గాక

669

మ ఆనభా! యీ యభిషిక్తుహూర్తమున దేవారాతి మర్దింపవే,
ననయంబుకే ముఁ దైత్యవేళ యగు సంస్కృతాల మే తెంచినన్
ఘనమాయూ ఒలకాలి యై, దనుకే ఖండి పఁగా రాదు, గా
వున నీ వేళన త్రింపు నజ్జనహిత పోదోగ రక్తుండ వై”

670

క అని సరిసిజగర్భుఁడు వ

ల్కిన వచనము లర్థి విని నిలింపులు గుంపుల్

గొని చూడ నస్మి తానన

వనజము సెలువొంద వసురవరు కభిముఖుఁ డై

671

తే పుండరీకాక్షుఁ డయ్యును భూరిశోష

నిరతిఁ దరుణారు శాంభోజ నేత్రుఁ డగుచు

ఘన గవాదండ మెత్తి రాక్షసుని హనువు

నుగ్గిగతి మొత్తి, వాఁడును నోసరించె

672

క పరవశి దిగిసుతుఁ డతిభీ

కర గదఁ జేఁబూని చిత్రగతులను బద్ధో

దరుఁ డాసి చేతి గద నా

గరిమునఁ బడ నడిచె శామగర్వ మెలర్చున్

673

వ అంత

674

తే హరి నిరాయుధుఁ డైన, సురారి సమర

ధర్మ మాత్మను దలఁచి యుద్ధంబు దక్కి

నిలిచి చూచుచు నుండెను, నింగి యమర

వరుల హాహారవంబుల భరితమయ్యె

675

క సరసిజనేత్రుడు వచునే
శ్వరు సంగర ధర్మమునకు సుధికశౌర్య
స్ఫురణకఁ దన చిత్తంబునఁ
గర మాశ్చర్యంబు గొడి కఁక దలిర్పిన్, 676

మ కుతలోద్ధర్తి మనంబునం దలఁచె రత్నోరా డ్విధార్థంబుగా
దితిసంతాన కులాటవీ మహితి సందీప్తప్రభా శుక్రమున్,
సతతోద్య జ్ఞయశబ్ద సన్మృది భాష్వచ్ఛక్రిమున్, సంతతా
శ్రిత నిర్వక్రిము, గా లితి ప్రకటధాతీ చక్రిముం, జక్రమున్. 677

వ అదియునుం బ్రచగడి మారాండమండల ప్రభాపటల చటుల
విద్యోతమానంబును, బునుట జ్వలికాపాస్త్ర సమస్తపవిత్రా
రాతి బలాఖర్వ దర్వార బాహగర్వాంధకారంబును, ససహ్య
కహకహని దాధరీశ్చిత సాగరఘోరంబును, సకలజేవతాగణ
జేగీయమానంబును, సనంతతేజో విరాజితంబును, నిజప్రభా
పటలపూరిత బ్రహ్మాండ కటాహంబును నై రయంబునం జను
దెంచి దనుజారి దక్షిణ కరిసగోజంబు నలంకరించిన, నా
శుభాంగుడు రిధాంగి పాణి యై వివంబున సమరగణంబులు
జయజయ శబ్దంబులు ఎలుక నసురవిభున కెదురు నడచిన 678

క పొడగని దనుజుఁడు పెదవులు
దడువుచుఁ బొలిగోని బంటులిసమున బీరిం
బుడుగక భీషణగదఁ గొని
యడిచెన్ మఖమయవరాహు నమితోత్సాహాన్ 679

క త్రిదశారి వన్ను వేసిన,
గదఁ బదముగఁ జోవఁ చిన్ని, కిమలాక్షుఁడు పెం
పొదవఁగ మనమున మోదము
గదురఁగ లేసగవు పదనకమలముఁ బొదవన్, 680

వ ఇవ్విధి స గద జోపం దన్ని యనువిభునితో నిట్లనియె

681

చ "ఘ ౧౭౯ కేలఁ బూని భుజగర్వ మెలర్పంగ నన్ను సంగరా
మ నెదింగు రాం యనివారణ, దైత్యశలేశ్వరాధమా ।"
యసవుడు వాఁని నుచ్చి గద సగబుజనాభుని వ్రేసె వ్రేసినం
దనుజుఁడేది పట్టికొనె, దాక్షుఁడహీదుగ్రిని బట్టుకై వడిన్

682

క దితిబాఁడు దిన బల మపగ్రితి

హతశేఁం డగు సహాయహతిని శౌర్య

న్నతిమీఁదఁ బెట్ట కుండుట

మతి నెఱిగియు బెనఁగె దురభిమానము వేర్చిన్

688

వ అంత

684

నీ కాలాసల జ్వలజ్వాలా విలోల క

రాళ మై పెంపొందు శూల మగది,

సురవైరి యుజ్జ నూకర గూపధరుఁడై న

వనజనాభునిమీఁద వైవ, నదియు

సద్విశో త్తముమీఁదఁ జపలతఁ గావించు

సభిచారకర్మంబునట్లు బెంకు

పడి పఱతే గని, పద్మోదరుఁడు దాఁ

జక్రధారాహతిఁ బండవిక్ర

తే మమున నడుమన వడిఁ దుగ్రించె, నమరభర్త

మహిత దంభోభిచే గరుత్మంతు పక్ష

మతిరయంబునఁ దుగ్రించినగతిఁ తెలంగి,

సురలు మోదింప, నసురులు సొంపు డింప

685

వ అయ్యవసరంబున సయ్యసుర దన శూలంబు చక్రంబుచేత
నిహతిం బగుటం గని, 686

క దితిజుడు రోహిద్రుఁడై
యతినిష్ఠుర ముష్టిఁ బొడిచె వారి, నా లోకో
న్నతుఁ డొప్పెఁ గుసుమమాలా
హతి నిగ్గజరాజుఁ జోలె నశిదర్పిఁడై 687

మ హరిమీదఁన్ దితిసంభవుండు ఘనమాయాకోట్లు పుట్టించినన్,
ధరణీచక్రము భూరిపాంసుపటల ధ్వంతంబునం గప్పె ధీ
కర పాపాణ పురీష మూర్తి ఘనదుర్గఃపాస్థి రిక్తావళుల్
గురిసెన్ మేఘము లక్ష్మివీధిని సహస్రోభక్తియాలోల మై 688

వ మఱియును 689

చ తవిలి విముక్తకేశ పరిధానము, లుగ్రకరాళ దంత తా
లుపులును, రిక్తకోచనములుం గల భూత పితౄచ డాకినీ
నిమహము లంతోత్తమున నిల్చి నిజాయుధపాప లై మహా
రవముగ యత్ని దైత్యి చతురంగబలంబులఁ గూడి తోడినన్,
690

వ అంత 691

క తిగ్గవసపాదుం డగు నా
బిసమహానేత్రుండు కోకభీకర మగు నా
యనురాధిపు మాయా విని
రసగళరగ యై శత్రురాజముఁ బనిచెన్ 692

క ఆ చక్రభానదీప్తి ధ
రాచక్రమునందు నిండి రయమున నమ్మా
యా చక్రము నడఁగించెను
నీచక్రముఁ డైన యామిసీచరు నెదురకే 693

మ దివి నిందాద్రుల సంతాప హామెలు మృత్యుమూలం
 బవిసంతాప కళావాక్తరులు గుణిలమై వానదా
 నవలోకములకు మృత్యువైపున గుఱి వాటిల్లగా
 భువి మూలం వానదా మూలం వానదా - గావనీ 699

క బుడిబుడి నెట్టు గిరికించు
 నెడియాపము చాల్చి గుఱి వెలి 699
 బడి పండ్లు గీటుకొనుచును
 విడిచి గిరిమును నెట్టును పండ్లు 700

శే పరిన దనుజేశ్వరుని జూచి పద్మసూత్ర
 వాది దివిజులు వెలుగంది రాత్రిలందు
 నితడు వొందుట యెల్లాలో యీ యవ్వ
 నని తలంచుచు మఱియు నిట్లనిరి వరుస 701

మ వరయోగిందులు యోగమార్గము నెఱ్ఱునిక మనోవిక సు
 స్థిరతన లి గళరీర భంగమున చిందితు రా పంకజ
 దరు పాణ్యాహారి దర్శనాంబురువామూర్త దర్శించుచుం జచ్చెదు
 ర్భరి తో త్రంసుడు దైత్యవల్లభుని లాభాగ్న్య 702

చ సమమతి వీరు దైత్యకులశాసను పాపమూర్త ముసీంద్ర శా
 పమున నికృష్టజన్మమున పైకొని పుట్టియు, నేగు విష్ణుచే
 సమయుట జేసి మీది నగు జన్మమునన్ జలజాతు నిత్యవా
 సమున వసించు, రెన్నటికి జాపును బుట్టువు లేవు వీరికి 703

- జ అని వెఱుగు నొంది పావన
తను వొందిన యట్టి వి చ తామర నాట్య
స్నమిషముని యోగిజనా
వనవత్సన్ దనుజ కరటివరి వార్ధిక్షున్ 704
- వ కనుగొని, 705
- చ వనజదళా! యీ జగతివారిల మర్మము లీ వెఱింగి యీ
సున బగ బట్టు నీ దివిజగదనుఁ జంపితి గాన యింక శో
ధన మగు' నంచు చాక్షులు ఫాలములం గిదియించి,
యందఱున్
విసమితై నుతించిరి వివేకవిశాలనిఁ బుణ్యశీలునిన్ 706
- వ అంత 707
- చ సనవరాహమూర్తి సురశాత్రుఁ ద్రుంచినమీఁద భారతీ
ధవముఖ దేవతా మునికడంబము దన్ను నుతించునట్టి సు
స్తవమున కాత్మిలోనఁ బ్రమద బున బొంది, సమగ్ర మంగళో
త్సవము దలిర్ప నందఱఁ బ్రసాదవలొకన మొప్పఁ జూచుచున్,
708
- చ అరిగె వికుంఠామమున, క మృదాతోత్సవనూచకంబు గా
మొర నె సుపర్వదుందుభు, లమోఘము లై ధరణీతలంబునం
గురిసె బ్రహ్మవృష్టి, శిఖకుండము లెల్లడఁ దేజరిల్లె, భా
స్కర కళిమండలంబులు నిజద్యుతితో వెలుంగొండె నత్తటిన్
709
- క అని యీ పుణ్యచరిత్రము
వనరుహసంధవుఁడు ద్విదివవాసులకుం తె
ప్పినయది మైత్రీయుఁడు ఎదు
రున కెఱిగించిన విధంబు రూఢము గాఁగన్ 710

క శుకయోగి పర్వీ త్తైస
కకుటిలగుతి నెఱుగఁ జెప్పె నవి మార్గము శౌ
నకముఖ్యులైన మునివరు
లమఁ దెలియఁగఁ జెప్పె ముముక్షుని ముప్పక 711

వ ఇవ్విధంబుల మైత్రేయుఁడు స్వప వి విరుదుడు
సంతసిల్లెనని, 712

క అనఘం బగు నీ చరితము
వివిగఁ బరించిన లభించు విశ్రుతికీర్తి
పనజోదరు పదభక్తియు
మురుళొని యిహపర సుసౌఖ్యములు జనములకన్ 718

ప అని చెప్పి వెండియు నూతుండు మహాక్షల కీట్లనియె నట్లు
పరీక్షి స్మరేందుండు శుకయోగిండుగి ననుం గొని,
మునిందాగి హిరణ్యాక్షి విభాసంతరింబున పసుంధర సమస్థితి
బొందిన విధంబును, స్వాయంభువ మనువుం బుట్టించిన యనం
తరంబున విరించి దిర్యజ్ఞాతి జంతుసృష్టి నిమిత్తంబులైన
మార్గంబు లెన్ని సృజించె మహాభాగవతోత్తిముం డయిన
విరుదుంబు, గృష్ణున కపకారంబు పలించిన పాపవృత్తులగు
ధృతరాష్ట్రపుత్రులం బాసి, జనకుం డగు కృష్ణద్వైపాయను
నకు సముం డగుచు, దన మనోవాక్యాయ కర్మంబులు గృష్ణు
నంద చేర్చి, భాగవతిజనోపాసంకుడై పుణ్యార్థి శేవాసమాలభి
యకో విగతకల్మషుం డగుచు మైత్రేయ మహాముని నేమి
ప్రశ్నంబు లడిగె నవి యెల్లం దెలియ నానతి మృనిన రాకేండు
నకు శుక యోగిండుగఁ డిట్లనియె 714

సీ విషలాత్మైః శైవ్యైః వ్యిక్తుః శుభ్రైః మైత్రేయ
మునివైః జూచి యిష్టసియైః బ్రీః
‘జతుర్భిః’ సల ప్రజాపతిః ప్రాసాదైః
జలజగర్భైః పృథ్వీమందు
మురు ప్రజాపతిం ను బ్రీచి నైశియుః
జత్తుకుం దేవి సృంపః చలఃచె?
మును సృజించిన మట్టి మును లక్ష్మరీచ్యావ
లక్షణ నాడేశ గాగ్ధ నిలిస

తే యస్మిన్ శిష్య సృజించిరి? యథలజగము
మెఱసి మ వాసు భార్యాసకేసు లగుచు
నేమి స్మయించి? రదిగాక కామినులను
బాసి యేమి నృజించి రా భద్రయశులు?

715

క అందఱుఁ దమలో నైశ్యముఁ
జెందిన వో నేమి దగ సృంపిరి? కరుణ
కందళిత హృదయ! యిన్నియుఁ
బొందుగ నెఱింగింపు మయ్య ॥ ధనుత నాకున్ ”

716

చతుర్ముఖం దేవరూప యశాది దేవతాగణ స్పష్ట

సీ అనిన మునీంద్రుఁ డిట్లనియె “శివాదృష్ట
పరుఁడు సూర్యాయుక్త పురుషవరుఁడు
గాలాత్మకుఁడు వను కారణంబున నిగ్ని
కారుఁడై నట్టి జగన్నివాసుఁ
డాది జాతక్షోభం దయ్యె, నమ్మేటి వ
లనను గుణక్రియంబును జనించె,
నా గుణక్రియమునం దయ్యె మహత్తత్త్వి
మది రజోగుణ హేతు వైన దాని

తే యం దహంకార మొగి ద్విగుణాత్మకమునఁ
బొడమె, మఱి దానిపలనఁ గ్రహిత మయ్యె
బంచితన్మాత్రి, లందు సంభవము నొందె
భూతపంచక మీ సృష్టి హేతు వగు

717

వ అవియును దమలోన బ్రత్యేకంబ భవవనిర్మాణ కర్తృత్వమునకు
సమర్థంబులు గాక, యన్నింటి సంఘాతమునఁ బాంచభౌతికం
దైన హిరక్తాయాండంబు సృజియించె, నదియును జలాంతర్వ
ర్తియై పృథ్వి బొందుచుండె, నంతి

718

నీ నారాయణాఖ్య నన్నది నొప్పు బ్రహ్మాంబు
సాహస్ర దివ్యవర్ణంబు లోలి
వసియించి యుండె నా వానిదేవుని నాభి
యందు సహస్రసూర్య ప్రదీప్తిఁ
దనరుచు నకల జీవ నికాయయుత మగు
పంకజాతంబు సంభవము నొందె,
బరంగంగ నందులో భగవ దధిష్ఠితుం
డై స్వరా ట్టుగు చతురానమంబు

తే జనన మందెను, దత్తద్వసంభవుంబు
నామ రూప గుణాది సంక్ష సమేతుఁ
దగుచు నిర్మాణ మొనరించె నఖిలజగము,
వనజాండు నిజచ్ఛాయవలన మోయు

719

నీ తామిరమును నంద తామిరమును దను
మును మోహనము మహామోహనంబు
నను పంచమోహ దూపాత్మక మైన యు
నిద్య బుట్టించి, యవ్వేళి దనకుఁ

నది తమోఽయదేహానుని తి రోసి ధాత
 నై నపు ం ద్రిం , ధాత్రిముక్త
 దేహానుని తి త్తి యల కావాస
 మును గా మయము నయ్యెను దల ప,

తే న దుగో యక్ష రక్షస్సులన జనింప
 వా కప్ప మి య్తి మల్ వజ్ర గొండ
 తా చత్వర్ముఖ భక్తగో ముని, కొండ
 అని రక్షిగో ముని తిగి గాడి గంత

720

వ ఇట్లు వలగచు భక్తింబువారి లయి ధాత సన్నిధికి జరిన
 నతిండు భయ విహ్వలుగడై, యేను మీ జనకుండను, మీరలు
 మత్పుత్పులరు, నన్ను హింసింపకుం” డనచు “ మా మా
 జక్షుతి రక్షత యను క్షేంబులు పలుకం, దన్నిమిత్రంబున
 వారలకుం గ్రహంబున యక్ష రక్షి నామంబులు ప్రకటంబు
 లయ్యె, వెండియుం బ్రభా విభాసితం బైన యొక్క కాయంబు
 ధరియించి సత్విగుణ గర్జులుం బ్రభావంతులు నగు సుపర్వ
 లం బ్రముఖులగా గృహియించి తిత్తిభామయ గాత్రవిగర్జ
 నంబు సేసి, నది యహోహంపై దేవతావళికి నాశ్ర
 యంబయ్యె, మి యు జనునంబువలన నతిలోలుపు బైన
 యనురులం బుట్టింప, వార లతికాముకు లగుటంజేసి య
 య్యజాని తేరి విభునకర్మం బపేక్షించిన, విరించి నగుచు నిర్లజ్జ
 లయిన యనురులు దనమెటం దగులం జూచి, ప్రసన్నాత్రి
 హుంకను భక్తజనానుభూప సందర్శనండును వైన నారాయ
 ణుం తేరి తిత్వాదంబులకు బ్రణమిల్లి యి ట్లనయె

721

క “ రక్షింపుము రక్షింపుము

శ్రేష్ఠింపక, కనుక శక్తిల మ దాక వి

శ్వ శ్రేష్ఠంకరి కను విట

దక్షిణ సి యాజ్ఞ నేను కల వి నగునన్

722

తే ఈ ప్రజానృప్తి కల్పనం బే నొసర్చి,

నందుఁ బాపాత్ములైన యీ యనురు లిపుడు

నను రమింపఁగ దాయ వచ్చి గలంగి

యిటకు వచ్చితి ననుఁ గావు మిథిచరిత

728

వ అదియునుం గాక లోకంబువారిలకుం శ్లోకంబు లొనరింపం,

శ్లోకంబునం బొంది వారిల శ్లోకంబు లపనయింపను నీవ కాక

యిదిగలు గలరే యని స్తుతియించినఁ బద్మజా కార్పణ్యం

బెఱుంగ నవధరించి వివిత్తభ్యాన్ దర్శనం దిగుచు, “ గమల

సంభవ ! భవన్లోరి తినుత్యాగంబు నేయు” విని యానతిచ్చిన

నతండు కట్ల చేసి, నఁది నదియను

724

నీ నవ్యకాంచన రణస్థానూపురారావ

విలసిత పాదారవిండయుగళ

కాంచీకలాప సంకలితి దుఃఖాల వ

ప్రస్ఫురి పులిగ నిత మ చి మ

రాజితాన్యోగ్ కృత పీఠ కరి గభ

పృథురుచభారి కః పివలగ్ని

మదిరా రస స్వాద మద విలూతి చారు

సిత నవవికచ రాజీవయ ,

తే యపరప క్షుప్తమీ శశాంకాభ కటల,

మదవ దలికల రుచి నోపమా చికర,

లలిత చంపక కుసుమ విలాస నాన,

భాన భీలావలోకన యజ్ఞపాణి

726

క అనఁ దగి సుధామూపం
 యు లల౯ రిన్న మపుగు ఎట్టిన దానిం
 గనుగొని నానిపు లుప కూ
 వాన మొగిఁ గావించి పలికి రిందానిఁ దమనోక 726

క “ ఈ సౌమియాగ్య మీ ఎయ
 నీ సౌందర్య క్రమం నీ ధైర్యాలు
 నీ శాఖాగ్య విశేషము
 నే లులకుఁ గలకు మోడనిది చిత్రిమగుక 727

చ అని వెఱుగొని య స్థనుఱు లుచరు ని ట్లని “ రీ తలోదరిం
 గని మని మి తినుఱును గాముకవృత్తిఁ జరించుచుండఁగా
 మనయెడి దీని చిత్తియుర మక్కువ లేమికి నేమి హేతువో?”
 యని బహుభంగులం బలికి యా ప్రమదాకృతి యైన
 సంధ్యతోన్ 728

క కదలీ స్త్రుభోరువ!
 యే కుల, మే జూచిదాన, వె వ్వపిసుత ? వి
 స్త్రీకాలతంబున నచ్చట
 నే కారణమునఁ జరించె దెఱిగింపు తగన్ 729

క భవదీయ చారురూప
 ద్రవిణ లసత్పూర్ణ భూమిఁ దగు మోహమునం
 దివిలిన దుర్భలను మముఁ
 గవయపు పుష్పాస్త్రు బాధ ఘమయ్యెఁ గదే !” 730

చ మఱియుఁ దదీయసౌందర్యం బుగ్గడింప నలవి గాక చింతించుచు,
 731

నీ గురుకుచభార సూకుచితానలగ్నంబు
 దనరాసు చాకాశంబు గాగి,
 లలితపల్లవ పాతిలముగఁ జెన్నెందు
 చెండు పొన్నెండు గాగ
 సలలిత సీలచేశల పృథ్వీ ధమ్మిన్
 ఒంథంబు ఘన తమఃపటలి గాగఁ,
 బ్రవిమలతరి కాంతభావ విశోకన
 జాలంబు దార కాసమితి గాగఁ,

తే గడఁగి మైపుతఁ సాంధ్యరాగంబు గాగఁ,
 నంగనాకృతి నొప్ప సంధ్యావహుటిఁ
 గదిసి, మనముల మోహంబు గడిలుకొనఁగ
 నసురు ఒండఁగ గూడి యిట్లనిరి మఱియు

782

క వెలయఁగఁ బద్మం బేక
 స్థలమున నే యొప్పుఁ గాని, త్వ త్వదవద్ధం
 బిల బహుగతుల ననేక
 స్థలములఁ దనరాగుఁ గాదె తరుణాబ్జముః॥

798

క అని దనుజులు దను మనముల
 ననురాగము లుప్పతిల్ల నందఱు నా సం
 ధ్యను బట్టికొని, వనం
 ననుఁ డప్రమ హృదయమందు సంసమంబె

784

క సరసిజ భవుఁ యెడఁ దన
 కర మాప్రూణింప నపుడు గింధర్వులు న
 స్సరసలుఁ బుట్టి, ధాకియుఁ
 బహుడి నాత్మీయ తిరువుఁ జూసిన, నదియు

785

వ చంద్రికాయావంతై వ దన్తాత్రింబు విశ్వావసు పురోగములగు
 గిరిధర్వాపు గణాంబులై నిరి, వెండియుం గమల
 గిర్భుండు తండ్రిన్మాద జృంభితా నిద్రాయాపం బైన శరీ
 రంబు దాల్చి పిశాచ కుల్యక సిద్ధ హరిగణంబులం బుట్టించిన,
 వారలు దిగంబరులు ముక్తకీతులు సయినం జూచి, భార
 లోచనంబులు ముకుళించి తన్మాత్రింబు విసర్జనంబు గావించిన
 వది వారలు కైలాసరి వెండియు నజండు దన్ను నన్నవంతు
 నింకా జూపించి యదృశ్యదేహంబును చిత్త సాధ్య
 గణంబులం బుట్టించి, వారలు దమ్ముల బుట్టించిన యదృశ్య
 శరీరంగునకుం గార్యంబగు దేవభాగంబుల కైకొనినం, దత్తా-
 రణంబునం బిత్తి సాధ్యగణాంబుల నుద్దేశించి శ్రాద్ధంబుల హవ్య
 కవ్యంబు లాచరింతురు, వాఁయును 786

సీ సజ్జనస్తుత! విను, చతురతఁ బంకజా
 సనుఁడు దిశోధానశక్తివలన
 నర సిద్ధ విబుధ కిన్నరులను బుట్టించి
 తవిలి వానికి దిశోధాన నామ
 భేయ మైనట్టి గూఢ దేహంబు వచ్చెను,
 వెండియు భారతీవిభుఁగు నవకుఁ
 బ్రతిబింబ మగు శరీరమునఁ గిన్నరులఁ గిం
 పురుషులఁ బుట్టింపఁ, బూని వారు

త భార్యప్రతిబింబ దేహమున్ దాల్చి వరుస
 నిద్రాత్తిద్వరు గవగూఢి యింపు లొదవ
 బ్రహ్మపరమైన గీతముల్ వాడుచుండి,
 రంతఁ బుణ్యసంభవుఁ డాశ్రిలోన

క తన శృష్టి వృద్ధి లేమిఁ
గనలుచు శయనించి చింతిఁ గొనఁచెను
గొనఁగొని కదలిఁ పగ రా
లిని కోమము బుగ్గించి వ్రేలి నువ్వు 738

క వనజబాడు దన్నుఁ గృతకృ
త్యునిఁగా భావించి యాత్మఁ దుష్టి వహింపన్
మనమున నిఖిల జగత్పా
వను లగు మునుల ద్రిలోకవరుల సృజించెన్ 739

సీ పుట్టించి వారికి బురుషరూపం బై
తన దేహ మిచ్చినఁ, చలి వారు
గనుఁగొని మున్ను పుట్టినవారిఁ గూడి యా
వనజగుంధపున కిట్లనిరి " దేవ !
యఖిల జగత్సృష్ట వైన నీచేతఁ గా
వింపంగఁబడిన యీ వికతి నుశృత
మాశ్చర్యకరము, యజ్ఞాది క్రియాకాండ
మీ మనుష్యుల నుం దీడ్చిమయ్యెఁ,

తే ద ధర్మార్థములు మాకుఁ దవలి జిహ్వా
లందు నాస్వాదనములు సేయంగఁ గలిగె,
ననుచు మనముల హర్షంబు లతిశయిల్ల
వినుతి సేసిరి భారతీవిభుని, మఱియు 740

వ వరతపో యోగవిద్యా సమాధియై బగుచు ముసి వేష
ధరుండును హృషీకాత్ముండును నై ముసిగణంబులం బుట్టించి,
సమాధి యోగైశ్వర్య తపో విద్యా విరక్తి యుక్తం బగు
నాత్మీయ శరీరాంశంబు వారికిం గ్రహింపను నొక్కొక్కనికి

నిచ్చె, నని మైత్రేయుడు పెప్పిన విని విడురుండు పరమా
నందంబునం బొంది గోవిందు చరితారవిందంబులు జెందంబునం
దలంచి వెంటియు మైత్రేయునిం బొంది యిట్లనయె 741

సీ “ వరగుణ! స్వాయంభువ మనువంశం విః

బరమనమ్మతము దప్పదు తలంపఁ,

గొనకొని తద్వంశమున మిథునక్రియఁ

జేసి ప్రజావృద్ధి జెప్పి తీవు,

అదియును గాక స్వాయంభువ మనువుకుఁ

బూని ప్రియవ్ర తోత్రానిపాదు

లను నందనులు గల రంటివి, వారు గ

ప్రదీపవతి యైన ధాత్ర నెల్ల

తే ధర్మచూర్ణ బు లేమియుఁ దప్పకుండ

ననఘు లై యెల్లు పాలించిరయ్యో వారి

చరితి మెల్లను సత్కృపా నిరతబుద్ధి

నెఱుంగ వినిపింపు నాకు మునీంద్ర చంద్ర!

742

వ అదియునుం గాక త న్మచుపుత్రియు యోగలక్ష్మణ సమేతయు
నగు దేవహూతి యను కన్యకారత్నంబును స్వాయంభువుండు
గర్తమునకు నే విధంబు ర జెల్ల చేసి నా దేవహూతియందు
మహాయోగి యయిన కర్తముండు ప్రజల నేలాగునం బుట్టించె
నదియునుం గాక కర్తముండు రుచి యను కన్యను దత్తుప్రజా
వతి కిచ్చెనని చెప్పితి, వా రుచియందు న మృహత్కృం డీ సృష్టి
యేలాగునం బుట్టించె నవి యన్నియుఁ దెలియ నానతియ
వలయు” నని యడిగిన విడురునకు మైత్రేయుం డి ట్లనయె 743

- "ర్థిమి (డి భగవదనుష్ట పది౨ దేవహూతి" బెండ్లియాడుట -

క "విను మనఘ! కృతియుగంబున
మునినాథుం డయిన కర్ణిముఁడు ప్రజల స్మరిం
పను వనజసంభవునిచే
త నియుక్తుం డగుచు మది మ దము సాధిల్లన్, 744

తే ధీరగఁఁడు సరస్వతీ తీరమందుఁ
దవిలి పదిచేల దివ్యవత్సరిము ౨౦లిం
దపము సేయుచు నొకనాఁడు బవనమాధి
నుండి యేకాగ్ర చిత్తుఁడై నిండువేడ్క, 745

క వరదుఁ బ్రసన్ను మనోరథ
వరదాఁ నుశీలు నమరవంద్య రమేశున
దురితివిదూరు నుద్భవ
కరుఁ బూజించిన నలండు కరుణాకరుఁ డై 746

వ అంతరిక్షంబునం బ్రత్యక్షం బైన 747

సీ తరణి సుధాకర కిరణసమంచిత
సరిసీరుహోత్పల స్పృశిలాసుఁ
గంకణ నూపుర ధ్రువేయ ముద్రికా
హార కుండల శిరీటాభిరాముఁ,
గమనీయ సాగరకవ్యకా కాస్తుభ
మణిభూషణోద్భాసమానవత్స,
సలలిత దరహాసచందిక్రికా ధవళిత
చారదర్పణ విరాజత్కపోలు

తే శంఖ చక్రి గదా ఎచ్చ చారుహస్తు,
 సలిఖలాలక చుచిభాస్వ పలికఫలకుఁ,
 వీత కాశేయవాసుఁ, గృహతిరింగి
 త స్థితేక్రిణఁ, బంకజోరుని హరిని, 748

వ యేయ శిష్టబ్రహ్మ శరీరవంతుఁడను సదాత్మకుఁడును, జ్ఞానైక
 తద్భూతుఁడను వై సతేయాఁసు కన్యైక చరిణారవిందుఁడును
 నయిచ గోవిందునిఁ గనుంగొని, సంజాత హర్ష లహరీ పర
 మేశుఁడను, ల్భూతసోధకఁడను గుఱు సాష్టాంగ దండప్రణా
 ము బు లాచరించు తదనంతరంబ, 749

క ముకళిత శరకమలుఁ డిగు
 యకుటిల సద్భక్తి పరివత్సాత్మకుఁ డిగుఱుని
 వికచాంభోరుహ లోచను
 నకు నట్లయెఁ దదాననమఁ గనుంగొనుచున్ 750

నీ అజ్ఞాన్ సకలభూతాంతరాత్ముఁడ వఁ
 దనరు యెఁడెడి నీడు దర్శనంబుఁ
 దలకొని సుకృత సత్సల భరితంబు లై
 నట్టి యనేక జన్మానుసరణ
 ద్రవీకట యోగక్రియాభ్యాస నిరూఢు లై
 నట్టి యోగీశ్వరు లాత్మఁ గోరి
 యెఱుఁగు, యోగీశ్వరేశ్వర! యే భవ
 త్పాదారవింద సందర్శనంబు

తే గంటి, భవవార్ధి గడవంగఁ గంటి, మంటి,
 గడఁగి నా లోచనంబుల కలిమి నేడు
 దవిలి సఫలత నొందె, మాధవ! ముకుంద!
 చిరదయాకార! నిత్యలక్ష్మీవిహార!

ప అదియునుం గాఁగి దేవా ! యచోయ గూర్చి విమోహితులై
 హతిమేఘములై సంసారపారావారోలంకరములైన యచోయ
 పాదారవిందములు దుచ్చవృత్తి కాములయి శోచించి నిరయ
 గతులైన వారిం దత్కాసు హస్తాదులగు మనోరథియుల
 నిత్తు, పట్టి సకాములైనవారి ని దిగి మి నేనును గృహమేధ
 ధేనువు నశేషములయు శ్రీవక్తానాయు నుపాసకీలయు
 నయిన భార్యం బరిణయముగా సమేష్ఠిగచి కల్పతరుముల
 సదృశింబులైన భవదీయ పాదారవి దాగులు నేని చిది, నయిన
 నొక్క విశేషులు గలదు, ఎన్నిచిద నెవరి నము, ఎప్పుడు
 తృకుండి వయిన నీదు వచ్చుటకు నుద్దేశించి లోకము కాచు
 హతులైరిట, యేనును నరిల నినులించి వానై కాలాత్మి
 కుండవైన నీ నభిమతం బగు ల్లగా గర్భమయ్యునైన భవ
 దాక్షాచక్రంబు సనుసరించుటకు గాని నుద్యమముంబు
 కొఱకుం గాదు, భవదీయ నామనిర్మితమును గాలాత్మక
 భూరిశేగ సమాయుక్తంబును శ్రీరామను బ్రహ్మయు
 నంగు భ్రీకణశీలంబును, వధిరాన మితి తయోదేశమా
 సారంబును, మహ్మత్తర శత్రుగ్రహ హోర్తాదులు మృదును,
 ఋతుమట్లు సమాశ్రిత నేమియుం, హతుర్భూత్రయ మగా
 జితి నాభియు, సపరిమిత క్షణ లవాది పరికల్పిత మితి శోభి
 తంబునుం గాలాత్మక భూరిశేగ మూర్తి గలును నైన
 కాలచక్రంబు సకలతపనిక రాయున్నసన తిత్పరం బగు గాని,
 కామాభిభూత జగదుగత పశుప్రాకగులకు లోకల కిదిచి,
 భవపరితాప వివారిణకారణం బయి భవదీయ చురగాపత్ర
 చాఢ్యయాసమూర్తియ్యః తావకీప నుకొని సుధాస్వాదన
 రుచిరలహరీ నిరసిం నకలజేహృద్యులైన భగవద్వృత్తి
 నాయుర్వర్ణరణ సమర్థం బగా కుడు" వని మెదియు 752

మ 'అనఘా! యొక్కడ వయ్య నాత్మకృత మ యాజాత
సత్త్వాది శ

త్తినికాయస్థి నీ జగజ్జ వృద్ధిహోధ హేతుప్రభా
న నిరూఢిం దగ దూర్ధిగాభిగతి, ఎశ్వస్తుత్య! సర్వేశ! నీ
ఘనలీల మహిమార్చివంబు గడవంగా వచ్చు యేరిన్? 753

వ దేవా! శబ్దాది ఎవయ సుఖంరం బగు మాంబు విస్తరింపం
జేయు కెల్ల నన్న దనుగ్రహార్థంబు గాని నీకొఱకం గా,
దాత్తీయ మాయాపరివృత్తి కోకరి త్రింబు గలిగి మదీయ
మనోరథ సుభాషివర్షి వై న నీక నమస్కరించెద 754

వ అని యిల్బంగి నుతించినన్ విని సకోఁ తుండు మోదంబునన్
వినతానందన శంధకోపరిచరి ద్విభాజమానాంగుడై
యను రాగిస్త్రీత చంద్రికాకలితి శోభాగంగు డై యమ్మునీం
దుగ్గిని గారుణ్య మెలర్పఁ జూచి పలికెన్ కోవిల్లంబు డై
వేల్చిడిన్ 755

క మునివర! యే కోకరి నీ
మనమునఁ గామించి నను సమంచితభక్తిన్
ననరునఁ బూజించితి, నీ
కనయము నా కోర్కి నఫల మయ్యెడఁ జూచి 756

వ అని యాన తిచ్చి ప్రజాపతి వుత్సంధును సమాష్టును వై న
స్వాయంభువ మనువు బ్రహ్మవర్షి దేశంబునందు సప్తార్ణవ
మేఖలామండిత మహిమండలంబుఁ బరిపాలించుచున్న వాఁ,
డమ్మహేత్స్యం డవరదివసంబున నందులకు శతరూప యను
భార్య సమీపంబై భర్తృకామ యగు కూతుం దోడ్కొని
ధవదీయం నన్నిధికిం జను దెంచి నీకు ననురూప పయ శీల సంకల్ప

గణాకర మైక తిల పాద మణిమల పాద విమల భవోయ
మనోరథంబు సిద్ధించు ననుగ్రహ ముచుచుండు న
మృదుకన్యకను పరిగి 4 పోవోగి సాదర్యవతు
లయిన కన్యల దొడ్డున గానము, ౧ కన్యకా వశంబు
నందు ముసించుగిల పువోత్పాదన గల గళరు,
నీవు మదీయశాసనంబును భోయిం ముప్పితానెవ కన్యంబు
వగుచు నైతాంశిక స్వాంతిగలన గూతాదునా దయావరిత
జ్ఞానినై నాయ ద జగంబులు ౧౬ వాయు నీయదు నేగల
ననియు నెఱంగి సేచింపుచు, చరితుకాలా లన నను బొందఁ
గలవు భవదీయ వీర్యంబులన నేచ నిభావ్యార్థంబు బ్రేషే
శించి మత్కరాంశం బగఁ బుక్కు డి నై సంభవించి, నీకుం
దత్త్వసంహిత నుపన్యసించు నని జన్మాదులు గర్దిమున కెఱి
గించి యతంకు గనుంగొనుచుండు పండ్ని పుండ్ర, 757

చ అతుల సరస్వతీ సరిదుదంచిత శాల రనాల నాల శో
భిత తటతుంగ రంగ మగు బిందుసు బు విస్మయించి యుం
చిత గరుడాధిపాహము సేసి తదీయ గుర్తిభూత రు
క్మితతి విలక్షణకృమ విరాజితనామము విండు మోది మై
758

చ అరిగె వికుంఠ భానుమున, క తి సకాశును పైన కర్దిముం
డరయ విమోహ మై మనము నందలి మువట వచ్చు కోరికల్
పీరినాచుండఁ దక్షిణమ విమగ్తంబు కె గి యిదిగా
వరుఁ దలపోయుచుండు జనవంద్యుడు భక్తినిత గణించిత్తుఁ జై
759

చ అంత స్వాయంభువుండు గోకరి భామాభుం డగుచు నిజభార్య
సమేతుఁ డై భర్తృవాంఛాపం మైస మ్రశ్రికం దోడ్కొనుచు
నిజతనూజకుం దగిన వరు నన్వేషించుచు భవనంబుకు గలయం
గుమ్మరి యెందునుం గానక వచ్చి వచ్చి, 760

ఉ ముందటఁ గాంచె నంత బుధముఖ్యుఁడు విష్ణుఁడు గర్వముగా,
దయా

నంద మెలర్పఁ జూడఁ, నయనంబుల ర లిన బొప్పముల్ ధరన్
బిందువు లై వెనం దొఁగి పేర్చి సరస్వతిఁ జాట్టి పాఱుటన్
బిందుసరోవరం బనెడి పేరిఁ దనిర్చిన పుణ్యతీర్థమున్ 761

ఉ అందుఁ దమాల సాల వకుళార్జున నింబ కదంబ పాటరీ
చందన నారికేళ ఘనసార శిరీష లవంగ లుంగ మా
కంద కుచందన క్రముక కాంచన బిల్వ కపిత్థ మల్లికా
కుండి మధుక మంజుల నికంఠములం దసరారి వెండియున్
762

క పరిపక్వ ఫలభ రానతి
తరుకాఘా నీకర నివసిత స్ఫుటవిహంగో
తక్కిరి బహుకోలాహల రవ
ధరిత దిగంతములు గలిగి భవ్యం బగుచున్ 763

క అతినిశిత చంచదళన
క్షుతి సర్గత పక్వఫల రసాస్వాదన మో
దిత రాజకుక వచోర్థ
శ్రుతిఘోషము సెలఁగె శ్రవణసుఖదం బగుచున్ 764

క లలిత సహకార పల్లవ
కలితాస్వాదన కషాయకంఠ ఎరాజ
తక్కిలకంఠ పంచమస్వర
కలరాదము లుల్లసిల్లఁ గడు రమ్యములై, 765

క అరుల తమాల మహిజ
ప్రళతి యణజాత జలదపరిశం కాంగీ
కృత తాండవభేలన విల
నీత పింఛవిభాసి బాలశిఖ సేవ్యం బై 766

క తారండవ జలకుక్కుట
సారస బక చక్రవాక వట్టచి వానా
భోరుహ కైరవ నవక
హార విరాజిత సరోరుహకరయుతి మై 767

క కరి పుండరీక వృక కా
సరి శశ భల్లూక హాణ చమరీ హాణ
కరి ఖడ్గి గవయ వలిముఖ
శరభ ప్రముఖాగ్ర వన్యసత్త్వశ్రయ మై 768

వ ఒప్పు నప్పరమతాపహోతిముని యాశ్రమ బుగ నుంగొని
మితిపరిజనంబులతోడిం జొచ్చి యుగదు 769

సీ అందిత బ్రహ్మచర్య వ్రాసెయోగ్య మై
ఎసిల్లు ఘనతపోవృత్తిచే
దేహంబు రుచిరసందీప్తమై చెలువొంద
గడుఁ గృతీభూతాత్మకాయుఁ డయ్యు
నలినోదరాలాప నవసుధాపూరంబు
శ్రోత్రాంజలలఁ ద్రావి చొక్కి యున్న
కతనఁ గృతీభూతకాయుండు గాక జ
టావల్కలాజినశ్రీ వెలుంగఁ

త గమలపత్ర వికాసేత్రములు దన
నలినసంస్కారసంచి తాత్పర్య సూక్ష్మ
రత్నమును బోలియున్న కర్దమునిఁ జూచి
భక్తివ మృదు పెరగెఁ దత్పాదములకు 770

వ ఇష్ట వంశవంశు గావించినం గర్వముండు దన గృహంబునకు
 విందై చనుడెంచి, యుక్తవృత్తు నాదరించి యర్హుపాద్యాది
 ఎఱులం బరిత్యజిం గావించి పూర్వోక్తింబైన భగవదాదేశంబు
 సంస్కరించి స్వాదుంధువున కిట్లనియె 771

నీ “ నరగుణ కరి! భగవద్భక్తియుర్జడ
 వైన త్వదీయపర్యటన మెల్ల
 శిష్టపరిగ్రహ దష్టనిగ్రాముల
 కొఱిగఁ గదా, పూర్వపుణ్య మణియు
 వనజహితాన తా వహి నమోర వై
 వస్వత వార్ధి వాసవ త్క
 కుండపు, వారిస్వరూపుఁడ వైన నీకును
 మానితభక్తి నమస్కరింతు,

తే ననఘ! నీ విప్రజే నేమి యభిలఱి
 జైత్ర మగు హేమమణిమకు స్థందగంబు
 నెక్కి కోదండపాపై యిధపై న్య
 పదవిఘట్టనచే భూమిభాగ మగల 772

మ తరణిం గోతఁ జరింపఁగ్గు ఘనవిద్రా బొంది యెంచేని, భూ
 వరి! పద్మపదకల్పితంబు లగు నీ వర్ణాశ్రిమోదార వి
 స్తర పాఘోనిధి సేతుగాతి మహిమాచార క్రియల్ దప్పి సం
 కిం మి దోరిభయంగునన్ నిఖిలోకంబుల్ నశించుం
 జమి 773

వ ఆచి బలికి “ భవదాగమన మిగల సమిత్తిం బెఱుద్ది!”
 యనవుడు, సమాసీత సకల స్యాకర్మానుష్ఠానం దైన
 మునింద్రునక స్వాదుంధువుగ డిట్లనియె 774

క " సరసిజగద్భుదు దగచే
విరచితమైనట్టి వేద లెక్క న్నెన్
ధర వేయించుట కై బుస
వర మిమ్ముం దన వ ఖబువలన పుంచెన్ 775

క దురితస్వరూప పాట
చ్చరచీకం బొందకుండ సకలక్షోభిం
బరిపాలించుటకై మమ
సరవిందభవుండు భుజముల దు సృజించెన్ 776

క నెఱి నట్టి జలజభిప్రూకు
గర మంతాకరణ గాత్రకములై వరుసం
బరగించ బ్రహ్మక్షుద్రము
లరయ రమాధీశ్వరులకు నవనియంబుల్ 777

వ కాపున హరిస్వరూపుండవై దుష్టన దుర్దర్శనుండ వయిన నినుం
గనుట మదీయ భాగ్యంబున సిద్ధించి, భవత్పాదకంజ కింజల్క-
పుంజ రంజితిం బైన ఎదీయమస్తకంబును, దావక వచన
సుధా పూరితంబులైన శ్రీవణాంబును మంగళాకరిత్వంబున
సాఫల్యంబుగం బొందె, నేను పృథ్వీంబు నైతి, దుహితృ
స్నేహ పరిక్షిప్తాం శరంబు నై సకలదేశ భృమణ
భిన్నుండ నయిన నా వన్నపం ఒనధరిపు ' మని యిట్లనియె 778

మ " వర యోగీశ్వర ! దేవహూతి యను నీ వామాక్షి
మత్పుత్రి, దా
వరలావణ్య గణాశ్రయ విచియు నెవ్వరికీ మదిం గోరి, కా
తుర యై నారదు పంపునన్ విము పరింతు స్మంచు నేకెంచి, నీ
తరుణభిక్షు బరిగొహింపుము శుభోదాత్తి క్రియాలోలతన్ 779

క అమలిన గృహమేధిక క

ర్థములకు రహస్య గుఱవిరాజిత శీల

కృమములఁ దొరిన తెలుఁ

బ్రహ్మము వరింపు ముహ్య భవ్యచరిత్రా!

780

క అనఘ! విరక్తుల కై నం

దనయంత లభించు సౌఖ్యవతి వర్జింపం

జనదట, కాములగు న

బ్బిన మానుడులే లభించు ప్రియసౌఖ్యంబులే!

781

క వినుము ఫల రంభించు గృప

ణుని నోగినఁ దన యశింబునుం దగు మానం

బును తెడఁ, గావునఁ దగ నీ

వెనయ వివాహేచ్ఛఁ దగులు తెఱిగి యిచటికి!

782

క చనుదెంచితి, మస్మత్ప్రా

ర్థనఁ గైకొని మత్తసూజఁ దగ వరియింపుం"

డన ముని స్వామ్యభవనిం

గమఁగొని మరలంగఁ బలికె గడు మోదమునన్

783

నీ "అనఘ! నీ చేత ననన్యదత్తముగఁ బ్ర

తిష్ఠితం బై న యీ తీవఁబోఁ"

కమనీయ హాస లేఖా విలాసంబుల

మానిత లక్ష్మీ సమాన యగుచు

నొకనాటి రాత్రియం దుశురాజచంద్రికా

ధవళిత నిజసౌధతలమునందు

మహిత హిరణ్మయ మంజరశోభిత

చరణయై నిజసఖ సహిత యగుచు

తే, గండుక క్రిడఁ జరియింప గగఁమంద
వరవిమానముఁ గుర విశ్వావసు ఁ
నాఁగఁ దనరిన గుర్రునాఁడు
తరుణిఁ జూచి విమోహియై ధరిం బడియె 784

తే వుండరీకాక్షు నెఱుంగని పురుషపశువు
నీ తలోదరిఁ బొడగాన, లేమి సెప్పి!
నట్టి కొమరాలు భాగ్యోదయమునఁ దాన
వచ్చి కామింప నొల్లనివాఁడు గలఁడే

క ఈ కన్యారత్నమునకు
నాకను గుణ రూప వర్త సగులులయెడి నా
లోకింప నమము కావునఁ
క్షైకొని వరియింతు విగతకల్పవృత్తి 786

క విమలాత్మ! దీని కొక గమ
యము గల, దెలిసింతు విను, గుణ కరి యగు నీ
రమణికి నపత్యపర్యం
తము వర్తింపుదు గృహాధర్మ క్రియలకా 787

ఆ అంతమోద విష్ణు నాళ్ళ యోదలఁ చాల్చి
శమదమాది యోగసరణి బొంది
సన్న్యసింతువాఁడి జలజనేంద్రుని చాక్య
కారణమునఁ జేసి ధీరచరిత్ర! 788

క శ్రీవిభునివలన నీ లో
కావళి యదయింతుఁ బెరుగు నడిఁగును, విను, రా
జీవధవాదుల కతఁడే
భూవర నిర్మాణ హేతుభూతుం డరయన్ 789

వ అది గావున కృష్ణత్వంబు యొక్కోల్లంఘనంబు సేయరా దని
 కర్దముండు పలికి విని స్వాయంభువుండు, నిజభార్యయైన శత
 రూప తలంపును బుత్తియై దేవహూతి చిత్తంబును నెఱిగిన
 వాడై, మౌ సూర్యుని కియ్యకొని ప్రౌఢ హృదయుం
 డగుచు, సమంచిత గూగణ ధ్మం పయిన కర్దమునకు దేవ
 హూతిని విధ్యుక్త ప్రకారంబున వివాహంబు సేయించె,
 దదనంతరంబు శత గాపయును బారిబర్హి సంక్షింకంబు లైన
 వివాహోచిత దివ్యంబరాధరణంబులు దేవహూతి కర్దముల
 కొసంగ, నివృద్ధింబున నిజకలాచారసరణిం బరిణయంబు
 గావించి విగత చిత్త భయం స్వాయంభువుండు దహితృ
 వియోగ వ్యాఘ్రిత స్వాంశుడై, హూతం గొంగిలించుకొని
 చుబుకంబుఁ గలుగుచుఁ జెక్కిలి ముద్దుగొని, శిరంబు
 మూర్ఛిని, ప్రేమాతిరేకంబున బాష్పధారాసీక్త మస్తకం
 జేసి తల్లి పోయి వచ్చెద నని చెప్పి కర్దమునిచేత నామంత్ర
 తుండై నిజభార్యను మేలంబుగ రథం జెక్కి సవరివాయుండై 790

చ తరళ తరంగవీచి సముద్రచితి బిందుసర స్సరస్వతీ
 సరి దరివింద తుండల లక్ష్మణు తీరి నివాస సన్నునీ
 శ్వర నికరాశ్రమాకలిత సంపదిలం గమఁగొంచు, వేషము
 ప్పిరిగొన నేగ రాత్రిపుటభేదన విస్ఫుట మ్మావర్తియై 791

వ ఇట్లు సని చని బ్రహ్మాచర్య దేశంబునందు 792

నీ ఎండేని దొల్లి లక్ష్మణుడు యజ్ఞసూ
 కరమూర్తిఁ గైకొని సరభసముగ
 నొడిలు జాడించిన బుడమిపై రాలిన
 రోమజాలంబులు రుచిరహరిత

వర్జితమై పాలుపారు వర తుళకాళ మ
యను యజ్ఞక్రియాకలాప
యోగ్యంబునై చాల నొప్పారి బహిష్క
సంభవించిన, కాన సకల ఋషులు

తే గ్రతువు లొనరించి తద్విఘ్నకారులైన
యనురులను ద్రుంచి రిక్తి స్వాయంభవుండు
విష్ణుపరముగ మఖము గావించి రుచిరి
మేధ సెలవొంది వచ్చి యాత్మీయపురము 793

క డాయంజనఁ బురజనము లు
పాయనములు దెచ్చి యిచ్చి బహుగతుల నుతుల్
సేయఁగ మంగళతూర్యము
లాయతగతి మోక్షుఁ జొచ్చె నంతఃపురమున్ 794

వ ఇల్లు ప్రవేశించి తాపత్రయోపశమనంబగు భగవద్భక్తి వృద్ధిఁ
బొందించుచుఁ బుత్ర మిత్రి కళత్రి సుహృద్బాంధవసహ
తుండై పరమానందాబున 795

మ అతిభక్తిం బ్రశివాసరాబుచు హరిన్యాసంగుండై మాధవాం
శిత గంధర్వవిందుకా కలిత సంగీత ప్రాంతానుమో
దితుండై యష్టవిధానులందు ననురక్తిగ బొంద కే ప్రార్థన
చ్యుతిసేవైక పరాయణుడిగుచు నస్తోత్ర ప్రభావోన్నతిక 796

మ హారి పాదాంబురుహ ద్వగూర్చిత తులస్యామోదముం

గొంచు, ద

చృరికంబుల్ దలపోయుచుం బొగడుచుం జొంచుచున్

మించు, ద

త్పరిపర్యా వ్యతిరిక్త సంసరణ సద్ధర్మార్థకామంబులం

బరిభూతంబులు సేసి, మోక్షపద సంపాప్తి క్రియారంభుడై,

797

క నిగమార్థ గోచరుం డనఁ

దగు హరిచరిత ప్రసంగ శత్రుచిత్తుం

డగు నతనిఁ స్వాంతరంగము

లగు యామము లొగి నయాత యామము లయ్యెన్

798

సీ పెరియు నమ్మేటి విష్ణు మ గళకథా

కర్ణన ధ్యానానుగాన నుతులు

నలుపుచు స్వస్వప్న జాగ్రత్సమపులఁ

దంగించి యీ పుణ్యతముఁడు దాను

జక్రిదాసుఁడు గాన తారీర మానస

దివ్య మానుష భౌతిక వ్యథలను

దగులక, నన్మునీంద్రోశీశిం దగఁ

దనరు వణ్ణాశ్రమ ధర్మగతులు

తే దప్పకుండంగ నడవుమఁ, దగిలి సర్వ

భూతపితృవృత్తి నతుల విఖ్యాతలీల

నేకసప్తతి యుగము లస్తోత్రచరితుఁ

డగుచు వర్తించె సమ్మోద మతిశయిల్ల ”

799

అని యమ్మనచోతము విను
 చుని క మ్రొక్కేయ మునిపగఁ జెయ్యో
 వినిపించి, శ్రీమముని శిష్య
 చనరింగ నొఱగితిని నని మ హానఁ బలికెన్

800

శిర్డమప్రజాపతి యొగప్రవావంశచే విమారంబు గల్పించి
 భార్యతోఁ గూడఁ దాని విహరించుట

వ ఇట్లు స్వామింఘ్రువుండు దేవహూతి గిద్దమునికి వివాహంబు
 సేసి మరచి చనినం దవనగిరంబు దేవహూతియు పతిభక్తి
 గలిగి భవునికి భవాని పరిచిగ్య సేయు నొకరిగఁజేరి తనకు
 నేకగడయుంగా నొంగి యమ్మునీదురు చిత్తిన్పు కొలఁది
 దినదినంబునకు భక్తి తాత్పర్య స్నేహంబులు రెట్టింపం బియ్య
 శుక్రావతారంబులు గా విం చుచు ననూన తేజోవిరాజిత
 యగుచుఁ గామకోభి దుభి లోభాది గుణవిరహితయై, శరీర
 శుద్ధి వహించి, చతుర సాహస్ర్య స్నేహం బలు గలిగి, పతియు
 దైవంబుగా భావించి వృదుమధుర వచనవిరచనైః పతిభక్తి
 యేమిట వర్తింప, దైవయోగంబు నైనను దిట్టింప సమర్థుం
 డైన కర్దముండు నిజసేవాయాస కృతీభూత దేహయై యున్న
 దేవహూతిం గదూతారంగి తాపాంగుడై కనింగొని మంజు
 భావణంబుల నిట్లనియె

801

ఉ “మానిత భగ్నమార్గ మహిమస్ఫుట భూతి తపస్సుహృది వి
 ద్యా నిభృతార్త యోగముపార్జిత విష్ణుకట మలద్భి శో
 భానఘః దివ్యభోగ బహు భద్ర వితానము లస్త్రదీప్తి స
 వా నిరతి లభించు ననివారణ నిత్యును దివ్యదృష్టియున్

802

తే నలఁత ! తద్దివ్యదృష్టి నన్నియును నెక్కఁ
గానవచ్చు, విలోకింపు, కమలపత్రి
నయను బొమ్ముడిమాలిన నాశమందు
నెరమగు తుచ్చభోగంబు లేమి సెప్ప!

803

సీ, అనుపమ రాజ్యదర్పాంధ చేతస్కులై
పాపవర్తనులైన పార్థివులకు
ధృతిఁ బొందరాని యీ దివ్యభోగంబులు
నీదు పాతివ్రత్య నిష్ఠఁజేసి
సంపాద్యములు నయ్యె, నమత భోగింపుము,
తార్యసిద్ధియు నగుఁగాక నీకు
ననుటయు నతివయు ననుపమ యోగమా
యా విచారణవిభుం డైన కర్త

తే మునిఁ గనుంగొని, విగతాధియును నపాంగ
కలిత లజ్జానతాస్యపంకజయు నగుచు,
విషయ సౌహార్దములఁజేసి విహ్వలంబు
లయిన పలుకలఁ బలికి నిట్లనియె బీతి

804

వ అసహాయమోఘ యోగమాహువిభుండవు సమర్థుండవు
నయిన నీయందు నీ యనుపమ దివ్యభోగంబులు గలుగుట
నిక్కం బని యెఱుంగుచు, భవత్సంగతి నన్నియు నాకుం
గలుగు, నయినను, దేవా! నీ వానతిచ్చిన సంతానవర్యంతం
లైన శరీర సంగమసమయంబు చిత్తంబునం దలంచి భవదంగ
సంగమంబుఁ గృప నేసి మన్నింపుము, భవదీయ సంయోగ
పాంథాపరతిం గృశీభూతం బయిన యీ దేహం బే విధ బున
మజ్జన భోజన పాన సుఖంబుం బాతుష్టంతొందు నట్టి మన్మనో

రథంబుఁ దీర్చి రితిరహస్య ప్రకాశకం బగు శామశాస్త్ర
ప్రకారం బుపశిక్తించి, యందులకు నుచితంబు ల యి న
వివిధాంబ రాధరణ మాల్యానులేపన మందిరాశామ ప్రముఖ
నిఖిల వస్తువిస్తారంబు గావించి నన్నుం గరుణింపు మనిన
న మృహాత్ముండు నిజ యోగిమాయాబలంబునం దత్త నంబ
805

నీ దీప్య మణిస్తంభ దీప్తిఁ జెన్నొందుచు
మరకతస్థలమున మహిమ దనర,
వరివజ్రకుడ్య శవాటశోభిములై
విద్రుమ దేహలీపికు లమరఁ,
గొమరొప్ప నవశారకుంభ కుంభములపై
హరిసీలశకల విస్ఫురణ మెఱయఁ
దిగఁ బద్మరాగంపు మొగడలఁ జెలువొందు
వై దూర్భవలభులు వన్నెఁ జూపఁ

తే దరశతర ధూతకేతుపతాక లొలయ,
మంజుశింష త్సమంచిత మధుపకలిత
సురుచి రాలంబమాన ప్రసూనరాజ
మాలికల నొప్పు వివిధగృహళి దనరి
806

|| మణియును దుకూ చీనాం
బర కాశీయాది వివిధపట పరివృత మం
దిర సుభగాశారంబై
యరుదార విచిత్ర పట్టికాలంకృతమై,
807

గు లలితోద్ధాన వరాతిసంచరణ లీలాలోల గాంసాభి కో
 కిల వారావత చక్రవాకి కుఁ కే శ్రేష్ఠా, మంచల్పిము
 త్కలికం గృహిగుపక్షిలక నిజవహాగ శ్రేణియంచుం గుఱి
 హలి యై పల్కుచు నా బయలుఁ బ్రతిశోభాకోవాణ వ్యాల్చులన్
 808

వ వెంకియు 809

క ఘనసాధాంతరి శయ్యా
 సన కేళిగేహ కృతక జగత్కరి శో
 భన చ ద్రాకాంతి చారు భ
 వన ఫలభరి తావనీజవంఁము లగుఁనన్,
 810

క సకలర్తశోభింబును
 సకలశుభావహము సకల సూక్ష్మరమక
 సకలోపభోగ యోగ్యము
 సక లేర్పిరి కామదంబు సదంశ్రమున్
 811

వ అగుచు నొప్పు దివ్యవిమానంబుఁ గల్పించి, తదీయ నువమా
 విశేష చిత్రంబులు నిర్మించిన, తానునుం దెలియం జాలని
 యన్యుతకర్మంబులైన విమానంబు దేవహూతికిం జూపినం,
 జూచి యన్యుద్దయ సంకసిప కండుట యెఱంగి, సర్వభూ
 తాంత రాశయాభిజ్ఞాదును సంతృప్తాంతరంగుండును న కన్దైర్
 ముం డిట్లనియె
 812

తే "అదివ! భగవత్కృతంబును నఖలమంగ
 రాకరంబును నగు నీ జలాశయమునఁ
 దవిలి గుంకిన జంతువితానములకుఁ
 గామ్య ఫలసిద్ధి సేతులు, గాన నీవు
 813

క ఇష్టలముల సతిభక్తిని
మజ్జన మొనరించి యీ అమానము వేడ్క-క,
లజ్జాపతి యెక్కవో' యని,
బుజ్జవ మొనరింగఁ గర్తిముఁడు పల్కుటయున్, 814

వ విని యా కువలయాశ్రి పతిసేవాయాగ మలినాంబరయు వేణీ
భూత శిరోజయు ధూళిధూళి తాలక్ష్మీభూతాంగయు కలస్త
నయు నై భర్తృనియోగంబున సరస్వతీ సలిలసంభూత జల
చరాశ్రయం బగు బిందుసోపరింబుఁ బ్రేశించి తజ్జలాబుఁ
గుంకు లిడు సమయంబునఁ, ఓద్వా పూర మధ్య బున దుం
సూక్ష్మాంశుక ధారాబలుఁ గిశోర వయ పరిపాక శోభితలు
నుత్పలగంధులు సగు కన్యాసకాసంబులు దేవ హూతిం
గనుంగొని యిట్లనిరి 815

క "తరుణీ వందిత ధర్మా
చరణల మగు మేము నీకు సదముల భక్తిం
బరిచర్య సేయ నేర్తుము
కరుణాకలి తేజాములఁ గనుంగొను మమ్మున్" 816

సీ అని పల్కి చాసి, యయ్యతివకు సభ్యంజ
నోద్వర్తనములు పెంపొనరఁ జేసి,
మలయజ కర్పూరమహిత వాసిత హేను
కలశోదకంబుల జలకమార్చి,
ధవళవస్త్రంబులఁ దడి యొత్తి, సర్వాంగ
ఘాపంబు లొసఁగి, కస్తూరి యలఁచి
మంజుశింజ న్నాణిమంజీరి కింకి-
కలరావకలిత మేఖలులు రత్న

శ్రీ భీమతాటంక ముద్రితా కంకణి

ముది తానర్ఘ్యే హే సుభాషణము లొసఁగి

భవ్యమాల్కాయులేప గాంబరీ ము లిచ్చి

పాదసోపాన వివిధాన్ని సమీక్షిం దని,

817

న సుజయం గ శపాత్రించితంబు లయిన కర్పూర సీరాజసంబుల
నివాళించి రుదిరాససంబులఁ గూర్చుండఁ బెట్టి దర్పణంబు
సేవ కిచ్చిం, ద్బ్రహ్మిణిని నిజదేహ ౨౬ గనుంగొని కర్పముని
మఁదలని దలంచిన సతిండునుం గన్యకాసహస్ర బును దత్తి
ణంబునఁ దన సన్నిధి నుండుట జూచి, నిజభర్తృ యోగ
మ యా ప్రభావంబునకు నన్యుతంబు నొందె, సంతఁ గర్ప
ముండునం గృతీన్నానయైన దేవశూరిం గనుంగొని వివా
హంబునకు ముందట నే చంచంబు దనరుచుండె నా చందం
బున జెన్నుండుచుండట నానందభరితుండై భార్యసహ
తింబుగఁ దత్కన్యకాసహస్రంబు గొలువ నిజవిమానారూఢుం
డై తారాగణపరివృత రోహిణీయుక్తుండగు సుధాకరుండునుం
బోలె నొప్పచుం తదనంతరంబ,

818

చ ఓరశుభమూ రి యమ్ముని యశేషదిగ్గీశ విశారయోగ్యము
సురుచిరి మందగంధవహ శోభితము నకటప్రధాతు ని
ర్మల సరిదంబు శీతలతుసారము నై తనరారు మేరు కం
దంమున కేగి దేవనితాయుతుండై న కుబేరు చాడ్చునన్,

819

చ ముతీయును

820

జా అమరోద్వాన వనప్రదేశములు సన్వరామహముల్ దశ
 త్కము దాంధోజ విభాసి చూసెను చాల బులున్ మును
 జములున్ శైత్రరథింబు విస్ఫులి విక్రిం బుస పాచె నె
 య్యమున్ గర్దమయోగి గామగ వి : గామ : చచ్చెన్
 821

వ ఇవ్విధంబున సమస్త భూభాగంబును వామునే గలయుం
 గ్రమ్మరి గణల వైమా కలోకంబు నడిగియుచి శోకంబులం
 జరించె మోక్ష దాయకండు దీర్ఘపాదగ్రా గు పుగంధీశాక్షుని
 సన్ననిచ నేమిచు పుణ్యత్మలకుం శౌచరాని పదాస్థిలు
 గలవే యిట్లు కర్తముండు దేవహూతికి నిలకరావక్రం
 బరతియుం జూపి మరల నిజనివాసంబునకుం నుడెంచి కామక్షేరీ
 వినోదాత్మికయై యున్న భార్య నుపలక్షించి రక్షింపంగ
 వ్యాసుగంబు గైకొని బహువిధంబు లయిన యిష్టపథోగం
 బుల బహువర్సంబు శోక్కు ముహూర్తంబుగా జనువుచు
 నన్యోన్య సరసావశోకంబుల సముచితాలోచన ప భావణం
 బులం గాలనిరూపణంబు సేయసేరిక ఇతివత్సరింబులు గడసి
 తడనంతరంబు 822

క మునివరుఁ డొకనాఁ డిమ్ములఁ
 దన నిజదేహంబు నవ విధంబులు గావించి
 చి నయుంబునఁ దద్విర్యము
 దన సతి గర్భమున నవవిధంబుగ నిలిపెన్ 823

క అది కారణంబుగాఁ బెం
 పొదవిన మునివలన దేవహూతియుఁ గూర్తుల
 ముదమునఁ గనె దొమ్మిద్రన్,
 ముదితయు మది సంతసించె మునివరుఁ డంతన్ 824

తే స్కాసింపగఁ గోఁ , సో యెఱుగి
 డొగ్గొఁ బొమ్మిఁ ౫ * ౫ ఎగ్గిలింపఁ
 ంతి వాటిల్లఁ జెక్కిటఁ జేయి స్సీప్తి
 పదములను నేల వ్రాయుచుఁ బలికెఁ బలికి

825

సీ అనఘ! సంతానపర్యంతంబు ననుఁ గూడి
 వర్తింతు ననుచుఁ బూర్వమునఁ బలికి
 ఓఁతుల నిచ్చితి, కొమరార నిష్పతి
 తరుణులు పతులను దనుఁ దారి
 యరిసి వర్తింతురో యని భీతి నొందెదఁ,
 గావున నీ పుత్రికలకుఁ దగిన
 వరుల సంపాదించ, పరిణయంబులు సేసి
 తత్త్వసంహిత నాకుఁ దవిలి తెలుపు

తే సుతునిఁ గృపసేసి ననుఁ గావు, సుజనవిదుత!
 యర్థి సంసార దుఃఖంబు నపనయింప
 నర్హుఁడవు నీవు కాకె? మోహమున నింత
 కాల మూరిక పోయె నే గతియు లేక

826

చ ఉపరతి పుట్టె నైహిక నిర్రోగ తానుభవంబులందు, మున్
 చపలతఁ గామభోగ రతిసంగముఁ గోరి, మహాత్మా నిన్ను న
 చ్చప్పుఁ దలఁ పొప్పుగా దెలియఁజాలక యే వరియించుటన్ భవ
 త్కృప ఫలియించె, ముక్తి ననుఁ గేవలభక్తి భజింపఁ గల్గిదే!

827

వ అదియునుం గాక

828

చ సమమితి నొప్పు సత్పురుష సఖ్యము శ్రీకారణము, ని
చమితి విమల దుష్టురుషస్యము క్షణిహీతు వగుచు నీ
త్తిమునఁ దలంచి, యోజనకాననా నిమ్మ ధాన్యం,
గ్రాణిసా
గమమునఁ బుణ్యపాపములు వైకౌన గౌరవ వి య్యైవారిలన్" ⁸²⁹

క అని యిట్లు వేదనాభరి
మున మునుకుచుఁ బలుకఁ గైమిఁ . మనుష్యుని
గనుఁగొని సరసిజనయను న
చనములు మది సంస్కరించి సత క్షిప్తచియెన్ ^{8౩0}

క మనుసుత! నీ మది దుఖం
బును బొందకు, మచిరికాలమున భగవత్తుం
డనఘం దక్షురుఁడు జగ
ర్దనుఁడు భవద్దర్శనందుఁ దిగ వసియి చున్ ⁸³¹

క వరనియను వ్రతనిష్ఠా
చరణ నియంత్రాంతరంగ సమధిఁ వై సం
భరిత తపోధన దాన
సుఖరిత శ్రద్ధానుభక్తిపూర్వము గాఁగన్ ⁸³²

మ హరి నారాయణ పాదపద్మములు సమ్యగ్భక్తిఁ బూజింపు, త
త్పురుషశ్రేష్ఠుఁడు మానసగుబున భవస్పృహ సుసంప్రీతుఁడై
కర మర్థిం, దరుణశిరోమణి! భవ స్పృష్ఠుఁ డై యుండి తా
గరుణం జేయు భవస్మ నోజనిత శంకాగ్రింశి విచ్ఛేదమున్. ⁸³³

దేవహూతిగర్భంబున ఋష్టుఁడ గలచాచ్యుండుగాఁ బుట్టుట

చ అనవుడు దేవహూతి న్నాదయంబున సంతసమంది, యమ్మునీం
దుగ్రిని విచనక్రమంబునఁ బరీక్ష భగవంతు ననంతఁ బద్మలో
చను వారి విష్ణు నర్చనము నల్పుచు నుండఁగ గొన్ని యబ్జముల్
సను నెడ, దానపాతకుఁడు సమ్మతిఁ గార్దమ మైన తేజమున్

884

క ధరియించి, యమ్మునీందుగ్రిని
తిరుణ్గర్భంబువలన దనుజారి శమీ
తిరుణ్గటమున వైశ్వా
నరుఁ డుదయించిన విధింబునక జనియించెన్

985

సీ అయ్యవసరమున రాకాశమున దేవ
తూర్యఘోషంబులు దుముల మయ్యె,
నందిత దేవతా బృదంబు లందంద
కురిసిరి మందార కుసుమవృష్టి,
గంధర్వ కిన్నరగానంబు వీతెంచె,
నప్పఱోగణముల యాట లొప్పె,
పావిరి దిక్కులఁ గావిరి విశేసు,
దవిలి వార్ధుల కలంతలును మానె,

తే, సాధుజనముల మనములు సంతసితై,
హోమవిహ్నులు ప్రభలఁ జెన్నొంది వెలిగె,
గునుమఘలభారముల నొప్పె గుజములెల్ల,
సర్వసస్యారి చెన్నొందె జగతిలోన

886

వ ఇట్టి మహోత్సవంబున దేవహూతికిం దత్త్వభోధంబుఁ గావించు
కొఱకుఁ దదీయ గర్భాంబున నుదయించిన పరబ్రహ్మస్వరూపుం

దై న గారాయణు దగ్గించు కొఱకు మరీచిప్పముఖ మునిగణ
సమేతుం దై చతుర్ముఖుల స ను దెంచి యమ్మహాత్మని
దర్శించి, కర్దమ దేవహూతులం గనంగొని యిట్లనియె 837

క నుతచరితులారా! మీరలు
కృతకృత్యులు, విష్ణుపూజఁ గేవలభక్తి
మతి నిష్క-పటులరై చే
సితిరి, తదర్చన ఫలంబు సేయఁజె మీకున్ 838

క శ్రితభయహరణుడు మునిజన
నుతచరితుఁడు పరుఁడు మీ మనోరథసిద్ధిన్
విరతింబుగఁ గావించుటఁ
జతురత మీ జన్మ మింక సఫలతఁ బొందెన్ 839

క వినుఁడు సకాములు నై హరి
ననుపమభక్తి భజించునదె ముక్తికై జా
లును, మీ పుణ్యం లే మని
కొనియాడఁగవచ్చు నీతిగోవిదులారా ! 840

వ అని వెండియుఁ గర్దముచిం గనంగొని యిట్లను భవదీయ
తనూభవలం బ్రకటశీల వ్రతాచార సంపన్నులైన ముని
వరేణ్యులకుం బెట్లీ సేయు, మట్లయిన వారి వలనం బ్రజా
సృష్టి బహువిధంబుల పుట్టిం బొందు,” నని చెప్పి మఱియు ని
ట్లనియె 841

చ “అనఘ! భవత్సుతుండు సముదంచిత తేజఁడు నై న యిమ్మహా
త్మునిఁ బర మేశు నీశు సజియకే సలినాత్ము సమేయు సచ్యుతున్
ఘనుని ననంత నాద్యు నవికారుని నక్షరుఁగఁ దలంపు, మీ
ఘనుఁడు సమస్త చెతిననికాయ హృదీస్థితదాయ గావునన్ 842

నీ మానిత స్థానవిష్ణవ యోగింబులు
 నను నుపాయంబుల నొసర జేసి
 యలపుమై గర్భోపై నుద్ధరించుట
 కొఱత - కృపాతాత్మకుడు సమగ్ర
 హాటకరుచి జటాటూటుడు నుత్పల్ల
 పంకజనేత్రుండు పద్మ వజ్ర
 హల కులిశాంకుశ లలిత శేఖాంకిత
 చరణాలండును సత్త్విగుణుడు

తే నగుచు నిప్పుడు సరసీరుహాక్షి ! నీదు
 గర్భమం దుడియించును, ఘనుడు నీతిఁ
 దత్త్విహోధంబుఁ దామించు, దావకిన
 హృదయసంగత సంశయ మెల్లఁ బొపు 848

ప మఱియును 844

క నుతికెక్కి సిద్ధగణసే
 వితుఁడై ఘన సాంఖ్య యోగ విలసిత తత్త్వ
 స్థితి నిరతుఁడగుచుఁ గలఁ
 ఖ్యతఁ దనరి చరించు నీ జగత్ప్రియ మెల్లఁ 845

క అని పలికి యమ్మరీచిం
 గని యువ్యాహార్య మునిచి కమలజాఁడంతం
 దప నందను లగు నారద
 నవతామలఁ గూడి యాత్మరూపసము కరిగెన్ 846

ప అంత నా కర్దముండు గమలసంభవ చోదితుం డగుచు యథో
 చితంబుగా నాత్మీయ దుహితల వివాహంబు సేయం దలంచి
 మరీచికిం గళ యను కన్యకను, నర్చికి నవనూయను, సంగిరసు

నకు శ్రీధను బులన్యునకు హవిస్సునకు గలహ నకు గతిని,
గ్రతువునకు గింయను, భృంసపి హృతిని, వసిస్థనకు నకు ధ
తిని, నధర్వునకు శాంతినిగా నిజతిలావారణం బోయియు
గావించిన, వారును గుండా అరిగిసూతును గుండుకృతి
సంభావనా సంభావితలును నగుచు పరిచేత పనుజ్ఞాతులై
జాయాసహితు లగుచు నిశ్శ్రవ భూములకుం జని, పిల్లు
వర్తింప యుగత్రయంబు ననుటయు, గర్దిముండు దేవోత్త
ముండగు విష్ణుండు దన మందిరింబున నవతరించి వసించియుంటుం
దన దిత్తంబున నెఱింగి, ఎవ్విత్తస్థులగునటం జని యచ్చటఁ
గఁపిలునికి వందనం బాచరించి యిట్లనియె

847

సీ “ చతురాత్మ ! విను మాతృకృతము లై నట్టి య

మంగళభూత కర్మంబు లనెడి

దావాన్ని శిఖలచే దందహ్యమానులై

నట్టి జీవులు దుద గుట్టచే

పాయక సంసారబద్ధులై యుందురు,

తద్భవ హేతుభూతంబు లయిన

నకల దేవతలుఁ బ్రసన్నులు నగుచును,

బహుజన్మ పరిచిత పాప యోగ

చే చిరసమాధి తపోనిష్ఠచే వివిత్తి

దేశముల యోగిజనములు ధృతుల నే గు

హానుభావు విలోకంతు, రట్టి దివ్య

పురుషరత్నంబు నా యింటఁ బుట్టి తీవు

848

వ మఱియు సంసారచక్ర పరిభ్రామ్యమాంబుల మగుచు గ్రామ్యుల
మయిన మా వర్తనంబులను గఱింపక, మఱియ గృహంబునం

బూర్వింబునం బ్రతిశ్చుతంబు లయిన భవదీయ వాక్యంబులు
దప్పకఁ డ ననుగ్రహింప నుదయించి తని వెండియు నిట్లనియె

849

క తలపోయఁగ నపాకృత

బలముక్త చతుర్ముఖాది భవదవతారా

బులు నీ కనురూపములై

పాపపాండు గాదె పరమపురుష! మహాత్మా!

850

వ అదియునుం గాక

851

క అనయము భవదీయాశ్రిత జన

సంరక్షణముకొరకు సమృతితోఁ దా

ల్పిన మానవరూపంబులు

ననురూపము లయ్యెఁగాదె హరి నీ కెపుడుక

852

క సుమహిత త త్వజ్ఞానా

ర్థము విద్యజ్ఞన గణంబు దవలి నమస్కా-

రము లోలిఁ జెయు పదపీ

రము గల నినుఁ బొగడ వశమె రవణిల్లంగన్ ?

853

సీ సమధిక మగ్నైశ్వర్య కారణఁడవు

పర మేశ్వరుండవు ప్రకృతిపురుష

మహా దహంకార తన్మాత్ర తక్షోభక

హేతుకాలాత్మ విఖ్యాత ధృతివి

జగదాత్మకఁడవు చిచ్ఛక్తివి నాస్తియు

జరర నిశ్చిప్త ఎశ్వప్రపంచ

మును గల సర్వజ్ఞ మూర్తివి స్వచ్ఛంద

శక్తి యుక్తుండవు సర్వసాక్షి

తే వగుచుఁ గపిలాఖ్యుఁ దనరారునట్టి నీకు
ననభు! మొక్కిళ్ళ-దఁ, బుక్కుండి వగుచు నీవు
నాకుఁ బుట్టిన కఠిన ఋణాత్రియంబు
వలనఁ బాసితి నిక భక్తవదా నేను

854

తే మానిత వ్రీతి యోగి సమాధి నియతిఁ
జెంది భవదీయ పాదారవిందయుగము
జెందమునఁ జేర్చి శోకంబులందుఁ దొలఁగి
సంచరించెద నంచిత స్థలములందు '

855

క అని యిట్లు విన్నవించిన
మునిపుంగవుఁ డైన కర్ణముని పిచనంబుల్
విని భిగవంతుం డగు న
య్యనముఁడు గపిలుండు వలికె నర్మిలి దోఁపన్

856

నీ " నాచేతఁ బూర్వంబునం బ్రతిభ్రుత మైన
వచనముల్ దప్పక, వరమునీంద్ర!'
నీయింటఁ బుట్టితి నిర్దేతుక స్థితి
భూరి దయాగుణంబున నవాప్త
సకలకాముల నేను సన్మునవేషంబు
ధరియించుటెల్ల నా కొఱుఁగొడు,
విను, మహాత్ములైన మునులకుఁ బరమాత్మ
గురుసద్వివేకంబు నరసి చూపు

తే తత్త్వబోధంబు కొఱుకును చాల్పఁబడిన
యంచిత వ్యక్తచూర్ణ మైనట్టి దేహ
మని తలుపుము, మత్పతభ్యాసభక్తి
ధీపరాయణ మిహిమంబు దేబరిల్ల

857

- క సగుభిశ్శవ్యం గృతయో
గమూన్ సస్పృష్ట సకలార్జ్యుడ వై మో
హముః కి సి భక్తిచే మో
క్షముకై భజియింపు నను విశారరహితుడై 858
- క ననుఁ బరమేశుఁ బరంజ్యో
తిని ననము వనంతు దేవదేవు సకలభూ
త నికాయ గుహాశయు నా
ద్యుని నజ నాద్యంతకూన్య దురితవిదూరన్ 859
- క తిరిముగ భవదీయాంతః
కరణ సరోహతి కల్గితా తలమున సు
స్థిరుఁ జేరి యిందియంబుల
నిరసించి మనోంబకమున నెఱిఁ గను మనఘా ! 860
- ప అ స్థేని, 861
- క తనరిన మోక్షము నొందెద
వని పలికినఁ, గర్దముండు న మ్మృనికులచం
దుగ్ధి వలగొని వందనములు
ఘనముగ నతిభక్తిఁ జేసి కాతుక మలరన్ 862
- క మునిగణాసేవిత మగు వన
మునకుం జని యందు మానమున నిగ్గుంగుం
దును వహ్నిరహితుఁ డనికే
తనుఁడై యాత్మైక శరణతత్పరుఁ డగుచున్ 863

చ పరబ్రహ్మంబుఁ జిత్తంబున నిల్చి యహంకారంబు విడిచి
మమత్వంబు నిరసించి దయాగుణంబునం జేసి సకలభూతము
లందు సమత్వంబు భజించి శాంత శేముష్ గరిష్ఠం దగుచు,
నిస్తరంగం బగు వార్ధిచందంబున ధీరుడై నిఖిలప్రపం
చంబును వాసుదేవమయంబుగాఁ దలుచుచు భక్తి యోగం బన
భాగవతగతిం బొందె

పద్యముల వివరణము

పద్యముల వివరణము

502 టీక గీర్వాణులు=దేవతలు, యువ్యతీ + పూర్వ
జాలు=మీ కంటే ముందు పుట్టినవారు, ఆత్మీయ సుతులు=నా
పుత్రులు విచరత్ + నిర్వాణులు=చరించుచున్న మోక్ష స్వరూ
పము లైనవారు, సర్వంకష = సమస్తమును ఒరిగిపోనుచున్న,
శేముషీ విచక్షణులు=బుద్ధి వివేకము కలవారు, ఎందున్=సర్వ
లోకములందును

తా॥ దేవతలారా! మీ యందరికన్న నాకు ముందుపుట్టిన
సుతులు ససకుడు మొదలగు నలుపురు కుమారులు వారు నడచు
చున్న మోక్ష సంపదలవంటి వారు సమస్తమును స్పృశించి
మించగల బుద్ధిబలము గలవారు అన్నిలోకములయందును చరించు
నట్టివారు

503 టీక నిస్పృహులు=కోరికలు లేనివారు, అవార
ణన్=అడ్డులేక, భవసంబులు=లోకములు, వడిన్ = వేగముతో,
కుక్కురుడున్=తిరుగుచు, శ్రీరమణీశ్వర=లక్ష్మీవతియైన విష్ణువు
యొక్క, పదాబ్జ = పాదపద్మముల, సేవా నిరతిన్ = సేవించు
నిష్ఠతో,

తా॥ వారు కోరికలు లేనివారై మూడులోకములయందును
తన్మృడ్డుపెట్టు వారు లేక వేగముగా తిరుగుచుందురు ఒకనాడు
లక్ష్మీనారాయణుల పాదపద్మములను సేవింపవలెనను నిష్ఠతో
బయలుదేరి (కోరిక లేనివారై) నను నారాయణుని మూవలె
నను కోరికయున్నది అది దోషము కాదు గనుక నిష్ఠయైనది

మరియు తమ్మివ్వరి నెట్టరిని అభిప్రాయమున్నది అహంకారము కొంచెము మిగిలియున్నదని సూచన)

504 ఈ బుధసత్త్విములు = తెలిసినవాలో మంచివారు, అచిత్ = ఒప్పుచున్న, నిత్య దివ్యశోభం = శాశ్వతము, అప్రాకృతముగా వెలుగొందునట్టి, విభవ + అభిరావము = వైభవముతో తీర్పుగా నున్నదని, పృథన్న జన = కరణ గతులకు, స్తవనీయ నామమున్ = స్తుతింపదగి, పేరుగల దానిని, సుజన సన్నత భూమిము = మంచివారిచే కీర్తింపబడిన కీర్తిమున కాధారిమైన దానిని, భక్తిలోక పాలన గుణధామమున్ = భక్తిలోకములను పరిపాలించు గుణముల వెలుగులకు నిలయమున, పురి లలామమున్ = పురిములలో తిలకమువంటి దానిని చారు వికిరణధామమున్ = అందమైన దీప్తురి పురిమను, కాంచిరి = చూచిరి,

తా. వారు పోయి పోయి శాశ్వత దివ్యశోభంతో, వైభవములతో వెలుగొందు వైకుంఠ పట్టణమును దృచిరి కరణగతి పొందినవా రందరు నిత్యము దాని నామమును స్మరించుచుందురు ఆ స్మరణమే జన్మ బంధములను లేకుండి తేయును మంచివారి ప్రోత్సములకు అదియే లక్ష్యము భక్తుల సద్గుణములను పరిపాలించు నగర మది కనుకనే పురము లన్నిటిలో తిలకము వంటిది (1 ఇతరుల సద్గుణముల యందాసక్తి కలిగినచో నితరులతో సంబంధములు తొలగి సద్గుణములు మిగులును ఆసక్తియే సద్గుణముల యందు తాము నివసించుట కాధారి మగును

2 అప్పుడు జన్మబంధములు తొలగును

3. దాని నామమును ప్రవన్నులు స్తుతించుచుండురు అసగా దాని నామమే నారాయణుడు అతనికిని అతని పురమునకును స్మరించు భక్తులకును ఆభేదస్థితి కలుగును

4 పురిలలామము అనుచోట పురిమనగా దేహముని చూపింపబడినది అన్నిటిలో ప్రోత్సహించిన దేహమునగా నారమును చూపబడినది భాగవత శరీరము)

505 టీక మహనీయ = గొప్పదైన, అన్ని నిష్ఠానుభవములు = తమ నిష్ఠానుభవమునకు గల విశిష్టత, అన్నియు = అన్ని పంట, మునుజుం ధర్మములు = మోక్షమునకు స్వభావము కలవారు, శ్రీమహిళా + అధిప = విష్ణువు యొక్క, అన్ని సునీరుహ పూజలు = పాద పద్మములను పూజించుట, మహా + ఉద్దామ = మిక్కిలి యుత్తమమైన, తిదియ హాపములన్ = వాని హాపములను

తా|| ఆ వైకుంఠమున నివసించు వారిందరు తమ నిష్ఠానుభవముననే తమ సాధనకు ఫలితముగా దృఢింతురు (దేనిని కోరరు కోరకుండగలుగుటయే తమ సాధనకు ఫలితముగా తృప్తి ననుభవించురు కోరక పోయినను కోరత యెన్నడు నుండదు కోరినవారికి అది లభింపదు గనుక కొంత గలుగును) ఇట్టి మోక్షధర్మముతో వారిందరును లక్ష్మీనారాయణులను పూజించుచు దురు ఆ పూజయొక్క నిరంతరత్వమున తమ యత్నిత్వమును కోల్పోయి నారాయణుని సత్తిత్వమును పొందుదురు వాని హాపములై తిరుగుచుందురు (దీనినే సారూప్యము అందును) వారు దాని సుఖము నెరిగినవారు

506 టీక విగత రజస్తమోగుణుడు = విగుణుడైన రజోగుణము, తమోగుణము గలవాడు, విశుద్ధిచారు యశుడు = విగుణుడైన చక్కని కీర్తిగలవాడు అంతు = జగలు లేనివాడు, భగవంతుడు = అష్టేశ్వర్యములు సుపదలుగా గలవాడు, అంత శక్తి = అంతలేని శక్తి గలవాడు, నిగమచయ + అంత జేద్యుడు =

శ్రీవసమూహముల చివరిమాటలచే తెలియబడువాడు (ఈ మాటలనే యుపనిషత్తు లందుకు సృష్టి ధర్మము లన్నియు వేదవాక్కులు వాని ప్రకృతి యంటని వైరాగ్యాది స్థితులే చివరిమాటలు వాని చేత మాత్రమే నారాయణుడు తెలియబడును) సత్సల = చాంచల్యము లేని, నిర్మల = కల్మషములేని, ధర్మమూర్తి = ధర్మము యొక్క రూపము, ఆ సగర + ఉపనమ్ములు = ఆ పట్టణమందలి యుద్యానముల, ఇన్సులన్ = కుతూహలముతో, పెం పెన్ గున్ = విస్తృతి గలిగియుండును

తా|| రజస్తమస్సు లంటనివాడు, వినబడు కీర్తిగలవాడు, సత్తిగుణ స్వరూపుడు, జన్మలు లేనివాడు, మొదలు లేనివాడు, విశ్వధర్మములను మహిమలు గలవాడు, శ్రీదాంతములచే తెలియబడువాడు, ధర్మమూర్తి యగు శ్రీహరి పేరనే యందలి యుద్యాన వనము లన్నియు చెల్లుచుండును

1 వానిపేర చెల్లుట యనగా వానిపేరనే తెలియబడుట, దర్శింపబడుట అతని నామమునకును, అతని నివాసములోని సమస్త లోకములకును అతనికిని భేదములేని స్థితియే వైకుంఠమని యర్థము

2 విశ్రుత చారు యశుండు అనగా వినబడినదే అతని కీర్తి న ద స్వరూపమనియు, జీవుల సంఖ్యావణములలోని కర్మార్థాదులు అతని మయములే యనియు, దర్శించిన వారికి అతని రూపములే యనియు నర్థము)

507 టీక కైవల్యంబు = కీవలము తానే సమస్తమై యుండుట, (అనన్యస్థితి) మూర్తిభవించిన తెరంగున = రూపు కట్టి నట్లు, పాలుపారుచు = ఆందము చిందుచు, సైశ్చేయస నామంబున = నిశ్చేయస్సు అను పేరుతో (అన్నిటి కన్న మించిన

శ్రీయస్సు చేక మోక్షము) అభిరామంబై = సుందరమై, సతతంబును = నిరంతరము, సకల + ఋతు ధర్మంబులు గలిగి = సమస్త ఋతువుల ప్రసర్తనము కలిగి (జీవుల గర్భధారణాది కాలములను సూచించు శోభలు కలిగి) అర్థి జనంబుల = కోరిన వారియొక్క, ఈరికలెత్తిన = మొలకలు మొలచిన, సారకలు గాగన్ = పృథ సానము చెందునట్లుగా, ఇతర తిరు రవాతంబులు = ఇతర వృక్షములు లేనివి (నారాయణుడు తప్ప మిగిలిన భావములు మొలిదియల్లకొననివి) కామ దోహదసహితంబులు = కోరికలను వృద్ధిచుట కిష్ట పడునవి పుష్పఫల భరితంబులు = పూలతో పండ్లతో నిండినవి, తనర్చు = విస్తరించు, సంతాన వన సంతానంబులు = కల్ప వృక్షములతోటల సమూహములు (కల్పవృక్షములతోటలు తర తరములుగా పెరుగు చున్నవి) సమంచిత = మిక్కిలి తీర్చిన, వసంత సమయ = వసంతకాలము యొక్క, సౌభాగ్య సంపదభి శోభిత = శుభ సంపదలను సూచించు చున్న, వాసంతికా కుసుమ విసర = గురివింద పూల సమూహముల, పరిమళ మిళిత గళిత = సుగంధముతో కలిసి బాట్లుగా జారుచున్న, మకరంద లలితా మోద = తేనెయొక్క చక్కని పరిమళముచే, ముదిత హృదయలై = సంతోషి చెందిన హృదయములు గలవారై, అఖండ కేశానిధి = ఎడతెగని వెలుగునకు నెలవు, ఉగ్గడింపలేక = చెప్పలేక, ఖండిత జ్ఞానులు = తెగిన జ్ఞానము గలవారు, నిరతిశయ = తన్ను మించినది లేనట్టి, విషయ సుఖానుభవ కారణంబు = ఇంద్రియార్థముల సుఖము లనుభవించుటకు కారణము, ఇందిరా నుందరీ రమణ = లక్ష్మీపతియగు విష్ణువు యొక్క, చరణ సేవా విరమణ కారి = పాదసేవకు విరామము కల్పించునది, తల్ + గ్రంథ ప్రాప్తక = ఆ సువాసన నందించునట్టి, గంధవహునిన్ = వాయువును, పరాయణులు = నిష్ఠగలవారు, నుందరీ యుక్తులు =

అందఁడైన స్త్రీలతో కూడిన వారు, వైమానికులు = విమానములతో తిరుగు వారు, దేవతలు, వైమానిక మానస + ఉత్సేకంబు = దేవతల మనస్సుల కల్లాసము కల్గించునది, పారావత = పావురము, పారస = పెద్దారు పిట్టలు లేక యేటి కొంగలు, శుక వక = చిలుకలు, కోకిలలు, చాక = వాని కోయిలలు, తిత్తిరి = తీతువు పిట్టలు కుయూరి = నెమిస్సు, రధాంగ = చక్రవాకములు, ముఖ్యు = మొదలైన, విహంగి కోలాహల విరామంబు = పక్షుల కిలలు నిలిచి పోవుట, అరవందనయన కథా గానంబు = విష్ణు మూర్తి ధరించు గానము చేయుట, అనూనంబు = మిక్కిలిగా, మొదయన్ = శబ్దము చేయిగా, మదవత్ + ఇందిందిర = మడిచిన తుమ్మెదల, సందోహ కలిత = సమూహముతో కూడిన, పుష్పస్థల ముత్తలికలు = శ్రేష్ఠమైన పూల తీగలు, అ కుంఠిత చరిత్రంబు = ఎండు పడచి ప్రసన్నములు కలవాడు, వికుంఠ నిలయుని = వైకుంఠ వాసుని (విష్ణుమూర్తిని), విలసిత = విలాసము కలిగిన, తులసి దామగ మనీ = తులసి మాలికను, హరి = విష్ణువు మంగళ గళ విలగ్నంబు = శుభమైన కంఠమున వ్రేలాడుచున్నది, చందన = మంచి గంధము, మందార = కల్పవృక్ష పుష్పము, కుంద + రవింద = మల్లెలు, తమ్మిపూలు, పున్నాగ నాగ వకుళ = పున్నాగపూలు, నాగ కేసరములు, పగడపులు, అశోక కురవక + ఉప్పల = అశోకములు, గుడిందపూలు, కలువపూలు, ప్రకాశ మంజరులు = పువ్వుల గుత్తులు, ముజీర యాజ రంజిత = పువ్వుల గుత్తుల గుల్మముతో వెలుగొందు, సుఖంజాబులు = పొదరిట్లు, ఉత్తూగ = ఎత్తైన, స కంఠి = మిక్కిలి కపలిత, మధ్యంబులు = నడుములు, కటికల = మొదల ప్రదేశములు, కనక ఘటిత = బంగారుముతో చేయబడిన, మేఖలా కలాప = ఒడ్డాణము లను నగలు, నిసద + ఉపలాలిత = శబ్దములచే బుజ్జగింప బడిన, నీల

దక్షుల శోభిత = సీలపురంగు గల పట్టు వస్త్రములతో అదముగా
 నున్న, పృథు నికంబధర = పెద్ద ఎరుదుల బరువుచే, అలసకూన =
 మెల్లగా నడుచుచున్న, హాసిత = నవ్వులు, గమనంబులు =
 నడకలు, అసమశర కుచుమశర విలసితంబు = ముగ్ధుని ఎవ్వల
 గాణముల తళ తళ, నుందరీ సందో హంబున్ = అడమైన స్త్రీల
 సమూహమును, తగిలి = వెంటబడి, కంసర్పకేళీ విహారంబులు =
 మనోధ క్రిడలతో విహరించుటలు, ముకుంద చుగార వింద సేవా
 = విష్ణుని పాద పద్మముల సేవచే పరిల్ల = లభించిన, హేమ
 మయ = బంగారముతో చేయబడిన, విమానానూడులై =
 విమానము లెక్కినవారై, వారి బాసులు = విష్ణు భక్తులు,
 ఇందిరా నుందరి = అందక కైయగు లక్ష్మీదేవి, సందర్శిని =
 అందములకు గని వంటిది, రణి ముసే సూపురి చరణావింది =
 శబ్దము చేయుచున్న మణుల యందెలు గల పాద పద్మములు గలది,
 చాంచల్య దోష రాహిత్యంబు = స్థిరము లేకుండట యను
 దోషము లేకుండట, కరకమల భ్రమణీశ్వర = పద్మముల పొటి
 చేతులతో త్రిప్పు చున్నట్టి, లీలాంబు జాతి = వేడుకకు ధరించిన
 పద్మము గలది, కాంచనస్ఫటికమయ కువ్య ప్రదేమలు =
 బంగారమున తావిన స్ఫటికపు రాళ్ళచే నిర్మిత బడిన గోడల
 భాగములు, శ్రీనికే నుని = సిరికి నిలయమైన విష్ణుమూర్తియొక్క
 నికేతన సమూర్ణన కైకర్యంబు = ఇట్లు తుడుచునట్టి చాళి పని,
 నిజవనంబునకే = తనతోట యందు, సౌరభ + అభిరామంబులం
 = పరిమళములతో నొప్పచున్నవి, తులసీదళ దామంబులు =
 తులసి దళముల దండలు, ఆశ్చినాయకుని = తన యజమాని
 యొక్క, నొసటి = నడుటపై గల, మృగమదపు టనలుకన్ =
 కస్తూరీ తిలక పంచముచే, మనలుకొని = ప్రసరించి, తుంకెనలాడు
 = అంటుకొని కదలుచున్న, లలిత = అందమైన, తిల ప్రసూన =

నువ్వు వృత్త్యయొక్క, రుచిరాధ = కాంతితో మెరయుచున్న,
నాసన్ = ముక్కుతో, విమల సలిలబులన్ = తేట నీటియందు,
చుంబింతంగుట = ముద్దు పెట్టుకొనబడుట, లజ్జా అవనతపదన =
సిగ్గునమోము వంచినది, ప్రవాళలతికా కులంబులు = పగడపు
తీగల గుంపులు, కూలంబులు = గట్టలు, నడబావులు = నడచి
దిగి వెళ్లుట కనుకూలమైన బావులు (వీనినే దొరువులనడి వారు)
సుకృత చూలంబు = పుణ్యముల మొదళ్లు గల చోటు, అలవా
లంబు = పాదు, పాలుపొందుచుండున్ = అందము నొందు
చుండును,

తా! ఆ వైకంఠము నందు పువ్వులతో పండ్లతో నిండుగా
నున్న కల్ప వృక్షముల తోటలు వేర్వేరుగా గుంపులుగా పెంచ
బడి యున్నవి అవి సకల ఋతువుల సుఖములను ప్రసాదించు
చున్నవి కోరికలతో సమీపించిన వారి మనస్సున నంత గొప్ప
కోరికలు మొలిచిన నంత కొల్లలుగా ఫలము లిచ్చుచున్న ఈ
కల్ప వృక్షముల పరిసరములలో నితర వృక్షములే కనుపింపవు
అన్నిటి కన్న పెద్ద కోరిక మోక్షము దానిని గూడ నవి ప్రసా
దించుచు కైవల్యమును పేరును ఆ ప్రదేశముగా రూపు కట్టించు
చున్నవి (ఇంకొకటి యను భావము కలుగనీయక మిగిలిన కోరిక
లను కొల్లగా తీర్చుట వలన మిగుల నీయక మోక్షమును కోరికను
మాత్రము కలిగించి అనన్యత్వము చేకూర్చు చున్నవి మరియొక
తావున గురివింద పూల పొదలున్నవి అవి వసంతకాల శోభలతో
సమృద్ధిని చూపుచుండును అచ్చట విహరించు చున్న విష్ణు
భక్తులు, ఆ పువ్వుల సుగంధములతో కలసి బాష్పముగా పడుచున్న
తేనెలకు సంబర పడుదురు ఇంతలో విష్ణుమూర్తిని గూర్చిన
ధ్యానము తోగిపోవుచుండును ఆ శోభల యందు ప్రగరించుట
వలన తమ జ్ఞానము అఖండత్వమును గోల్పోయినదని వారు

మెంటనే గ్రహింతురు అట్లు చెదరిన ప్రజ్ఞ వలన విష్ణుమూర్తి కథలను కొంచెముసేపు మరచి పోదురు ఆ ప్రజేశము ఇందియ నుఖానుభావములకు తారణమై యితర భావములచే చిక్కబడి యున్నదని గ్రహింతురు దాని వలన విష్ణు ధ్యానమునకు విరామము కలిగినదని గుర్తింతురు అట్లు గుర్తించట వలన ఆ సుగంధములతో గూడిన గాలులు వారిపై పని చేయవు అట్టి యాకర్షణలను తిరస్కరించిన నిరంతర ధ్యానముతో భార్య సమేతులై దేవతలు విహరించు చుండురు

ఆ దేవతల దంపతుల మనస్సుల కల్లాసము కలిగించుచు పాపురములు, హంసలు, ఏటికొంగలు, చిలుకలు, కోకిలలు, వాన కోయిలలు, తీతువులు, నెమళ్ళు, జక్కవలు మొదలగు పక్షులు కోలాహలముగా, కిలకిలారావములు చేయుచుండును ఆ శబ్దములు విఘ్నము కలిగింపకుండ దేవతల దంపతులు పొదరిండ్లలో చేరి పుండరీకాక్షుని కథలను వినోహర కంఠధ్వనులతో గానము చేయుచుండురు ఆ గానమునకు నాద సౌభాగ్యము కూర్చుచు మదిందిన తుమ్మెదల గుంపులు ఝంకారిములు చేయుచున్న పూలతీగల పొదరిండ్లున్నవి

పరిపూర్ణ చరిత్రుడైన వైకుంఠవాసుని కంఠము నలంకరించి యున్న తులసి మాలికను కనుగొని యిది యితర కంఠము నలంకరించి యుండు సదృష్టముకై నోచుకొన్నది దీని కై యీ తులసి యేమి తపము చేసినో యని మెచ్చు కొనుచు సన్యాసము చేయు చున్నట్లు గంధపు చెట్లు, కల్పవృక్షములు, మల్లెలు, తామరలు, వున్నాగలు, నాగకీసరములు, పొగడచెట్లు, ఆశోకములు, గురివిండలు, కలువలు, పారిజాతములు, గుత్తులు గుత్తులుగా పూచి తమ పరిమళములను తులసి చెట్లపై గుబాళింప జేయు చుండును

కొన్ని తావులందు పువ్వుల గుత్తులతో నిండిన చక్కని పొదరింగ్లన్నవి అందు సౌందర్యము లొలికించుచు పడుచు లోయ్యారముగా నడిచుచుందురు వారి యెత్తైన స్తనముల ఒరుపు కు నడుములసినయొడ చుండను నడుమున పెట్టికొనిన బంగారిపు యొడ్డాణముల శోభలతో మొలనూలి శబ్దములు విని పించునట్లుగా వారు నడచుచుండగా నీలపు పట్టుచీరలు సింగారించుకొనియున్న పెద్ద పిగుదులతో వారి గమనములు మంద మందియుగా సాగుచుండను ఆ గమనముల సౌగములు హంసలను, నెమళ్ళను గూచి యెగతాలి చేయుచున్నట్లుండును విచ్చిన తమ్మిరేకలవలె విశాలములైన కన్నులతో చురుకైన చూపులతో నడిచుచుండగా, వా మెంట విహరించుచున్న భర్తలు పరవశించుచుండురు ఈ పరవశతి వారి మన్మథ క్రీడా విహారములకు సంబంధించినది కాదు ముకుందుని చరణార విందములను ధ్యానించుచుండుట వలన గలిగినది ఇట్లు పడుచు దంపతులు కొండరు విమానములెక్కి విహరించు ప్రదేశములును గలవు

మూడు లోకముల సౌందర్యము తన రూపరేఖలందు ముద్రించుకొనిన లక్ష్మీదేవి అందెల శబ్దములతో పాదపద్మములను విన్యాసము చేయుచు సంచరించును తన హృదయమున కధిన ముద్రైన ఎఱ్ఱముూర్తి యింట చాంచల్య దోషము లేక స్థిరముగా విహరించు చూడును తమ్మిరేకుల పంటి అంగుళుల యందు తమ్మి మొగ్గను పట్టుకొని త్రిప్పుచుండును

అచ్చట బంగారమును పొదిగిన స్ఫటిక శిలల గోడలపై నామె రూపము ప్రతిబింబముగా ప్రోకుచుండును ఆ శోభలు చూడగా నారాయణుని యిట్లు తుడుచుటకు దాసియైన తన భర్త మధ్యక్షమని తలచుచు ఆన్ని రూపములతో తిరుగుచున్నట్లుండును

తాను పెంచిన తోటలో గుబాళించిన తులస వశమును మాడలు
 (ట్టి విప్లవి చరణారవిందముల కడ సమస్థించు శ్రీమత్ నుచుటి
 పై గల కస్తూరి బొట్టు దెమట బిందువులతో తడియగా దానిపై
 వాల్చి యంటుకొనిన ముంగురులు గాలి కెగురుచుండును

సుకుమారముగా నువ్వు పువ్వువలె వంపు తిరిగిన ముక్కుతో
 యిట్టిదేవి ముఖారవిందము నీలనీలములైన కోనేటి తేటనీటియందు
 భ్రమింబి చునట్లుగా, నామె వంగియున్నట్లుడు తన ప్రియ
 బము వెనుకగల నీటి నీలకాంతిని చూచి పరాకున తన ప్రాణ
 బియుడు వెనుకనుండి వచ్చి ముద్దు పెట్టుకొనుచుండె నని తలచి,
 కన్నతో తల వంచుకొనును అప్పుడు కోనేటి తీరమున నల్లకొనిన
 భగవతుల తీగ కనుపించి విష్ణుని పెదవులేమో యనిపించును

అట్టి వైకుంఠము పుణ్యమునకు దిక్కు భర్తములకు నిర్మ
 లమైన స్థానము (ఫలితము గోరి భర్తము లాచరించుట
 యుండదు) పుణ్యములు ప్రేమపారగా వానిపై పోసిన చిత్తిని
 పాదువలె యుండును (చేసిన పుణ్యములకు హవిములు కట్టు స్థాన
 మని యర్థము)

508 టీక హరి విముఖాత్ములు=విష్ణునకు వెడియెగ
 మైన వారు, అన్యవిషయ+ఆదృత చిత్తులు=ఇతర విషయములు
 దాదరము గొనిన చిత్తములు గలవారు (విషయము లనగా
 నిందియాధములు) పాపవర్తులు=పాపమే ప్రవర్తనగా గల
 వారు, నిరయసాత హేతువు=నరికమున ఎడలకు కారణము,
 నింద్య చరిత్రము=నిందింపదగిన నడవడి, దుష్కథానిరతి=చెడ్డ
 కథలయందాసక్తి, ఇందిరా మనోహర=అట్కిన భువియొక్క,

చరణారవింద=పాద పద్మములను, భజనాత్మకులు=భజించువారు,
గౌంఢిన్ =వాసము నందు (దూరుటకు కష్టమైన గన్నని గుండు),

తా॥ ఇంద్రియములకు నితర విషయములు గోచరించిన
క్షణమున వానిలో నంతర్యామి నున్న ఎల్లవిపై దృష్టి
తొలగును ఇంతలో అస్య విషయములపై నాస్త కలుగును
విష్ణుని యెడల పెడ ముగ మగును ప్రవర్తనమునందు పాపము
చేరును అది సరకమున బడుటకు హేతు వగును సడవశిలో
నిందింప దగిన లోపములు పుట్టును అప్పు డితరులను గూర్చిన
చెడ్డ ఎయ్యములు చెప్పకొనుటయం దాసక్తితో తిగుచుండురు
అట్టి వారికి విష్ణు కథలు కీర్తించుకొనువారి సాంగత్యము కచ్చును
విష్ణు డంతర్యామి యైనను వారికి ముత్రము విష్ణు స్థానము గన్నని
గొందియై చొరబడుటకు కష్టముగాదు ఆ వైకుంఠమున భక్తు
లెంత మంది యున్నను పాపాత్ముల కది చొరరాని గొందియే

509 510 టీక ధర్మతత్త్వధీ పరిణతి సాధనంబు=
ధర్మము యొక్క నిజస్వరూపము నందు బుద్ధి పండు నట్టి
సాధనము, మర్త్యలు=మానవులు, భృశంబుగన్ =మిక్కిలిగా
మోపి కులు=మోహము చెందిన వారు, పొరిబడినవారు, తత్
+ అగ్రహి పంకగుహములు=వాని పాదపద్మములు అడ్డియై =
కుకూహలముతో, కొలువఁగానమిన్=భజింప లేకుండుట వలన,
తత్పదాబుక=అస్థితి యందు,

తా॥ ధర్మము యొక్క తత్త్వమును తమ బుద్ధి పరిణామము
ననుసరించి సాధించుకొనువారున్నార ధర్మముయొక్క నిజమైన
స్వరూప మెట్టిదో తెలిసికొనుటకై వారు నిరంతర సాధనము
చేయుచుండురు ఇంతలో మృత్యువు వచ్చును అట్టివారు తమ బుద్ధి

బలముతో దేవు నర్థము చేసికొనుటకు యత్నింపుడు దానితో
మోహము క్రిమ్మును వారు విష్ణుభక్తితో నాశనమొంది ప
లేదు కనుక ధర్మమున నేమో దర్శనమిచ్చు పదవిని పొందలేరు
(ఉన్న స్థితి యందు నంతర్యామిని దర్శించు యత్నిమును భక్తి
పుట్టును అది కలవారికి మోహము కలుగదు వారి ప్రవర్తనలో
అప్రయత్నముగా ధర్మము సిద్ధించును అట్లుకాక ధర్మమున నేమో
తెలిసికొన యత్నించి బుద్ధిబలమును ప్రయోగించినచో మోహము
కలుగును మాయ క్రిమ్మును ధర్మమునగా తా మేమని
గ్రహించినో అది మార్తము దక్కును ధర్మము లోకము,
ఇంతలో హృత్సువు వచ్చును

తద్బదంబునన్ అనగా దేవుని పాదమునందను యుక్తిము
తత్పదమునకు “ అది ” అని యర్థము కాము అది, యిది యని
నిర్దేశించు వస్తువుల యందు దేవుని చూచుటకు యత్నింపరు గనుక
ఆ వస్తువుల సత్యము దేవుడని తెలియదు వారికి దేవు డండడు
వస్తువు లందఱు తమ యభిప్రాయము లందును దీనిని తిన్నగా
నాశ్రియించు నుపాయమే గాయత్రీమంత్రమున నమింయున్నది
ఇట్లు సృష్టిలో దైవమును దర్శించి సృష్టిని సవ్యసించు మార్గమే
భాగవతముగా నుపదేశింపబడినది గనుక ఈ గ్రంథమునందు
గాయత్రీరహస్యము చెప్పబడినదని ప్రధమస్కంధమున గ్రంథా
రంభమున ప్రతిష్ఠ చేయబడినది)

511 టీక సరోరుహ+ఉదరుని=కమలాభుడైన విష్ణు
మూర్తి యొక్క, అనలాప = ధ్యానించుట ఆలాపము చేయుట
సర్భర=పట్టరాని, పరితోష శామకణ బంధర=ఆనంద శామ
ములలో నిండిన, చారుకపోల=అందమైన బుగ్గలు, గద్గదస్వర=
వణిగిన కంఠధ్వని, పులకీకృతాంగులు=పులకించిన దేహము గల

చారు, స్పృహ విస్త్రులు = కోరికలు లేని చిత్తిములు గలవారు,
అతి + అహంకరణ చిన్మానులు = అహంకారమునకు మిక్కిలి దూరమున నున్నవారు, సుకర్ముల = సత్కర్మ చేసినవారే

తా|| విష్ణుని మంగళ దివ్య కథలను స్మరించి గొంతెత్తి
అలపించినచో పట్టరాని యానందమున బాష్పములు బుగ్గలపై
జారుచుండవలెను కంఠము గడ్డవము కావలెను దేహము పులకింప
వలెను ఆక్షణములలో మాత్రమే కోరికలు మాయమగును
అహంకారములు దూరము లగును అట్టి సుకృతమునకు నోచుకొనిన
వారే వైకుంఠ మనబడు పుణ్యలోకమున నుండురు

512, 513 శీత వర = శేష్మయైన, సారిసాళరము =
కోనేళ్ళకు నెలవైనది, దివ్యస్వర్గి తాలాంశగోపుర = మహిమా స్విత
మైన బంగరురంగుల తాలలు గుర్తులుగా కట్టబడిన గోపురము
లను, హర్షాన్వృతము = మేడలతో నావరింపబడినది, తిష్ఠ
ననము = ఆ మేడ, అంభోజంబు = పద్మము, తిస్థందిరి + అంతర =
ఆ మందిరిము లోపున, విభాజిత భోగి = వెలుగొందు సర్పము,
కర్ణిక = తామరపువ్వు బొడ్డు, తలీ + ఉద్యత్ + భోగవర్ణంశము =
ఆతడెత్తిన పడగ యను ఆననమునందు, ఇరవొందన్ = నివాస
ముగా, భృంగాకృతిన్ = తుమ్మెదవలె,

తా|| వైకుంఠనగర యొక పద్మనరస్సు అందు దివ్యము
లైన బంగరురంగు తాలలతో, గోపురములతో, గృహములతో
నిండిన భవనమే యొక పద్మము అందున్న సర్పమే తిమ్మిబొడ్డు
అది పర్యంశముగా నివసించు మాధవుడే తుమ్మెద

(1 అవ్యక్తమే యొక కోనేరు అందు సృష్టికి మూల
కారణమగు కాశ్వత నివాసమే యొక పద్మము అది విష్ణుకొనుచు,

మునుచునుచు నుండుటయే స్పృహ యములు అనునట్లు
 తేలికను సర్ప పర్యంక మే తమ్మిబొడ్డు దాని ననుచు అతని
 నిలచియున్న ఆకాశమే నీలవర్ణమగు విష్ణు ననుచు తుమ్మెద

2 ఈ దేహమే యొక కోణ విచ్ఛిన్నము, మనుచు
 కొనుట జనన గురణములుగా నేర్పించు దాని కతీతిమ గా గల
 జవ నిర్మాణమే పద్మము అందు శిరస్సుతోకాని నానైముగియే
 తేను ఎర్హ్యకము వృద్ధయ మధ్యమునగల 'నే' న న బడు
 ద గారాకాశి మే నారాయణ ననుచు తుమ్మెద)

514, 515 టీక పాలిమ = పాలిమ ౨౨౨, కాచన
 విమా + లిమధము = బంగారు విమా నమెక్కిన కత్తుగల +
 అస్థిము = మించివారి సమూహము తిన్న = విస్తరి పడే
 విభవ + ఆ పూర్ణ ప్రభావ + ఉన్నది = భవములు సూక్ష్మాతి
 చెందుట చేతను ప్రభావము యొక్క గొప్పదము చేతను,
 కరిమి = మిక్కిలి, తదీయ భావము = ఆ నివాసము లేక ఆ వెలుగు,
 జగత్కల్యాణ మూర్తులే = లోకహితము రూపుకల్గి వారు, అన్త =
 భూతావాలముతో, పరితృప్తస్వాతులు = సంతోషించిన వృద్ధయ
 ములు గలవారు,

తా| విష్ణువుచే పరిపాలింపబడుచున్న సత్పురుషులు సమూ
 హముగా వైకుంఠమున బంగారు విమానము నెక్కి తిరుగుచు కొల్ల
 లుగా కనిపింతురు వారి సమృద్ధిముతో నిగిరము మహా వైభవ
 ముగ నుండును వారి ప్రభావముచే నుత్తమస్థాయి చేరి
 యుండును అచ్చటికి చేరదలచినవారు తమ యోగశక్తి నుపయో
 గించి మొదట లోకహితము పూర్తిగా నధిప వలెను అట్లుపైన
 వృద్ధయమునందు సంతృప్తి చెందుట నేర్పవలెను

516, 517 టీక మంకరి రత్న తోరి = పచ్చలు, రత్నము ౨ కట్ట తోరిణము లకో, సమంచిత = కూడిన, కడ్డ = గోడలు కి వాలు = తిలుపులు, గోహలి = గుమ్మములు, విరచిత = విశేష గుమ్మరింపబడి, ఎటో + సుకత్వలు = ఆరు చక్కని యావరణములు, అరిచి దళాక్ష విలోకన + ఉత్సవ + ఆనందమతిన్ = విష్ణుమూర్తిని చూచి ట్టి పైభవముపై నాదరపడిన మనస్సుకో, అన్యమున్, కళ = మి యొక దానిని చూడక అనంతర కక్త్యయందు = తరువాతి ప్రాకారము (దు) తిడియ పాలురన్ = దాని కావలిచారిని, ఉదారి సూచన యో విశేషులన్ = ఉద్భవముగా ప్రసరించుచున్న శోభనులు గలవారిని, వయస్సు మొలగు విశేషముల యుండు సూచనలను,

తా॥ గుమ్మపచ్చలు మొలగు రత్నములు తోరిణములుగా గల గోడలు, తిలుపులు, గుమ్మములు నిరుపార్వ్యముల యుండు చక్కగా తీర్చిదిద్దబడినవి అట్టి విశేషములకో కూడిన పట్టణమున ఆరు ప్రాకారములను దాటిరి ఆ సమక సనంద నాదులకు మనస్సున నారాయణుని చూడవలెనను కతూహలమున మరేమియు కనుపింపలేదు ఏడవ కక్త్యయం దిద్దిరు ద్వారపాలకుని నిలబడియుండిరి వారు శేజోమూర్తులై సమానమైన వయస్సులు పోలికలు గలవారై యుండిరి

(తపస్సులు చేసి యోగశక్తిని కూడ బెట్టుకొని వంత మాత్రమున వైకుంఠములోనికి ప్రవేశము లభింపదు దానికి కావలసిన యోగ్యతలు మూడు 1) తమ యోగశక్తిని ఖర్చుపెట్టి లోక కళ్యాణమును సాధింపవలెను 2) ఆకారణముగా హృదయ సంతుష్టిచెంది చెదరకుండ వలెను 3) దారిలో నంతటి వైభవములు కనుపించినను మనస్సున కవి గోచరింపరాదు

నారాయణుని దర్శించు కుతూహలము తప్ప మరయొకటి మనస్సున
స్థాన మాశ్రయింపరాదు

సనకాదులు ఎచ్చు దారిలో నుండరములై న కోనేళ్ళు,
భవనములు, రత్నములు తాపిన ద్వారబంధములు, ప్రాకారములు
గలవు వాని వై భవమును అంతకు ముందెన్నడు నెవడు చూచి
యుండిడు అయినను సనకాదుల కవి కనుమలలేదు ప నస్కున
నారాయణుడు తప్ప అన్యము లేదు ఈ స్థితినే అన్యధా
యందురు దాని సహాయముననే వారు మొదటి ఆరు ప్రాకార
ములు దాటిరి అయినను ఏడవది యగు బ్రహ్మలోకము దాట
నిచో మరిల వెనుకకు తిరిగివచ్చుచు డట సంధించుచుండు - ని
భగవద్గీత చెప్పుచున్నది అది దాటినవారు తిరిగి పరివము
ఁబెదరు చతుర్ముఖబ్రహ్మ మొదట దీ ని సకమగుగా దాటి
నారాయణుని మొప్పు పొందెనని ద్వితీయ స్కంధము నున్నది
కనుకనే యేడవ ప్రాకారమునకు బ్రహ్మలోకమని పేరు వచ్చుచు
ఆరు ప్రాకారములు దాటువరకు సనకాదులకు దృష్టి నారాయణు
నిపై నున్నది అన్య వస్తువులు కనుమఱలేదు కాని యిచట
మాత్రము ద్వారపాలకులను చూచి అనగా నారాయణుని
కన్న కింత వ్యక్తుల నివ్వరను చూచిరి వారియందు నారాయ
ణుని చూడలేక పోయిరని యర్థము కనుకనే అడ్డగింపబడిరి సాచు
యగు నారాయణు నొక్కనితో చూచినవారిని జయవిజయు లడ్డి
గింపరు అడ్డగించుటకు నెవ్వరు నుండిరని యర్థము అవును జయ
విజయులకు గూడ ఆ వచ్చినవారు కనుపింపరు నారాయణుడే
కనుపించును ద్వారపాలకులకు సనకాదులు కనుపింపరనిచో
సనకాదులు ద్వారపాలకులను చూచిరిగాని వారిలో నారాయణుని
చూడలేదని యర్థము ఒకరి నొకరు చూచకొను నపుడు తమ
తమ సృష్టిలోని లోకములును, వ్యక్తులును, కర్మలును, సంబంధ

మున్నే వృతాంతములును పుట్టును నారాయణుని హృద్యోగిన
వారి కేర్పవి ఎట్టపు అన్నియు నారాయణునియందే యుండును

ఇట్లు గలకాదు లేడవ కన్యాయందు అన్యము చూచుటకు
కారణమేమి? వారు తమ తపశ్శక్తితో, యోగ సాధనతో
స్వయోకమును చాటదలిచిరి తమ సాధనను సమ్మతొనక
నారాయణుని కరుణను పూర్తిగా నమ్మియున్నచో చాట గలిగెడు
వారు తమ సాధనను వేరుగా చూచుకొనుట వలన నారాయ
ణుని వేరుగా కనిపించును అనగా నడుమ కత్తి లుండును)

5.16 టీక కాంచన = బంగారము, నవరత్న =
తొమ్మిది విలులు కటక + అగస్త్యుక = కంకణములు, ఉంగర
ములు, కేయర = భుజ భూషణములు (బాహు పురులు), మంజీరి
ధరులు = అంచెలను ధరించిన వారు, కమనీయ = కోరదగిన,
సరిక + అగరి = పరిమళముల కాకర్నింపబడి వచ్చిన, మత్త
మధుకర కలిత = పరమశివైన తేనెటీగలతో కూడిన, సత్ + వన
మాలికా విరాజిత = మంచి వన పుష్పముల మాలచే వెలుగొండు
చున్న, ఉర్ధ్వలన్ = వక్షస్థములు గలవారిని, గదాయుత
లన్ = గదలతో హిడిన వారిని, ఘన చతుర్భుజులన్ =
నాలుగు పెద్ద చేతులు కలవారిని, ఉన్నత + ఉత్సాహమతులన్ =
ఉత్సాహముతో హిడిన యుత్తమ మనస్సులు గలవారిని, ఆరూఢ =
పెరిగిన, మొలచిన, కోవ + అనల + అరుణిత + అక్షులన్ =
కోపాగ్నితో నెరిబడిన కన్నులు గలవారిని, భౌతికా కాటిల్య =
తీగలవలె వలకర టిరిగిన కనబొములతో కూడిన, ఛాలతలులన్ =
నుదురులు కలవారిని, వేత్రిదండ + ఆభిరాములన్ = పేద
బెత్తియుల దండములు ధరించిన వారిని, ముకుంద శుద్ధాంత +
మందిర ఆలంద భూమిన్ = విష్ణుని అంతఃపుర మందిరమునకు

సమీప ప్రదేశమున, వృద్ధులు = వయసున పెద్దవారు, సుధగి
మతులు = సౌభాగ్యముతో కూడిన మనస్సులు గలవారు

తా॥ వృద్ధులైనను తెపస్సు మొదలగు సన్దాముల
సౌభాగ్యములతో కూడిన మనస్సులు గల సనక సనందినాదీలు
ద్వారమునకు నిరు ప్రక్కలను ద్వారపాలకులను చూచిరి జయ
విజయు లనబడు ఆ ద్వారపాలకులు నవంశములు తాపన
బంగారు కంకణములు, రివ్వల యుంగరములు, హరిములు,
బాహుపురులు, ఘల్లు టండెలు ధరించి యుండిరి ఆ క్షణముల
పరిమళమున వచ్చి వ్రాలిన తేనెటీగలు పరవశించు చున్న వన
పుష్పముల మాలికలు ధరించిన ఎళుల వత్సలములు కలిగి
యుండిరి చతుర్భుజములతో గదాధరులై ఎత్తైన మూర్తులుగా
నుండిరి మనస్సులలో ఔన్నత్యము, ఉత్సాహము లోనికిలాడు
చుండెను రోషాగ్ని మొలచిన కన్నులతో నెరవదలము కనుపించు
చుండెను చిట్టించిన కనుబొమలు వంపులు తిరిగిన తీగలవలె
నలంకరింపబడిన విశాలమైన ఫలభాగములు కనుపించెను చేతిలో
పెద్ద బెత్తిములు దండములుగా నిలిచి నారాయణుని అంతః
పురమునకు ముందలి భాగమున నిలబడి యుండిరి

(వారి కన్నులలో రోషాగ్ని యేల! వచ్చిన వారు నారా
యణుని చూడక అన్యులను చూచిరిని కోపించుట ఈ ద్వార
పాలకుల వర్ణన మంతయు కేవలము విష్ణు వర్ణనమే గాని మరి
యొకటి గాను విష్ణుని రూపములలో అన్యులను చూచుట పతన
హేతువు అన్యులను చూచినపుడు ఇవట నడుమ వీరెంచుట
అనిపించును దాని వలన వచ్చిన వారికి కలిగిన కోపమే ద్వార
పాలకుల కన్నులలో ప్రతిబింబించును అన్యులను చూచుట,
రోషపడుట, యనువాని పూర్తి కథయే జయవిజయాల శాసనము

భవ కథయైన మూడు జన్మలును ఇచ్చట రోషము సనకాదులలో
 పుట్టి ద్వారాపాలకుల కన్నులలో ప్రకరించింది, సనకాదుల కావ
 ముగా, జయవిజయుల రాక్షస జన్మలుగా పరిణామము చెందును
 అది మరల భూమిపై సనకాదులకును, వారి యనుయాయులైన
 అతిశయిని సాధు జనులకును కాధలు కలిగించును ఋషులును, వ్రాహ్మ
 ణులును, భక్తజనులును హిరణ్యకశిపుని వలన పడిన బాధలును,
 దక్షిణాక్షుని బాధలును, విశ్వమిత్రుని మహామునులును,
 దైవాకలైన వానరులును, విభీషణాదులును రావణుని వలన
 పొందిన కాధలును, కృష్ణావతారమున శిశుపాలు చే సమీక
 రింపబడిన జరాసంధి హంసభీకరాది దుష్టులు సాధుజనులను
 కెట్టిని బాధింపును, ఈ సనకాదులు పుట్టింది రోషాన్ని నుండి
 బయలుదేరి దిగివచ్చినవే సృష్టిలో నొకరినొకరు చూచుకొని
 వ్యూహానిధులనుట వలన దుష్టత్విము, దుఃఖానుభూతి సంసార
 బంధములై పట్టుకొనుచున్న వానియును, నిరింతర నారాయణ
 స్మరింపజేయు గుండి యొకరినొకరు వాసుదేవుని మూర్తులుగా
 దర్శించి పృథ్వీహరించుట వలన సంసార బాధ మంట దనియు నీ
 జగత్కథయొక్క నారాంశము ఇన్ని లోకములును, ఇన్ని
 వృత్తాంతములును, దేనియందు జరుగుచున్నవో అట్టి శాశ్వత
 లోకమే పైకుంఠము అందుండియు జీవులు తమ తమ దశలను
 కల్పించుకొనుట వలన వైకుంఠమును తెలియ లేకుండుటయు,
 సమర్థుల బుద్ధిలో తెలియ గలుగుటయు నిందలి నిత్య కథ ఈ
 మొత్తమునే నారాయణుని యోగమాయ అంగురు)

519 టీక ధీరతన్ = ధైర్యముతో, పంచాబ్దముల =
 ఐదు సంవత్సరముల, కుమారకులై = కుర్ర వయస్సు వాడై
 శంకం గూరక = గుండేహము చెందక, చతురాశ్రయములు = ఆశ్రయ

స్వయాపులైన నలుగురు లేక చతురతతో గూడినవారు, అని వారిత గమనములన్ = వారింపరాని ప్రయాణములతో, వాయ వచ్చినన్ = సమీపింపగా,

తా! సనకాదులు వృద్ధులైన ను ఐదు సంవత్సరముల కుమారుల రూపమున కనుపించుచుండిరి తా మెవ్వరుక వాంఛ కుండుట వలన నిస్సందేహముగా ద్వారమును సమీపించిరి (ద్వారపాలకులను నారాయణమూర్తులుగా కాక వేరుగా చూచుట వలన వారి యనుమతికై నిలుచు ఎనయులు లేక పోయినది)

520 టీక శ్రీలంకా + ఈశ్వర = లక్ష్మీచరియొక్క, దర్శన లాలసులు = దర్శించు కుతూహలము గలవారు, బుగ్గ లలా ములు = జ్ఞానమున శ్రేష్ఠులు అతి దుశ్శీలతక = మిక్కిలి చెడ్డ ప్రవర్తనతో, తత్ + వచన ప్రతికూ మర్తిక = వారి పలుకులకు వ్యతిరేకముగా, కుటిలాత్మకులై = వక్రబుద్ధి గలవారై,

తా! లక్ష్మీ నారాయణులను దర్శించు కుతూహలమున పోవు జ్ఞానమూర్తులైన సనకాదులను పోనీయకండి ద్వార పాలకులు దుర్బుద్ధులై యడ్డగించి దుశ్శీలత చూపిరి (జ్ఞానవంతుల మని వ్యవహరించినచో తమ కనుకూలము కాని చోట నెదుటి వారిలో దుశ్శీలత పుట్టినను ఈ దుశ్శీలత చూచువారి నిర్లయముల బట్టి యుండును ఎదుటి వారు దానిని దుశ్శీలత యనకొన్నచో అట్లు ప్రవర్తించరు గదా! యెవరికి వారే సన్మార్గమున నడిచు చున్నా మనుకొనుట జ్ఞాన దృష్టితో చూచినపుడు స ధరించును ఛక్తి భావమున్నచో సంభవించదు)

521 టీక బృందారకులు = దేవతలు, ఈశ్రించు చుండన్ = చూచుచుండగా, దారుణపటు రోష + అరుణిత + అంబ

౩. ౪ = సాయంకరమైన సోమమున నెట్టి బడిన కన్నులు గలవారు,
 ౮౦౪ = శిము

తా॥ ఇట్లు ద్వారపాలకులు వారింపగా సనకాదులు తీవ్రముగా నొపించి, యెరిబడిన కన్నులతో, అచ్చట దేవతలు యున్నటువారు వినుచుండగా నిట్లనిరి

522 532 టీక పరమున్ = అందరికన్న పైవానిని, అగ్రమున్ = అంతములేని వానిని భక్తపరిపాలున్ = భక్తులను పరిపాలించువానిని, సుహృత్రిమున్ = శత్రు మిత్రుని, ఇష్టున్ = ఇష్టమైనవానిని, ఈశ్వరేశ్వరున్ = అధికారుపై నధికారము గలవానిని, అవారణన్ = వారింపరాని విధమున, ఇందు + అరుదేరిన్ = ఇచ్చటికి రాగా, నిచ్చలున్ = నిత్యము, భరితిముత్ + ఆశ్రయము = నిండిన సంశోషము కలవారు, పాయక = తొలగక, తిత్ + భజన + అంతరాయ తత్పరమితిన్ = వానిని భజించుట యందు విఘ్నము కలిగించు బుద్ధితో, అరిబడ్డ = అడ్డుపడినట్టి,

తా॥ మేము సర్వేశ్వరుడైన నారాయణుని భక్తులము అత డాద్యంతములు లేనివాడు (మీ అధికారములు ఆద్యంతములు గలవి) అతడు అందరికన్న పైవాడు ఇష్టుడైన స్నేహితుడు అధికారము న గలవారిపై నధికార వానిని దర్శింపవలెనని వచ్చితిమి ఆనందమున మేము వానిని నిరంతరము కొలుచుచుండగా మీరిప్పు డడ్డుపడి మా భక్తికి విఘ్నము కలుగ చేసితిరి ఇట్లు భక్తజనుల నడ్డిగించు దుర్గాన్యుల నింతకాలమునకు చూచితిమి (ఒక రడ్ద గించినచో విఘ్నము చెందునది భక్తకాదని తెలియక పలుకుచున్నారు)

534 స్వామిహితార్థంబై = యజమాని మీలుకొరి, నిష్కవట వర్తి నులము = కవటములేని ప్రసన్నగులవారము, కుహక

ప్రప్తి = మోసపు ప్రివర్తనము, భగవత్ + సదసంబు = శ్రీవైష్ణవ
 దావారిక స్వభావంబు = ద్వారముకిది కావలియున్నవాని లక్ష
 ణము, గత విగ్రహంబు = విరోధము తొలగిపోయినవాడు,
 విశ్వగర్భంబు = విశ్వమే గర్భముగా గలవాడు, ప్రాప్తంబు =
 పొందదగినది, ప్రాపకంబు = పొందుట, ప్రాప్తి = పొందినది
 భేదశూన్యంబు = భేదము లేనివాడు, మహాకాళంబు = క్షణక్షణ
 యాకాళము, ఘటపటాది + అకాళంబు = కుండలంబు, వస్త్రముల
 లోపలగలచోటునకల + అత్యభేదరహితుని - అన్నిటియందీ
 కను తన యస్తిత్వమున భేదములేని వాని, స + అపరాధంబు =
 అపరాధముతో గూడినవారు కిశరిజనులు = సేవకులు, భూసుర
 వేషధారులు = బ్రాహ్మణ వేషము ధరించినవారు, శాశ =
 సందేహము, మందబుద్ధులు = బుద్ధి మందగించిన వారు అనుచిత
 కర్మలు = తగనివనులు చేయువారు, మదీయశాస్త్రులు = మా
 శాసమునకు తగినవారు,

తా॥ సనక సనందనాదులు జయవిజయాలను చూచి
 యిట్లనిరి సామాన్యముగా ద్వారపాలకులు తమ యజమాని
 హితము కోరి ద్వారిమున నిలబడుదురు యజమాని అతిము కోరి
 నిష్కపటముగ ప్రవర్తించునట్టి మా బోటివాడు లొంగి
 పోవచ్చును ఈ సడుమగుదు చేసికొని మోసకాండ్రైనయిరి
 రులు కొందరు దేవుని యిట్టి ప్రవేశితురను సుదీపముండుట
 మంచిదే ఆ దృష్టితో పరిశీలించిన వెనుకనే కొందరికి ప్రవేశ
 మీయ వచ్చును, కొందరిని వారింప వచ్చును ఇది సామాన్య
 ద్వారపాలకుల లక్షణము కాని అది యిచ్చట పొసగదు మన
 స్వామి భగవంతుడు వానికెవ్వరితోను విరోధము లంపవు
 ఆతని గర్భమునందే యీ సృష్టి యంతయు వర్తించుచున్నది
 శేవులకు పొందదగినది, దానిని పొందు వాడు, పొందునట్టి

మాగ్నము, అని మూడన్నవి ఈ మూడిటి యందు దేవుడంత
 ర్యామి కనుక వానికి భేదములు లేవు కుండకు కుండలో
 చోటున్నది వస్త్రమునకు వస్త్రమందలి చోటున్నది దేనికది
 వేరు కేరుగా నుండును కాని యివన్నియు చోటులోనే యున్నవి
 అట్టి మహాకాళమున కిన్ని చోటులు లేవు అట్లే యాతర్యామి
 యైన భగవంతుడు అందరిలో నొకడే ఎవనికి వానిలో నాత్మగా
 కేరుగా ఉండడు ఈ భేదము లేని వానినిగా విద్వాంసులు దేవుని
 చూచుచున్నారు (అట్లు దర్శించు నట్టి వారిని పోసేయకుండుట
 తప్ప అని యిందలి యభిప్రాయము అంతేకాని, పోనిచ్చుట
 పోనియ కుండట, పోనిచ్చువాడు, పోవువాడు అను భేదములు
 దేవుని యందు లేవని తట్టలేదు వీరి నందరిని దేవునికన్న కేరుగా
 చూచుట వలననే యీ నిరోధము కలిగినది దానికే తాము
 వారికి బోధించుచున్నారు గాని తాము గ్రహించుట లేదు)

లోకమున రాజులు తప్పులు చేసిన సేవకులను దండించెదరు
 అట్లే దేవుడు కూడ మిమ్ము దండించునను భయమున వారిచితి
 రన్నచో అడియును పొసగదు మేము బ్రాహ్మణుల మని మా
 వేషములను బట్టి తెలియుట లేదా! అట్టి మా బ్రాహ్మణులకును,
 దేవునకును భేదము లేదని మీ యజమానియే చెప్పి యున్నాడు
 గదా! ఇక నుండేహించుట కవకాశ మెక్కడిది? (తాము చెప్పిన
 ప్రకార మే యితరులు బ్రాహ్మణుల వేషము ధరించి మోసమున
 వివేకింప యత్నించుట సాధ్యము గదా! అవుడు ద్వారపాలకుల
 గతి యేమి కావలెను? ఇది వారికి తట్టలేదు మరియు వేషమును
 బట్టి నిర్ణయించునది బ్రాహ్మణత్వమో? ససకాదులు బ్రాహ్మ
 ణులే అయినను రోషపడుట, శపించుట కనుపించు చున్నవి గదా!
 ఇచ్చట తమ బ్రాహ్మత్వమునకు భంగము కలుగుటను గూడ వారు
 గుర్తింప లేదు

“మీ దేవుడును బ్రాహ్మణమైన మేము నొకటి” అనుట వలన తన్ను రానిచ్చినందులకు కొంచెము తేడాలు వచ్చినను మేము దేవులకు జెప్పి, సద్ది మిమ్ములను కావడగలము కదా! అను దైర్వ్యము కూడ సనకాదల పలుకులలో వినుపించును ఇచ్చట దేవుడు గూడ భూలోకమందలి ప్రభుత్వాధికారి నగై భావించ బడెను ఒక కులము వారి నాదరించి వారికి ప్రశ్నేకముగా పదవులకు ఉద్యోగములకు భాళిలు రిజర్వు చేయించి, వారి సిపాల్సు ప్రకారిము మిగిలిన వాస్తై నిగ్రహదగ్గరములు చూపువాడు కాదు గదా దేవుడు! వారి కిది సూచి తట్టలేదు పూర్వ మొక సాహిత్య కథలో నీ ఘట్టమును గూర్చి చర్చించుచు ఒక బుద్ధిమంతుడు ఇందు బ్రాహ్మణ ఒకరిని హెచ్చుగా నున్నదనియు, నివి బ్రాహ్మణులు వ్రాసినవి గ్రంథము లనియు నాక్షేపించెను అట్టిదేయిచ్చటి సనకాదల పొరపాటు గూడ! దైవము విషయమున సంసార జీవులు మోసపోయి బాధలు పడట దేవుని కూర్చిన యీ పాక్షిక విశ్వాసముల వలననే వైరాగ్య మభ్యసించి సంసారిమునకు దూరముగా నున్నవారు కూడ మోసపోవునది యిచ్చటనే)

మేము శ్రీహరి వారముని మా శిష్యులచే యెగిరి కూడ మీరు మంత్రబుద్ధులై నుమ్ము వారింది కనుక మీరు చేసినది తెలిసి చేసిన యపరాధమే గాని పొరపాటు గాద అట్టి మిమ్ము మా శాపములకు గూఢ చేయదగును మీరు శిషింప తగిన వారు గనుక భూలోకమున కామము, క్రోధము మోహము మొదలగు శత్రువులు బాధించునట్లుగా జన్మము లెత్తుడు (శాము చిగ్గిమైన అయ్యుడను అది తపస్సుతో చేయబడినది శిషింప గోరువాడు మొదట కామక్రోధాదులకు ఒడ్డునగును వారి క్రోధ కారణము సత్యమైనచో శాప ఫలము అపరాధులకు సోకను

సర్వవ తానిచో గూడ శాపము యొడటి వారి పై ననే పని చేయును తాని దాని కష్ట సష్టములు శపించు వానికి చెందును ఇచట తామ కోరిక లోభము లసబడు శత్రువులు జయవిజయలను పట్టుకొన్నను లోకమున బాధలు మాత్రము మిగిలిన వారికి చుట్టుకొన్నవి)

525 టీక భూరిస్ఫుట = మిక్కిలి గా వెలువడిన, చండకాడి పూగఁబులు = వాడియైన బాణముల సమూహములు, భూసురి దారుణ వాక్యములు = బ్రాహ్మణులు పలికిన కఠినములైన వాక్యములు, ఉలికి = ఉలిక్కిపడి, తల్లడవడుచున్ = తిల్లడిల్లుచు

తా! బ్రాహ్మణుల శాపవాక్యములు భయంకరములైన వాడి బాణముల వలె ద్వారపాలకుల మనస్సులలో గుచ్చుకొన్నవి వారు ఉలికిపడి తాము అపచారము చేసితిమని భయపడి తల్లడిల్లిరి (వారు భయపడినది శాపమునకు కాదు విష్ణునకు తెలిసినచో కోపించు ననియుకాదు తాము చేసినది అపచారమని భయపడిరి ఇచ్చట సర్దియించినది సనకాదులు వారి సర్వయమును ద్వార పాలకులు శంకింపలేదు కారణ మేమనగా వారిలో నారాయణుని తప్ప మరెవ్వరిని జయవిజయము చూడలేదు కనుకనే తిరిగి కోపింపక మ్రమింపుమని వేడుకొనిరి ఇచట సనకాదుల శాపమున గూడ నారాయణుడ కోపించెనని వారు భయపడలేదు నారాయణుడు కోపింపడన వారెరుగుదురు ఇక భయమెందుల కనగా తాము చేసినది అనుచితమేమో యని సజ్జనులు భయపడ వలసినది తమ పశ్చాత్తనమును గూర్చియే గాని మరిదేనిని గూర్చియుకాదు)

526 టీక కరమర్శిన్ = మిక్కిలి శ్రద్ధతో, నిటలఘటిత + అంజలులై = తమ నుదుటిపై సమస్కారముద్రలు పట్టినవారై,

తా॥ జయ విజయులు చాల దుఃఖపడి సకాది మునీశ్వరుల పాదపద్మములకు మిక్కిలి శ్రద్ధతో శిరస్సులు వంచి నమస్కరించి యిట్లనిరి

57, 528 టీక వర = శ్రేష్ఠమైన, మునినావ్వన = మనస్సు నొచ్చుకొనునట్లుగా, నిష్ఠర వాక్యములు = కౌసల్యములు, సత్పురుషశ్రేణి = మంచివారి సమాహమను, వృధా భూతాత్ములు = వ్యర్థ జీవులు, దురితము = పాపము, మీదన = ఇటుపైన, దూకొందుము = చేకూర్చుకొందుము

తా॥ మహా యోగీశ్వరులారా! మీరు మా మున్నులు నొచ్చుకొనునట్లుగా కరిగములైన వాక్కులు పలికి ఇచ్చి పలికి మని మరల మీరు శాధపడకూడదు మీ పలుకులకు కారణము మా చేతలే సజ్జనుల సమాహమను పరాభవించిన వ్యర్థ జీవులము మా పాపకార్యమే మీ శాపవాక్యములను కలిగించినది ఇటుపైన ఎవరైనా శుభము కలుగునట్లుగా ప్రవర్తించుకొనుటకు యత్నింతుము

529, 530 కరుణ + అవలోకిన సమేతులు = దయాదృష్టిలతో కూడినవారు, దూకొనెనేని = సమకూర్చుకొన్నచో, చనువు = పరిచయము, తోయక = త్రోసిపుచ్చక, నవకంజ దళాత్ముని = విష్ణుమూర్తి యొక్క, నామ విశ్మయిన్ = పేరు మరచుటను, పైకొనకుండ = మించి పోకుండ,

తా॥ అది యెట్లునగా మీ దయ మరల మా మీద ప్రసరించునట్లుగా మీ మనస్సులకు మేము ల్పిచ్చి గలిగింప యత్నింతుము మరల మీకు మాపై దయ కలిగినచో మాకొక మేలు

చేయుడు మేము కామ కోరిక లోభాదులతో భూమిపై పుట్టి
నపుడు మన స్వామి నామస్మరణము మరపు రాకొందునట్లు
మ మృదుగ్రహింపుడు దానితో నటుపై జన్మములు శుభము
లగునట్లుగా మలచుకొనగలము

(ఇచ్చట జయ విజయులు కాపము తొలగింపుడని నేడు
కొనలేదు కాపమో కాదో అది తమ ప్రవర్తనము నాధారముగా
సర్వకొనవలసివది గాని, యెదుటివారి సహాయమున మాయనది
కాదు ఇక కాపాపసానమును చెలుపుమని కూడ ప్రార్థింపనేడు
అది కూడ తమ ప్రవర్తనమే సాధించుకొనవలెను మమ్ము దయ
చూడుడని కూడ కోరలేదు మరల మీకు నచ్చునట్లుగా
ప్రసరించి మీకు దయ పుట్టించుకొందు మని చెప్పిరి ఇక
కోరిన దొక్కటే, దైవ స్మరణము మరపురాకొందుట దానికి
స్వప్రయత్నము వలన లాభములేదు పెద్దల సాంగత్య మావశ్య
కము దాని కొరకు ప్రయత్నించుట వలననే వారు సనకాదు
లలో నారాయణుని చూచి సంభాషించిరి అది యొక్కటి మరపు
రాకున్నచో కామ కోరికాది రాక్షస గుణముల వలన భయము
లేదు సాధకుడు కామ కోరికాదులను చూచి భయపడుట కన్న
నెదుటి వారిలో దైవమును చూచుట వలన కామ కోరికాదులను
దాటవలెను)

581 582 టీక - పద్మాలయా=లక్ష్మీదేవి యొక్క,
సరస+ఆలాప వినోద సౌఖ్య రచనలు=సరసమైన పలుకులతో
వినోదము కలిగించు సుఖమును కల్పించుట, శుద్ధాంతమందిర=
అంతఃపుర గృహముయొక్క, మాణిక్య సుగోహభిర=మణులు
తాపినచక్కని గుమ్మములు, ప్రపన్న+ఆర్తి సంహారండు=శరణు
జొచ్చినవారి బాధలను పోగొట్టువాడు, నిత్యవిభూతి శోభన కరండు

= తరుగొ వైభవములతో శుభము న కలిగించువాడు, మానితి
+ ఆకారుడు = పూజింపబడిన యాకారము గలవాడు,

తా॥ అట్లు వెలువల జరుగుచున్న కలకలమును అష్టమూర్తి
వినెను లక్ష్మితో చేయుచున్న సరస స్వల్లాపములు చాలించి,
యంతఃపుర గృహము గుమ్మము దాటి తన శరణాగతుల ౩ భలు
దీర్చుటకై వెనుపలకు వచ్చెను తన నిత్య వైభవముచే మాచు
వారికి శుభములు కలిగించు నాకారముతో దర్శన మిచ్చెను
[తెన్నాశ్రయింప జయ విజయులను సనకాదుల శాపము వలన
బాధలు కలుగకుండవలెను శపించిన దుష్కర్మచే సనకాదులకు
భూలోకమున బాధలు కలుగకుండ దుష్కర్మ నాశమును మార్గము
మాపవలెను ఈ రెండను సిద్ధించుట కొకటే మార్గము సా
దల మనస్సు నందు జయ విజయులు నిర్దోషులని తెలియవలెను
వారు నిర్దోషులని తాను సమర్థించినచో సనకాదులకు తృప్తి కలు
గదు దేవుడు పక్షపాతము వహించెనని వారు మరిల వజ్రానమున
బడవచ్చును కనుక వారికి తృప్తి కలుగు మార్గము ఎఱపైన
సంఖ్యాక్షణ చేయవలెను దానితో తాము తప్పుచేసితిమని సనకా
దులు తెలిసికొనవలెను తెలిసికొనినను అనమాన పక్షరాదు
అప్పుడే వారు జయ విజయులను దయతో చూడగలరు దానివలన
జయవిజయములు రాక్షసులుగా పుట్టినను వారి నామ స్మరణము
మరువ కుండురు వాని వలన లోకములకు శ్రేయము కలుగుట, ధర్మ
సంస్థాపనము జరుగును]

583, 584 టీక శరనిధి కన్యకామౌళి = ముద్రని పుత్రిక
యగు లక్ష్మి, సంభ్రమము = తొట్టుపాటు, అలీలమై = తన
లీలతో, వరమహంస = నిత్యము క్రులయిన మహాత్ములు, గవేన్ద్రు =
వెదుక దగిన, పాదపంక గృహములు = పాదపద్మములు, వినూత్ను =

మిక్కిలి శ్రోత్రవి, మణికాంచన = రత్నములు బంగారుగల,
నూపుర = అందలయొక్క, మంజుషోషముల్ = వినసొంపైన శబ్ద
ములు, ఆర్యజన వంద్యుడు = పూజ్యులచే నమస్కరింప దగినవాడు,
యోగిజన + ఏక సేవ్యుడు = యోగులందరకు సేవింప దగిన యొక్కడు.

తా|| లక్ష్మీదేవి భయభక్తులతోడి తొట్టు పాటుతో
మెంట నడచి రాగా విష్ణుమూర్తి లోపలినుండి దిగివచ్చెను వాని
లీలలకు పరమహంసలు నమస్కరించుచుండిరి ముసీందులచే
వెదుకబడుచున్న తన పాదపద్మములు బంగారు కాంతిల మణుల
అందల శబ్దములు చేయుచు కదలివచ్చెను పూజ్యులందరు నమస్క
రించిరి యోగి జనులందరు సేవించిరి (వైకంఠమున ద్వారము
దగ్గర జరిగిన కల్లోలమునకు లోకములయం దేమి దుష్పరిణామ
ములు కలుగునో యని కెద్దలందరు గడగడ లాడుచుండిరి వారికి
విష్ణుని పాద దర్శనము గొందిని సంతోషమును చేశారైనను)

535 కరమణి హేమకంకణ = బంగారమున మణులు
తాసిన చేతి కంకణములు, నిశాయ = సమూహము, యుగాం
కృతులు = గల గలమను శబ్దములు, ఉల్లసిల్లన్ = విస్తరింపగా,
అచ్చరిలు = అప్పురసలు, హంసపక్ష = హంస రెక్కల ఈకలతో
చేయబడిన, సితచామర = తెల్లని చామరములు, గంధవహ + ఉచ్ఛ
లత్ = సుగంధమైన గాలులకు పైకెగురుచున్న, సుధాకర శుభర +
ఆరవత్రీ = చంద్రునివలె కాంతిమంతమైన గొడుగు, శుభగ =
సౌభాగ్యముగా, ప్రవిలంబిత = మిక్కిలి శ్రీలాడుచున్న, హార
వల్లరీ = పూల తీగలవంటి హారములు, సరసగళితే + తుమార = సర
సముగా జారుచున్న మంచు, కణజాల = తుంపురుల సమూహము,
విరాజిత = ప్రకాశించు, మంగళాంగుడై = శుభములైన అవయవ
ములు కలవాడై,

తా॥ లక్ష్మీనారాయణులు చేతులకు ధరించిన బంగారు
మణి కంకణముల శబ్దములు వినిపించుచుండెను అప్పుడసలు హఠాత్తు
రక్కల ఈకలతోను, చామరములతోను వీససలు వీచుచు డిరి
ఆ గాలికి మెల్లగా కదలుచున్న పెద్ద చందాబింబమువలె శెల్ల
గొడుగు పట్టిరి దాని చుట్టును చివళ్ళయందు ముత్యముల హార
ములు వ్రేలాడుచుండెను వానిలో నుండి కనుపించుచున్న
విష్ణుమూర్తి మంచు బిందువుల తొలలోనుండి కనుపించుచున్న
చంద్రుని వలె శుభదిర్శను డయ్యెను

586, 587 టీక సస్తి3 = చిరునవ్వుతో కూడిన,
ప్రసన్న = కాంతమైన, అనాంబుజము = ముఖపద్మము, అలకు
వాడు = ప్రసిద్ధి చెందువాడు, విశ్రాంత = ప్రసిద్ధి కెక్కిన, స్నేహ +
అర్ధిప్రకణ = ప్రేమతో కూడిన చూపులుగల, గుహ + అశ
యుడు = గుహయందు నివసించువాడు, మానిత = శారవింపకైన,
శ్యామాయమాన = నల్లని రంగుగల, అందరి = తీర్చిన,
వైజయంతి = నల్లని మెడలోని మాల, సతతస + అవన = నవ్వు
రించు వారిని రక్షించునట్టి, కృప + అమృతి తరింగితిమూలు = ఏయ
యను అమృతమునందు ఆలలు గలవి, లోచన + అజ్ఞములు =
కన్నులు పద్మములు, సేవ్యుడు = సేవింప దగినవాడు, భవన
చూడా విభూష = భూదేవి నెత్తిన ధరించిన యాభరణము,

తా॥ విష్ణుమూర్తి సకల ముసీందులచే పర్ణింప బడిన
ప్రసన్నమైన చిరునవ్వు మొగముగలవాడు బలశ్రవసిద్ధమూర్తిన
స్నేహములతో కూడిన చూపులచే హృదయమున స్థానముగొని
గుహ యందువలె హృదయములందు నిలిచిన వాడు నల్లని నక్ష
త్రలమున వైజయంతి యనునడు ప్రకస్తమైన వనమాలను ధరించి
యుండను నమగ్గురించు జనులను రక్షించునట్టి దయ తిరింగము

ఒక ప్రాసాదము చూపులు గలవాడు సమస్త యోగి జనులచే
సేవింప బడువాడు మంచి వారి నెప్పుడును రక్షించుచుండువాడు
అన్ని లోకములకు శిరోభూషణమైన వైకుంఠమునకు భూషణము
వంటివాడు

588 టీక కటివీరాజిత = మొల చుట్టును మెరియు
చున్న, ఎర కాశీయశాటి = పచ్చని పట్టు వంచె, విరత = విస్తార
మైన, కాంచీ గుణద్యుతి = మొలనూలి దారము కాంతి, ఆలంబి =
వ్రేలాడుచున్న కంఠహారావళి = మెడలోని దండల ఎరుస, ప్రభ
లతో = కాంతి లతో, కాస్తుభతోదులు = కాస్తుభ ము
కాంతులు, క్రిందుగోచర = చుట్టును ఆక్రమింపగా, నిజకాంతి
జ్ఞ = తన కాంతులచే జయింపబడిన, తటిన్ = మెరపుతీగ, వజ్ర
కర్ణి కుండల రుచులు = వజ్రము తాపిన చెవికుండలముల కాం
తులు, గండవ్యతుల్ = బుగ్గల కాంతులు, పోడిసియన్ =
భద్ర పరువగా, ప్రభానిచయము = కాంతుల సమూహము,
నైసేయ = గరుత్మంతుని యొక్క, అగ విన్యస్త = మూపునై
నిల పబడిన, వామ హస్తకలిత = ఎడమ చేతికి కూడిన, కేయూర =
భుజముల యాధరణములు, వలయ = మురుగులు, అన్య కరతల =
మరియొక చేతి లోపలి భాగము, భ్రమణీకృత = త్రిప్పుట వలన
చేయబడిన, అనుమోద = సమ్మతి, లీలారవిందము = విలాసముగా
ధరించిన పద్మము

తా|| ఆ విష్ణుమూర్తి నడుమున పచ్చని పట్టు వంచెపై
తళికులు గల మొలనూలు తాల్చి యుండెను మెడలోని హార
ముల రత్న కాంతులు కాస్తుభమణి చుట్టును వ్యాపించెను చెవుల
కుండలముల వజ్రముల కాంతులు తళిక్కిమనుచు మెరపు తీగ
లను మించుచుండెను నవరత్నములు తాపిన కీరీటము కాంతులు

దిక్కుల వ్యాపించెను గరుత్మంతుని మూపుపై నెడమ హస్తము నిలిపెను అతని మంత్రేతి కంకణములు, మురుగులు ముచ్చటగా కనుపించెను కుశీచేతి యందు పద్యమును ధరించి లీలగా తిప్పుచుండెను

౪౪౯ టీక చరణ + అరవింద = పాదములను పద్యముల యొక్క, మంజు కింజల్కపుంజ = మనోహరములైన కేశరముల గుత్తుల ప్రభారంజిత = కాంతిచే వెలిగింపబడిన, మంద బంధు = తేనెతో నిండిన, గంధ + అనుబంధ = వాగవతో గంధాధిపతి, సుగంధి గంధవహ = సుగంధము గల వాయువును, ఆవ్యాధిశలిని = ఆఘాతించుటచే నేర్పడిన, సేవాత్మ్యములు = సేవించుట యందు నిష్ఠ కలవారు, మానస + ఆనందకారి = మనస్సున కానందము కలిగించునది, బహిః కరణ + అంతఃకరణ పరితోష = వెలుపలి యింద్ర యముల యొక్క లోపలి యింద్రియముల యొక్క సంతోషము, ప్రక్షీ = చల్లబడిన, శోమాంచ రుచిదాయకంబు = గంధాననకు వన్నెలు కలిగించునది, ప్రభాపూర్తి యుక్తంబు = కాంతియొక్క సంపూర్ణితతో కూడినది, మూర్తి = ఆకారము, నిజసాదర్య = తన యందము, వరకళా వినిర్జిత = శ్రేష్ఠమైన అంశచే జయింపబడిన, శ్రీరమణీ సాందర్య = లక్ష్మీదేవి యందముచే, భాసమానుండు = ప్రకాశించువాడు, పాదచారి = కాలి నడకను వచ్చినవాడు, అఖి విశ్వ గురుండు = సమస్త లోకములకు పూజనీయుడు, (జగద్గురువు)

తా॥ ఆ విష్ణుని పాదపద్యముల కేశరముల గుగుల వలె కా తులు వెదజల్లుచున్న తులసిదళములు, వాని వానతో కుడిన పుష్ప వాసనలు, సుగంధ ద్రవ్య వాసనలు గొప్పవచ్చు చున్న మంద వాయువులను ఆనుభవించుచు నతని పాదములు సేవ చేచుచు యోగింద్రిలు నడచుచుండిరి వారి మనస్సుకు ఆనందము

కలిగించుచున్న విష్ణుమూర్తి దివ్య రూపము వెలుపలి యింద్రియములకు, లోపలి యింద్రియములకు సంతోషమును నెఱజల్లుచున్నది దాని యరుఘవమున వారిందఱను గగుర్పాటు చెందుచున్నాడు ఇట్లు పరిపూర్ణమైన కాంతి శో గూడిన ఆకారముతో విష్ణుమూర్తి కడిచి వచ్చెను ప్రకృత లక్ష్మి దేవి నడచుచున్నది ఆమె సే దర్శ కాంతులు వర్ణింప నలవి కాకున్నవి ఆ మొత్తిము సౌందర్యము తనలో నొక భాగముగ విష్ణుమూర్తి సౌందర్యము పరిపూర్ణమి నొంది యున్నది అట్టి వైభవముతో సర్వ భావములకు గురువైన విష్ణువు కాలి నడకను దయచేసెను

540 టీక విచుగ్రు + అరుణ = పగడిముపలె నెర్ర నై ది అధిర పల్లవ = చిగురుటాకు వంటి క్రింది పెదవిడుదు, స్ఫురత్ + ఉదంచిత = స్పందించుచు నొప్పుచున్నది, కుందరుచి = మల్లెపొగ్గ కాంతి, స్మిత + ఏకసుందర = చిరునవ్వుచే ప్రత్యేకముగా ఉండచు గూర్చిన, వదనారవిందము = ముఖమను పద్మము, ముదంబునన్ = సంతోషము శో, నిజ + ఆత్మలన్ = తమ హృదయములందు, తావి + చాలక = తృప్తి చెందక, పెండియున్ = మరియు, ఇమ్ములన్ = కుతూహలముతో,

తా॥ శుభములు స్థిరత్వముగొనిన రూపముతో విష్ణుమూర్తి వచ్చి నిలబడి మందస్థిరముతో కటాక్షించెను పగడమువలె నెర్రనైన పెదవి చిగురు దొడిగినట్లు వికసించెను దానిపై మల్లెమొగ్గల కాంతితో పలువరుస కొంచెము కనుపించునట్లుగా నవ్విన శోభతో రూపుకట్టిన ముఖపద్మమును మునీశ్వరులు తదేక దృష్టితో చూచిరి చూచిన తృప్తిలేక మరల మరల నెట్టుకొని చూచిరి

541 టీక సునిశితభక్తిన్ = మిక్కిలి తీవ్రమైన భక్తితో, తతీ + ముఖము = చాని ముఖము, చూడ్కులు =

చూపులు, అశల్కష=మలినము లేని, భక్తివిధూత - పముల్ =
భక్తుల దుఃఖముల నెగురకొట్టినవి, మునిజన చిత్తమోములు=
మునిజనుల మనస్సులలోని సంతోషములు, ముక్తినివాస =
మోక్షమున్న తావునకు, కవాటభేదముల్ = ద్వారములు
తెరుచునవి, వినుత = స్తుతింపబడిన, విహత్ని = ంక్రివి ,
నూపురిత వేదములు=అందెలుగా చేయబడిన వేదములు గలవి

తా॥ నిశ్చలమైన భక్తితో విష్ణుదేవుఁ ముఖమునై నిల
బడిన తమ చూపులను మరలించుకొనుట వారికి కష్టమయ్యెను
కాని వారి పాదపద్మములను దర్శించు నభిలాష వారి కెక్కువ
తుద కెట్లా చూపులను మరలించి విష్ణుని పాదములపై నిల్చిరి
నిర్మల జీవితము నడుపు భక్తుల దుఃఖముల నెగుర దచ్చునట్టి
పాదము లవి మునుల మనస్సున నిల్చిన మోరములై, మోక్ష
దేవత నివాసమునకు ద్వారములను తెరచినట్లు ఆ పాదములు చేర
వచ్చుచున్నవి కొత్త కొత్త కల్పములతో వేదములు ఆ పాద
ముల అందెలుగా నున్నవి అట్టి పాదముల దర్శనము వారికి
కలిగెను

542 టీక నఖ పద్మరాగమణి = పద్మరాగములవంటి
కాలిగోళ్లు, కాంతి విభాసిత = కాంతితో వెలుగొందిన ,
కీల్కాలిపి=బిగించి, లబ్ధమనోరథయుక్తులు=కోరికలు తీరినవారు ,
పునః పునరభివందనములు = మరల మరల నమస్కరించుటలు ,
విభూతి దలిర్పన్ =వైభవము పుష్పింపగా, యోగమార్గ నిరత
చిత్తులు=యోగమార్గమున నిష్ఠ పొందిన చిత్తములు గలవారు ,

తా॥ వాని పాదములను దర్శించి కాలిగోళ్ళ పద్మరాగ
ముల వంటి కాంతిలతో కూడిన పాదపద్మములను హృదయము
లకు నూర్చించుకొని కోరిక తీరిన తృప్తితో వారందఱు మరల మరల

ననుస్కరించు కొనుచుందురు ఆ దృశ్యము మహావైభవమును
పుట్టించును అవును మది యోగసాధన మార్గమున నిరంతరము
మనస్సులు నిలిపి జెడకినను కనుపొందా మహానుభావుడు

(ఎన్ని సాధనలు చేసినను వాని దర్శనము వాని యనుగ్ర
హమున వచ్చు తక్కిన మార్గములలో భయముకాదు వాని కథా
సంగీర్తనము చేయుచు అనుగ్రహమునకు పాత్రులగుట యొక్కటే
మార్గము)

రీతి టీక తత్ + ధ్యాన + అస్పృశుడు = వారి ధ్యానమే
నివాసముగా గలవాడు, తత్త్వజ్ఞులు = యథార్థ స్వరూపము తెలి
సినవారు, భక్తజన + అనందకర + ఏకమూర్తిన్ = భక్తుల కానం
దము కలిగించు నొకే యాకారమైన వానిని,

తా॥ విష్ణుమూర్తి తమ ధ్యానమే నివాసముగా గలవాడు
సృష్టియందలి యథార్థము రూపుకట్టినవాడు అది ధ్యానించువారి
యానందము రూపమున నుండును అన్ని మార్గముల వారికి
ఆనందానుభూతి ఒకే విధముగా నుండును అదొక్కటే యతని
రూపము అట్టి రూపమును వారు కన్నులతో చూచి

రీతి టీక చక్షురిందియ గ్రాహ్యంబు = కంటితో
గ్రహింపదగినది, ఉదాత్త శేజోనిధి = ఉత్తమమైన శేషస్సనకు
నివాసము

తా॥ కంటికి గోచరించు దివ్యగుంజళ విగ్రహమును ధరించి
యున్నను అతడు ఉత్తమ శేజోనివాశమైన పురుషోత్తముడే గాని
ఆ కనుపించు నాకారము మాత్రమే కాదు అట్టివానిని దర్శించి
ననకాదు లిట్లని స్తుతించిరి

(జేహము నశించును గనుక క్షరపురుషు డనబడును తేవును జేహములందుండువాడు గనుక అక్షరపురుషు డగుడను ఈ రెండును ఏ వెలుగునకు కిరణములో అతడు పురుషోన్మితముక అతని యంశలే ఈ మిగిలిన రెండు రూపములతో జేవుల లోకము లుగా దిగివచ్చి దర్శనమిచ్చును కనుక ఈ రూపములలో నున్నాడని భ్యానించి-చో వాని రూపము కంటికి కనుపింపదు ఈ రూపములు వానలో నున్నవని భ్యానిందినచో కనుపించుచు వాని రూపమే నేను వాని యందుండట గాదు ఆ రూపములు నా యందున్నవి" అని కృష్ణుడు గీతిలో చెప్పెను అట్లు సమస్త సృష్టిని వాడుగా దర్శింపగల వారే వైకుంఠవాసులు.

రీతర వనజదళాక్ష = పద్మములవంటి కన్నులు గల వాడా, భక్త జన వత్సల = భక్తుల యందు ప్రేమ గలవాడా, భవత్ + సుతుండు = నీ కుమారుడు, మత్ + జనకుండు = మా తండ్రి, పంకరుహజాతుండు = పద్మమున పుట్టిన వాడు, భవదీయ = నీయొక్క, మంగళగంధీర = శుభమైనది, గంధీర మైనది, పరిగ్రహ విగ్రహంబు = స్వీకరించిన రూపము అనయమున్ = మిక్కిలిగా తప్పక, కృతార్థులము = ధన్యులము, తగ మంటిమి = తగినట్లు జీవించితిమి

తా! నీవు భక్తుల వాత్సల్యమును చూరగొనిన వాడవు నిన్ను దర్శించు రహస్యమును నీ కుమారుడు, మా తండ్రియగు చతుర్ముఖుడు మా కుపజేశించెను నీ శుభమైన, గంధీరమైన రూపమును చూచితిమి ఇది నీవు మాకై స్వీకరించిన రూపము దీనిని దర్శించుట వలన మా జీవితము తగిన రీతిన ధన్యమైనది జీవించుట యెట్లు తెలిసినది

(బ్రహ్మ దశించి యుపదేశించిన రహస్య మహర్షిముగా వ్యాభాసి ఎ బ రి న ది చతుర్ముఖుడు నీ కుమారుడు, మా తండ్రి అను మంత్రమున నీ రహస్య మున్నది నీ కుమారు డిన్నను మా తండ్రి యన్నను నొక్కడే అతడే సృష్టి కర్త, అనగా నీ సృష్టి యందలి శీవులలో తండ్రికి కొడుకుగా, కొడుకునకు తండ్రిగా కనుపించును ఈ ఇద్దరి సంబంధ మే సృష్టి కర్త ఇద్దరిలో నున్నది నారాయణుడు ఈ దూపములు చూచు వారి సనుగ్రహించుటకు నారాయణుడు ధరించినవే గాని వానిని చూచి వేర్వేరు వ్యక్తులను కొని సంబంధములు పెట్టుకొని చెడిపోవుటకు కాదు ఈ రహస్యము నాగాయణుడు బ్రహ్మ కుపదేశించుటయే సృష్టి విధానము నేర్పుట బ్రహ్మ అట్ల పుత్తులను కని వారి కుపదేశించుటయే సృష్టి చి సార్థకము చేయుట జీవించుట యనగా నిట్టిదని దశించి నపుడే నిజమైన జీవించుట యగును

ఈ రహస్యమునే చెప్పుచు భగవద్గీతలో నేసి పృష్టికి తండ్రిని, తల్లిని, తాతను, ఈ విధముగా బ్రహ్మను అని చెప్పెను ఎచ్చట పుత్రులు తండ్రి లగుచున్నారో అదే రహస్యము” అనియు “దీనిని తెలిసిన వాడు తండ్రికి తండ్రి యగుచున్నాడు” అనియు ఋగ్వేదము కీర్తించుచున్నది

అదే సంబంధమును సనకాదులు నారాయణునకును, ఇయ విజయులకును నడుమ చూడలేక పోవుట మాయ)

546 టీక దర్శనములు = చెడ్డ వారు, హృదయసంగ తుండు = హృదయమున నున్నవాడు, కడఁగి = పూనుకొని, స మంచి త + ఆశ్రితులు = ఆశ్రియించి ప్రకాశించుచున్న వారు, చేకొని = స్వీకరించి, అతిశయ కారుణ్యమిన్ = మిక్కిలి కరుణతో కూడిన మనస్సున, తనర్చి = వ్యాపించి, సర్వలోక

ప్రభా + అధిప = అన్ని కోకముల జీవుల కధిపతియైన వాడా,
 భవత్ + అనుసరణ + అభిలాష = నీవెంట నడిచు కోరిక,
 అనులాప విదిత = అనుసరించి సంభాషించు కొనుటతో వ్యక్త
 మైన, దృఢ భక్తి యోగ ప్రవీణులు = నాకుకొనిన భక్తి
 యోగమున నపుడును, అర్థమై = కరుణలముతో, వివి
 రాగులు = రాగము లేనివారు, మమకారము లేనివారు, యోగ
 జన మనః పంకజాత = యోగుల మనస్సును పద్యమును, నిష్కల
 మూర్తి = కూర్చున్న రూపము గలవాడవు, అర్చి ఎదులు =
 ఆత్మను తెలిసిన వారు,

తా॥ దేవా! నీవు దుష్టుల హృదయమునందు గూడ
 నున్నావు వారి భావనల కందవు నీ దివ్యమంగళ రూపమును
 ఆక్రమించిన వారిని నీ వారినిగా చేసికొని కరుణతో సుప్రీతు
 లనుగా చేయుదువు నిన్ననుసరించు నభిలాష గలిగి నిన్న గూర్చి
 చెప్పకొనుట వలన భక్తియోగము స్థిరపడును మమకారములు
 తొలగును అట్టి వారి హృదయము లందు నీవు కుచ్చుంటి వని
 వారు గమనించుచున్నారు తమ్ము గూర్చి తెలిసినవారు వా
 ఇట్లు తెలియుటయే యాత్మ విద్య

(“నే నున్నాను అని ప్రతి జీవిని తెలియును ఆ
 తెలివి జేవుడని తెలియదు కనుక వారిలో నుండియు విష్ణుకు
 వారికి గోచరింపదు తమ దేహము యొక్క రూపము తమదే
 యని వారు పొరబడుదురు అది అతని దివ్యమంగళ విగ్రహమని
 తెలియవలె నన్నచో వారి హృదయము తెలియవలెను అందున్న
 నారాయణుడనుగ్రహింప వలెను వాడున్న చోటును తె మున్న
 చోటనుకొనుచుండగా తమ భావనకు వాడందడు తమ రూపము
 గాని, ఎదుట కనుపించు రూపములుగాని అతని విగ్రహములని

భావించట తావలెను అప్పుడు తమ జీవితము వాని వెంట నడచుటయే యగును ఇతరులతో సంభాషణలు వానితో సంభాషణలే యగును ఇతరులను గూర్చి చెప్పుకొనట వానిని గూర్చి చెప్పుకొనటదే యగును ఈ మార్గము నిజమైన ధర్మ యోగము ఇది స్థిరఽశిష్యుడు దేవుడు తమ హృదయములలో నున్నాడని తెలియును ఇట్లు తెలిసిన వారే ఆత్మవిద్య నెరిగినవారు వీరికి ఈ తెలివి జయఃజయుల యెడ భావించునపు డేమయ్యెనో తెలియదు)

547 టీక యుక్తిన్ = యోగముతో, భవత్ + వ్యతిరిక్తములు = నీకన్న వేరైనవి, దృఢకర్మ బుల్ = పటిష్ఠము లైన సత్కర్మలు, ముక్తిదములు = ముక్తినిచ్చునవి, తిత్ + కర్మములు = ఆ పనులు,

తా । యోగమార్గమున నిన్ను స్మరించుటలో నాత్మవిద్య తెలిసినవారు నీకన్న ఎతరములైన సత్కర్మ లేవియైనను లెక్కచేయరు అవి మోక్షమును కలిగించునవి అయినను వాని నాదరింపక నీ పాదభక్తులుగా నుందురు

(నీపాద భక్తులకు యోగ మనగా తో కూడియుండుట నీ స్మరణయందు తాము లీనమై యుండుట దానికన్న వేరైన మార్గముననే కర్మలను నాచరింపరు అవి సత్కర్మలైనను అదరింపర అనగా నారాయణునకు సమర్పణముగా తప్ప తదితర భావముతో నే సత్కర్మలైనను జప తప, హోమ, వ్రతాదులైనను ఆచరింపరు మోక్షము కలిగించు పనులను గూడ నాచరింపరు అనగా నారాయణుని స్మరణయందు లీనమగుట యొక్కటే వారంగీకరింతురు గాని, మోక్షమును గూడ లెక్కచేయరు భగవంతుని స్మరణగాక వేరుగా మోక్ష మున్నదని భావించుట భ్రాంతి ఉన్నచో అది మోక్షమును వశిష్టాయమేగాని మోక్షము

తాదు అభిప్రాయములు అభిప్రాయమునుండి విమోచనమును కలిగింపపు గనుక దైవస్మరణ కన్న మోక్ష మున్నదని వారు నమ్మరని భావము)

548 టీక కీర్తనీయ = సంకీర్తనము చేయడని, గత కల్పవ = దోషములు తొలగిపోయిన, మంగళ తీర్థకీర్తన = శుభమై పవిత్రము చేయు భగవంతుని వ్యాప్తి, సుశ్రీనిభవ = చక్కని సంపదతో, వైభవముతో, ప్రకస్త సుచరిత్రుడు = చెప్పకొనదగిన చక్కని నడవడి గలవాడు, భవత్ పాదాష్ట సేవా = సీపాదపద్మములను కొలుచుటవలన, విమల + తి తరింగ = నిర్మలమౌదయముగల, బుధవర్గము = జ్ఞానులగుంపు, అన్తిక భంగిన్ = అడ్డులేని మార్గమున, అన్యమున్ = ఇతరమును, కృపా గుణభూషణ = దయాగుణమే అలంకారముగా గలవాడా, పాప తోషణ = పాపములను తుష్కింప జేయువాడా,

తా|| కనుక నో దయా స్వరూపుడా! పాపహరమైన నీ పాద సేవ శుభకరమై తరింపజేయును భక్తుల స్మరణయందు నీ వ్యాప్తి కలిగి సంపదయు వైభవమును కలిగించును నీ ప్రవర్తనము సన్మార్గమున ప్రకస్తమై యుండను అట్టి సీపాదములను సేవించువారి హృదయములు నిర్మలములు వారే తెలిసినవారు వారి భావ నలో అన్యముండదు

(పూజనీయమైన నడవడి గలవాడిని భగవంతుని ప్రోత్సము చేయుట యనగా స్పృహలోని సజ్జనుల ప్రవర్తనము గూఢమున నలడు వర్తించుచున్నాడని తెలిసికొనుట అట్లు తెలిసికొనువారు జనులలోని సద్గుణములు స్వీకరింతురుగాని విమిలిన వానిని స్వీకరింపరు కనుకనే వారి భ్యాసమున అన్య ముండదు)

649 టీక పరమ తపోవిధూత = ఉత్తమ తపస్సున
క్షుణ్ణము చేయబడిన, భవపాపులము = సంసార పాపము కల
వారిము, భవతీ + పదాశ్రితులకు = నీ పాదము లాశ్రయించిన
వారికి, అల్లి = కోపించి, భూరిదుష్కృతి స్ఫురణన్ = మిక్కిలి
చెడ్డపనయొక్క ప్రకటత్యము వెలస, అగతపథ + ఏక = ఒకే చెడ్డ
మార్గమున, పరిభూతులము = పరాభవింపబడిన వారము, నిజ
ధర్మహాని = మా ధర్మమునకు భంగము, నిరయము = నరకము,
నేరము + పెట్టక = అపరాధమును గుర్తింపక,

తా॥ మే మెంతో తపస్సుచేసి సంసారమందలి పాపములను
పోగొట్టుకొంటిమి అట్లు నిర్మల మార్గమున చరించుచు గూడ
నేను మీ పాదము లాశ్రయించిన ఈ ద్వారపాలకులను శపించి
తిమి ఆహా! చెడ్డమార్గమే గెలిచినది మా తాపస ధర్మమునకు
హాని కలిగినది మరల నరకమున బడితిమి తప్పలెన్నక దయ
జూచి మమ్ము రక్షింపుము

(సనక సనందనాదులు తమ తపోబలమున పాపములను
పోగొట్టుకొనుట సహజమే గాని, దైవానుగ్రహమును గూడ తమ
తపోబలముననే పొందగలమని పొరపడి మోసపోయిరి దైవాను
గ్రహము దేవుడనుగ్రహించుట వలన కల్గునుగాని, జీవుడు తపస్సు
చేయుట వలన గలుగదు తప్పలు చేసినను సమర్థుగా బుద్ధి కలి
గినచో నిజముగా పాపములు నశించుటయు, దేవుడనుగ్రహించు
టయు కల్గురు)

650 టీక కరము = మిక్కిలి, అనురక్తిన్ = అచ్ఛేతో,
వట్పుడము = తుమ్మెద, కమ్ర = కోరదగినది (మనోహరమైనది),
నుగంధ = మంచివాసన గలది, మరందవాంఛ = తేనెపై కోరిక,
తరమిడి = వేగముగా, శాత = వాడియైన, కంటకవృత =

ముండతో ఆవరింపబడిన, స్ఫుటనవ్యతర ప్రసూన మంజరులు = పొటమరించిన కొత్తపువ్వుల గుత్తులు, దాయపొల్లి = సహింపు విధమున, చరణ గరోజముల్ = పాదపద్మములు, సమ్మతిన్ = అంగీకారముతో,

తా! మిక్కిలి యనురాగముతో తుమ్మెద సుగంధములతో కూడిన తేనెకోసము పెదకికొనుచు వచ్చును దానికి తేనెపైగల యభిలాష వలన సూటిగా పూల గుత్తుల దగ్గరకు వరువెత్తును దానికిగల తీవ్రమైన కోరికవలన అతివేగముగా గాలిలో ప్రయాణము చేయుచు దారిలో నెన్ని ముండ పొదలున్నను, తప్పించు కొని మండ్లు గ్రచ్చుకొనకుండ పువ్వుల గుత్తుల దగ్గరకు చేరును అట్లే గమస్త విఘ్నములను జయించి మేము నీ పాదములు కొలుచు నిశ్చయముతో వచ్చితిమి

(భగవద్భక్తి లేనివారు యోగసాధన చేసినను, తమ కోరికలకై తపస్సులును, వ్రతములును చేసినను విఘ్నము లెక్కువగుచుండును దైవమునకు సమర్పణబుద్ధి కలిగినపుడు విఘ్నములలో చిక్కకొనకుండ సూటిగా దేవుని సాన్నిధ్యమును చేరుట సాధ్యమగును)

551 తీక అలరు = ప్రసిద్ధమైన, భవత్ + పద + అంబజ యుగ + అర్చితము = నీ పాదపద్మముల జంట కర్పింప బడినది, పొలుపొందు = అందము చెందు, భవత్ కథాసుధా + అకలితములు = నీ కథామృతముతో కూడినవి, అశల్మవయస్క్తిని = దోషములు తొలగించుకొనిన యోగమార్గమున (మనస్సు దేవునితో యోగముచేయు మార్గమున), కర్ణముల్ = చెవులు, విలసిత రీలమై = రూపొందు విలాసముతో,

తా! ఓ లక్ష్మీపతి! ఈ తులసి నీ పాదపద్మముల కర్పితమై
వనివ్రీతను చేకూర్చుకొన్నది అట్లే మా చెవులు గూడ నీ కథా
మృతముతో గూడిన వాక్కులను నిర్మల మనస్సుతో వినుటవలన
పవిత్రములై నవి

(భగవంతుని అద్భుత లీలతో గూడిన కథలు వినుటతో
మనస్సు పవిత్రమైనంతగా మిగిలిన తపస్సులతో, యోగమార్గము
లతో జరుగదు భగవంతుని దివ్యకథలనగా జీవులలోని పుణ్యకర్మ
లను మెచ్చుకొని ఆనందించ గలుగుట దేవుడే అనేక రూపము
లైన జీవులుగా నవతారమైతి వారి సద్బుద్ధిగా సత్కర్మాచరణ
ముగా తన లీలలను చూపునని తెలియవలెను)

552 టీక మహిత యశోవిలాస = గొప్పకీర్తితో సాగ
పై న, గుణమండన = సద్గుణములతో నలంకరింపబడిన వాడా,
సర్వకరణ్య = అందరికిని కరణమైన వాడా, ఇంద్రియ స్పృహ
లబ్ధ = ఇంద్రియ సుఖములు పొందినవారికి, అతనీ కుసుమద్యుతి =
అపసేపువ్వుకాంతి, భృశంబుగన్ = ఎక్కువగా, మదీయ
దృక్కులు = మా చూపులు, కృతార్థతన్ పారసన్ = సార్థక్యము
నొందినవి,

తా! ఘనమైన కీర్తిని కలిగించు సద్గుణములే యలంకారము
లుగా గలిగి యెల్లరకును శిరణాగతుడైన వాడవు నీ సహజశరీరము
ఇంద్రియ సుఖములు గోరువారికి గనుపించదు అది నల్లవిసె పువ్వు
కాంతి వంటిది అట్టి నీ దేహకాంతిని చూచుటవలన మా కన్నులు
నేడు సార్థక్యము బొందినవి మా సమస్కారములు స్వీకరించి
మమ్మానందింప జేయుము

(నల్లవిసె పువ్వు మిగిలిన రంగుల పువ్వులవలె కంటి

నాకర్చింపదు అట్లే ఇంద్రియముల సుఖములు మనస్సు రాక్షసి
సంతగా నిందియములకు వెనుక నున్న దేవుని సహజమైన మూల
మనసున కందదు ఇంద్రియ పృవృత్తి అగినచో జీవునిగోలనన్న
అంతర్యామి యస్త్రీత్వము తెలియును అదొక్కటే ఆమెసంప
దగిన సహజ స్థితి మిగిలినవి ప్రకృతియొక్క వికారములు)

558 టీక తత్ + పద వనజములకున్ = వాని పాదవద్ద
ములకు, భక్తివశమానసులు = భక్తికి వశమైన మనస్సు గల
వారు, ముదితాత్మకుడు = సంతసించిన హృదయము కలవాడు,

తా| ఇట్లు పలుకుచు ననకాదులు తన పాదవద్దములకు
మొక్కి భక్తితో గూడిన మనస్సుకలిగి తన్ను స్పృశింపగా,
వారిని జూచి నారాయణుడు సంతృప్తిచెంది యిట్లు పలికెను

559 టీక జయవిజయ + అభిధానంబులు = జయవిజ
యలను పేర్లు, మదీయ = నాయొక్క ఆజ్ఞా + అధికమణులు =
ఆజ్ఞ నుల్లంఘించిన వారు భృత్యవర్గము = పరిచారకుల సమూ
హము, మానసీయుండను = లెక్కచేయ దగిన వాడను,

తా| ఈ ఇద్దరును జయవిజయలను పేర్లు గల నా ద్వార
పాలకులు వీరు మిమ్ము లెక్కచేయక నా యాజ్ఞ వతిక్రమించి
యపరాధము చేసిరి మీరు బాటికి తగిన దండనము విధించిరి అది
నా కంగీకార మయ్యెను అంతేకాదు సేవకులు చేసిన తప్పు
యజమానికి చెందును కనుక ఈ తప్పునకు నేను బాధ్యుడ నైనను
నేను మీకు గౌరవనీయుడ నగుట వలన నన్ను మన్నించి, మీరు
ప్రసన్నులు కావలసినది

560 టీక తనువునన్ = దేహము, భేదిదంబు = కఠిన

మైసిది, కృష్ణమహాగదాలు = ఘోరమైన కుష్ఠవ్యాధి, వనరి = బాధపడి, రిదీయ చర్మము = వాని చర్మము, వివర్ణత నొందిన రీతిన్ = రంగు మారిపోయినట్లు, భృత్యులు = సేవకులు, ఒప్పనిపని = కూడనిపని, విభులు = యజమానులు, బంధుర చారుయశంబు = నింపైన మనోహరమైన కీర్తి, పేరు = మంచి పేరుబడుట, పెంపు = అభివృద్ధి, దుర్యశము = అపకీర్తి, విష్ట పంబులన్ = లో-ములందు,

తా॥ శరీరమందు ఘోర వ్యాధియగు కుష్ఠ ప్రవేశించినపుడు చర్మము దుష్టమై రంగు విరిగి పాలిపోవును అట్లే సేవకులు దోషము చేయుటవలన యజమానుల పేరు ప్రతిష్ఠలు గభివృద్ధి చెడిపోవును చెడ్డపేరు వచ్చును ఇది లోక సహజము

566 టీక అలవహన్ = అభ్యాస మగుట వలన తీర్థసుకీర్తనీయ = తరగోపాయమైన, స్తుతింపదగినది యైన, సత్ + లలిత = మంచి అందమైన, వినిర్మల + అమృత = స్వచ్ఛమైన అమృతము వంటి, విలాస = శోభగలిగిన, యశోవిభవ + అభిరామము = కీర్తి వైభవముతో నొప్పుచున్నది, వికు రనామము = వైకు రమను పేరు, అపవిత్ర మనస్ = అంటు పడిన మనస్సులు గల, శ్వపచ + అధమ + ఆది = కుక్కలను వండుకొని తినువారు, నీచులు, మున్నగువారి యొక్క,

తా॥ నా వైకుంఠ నామము మీ వలన పవిత్రీకర చెందినది మీ వలన తరగోపాయముగ నిలచినది మంచి వారిచే స్తుతింప బడుచున్నది అమృతము వంటికీర్తితో నొప్పుచున్నది నా నామమున కిట్టి గొప్పదనము మీ రుచ్చరించుట వలన గలిగినది అట్టి నా నామము చండాలురు, నీచులు మొదలగు వారి చెవులు సోకి నపుడు వారిని పవిత్రులను చేయుచున్నది

557 టీక నాధుజనులకు = మంచి వారికి, అర్థి = కోరికతో, మదీయ బాహుగములు + నా చేతులవంటి వారు, ఉత్సాహాలిన్ = సంతోషముతో, మీ మోలన్ = మీ సన్నిధి యందు,

తా || ఇట్టి నేను మీ వంటి వారికి నపకారము చేసిన వారిని క్షమింపను వారు నా చేతుల వంటి వాడైనను నడికి పార వైచెదను ఇంక నితరులను గూర్చి మీ సన్నిధిలో లెక్కచేయు పెందులకు ?

558 టీక ధరణసుతోత్తిమి = బ్రాహ్మణోత్తిముల యొక్క, సేవావరిలబ్ధంబు = సేవవలన ప్రత్యేకముగా లభించినది, పాతకనాశంకర = పాపములను నశింపజేయునట్టి, నిఖిలభువని పూత = సకల లోకములను పవిత్రులను జేయునట్టి, స్ఫురిత + అంఘ్రి సరోజతోయములు = పాదపద్మముల నుండి పోటన రించు చున్న జలములు

తా || బ్రాహ్మణోత్తిముల సేవవలన నా పాదములు పాపములను నశింపజేయుచున్నవి సకలలోకములను పవిత్రము చేయుచున్నవి (బ్రాహ్మణసేవ యనగా బ్రాహ్మణులు సేవించుట యని యొక యర్థము బ్రాహ్మణులు చేసిన సేవయని యొక యర్థము తన పాదములను బ్రాహ్మణులు సేవించుట, తాను బ్రాహ్మణుల పాదములను సేవించుటవలన నతని పాదపద్మములు పూజ్యులైన మలంకరించినవి నారాయణుడు బ్రాహ్మణులను సేవించుట యనగా క్షత్రియ, వైశ్య క్షూద్రుల, చండాలుర యాపముతో సంతర్కామిగా నుండి సేవించును)

559 టీక అలఘుమతి = గొప్పమనస్సు గలది, విక్తి నిగా = వైరాగ్యముగల వానినిగా, నిజశుభ కటాక్ష దామ

కలిత = తన శుభమైన కటాక్షములనబడు పుష్పమాలలతో
 గూఢన, అఖిల సంపత్ + విభవ = సమస్త సంపదలతో,
 ధవములతో కూడిన, శ్రీలలనారత్నంబు = లక్ష్మీదేవియను
 స్త్రీరత్నము, ఉరస్థలంబును = వక్షస్థలమును,

తా || అట్టి నన్ను వైరాగ్య సంపన్నుడుగా తలచక లక్ష్మీ
 దేవి తన శుభమైన కటాక్షములను పూలదండలవలె గొనివచ్చి,
 తన సర్వసంపదలతో నా వక్షస్థల మలంకరించినది ఆమె
 స్త్రీరత్నము

(తాను ఋషింద్రుల వలన గలిగిన శారవమును, పవిత్ర)
 తన తనదిగా స్వీకరించుటలేదు పాపులు తన నామస్మరణము
 చేసినచో వారికి సంక్రమింప జేయుచున్నాడు కనుక తన శీ
 సంపద నెవ్వ రర్పించినను, తాను ఎలుపుకొనక లోకహితమునకై
 దానము చేయును అత డట్టివాడని తెలిసి కూడ లక్ష్మీదేవి పానికి
 తన సర్వసంపద లర్పించి తన్ను కూడ సర్పించుకొనెను)

560 కీక క్రతువులు = యజ్ఞములు, శిఖ ముఖంబు
 నన్ = అగ్నిహోత్రుని నోటియందలి, వెలుచునట్టి = హోమము
 చేయునట్టి, తత్ + ఘృతప్లుత = ఆ నేతులతో తేలుచున్న, చదు
 భక్షన్ = చరువనబడు హోమద్రవ్యమును భక్షించుట చేత,
 ముదము = సంక్షోభము, నిస్సృహ = కోరికలేని, ధరమార్గసంగ
 తుడు = ధర్మచూర్ణము ననుసరించువాడు, భూసురోత్తిము ముఖ
 మున = బ్రాహ్మణుని నోటియందు, వేడన్ = వేడుకతో,
 ఆ + అవిస్తృతి కలకంబునన్ = ఆ చాలని ముద్దచేత, నిచ్చ
 లున్ = పౌతి దినము,

తా|| బ్రాహ్మణులు యజ్ఞము చేయునపుడు హోమమునందు

చరువు నాహుతి చేయుచున్నారు ఆ చరువు నేతులలో మునిగి తేలుచున్నది వైరాగ్య సంపన్నుడై ధర్మమార్గమున వడచుకొను బ్రాహ్మణుడు చాలిచాలని అన్నము తినుచున్నాడు అతడు నాకు సమర్పణముగా సర్వము నాచరించుచున్నాడు గనుక వాని ముఖమున అది నాకు సమర్పిత మగుచున్నది దానితో నేను తృప్తిపడి సంతగా ఈ నేతులలో మునిగి తేలిన చరువుతో తృప్తి పడుట లేదు.

561 టక అప్రతిహత = ఎదురులేనట్టి, విభూతి = వెభవము, మహిమరుల = శ్రావ్యులు, సమిధ్ = చక్కగా సమకూర్చబడిన, నిర్మల = దోషములేని, పాదసలిస = పాదపద్మము యొక్క, రజోవితానములు = ధూళియొక్క పొరలు, హటకనవరత్న కోటిరమున = బంగారముతో నవరత్నములతో గూడిన కిరీటమున, తాల్తున్ = ధరింతును, చరణాగబుజ + అంబువులు = పాదపద్మముల యందలి జలములు, తిలి = పూని, సద్య పవిత్రాత్ములు = వెంటనే పవిత్రులైన వారు, అర్థిన్ = కోరికతో, చంద్ర + అవతంస + ఆది = చంద్రశేఖరుడు మొదలైన, దేవచయములు = దేవతల సమూహములు, అపకృతుల్ = అపకారములు అలుగఁడు = తిరిగి కోపింపడు, విప్రులు = బ్రాహ్మణులను, ధర్మవర్ధిన్ = ధర్మపుటడుగు బాడలయందు,

తా॥ నేను నిరంతరము నాయోగ మాయావైభవము చేతి ప్రసిద్ధుడ నగుచుందును అట్టి నా మాయ యెదురు లేనిది నేను బ్రాహ్మణుల నిర్మలమైన పాద పద్మముల యందలి శేఖరులను ఛిత్తితో నారత్నమయములైన కిరీటములందు ధరించుచున్నాను అట్టి నా పాదపద్మము లందలి జలములను శిరస్సున ధరించి, శివుడు మొదలగు దేవతలు వెంటనే పవిత్రులగుచున్నారు. బ్రాహ్మణులు తన్నవమానించినను తిరిగి కోపింపని

వాడును, బ్రాహ్మణులను నన్నుగా భావించు వాడును, నా ధర్మ
యొక్కము ననుసరించు వారు వారే నాకు ప్రియతమములు

562 టీక గోవిందానన్ = గోవుల సమూహమును,
ధరాదివిజ కోటిని = బ్రాహ్మణుల సమూహములను, దీనవర్గ
మున్ = దిక్కులేనివారి సమూహములను, వావిరిన్ = బాహా
టముగా, భద్రబుద్ధిన్ = శేరైన దృష్టితో, అధోగతిన్ =
దిగువకు జారిపోవుట, అశీవిష రోష విస్ఫురణన్ = కాటుకేయు
చాముల పగవంటి కోపము వెల్లిబుచ్చుటతో, కృతాంత
భటల్ = యమభటులు, మహా + ఉగ్ర = మిక్కిలి భయం
కరమైన, గృధ్రావలి = గ్రద్దల గుంపు, చంచువులన్ =
ముక్కులతో, అగములు = దేహములు, ఉద్ధతిన్ = అదరి
చాటుతో, చింతరు = చీల్చి వేయుదురు,

తా॥ బ్రాహ్మణులను, గోవులను, దీనులను, నన్ను నొక
టిగా సమబుద్ధితో చూడక భేదభావముతో చూచువారు అధో
గతిపాలగుచున్నారు యమభటులు త్రాచులవలె వారి యందు
పగబూని వేచి యుండును సమయము వచ్చినపుడు భయంకర
ముగా గద్దల వలె మీదబడి ముక్కులతో చీల్చి పారవైచుదురు

563 టీక ధరణీ సురోత్రముల్ = బ్రాహ్మణోత్తములు,
దరహాసిత + అన్యలై = చిరునవ్వు మొగములు గలవారై,
అతిముదంబునక = మిక్కిలి సంతోషముతో, నిచ్చలున్ =
నిత్యము సరసవచో విలాసములన్ = సరసమైన సంభాషణల
సాగునులచే, సన్నతి = చక్కని ప్రోతములు, ఆత్మజుల్ =
కుమారులు, అనుక్తిక్ = ప్రేమతో,

తా॥ బ్రాహ్మణులనేక విధములుగా తమ్యవమానించి

నను, చిరునవ్వుతో వారిని పలుకొంది నిత్యము పూజించు చూడ వలెను తండ్రిని పుత్రులు ఏ విధముగా పలుకరింతురో అట్లే, సరసమైన సంభాషణలతో సంతోష పెట్టి మెచ్చుకొనుచుండి వలెను అట్లు చేయువారు నాతో సమాను లగుచున్నారు

564 టీక ఆ + అ న ఘ చరిత్రలకు = ఆ ఖ్యా ప్రవర్తనము గలవారికి, అనియము = ఎల్లప్పుడు, కసలక = కోపింపక, పరితోష వృత్తి = సంతోషముతో గూడిన ప్రవర్తనమున,

తా॥ అట్లు ప్రవర్తించు మహనీయులకు నేను వీర్యము డనై నిత్యము వారి కమ్ముడు బోవుదును పూర్వము భృగువు నన్ను తన్నినపుడు కోపించినా! సంతోషముతో వాని చేష్టలను స్వీకరించితిని

565 టీక పొలుచు = ప్రకాశించు, మానస + అంభోజాత భావంబు = మనస్సును భావనమున గల యభిప్రాయము లేక మనస్సుయొక్క పద్యమువంటి నిర్మలస్థితి, ఉత్ + వృత్తులు = మిడిసిపడినవారు, తత్ + దోష ఫలము = ఆ దోషమునకు ఫలితము అంతికమునకు = సమీపమునకు, ఓలిన్ = వరుసగా, మృదుల = మెత్తనైన, భావా + అమృతంబు = భావమును నమృతము, తనిలి కోరియు = పూసి, త్రాగియు, రోషసందర్భాలు = రోషముకాటు పొందినవారు

తా॥ నా మనస్సునందలి నిర్మలమైన భావమును తెలియ లేక మిడిసిపడి మీ యాజ్ఞలను వీరు తిరస్కరించిరి ఆ దోషము నకు ఫలమును వీరనుభవించిరి ఓ మునులారా! నా మనస్సున గూడ నిది యంగీకారముగానే యున్నది ఐనను ఈ జయవిజ

యులు భూమిపై పుట్టి వీలైవంత త్వరలో నాదగ్గరకు తిరిగివచ్చు నట్లుగా మీ రనుమతింప వలెను

ఇట్లు విష్ణువు పలుకగా సనకాది మహామునులు అతని మృదునైన యమృతమువంటి సంభాషణలు విని కుతూహలచేరి కాని అందలి గంభీర భావములకు మనస్సున దోషపడిరి

566 టీక పంకజాతాక్షుడు=విష్ణువు, పరిమిత=అల్పము లైన, గంభీర = లోతైన, హుళార్థ = వివిధార్థములు గలిగిన, దురవగాళములు = అర్థము చేసికొనుటకు కష్టమైనవి, విస్ఫురత్ + అమృత తుల్య = అమృతము పెదజల్లుచున్నట్లు, మాధుర్య సుగుణ సమచ్ఛితిములు = తియ్యదనముతో మంచిగుణముల బోధలతో కూడినవి, వినిగ్గతి = వదలిపోయిన, శబ్ద = పదముల, దోష నికాయములు = దోషముల సమూహములు కలవి, పరితోషము = సంతోషము, నైయమునా = స్నేహమున, ఒడయడు = ప్రభువు, సంపించియో = సంతోషించియో, అర్థిన్ = కోరికతో, నిందించియో = తప్పు చూపించియో, మత్ కృత + ఏకదండము నకు = మీ మొక్కటిగా కూడి దండించుటకు,

తా॥ ఆ విష్ణుమూర్తి పలికిన పలుకులు మితభాషణములు వినిధములైన యర్థములతో, లోతులు గలిగి బోధపరచుకొనుటకు మిక్కిలి కష్టముగా నున్నవి అయినను తప్పు పట్టుటకు వీలులేని విధముగా అమృతము చిందించుచున్నట్లు తియ్యతియ్యని ప్రసంగములుగ నున్నవి సద్గుణముల బోధలతో కూడి యున్నవి అందలి శబ్దప్రయోగమును చూచినచో ఆ ఋషులకు తమ దోషములు తమకెక్కి చూపునట్లుగా నున్నవి అట్టి పలుకులు విని మునున మొపట సంతోషించినను తరువాత చిన్నబుచ్చుకొనిరి ఇంతలో మరల హృదయములలో సంతోషవడిరి (విష్ణుమూర్తి

తమ దోషములైత్రి చూపినన్నచో వానిని తనవారుగా స్వీకరించెనని గ్రహించి సంతోషపడిరి) ఇప్పుడు విష్ణువు ఈ పలుకులను సంతోషించి పలికెనా? అని తమలో తాము ముచ్చటించుకొనిరి

567 టీక సలినాశ్నుడు = విష్ణుమూర్తి, కాకుకము + ఎలయన్ = కుతూహల మెక్కువ కాగా, పులకీకృత + అంగులు = పులకరించిన దేహములు గలవారు, ఉత్కలికన్ = ఉత్సాహముతో, హర్షించి = సంతోషపడి, నిటల భుటిత + అంజలులు = నుడుట నిలిపిన సంస్కారములు గలవారు,

తా॥ తమ తప్పులు తమకు చూపుట వలన విష్ణుమూర్తి తమపై దయగలవా డయ్యెనని గ్రహించి, వారు పులకించిరి సంతోషముతో మొగముల యందు సమస్కారముద్రలు ధరించి శిరస్సులు వంచిరి

568 టీక భరిత = నింకిన, నిజ = తినయొక్క, స్ఫురణన్ = ప్రకటితము జేయుట వలన, తనరారు = విస్తృతి చెందునట్టి, అతి విభూతి = మహావైభవము, పరమ + ఉత్కర్షణము = మిక్కిలి గొప్పదనము

తా॥ ఆ విష్ణుమూర్తి యోగమాయ అతని చేష్టలలో ఎట్లు నింకియున్నదో, దాని వైభవ మెట్టిదో, బల మెట్టిదో, గొప్పదన మెట్టిదో తెలిసికొని మునులు వినయముతో వాని కిట్లనిరి

569 టీక పాలుపు దీపింపన్ = సౌందర్యము ప్రకాశింపగా, నిత్య విభూతి నాయకుండవు = తరుగని వైభవము సోపించు వాడవు, భగవంతుండవు = ఐశ్వర్యములను మహిమలుగా గలవాడవు, అనఘుండవు = దోషమంటని వాడవు, మత్ కృతంబు = మేము చేసినది, అభిమతము = అంగీకారము, చారిత్రము = పడవడి,

తా॥ నీవు నిత్యము వైధవమును నిలిపి అందీ లోకములను నడిపించు చున్నావు సకల మహిమలు గలవాడివు పాప మంటని వాడివు మేము చేసిన పని నీ కంగీతార మంటివి నీ నడవడిని గ్రహించుట సాధ్యమా?

570 టీక పంచేవతలు=ఉత్తమ దేవతలు, తనరారు నట్టి=విస్తృతి చెందునట్టి, విచిత్రవతి=బ్రాహ్మణుల సమూహము లకు, పెనుపొందిన+విస్తృతిచెందిన, ధరాదేవతలు=బ్రాహ్మణులు, సమస్తపాపన=అన్నిటిని పవిత్రము చేయువాడా, సుధీజకత+అవన=మంచి బుద్ధి గల వారిని రక్షించు వాడా, విశ్వభావనా=లోకములను భావించు వాడా,

తా॥ దేవగణముల కందరకును పూజనీయులగు దేవతల వంటి వారు బ్రాహ్మణులు వారి యాత్మలకు నీవు కథానాయకు డవు అట్టి నీకు బ్రాహ్మణు లిష్ట వైవము లనుచున్నావు ఇంత కన్నా వింత పలుకు లున్నవా?

571 టీక తావక+అవతారములన్=నీ యవతారము లందు, తిరింటగు=స్థిరమగును, నిర్వికార తత్త్వమునన్=ఏ మార్పు తెరుగని యథార్థస్వరూపముతో, తనర్చు=విస్తరించునట్టి, అరయన్=పరిశీలంపగా, తత్ ఫల రూపము=దాని ఫలితముయొక్క రూపము, తత్ ప్రధాన గోప్యము=అందు ప్రధానముగా దాచి యుంచబడినది,

తా॥ ఓ విష్ణుమూర్తి! నీనుండి యుద్భవించిన ధర్మము నీ యవతారములచే చక్కగా రక్షింపబడి స్థిరమగుచుండును నీ వీశ్వరుడవై ఆ అవతారములలో దాగియుండువు ఏ మార్పు తెరుగని యథార్థస్వరూపమైన నీవు ధర్మమునకు రక్షకుడవు నిన్నే

ధర్మమునకు ఫలితముగా కొందరు చెప్పుచుదురు, ధర్మస్వరూపమున నవతారములలో దాగియున్న రహస్యముగా కొందరు నన్ను కీర్తింతురు

(తాను ఏ మూర్ఖులులేని నిజస్వరూపముగా శాశ్వతమై యుండుగా లేననుండి గుణాదులు వెల్లడి, వాని నుండి యవతారముల మూర్తులు వచ్చుచుండును వానియందు గుణములు ప్రసరినము రూపమున వెలువడుచుండును ఇట్లు వెలువడు ధర్మస్వరూపమే అవతారము లెత్తుటకు ప్రయోజనమని కొందరు చెప్పుదురు ఇన్నిటిలో నున్న రహస్యస్వరూపుడగు నంతర్భావిని వెలిసి కొనుటయే ప్రయోజనమని మరి కొందరు చెప్పుదురు)

572 టీక మహిమ్ = భూమియందు, సమగ పరిగ్రహము = సంపూర్ణమైన అనుగ్రహము, నిస్సృచామతులు = శోరికలు లేని మనస్సులు గలవారు, పాతురు = తొలగుదురు, గుణమండన = గుణములే అలంకారములుగా గలవాడ, అస్య సత్పరిగ్రహము = ఇతరుల యనుగ్రహము,

తా|| లోకమున నెవరైనను నీ యనుగ్రహము పరిపూర్ణముగ లభించిన తోడనే శోరికలు లేనివాడై మృత్యుభయము నుండి తొలగుదురు మునీశ్వరులు గూడ నీ యనుగ్రహముననే ఈ స్థితి పొందుచున్నారు అట్టి నీవు వివేకవ్యరూపుడవు గుణములే అలంకారములుగా గలవాడవు నీ కిక నితరుల యనుగ్రహము వలన మహిమ గలుగచున్నదని ఎలుకుచున్నావు ఇది వింతగాదా!

(మునీశ్వరులకు గూడ తన యనుగ్రహమే మృత్యుభయము పోగొట్టును గాని మరెయింక సాధనము లేదు అట్టి నీవు

శ్రావ్యణుల యనుగ్రహమున పెద్దవాడనైతినని చెప్పట మాయ మాటలు)

573 టీక సతతంబున్ = ఎల్లప్పుడు, అర్థార్థజన=కోరి కలు గోరువారికి, శిరోలంకార = శిరస్సునకు అలంకారములైన, పదరేణువులు = పాదముల ధూళి, జలజకింజల్క = పద్మకేసర ములు, నివ్యంద మరంద=చిందుచున్న తేనె, లోభ+ఆగత= ఆశపడివచ్చిన, భ్రమర నాయకుని పగిది = గండుతుమ్మెదవలె, ధన్యజన+అర్పిత=జన్మసార్థక్యము చెందినవారిచే సమర్పింపబడిన, ఉదంచిత=మిక్కిలి యొప్పుచున్న, తులసీకాదామంబునకు=తులసి దండకు, నిజధానుము=తన నివాసము, కృపా+అవలోకనములు= దయతో గూడిన చూపులు, అర్థిన్=కు తూ మా ల ము లో, భాగవత+అనురక్తి=భగవద్భక్తులపై ప్రేమ,

తా|| ఎల్లప్పుడును కోరికలు కలవారి శిరస్సులను అలంకరించుచున్న రేణువులకు పద్మములు నీ పాదములు ఆ పద్మకేసరములనుండి చిందుచుచున్న తేనెపై లోభము గలిగి ఆకర్షింపబడి వచ్చిన గండు తుమ్మెద వంటివారు నీ భక్తులు అట్టి సార్థక జన్ములర్పించిన తులసిమాలకు సహజ నివాసములైన నీ పాదారవిందము లున్నవి వానిని భక్తితో సేవించుచుండి నీ కరుణ కటాక్షములను పొందువారు భాగవత జనులు వారి యనురాగము వలన నీ మహిమ నిలబడియున్నదని చెప్పుచున్నావు ఇది మిక్కిలి చిత్రము,

574 టీక చిరభాగ్యోదయ=దిరకాలము మహిమలను పుట్టించువాడా, లలిత శ్రీవత్సలక్ష్మాంగ = అందమైన శ్రీవత్స మనబడు పుట్టుమచ్చగల దేహము ధరించినవాడా, వర = శ్రేష్ఠ

మైన, విప్ర) + అనుపద = బ్రాహ్మణ పాదమున ననుసించియే,
ఏక పుణ్యరజము = ఒకే పుణ్యము వలన కలిగిన పాద కేంద్రపు

తా! తరుగని భాగ్యములను లోకముల కిచ్చుటకై
శ్రీవత్సమను పుట్టుమచ్చతో కూడిన శుభమైన రాపమును ధరించి
యున్నావు అట్టి నీవు బ్రాహ్మణుల పాదములయందు పుట్టిన పుణ్య
రేణువులే నీ దేహము నలంకరించుటకు ఆధరణము లనుచున్నావు
లోకు లందరికిని బ్రాహ్మణుల మహిమను తెలియజెల్పుటకై
నీ విట్లు ధరించితివి అంతేకాని నిజముగా నీవు బ్రాహ్మణుల పాద
రేణువులను ధరించు టావశ్యము కాదు

575, 576 టీక అవిరళ = దట్టముగా, వేద + ఉత్తము =
వేదమునందు చెప్పబడినది, అగత + మార్గము = చెప్పబడినది,
సత్త్వగుణ విశిష్టండు = సత్త్వగుణముచే ప్రత్యేకత చెందినవాడు,
ధర్మవిఘాతలన్ = ధర్మమునకు హానిచేయుచున్నది, నిగమధర్మ
మార్గ = వేదధర్మపు దారులు, నాశకవిధములు = నశింపజేయు విధా
నము, యుక్తమగుచుండు = తగినవి అగుచుండును,

తా! ధర్మ స్వరూపుడవు, సృష్టిక రచకు నీవు రక్షింపదగిన
వారిని రక్షింపనిచో వేదములందు చెప్పబడు ధర్మ మార్గము అప
మార్గము పట్టును కనుక నీవు సత్త్వ గుణము చేతి ప్రత్యేక లక్షణ
ములు కలవాడవై జీవుల క్షేమమును కనిపెట్టి యుండి నీ శక్తితో
ధర్మ వ్యతిరేకులను దండించుచుండువు అట్టి నీకు వేద ధర్మ మార్గ
ములు దెబ్బతిను విధములు మనసునకు నచ్చవు బ్రాహ్మణుల
యందు దయతో నీ విట్లు విషయ వాక్యములు పలుకుట యుక్త
ముగా నున్నది

(సృష్టిని సత్త్వ గుణమున నిలుపుటచే వేద ధర్మము

రక్షింప బడును కనుక దానికొరకు నీవు బ్రాహ్మణులను సృష్టించి
తివి అట్టి బ్రాహ్మణుల మగు మేము తప్ప చేసితిమి అయినను
మమ్ము నీవు గౌరవించుట సృష్టిలోని సంప్రదాయము చెడిపోకుండ
చూచుటకే గాని మేమంత గొప్పవార మని యర్థము కాదు నీవు
పలికిన వినయ వాక్యములు సృష్టిని స్థితి చెడకుండ కాపాడుటకే
కనుక చాల యుక్తములై యున్నవి)

577, 578, 48 - పాఠభవహాని = గొప్పదనము తక్కు
వగుట, అధికార శక్తి తగ్గుట, విశ్వనిధివి = లోకమునకు నివాస
మైన వాడవు, కడఁగి = పూని,

త || ఇతరులను పెద్ద చేసి నిన్ను గూర్చి నీవు వినయముగా
పలికితివి అట్లు చేయుట వలన నీ అధికార శక్తికి లోపము కల్గు
నని చెప్పుటకు గూడ విలు లేదు లోకములను సృష్టించిన వాడవు
నీవే, అందు జీవులుగా నున్న వాడవు నీవే, రక్షించు నట్టి
దూపములు ధరించు వాడవు కూడ నీవే యైనపుడు ప్రభుత్వము
నకు లోపము కలుగునని భయము కూడ లేదు ఇట్లు వినయము
చూపుట నీ కొక కీర్తి మూర్తిమే

(పరిపాలించువాడు, పరిపాలింపబడువాడు, అధికారి, రక్ష
కుడు, ప్రిజలు వేరువేరుగా నున్నచో పైయధికారి క్రింది వాని
యందు వినయము చూపించినచో క్రిందివానికి అలుసుగా నుండు
ననియో, పొగరెక్కి మాట వినడనియో సంబంధించుటకు
తావున్నది అది జీవుల పరస్పరత్వమునందు సాధ్యము కావచ్చును
ఇందరిలో సంతర్కామిగా నున్నవాడు ఎట్లు పలికినను నష్టము
లేదు పొగరుగా పలికినను కాదన గలవాడు లేడు వినయముగా
పలికినను అవకాశము తీసికొన గలవాడు లేడు అయినచో
నారాయణుడు వినయముగనే పలుకుట యేల ! పొగరుగా

కూడ పలుకవచ్చును కదా ! అను సంజేహము, అగవచ్చున విషయ ముగిసి లక్షణ మగుటయే దీనికి కాణము. యము చూపుట యిదిని కొక క్షణ కనుకనే వాని మృతి భ్యసించు వారు విషయ మభ్యసించవలె నను నియమము కలుగుచున్నది.

579 టీక సజ్జన పరిగ్రహము = మంచివారి ననుగ్రహించుటకొరకు,

తా॥ మునులమైన మమ్ము నీవు సంతోషముతో నెందులకు సత్కరించితివో గ్రహించితిమి అది మా గొప్పతనము కాదు నీవు సజ్జనులను అనుగ్రహించు వని లోకము తెలిసికొనుటకే యిట్లు చేసితివి ఈ సందర్భమున మాదోక మనవి యున్నది

(తాము త్వరపడి జయ విజయాలను కపించినను తిమ్మాతడు గౌరవించెను మంచివారోక తిప్పచేసినను, మించి గౌరవించుట దేవుని మార్గమని లోకమునకు తెలియజేయుటకై అత డిటు చేసెను మరియు జయవిజయాలను తానే స్వతంత్రించి అనుగ్రహించినచో లోకుల దృష్టిలో సనకసనందనాదులపై గౌరవము నిగ్గవచ్చును అట్లు కాకుండి వారిచేతనే జయవిజయాల ననుగ్రహింప సినచో అందరి స్థానములను గౌరవించి పట్లగును ఇన్ని ఎవరి రసము చెడికుండి ధర్మము నిలబెట్టుటయే నిజమైన ప్రభుత్వ లక్షణము దానివలననే ఏ ప్రభుత్వమైన సృష్టివలె క్రమము తప్పక వుండును అట్లుగాక కొందరి నవమానించుట, కొందరిని అభిమానించి వర్ణములు పుట్టించుట చేసినచో నరుని ప్రభుత్వమువలె చిక్కలు పడవలసి వచ్చుచుండును)

580 టీక ఏము = మేము , బెడిదము = కరినము ,
సంధిక శ్రీ = మిక్కిలి అధికమైన సంపద, తనర్పన్ = విస్త
రింప చేయగా, ఈశ = పరిపాలకుడా ।

తా॥ మేము కోపించి జయవిజయాలను శపించితిమి మేము
చేసినది తప్పే మే మిచ్చిన శాపము కరినమైనది నీవు మమ్మరి
కన్న కరినముగా శాసించవలసినచో శాసించి శిక్షింపుము దానికి
మేము బాధపడము లేదా ఈ జయవిజయాలకు మహాసంపద
కల్గించి, అభివృద్ధి నిచ్చుట నీ యభీష్టమైనచో తప్పక చేయుము
దానికిని మేము సంతోషించెదము

(ఇట్టి సందర్భమున మాయందు నీవు మధురోక్తులు పలికి
యిట్లు గూఢమైన యర్థములతో మాటాడవలసిన అవశ్యకత లేదు
సూటిగా మమ్ము శిక్షించినను వారిని మా శాపమునుండి తప్పించి
రిక్షించినను, మాకు సంతోషమే యని సనకాదుల యుద్దేశ్యము
తాని సనకాదులు చేసిన తప్పును గ్రహించి బాగుపడి పరిపూర్ణు
లగుటయే దైవసంకల్పముగాని వారిని తాను నియమించిన పనిలో
మరల తాను జోక్యము కలిగించుకొని వారి ప్రాభవమునకు
భంగము కలిగించుట సృష్టి పరిపాలనకు తగిన మార్గము కాదు)

581 టీక అనపరాధులు = తప్పుచేయనివారు , అతి
నిర్మల + అంతఃకరణాలు = మిక్కిలి స్వచ్ఛమైన మనస్సులు
కలవారు , అన్యరంబులు = అసందర్భములైన మాటలు, చిత్తంబు
కొలది = మనస్సున కిష్టమైనట్లు

తా । నీ విట్లు మమ్ము శపించినను, వారి ననుగ్రహించినను
మా కిష్టమే రిప్పు చేయనివారు, నిర్మల హృదయములు కల వారు
నగు జయ విజయాల విషయమున మేము చేసినది అసంబద్ధ ప్రలాప
మైనచో నీ యిష్టము వచ్చినట్లు మమ్ము శాసించుము

అన చేతులు మోచి ప్రాంచుచున్న సనక సనక ముగ్ధులను దయ్యి దృష్టితో చూచి విష్ణు దేవుని నెఱుంగు

582 లేక అనమఁడు = పుణ్యార్థము అనిన = ౧౧- ౧౨ మన నోవచ్చుచు, అనురయోనిన్ = రాక్షస గుర్రములతో, లోభ మోహ మంగతులు = లోభముతో మోహముతో నుండి వారు,

తా|| ఓ సనక సనందనాది మునులారా! వీర లింగమునకు తగినట్లు భూమికి పోయి, అచ్చట రాక్షస గుర్రములతో జన్మించి, లోభ మోహదులతో గూడి జీవించు

(సందర్భమునకు తగినట్లు అనగా వారు మిమ్ము ద్వారములు దడ్డిరి కనుక నిట్లు జరుగవలయు నని యొక భావము మీరు సాధుమూర్తు లయ్యు నిష్కారిణముగా శపించిరి గనుక మీ సాధు మూర్తులను హింసించు వారుగా వుట్టి, మిమ్ము, మీ పరివారమును కొంత కాలము హింసించుట కర్మ సిద్ధాంతము ననుసరించి సందర్భమునకు తగియున్న దని మరియొక భావము)

583 లేక దేవ జనావళికి = దేవతలకు, లేక దేవతా లక్షణములు కల జీవులకు, ఉపహతి = ఆపద, నిఖల ఘనన కటక్ వృత్తిన్ = సమస్త జీవులను బాధ పెట్టునట్టి ప్రవర్తనమున ను భావిత = పాటింప బడిన, వైర + అనుబంధ భావులు = వైరముతో సంబంధించిన భావములు కలవారు,

తా|| ఈ జయ విజయము దేవతలకును దివ్య లక్షణములు గల వారిని ఉపద్రవములు కలిగించుచు సమస్త జీవులకు బాధ కరముగా ప్రవర్తించు నాయందు వైరమును పెంచుకొని ఆది తరుగకుండ పాటించుచుండురు.

584 టీక చవానముఖంబునన్ = యుద్ధ మార్గమున,
ఎదిరి = ఎదుర్కొని చక్రి నిశితధారా + హతిన్ = చక్రా
యుధము యొక్క హతియైన అంబు దెబ్బతిగిలి,

తా|| వీరు నన్ను యుద్ధమున నెదిరించి మిక్కిలి సాహస
ముతో పోరాడుదురు హతియైన నా చక్రాయుధము దెబ్బకు తెగి,
మరల నుత్సాహముతో నా సన్నిధికి జేరుకొందురు

585, 586 టీక మత్ + ఆ స ర ము = నా ముఖ
మును, ఈశ్రింబుచున్ = చూచుచు, ఈల్లుటన్ = చచ్చుట
వలన, అనఘాత్మకులు = పాపము లేని అత్సలై, అస్మత్
ఎదవిన్ = నా స్థితయందు,

తా|| విరోధముతో వైనను వీరు నన్ను మనస్సున తలచు
చుండుట వలనన, నా ముఖము చూచుచు నా సాన్నిధ్యమున
చూపింపుట వలనను పాప మంటని వారై నా స్థితిని జేరుకొందురు

(దైవాంశులు జీవులుగా దిగి వచ్చినపుడు భూమి యందలి
దేహవల ప్రకృతి వలన కామ కోపాది రాక్షస శక్తులు క్రమ్ము
కొనును దానితో నొకరినొకరు ద్వేషించు కొందురు అయినను,
ద్వేషము వలన నొకరి నొకరు తలచుకొనుట దృఢ మగును
వారిలో సంతర్వాదిగా నున్నవాడు భగవంతుడే కనుక ఈ
ద్వేషాదులు వానియందే సమర్పింపబడును కర్మ ఫలములు,
దోషాదులు, మనస్సునను, ఇంద్రియముల యందును వర్తించినను,
జీవులకు వర్తింపవు వారి ప్రవర్తనము సనుసరించు కాల చక్రము
వెంట ఫలితముల రూపమున నావదలు చెందినను, చనిపోయిన
పెనుక మనస్సు, నిందితములు లేవు గనుక వారు దైవ స్థితిని
జేరుకొందురు ఎవ్వరే పాపములు చేసి దుష్టత్వము ప్రవర్తించు

చేసినను కుడు భగవంతుని కాన్నిధ్యము చేరికొంటుం భవము కాదని ఈ యాతిహాసముయొక్క పరిమార్చములలో నొకటి)

587 టీక ఇలమీదన్ = భూమిపైని, ఎత్తపులేదు = జన్మము లేదు

తా|| నేనును వీరినిగూర్చి మీరు చెప్పిన విషయమున నే నా మనసున భావించుచున్నాను గనుక ఈ జయవిజయము క్రింద నీ మూడు జన్మలను మించి వేరుగా నీక ఏమిపై జన్మము కలుగదు

(భూమిపై జన్మింప వలెనన్నచో త్రిగూములు పంచభూతి ములు, ప్రకృతి గుణములు కామకోపధాదులు పట్టకొనినను దైవానుగ్రహము పొందుట వలన జయవిజయములకు రాజ్యపు రాక్షస జన్మలు తిప్ప మిరి వేరుగా జన్మలుండవు శిరియగ్రాహ మేమనగా దైవాంశలు జవులుగా భూమికి దిగి వత్తు లాననను వారికి జన్మలుండవు దేహము, మనస్సు, ఇంద్రియములు కామ కోపధములను వానియందే జనన మరణములు వర్తించును వానికి పై నున్న దైవాంశ మెచ్చట నున్నను దానికి జన్మలు లేవు

“ మీరు చెప్పినట్లే నేను వీరిని గూర్చి భావించు చున్నాను కనుక మీ జన్మలుండవు అని విష్ణువు పలుకుటలో నర్థ మేమనగా సనకాదులు జయవిజయముల యుగాదు మని విష్ణువుతో పలికిరి కనుక తాను జయవిజయముల నుగ్రహించినని చెప్పుచున్నాడు ఇచ్చట సనకాదులకు నడ్డుధి కలుగటయే ముఖ్యము గనుక వారిచేతనే జయవిజయముల యందు సర్వసాధ్యము ప్రసరింప జేయుచున్నాడు)

588 టీక సుధీజన పుంగవులు = మంచి బుద్ధిమంతు

ఒలో శ్రేష్ఠులు, నలినాసనాత్మజులు = బ్రహ్మదేవుని పుత్రులు (ససః సనందనాదులు), అనంతుని భావము = విష్ణుమూర్తి అభిప్రాయము, పెంపూనిన వేష్కి = విస్తారత చెందిన యత్నా హము, నుతించిరి = ప్రోత్సాహము చేసిరి, అంభోనిధి శాయిన్ = సముద్రమున శయనించిన వానిని, ఆర్తిజన పోషణ భూషణున్ = గాఢ చెంపన వారిని పోషించు వారి కలంకారమైన వానిని, పాప శోషణున్ = పాపములను శుష్కింప జేసినవానిని

తా॥ నేను మీ మాట చొప్పున వీరి ననుగ్రహించుచున్నాను. గనుక దుఖపడకుడని విష్ణువు పలుకగా, సనకాదులు వాని భావము గ్రహించి సంతోషించిరి జ్ఞానోదయమైన మన సుతో విష్ణుమూర్తిని ప్రోత్సాహము చేసిరి

(బాధ గలిగిన వారిని పోషించు వారి కలంకారముని వారు విష్ణువును స్తుతించిరి గాఢ గలిగిన వారు జయవిజయులు వారి ననుగ్రహించి యమింపుమని కోరిన వారు సనకసనందనాదులు వారికి భూషణమైన వాడు విష్ణుమూర్తి)

589 టీక ననలోత్తన్ = పువ్వులు మొగ్గ తొడుగగా, గాఢభారా సుభగాతులు = ఆనందబాష్ప ధారతో సౌఖ్య గ్యము చెందిన కన్నులు గలవారు, ముని శరణ్య వరేణ్యుక్ = మునులకు శరణాగతులైన వారిలో శ్రేష్ఠుని, అగణ్యుక్ = ఇంత వాడని లెక్కించుటకు ఏలులేని వాని, దేవతాగ్రేసరు = దేవతలకు ముందు నడచు వాని యొక్క, చారు తదీయ ధామముక్ = అరిని మనోహరమైన నివాసమును (వైకుంఠమును) భాసుర లీలన్ = వెలుగొందునట్లుగా, పద్మదళాత్మనకున్ = తిమ్మి శేకులవంటి కన్నులు గలవానికి (విష్ణువునకు), వినముగ్ధలై = మిక్కిలి వినయభావము గలవారై వంగి,

తా! ఆ విష్ణుమూర్తి పలుకులకు సనక సనందనాదుల
చేపాములు పులకరించినవి మొగ్గ తొడిగినట్లు గగురుపాట
గలిగెను ఆనంద బాష్పములు కన్నుల నలంకరించెను విష్ణువర్ణా
నట్టివాడో తెలిసెను మునులకు శరణమిచ్చు వారిలో నగిష్టా
మించిన వాడో జోధపడెను అతని దివ్యమంగళ శరీర స్వాభా
వోడకట్టెను అతని నివాస మన్న వైకుంఠము పథితి యేమో విశద
పడెను వారు అతనికి వని నమస్కరించిరి

(సనకాదులు మునులు గదా యని విష్ణువు అభిమానప
లేదు జయ విజయులు తనవారు గదా యని ఋషుల మాట తిరి
స్కరింప లేదు అట్లని మొగమోటముతో వారిని గౌరవింప లేదు
తప్పు చేసిన వారిని విడిచి పెట్టలేదు వారి చేతనే సకలవిముగా
జయ విజయులపై దయ జూపించుకట్లు చేసి, సనకాదులను సన్ని
వర్తనకు మార్చి వారికిని రక్షకు డయ్యెను కనుకనే సగౌరవము
మునిశరణ్య వోణ్ణుడు

అతని దివ్య మంగళ శరీరము నుండి మృదువైన సబ
దాలు వెలువడున వానియందే మందలింపు యుండును వానియ దే
పాపము తొలగించుట యుండును వాని వైకుంఠము నందు తిప్పు
చేసిన వారికిని, చేయని వారికిని పరిశుద్ధి, రక్షణము నిమిషి యున్నవి
సనకాదులును, జయ విజయులును గూడి వాని వైకుంఠము గోవి
వారే అంతే కాదు భూలోకమందు రాక్షస స్వభావాలు గల
జీవులును తనలోని వారుగనే యుండి జనప మరగాదుల పృథ్వాంగి
ములతో పరిశుద్ధులై తన్నే చేరుకొనుచున్నారు అట్టి జీవజమే
కుంటు పడని భగవంతుని సృష్టి లేక వైకుంఠము దాని పరి
పూర్ణతకు సనకాదు లాశ్చర్యపడి విషయము నేర్చుకొనిరి)

590, 591 టీక సమలోదయ = విష్ణు మూర్తి యొక్క,

నెయ్యమున్ = న్నవా భావమున, వైష్ణవ లక్ష్మీ = విష్ణుని సంపద యొక్క లక్ష్మీదేవిని, ప్రమదంబునన్ = సంతోషముతో, ప్రస్తుంచి = స్తోత్రము చేసి, అమంత్రితులై = హెచ్చరిక చేయ బడిన వారై, నిజధామములకు = తమ నివాసములకు, తడయక = ఆలస్యము చేయక, లక్ష్మీకాముడు = విష్ణుమూర్తి, అభిరామంబుగన్ = తోచి విధమున, రయమొప్పారన్ = వేగముతో,

తా|| ఆ సనకాదులు తా మంతవరకు పలికిన పలుకులన్నియు విష్ణుమూర్తియే తమలో నుండి పలికినట్లు గ్రహించిరి (ఈ వృత్తాంత మంతయు లీలార్థమై విష్ణునచే కల్పింప బడినదని గ్రహించిరి) అట్టి విష్ణుని సమస్త సంపద యొక్క రూపమే లక్ష్మీదేవి యని గ్రహించిరి వారిరువురను సంతోషముతో స్తుతించి విష్ణు యాజ్ఞానిని వెంటనే తమ నివాసములకు బోయిరి విష్ణువు తక్షణమే జయవిజయులతో నిట్లనెను

592 టీక అనురయోని యందు = రాక్షస గర్భము నందు, అనివారితలై = వారించుటకు పీలులేని వారై, దుర్వార బలాధ్యుడన్ = వారింపరాని బలముచే నధికుడను, విప్ర విచనములు = శాస్త్రజ్ఞుల పలుకులు

తా|| మీరు రాక్షస గర్భమున జన్మించుట నుండి తప్పించుకొనలేదు నేను వారింపరాని బలము కలవాడ నయ్యును శాస్త్రజ్ఞుల యధికారము నిచ్చిని కనుక వారి కాపమును వారించుటకు సమర్థుడనుగాను

593 టీక దనుజయోనిన్ = రాక్షస గర్భమున, మల్ + విపత్తులరై = నాకు కలుగవచ్చుము వారై, ఇటకున్ = ఇచ్చటకు,

తా॥ కనుక మీరు రాక్షస గర్భమున పుట్టి నా శత్రు
పక్షము వాడై ఎల్లప్పుడును గోష్ఠి దలచుచుండును నా చేతికి
చనిపోయి, నా దగ్గరికే రాగలకు (ఇచ్చట శత్రుపక్షము
వహించుట ద్వేషముతో గురువక తిన్నే తలచుచుండుటకు
విష్టవు చేతిలో చచ్చిన వెనుక తన దగ్గరికే రాగల రసగా వాకి
చనిపోవుట ఉండదు మృత్యువు శత్రులకు సాధన కొరకై లీలాస్థము
కల్పింపబడినదే గాని సత్యము కాదని యర్థము)

594 టీక ఎల్ల సోరుహ పత్రి నేస్త్రీడు=విచ్చిన
పద్మ పత్రముల వంటి కన్నులు కలవాడు, ఆఖండల ముఖ్య =
ఇందుగ్రిడు మొదలై, దిగ్గరి నికాయ=దిక్పతుల సమూహముల
యొక్క, కిరీటసత్=కిరీటములందు వెలుగుచున్న, మణి పృథా=
మణులకాంతులచే, మండిత పాదసీరుడు=అలంకరింపబడిన పాద
పీఠము గలవాడు, రమా రమణీమణి = లక్ష్మీదేవి, ఏగుడన్ =
రాగా, నిజ = తనయొక్క, నిర్మల = స్వచ్ఛమైన, పుణ్యనివాస
భూమికిన్ = పుణ్యములుండు ప్రదేశమునకు,

తా॥ జయవిజయాలను పోయి రండిని పంపి ఇంద్రాది దిక్పా
లకుల కిరీటముల మణికాంతులతో వెలుగుచున్న పాద పీఠము గల
వాడై (ఇంద్రాదులచే నమస్కారము లందిన వాడై) లక్ష్మీ
దేవితో కూడి పుణ్యములకు నివాసమైన తన వైకుంఠమునకు
వచ్చెను

595 596 టీక నిజతేజోహనిగన్ = తమ తేజస్సు
తోలగిపోవునట్లుగా, ధిన్ = భూమిపై, విహ్వలు లగుచుకే =
మొత్తుకొనుచు, త్రిజగములు = మూడు లోకములు, అసుర
విమానవృజముల = రాక్షసుల విమాన సమూహములందు
(త్రిజగములన్ + సురవిమాన వ్రజములన్ = మూడు లోకముల

యాదలి దేవతా విహాస సమూహములతో), కృపదుగన్ = గుమికూడి, చెలంగన్ = చెలరేగగా,

తా|| అపుడు జయవిజయులు తమ తేజస్సులను కోల్పోయి, భూమిపై గూలిరి మూడు లోకములందలి రాక్షసుల గుంపులు హాహాకారములు చేసి మొత్తం కొనిరి (విష్ణు లోకము లోని యంశలు రాక్షస గణములలో చేరుట వలన రాక్షస సంహార మగు నని వారు దిగులుపడి మొత్తంకొనిరి) మూడు లోకముల యందలి దేవత సమూహములును గూడ హాహారావములు చేసిరి (విష్ణు లోకము వారు రాక్షస జన్మలెత్తు చున్నారు గనుక తమ దేవలోకములపై దండెత్తి వావగొట్టుదురని భయపడిరి)

597 టీక దితిగర్భాగారంబునన్ = దితిగర్భ మరు గృహమున, తడియ = వారియొక్క, ఉదార ఘనతేజము = పైకబుకు చున్న గొప్ప తేజస్సు (మేఘముల నలుపు వంటి చీకటి యైన తేజస్సు), వమ్ముగన్ = వ్యర్థమగుట్లుగా,

తా|| ఆ జయవిజయులే దితి గర్భమున పెరుగుచున్నారు వారి భయంకరమైన నల్లని తేజస్సు బయలుదేరి ఇప్పుడు మీ తేజస్సును పని చేయకుండ చేసినది

598 టీక రమా + ఈ శ్వరుడు = లక్ష్మీపతి, అర్థిన్ = కోరికతో, సర్వభూతభవ = గమస్త జీవుల పుట్టుక, వృద్ధివినాశన = పెరుగుట, నశించుట, హేతు భూతుండు = కారణమైనవాడు, అది + అంత వికారశూన్యుడు = మొదలు, చివర యెన్నగు మార్పులు లేనివాడు, దయానిధి = దయకు నివాసము, చింత దోహంగ = దుఃఖము విడిచి, వేచనుండు = వేగముగా పొండు, మనోరథి + అర్థముల్ = మనస్సున కోరిన ప్రయోజనములు,

తా|| ఇంతకును మూల మా విష్ణు మూర్తి చేయు స్థాని వింతి లే సర్వజపులకును జనము, వృద్ధి నాశము కలిగి చు వాడును, మొదలు చివర యను మాన్యులు లేనివాడును అగు విష్ణు మూర్తి దయాగుయుడు అతడు మీకు మేలే కలిగించును దుఖము మాని మీ నివాసములకు పొందు మీ కోరిన పంథా జనము లన్నియు సిద్ధించును

(సర్వ జీవులకును సృష్టి, స్థితి లయములు కలుగును గనుక దేవతలు భయపడి లాభము లేదు తెల్లని వెలుగునకు, నిల్లని వెలుగునకును నడుమ విష్ణువు కల్పించిన లీల వలననే ఇన్ని వింతలు జరుగుచున్నవి కనుక దేవతలకు రాక్షసులకు సొక్కొక్క మారు అభివృద్ధియు, సొక్కొక్క మారు పరాజయము తప్పవు అయినను దేవతలు కోరునది స్వర్గ రాజ్యమే గనుక రాక్షసు సంహారము వలన మరల నది సిద్ధించును)

599 టీక వనజాసనుడు = బ్రహ్మ, తన్ + వృత్తాంతము = ఆ కథ, విబుధులు = దేవతలు, నాశంబునకు = స్వర్గమునకు, నిజనాథుని = తన భర్తయొక్క, ఆపగోషము = సంతోషము లేకుండుట,

తా|| ఇట్లు బ్రహ్మ వలికిన పలుకులు వివిధ జయనిజ యుల వృత్తాంతమును తెలిసికొని దేవతలు స్వర్గమునకు జోయిరి కళ్యపుడు చెప్పిన మాటలను దలచి దిరిగంతోషము లేని మనసుతో నుండెను

600 టీక కారితరు = కాథ చెప్పుదురు, వత్సరి శతంబు = నూరు సంవత్సరములు, అఖల లోక + ఏక గంట కలు = లోకములు యొత్తముల కొకటిగా కాథ గలిగించు వారు,

తా॥ తనకు పుట్టిన బిడ్డలు దేవతలను బాధలపాలు చేయుమిరిని తలచి దితి దుఖించుచుండగా నూరు సంవత్సరములు నిండెను అప్పుడు గర్భము పూర్ణమై లోకము లన్నింటిని బాధ పెట్టు వుత్తులిద్దరిని గ నెను

601, 602 టీక భ ర ణి కంపించెన్ = భూకంపము పుట్టెను, ఖల పర్వతములు = ఏడు ప్రధానమైన పర్వతములు, జలధులు = సముద్రములు, కలంగెన్ = కలతపడెను, తారక + ఆపదులు = తారకల వరుసలు, డులైన్ = రాలెను, గగన మగలెను = ఆకాశము బద్ధలయ్యెను, దిక్ + కరులు = దిగ్గజములు, మొగైన్ = తిరుగబడెను, మిడుగులు = గర్జనవ్వలు, భూమిన్ = భూమిపై,

తా॥ దితి పుత్తులు జన్మించిన సమయమున భూకంపము కలిగెను సమస్త కలపర్వతములు వణకెను సముద్రములు పొంగి కలతపడెను మింటి నుండి చుక్కలు రాలెను ఆకాశము బీట లిచ్చెను దిగ్గజములు తిరుగబడెను దిక్కులలో నిప్పు రివ్వలు రాలెను భూమిపై పిడుగులు పడెను (కులపర్వతములు మహేంద్ర గిరి, మలయము, సహ్యాము, శుక్తి మంతము, ఋక్షవంతము, వింధ్య, పారియాత్రము)

603 టీక హోమ + అనలంబులన్ = హోమగుండములలోని యగ్నులయందు, ఘామంబులు + అడరెన్ = పొగ లెక్కు వయ్యెను, ప్రతిహాల వాయువుల్ = జీవులను బాధపెట్టు గాలులు, బలసి = మిక్కుటమై, తరువులు = చెట్లు, విటతాటంబులై = అడ్డ దిక్కుముగా, గృహతారక + ఆవలి = గృహముల, తారకల వరుసలు, కాంతిమాసెన్ = ప్రకాశము మరుగు పడెను, బెరసి = అతిశయించి, మొగిల్లి = ముట్టులు, మోసు

గులు = మెరపులు, స్వర్ణాంశు = రాహువు, అపర్వము
నన్ = పర్వదినము కాని సమయమున, భానున్ = సూర్యుడు
మొనసి = గుమ్మికూడి, మోరలు = మొరలు, క్షములు =
పక్షులు అర్చిరవములు = శాధను నూచించు శ్చములు

తా॥ హోమాగ్నులయందు పోగల అధికమయ్యెను జవు
లను బాధపెట్టు విధానమైన గాలులు విజృంభించి విశ్వ
ములు దారులం దడ్డదిడ్డముగా కూలెను గ్రహముల తాళల
గుంపులు తేజస్సును గోల్పోయెను మబ్బులు విపరీతి విధముగా
రక్తవర్షము కురిసెను మెరపులు దిక్కిలను మిరుమిట్లు నొల్పెను
అమావాస్య దినము కానినాడు రాహువు సూర్యుని గ్రహణము
పెట్టెను పగలంతయు చీకటి యయ్యెను కక్కలు గుంపులు కూడి
మెడలెత్తి మొరిగెను పగలే నక్కకూతలు మిసిమిచును పక్షులు
బాధ పడుచున్న కూతలు పెట్టెను దేవతల పక్షములు కన్నీ
టితో నేలపై కొరగను

(1 ఇవన్నియు నుత్పాత లక్షణములు లోకములను
బాధపెట్టెవారు పుట్టినప్పుడు కాని, లోకముల గ్రహ కలుగు
నపుడుకాని కనిపించును

2 పర్వమనగా పూర్ణిమ, అమావాస్య పూర్ణమనాడు
చంద్రగ్రహణము జరుగును అమావాస్యనాడు సూర్యగ్రహణము
కలుగును అమావాస్య రాకయే సూర్యగ్రహణము కలుగుట
ఉత్పాత లక్షణము భారతయద్ధమునకు మూదట్లు కలిపి ఇది
యెట్లు కలుగుననగా త్రయోదశినాడు చతుర్దశి అమావాస్య కూడి
వర్తించును అనగా నొక సూర్యోదయము నుండి మరియొక
సూర్యోదయము లోపున మూడు తిథులు జరుగును ఇది

అరుడగా వచ్చును ఇది రాహువు ఉన్న తావుననే అమావాస్య నడువగ్తుంచును గనుక సూర్య గ్రహణము వచ్చును)

604 టీక మొదవులు = అవులు గార్దభరవంబు = గాఢిదల శబ్దము, భీమామయ్యెన్ = భయంకరముగ వినిపించెను ఉడి, న్ = తగ్గిపోయెను, కరులకటములన్ = ఏనుగుల చెక్కిళ్ళయందు, పొది వెన్ = అంటుకొనెను, తురంగముల వాలములన్ = గుర్రముల తోకలందు, బగిన్ = వరుసగా,

తా॥ అవుల పొడుగులలో చీము నెత్తురు కురిసెను గాడిదలు సహజముగ గాక భయంకరముగా కూసెను ఏనుగుల చెక్కిళ్ళయందు మద మారిపోయెను గుర్రముల తోకలకు నిప్పంటుకొనెను

605 టీక రొదలిచ్చెన్ = శబ్దములు చేసెను, పాప గ్రహ మిత్రతన్ = పాపగ్రహములతో మైత్రిగలిగి, సౌమ్య గ్రహములు = శుభగ్రహములు, వక్రగతులును = వెనుకకు పోవుచున్నట్లు కనిపించు గమనములతో, దుస్సహ = సహింపరాని, కేజస్ = వెలుగుగల, దితితనూజ = దితిబిడ్డలు, సంభవ వేగన్ = పుట్టిన సమయమున

తా॥ దితి బిడ్డ లిద్దరు జన్మించు సమయమున గుహలలో రొద వినిపించెను శుభగ్రహములు పాపగ్రహములతో కలిసి వక్రించెను

(శ్రోతిశ్శాస్త్రమున సూర్యుడు, అంగారకుడు, శని, రాహువు, పాపగ్రహములనబడును వారితో కలిసిన బుధుడును పాపగ్రహమే గురుశుక్రలు శుభగ్రహములనబడును వారితో

కలిసిన బుధుడు శుభగ్రహమే పాపగ్రహములు శుభగ్రహములు కలిసినపుడు పుట్టినవాడు మంచిచా లక్షణములు కలముగా కలవాడగును పక్కగతి అగా గ్రహములు కలగక నడిచుచున్నట్లు కనిపించుట ఇది గ్రహముయొక్క శేగము నమిను భూమియొక్క శేగమునకును సమగల కాదు కనిపించును పాపగ్రహములతో కలిసి శుభగ్రహములు వడిచినచో చాల చెడ్డ లక్షణము అపుడు జన్మించిన వారు ఇతరులను హింసించువా రగుదురు)

606 టీక భయదప్రీయన్ = భయము ల్ప విధమున, మహా+ఉత్పాతంబులు = గొప్ప అశుభ సూచకముల సంక్లియ కాలంబు = ప్రళయకాలము, నాధుహాసన = మంచి వారిని చంపునట్టి, ఉగ్రకూగ్ర = భయంకరులై ఖ్యాతి ను దేవత+అహిత+ఉదయ+సంక్షోభము = దేవతలకు కీడు గల గిండు వారు పుట్టునపుడు కలుగు కల్లోలము, ప్రిణి = పురిముల్ = జీవుల సమూహములు, బుధేంద్రోత్తమా = ధైర్య లలో శ్రేష్ఠమైన వాడా

తా॥ ఇట్లు భయంకరముగా కనిపించిన మహోత్పాతములను చూచి దేవతలకు కీడుచేయు కూగ్రస్వభావులు ఘట్టినట్టి సమయమున జరుగు కలవరమని తెలియక జీవులందరు ప్రళయ కాలము వచ్చినదని భయపడిరి సపక సవందనాది యోగిజనుల మార్తెము సత్యమును గమనించిరి

(తాము జయవిజయల కిచ్చిన శాపమును దాని పరిమాణమును తెలిసినవారు గనుక సవకాదులు దిరిగి కొడుకులు పుట్టరని గ్రహించిరి)

607, 608 కులశైల + ఆధ = కుల పర్వతములవంటి,
 తనరిన్ = వ్యాపింపగా, రక్షానాథులు = రాక్షసాధిపతులు,
 అతి + ఉగ్ర + దోర్బలము = మిక్కిలి భయంకరమైన బాహు
 ఒలము, పదఘట్టనన్ = తాలితన్నచే, ధర చలింపన్ = భూమి
 యదురగా, రత్నకేయూర = మణులు తాపిన బాహుపురులు
 శాంచీ = మొలసూలు, కటక = మురుగులు, అంగుళీయక =
 ఉంగరములు, స్వర్ణమంజీర = బంగారు గల్లుటందెలు, తులకింపన్ =
 వ్రతాకింపగా, ఆర్మిరుచిచేన్ = తమ వ్రతాశముతో, మందీకృత +
 ఆర్కాంశులు = మందగించిన సూర్యకిరణములు గలవారు

తా॥ పుట్టిన రాక్షస కుమారులు ఓలపర్వతముల వంటి
 కఠినమైన దేహములతో భయంకరమైన బలివృత గలిగియుండిరి
 వారు పాదములతో నేల తన్నుచుండగా భూమి యదరుచున్నది
 వారి కలంకరింపబడిన రత్నముల బాహుపురులు, కుండలములు,
 మొలసూళ్ళు మురుగులు, ఉంగరములు, కిరీటములు, బంగరు
 టందెలు తఱుకించుచుండెను వారి తేజస్సుతో సూర్యకిరణములు
 మరుగుపడిన ట్లుండెను

609 నిజతనూభవులన్ = తన పుత్రులను, మందరంబు
 నకున్ = ఇంటికి

తా॥ ఇట్లు జన్మించి పెరుగుచున్న తన యిరువురు పుత్రు
 లను చూడదలచి కశ్యప ప్రజాపతి దితి ఇంటికి వచ్చెను సుతులను
 చూచి వారికి నామకరణము చేయ సంకల్పించెను

610 టీక జరరంబునందు = గర్భమునందు, తన
 తేజమున్ = తన వీర్యమును, అద్భుతచరితున్ = ఆశ్చర్యకర
 మైన ప్రవర్తన కలవానిని, ప్రసూతివేళన్ = ప్రసవ సమయ
 మున, మునుగన్నపట్టిన్ = మొదట కన్నకొడుకును, రవిలేఖని =

సూర్యనిపింటి తేజస్సుగలవానిని, కాంచన లోచనుడు = హిరిమతిన్ = హితముగోరిన మనస్సుతో, నిజ = తినియొక్క.

తా॥ దితి గర్భమున మొట్ట మొదట పడినట్టి పుత్రునికి హిరణ్యకశిపుడని పేరు పెట్టెను మొట్ట మొదట జన్మించిన వానికి హిరణ్యాక్షుడని పేరు పెట్టెను వారి మేలు గోరి ఇట్లు నామకరణము చేసి కశ్యపుడు వెంటనే నిర్మలమైన తన తపోవనమునకు బోయెను

(దితి గర్భమున మొదట పడినవాడు హిరణ్యకశిపుడు మొదట జన్మించినవాడు హిరణ్యాక్షుడు అనగా వారిరువురినీ అన్న యెవరో తమ్ము డెవరో తెలియుట సాధ్యము కాదు

హిరణ్యమును శబ్దమునకు బంగారు రంగు గల సూర్యతేజ మని యర్థము కనుక వారి కా పేర్లు పెట్టుటలో తండ్రి వారి హితమును గోరెను వారు సూర్య తేజమైన గాయత్రిని ధరించి హిరణ్యవర్ణము గల లక్ష్మీదేవిని ఆశ్రయింపవలెనని ఆతడు స్తోత్రించెను అందు మొదటిది జరుగలేదు రెండవది జరిగినది క్షేత్రకటాక్షముతో అన్న దిక్కులను జయించి వారు ప్రభువులై)

611 టీక ఆ + అవసరంబునకా = ఆ సమయమున ఆతల తేజోవిరాజితుండు = నాటిదేని తేజస్సుతో వెలుగువాడు, హిరణ్యగర్భ వరదాన గర్వంబు = బ్రహ్మ ఇచ్చిన వంతుల వలన గలిగిన గర్వము, దుర్వార = వారి పరాని, పరిహాధి గర్వ = శత్రువుల గర్వమును, నిర్వాపణ = పోర్బాటలతో, అఖర్వ = కురుచగానట్టి భుజావిజృంభణంబుననే = యె. ౨ల వ్యాప్తితో, నిఖం = సమస్తమైన, స్వవశంబు + ఒనర్చు = తినితి

వశము చేసికొని, సంతృప్తి + అంతరంగుండు = సంతోషించిన
 హృదయము కలవాడు, తత్ + సోదగుండు = వాని తమ్ముడు,
 ప్రతి దివసంబున్ = ప్రతి దినము, చండ = భయంకరమైన,
 చేదండ శుండాదండ = ఏనుగు తొండము మాటి, మండిత = అలంక
 రింపఁచి, భుజావండంబు = దండఁగ వంటిచేయి, తన్ను నెదిరి =
 తన్నెదిరించి, అరివీరునకా = శత్రువీరుని, కృష్ణురి = తిరిగి,
 దివంబునకు = స్వర్గమునకు, దాడి + పెట్టి = దండెత్తి, సమర
 విముఖులు = యుద్ధమునకు అంగీకరింపనివారు బృద్ధిర్ముఖులు =
 దేవతలు వనజాసన వరప్రదానంబు = బ్రహ్మ తనకు వరము
 లిచ్చుట, హితులు = తన మేలు గోరినవారు, అహితులు =
 శత్రువులు, కలంగన్ = కలతపడగా, చెలంగన్ = చెలరేగగా,
 మహిత + వైజయంతికా దామంబు = గొప్పదియగు వైజయం
 తిక యరు పూలదండ, అభిరామంబు = తగినరీతిలో నున్నది
 (అందమై యున్నది), మణినూపురంబులు = రత్నాల యందెలు,
 మొరయన్ = శబ్దము చేయగా నిజ దేహద్యుతి = తన శరీర
 కాంతి, విక్ర-టిల్లన్ = ఎక్కువ కాగా, పఱచు = పారిపోవునట్టి,
 ఊరగంబులు = పాములు, అర్క నివాసంబులు = జలైర్లు
 మొలిచిన ప్రదేశములు, కాంచనా వాసంబులు = ఉమ్మెత్త
 చెట్లకు నివాసములు,

తా॥ మహావేజస్సుతో మెరసిపోవుచున్న హిరణ్యకశిపుడు
 బ్రహ్మవలన వరములను పొందెను వరముల గర్వముతో తన
 శత్రువులైన దేవతల గర్వమునకుటకు బాహుబలము చూపెను
 లోకపాలకు లందరను జయించి వశపరచుకొనెను మహా సంతో
 షముతో మృత్యు భయము లేనివాడై సుఖము లనుభవించెను
 (దిక్పాలకులలో యముడుగూడ నొకడు గనుక వానిని గూడ
 జయించి వశపరచుకొనెను దానితో మృత్యుభీతి లేదనుకొనెను)

వద్యముల వివరణము

వాని సోదరుడైన హిరణ్యక్షుని¹ ప్రతిదినము మదించి, ఏనుగు తొండ మెత్తినట్లు చేయి పైకెత్తి, గడ్డా దండము త్రిప్పుచు, తనతో యుద్ధము చేయగల శత్రువు లెక్కడ నున్నది? ~~ఉద్ధి~~ చుండును తన్నెదిరింపగల వీరుడు భూలోకమున లేడని నిశ్చయించుకొనెను స్వర్గముపైకి దాడి చేసెను దేవత లెవ్వరును తనతో యుద్ధము చేయుట కంగీకరింప లేదు అది అంతయు బ్రహ్మ ఇచ్చిన వరముల మహిమ యని నిశ్చయించుకొని మిత్రులకు సంతోషము కలిగించుచు, శత్రువులకు కలవర పాటు కలిగించుచు వైజయంతి యను పుష్పమాల ధరించి స్వర్గ మెల్లెడల విహరించెను పాదములకు నలంకరింపబడిన రత్నపుటల దెలు శబ్దము చేయుచుండగా నలుదిక్కులు తన తేజస్సుతో వెలిగిపోవుచుండగా స్వర్గ మంతయు తిరిగెను వానిని చూచి దేవత లందరు గరుడుని చూచిన సర్పములవలె నలుదిక్కులకు పారిపోయిరి తమతమ నివాసములను విడిచిపెట్టిరి వారి ఇండ్లలో జిల్లేళ్ళును ఉమ్మిత్తలును మొలిచినవి

612 టీకి పోవఁదిట్ట=పక్కకు నెట్టి (పోగొట్టుకొని), దిగనాడి=జారవిడిచి, విక్రమ=పరాక్రమము శౌచార్య=ఉదార బుద్ధి, ఎ రా క్ర మ క్ర మ ము = ఇతరులను జయించుపద్ధతి, తప్పగ క్=తొలగిపోగా, భీతిలి=భయపడి, పాతిరి=పారిపోయిరి, నాకులు=దేవతలు, నైకొని=గ్రహించి, అర్చి = కేకలుపెట్టి, సుమేరుపర్వతస్థైర్యుడు=మేరుపర్వతమువంటి స్థిరత్వము కలవాడు, వార్ధిజొచ్చెన్ =సముద్రమును ప్రవేశించెను, అడర్పిత=మిక్కిలి గర్వించిన, భూరిభుజావిజృంభి=మిక్కిలిగా గాఢబలము పెచ్చు పెరిగినవాడు,

తా॥ దండెత్తి వచ్చిన హిరణ్యక్షుని చూచి దేవత లందరను

శౌర్యము పోగొట్టుకొని తమ సాధనములను విడిచిపెట్టిరి (మానవులు యోగ సాధనమును, మోక్షసాధనమును, మరచి రాక్షస శక్తులకు లోనైనైరి) పరాక్రమము, దానబుద్ధి, శౌర్యము విడనాటిరి భయపడి పారిపోయిరి మొపువలె శ్శౌర్యము వహించిన హిరణ్యాక్షుడు పెచ్చు పెరిగి, భాహుబలముతో సముద్రమున ప్రవేశించెను (వరుణ దేవుని రాజ్యముపై దండయాత్ర చేసెను రాక్షస గుణములు సంసార జీవుల రక్తము లోని క్షిణవని యర్థము)

618, 614 శౌర్యస్ఫురణము = శూరత్వము ప్రకాశించుట, పరఃత్వ = పారిపోయెను, తత్ + జలధి మధ్యభాగము ఐన్ = ఆ సముద్ర మధ్యభాగమునందు,

తా॥ వరుణుని పై న్యములు హిరణ్యాక్షుని పై న్యము లేజస్సు తుది చూడజాలక శూరత్వము తెగిపోయి ఆ సముద్రము మధ్యభాగము నందిచ్చటితో పారిపోయినవి

(వరుణుని బలము లనగా జలస్వరూపులైన దేవతా మూర్తులు సంసారి బద్ధులైన జీవుల రక్తి నాడులందు రాక్షస గుణములు సంక్రమింపగా దేవతా గుణములు మరుగుపడి యెచ్చటనో మాయమయ్యెను)

615 టీక ఆమరారి = దేవతలకు శత్రువు (రాక్షసుడగు హిరణ్యాక్షుడు), విపుల సశ్శ్వాసములన్ = దీర్ఘములైన నిట్టూర్పులందు, జలనిధి కల్లోలమునను = సముద్రపుటలలను, విపుల గదా దండమునన్ = పెద్దదియైన గగతో లేక విస్తారమైన వ్యాధి రూప మగు దండంతో, పోనడచెన్ = పోవు నట్లగుగ్రతొక్కను

తా॥ హిరణ్యాక్షుడు తన దీర్ఘ నిశ్వాసముల వలన పుట్టి నట్టి సముద్రపు బలలను గదా దండముతో తొలగించుచు దృఢ శక్తితో పురోగమించెను

(సంసార జీవులలోని రాక్షస గుణముల రాగ ద్వేషాదులైన ఆవేశములతో దీర్ఘనిశ్వాసములు పుట్టినవి తిత్సలితముగా మానసిక, శారీరక రోగాదులు పుట్టి దృఢమైనవి)

616 టీక మహాజలధి = మహాసముద్రము, సురవైరి = దేవతల శత్రువు, రిపుసైన్య విచారణ = శత్రుసైన్యములను చీల్చిచెండాడుట, శౌర్య ఫలనాపరతన్ = శౌర్యమే క్రీడగా నిమగ్నుడగుటగా, లగత్ + విభావరీపురము = వెలుగొందుచున్న విభావరియను వరుణుని ముఖ్యపట్టణము, లేక యొప్పచున్న రాత్రివంటి సంసార తమస్సు నిర్మల బలిన స్థితి, పయోధి నాథునిన్ = సముద్రమున కధిపతి

తా॥ మరియు నా మహాసముద్ర మధ్యమున రాక్షసుడు వెక్కు సంవత్సరములు క్రీడలు చేసెను శత్రుసైన్యము చీల్చి చెండాడుటయే ఆటగా చరించెను వరుణునిచే పరిపాలింపబడుచున్న ముఖ్యపట్టణమగు విభావరియను నగరమును చేరుకొని అచ్చట వరుణదేవుని నూచెను

(సంసార జీవులలోని రాక్షస లక్షణము రక్తనాడులలో తరతరములుగ ప్రవహించెను జీవులు పరిస్పర్శము శత్రుత్వము వహించి యొకరినొకరు చీల్చి చెండాడుచుటయే క్రీడగా జీవించిరి అంధకారమే రక్తమందలి ముఖ్యలక్షణముగా ప్రవర్తించిరి)

617, 618 టీక యాదోగణ + అధిశుడు = జలచరముల గుంపుల కధిపతి, పాతాళ భవన పరిపాలుడు = అధో

లోకమైన పాతాళము పరిపాలించువాడు, పరిహసితోష్ణులన్ = ఎగతాళ పలుకులతో, కదనరంగము = యుద్ధభూమి, ఎదిరి చూడు = ఎదిరించిచూడు, భూజావిక్రమున్ = బాహుబలము, అస్థి విభుండు = సమద్రరాజు, వగతు జయము = పగవారి జయము, బరము = యుద్ధము,

తా|| వరుణుడు సమస్త జలచరముల వైభవములతో పాతాళమును పరిపాలించుచుండెను వానిని యెదిరి చూడు పరిహాసములు పలుకుచు నిట్లనెను లోకపాలకులనగా లోకములందెన్నదగినవారు వారిలో నీవు ముగ్ధుడవు అందరి కన్న బలము కలవాడవని లోకములు నిన్ను స్తుతించుచున్నవి అట్టివాడవు నీ పౌరుషము జూపి యుద్ధరంగమున నాతో నిలమిని నీ బాహుబలమును, వైభవమును అణగ ద్రోక్కెదను రాక్షసుడిట్లను చుండగా విని వరుణుడేవుడు తన కత్తువు పొందు చున్న విజయమును, వృద్ధిని గమనించెను వాని బలము, తన బలము గమనించి కత్తునితో యుద్ధమునకు దిగక విరమించెను

(సంసారజీవుల రక్తము నందు రాక్షస గుణముల సంక్రమించి దేవగుణములను తిరస్కరించి నెలబడినవి, యుద్ధరంగమున నెదిరించుట పుట్టినది ఆ రక్తమందు జలముల కధిదేవతగా నున్న వరుణుడు రాక్షసుని విజృంభణము గమనించి పోరాడుట కిది సమయము కాదని నిర్ణయించుకొనెను)

619 టీక చిత్తిమునన్ = మనస్సు నందు, రోష వహ్నిన్ = కోపమును నగ్నిని, తాలిమి = ఓర్పు, తోయము ల్ = నీటితో, ఆర్చుచున్ = ఆరిపోవునట్లు చేయుచు, ఉపశ మిత + ఉక్తులన్ = శాంతింపజేయు మాటలను, దనజ సత్తిము తోడన్ = రాక్షసులలో శ్రోగ్ధగు వానితో,

తా॥ అది యుద్ధమునకు సమయము కాదని గ్రహించి
వరుణుడు రాక్షసుని రోషాన్ని ఓర్పు అనబడు జలములతో
ఆర్పుచు ఉపశమింప జేయు మాటలతో నిట్లనెను

620 టీక సంగరము = యుద్ధము, ఉజ్జగించి = విడిచి,
ఏన్ = నేను, అనయము = మిక్కిలిగా, ఆహవ కేళిన్ = యుద్ధమును
క్రీడయందు, చరింపరాద = వర్తింపరాదు, ఘన భుజ విధ్రమ =
గొప్ప బాహు బలముచే, స్ఫురిత = ప్రకటించునట్టి గాఢ
విజృంభణమున్ = దిట్టముగా విజృంభించుట, ప్రతివీరులు =
ఎదిరింప గలవారు, ముకుందుడు = విష్ణువు,

తా॥ నేను యుద్ధము మాని మనసునకు శాంతి సభ్యాసము
చేసికొను నియమము కలిగి యున్నాను కనుక నే నిపుడు యుద్ధ
క్రీడలో పాల్గొనరాదు మరియు విజృంభించుచున్న నీ బాహు
బలమునకు నిలిచి ఎదిరింపగల వీరు లెవ్వరును లేరు ఒక్క విష్ణువే
యెదిరింప గలడు

(తా నెదిరింప గలడో లేడో చెప్పలేదు తాను యుద్ధము
చేయనని నియమము కలిగి యున్నానని మాత్రము చెప్పెను
ఇంకెవ్వరును ఎదిరింపలేరని చెప్ప చున్నాడు తా నెదిరింపలేరని
సూటిగా చెప్పినచో నోటమి నంగీకరించినట్లుగును తాను తప్ప
నింకెవ్వ రెదిరింపలేరని చెప్పినచో రాక్షసుడు తప్పక యుద్ధము చేసి
త న్నవమానించును కనుక తాను నియమమున నున్నాననియు,
నిక విష్ణువు తప్ప మరియెవ్వరు నెదిరింప లేరనియు పలికెను
రోషముతో నున్న రాక్షసుడు ఇందలి యుక్తిని గ్రహింపడు గదా
అని సన్మృతము)

621 టీక గొనకొని = ప్రయత్నించి, అనిమొనన్ =

యుద్ధమునందు, అభియాతులన్ = తనపైకి వచ్చిన శత్రువులను, ఓలి = వరుసగా, సడిసన్ని = అరితేరిన, భూజనకోటి = భూమి యందలి జన సమూహము, వేచను = వేగముగా పొమ్ము,

తా|| ఆ విష్ణుమూర్తి వైకుంఠమున నున్నాడు తన పైకి దండెత్తిన శత్రువులను వలుమారు జయించిన శక్తిమంతుడు మహావీరుని జనులందరిచే ప్రసిద్ధి పొందిన వాడు నీ వతని కిడకు వేగముగా పొమ్ము నీకు కావలసిన యుద్ధము కావలసిన విధముగా నతడు చేయగలడు దానితో సర్వము సమకూరును

(సర్వము సమకూరుట యనగా నీవు కోరిన విధముగా నీకు యుద్ధము లభించును నీ శౌర్యమునకు తృప్తి కలుగును లోకమునకు కూడ నీ బాధ లేకుండ నిన్ను తడు చంపునని యర్థము)

622 టీక ఆజిమొనన్ = యుద్ధరంగమున, వీఁగిపాటు = వెనుతిరిగి పారిపోవునట్టి, పందలు = పిరికివారు, మగపంతమె = మగ తనమా?, విశేషవిహీన = మంచిచెడ్డలు చూచుకొన లేనివాడా!, ఓపుదేని = సమర్థుడవైనచో, అమరారులన్ = రాక్షసులను నిచ్చులున్ = ప్రతిదినము

తా|| తిట్లను భరించి యుద్ధభూమిలో నిలువలేక వెన్ను చూపి పారిపోవు పిరికిపందల వెంటపడుట నీకేమి మగతనము! అందరికిని శరణాగతుడైన విష్ణువు నీశార్యము నెరవేర్చగలడు సమర్థుడవైనచో వాని కడకుపోమ్ము అతడు ప్రతిదినము రాక్షసులను చంపుచునే యుండును

(నారాయణ డందరికిని శరణ్యుడనగా నీకును గతి వాడే యని అర్థము యుద్ధము చేసి నీకు కావలసిన గతి చూపును అర్చించిన వారి కెట్లు గతియగుచున్నాడో తనతో పోరాడిన వారిని యుద్ధమున చంపిగూడ వానికిని గతి యగుచున్నాడు ఎవరి కేది కావలెనో వారి కది నెరవేర్చును నీవు యుద్ధము కోరితివి కనుక నీ కోరిక కూడ నెరవేర్చునని యర్థము

628, 624 పురుషాకృతిన్ = జీవుని ఆకారముతో, పురుషోత్తిముడు = విష్ణువు, భూరిభుజావిస్ఫురణన్ = మిక్కిలి బాహు బలముతో, దుష్టనిశాటులన్ = దుర్మార్గులైన రాక్షసులను, మునిగణ + అర్చితపదుడు = మునిగణములచే నర్చింపబడిన పాదములు గలవాడు,

తా|| పురుషోత్తిముడై విష్ణువు ప్రతియుగమున జీవుని రూపమున నవతరించి, తన బాహుబలముతో దుష్టరాక్షసులను సంహరించి మునిగణములచే నర్చింపబడిన పాదపద్మములు గలవాడై యున్నాడు

(పురుషుడనగా జీవుడు పురుషోత్తిముడనగా జీవులయందు గల ముగ్గురు పురుషులలో మూడవవాడు నశించునట్టి శరీరము నశింపనట్టి జీవుడు, ఆ రెండింటియం దంతర్యామిగా నున్నదేవుడు ముగ్గురు పురుషులనబడుదురు ఆ ముగ్గురును వరుసగా, త్వర పురుషుడు, అక్షరపురుషుడు, పురుషోత్తిముడనబడుదురు అందు పురుషోత్తిముడు భగవంతుడు మిగిలిన వారిద్దరు వాని యంశలు

అవతరించుట యనగా దేహముతో దిగివచ్చుట దేవుడే జీవులుగా దేహముతో దిగివచ్చును అందు త్వరపురుషుడుగా చరించువాడు దేహము అక్షరుడు బల వరాక్రమీషాదులతో విహ

రించును పురుషోత్తముడు ఈ ఇద్దరి కర్మబంధములను తెంచును కనుక పురుషోత్తముడుగా చరించుటకై దేహమున దిగివచ్చిన వాడు అవతారమూర్తి యనబడును జీవు లొకరితో నొకరు పోరాడినచో నంత పరాక్రమవంతులైనను ఒకడు జయించి ఒకడు ఓడిపోవును ఆ ఇద్దరును పురుషోత్తముని చేతిలో జయింప బడుదురు కనుక మిగిలిన వారితో యుద్ధము నీ కేల ? చేత నైనచో వానితో యుద్ధము చేయుమని యుద్ధము)

625 టీక ఆ విభుశ్ = ఆ ప్రభువును, తొడిరి = సమీపించి, కయ్యము = యుద్ధము, దయ్యము = దైవము, రక్షోవర! = రాక్షస శ్రేష్ఠుడా!, భుజాబలము = బాహుబలము, సాంపతి = రూపుమాసి, మేదినిఁగూలి = నేలఁగూలి, సార మేయావళి = కుక్కలకు, ఆశ్రయంబు = ఆధారము, చేవ = సత్తువ, లావు = బలము, మీది శార్యముల్ = భవిష్యత్తున జరుగు పనులు,

తా॥ కనుక నీవు విష్ణువును సమీపించి యుద్ధము చేయుము ఆ పైన నీ స్థితి దైవ మెరుగు నీ బాహుబలము రూపుమాసి పోవును నీవు నేలఁగూలుదువు నీ దేహము కుక్కలకు మాత్రము పనికి వచ్చును నీ వచ్చటకు పోయినచో నీ బలము, సామర్థ్యము తేలిపోవును అటుపైన నేమగునో చెప్పట ఎందులకు!

(ఒకరి నొకరు ఎదిరించుట, పోరాడుట మున్నగునవి చేయు వారిలో దేహభిమాన ముండును వారి బలముపై సామర్థ్యముపై వారికి నమ్మక ముండును లేనిచో పోరాడరు కాని మైగ నిజ సామర్థ్యము జీవునియందు అంతర్యామిగా వర్తించు పురుషుని దేగాని దేహము మున్నగువానిది గాదు కనుక దైవము నెదిరించిన వానికి లెల పరాక్రమములు మాయ మగును ఎంత బలవంతు

డైనను చనిపోయిన వెనుక దేహము బలమునకు పనికి రాదు
కుక్కలకు మాత్రము పనికి ఎప్పుడు ఒకరి నొకరు కొట్టు
కొన్నచో తేలున దేమియు లేదు దైవముతో పోరాడినచో భవి
ష్యత్తు చక్కబడును

హిరణ్యాక్షుడు జయవిజయులలో నొకడు గనుక దైవముతో
పోరాడినచో రాక్షసత్వమును దెహముతో వదలి త్వరితగా వైకుంఠ
మును చేరవలెనని వరుణు డిట్లు పలికెను)

626 టీక దురాగ్రహము = పట్టరాని కోపము,
హిరణ్యలోచనుండు = హిరణ్యాక్షుడు, అనయము = మిక్కిలి,
సంగిరావనిన్ = యుద్ధభూమి యందు అమర వర్ధనున్ =
దేవతలను వధిల్ల జేయు వానిని, దుష్ట విమర్శనున్ = దుష్టులను
విశేషముగా మర్దించు వానిని, జనార్దనున్ = విష్ణువును, విఘ్న
నగరస్ఫుటంబై కుంఠ పట్టణమును స్ఫురింప జేయునట్టి, సంచిత =
కూర్చుచేయబడిన, మార్గి వర్తియై = మార్గమున వర్తించువాడై,

తా|| వరుణు డిట్లు పలుకగా పట్టరాని అగ్రహముతో
హిరణ్యాక్షుడు నిర్భయుడై బయలుదేరెను యుద్ధభూమియందు
విష్ణు నెదిరింతునని వైకుంఠము వైపునకు సమకూర్చుకొనిన
మార్గము గలవాడై పరువెత్తెను

(అతడు పూర్వ మెరిగిన మార్గమే గనుక జ్ఞప్తి లేక
పోయినను ఎట్టుదిలతో వైకుంఠము దారి గుర్తుపట్టి పోయెనని
యర్థము)

627 టీక అవసరమునన్ = సమయమున, మునివరులు =
మునిశ్రీహులు, ముదము + తలిర్పన్ = సంతోషము చిగుర్పగా,

తా॥ రాక్షసుడు శే గ ము గా వైకుంఠమునకు బోవు చుండగా నారదుడు దారిలో నెదురు వచ్చి సంతోషముతో ఓ రాక్షసరాజా! ఎచ్చటికి పోవుచున్నావు? అని ప్రశ్నించెను వానికి రాక్షసు డిట్ల నెను

(రాక్షసుడు విష్ణువును సమీపించు చున్నాడు గనుక ఇంతటితో వీని పని సరి యని నారదుడు సంతోషపడెను పని మీద పోవుచున్నప్పుడు ఎచ్చటికి పోవుచున్నావు అని ప్రశ్నించుచు నెదురు వచ్చినచో రాగద్వేషాదులు గలవారికి వెళ్ళి పని జరుగ దగ్గ అపకలునకు నారదు డు హేళనగా నెదురు వచ్చి ప్రశ్నించెను)

628 టీక సరసిరుహ + ఉదయండు = ఉదయము న పద్మము గలవాడు, (విష్ణువు), తొడరి = ప్రయత్నము చేసి, సుగరము = యుద్ధము, ఇందిరావరుస = లక్ష్మీదేవి భర్తను, అనంతనినీ = అంతములేని వానిని, త్రుంచి = నరకి పారవైచి, సురవైరికులంబులకు = రాక్షసుల వంశములకు, మోద విస్ఫురణన్ = సంతోషము స్ఫురించునట్లుగా, ఘటింపన్ = సందర్భ పరచుటకు, వికుంఠపద + అనువర్తి = వైకుంఠ మార్గమును అనుసరించువాడు, మునికుల + అగ్రణీ = మునుల సమాహారము లకు మొదటివాడు (నారదుడు), దానవనేత = రాక్షసుల నాయకుడు (పారణ్యాత్ముడు)

తా॥ లక్ష్మీదేవి భర్త, అనంతండు నగు విష్ణుమూర్తితో యుద్ధము చేసి అతనిని త్రుంచి రాక్షసుల వంశములకు సుగోపము పెంపొందింప జేయుటకై సంతల్పించి వైకుంఠము మార్గము బట్టి వెళ్ళుచున్నాను అని పారణ్యాత్ముడు పలుకగా మరల నారదు డిట్ల నెను

(భగవంతుడు అనంతడు అతనిని తృప్తుచుట యనగా తామశోధములు గల సృష్టిలో వేరు వేరు వ్యక్తులుగా, వేరు వేరు వస్తువులుగా చూచుచు సంసార బంధము ననుభవించుట అదియే రాక్షసత్వము అఖండమైన అంతర్యామిని ఖండ ఖండములుగ ననుభవించినచో రాక్షస గుణములు పెచ్చు పెరుగును కనుక దానికై ప్రయత్నించు చున్నానని ధ్వని ఇదియే విష్ణువును చంపుటగా రాక్షసుడు పట్టుబట్టి యత్నించుచున్నాడు)

629 టీక గురుభుజాడు = గొప్ప బాహువులు గల వాడు, వికుంఠ పురంబునన్ = వైకుంఠమున, భు భరము వహించు = భూమియొక్క భారమును మోచుటకు, ఆదికీటి భావము = ఆదివరాహమూర్తి అవతారము, రసాతలంబునందు = పాతాళమున, ఇరవుగా = నివాసముగా, ఓవుడువేని = సమర్థుడవైనచో, అరయంగన్ = పరిశీలించినచో, అసురాంతకతోడి = రాక్షసులను చంపువానితో (విష్ణువుతో), రణంబు = యుద్ధము, అవశ్యమున్ = తప్పక,

తా! మహాబాహు బలముగల విష్ణుమూర్తి నేడు వైకుంఠమున లేడు భూభారము దాల్చుటకు ఆది వరాహమూర్తియై పాతాళము నివాసముగా నున్నాడు నీ వచ్చటికి పోగలిగినచో పొమ్ము నీకు తప్పక విష్ణుమూర్తితో యుద్ధము లభించును

(వైకుంఠమున రాక్షసత్వముండదు గనుక హిరణ్యకశిపుడు యుద్ధము చేయకయే అంత మొందును యుద్ధమే తావలె నన్నచో పాతాళమునకు బోవలెను అచ్చట విష్ణుమూర్తి భూభారము మోచుచున్నాడు అనగా భౌతిక సృష్టియొక్క స్వరూపములను తనయందు భరించియున్నాడు వేరు వేరుగా సృష్టిలోని వివిధ త్వము రూపమున పాతాళమునందు అంతర్యామిగా నున్నాడు

అందు ఒకరి నొకరు వేరు వేరుగా చూచుటకు రాగ జ్యేష్ఠములు చెందుటకును వీలున్నది కనుక విష్ణువుతో నితరుల రూపమున పోరాడుటకు వీలున్నది కనుక రాక్షసత్వము పాతాళముగ కీర్తన వో తనకు భగవంతునితో పోరు గలుగును)

680 అనవుడు = అని పలుకగా, దానవేంద్రుడు = రాక్షస రాజు, హుతాశనుకై వడి = అగ్ని హోతునివలె, మండి = కోపించి, మండిపోయి, పద్మలోచను = విష్ణుమూర్తిని, సందడిగొల్పున్ = వేగ పరుపగా, అనల్పకేజుడు = మహా కేజుని గలవాడై, శ్రీజగత్ + భయద + అకృతి = మూడులోకములకు భయమును గలిగించు నాకారము, వేల్చిందొ = చేతిబట్టి, రసాతలమునకు = పాతాళమునకు, చండభుజుల దర్పము = భయంకరమైన కావ్యబలము,

తా|| నారదు డిట్లు పలుకగా రాక్షసుడు అగ్ని హోతుని వలె కోపముతో మండిపడి విష్ణుమూర్తి నెదిరించు వేడుక వేగము గలిగింపగా మహాకేజునితో పెద్దగద చేతిబట్టి మూడు లోకములకు భయంకరమైన యాకారముతో శ్రీరామములో పాతాళమునకు బోయెను

681, 682 జలమధ్యమునన్ = నీటిమధ్యము, దివిజారి = దేవతల కత్తువు (రాక్షసుడు), అమరభద్రంస్థు + అభిరామున్ = దట్టముగా కోరలతో నొప్పవానిని, అమరలలాముగ్ = దేవతలకు తిలకము వంటివానిని, కువలయభరణ + ఉద్ధామున్ = సుమిని భరించి యెత్తునట్టి ప్రయత్నిము కలవానిని, సవనమశు = యజ్ఞ స్వరూపుడైన, స్రబ్ధకోమున్ = అడవిపంది రూపమువానిని, జలదళ్యామున్ = మేఘమువంటి చామనవాయు గలవానిని,

తా|| రాక్షసుడు పాతాళమునకు బోయి నీటిమధ్యము యజ్ఞ

వరాహస్వరూపుడైన విష్ణుమూర్తిని చూచెను అతడు గట్టి కోరలు
గలిగి యజ్ఞవరాహమూర్తి రూపమున నుండెను నీల మేఘ
చ్ఛాయ గలిగి నిలబడి ధూమయొక్క భారమును భరించి పైకెత్తు
చుండెను

633, 634 ఆ + అవసరంబునన్ = ఆ సమయమున, సూకర +
ఆకారుండు = అడవిపంది రూపమువాడు, హరి = విష్ణువు, వసజ
రుచి సన్నిభములు = పద్మముకాంతివంటి కాంతిగలవి, లోచన
యుగళదీప్తిన్ = రెండుకన్నులకాంతి, తత్ + ఆలోకనములన్ =
ఆ చూపులతో, దనుజ + అధీశుని = రాక్షసురాజుయొక్క,
తనుకాంతి = శరీరకాంతి,

తా|| ఆ సమయమున నడవిపంది రూపము భరించిన విష్ణు
మూర్తి తన పద్మదళములవంటి కన్నులనుండి ప్రసరించుచున్న
చూపులతో యజ్ఞమాత్రమున హిరణ్యాక్షుని దేహకాంతిని
హరించెను

(పూర్వము హిరణ్యాక్షుడు దిలి గర్భము నందుండగా నొక
నల్లని కేజస్సు వెలువడి దేవత లందరను నిశ్చేష్టులను చేసినది
ఇప్పుడు విష్ణువు దేహకాంతి కూడ అంతకన్న నల్లనై రాక్షసుని
కాంతిని హరించినది అనగా దేవుని కాంతి అంధకారమునకు
గూడ చీకటిని కలిగించి వెలుగు కావలసినచోట వెలుగు నిచ్చు
నని యర్థము కన్నులు మొదలగు నిందియములకు చీకటిగాను,
ఆత్మకు వెలుగుగాను వ్యాపించు నట్టిదని భావము దీనినే ఆదిత్య
స్థము, చీకటి కవ్వల నున్నరూపము అని కీర్తిండుచున్నాము

635, 636 టీక అవార్య శౌర్యంబునన్ = వారింపరాని
శూరత్వముతో, మాఱులేని = ఎదురులేని, అట్టియెడన్ = అట్టి సమ

నుమున తుదమొదిళ్ళకు జిక్కన్ = చివరి మొదలు అను నంపు
 లకు చిక్కలుగా, తునిసి = చినిగి, పాఠంగన్ = చొచ్చుకొని
 పోవునట్లుగా, మోరిన్ = మెడను, కొంతతడిపు = కొంతకాలము,
 కుల్తైలములన్ = కులపర్వతములను, చిమ్మన్ = చెదరగొట్టును
 బ్రహ్మాడిభాండంగు = బ్రహ్మాంగును కూడ, కొమ్ములన్ = దంతము
 లతో, తాటించును = విసరికొట్టును, జలధులు = సముద్రములు,
 పంక సంకలంబు = బురదతో కలత చెందినవి, ఇంకన్ = ఇరిగిపోవునట్లు
 ఖరములన్ = గిట్టలతో, మట్టాడున్ = త్రోక్కుచు నెగురును,
 ఉడురాజు = చంద్రుడు, కలుచ వాలమున్ = పొట్టియైన తోకను,
 గునియు = తిరుగును, కుప్పించున్ = తొలగొనును, లంఘించున్ =
 మునుకును, కొప్పరించున్ = అగ్నివ్వి పెల్లగించును, గగయున్ =
 మీది కెగురును, ధరన్ + త్రిపున్ = భుమిని త్రిపును, బొడియ
 గాన్ = కన్న ముగునట్లుగా, ఏపురేగి = ఎత్తొంభించి, రణపరిపంధి =
 యుద్ధమున కత్తువు,

తా॥ అది పరాహమూర్తి యెదురులేని కర్మముతో వీర
 విహారము చేయుచుండెను వాని వారింప గలవారు లేరు సప్త
 కుల పర్వతములకు తన మోర రాచకొని పోవునట్లుగా పరాహ
 మూర్తి మెడచూచు పరులెత్తుచుండెను అతడు కోరలు ఎగులకు
 విసరు కొనునపుడు బ్రహ్మాండము కంపిత పడి చిట్లులు పడు
 నుండిన సప్తసాగరములును బురదలై పోవునట్లు గిట్టలతో
 మట్టచుండెను సూర్యచంద్రు లిద్దగు నొక మూలకు పోవునట్లుగా
 కురుచయైన తన వాలము త్రిపుచుండెను గురున పరువు
 లెత్తుచు కప్పించి లంఘించి గిట్టలతో త్రిపుచుండెను ఆ దృశ్య
 మును చూచిన పరావ్యాధి నకు గుండెలు కల్గిడినైను

(సప్తకుల పర్వతము లనగా మహేంద్రగిరి, మలయ

విర్యతిము, సహ్య పర్వతము, శుక్తిమంతము, ఋషి వంశము, వింధ్యాద్రి, పారియాత్రీము అను పర్వతములు సప్త సాగరములనగా లవణార్ణవము, ఇత్తు సముద్రము, సురా సముద్రము, సర్పి సముద్రము, దధిసముద్రము, క్షీర సముద్రము, జలసముద్రము ఇవి సప్త ద్వీపముల చుట్టు నావరించి యుండును ఇ బూ ద్వీపము నకు లవణ సముద్రము, ప్లక్ష ద్వీపమునకు ఇత్తు సముద్రము, శౌల్మల ద్వీపమునకు సురా సముద్రము, కుశ ద్వీపమునకు సర్పి సముద్రము, క్రౌంచ ద్వీపమునకు దధిసముద్రము, కాకల ద్వీపమునకు క్షీర సముద్రము, పుష్కర ద్వీపమునకు జల సముద్రము చుట్టు కొని యుండును

ఈ ద్వీపములును, సముద్రములును తొలత భూగోళ నేర్పడు సపుడు సూపొందునట్టి విభాగములు వీని ననుసరించియే తల్లి గర్భమున మన శరీరమందలి ఏడు ముఖ్యభాగములు ద్వీపములుగా (కేంద్రములుగా) నేర్పడు చున్నవి అవి ముఖ్యముగా తల, పుర్రె, కన్నులు, శంఠము, గుండెకాయ, నాభి, కాలేయము, యశ్మత్తు మూలము, వీని కేంద్రములే వరుసగా పై నుండి క్రిందకు వెన్నముక పెట లజ్జాచక్రము, విశుద్ధి, అనాహతిము, మణి పూరము, స్వాధిష్ఠానము, మూలాధారము అను ఆరు చక్రములుగ నేర్పడుచు మొదటిదిగా సహస్రారము రూపొందుచున్నది వీని అలజరివలన వెన్నముక చుట్టును ఏర్పడు సప్త ధాతువులే సప్తసాగరములుగా రూపు కట్టుకొనుచున్నవి వైజెప్పిన ఏడు కేంద్రములే సప్తకల పర్వతములుగా మన దేహమునందు పని చేయుచున్నవి

సర దేహ సృష్టికి మొదటి స్థానమగు భారత భూమియందు

ఋషులు ఈ స్థానములను దర్శించి వానిని సూర్యుడు స్థానములను తమ దేహములందు దర్శించుకొని న్యాసము చేసిరి దాని వలన వారికి అంతర్వహిష్లోకముల యందలి యోగదృష్టి గోచరించి వేదము సృష్టి రహస్యముగ దర్శన మిచ్చినది)

687, 688 టీక కనుగవన్ = కన్నుల జంటనుండి, నునిశీల = మిక్కిలి వాడియైన, దంష్ట్ర + అగ్రయుత = కోరల చివర గూలియున్న, వసుంధరుడు = భూదేవి కలవాడు ఎదురే తేరన్ = ఎదురురాగా, వనచరము = నీటియందు తిరుగునది, లేక అడవియందు తిరుగునది,

తా॥ ఇట్లు సహారము చేయుచు కన్నులనుండి నిప్పులు పర్వించుచు వాడియైన తన కోరల చివర భూమిని చాల్చి వడ్డు చున్న వరాహమూర్తిని చూచి హిరణ్యాక్షు డాశ్చర్యపడెను అడవియందు తిరుగునట్టి జంతువగు అడవిపని నీటిలో నీరుచు నెట్లు వచ్చినదని నివ్వెరపోయెను

689 టీక తొంగలింపన్ = గగము కలసికొనగా, దను జాధిపుడు = రాత్రిసరాజు, భీకర = భయంకరమైన, సూకర తనువు = అడవిచంది శరీరము, దనుజదర్ప + అపహుతోన్ = రాక్షసుని దర్పము నవహరించు వానితో,

తా॥ ఇట్లాశ్చర్య పడుచు తన దర్పము నవహరించిన వరాహమూర్తి రూపమును జూచి రాక్షసు డిట్లనెను

640 టీక ఘనసూర! = ఓ పెద్దపండి! వనరుహ సంభూత = బ్రహ్మచేత, దత్త = ఈయబడిన, వరిదానమునన్ = పరముల దానముచేత, కనిన = చూచిన, రసాతలగతభువి = పాతాళమునకు పోయిన భూమి, అనయంబును = నిశ్చయముగా,

తా॥ ఓరీ అడవివంది! మూర్ఖా! నీ వెవ్వడవు? ఈ పాతాళి
మున నున్న భూమి నాది నేను బ్రహ్మవలన వరములను బొంది
తిని ఈ పాతాళము గూడ నాదే

(సృష్టికి ముందు వుట్టిన అహంకారమే జీవులలో అహంకా
రమై నిలుచును అదియే హిరణ్యక్షుడుగా వర్ణింపబడినది ఈ
పాతాళము ఇందలి భూమి నాది యనగానేను నిలబడిన చోటు,
అందేర్పడు దేహము నావి యని అహంకార మనుకొనును ఆ
చోటునందు అంతర్యామిగా లీనమై తిరుగుచున్న సకల సృష్టి
ధర్మముల మూర్తియే ఆది వరాహము)

641 టీక గొనకొని = పూనుకొని, గైకొను = అంగీక
రింపుమ, గలము కొనన్ = పట్టు పట్టుటకు,

తా॥ నీ వీ భూమి నెచ్చటకు గొనిపోయెదవు? విడిచిపెట్టుము
నా మాట వినుము లేనిచో నీ ప్రాణములు తీసెదను నాతో
పట్టదల యెందులకు?

(అహంకారము కలవా డెదుటివారిపై పట్టదల బూని,
ఎదుటివారు పట్టదల కలిగియున్నారనుకొని భ్రమపడును)

642 టీక మాయావి = మాయకలవాడు, పాయక =
తొలగిపోక, చోరభావంబునన్ = దొంగతనమున, ఈ యెడన్ =
ఈ సంద స, ఆయత భుజులము = విస్తారమైన బాహుబలము,

తా॥ నీ వెవరో మాయావి ఎలె నున్నావు దొంగతనమున
భూమిని గొనిపోవుటకు యత్నించుచున్నావు దీనిని బాహు బల
ముతో గొనిపోవుట సాధ్యమగును గాని, దొంగతనమున గొని
పోవుట సాధ్యమగునా?

(బాహుబలము చూపుటకు, యుద్ధములు చేయుటకు కారణము జీవుల యహంకారమే భగవంతుడు మాత్రము అహంకారము లేకుండ సృష్టిని తన యంతర్యామిత్వమున జేర్చుకొనును తా నందు అంతర్యామిగా లీ న మై యుండును ఈ రెండును గమనింపలేరు గనుక అది అహంకారమునకు లొంగని దొంగతనముగా వర్ణింపబడినది)

648 టీక అవిరళ = దట్టమైన, అలరు = వెలుగొందు, అర్థి = కుతూహలముతో, సంస్థాపించి = పాతిపెట్టి, అస్మత్ = నా యొక్క, నుహృత్ + భృత్యకులులు = స్నేహితులు, భూల గుంపులు, మోదము = సంతోషము, ఒలయశోయన్ = కలిగింపగా, చెలువు + ఏది = అదము తొలగి, మత్ + గదా శీర్షణిపు = నా గదచే తునిగి పోయిన వాడవు, నిర్మూలులు = మొదలు సరికినవారు, నెరిన్ = పూర్తిగా, యజ్ఞపోత్తి = యజ్ఞ వరాహము, హరి = విష్ణువు, సరోజాత భవముఖ = బ్రహ్మ మొదలైన, అమరులకు = దేవతలకు, వంత నొంది = దిగులు చెంది, నిశిత దంష్ట్రా + అగ్ర = వాడియైన కోరల చివర, లసిత = ప్రకాశించుచున్న, నెగడు = ప్రసిద్ధిగల, ధరణి దేవి = భూదేవి,

తా|| నీది యోగమాయపై నాధారపడిన బలమే గాని నీకు పౌరుషము చాల తక్కువ అట్టి నిన్ను పట్టుకొని పాతి పెట్టెదను నా మిత్రులకు, భృత్యులకు సంతోషము కలిగింతును నా గదాదండము దెబ్బకు నీవు చిదిగి పోయినచో దేవతలందరు మొదలు సరికిన వృక్షముల వలె నశింతురు ఈ పలుకులు విని యజ్ఞవరాహమూర్తి రూపమున వెలుగుచున్న శ్రీహరి తన వారైన బ్రహ్మాదులకు, దేవతలకు ఈ రాక్షసుడు తెచ్చి పెట్టె

గల కష్టము లెట్టివో గమనించి ఆత్మలో బాధ పడెను శోరలపై
మెరయుచున్న భూదేవితో నిశ్చలుడై నిలబడెను

(యోగమాయ అనగా పంచభూతములను, మనస్సును, ఇంద్రియములను ఒకటిగా కలిపియుంచునట్టి మాయ దాని వలననే సృష్టిలో వేరు వేరు జీవులు నిలుచుట సాధ్యపడును అటుపైన వారి కహంకారము పుట్టును దాని యందు పౌరుషము పుట్టును అహంకారము వేరుగా రాక్షసుని రూపమున నిలబడి మాట్లాడుచున్నాడు వాని కున్న పౌరుషము అనగా నొకరిపై నొకరు ప్రకరింప జేసికొను పట్టువల యోగమాయ కుండదు అట్లని అతడు హేళన చేయుచున్నాడు

జీవులలోని అహంకారము వలన ఒకరి నొకరు బాధించు కొందురు శోపకావములు, ఈర్ష్యానూయాదులు, దెబ్బలాటలు మున్నగునవి పుట్టును వాని వలన బాధపడునది ఆ దేహముల యందు నలబడియున్న బ్రహ్మది దేవతలే దానికి విష్ణువు ఆత్మలో బాధపడుచున్నాడు అనగా అహంకార వశమున వేరు వేరు జీవులుగా బాధ నభిసంఘించుచున్నాడు

రాక్షసుడు వరాహమూర్తిని పాతిపెట్టుడు ననెను అనగా అహంకారముల లోపల జీవుడుగా భగవంతుడు నిలిచి యుండు నట్లు చేయుట)

644 టీక సురరిపు = రాక్షసుని యొక్క, వాక్య + అంకుశములన్ = అంకుశముల పంటి మాటలకు, గురు కుపిత స్వాంతుఁడు = మిక్కిలి కోపించిన మనస్సు కలవాఁడు, కొమ రాచెన్ = అందము కలిగి నిలిచెను, వసుంధర = భూదేవి, కరిణిన్ = ఆడు ఏనుగును, కరికులేందు = కరణన్ = ఏనుగుల రాజునలె

తా॥ అంకుశముల వంటి హిరిణ్యాక్షిని వెలుకులకు కోసించిన వరాహమూర్తి భూదేవితో సీటి నుండి వెలువరాను భయపడిన పెంటి ఏనుగును వెంట బెట్టికొని వచ్చుచున్న గజేంద్రుని వలె నతడు కనుపించెను

645, 646 టీక నిశిత=వాడియైన, సితదంతిరోచులు= తెల్లని దంతకాంతులు, నింగిబర్హన్ = ఆకాశమునందు ప్రసరింపగా, కంధివెడలి=సముద్రము వెలువడి భీషణ = భయంకరమైన మఖవరాహ + అవతారము = యజ్ఞవరాహోపకారము, ఒసరన్ = ఒప్పునట్లు, కరి పెనుకన్ = ఏనుగువెంట, శంము= మొసలి, దైత్యవిభుడు = రాక్షసరాజు, కదిసి=నమిపించి, దురిత పయోనిధి అరికిన్ = పాప సముద్రమును తరింపజేయు నావ వంటి వానికి, కిరికిన్ = అడవి పందికి, ఘరదలిత=గిట్టలచే చీల్చబడిన, మేరుగిరికిన్ = మేరుపర్వతము గలవానికి,

తా॥ వాడియై తభుకైన తెల్లని కోరలతో సముద్రము వెలువడి యజ్ఞవరాహమూర్తి వచ్చుచుండెను అతడు పాపముద్రమును చాటించు నావవలె నుండెను గిట్టలతో మేరుపర్వతమునైన చీల్చివైచునట్లుండెను ఏనుగు వెంటపడిన మొసలివలె వరాహమూర్తిని వెన్నాడుచు రాక్షసుడిక్కి నిండించెను

647 టీక రోయక=అసహ్యించుకొనక, లజ్జన్ జెందక= సిగ్గుపడక, వంచనను = మోసముతో, పందగతిన్ = పిరికివానివలె, పాటన్ = పారిపోవుట, బంకు పంతిమె=శూరుని పట్టుదలయేనా?

తా॥ "నీకు తిట్టినను పౌరుషము లేదు సిగ్గు మొదలే లేదు నీవు వంచకుడవు యుద్ధము చేసి జయింతునని తలంచినది ఇప్పుడు

నన్ను చూచి పిరికిపందవలె పారిపోవుచుంటివి నీకు శౌర్యమున్నదా? నీకు పట్టుదల యున్నదా?

(శౌర్యము, పట్టుదల అహంకారమునకు సంబంధించిన వైధవములు అవి అంతర్యామికి లేవు అట్లే దేహములాదున్న ముక్తజీవులగు కూడ లేవు భూమి నుద్ధరించి నిలబడిన వరాహమూర్తి యనగా ముక్తజీవులయందు గల దేశాదులయందలి పంచ భూతములు, మొదలగు సంపదను కూడ భరించుచున్న దేవుడని యర్థము మోక్ష ధర్మము నవలంబించిన వారు దైవముయొక్క మూర్తులే వారిని జూచి అసుర ధర్మముగల అహంకారులు పౌరుషము లేనివారని హేళనచేయుట ఈ కథలో కేదార్థముగా ఉన్నీలనము చేయబడినది)

648, 649 టీక రోప + ఉద్దీపిత మూనసుండు = రోపముతో రగుల్కునిన మనస్సు కలవాడు, తోయములమీదన్ = జలముల మీద, అనాయాసతన్ = శ్రమ లేకుండ, తోయజనాభుడు = విష్ణువు, ఆయతనుతిన్ = విస్తార మైన మనస్సుతో, సురలు = దేవతలు

తా|| ఇట్లు హిరణ్యకు డాక్షేపింపగా రోపించి అవలీలగా వరాహమూర్తి భూదేవిని జలములపై నిలిపెను దాని కాధారముగా తన బలము నామె యందు నిహితము చేసెను దేవత లందరును సంతోషించిరి

(రాక్షసునితో యుద్ధమునకు విష్ణువు దిగుచున్నాడని సంతోషించిరి ఇది బాహ్యార్థము ఇదికాక భూమిని జలములపై నిలిపి తన శక్తిని ప్రసరింపజేయుట వలన సంతోషించిరిని మరియొక యర్థము పాంచ భౌతిక మైన సృష్టియందు జీవులలో తా నంతర్యామిగా నుండెనని తెలిసి దేవతలు సంతోషించిరి అహంకార మడ్డు

పడినను జీవులకు జననమరిణముల నిరంతర సాధనలో హరి దర్శన మను విజయము తప్పదని దేవతలు గుర్తించి సంతోషించిరి ఈ నడుమ గల ఋతులలో జరుగినదియే హరికిని ఆ రక్షాత్ములకును నడుమ జరుగునట్టి యుద్ధము)

650 టీక విభవము = వైభవము, మొరసె = శబ్దము చేసెను, కడకన్ = ప్రయత్నముతో, వీలెంచెను = వీరుచు వచ్చెను రవము = శబ్దము, సందితము = ఆనందించినవి, అప్పరస్ + సర్వములు = అప్పరసల స్మృత్యములు

తా॥ దేవతలు వరాహమూర్తిపై పుష్పవృష్టి గురిపించి దేవదుందుభులు మోగెను గంధర్వులు గానము చేసిరి అప్పరసలు సంతోషించి స్మృత్యము చేసిరి

651 టీక ఆ + అవసరమునకా = ఆ సమయమునందు, మూర్తిధరుడు = రూపము ధరించినవాడు, కమల కోదనుడు = పద్మముల వంటి కన్నులు గలవాడు, (విష్ణువు), కనక కుంభములు = బంగారపు కుండలములు, కేయూర = బాహుపురులు, గ్రవేయ = హారములు, కటక = కంకణములు, అంగుళీయక = ఊంగరములు, భూషణోదలు = నగల కాంతులు, నింగిన్ + పర్వన్ ఆకాశమున ప్రసరింపగా, సమరసన్నద్ధుడు యుద్ధ సన్నాహము కలవాడు,

తా॥ ఆ సమయమున వరాహరూపము ధరించిన విష్ణువు బంగారుకుండలములను, హారములను, బాహుపురులను, కంకణములను, అంగుళీయకములను మొదలగు భూషణములను ధరించి తనకు మనుచు యుద్ధ సన్నద్ధుడయ్యెను అతని భూషణముల కాంతులు గగనమున నిండెను

[విష్ణుమూర్తి భూషణము లనగా జీవులయందు ప్రకాశించు ధర్మగుణములు, ధర్మగుణ శక్తులు అని నారాయణ శవచ మందలి సర్వచనము జీవులలోని యహంకారములు తొలగించు టకై దేవుడే ఆ జీవుల యందలి సద్గుణములుగ పుట్టి నాధనచే పెంపొంది ప్రకాశించునని యర్థము అపు డహంకారము తోడి యుద్ధమున జయము కలుగును

652 టీక ఘనగఢన్ = పెద్దగదను, కే ల న్ + పూని = చేతిలో ధరించి, మణికాంచన = మణులతో, బంగారముతో, నవ్య విదితి = క్రొత్తరంగులతో కూడిన, వర్మము = శవచము ఇంద్రావరణన్ = మనోహరముగా, దానవనియు క్త = రాక్షసునిచే ప్రయోగింపబడిన, దురుక్త = చెడ్డపలుకులు, నికాంత బాణ ముల్ = వాడియైన బాణములు, ఘన మర్మమల్ = గొప్ప సంధి బంధములను, కలఃపన్ = కలతపెట్టగా, దానవ హంత = రాక్షసులను చంపువాడు (విష్ణువు), నికాంత శౌర్యుడు = మిక్కిలి శౌర్యము కలవాడు, కనలుచున్ = కోపముతో కుమిలిపోవుచు, దనుగాన్ = రాక్షసుని, రోషవిధీషణ + ఆకృతిక = రోషముతో మిక్కిలి భయంకరమైన యాకారమున,

తా॥ చేతిలో పెద్ద గద ధరించి, రత్నములు తావిన వన్నె చిన్నలు గల బంగారు శవచము తాల్చి నిలబడెను రాక్షసుడు పలికిన నిందావాక్యములు వాడియైన బాణములవలె తనకు గుచ్చుకొన్నవి అతిడు పెంటనే గోపించి మహా శౌర్యమున విజృంభించెను రోషముతో భయంకరాకారము దాల్చెను

[ఆత్మహితమునకు శత్రువులైన రాక్షసశక్తులను సంహరించునట్టి మహా సంకల్పమే విష్ణునిగద రత్నములు జీవుల సద్గుణములు బంగారము సహజమైన ఉత్తమప్రకృతి శవచము యగ

వంతుని ధ్యానము దానికి కావలసిన నామము ప్రాత్ర స్వరూపమైన మంత్రము

జీవులు పరస్పరము చేయు నిందలే రాక్షసుని నిందావాక్యములు అవి ధర్మలపై ప్రయోగింపబడినపుడు అంతిర్యామియైన దేవునకు గుచ్చుకొనును అపుడు సాధకుడు శ్రద్ధయందు మేల్కొని విజృంభించును అతడు తన దీక్షతో హరిమయముగా ధ్యానించి నపుడు రాక్షస శక్తులపై హరి విజృంభించి యుద్ధము చేయును)

653, 654 శ్లోక అమంగళాచరణ = కీడు మూగు నట్టి పనులు ఆచరించువాడా, ఉత్ + వృత్తి = అదరి పాటుతో, అనయంబు = నిశ్చయముగా, వనగోచరంబు = అడవిలో కనుపించునది, లేక నీటి యందు కనుపించునది, మృగంబు = జంతువు, ఎనయన్ = మాదిరి, వన్యమృగంబు = అడవి జంతువునే బలియై = బలము కలవాడై లేక నాకు బలియైపోవు చాడై, శునక శ్రేణిన్ = కుక్కల వరుసను, అనియెనన్ = యుద్ధ రంగమున, సోఁఁగోర్చి = నా తాకిడికి ఓర్చుకొని,

తా! పిరణ్యాత్మునితో వరాహమూర్తి ఇట్లనెను “ ఓరీ! అమంగళము లాచరించు మూర్ఖుడా! నీకు పొగ రెక్కినది నేను వనచరమని, జంతువని భావించుచున్నావు బలవంతుల మని, అనుకొని నీ బోటి వరు నాకు బలియై పోవుదురు, నన్నెదిరించి వరుగైత్రుకొని వచ్చు నీ బోటి కుక్కల వరుసను వధించుటకు నే నీ వనచరము రూపము ధరించిన చాలును యుద్ధమున మాత్రము పారిపోకుండు నిలబడుము

(మూచువాని లోని అహంకారము మిగిలిన జీవులలోని నారాయణుని చూడలేక దేహాకారములను మాత్రము

చూచును చూచి ఆ యా జంతువులని అనుకొనును ఒక జీవి యందలి అహంకారము మరి యొక జీవి యందు బలమై డనుకొనును కాని ఒకరి నొకరు ఎదిరించుచున్నా మనుకొని అందరును అహంకారములుగా నారాయణ నెదిరించి ఒలియై పోవుదురు ఈ లోపున మాత్రము కుక్కలవలె వెంటబడుట, వేటాడుట, పగ తీర్చుకొనుట మున్నగు లక్షణములతో ప్రవర్తింతురు ఆ లక్షణములే అసురులు వారి కధిపతియగు నహంకారమే హిరణ్యక్షుడు వానిని చంపుటకు ఒక జంతువుగకు ఇంకొక జంతువు రూపము చాలునని తత్త్వము)

655 టీక కలనను = యుద్ధమున, కడంగము = ప్రియత్నింపుము, వికత్తనంబు = తన్నుతాను పొగడుకొనుట,

తా॥ బలమున్నచో యుద్ధమున నన్నెదిరించి నిలబడుము నీ కోరికలను తీర్చెదను అంతే గాని నిన్ను నీవు పొగడుకొనుట తగదు, అది దుష్టని లక్షణము

(ఒకరింకొకరి నెదిరించినచో అహంకారము చావదు ఎదుటి వారిలోని అంతర్యామి కెదురుగా నిలబడినచో చచ్చును ఇక పోరవలెనని, జయింపవలెనని అనిపించు కోరిక లన్నియు తీరి పోవును)

656 టీక సంగర వివేక విశారదులు = యుద్ధమున మంచి చెడ్డలు తెలిసి ఆరితేరినవారు మృత్యుపాశములన్ = మృత్యుదేవత యొక్క తాళ్యతో, నిబద్ధులు = గట్టిగా కట్టబడిన వారు, కొనకొని = సంకల్పించి, ఆత్మ సంస్తుతులు = తన్నుతాను పొగడుకొనుట, వికత్తనములు = తన్నుతాను పొగడుకొనుట, బంటు పంతములే = శూరుని పౌరుషములలో ధైర్యకుల + అధమా = రాక్షస వంశమున నీచుడా

తా॥ యుద్ధ విద్యయందు మంచి చెడ్డలు తెలిసినవారు నిపుణుల నార్జించిన వారు సజ్జనులు అట్టి వారు కూడ నీ వలనే మృత్యువు యొక్క పాతములచే కట్టబడిరి వారెవ్వరును ఆత్మ స్తుతి నీ వలె చేసికొనరు నిన్ను నీవు పొగడుకొనుట యుద్ధ పౌరుష మగునా?

(మంచివారు దేహమునకు మృత్యువు తప్పదని విశేషము కలిగియుందురు కనుక త మే దేహ మనుకొని పొగడుకొనరు ఆత్మస్తుతి అహంకార మున్నప్పుడు మాత్రమే యుంగును అహంకారియు మనస్సున్నంత వరకే యుండును మనస్సు తనకు పెలకువ యున్నంతవరకే యుండును కనుక అహంకార మను రానుడు ఎప్పుడును మృత్యుపాతములచే బంధింపబడి యుండును)

657 టీక భృశిన్ = దైర్యముతో, సంద్బి + ఉగ్ర) నిశ్శేపము = ప్రకాశించుచున్న, భయంకరమైన, పాతిపెట్టబడిన వస్తువు, దేవ + అరాతి = దేవతలకు శత్రువు (రాక్షసుడు), గతలజ్ఞుండు = సిగ్గులేనివాడు, రణమున్ = యుద్ధమును, యుష్మత్ + గదావితత ద్రావితున్ = నీ గదచే విస్తారముగా పరుగెత్తించబడిన వానిని,

తా॥ నీ వీ పాతాళమున వెలుగుచున్న ధనపు పాతువలె లోపల దాగియున్నావు నిన్ను నేను దర్పముతో స్వీకరించెదను నన్ను సిగ్గులేని వాడంటివి దాగుకొని యుంటినిని పేళన చేసితివి ఇచ్చట దాగియుండియే నీతో యుద్ధము చేసెదను నీ గదతో నన్ను పారదోలెద నంటివి నన్నెదిరించి కూడుము, నీ కోరికలు తీరిపోవును

(1 అహంకాశము తనలో ఇంతర్యామిని కన్పి తాను

దేహధారులందు దాగియుండును అంతర్యామి దానిని తనలో
లీనము చేసికొనును

2 అహంకారములు ఒకరినొకరు సిగ్గులేని వారని తిట్లు
కొందురు లోపల నున్న దేవునకు సిగ్గు, అభిమానము అంటవు
అవి అహంకారమునకు విలువగల విషయములు గనుక అట్లు
తిట్లుకొందురు

3 వరాహమూర్తిని దాగియుండి యుద్ధము చేయుచువని
రాత్రి నుడు నిందించెను ప్రతి జీవియందును దేవుడు అహం
కారము పెనుక దాగి యుండి దానిని పోగొట్టుటకై ఇతరులతో
సంబంధము రూపమున యుద్ధము చేయుచుండును

4 కోరికలను తీర్చును అన్నమాటకు కూడ సంతరాధ
మున్నది అహంకారము నే నను పేరుతో నుండి భుగోళమైన
ఈ దేహము మొత్తము నాది యనుకొనును ఆ లోపలనే 'నే'
నను పేరుతో దేవుడు దాగి యుండును వాడు, వీడు నెదురు పడి
నపుడే అహంకారము తీరుట, కోరికలు మాయమగుట, తాను
పరబ్రహ్మమని తెలియుట జరుగును)

658 టిక పదాతి యూధములకు = కాల్బలముల
పై న్యమునకు, విభండవు = అధిపతివి, పోటుబంటు = యుద్ధ
మున శౌర్యము కలవాడవు, రణోర్విన్ = యుద్ధభూమియందు
భవదీయ బలంబులు = నీ పై న్యములు, సామర్థ్యములు మిన్నక =
మాట్లాడక, మేరగ = హద్దుగా, వీతిదైత్యము, తొలగిపోయిన =
రాక్షసులు గలది, అవార్య = వారింపరాని పరాక్రమ = ఇత
రుల నాక్రిమించునట్టి విక్రమంబునన్ = పౌరుషముతో,

తా॥ నీవు కాంబులముల పై న్యము లన్నిటిని నాయకుగవు
కావచ్చును నీకు మిక్కిలి శౌర్యముగ వచ్చును నన్ను యుద్ధ
మున వెదర్కొనన వి యము నీ బలమును, ఆయువును నేను
స్వీకరింతును ఇది మొదలుగా భూమిపై రాక్షసులు లేకుండ
చేయ దున నా పరాక్రమము, విక్రమము లోకమునకు తెలియ
గలదు

(దీని యంతరార్థము రహస్యార్థ ప్రకాశము న 71వ పుటలో
వివరింపబడినది)

659 టీక ఎదురంగన = ఎదిరించుటకు, కనుగవన =
రెండుకన్నుల యందు, బస్పపూరములు = కన్నీటి ప్రవాహ
ములు, ఓపుదేని = సమర్థుడవైచో, చయ్యనన్ = వెంటనే,
దానవకుల + అధమ = రాక్షస వంశము నందు నీ చు దా,
రజ్జులు = పేలుటలు,

తా॥ నన్నదిరిప గలిగిన శౌర్యము, ధైర్యము, బలము
కలిగినచో యుద్ధమున నిలబడుము నీ హితులైన వారికి కన్నీరు
కలుగకుండ పలెనన్నచో వెనదిరిగిపోము రాక్షస జాతిలో
అధముడవై సొరక ప్రేరెడవే!

(అంతరార్థము 71 వ పుట)

660 టీక సుస్థాపించెదన్ = పాతి పెట్టెదను, లేక
ప్రతిష్ఠచేసెదను నెవరైన = ప్రియమైన, యముని ఎరికి =
యమలోకమునకు,

తా॥ నన్నిచ్చట స్థాపించెద నంటివి నీ వంతవాడవే!
నాతో యుద్ధము సంకల్పించితివి గనుక నిక వెనుతిరిగిపోవు నీ
చుట్టములను చూడవలె నన్నచో ముందే పోయి చూచిరమ్ము

(అహంకారము చనిపోయిన వెనుక జీవి చుట్టములుండరు)

661 టీక ఇబ్బంగిన్ = ఈ విధముగా, సరోరు హాక్షుణడు = విష్ణుమూర్తి, విడంబించి = పోలనచేసి, హాసో త్తులు = ఎగతాళి మాటలు, రోషమదసంభూత చేతస్కుండు = రోషము, మదము కలిసిపోయిన మనస్సు కలవాడు, కన్యగ్రేవన్ = కంటితలందు, మిడుగుర్లు = నిప్పురవ్వలు, పాడమంగా = కనుపింపగా, కిన్నమై = రోషముతో, కృష్ణ + ఉరగరాజ మాడ్కిన్ = శ్రీకృష్ణుని నల్ల తాళువలె, కీడ్పాలు = కీడు గలుగుట,

తా|| ఈ విధముగా విష్ణుమూర్తి పరాహరూపమున నెదురు వచ్చి ఎగతాళి చేయగా పారణ్యాత్ముడా పలుకులకు రోషముతో ఉలికిన రోషము, మదము మనసున నిండగా కన్నులెర్ర బడినవి కన్నుల చినశృంగండు నిప్పురవ్వలు రాలునట్లు రోపించెను తోక కొక్కిన నల్ల తాళువలె మనసున చికాకుపడెను

(శత్రువును చూచి చికాకుపడుట అహంకార లక్షణము చికాకుపడి రోషపడినచో మనస్సు స్థిమితము చెరిపోవును కనుక శత్రువునకే లాభము)

662 టీక చలిత + ఇంద్రియుండు = చంచలమైన ఇంద్రి యములు కలవాడు, నిగిడించుచున్ = పెద్దవి చేయుచు, బొమలు = కనుబొమలు, రోష + అకుల మానసుండు = రోషముచే చికాకు పడిన మనస్సు కలవాడు, జలజాతునకు = నిష్ణుమూర్తి!

తా|| ఇంద్రియములు చంచలములు కాగా కనుబొమలు లిగించి రాక్షసుడు రోషముతో చికాకుపడిన మనస్సు కలవాడై గదపట్టుకొని సాహసముతో విష్ణుమూర్తి కెదురు నడచెను

(ఇంది)యములు చలించుట, మనస్సు చికాకుపడుట అహం
కార పూరితమైన కోప లక్షణములు దాని వలన నెదుట నున్న
వాడు కనుపింపడు ఇక నెదుట నున్న వానిలో అంతర్యామియో
నారాయణుడు కనిపించుట యొక్క సంభవము? శత్రువు కనుపింపని
స్థితిలో నెదుర్కొనుట వలన నోడిపోవుట జరుగును)

663, 664 టీక సారించి = ప్రసారము చేసి, మద +
అనురేందుఁడు = మదించిన రాక్షసురాజు, సమగ్రకోధుఁడు =
నిండి కోధము గలవాడు, గుడియన్ వేసినన్ = కూలిపోవు
నట్లు కొట్టగా, శ్రీం = దేబ్బు, శ్రావణ = లెక్కచేయక,
రక్షోహంత = రాక్షసులను జంపువాడు, శౌర్య + ఉన్నతిన్ =
మించి శౌర్యముతో కేలన్ = చేతితో, తునుకన్ = ముక్కలు,
దైత్యుఁడు = రాక్షసుడు, ఉత్ + మదుఁడై = వెర్చిత్తిన వాడై,
ఒండుగదన్ = మరియొక గదతో, రమావిభుని = స్త్రీపతియైన
విష్ణువును, భీమ ప్రక్రియన్ = భయంకరమైన విధమున, శ్రీసి
న్ = కొట్టగా,

తా॥ అతి భయంకర స్వరూపుడైన పరణ్యక్షుడు గదనాచి
గిరగిర త్రిప్పి, వరాహమూర్తిని చితికిలబడునట్లు మోచిన అతిగు
లెక్కచేయక మించిన శౌర్యముతో ఆ నచ్చుచున్న గగను
చేతపట్టి ముక్కలు చేసెను రాక్షసుడు వెర్చిత్తినట్లు మరియొక
గద పెట్టికొట్టెను

665 టీక దనుజ + పరి = రాక్షసులకు శత్రువు, విష్ణు
మూర్తి, గదారణ = గదాయుధమున, కోవిదక్రియ + అస్పద =
నేరని తనముతో కూడిన, కరలాభువక్రమమున్ = చేతి నులుపును,
పైకొను = మించి, కేసురంబు = కెడ్డ వక్షస్థలము, వివశ +
అకుల భావము = ఒడలు తెలియక చికాకుపడుట, రిపుమాన

వివర్ధనునీ = శత్రువుల గర్వమును అణచువానిని, జనార్దనున్ = విష్ణుమూర్తిని

తా॥ ఆ విసరిక గద తన్ను తగులకుండ నేర్పరితనముతో
పరాహమూర్తి నివుణత చూపి తప్పకొని గద పట్టుకొనను
పరాక్రమమున శత్రువును మించి తన గదతో వాని వక్రస్థలమున
మోదెను అతనికి తెలివి తప్పెను మరి తెలివి తెచ్చుకొని
అతడు విష్ణువును మోదెను

666 టీక తలవడి=ఎదుర్కొని, ఆ నోయ్యనయ్య జయ
కాంక్షలన్ = ఒకరినొకరు జయించుకొను కోరికలతో, ఇతర +
ఇతర = ఒకదాని నొకటి, తుంగతరంగ తాకితంబులు =
ఎత్తైన తరంగములతో కొట్టబడినవి, దక్షిణ + ఉత్తర సముద్రంబు =
దక్షిణమున, ఉత్తరమున గల సముద్రములు (దక్షిణ ధ్రువమునకు,
నుత్తర ధ్రువమునకు దగ్గరనున్న సముద్రములు) కాద్రంబునన్ =
కోరిధముతో, పరస్పర = ఒకదాని నొకటి, శుండాదండ=తొండి
ములచే, ఘట్టితి=కొట్టబడిన, మదాంధ గంధ సింధుర యుగంబు =
మదయుతో కన్నుగానని ఏనుగుల జంట, రోషభీషణ = రోష
ముతో భయోకరమైన, ఆటోపంబులన్ = విజృంభణతో,
బెబ్బులుల గబ్బునన్ = పెద్దపులుల వలె గర్వముతో, అతిదిర్ప +
అతిచేకంబు = మిక్కిలి దర్పము పెచ్చుపెగుట, మదవృషభం
బులు = మడించిన ఎడ్లు, రథసంబునన్ = గందరగోళముతో,
అసహ్య = సహింపరాని, సింహ పరాక్రమమునన్ = సింహము
వంటి శౌర్యముతో, సవ్యమండల భ్రమణంబు = ఎడమ చేతి
వైపు గిరుస తిరుగుట, పరివేష్టించినన్ = చుట్టుకొని రాగా,
దక్షిణ మండల భ్రమణంబునన్ = కడి చేతివైపుగా గిరుస

తిరుగుట, విపత్తువత్తుంబు = శత్రువు వత్తునలము, అశని సంతా
శంబు = పిడుగువంటిది, తేప్పిటి = తేనుకొని, దనుజపరిపంథి =
రాక్షసుల శత్రువు, ఫాలంబున్ = నుడుటిని, మేటి వీరులు =
గొప్ప శౌర్యము గలవారు, శోణిత సీతాంగులు = రక్తముతో
తడిసిన దేహములు గలవారు, పుష్పిత + అశోకంబులు =
పూచిన అశోక వృక్షములు, పురుడించుచున్ = సాటి యగుచు,
పాయుచున్ = దూరముగా బోవుచు, జాయుచున్ = దగ్గరగా
వచ్చుచు, వేయుచున్ = కొట్టుచు, రోయుచున్ = పెదకుచు,
రుధిరంబులు = రక్తిములు, ఆహ్రుణించుచు = వాసన చూచుచు,
తిరక్కుర పరిహాస + ఉత్తలన్ = లెక్కచేయక నెగతాళి చేయు
మాటలతో, పద్మసంభవుండు = శ్రీహన్, నిఖల మునీంద్ర =
సమస్త మునిశ్రేష్ఠుల ధరిత్రీ నిమిత్తంగాన = భూదేవి కారణ
ముగా, అసురవరుని శోడన్ = రాక్షసశ్రేష్ఠునితో,

తా॥ ఇట్లు కలియబడి యొకరినొకరు జయించు పట్టుదలతో
నెదుర్కొనుచుండిరి ఉత్తర దక్షిణ సముద్రములు పొంగి యొక
దాని ఆల లింగొక దానిపై కొట్టుకొనుచున్నట్లుండెను రెండు
మదపుటేనుగులు కలకడునట్లుండెను మిక్కిలి కసితో కలబడిన
రెండు పెద్ద పులుల వలె వారు భయంకరముగా పోరిరి హిరణ్య
క్షుగు వేగముగా తన యెడమ వైపునకు తిరిగి వరాహమూర్తి గుండె
లపై పిగుగు పడెనట్లు గదతో మోడెను ఆరిడు తిన కడి ప్రక్కకు
తిరిగి తప్పకొని మరియొక పిడుగు వంటి దెబ్బ తిన గదతో రాక్ష
సుని గుండెలపై కొట్టెను రాక్షసుడు దివ్యైరపోయి మరల తెలివి
పొంది వరాహమూర్తి నుడుటిపై కొట్టెను ఇద్దరు రక్తమున
తడిసిపోయిన దేహములు కలవారై పూచిన ఎర్రని అశోక
వృక్షములవలె దగ్గరకు వచ్చుచు మోడుచు, పెనుకట పోవుచు
మరల నొకరినొకరు పెదకొని దగ్గరకు వచ్చుచుండిరి ఒకరి నెత్తు

రోకరు వాసన చూచి శిరస్కారముగా సంభాషించుకొనుచుండిరి ఆ మహా బలవంతుల యుద్ధము చూడవలెనను వేడుకతో చతుర్ముఖ బ్రహ్మ సమస్త మునీంద్రులతో, సిద్ధులతో, సాధ్యులతో, దేవ గణములతో వచ్చెను భూదేవి నిమిత్తముగా రాక్షసునితో పోరాడుచున్న వరాహమూర్తిని చూచి యిట్లనెను

(బ్రహ్మ సృష్టిలో దేవతల దరు దేహ నిర్మాణమునకై యొకచోట చేరుదురు ఆ దేహములతో కొందరు మునీంద్రులు, సిద్ధులు, సాధ్యులుగా సాధన చేసి తరింతురు దేవతలుగా సద్గణములు సాధింప బడును

ఇక మిగిలిన సంసారబద్ధులైన జీవులలో అహంకారమునకు అంతర్యామికి పోరాటము జరుగుచుండును అది దేహ మనబడు మట్టిముద్ద నిమిత్తముగా జరుగును దానిని చూచుచు తరించిన వారు ఆ పోరాటమున దైవలీలలను గమనించుచుండురు)

667 టీక అంచిత దివ్యమూర్తి = ఒప్పారుచున్న దివ్యమైన రూపము కలవాడు, కలమాత్మడు = పాపాత్మడు, నక్తింపరుడు = రాత్రియందు పరించువాడు, ఆస్యదీయ = మాయొక్క, వరగర్వమునన్ = వరములచేరి పొందిన గర్వముతో, భవనగుబులు = లోకములు, కారింపున్ = బాధపెట్టెను, ఉపేక్షించుట = నిర్లక్ష్యము చేయుట, వసుంధరకన్ = భూదేవికి బలి సేయుము = సంహరింపుము లేక బలవంతునిగా చేయుము ,

తా॥ ఓ దివ్యరూపా! నీవు పరిమాత్మడవు ఇతడు పాపాత్మడు రాత్రియందు పరించు రాక్షసుడు మే మిచ్చిన వరముల గర్వముతో మదించి లోకము లన్నింటిని బాధ పెట్టుచున్నాడు వీని ప్రవర్తనము సృష్టికి వ్యతిరేకము నీవు వీనిని

జంపక యిల్ల నిర్లత్యము చేయుట తగదు పెంటనే వానిని బలి చేయుము భూదేవికి శుభమగును

(1 న కంచరు డనగా రాత్రిలందు చరించువాడు లేక రాక్షసుడు యోగసిద్ధునకు ఏది రాత్రియో అది రాత్రిన లక్షణము గలవానికి పగలు అనగా యోగసిద్ధుడు ఆత్మతో ప్రకాశించును అతని యందు ఇంద్రియములు, మనస్సు, కోరికలు, కర్మలు, ఫలములు ప్రకాశింపవు కనుక వానికిది రాత్రివంటిది వానియందే అసుర గుణములు కలవారు జీవించి చరించుచుందురు గనుక రాక్షసులు రాత్రి బలము గలిగి చరించువారని శాస్త్రము చెప్పను అహంకారి స్వరూపుడైన వాగు ఈ ఇంద్రియములతో గూడిన రాత్రియందు చరించును వానిని భగవంతు డంత మొందించినచో శుభమగును

2 భూదేవికి శుభమగుట అనగా భౌతిక దేహములకు తేమము కలుగుట అంతర్యామిని దర్శించి అహంకారమును పోగొట్టుకొనినవారి నడుమ మాత్రమే జీవుల దేహములకు తేమము కలుగును అపుడే సృష్టికర్తయైన బ్రహ్మ చేసిన సృష్టికి సార్థకత కలుగును)

318 టీక కంఠమనన్ = చేతియందు, ఉగ్రవ్యాళము = భయంకరమైన సర్పమును, ఆడు వడువునన్ = అడుకొనునట్లు, రక్షః పాలునిన్ = రాక్షసనాయకుని, తుంగవక = చంపక, పాలార్పుట = క పేక్షించుట,

తా|| సిల్లవాడు చేతిలో భయంకరమైన సర్పమును పట్టుకొని అడుకొనుచున్నట్లు, రాక్షసనాయకుని చంపక నీ విట్లు విలంబము చేయుట నీతియగునా? లోకములకు శుభమగునా?

(భగవంతుని అనుగ్రహము కలుగ నంతవరకు జీవుల యందహంకారము చావదు అట్లు బాధపడువారి యెడల కాల విలంబనము చేయుట బాగులేదని యర్థము)

669, 670 టీక అనఘా = పుణ్యాత్మడా, అభిజిత్ + ముహూర్తమున = సూర్యోదయము తరువాత పదునాలుగు గడి యలనుండి పదునారు గడియల వరకు గల కాలము, దేవారాతిన్ = దేవతల శత్రువును, మర్దింపజేసేన్ = అణగగొట్టనిచో, అన యంబున్ = నిశ్చయముగా, దైత్యవేళ = రాక్షసకాలమున, ఘనమాయాబలశాలి = గొప్ప మాయాబలము గలవాడు, దనుజాన్ = రాక్షసుని, ఖండింపఁగారాదు = చంపుట సాధ్యము కాదు, సజ్జనహిత = మంచి వారి మేలు రక్షింప + ఉద్యోగ = సంకల్పమునందు, రక్తుండ్లవై = ఆపేతి గలవాడవై,

తా॥ ఇంతోక విషయము గమనింపుము నీ నీ అభిజిత్కాలమున రాక్షసుని సంహరింపనిచో ఆలస్యముగురు సంధ్యవేళ సమీపించినచో రాక్షసునకు మాయాబల మెక్కువగును అపుడు వానిని జంపుట దుష్కరము కనుక నీ విష్ణుతో వానిని సంహరించి మంచివారికి హితము కలిగింప సంకల్పింపుము

(మిట్ట మధ్యాహ్నమున కటనిటు రెండు గడియల కాలము అభిజిత్ అనబడు ముహూర్తము ఆ సమయమున రాక్షసుని జంపుమని చతుర్ముఖుడు వరాహమూర్తిని వేడుకొనుచున్నాడు

రాత్రికాలము వంటిది సంసారి బద్ధుల జీవితము అందు మాయకు బల మెక్కువ యుండును అనుక శక్తులు జీవితమున విజృంభించును పగటికాలము వంటిది ఆత్మపర్యవము చేయువాని జీవితము అందు మాయకు బలము తక్కువ మిట్టమధ్యాహ్నము

వంటిది ఎరబ్రాహ్మణుని శాఖినికొనవలసిన దీవితము అప్పుడే
అహంకార మంతరింపవలెను గది నెత్తిపై సూర్యుడున్న కాట
మైన మిట్ట మధ్యాహ్నమును సహస్రారమందు మీలొకనిని పక్షి
కలవారి జీవితముగా శాస్త్రములు చెప్పెను

జననము మూర్ఖోదయము వంటిది మరణము సూర్యాగ-
మయము వంటిది మిట్ట మధ్యాహ్నము నదీవయస్సు నగిగది
ఉదయసంధ్య బాల్యమువంటిది అస్తమయ సంధ్య ముసలితనము
వంటిది జన్మించినవాడు నదీవయస్సు వచ్చుసరికి తాను గల్య
యవ్వన వయస్సులలో చేయవలసిన సాధనలతో మేల్కొని అహం-
కారమును దమించి అంతర్యామిని గుర్తింపవలెను లేనిచో
వయస్సు, దేహపటుత్వ ముడిగి మాయ రూపమున వ్యాకము,
మృత్యువు సమీపించును ఆ జన్మ వ్యర్థ మగును అట్లయినచో
సజ్జనులకు మేలు చేసేట్లు కాదు)

671 టీక సరసిజగర్బుడు = బ్రహ్మ, అర్థనీ = సూక్ష్మల
ముతో, నిలింపులు = దేవతలు, స్మృత + ఆనన వనజము = చిరు
నవ్వుతో గూడిన ముఖపద్మము, చెల్వొందిక = అందము చె దిగా,
అసురవరుకు = రాక్షసశ్రేష్ఠునకు, అభిముఖుడై = వానివైపు
మొగము తిప్పిన వాడై,

తా॥ ఇట్లు బ్రహ్మ పలుకులు విని వరాహమూర్తి చిరు
నవ్వుతో రాక్షసశ్రేష్ఠుని వైపు తిరిగెను దేవత లందరు గుమికొని
చూచిరి

672 టీక పుండరీకాక్షుడు = కెల్లతామర చువ్వులవంటి
కన్నులు గలవాడు, భూరి రోషనిరతిన్ = మిక్కిలి రోషమందలి
అతిశయముతో, తరుణ + అరుణ అంభోజనేత్రుడు = గొర్రె

ఎర్రతామర పువ్వులవంటి కన్నులు గలవాడు, హనువున్ = ముట్టెను, ఓసరించెన్ = తప్పకొనెను,

తా॥ తెల్లతామర పువ్వుల రేకలవంటి కన్నులుగల వాడై నను మిక్కిలి రోషముతో వరాహమూర్తి ఎర్రతామర పువ్వుల కన్నులతో నొప్పారెను పెద్ద గదాదండ మెత్తి రాక్షసుని ముట్టెపై భయంకరముగా గొట్టెను రాక్షసుడు యుక్తితో తప్పకొనెను

678 టీక పరువడి = వెనువెంటనే, దిలి సుతుడు = దిలి కొడుకగు రాక్షసుడు, చిత్రగతులను = విచిత్రమైన వరుసలలో, పద్మోదరున్ = విష్ణుమూర్తిని, డాసి = సమీపించి, సాగరిమునన్ = సముద్రమున, బాహుగర్వము = భుజబలము, ఎలర్పన్ = అతిశయింపగా,

తా॥ వెంటనే రాక్షసు డిలి భయంకర మైన గదను చేపట్టి చిత్రములైన వరుసలలో విష్ణుమూర్తిని సమీపించి అతని చేతిలోని గద యెగిరి సముద్రమున పడునట్లుగా కొట్టెను గద యెగిరిపోయి పడినది రాక్షసుడు గర్వముతో నవ్వెను

674, 675 టీక నిరాయుధుడు = ఆయుధము లేనివాడు, సురారి = రాక్షసుడు, యుద్ధింబుదక్కి = యుద్ధము మాని, నింగిన్ = ఆకాశమునందు, భరిలే మయ్యెన్ = నిండెను,

తా॥ అపుడు వరాహమూర్తి నిరాయుధు డయ్యెను రాక్షసుడు యుద్ధ ధర్మమును పాటించెను ఆయుధము లేని హరితో యుద్ధము చేయలేదు వాని ధర్మ బుద్ధికి మెచ్చుకొని ఎల్ల పు యుద్ధము చేయక నిలచి చూచు చుండెను ఆకాశమున గమనించు చున్న దేవతలు హాహారవములు చేసిరి

[అహంకారము వలన రాత్రిన గుణములు కలకలములు పుట్టుట లేదు ధర్మ గుణములు గూడ పుట్టును నేను ధర్మ మాచరించుచున్నాను ధర్మబుద్ధి గలవాడను అధర్మయుద్ధము నిశీరులను చంపను నేను దానబుద్ధి గలిగి పెక్కిమందికి నపకారిములు చేసితిని చాలమంది జీవితములు నిలబెట్టితిని] అని చెప్పుకొనుటకు అహంకారులు కూడ ధర్మ బుద్ధి, పరోపకారిము ప్రదర్శించుదురాని గూడ మెచ్చుకొని అంతర్యామి యగు యక్షులమునంతోపించెను]

676 టీక సరసిజ నేత్రుడు = ఎప్పుడూ, గను + ఈశ్వరు = రాత్రిసరాజయొక్క, సగరధర్మము = ముద్ధ ధర్మమునకు, సమధికశౌర్య స్ఫురణకు = మిక్కిలి పెద్ద పీరిత్విము ప్రకాశించుటకు, కరము + ఆశ్చర్యము = మిక్కిలి యాశ్చర్యము, కడకదలిర్పన్ = పట్టుదల చిగురొత్తగా,

తా॥ హిరణ్యక్షిరి యుద్ధ ధర్మమునకు మహా పరాక్రమము నకు పరాహమూర్తి మిక్కిలి యాశ్చర్యము చెందెను మరియు పట్టుదలతో ప్రారంభించెను.

(పరాహమూర్తి చేతిలోని ఆయుధము జారిపోయి నపుడు హిరణ్యక్షుడు గనుక వానితో యుద్ధము చేయక హిరణ్యక్షుడు యుద్ధ ధర్మమును పాటించెను దానికి దేవుడు సంతోషించెను లోకమున సత్కర్మాచరణకు ధర్మ మార్గమును లోకమున ప్రకాశింప జేయుటకు గూడ సహంకారమే కారణమగును అట్టి సహంకారముతో ధర్మము పాటించినను యక్షులు మెచ్చునని యిందలి వేదార్థము)

677 టీక కులల + ఉద్ధర్త = భూమి నుద్ధరించినవాడు

(వరాహమూర్తి), మనంబునన్ = మనస్సులో, రక్షోరాట్ + వధార్థంబు = రాక్షస రాజును వధించుటకొరకు, దితి సంతానకుల = దితి పుత్రుల వంశమనబడు, అటవీ = అడవియందు, మహత = విస్తరింప జేయబడిన, సందీప్తప్రభా = వెలుగొందిన కాంతులు గల, శుక్రమున్ = అగ్నిహోత్రము కలదానిని, సంతత + ఉద్యత్ = ఎల్లప్పుడు చుట్టి బొందుచున్న, జయశబ్ద = జయ అను శబ్దముచే, సత్ + ముఖరి = ఆకాశమును ధ్వనింపజేయుచున్న, భాస్వత్ + చక్రమున్ = ప్రకాశించుచున్న దిక్చక్రము గలదానిని, సంతత + ఆశ్రిత = నిరంతర మాత్రయించిన వారికి, నిర్వక్రమున్ = అనుకూలమైన దానిని, పాలిత = పరిపాలింపబడిన, ప్రకటధాత్రీ చక్రమున్ = ప్రసిద్ధమైన భూచక్రము గలదానిని, చక్రమున్ = సుదర్శన చక్రమును,

తా|| రాక్షసవంశ మనబడు అడవి యందు వ్యాపించి, మంగించుచు వెలుగునట్టి అగ్నిహోత్రము వంటిది విష్ణుచక్రము అది బయలుదేరినపుడు దిక్కుల చక్రిమాలైడల జయ జయ ధ్వానములు ప్రతి శబ్దము చేయును అది ఆశ్రయించిన వారి నెపుడును వేరులేక కాపాడును ప్రసిద్ధమైన యీ భూచక్రము మొత్తమును తానే పరిపాలించుచుండును అట్టి సుదర్శన చక్రమును రాక్షస సంహారము కొరకై ఏరాహమూర్తి మనస్సున స్థిరంచెను

678 టీక ఏచండ = భయంకరమైన, మార్తాండ మండల = సూర్యమండలము యొక్క, ప్రభాపటా = కాంతుల సమూహమువలె, చటల విద్యోతమాసంబు = భయంకరముగా వెలుగుచున్నది, పటనటల్ = మిక్కిలి పటిష్ఠముగా నటించుచున్న, జ్యోతికా + అపాస్త = మంటలచే తొలగింపబడిన, సమస్త

కుపిత + అరాతి = కోపించిన సర్వశత్రువులయొక్క, బల + అర్బు = బలమునందు కుంటుపడని, దుర్వార = వారింపరాని, ౨౪౫ గర్వ + అంధకారంబు = భుజబల గర్వమనబడు చీకటి, అసవ్యా = సహింపరాని, కహహ నినద = కహకహమను శబ్దములచే, అధరీకృతి = క్రిందు చేయబడిన, సాగర ఘోషంబు = సముద్రపు హోరు, సకలదేవతాగణ = సమస్త దేవతల సమూహములచే, తేగీయమానము = కీర్తింప బడుచున్నది, నిద్రప్రభాపటల = తన కాంతుల గుంపులచే, పూరిత = నింపబడిన, బ్రహ్మాండ కటా హంబు = బ్రహ్మాండపు దీప్తగలది, రయంబునన్ = వేగముగా, దనుజారి = విష్ణుమూర్తి, దక్షిణకర సరోజంబు = పద్మమువంటి కుడిచేయి, శుభాంగండు = శుభలక్షణములు గల దేహము గలవాడు, రథాంగపాణి = చేతియందు చక్రము ధరించినవాడు, అమరగణంబులు = దేవతల గుంపులు,

తా॥ ఆ సువర్చన చక్రము భయంకరమై సూర్యమండలము వంటి కాంతుల గుంపులతో భీకరముగా మెరిసిపోవుచుండెను కోపించిన శత్రువుల మొత్తము యొక్క బలమునకు లొంగక ఆ శత్రువుల బాహుగర్వమును చీకటిని పారదోలగలిగి నట్టిది అది తిరుగుచుండగా వచ్చునట్టి రిపునివ్రుమను శబ్దములు సముద్ర గర్జనను వినుపింపకుండ జేయుచున్నది సకల దేవతల గణములు స్తోత్రములు చేయుచున్నారు అనగతిమైన తన తేజస్సుచేతి మెరిసిపోవుచు బ్రహ్మాండపు దీప్త ఘోషలిఖాగమును నింపివైచుచు వేగముతో వచ్చెను వచ్చి ఆ చక్రమును వరాహమూర్తి కుడిచేతి నలంకరించెను అగడు గానితో శుభమైన మూర్తయై వెనుగొండెను ఆకాశమున దేవతలందరు జయము జయమని స్తుతించుచుండగా వరాహము హిరణ్యాక్షుని కెదురు నడచెను

679 టీక పాడగని = దాని లక్షణములు చూచి, దనుజుఁడు = రాక్షసుడు, పాలివోని = వ్యర్థము గానట్టి, బటు తనమునన్ = శౌర్యముతో, బేరంబు + ఉడుగక = వీర్యమున తగ్గి, భీషణగదన్ = భయంకరమైన గదతో, అడిచెన్ = అణగిపోవునట్లు కొట్టెను, మఖమియవరాహన్ = యజ్ఞమే దేహముగా గల వరాహమూర్తిని, అమిత + ఉత్సాహున్ = మిక్కిలి ఉత్సాహము కలవానిని,

తా|| చక్రవ ధరించిన వరాహమును చూడగనే రాక్షసునికి దడబుట్టి నోరెండెను పట్టుదల విగుపక పెదవులు తడుపు కొనుచు మహా శౌర్యముతో తన భయంకరమైన గదపెట్టి అణగునట్లు గొట్టెను

680 టీక త్రిదశ + అరి = దేవతల ఇత్తువు, హిరణ్యాక్షుడు, వేసినన్ = కొట్టగా, కమలాక్షుఁడు = విష్ణువు, పెంపు + బదవఁగన్ = విస్తారత కలుగునట్లుగా, మోదము గదురఁగన్ = సంతోషము కలుగగా, లేనగవు = లేతనవ్వు వదవ కమలమున్ = ముఖపద్మమున, పొదువన్ = చూపుకొనగా,

తా|| రాక్షసరాజు వినరిన గదప్రక్కకు పడునట్లు కాలితో తన్ని వరాహము చిరునవ్వు నవ్వుచు నిలబడెను

681 682 టీక ఘనగదన్ = పెద్దగదను, కేలఁబూని = చేత పట్టుకొని, భుజగర్వము = బాహుబలము, ఎలర్పఁగన్ = అధికముకాగా, సంగరి + అవనిన్ = యుద్ధభూమియందు అనివారణన్ = వారింపరానట్లు, దైత్యకుల + ఈశ్వర + అధహ = రాక్షస రాజులలో నీచుడా, ఉబ్బి = సంతోషపడి, అంబుజనాభునిన్ = విష్ణువును, వేసెన్ = కొట్టెను, దనుజ విభేది =

రాక్షసులను జంపువాడు, విష్ణువు, తాక్ష్యుడు = గరుత్మ తుడ
అహి + ఇంద్రున్ = కర్పరాజును,

తా! ఇట్లు రాక్షసుడు ప్రయోగించిన గదను ప్రక్క!
తన్ని వరాహ మిట్లు నెను “శాహుబలము హాపించునట్లు పెద్ద గ.
పట్టుకొని యుద్ధభూమిలో నన్నెదిరింప రిమ్ము నీ కివ్వరగ్గు లేరు
నీవు రాక్షసరాజులలో అల్పుడవు” అనగా విని ఉత్సాహముతో
హిరణ్యాక్షుడు మరియొక గదపెట్టి వరాహమును కొట్టెను గ.
త్తుంతుడు సర్పరాజును పట్టుకొని నట్లు వరాహ మా గదను ఒక
పుగా పట్టుకొనెను

683 టీక దివిజుడు = రాక్షసుడు, అప్రతిహత శేజంగు =
ఎదురులేని తేజస్సు కలవాడు, సరోరుహాక్షుని = విష్ణుమూర్తి
యొక్క, శౌర్య + ఉన్నతి = శౌర్యముయొక్క గొప్పదనము
పేర్చిన్ = అధికతచే,

తా! విష్ణుమూర్తి యెదురులేని తేజస్సు కలవాడనియు
నతని బలముమీద తన బలము చాలదనియు తెలిసికూడ రాక్షసుడు
మిక్కిలి దురభిమానముతో పెనగులాడెను

684, 685 టీక శాలా నల = శాలాగ్ని, జ్వలత్ +
శాలా = మండుచున్న మంట, విలోల = వివిధముగా, కదలుచున్న.
కరాళము = భయంకరము, సురభైరి = రాక్షసుడు, యజ్ఞ సూక్తి
రూపధరుడు = యజ్ఞ వరాహరూపము ధరించినవాడు, వనజ
నాభుని మీదన్ = విష్ణుని మీద, వైవన్ = విగురగా, సత్ +
ద్విజోత్తము మీదన్ = మంచి గ్రాహ్యుని మీద, చపలగణ =
చాంచల్యముతో, అభిచారకర్మంబు = క్రతువును చంపునట్టి కర్మ
కాండము, బెండువడి = నిస్సారము, పటలేన్ = పరుగెత్తిరాగా,

ఁ ద్రోడరఁడు = విష్ణువు, చక్రధారాకాతిన = చక్రపుటంచు
దెబ్బతో, చండి విక్రమమునన్ = భయంకరమైన శౌర్యముతో,
వడిన్ = తేగముగా, అమరభర్త = దేవతలను భరించువాడు,
విష్ణువు, మహిత = గొప్పదియైన, దంభోళిచేన్ = వజ్రముచేత,
పత్తిము = రెక్క, నురలు మోడింపన్ దేవతలు సంతోషింపగా,
సొంపు డింపన్ = శోభ తొలగిపోగా,

తా॥ ప్రళయ కాలాన్ని మంటలవలె కణకణలాడుచు
భయంకరమైన శూలమును రాక్షసుడు వరాహము మీదకు విస
రెను సద్రాష్టహ్మణుని మీద ప్రయోగించిన చేతబడివలె ఆ
శూలము వ్యర్థమై పనిచేయక వచ్చుచుండగా వరాహము చక్ర
ముతో దానిని నడుమనే త్రుంచెను వజ్రాయుధముచే గరుత్మం
తుని రెక్క ఈక యెంత కష్టముగా తునిగెనో అంత కష్టముగా
రాక్షసుని శూలము తునిగెను దేవతల మొగములు వికసించినవి
రాక్షసుల మొగములు ముడుచుకొనినవి

686, 687 ఆ + అవసరంబునన్ = ఆ సమయమున, నిహ
తంబు = కొట్టబడినది, దితిజుఁజు = రాక్షసుడు, రోష + ఉద్ధతుఁడు =
రోషముచే అదరి పడినవాడు, అతి నిష్ఠుర ముష్టిన్ = అతికఠినమైన
పీడికలితో, కునుమ మాలావాతిన = పుష్పమాలచే కొట్టబడి,
దిగ్గజరాజు = దిగ్గజములలో శ్రేష్ఠుడైన ఐరావతము,

తా॥ ఆ సమయమున తన శూలము చక్రముచే దెబ్బ
తినుట చూచి హిరణ్యతుఁడు కడు రోషముతో వరాహమును
కఠినముగా పీడికిట పొడిచెను పుష్పమాలతో కొట్టబడిన ఐరావ
తము వలె వరాహము దర్పించి నవ్వెను

688 టీక దితిసంభవుండు = రాక్షసుడు, భూరిహంసు

పటల భావంతంగు = మిక్కిలి ధూళి చేబుపులు క్రమ్ముటచే కలిగిన
చీకటి, భీకర = భయంకరమైన, సామా = రాతిబండిలు, పురీష
మూత్ర = సుల మూత్రిములు, ఘోరదర్శింధ = మిక్కిలి చెడువాడన,
అస్థిరత వశుల్ = ఎముకలు, రోధారలు, అధివీధిసన్ = ఆకాశ
మార్గమున, మహోద్ధోధ క్రియ లోలమై = మిక్కిలి కలవరము
తాండవించుటచే చీకాకుపడినది

తా॥ పిరిగెత్తులగు వరాహమూర్తిమీద కోట్ల విధము
లుగ రాతి స మాయలు పుట్టించెను భూమిపై ధూళి చేగి చీకట్లు
క్రమ్ముకొనెను ఆకాశమునుండి మలమూత్రములు, దుర్వాసనతో
కూడిన యెముకలు, రక్తము, బుడలు వర్షించినవి మేఘములనుండి
కురిసిన యిట్టి వర్షము దీర్చి లను చీకాకు పరచెను

(అహంకారమునకు పైవముతో పోరాటము కలిగినపుడు
జీవుల జీవితములందు పట్టదలలు, కోపము, పోరాటములు, గోగ
ములు, మలమూక్రిమలు బంధింపబడుట, ఎముకలు, రక్తము
కుర్చి కంపుకొట్టట మొదలగు మాయాబద్ధమైన కష్టకాలము
గడుచును)

689 690 తవిలి = పూని, విముక్తకేళ పరిధానములు =
జుట్టు విరియబోసి 9 వస్త్రములు విప్పి వచినవి, ఉగ్రకరాళ
దంతతాళపులు = భయంకరమైన వివపుకోరలు, శిశులు గలవి,
రక్తిలోచనములు = ఎర్రని కన్నులు, నివహములు = సమూ
హములు, అజితాయుధపాలులు = తమ ఆయుధములను పట్టు
కొనిన వారు, మహోరవముగన్ = మిక్కిలి శబ్దముతో,

తా॥ మరియును భూతిములు, పితృదములు, రాక్షసులు
జుట్టు విరియబోసికొని సగ్నములై తాండవించినవి యత్తులు,

దైత్యులు అంతరిక్షమున తమతిమ ఆయుధములను ధరించి పెద్దగా నరచుచు చతురంగ బలములతో కూడి నడచిరి

(ఇందు వర్ణింపబడిన భూత పిశాచాదులు కామమునకు సంబంధించిన ఆవేశములు యక్షులు, దైత్యులు శ్రోధమునకు సంబంధించిన ఆవేశములు అహంకారము కారణముగా దేహ ధారులైన జీవులలో కామ శ్రోధములు పెచ్చుపెరిగి తమ చేష్టలను చూపించెనని యర్థము కామము పెరిగినచో నగ్నముగా విహరింతురు శ్రోధము పెరిగినచో యుద్ధసన్నాహమున చత్తురు)

691, 692 టీక త్రిషవనపాదుండు = యజ్ఞమండలి మూడు స్తోత్రములు తన పాదముల నడకటగా గలవాడు, వరాహమూర్తి, దిగుహనేతుండు = కమలములవంటి కన్నులు గలవాడు, లోకభీకరము = లోకమునకు భయంకరము, అసుర + అసిపు = రాక్షసరాజయొక్క, మాయావినిరిగన కరంబు = మాయను పూర్తిగా తిరస్కరించు నట్టిది, శస్త్రరాజమున్ = శస్త్రములలో గొప్పది, చక్రము,

తా|| యజ్ఞమూర్తి యగు వరాహము లోక భయంకరమైన రాక్షసుని మాయను తిరస్కరించుటకై శస్త్రములలో శ్రేష్ఠమైన చక్రమును ప్రయోగించెను

698 టీక చక్రభానుదీప్తి = చక్రముయొక్క కిరణముల కాంతి, ధరాచక్రము = భూచక్రము, మాయాచక్రము మాయల వరస, సీచక్రముండు = సీచమైన ప్రవర్తన కలవాడు, యామిసీచరుండు = రాత్రి చరించువాడు (రాక్షసుడు),

తా|| ఆ చక్రముయొక్క కిరణకాంతిలు భూచక్రము నిండి వేగముతో రాక్షసుని కంటి యెదుటనే వాని మాయల నన్నింటిని మాయము చేసెను

694, 695 లోక తా విభు వాక్యగుణుల = తన భర్త
మాటలయొక్క, శోణితధారలు = రక్తధారలు, రక్తిపతి =
రాక్షసరాజు, శివశాత్రు = హిరణ్యాక్షుని యొక్క, పతన
భావము = ఐహికపుణ్యము నభిప్రాయము,

తా॥ ఇంతి నున్న దితిదేవికి స్తనముల నుండి రక్తధార
లొలికెను తా భర్త కశ్యపుని పలు క్షేణును తప్పదనియు,
హిరణ్యాక్షుడు చనిపోవుననియు కామ మనసున నోచెను

696 లోక ఆతలవసరంబున = ఆసమయమున, అసుర
విధింగు = రాక్షసరాజు, మాయా శతగుణులు = వందలకొలదిమాయలు
కృతిమ్ము నగన్ = మేలుమరిచినవానికి, పాలివోవని = మొక్క పోని,
బంటులికంబున = శౌర్యము, పుంసీకాక్షుని = విష్ణువును,
పాపయగళంబు = రంగు చేతులు, ఏది = ప్రియర్నించి,
పొడిచి = యుద్ధమున కలది రిక్షోపైరి = రాక్షసుల శత్రువు, విష్ణువు,
వత్సంబున్ = గుఱచ, పీడించిన్ = నొక్క గా, అధోక్షజండు =
అధోలోకములకు దిగిన స్త్రీయు గలవాడు, విష్ణుమూర్తి తలంగి
నన్ = తొలగగా, చెలంగి = చెలరేగి, చైత్యుడు = రాక్షసుడు,
నిష్కరంబగు ముష్టిన్ = కిరీటము, పిరికిటి పోయిలో అసుర + అంత
కంగ = విష్ణువు, మిరిమింతుండు = అలగుటపడినవాడు, సోప
భీషణ + ఆకారంబునన్ = సోపముతో భయంకరమైన యాకార
మున, వాసపుండు = ఇంద్రుడు, తెగటార్చిన = చంపిన, పరి =
ఇంద్రుడు, వజ్ర సన్నిభంబు = వజ్రమువంటిది, కలుకు + అసుర =
మోటువాడైన రాక్షసుడు, కటకంబున్ = కలాతల ప్రక్కన,
చటులగతిన్ = భయంకరమైన విధమున, వేగినిన్ = కొట్టగా,
ఉదస్తలోచనుండు = మిరిగుడ్డు బడినవాడు, సోలి = అలసి,

తా॥ ఆ సమయమున తాను ప్రయోగించిన పలువిధము
లైన రాక్షసమాయలు విశ్వాసము లేనివానికి చేసిన ఉపకారముల

వలె వరాహము మీద పనిచేయక నిష్ఫలము లయ్యెనని హాస్యాత్ముడు గ్రహించెను అయినను అదైర్యపడక మొక్కజోపని సౌర్యముతో విష్ణుమూర్తిని సమీపించెను రెండుచేతులు చాచి విదలించి వరాహమూర్తి గుండెలపై కొట్టి నొక్కిపట్టెను వరాహము లెప్పించుకొని నిలబడగా రాక్షసుడు భయంకరముగా వీడి కిటి పోటుతో నొప్పించెను వరాహమూర్తి అలసట చెందక భయంకరుడై విప్రంభించెను ఇందుకు వృత్రాసురుని చంపుటకు వజ్రము ప్రయోగించినట్లు తన అరచేతితో రాక్షసుని కణతపై కరిసముగా మోడెను హిరణ్యాక్షుడు గిరగిర తిరిగెను గుర్జుల తేలవైచి తెలివి దప్పి మరల నెట్లో తెలివి తెచ్చుకొని ఎదిరించి నిలబడెను

697 టిక దిటచెడి = పటుత్వము దప్పి, నటికిన్ = జూలు గలవానికి, దంష్ట్రావిభిన్న = కోరలతో బ్రద్రలు కొట్టి బడిన, శత్రుమహా + ఉరన్ + తటికిన్ = శత్రువుయొక్క విశాలమైన పక్ష స్థలము కలవానికి, ఖరఖరపుటికిన్ = తీవ్రమైన గిట్టల చేర్పుగలవానికి, కటితిట గుత = నడుము భాగమున తాకబడిన, కమలద + అంశిభుటికిన్ = బ్రహ్మాండమును ఘటము కలవానికి,

తా॥ ఆ దెబ్బతో హిరణ్యాక్షుడు పట్టదప్పి వరాహమూర్తికి లొంగిపోయెను వరాహము కోరలు శత్రువుల గుండెలు చిల్చి గలగినవి అతని గిట్టలు కడువామైనవి ఈ బ్రహ్మాండము మొత్తము ఒక కుండవలె ఎథజంపబడి యున్నది

698 699 దివిన్ = దేవలోకమున, కర్ణమూలంబునన్ = చెవి క్రింద, పవనంశాశ = వజ్రాయుధమువంటి కరోరహస్తమున్ =

కరినమైన చేతితో, శుంభల్ + లిలమై = క్షిప్రవలె ప్రకాశించుచు
దానన్ = దానితో, దానవిలోక + ఈశుండు = రాక్షసులలోకమునకు
రాజు, రిక్తనేత్రుడు = ఎర్రబడిన కన్నలు గలవాడ,
దైన్యంబు = దీనత్వము, సోలన్ = సేలివి దప్పెను, మారుతిహత +
ఉన్మూల + అవసీత + అకృణి = గాలిదెబ్బకు వేర్లై పెల్లగిలిన
వృక్షమువలె,

తా॥ దేవలోకము నుండి యుద్ధము చూచుచున్న ఇంద్రా
దులు సంతోషించునట్లుగా వరాహము తన వజ్రయుధము
వంటి కరినమై, మాస్తముతో హిరణ్యక్షుని మొస్తై కొట్టెను
రాక్షసుడు కన్నులెరికి దినుడై గాలికి వేర్వేలితో పెల్లగిలిన
మహావృక్షమువలె నేలపైకి కేలిదిరిప్పెను

700 టీక పెదరూపము = వికృతాకారము, వెలికులు
కన్ = వెలుపలకు రాగా, పండ్లు గీతకొనుచు = పండ్లు కొరకుచు,

తా॥ అతడు బుడ బుడ నొక్తురు గ్రక్కచు గుండ్లు మీదికి
రాగా పండ్లీలింది కొరుకుచు వికృతమైన రూపముతో పాగాములు
వడిచెను

701 టీక పద్మరంధ్రవ + అది = బ్రహ్మ మొదలగు,
దివిజాలు = దేవతలు, వెలుగందిరి = అశ్చర్యపడిరి,

తా॥ అట్లు కూలిన హిరణ్యక్షుని జూచి బ్రహ్మ మొదలగు
దేవత లందరు వీడిట్టి దురవస్థ చెందుట యేల? అని అశ్చర్యపడిరి

702 టీక పరయోగిందులు = ఉత్తములైన యోగులు,
మనోవిధిన్ = మనస్సునందలి మార్గమున, లింగశరీర భంగమునకై =
లింగ శరీరమును పోగొట్టుకొనుటకై, పంకజ + ఉదరు = విష్ణు

మూర్తియొక్క, పాణి + అహరిన్ = చేతి దెబ్బకు, తల్ + ముఖంబు
రుహమున్ = వాని ముఖపద్మమును, దుర్భరితి + ఉత్తింసుఁడు =
భరింపరానివారిలో శ్రేష్ఠుఁడు దైత్యవల్లభుఁడు = రాక్షసనాయ
కుడు,

తా॥ ఉత్తములైన యోగులు తమ యోగాభ్యాస మార్గ
ములలో మనస్సునందు వరాహమూరిని ధ్యానమున నిలిపి తమ
లింగ శరీరమును అదృశ్యము చేసికొనుటకై యెంతయో ప్రయ
త్నించుచుందురు అట్టి వరాహమూర్తియొక్క చేతిదెబ్బ తిని, వాని
ముఖపద్మమును చూచుచు ప్రాణమును విడిచెను ఈ రాక్షస
రాజు కూర్మలలో శ్రేష్ఠుడు వీని కింత యదృష్ట ముట్టబ్బినదో!

(యోగమార్గమున సాధన చేయువారు అహంకారమును
తప్పించుకొనుటకు దేవుని శరణు పొందుదురు అహంకారమే లింగ
శరీరమునకు కారణము సూటిగా అహంకారమునే తొలగింప
వలసి వచ్చినపుడు దైవమే అనుగ్రహింప వలెను గాని మరెవ్వరికిని
సాధ్యము కాదు కనుక వరాహమూర్తి స్వయముగా కొట్టిన
అదృష్టము వాని కట్టే నని శివరాసుల దేహముల యందున్న
దేవత లాశ్చర్యపడుచున్నారు)

708 టీక సమమతిన్ = సమదృష్టితో, దైత్యకులశాసను =
రాక్షస వంశములను శిక్షించు విష్ణుమూర్తియొక్క, పాణిపదుల్
= కొలుపు వారు, నికృష్టజన్మమునన్ = నీచజన్మములో, పైగొని =
రూపము ధరించి, సమయుటఁజేసి = చనిపోవుట వలన, మీదనగు
ఓన్మమునన్ = రాబోవు జన్మమున, జలజాతు = విష్ణుమూర్తియొక్క,
నిల్లవాసమునన్ = శాశ్వత స్థానమైన వైకుంఠమున,

తా॥ వీరు విష్ణుమూర్తి ద్వారపాలకులు, సమబుద్ధి కలవారు

ముసీంద్రుల శాపమున నీచ జన్మము కలిగి రాక్షస దేహములు
ధరించి యిట్లు పుట్టిగారు నేను విష్ణువు చేతిలో చనిపోవుటచే
మరల రాజోవు జన్మమున శాశ్వతి వైకుంఠ మిగు విష్ణులోకమున
నివసించుదు మీరి కన్నడును జగన మౌనములు లేవు

(దేవుని నుండి దిగివచ్చిన నీవు నేనను రెండు ప్రజ్ఞలే
ద్వారచాలకులు ఒక్కడైన దేవుని నుండి యిట్టిదగుగా దిగి వచ్చుట
అహంకారము వలన సృష్టిపబడుచున్నది అహంకార మున్నంత
కాలము నీవు నేనను భేదముండును దాని వలన నీచముగా ప్రవ
ర్తింతురు గనుక నీచ జన్మ లందురు మరల స్వప్నము భగవంతుని
మయమే యని తెలిసి పుణ్య సురుల శాపమున నున్న అహం
కారము నొలగును ఆ పెనుక నున్నది మరల శాశ్వతి మనబడు
లోకమే వారచ్చటికే తిరిగి పోదురు జీవిగా దిగివచ్చిన వానికి
ఒక్కమారీ యనుభూతి కలిగినచో నిక జనన మరణము లుండవు)

704 టీక: క్షయజ్ఞ=అశ్చర్యము, సావన తనువు=సవన
మనబగు స్తుతియామైన యజ్ఞమే తన దేహముగా ధరించిన
వరాహమూర్తి, వికచతామరనాథున్=విచ్చిన పద్మములవంటి
కన్నులు గలవాని, అనిమిష ముని యోగిజన+అవనదత్తున్=
దేవతలను, మునులను, యోగులను రక్షించుటలో సమర్థుని,
దనుజకరటివర హరిత్తున్ = రాక్షసులను ఏనుగులరాజులకు
సింహము వంటివానిని,

తా|| ఇహాశ్చర్యముతో పలికి యజ్ఞ స్వరూపుడైన పుండరీ
కాక్షుని జూచి ఇతిగు దేవతలను, మునులను, యోగులను రక్షిం
చుటలో సమర్థుడనియు రాక్షసులను ఏనుగులను సింహము వలె
చీల్చు ననియును మాత్రమే యెరుగుదుము, అని భావించి
వరాహమూర్తితో నిట్లనిరి

705 706 టీక ఈ జగతివారల = ఈ లోకము లందలి జీవుల యొక్క, మర్కములు = కీలకములు, ఈసునన్ = ఈర్ష్యతో, వగలబెట్టు = దుఖపెట్టు పట్టి, దివిజనూదనున్ = దేవతలను మర్దించు వానిని, శోభనము = శుభము, ఫాలములన్ = నుదుటి భాగములందు, కవియించి = ఆనించి, వినమితరులు = వంగి నమస్కరించువారు,

తా॥ ఓ పద్మాక్షా! నీ వీ లోకముల యందలి జీవుల మర్కము లన్నియు నెరుగుదువు ఈర్ష్యతో లోకములను దేవతలను బాధ పెట్టు పీరణ్యాత్ముని ఒంపితివి గనుక నికలోకములకు శుభమగును అని పలికి నుదుటి పైకి హస్తము తెత్తి నమస్కరించి అందరును స్తుతించిరి అతని వివేకము విశాలమైన దనియు, పుణ్యమే అతని కీల మనియు కీర్తించిరి

(ఈర్ష్యతో దుఃఖపెట్టు రాక్షసుడనగా ఈర్ష్య, దుఃఖము రూపమున వర్తించు సహంతార మని యర్థము జీవుల మర్కము లనగా ప్రజ్ఞలకును, ప్రాణములకు దేహమునకు నడుమ బిగింపబడిన బంధములు అవి యన్నియు సహంతారముతోనే బిగింపబడియున్నవి గనుక దేహధారుల కెవరికిని నందపు అందలి అంతర్యామియైన వానికి మాత్రమే తెలియును

అహంతారము పోయినవెనుక నిక జీవిత యంతయు శుభమగును ఆటపైన వివేకము విశాలరేరి మగను అనగా మంచి చెడ్డలను చక్కగా తెలిసికొని జీవుడు తాను నిర్ణయములు చేసి చిక్కుపడక అంతర్యామికి సమర్పణ చేయును అప్పటి అతని ప్రవర్తనము పుణ్య కర్మగా మాత్రమే యుండను కనుక వానిలో నున్నవాడు జీవుడే గాని జీవుడు గాఁడు)

707 708 టీక సవన వరాహమూర్తి = యజ్ఞనగాహ
మూర్తి, సురశాత్రపుక = దేవతల శత్రువును, హిరణ్యముని,
భారతీధవముఖ = సర్వస్వం భరి మొదలగు, దేవత ముని
కడింబము = దేవతల మునుల సమూహము, సగ న్నవగుణ =
సరియైన స్తోత్రమునకు, ప్రభుదంబును = సంతోషమును, సమగ్ర
మంగళ + ఉత్సవము = స పూర్ణమైన శుభములతోగూడిన
పండుగ, తిలర్పక = పుష్పింపగా, ప్రసాద పోషకము =
అనుగ్రహదృష్టి,

తా॥ యజ్ఞవరాహమూర్తి యిట్లు హిరణ్యమున వధించిన
వినుక చతుర్ముఖుడు మొదలగు దేవతలు, మునులు గిన్నె స్తుతించు
చున్న వాస్తవమైన ప్రశంసకు మనస్సున సంతోషించి అందరను
సంతృప్తి పరచునట్టి లోకశ్రీయస్కరమగు దృష్టిని వార్చి పగ
రింప జేసెను

(దేహముల యందు అహంకారము మాయమైన వినుక
కనుంచునది చతుర్ముఖబ్రహ్మ, అతని సృష్టి, దేహము లందలి
దేవతలు, అందు మానముగా నున్న సద్గుణములు మాత్రమే అట్టి
స్థితిలో దేహధారులు పలుకు వాక్కులు ఆ దేహనిర్మాణము
లందు పనిచేయుచున్న దేవతల, ఋషుల వాక్కులుగా నుండును
అవి దేవులకు, మనస్సుకు కాక జీవులలో నున్న తనకు సంతోషము
కలిగించును అనగా ఆత్మ స్వరూపుడైన అంతర్భావి సద్గుణ
మయుడైన సగుణమూర్తియై యొకరినుండి యొకరిని అనుగ్రహ
పూర్ణములైన చూపులతో చూచును ఇదియే యీ కథయందలి
వేదార్థ ప్రదిపాదకమైన ఇతిహాసము)

709 టీక విమంరథానుమునకు = మైకుంఠమును లోకము
నకు లేక కుంటుబడని విలుగులోనికి, మహిత + ఉత్సవ సూచకంబు

గాన్ = గొప్ప పండుగను సూచించునదిగా, ప్రసూనవృష్టి = పుష్ప వర్షము, శిఖిండిములు = యజ్ఞము లందలి అగ్ని కుండములు, భాస్కరశశిమండలంబులు = సూర్యచంద్ర మండలములు

తా॥ వారంద రనుగ్రహించి విష్ణుమూర్తి పరిపూర్ణమైన వైకుంఠమును వెలుగులోనికి మాయ మయ్యెను ఆ మహోత్సవమును ప్రకటించుచు దేవదుందుభులు మోగెను పుష్పవృష్టి కురిసెను అగ్నికుండములు మిక్కిలి తేజస్సుతో వెలుగొందెను సూర్యచంద్ర మండలములు తమ తమ సూర్యకాంతిలతో వెలిగెను

(1 అహంకారము మాయము కాగా జీవుడు దేవుని వెలుగున అనుభూతి పొందుటయే విష్ణువు నిజ నివాసమునకు జోవుట లేనిచో సర్వా తర్కామితి నిజనివాస మేమి?

2 అట్టి స్థితిలో నొకరితో నొకరు సంభాషించుకొను వాక్కులు ఆకాశగుణమైన మహాశబ్దము రూపములగా మోగెను గనుక దేవతలు దుందుభులు మోగించుటయని చెప్పబడినది పుష్పవృష్టి ఇచ్చుట మనస్సు ఆత్మలక్షణముతో వికసించుట తెలియజేయును అగ్నికుండములు వెలుగొందుట జీవుల యజ్ఞార్థమే జీవిత వికాసమును సూచించును

3 సూర్యచంద్రమండలము లనగా ఆత్మజ్ఞానము మనస్సు జీవుల లోపల భాసించునట్టి ప్రజ్ఞాకేంద్రములన యర్థము అవి నిజ ద్యుతితో వెలుగొందుట యనగా అహంకారము తొలగిన వెనుక ఈ పరిజ్ఞానాది, యీ మనస్సు నాది అను సంకుచితత్వము తొలగి ఆ పరిజ్ఞాన అంతర్కామి మూర్తులుగా అనుభవమునకు వచ్చుట)

710, 711 టీక వనరుహసంధ్యుడు = పద్మమునందు

పుట్టినవాడు, బ్రహ్మ, త్రిదివవాసులన్ = దేవతలకు గూఢము = నాకుకొన్నది, స్థిరపడినది, అకుటిల వి తిన్ = వక్రత లేని మనస్సుతో, శౌనక ముఖ్యులు = శౌనకకు మొదలగువారు, మునివరులు = ముని శ్రేష్ఠులు, లాలనము = బుజ్జగింపు,

తా॥ వరాహమూర్తి హిరణ్యశిఖిని సుగ్రహగిదిని యీ పుణ్యకథను చతుర్ముఖబ్రహ్మ మిగిలి, దేవతలకు చెప్పను మైత్రేయుడు విదురునకు వివరించెను ఈ మొ శము వృత్తి గతిమును శుకయోగి పరిశ్రుత్తునకు ఎడమరచి చెప్పనని సూతుడు శౌనకాది మునులకు కథగా చెప్పెను

714, 718 అనఘులు = పాప మంటనిది, ఎగ్రుతి కీర్తులే = పేరు ప్రఖ్యాతులు వనజోదరు = విష్ణుమూర్తియొక్క, మునులొని = మొదలుకొని,

తా॥ ఇట్లు మైత్రేయుడు వివరించి చెప్పిన కథ ఎఘానము నకు విదురుడు సంతోషించి అనుభూతిని పొందెను ఈ పుణ్యచరిత్రమును చదివినను, విన్నను నిర్మలమైన కీర్తియు, విష్ణుదేవుని చరితారవిందములయందు భక్తియు మొదలుగా నిరూపక సౌఖ్యములు జీవులకు గలుగును

714 టీక పెండియు = మరియు, అనంతరింబునన్ = తరువాత, వసుంధర = భూదేవి, తిర్వ్యకోశి = జంతువులకోశి, పాప వర్తనులు = పాప ప్రవర్తనము కలవారు, మనోవాక్కాయ కర్మంబులు = మనస్సు, వాక్కు, దేహము అనబడు మూడు సాధనములు, భాగవతజన + ఆపాసకుండు = దేవుని భక్తులను దేవుని రూపములుగా నెరిగి పూజించువాడు, పుణ్యతీర్థసేవా = పుణ్యనదులను సేవించుట, సమాలంబు = చక్కగా లభించిన, యశోవిగత కల్మషండు = కీర్తిచే పోగొట్టికొనిన పాపము గలవాడు,

తా॥ ఈ కథ చెప్పి నూతుడు మహమ్మలతో నిట్లనెను
 ఈ కథ విన్న పరీక్షిత్తు శుక యోగిండు నిట్లు ప్రశ్నించెను
 ముసిందా! హిరణ్యాక్షుడు వధింపబడిన వెను భూదేవి సంపద
 లను ధరించి సమస్థితి పొందిన విధానమున వివరింపుము స్వామి
 భవ మనువు జతువుల జతులను సృష్టిగడుటకు నిమిత్తములైన
 మార్గముల నెన్నిటిని శల్పించెను? పరమ భాగవతోత్తిముడైన
 విదురుడు పాపాత్ములైన ధృతరాష్ట్రుని పుత్రులను విడిచి పెట్టె
 నని చెప్పితివి వారు కృష్ణుని కపకారము తలపెట్టిన వారు కనుక
 విడిచిపెట్టెను అట్లుపైన విదురుడు తన తండ్రియగు వేదవ్యాస
 ముసింద్రునివలె మృగస్సును, వాక్కును, శరీరకర్మను కృష్ణుని యందు
 సమర్పణచేసి భాగవత జనుల నుపాసించుచు పుణ్యతీర్థములు
 సేవించు చుండెనని తెల్పితివి అట్లు సేవించుట వలన లభించిన
 వికాసముచే సకల కల్పవములును క్షాళనమై జ్ఞాని మార్పించి
 యుండును అపుడు మరల మైత్రేయుని ప్రశ్నించిన ప్రశ్నలెట్టివి
 వీనిని వివరించి చెప్పము” అని అడిగిన పరీక్షిత్తునకు శుక
 యోగిండు నిట్లనెను

715 టీక విమలాత్మడు = నిర్మలమైన ఆత్మకలవాడు,
 చతురాత్మ! = చతురలో కూడినవాడా, జలజగర్భుడు =
 పద్మమున పుట్టినవాడు, బ్రహ్మ, ప్రజాసర్గము = సంతతిని
 పొందుట, వెండియున్ = మరియు, మరిచి + అదులు = మరిచి
 మొదలగువారు, అబ్జజ + ఆదేశము = బ్రహ్మయొక్క యాజ్ఞ,
 అర్థి = కుతూహలముతో, అఖిలజగము = సమస్త లోకములు,
 భార్య సమేతులు = భార్యతోకూడిన వారు, కామినులను =
 కామముగల స్త్రీలను, పాసి = దూరము చేసి, భద్రయశులు =
 శుభదృష్టి, కీర్తి కలవారు,

తా॥ విదురుడు నిర్మలమైన మైత్రేయుని జూచి పేరిమతో
నిట్లనెను నిపు చక్కని వాత్సల్యము గలిగి వివరింతువు
వినుము సకల సృష్టికి కర్తయైన చతుర్ముఖ బ్రహ్మ మొదట
ప్రజాపతులను సృష్టించి ప్రజాసర్గము నుద్దేశించెను అట్లున
మనస్సునందు దేనిని సృష్టించుటకు భావన చేసెను? మొదట
సృష్టింప బడిన మరీచి మొదలగు ప్రజాపతులు చతుర్ముఖుని
ఆదేశమును ఆత్మలో నులిపి యీ లోకముల నెల్లు సృష్టించిరి? ఇది
కాక వివాహితులై భార్యాసమీతులై ఏమి సృష్టించిరి? స్త్రీలను
విడిచిన వెనుక నేమి సృష్టించిరి?

(చతుర్ముఖుడు చేసినది సృష్టి (Creation) సాధింప దివి
నది ప్రజాసర్గము (Reproduction) అందు సృష్టి ఆక్రమణ సాధి
ంచినది ప్రజాసర్గమనగా గర్భధారణము వలన దేహమలను
కల్పించునట్టిది చతుర్ముఖుడు చేయగలిగినది సృష్టి సాధింప
సృష్టి కర్తతో మరీచి మున్నగు ప్రజాపతులను సృష్టించును
వరాహమూర్తి యీ భౌతికమైన భూగోళము నుద్ధరింపచేసే సాగర
భౌతిక సృష్టిలేదు గనుక మరీచి మొదలగు వారు శేవలము శేవ
మయ స్వరూపులు వారు బ్రహ్మ యాదేశమును ఆక్రమణ
మాత్రము ధరింప గలిగిరి అటుపైన సృష్టి చేయుటకు శక్తును
లభబడు శక్తు లుండవలెను వారిని భార్యలుగా స్వీకరించి గృహస్థా
శ్రమ మార్గమున తీవుల సృష్టి చేసిరి, మరిల తివస్సు చేసి యోగ
మార్గమును, వైరాగ్యమును సాధించుచున్దిరి, ఈ క్రమములను
నెల్లు జరిగినది? ఇందలి అంతర్భాగములను వివరింపు మది గురుకు
మైత్రేయుని ప్రశ్నించుచున్నాడు)

716 టీక విశ్వము = ఒకటియగుట, కరుణ కందరికి
హృదయ = దయతో చిగురించిన హృదయము గలవాడ! బుధ
సుతి = జ్ఞానులచే స్తుతంపబడు వాడ!

తా || ఈ ప్రజాపతులందరును కలసి ఐకమత్యముతో నేమి సృష్టించిరి ? ఈ రహస్యము లన్నియు నాయందు దయయుంచి వివరింపుము

717 టీక జీవ + అదృష్టవరుడు = జీవులచే చూడబడక వారికి పై నున్నవాడు, మాయాయుక్త పురుషవరుడు = మాయతోకూడిన పురుష శ్రేష్ఠుడు, కాలాత్మకుడు = కాలమే తానుగా నున్నవాడు నిర్వికారుడు = మార్పులేనివాడు, జగత్ + నివాసుడు = సృష్టియే నివాసముగా కలవాడు, అది జాతక్షోభుడు = మొదటగా ఎట్టిన కదలింపు గలవాడు, రజోగుణహేతువు = రజోగుణము కారణముగా గలది, ప్రభూతము = పుట్టినది, భూత పంచకము = పంచభూతములు,

తా|| ఇట్లు ప్రశ్నింపగా మైత్రేయు డిట్లనెను, పరమపురుషుడైన జీవుడు జీవులకు గోచరించువాడు కాదు కారణమేమనగా జీవులు వాని యందుండి వాడు జీవుల కతీతుడుగా నుండును అతనియందు మాయ యున్నది మాయతో కలసినప్పుడతడు పురుషుడనబడును అప్పుడు తానే కాలముగా వర్తించును అప్పుడు కూడ సత్యదంతర్యామిగానే యుండును గనుక మార్పులకు గురికాదు అతని యందు మార్పు లుండును ఈ సృష్టియే తానున్నచోటైనను తన యందు సృష్టి యుండునట్లు చూచుకొనును అట్టి సృష్టికి మొదలు, చివరి అనునవి యెల్లప్పుడు శాశ్వతముగా వర్తించుచుండును మొదలు అనునది మొదటి కదలికగా వ్యక్తమయ్యెను అప్పుడతనివలన సర్వము, రజస్సు తమస్సు అను మూడు గుణములు ఒకమారుగా వ్యక్తమయ్యెను అందు రజోగుణమువలన మహత్త్వ అను తత్త్వము వుట్టెను దాని యందు అహంకారము వుట్టెను అది త్రిగుణములచే మూడు విధములైన

అహంకారముగా వ్యక్తుడైయు అందు పంచస్థావరాలు
పుట్టెను వాని నుండి పంచభూతములు పుట్టెను అది సృష్టి
హేతువు లయ్యెను

718 టీక భువన నిర్మాణ కర్పణు = లోకములను
నిర్మించు పని, సంఖ్య తంబు = కలిసి యోగమగుట, పరిణామ +
అంశంబు = బంగారు రంగు గుడ్డు, జల + అంతర్వీక్షి =
నీటిలో వర్తించునది

తా॥ ఈ పై చెప్పిన త్రిగుణములుకాని, మహత్తుగాని,
అహంకారముగాని త్యాగత్రయముగాని, పంచభూతములగాని ఏ
ఒక్కటియు లోకములను నిర్మాణము చేయునట్టి పనికి కమగ్నములు
కాకుండను అన్నియు కలిసి యొకే ముద్దగా నేర్పడను పంచ
భూతములతో ముద్ద చేయబడిన గుడ్డ కట్టి నేర్పడెను అది
బంగారు వంటి రంగుతో వెలుగొందు చుండును నీటియందు
వర్తించుచు పెరుగుచుండెను

719 టీక నారాయణ + అఖ్యన్ = నారాయణుడను
పేరుతో, ఉన్నతిన్ = గొప్పతనమున, బ్రహ్మంబు = పెరిగి
పెద్దదియగు లక్షణము గలది, సాహస్ర దివ్య వర్ణములు =
వేయి దివ్య సంవత్సరములు, ఓలిన్ = వరుసగా, నాభియందు =
బొడ్డునందు లేక కేంద్రము నందు, సహస్ర సూర్య ప్రకాశన్ =
వేయిమంది సూర్యుల వెలుగుతో, తనరుచున్ = విస్తరించుచు,
సకల జీవనికాయ యుతము = సమస్త జీవుల గుంపులతో, శివన్,
పంకజాతంబు = పద్మము, పరంగంగన్ = ప్రసిద్ధి ఇక్కడగా,
భగవత్ + అధిష్ఠితుండు = భగవంతునిచే స్థానము పొందగడిగ
వాడు, స్వరాజ్ = తనకుతానే అధిపతి, చతురాశనుండు = నాల్గు

మొగములు గలవాడు, తల్ + పద్యసంభవుండు = ఆ పద్యమున పుట్టినవాడు, నామరూపగుణాది సంజ్ఞ సమేతుఁడు = పేరు ఆకారము గుణము మొదలగు గుర్తులతో కూడినవాడు, వనజజుండు = పద్యమున పుట్టినవాడు, నిజచ్ఛాయ = తన నీడ

తా॥ ఆ గ్రంథు వ్యాపించు లక్షణము కలది గనుక బ్రహ్మము జలముల మార్గమున వ ర్తించునుగనుక నారాయణుడు అది పేయదివ్యసంకల్పరములు వసించియుండెను అందు వసించు దేవుని నాభియందు పద్యము పుట్టెను అది సకల జీవుల గుంపుల రూపముతో విచ్ఛారుచుండెను వేల నూర్వుల కాంతి కలిగియుండెను ఆ మొత్తమునందున్నవాడు భగవంతునితో నిండియున్నవాడు నాలుగు మొగములు గలవాడు తనయందు పుట్టుచున్న సకల ధర్మములకు తానే యధిపతి అతడు పేర్లు, రూపములు, గుణములు అనబడు గుర్తులతో కూడినవాడై తన నీడ వలన లోకముల నన్నిటిని సృష్టించెను

720 టీక తామ్రము = చీకటిలో నిండినది, అంధతామిశ్రము = గుడ్డితనమను చీకటిలో నిండినది, తమము = చీకటియను పదార్థము, మోహము = ప్రజ్ఞను మరగుపరచునది, మహామోహము = భవ యంతర్యామిత్వమును మరగు పరచునది, పంచ మోహరూపాత్మకము = అయిదు విధములుగా మరగు పరచునట్టి రూపములు తానే మైనది, అవిద్య = తెలియకుండుట, తమోమయ దేహము = చీకటితో నిండిన శరీరము, గోసి = అసహ్యించుకొని, తల్ + తనువు = ఆ శరీరము, వినర్జించెన్ = విడిచిపెట్టెను, ధాతృముక్త దేహంబు = బ్రహ్మచే విడువబడిన శరీరము, సతతక్షుల్ + తృప్తలకు = ఎల్లప్పుడు కలుగుచున్న ఆకలిదప్పలకు, ఆవాసము = నివాసము, రాత్రిమయము =

రాత్రిలో చేయవలసినది, (ప్రక్షిప్తపంచేయనది) ఊత్ + త్పవల్ = ఆకలిదప్పలు, ఎఱున్ = వర్షింపగా,

తా || చతుర్ముఖ బ్రహ్మశరీరచ్ఛాయనుండి అవిద్య పుట్టెను అది అయిదు ఎడమలైన మోహస్థితులు కలది అవి 1 తామిస్రము 2 అంధతామిస్రము 3 తమము 4 మోహము 5 మహామోహము అది తన తమోమయ శరీరమని తెలిసి బ్రహ్మ అనుహించుకొని ఆ దేహమును విడిచెను అట్లు ఎడవ బడిన దేహము ఆకలిదప్పలకు గ్రాసమయ్యెను మరియు రాత్రితో నింకాను అందుండి యశ్నులు, రిక్ సువులు అనబడు జీవులు పుట్టిరి అందు కొందరు ఆకలితో చతుర్ముఖుని భక్తి గాఢమనిరి కొందరు రక్షింతుమనిరి

(మొట్టమొదటి పాంచ భౌతికమైన సమృద్ధాతుమయ శరీరము యొక్క వ్యుత్పత్తి యందు చప్పబడినది తన నుండి భౌతిక దేహ ముద్భవించగా అది మోహరూపముగ న్యక్తమయ్యెను జీవకణములు, అణువులు పరమాణువులు అందు పంచేయు ప్రక్షిప్తలైన దేవతలు చేరిన వో భౌతిక దేహమగును వారందరి అస్తిత్వము కనుపింపక అది మొత్త మొక దేహముగా కనుపించుటయే మోహము ఉన్నది కనుపింపక లేనిది కనుపించుట మోహమనబడు ఏ ద్రవ్యమైన ఉన్నట్లు కనుపించునే గాని దాని కస్తిత్వముండదు అందలి యంతర్భాగములతో అస్తిత్వముండును కనుక భౌతిక దేహస్పృష్టి మోహరూపమని చెప్పబడినది దానియందు తన ప్రక్షిప్త పంచేయక అందు తానుండుట వలన జడపదార్థము వలె కనుపించును దానికి సంబంధించినో తామిస్రము మొదలగు స్థితులు

ధరింపబడిన భౌతిక దేహమునకు విడువబడుట తప్పనిది

యగును కనుక చతుర్ముఖుడు ఆ దేహము ను విడిచెనని చెప్పబడినది ఆకలి దప్పులు భౌతిక శరీరమునకు కావలసిన పోషణము నొక కల్పింపబడినవి ఇట్టి శరీరము మొట్టమొదట సృష్టి కంతకును నొక్కిటియే పుట్టెను దాని నుండి వేర్వేరు శరీరప్రజ్ఞలు పుట్టెను వారే యక్ష రక్షసులు ఒక జీవికి నింకొక జీవి శరీరము భక్షింపవలెనని బుద్ధి పుట్టును ఉదాహరణమునకు కుక్కకు పిల్లిని తినవలెనని, పిల్లికి ఎలుకను తినవలెనని, మనుష్యునకు జంతువుల, వృక్షముల దేహములు తినవలెనని అభిలాష సహజముగ పుట్టును దీనినే 'దేహార్థమున చెప్పినచో' సృష్టికర్తను తినవలెననించినది యని చెప్పబడనది కొందరు జీవులకు కొందరిని తినరాదనియు రక్షింపవలెననియు అనిపించును ఉదాహరణమునకు ఏ జంతువున కైనను దాని పిల్లల దేహములను తినరాదనియు రక్షించుకొనవలెననియు సహజముగా పుట్టును)

721 టీక భాత = బ్రహ్మ, భయ విహ్వలుండు = భయముచే కేకలు పెట్టువాడు, మామాజక్షత = హింసించకుడు, రక్షగ = రక్షింపుడు వెండియున్ = మరియు, ప్రభా విభాసితంబు = తేజస్సుతో వెలుగొందునది, కాయంబు = శరీరము, గరిష్ఠులు = గొప్పవారు, సుపర్యులు = చక్కని విభాగములు కలవారు, దేవతలు, తత్ + ప్రభావయ = ఆ వెలుగుతో నిండిన, గాత్ర విరగ్ధినంబు = దేహము విడుచుట, అహోరూపంబు = ఐగటి రూపము, దేవత వధికి = దేవతల సమూహమునకు, జఘనంబు = పిరుదుల భాగము, అతిలోలుపులు = మిక్కిలి కుతీలవారు, అజనిక = బ్రహ్మను, మిథునకర్మంబు = సంభోగించుట, అపేక్షించినన్ = కోరగా, విరించి = బ్రహ్మ, నగుచున్ = నవ్వుచు నిర్లజ్జలు = సిగ్గులేనివారు, పజిది = పారిపోయి, ప్రపన్న + ఆర్తిహారుండు = శరణుజొందినవారి బాధలను హరించువాడు,

భక్తజన+అనురూప సందర్శనండు = భక్తజనలను తగిన రూపమున కనుపించువాడు, ప్రణమిల్ల = సమస్కరించి

తా|| వారిట్లు పలుకుచు బ్రహ్మను తినుటకీ సమీపించిరి అతడు భయపడి నేను మీకు తిండిని మీరు నాకు బిడ్డలు నన్ను హంసింప కూడదు” అను సర్థము నిచ్చునట్టి పలుకులను మా జక్షత, రక్షత” అని పలికెను, అప్పటినుండి వారు యక్షులు రక్షస్సులు అనబడిరి

మరల బ్రహ్మ యొక తేజోమయమైన దేహమును ధరించెను దానినుండి తేజోవంతులు, సత్వగుణముచే గొప్పవారు నగు దేవతలను మహానుభవులుగను సృష్టించెను ఆ శరీరమును వారికి విడిచెను అది ఎగటి రూపమై దేవతలకు నివాస స్థలమయ్యెను

మరల తన నడుమక్రింది భాగమునుండి కొండరిని సృష్టించెను వారు అసురులనబడిరి చంచలస్వభావులు ఆసక్తి, స్వరూపులు అగు నసురులు బ్రహ్మను సమీపించి వానిని సుభోగింతుమనిరి సిగ్గులేక తన వెంటపడుచున్న అసురులను చూడ చతుర్ముఖుల నవుల కలిగెను అతడు వేగముగా పరుగెత్తి తరల రుల బాధలు తొలగించు విష్ణుమూర్తికి సమస్కరించెను విష్ణువు భక్తులకు తగిన విధమున తగిన సమయమున దర్శన మిచ్చును వాని జూచి నమస్కరించి బ్రహ్మ యిట్లనెను

(1) యక్షులు బ్రహ్మను తిందుమనుట యనగా బ్రహ్మ మయములైన సృష్టి దేహములపై నాహారాచేత కల్గుట.

2. “నేను మీకు తిండిని మీరు నన్ను చంపరాదు” అని బ్రహ్మ పలుకట యనగా సృష్టితో తండ్రులను చంపరాదను భావము బిడ్డలకు పుట్టట ఇది తీవుల తనధర్మముల చరిత్ర

ఇచ్చట మంత్రార్థము రూపమున రచింపబడినది మంత్రార్థమునగా వేదార్థము

8 బ్రహ్మయొక్క తేజోమయ దేహమునుండి సత్త్వగుణ స్వభావులైన దేవతలు పుట్టిరనగా దేహధారులకు సత్త్వగుణమయమైన ప్రజ్ఞ యేర్పడి అందుండి దేవగుణములైన దయా దాన ధర్మ దమాదులు పుట్టినవని యర్థము

4 బ్రహ్మమునుండి అనురులు పుట్టుట యనగా జననేంద్రియముల నుండి సంభోగకర్తలు పుట్టుట వారు బ్రహ్మను సంభోగింతుమని వెంటపడి రనగా సృష్టిజీవులు దేహములయందు సంభోగస్థానములను గమనించి కామము వ్యక్తము చేయుట నేర్చుకొనిరి అని యర్థము బ్రహ్మ పారిపోయి విష్ణువును శరణు జొచ్చెననగా కామమయలోకమునుండి విమోచనము చెందుటకై జీవులలోని సత్త్వలోక ప్రజ్ఞ, దైవభక్తి, వైరాగ్యము, మోక్షధర్మములను నేర్చుకొనవని యర్థము)

722 టీక వినుత నిఖల బృందారక = స్తుతిఃచుచున్న సమస్త దేవగణములు గలవాడా, దక్షతన్ = సమర్థతతో, తిలనిడి = శిరస్సున ధరించి

తా॥ దేవా! రక్తింపుము నీవు లోకములకు తేమము చేకూర్చువాడవు నీను నీ యాజ్ఞను శిరస్సున ధరించి సమర్థతతో సృష్టిని టూరఁబించితిని

723 టీక రమింపఁగన్ = సంబోగించుటకు, యవచ్చి పన్ = సమీపింపగా, కలంగి = కలతచెంది, ఇద్దచరిత = ప్రసిద్ధమైన నడివడి కలవాడా

తా॥ ఈ జీవుల సృష్టిని గర్భధారణము విధానమున కల్పించుటకు నేను ప్రాంబింబగా అందు పాపాత్ములైన అనురులు నన్ను సంభోగింతును చెంట పడిన నేను కలవరిపాటు చెంది నిన్ను శరణు జొచ్చితిని

724 టీక క్లెశంబులు = కష్టములు, అపనయింపను = తొలగించుటకు, పద్మా = బ్రహ్మయొక్క, తార్పణంబు = దీపత్యము, అవధరించి = పయనో విని, వివిక్త + ఆధ్యాత్మ దర్శనము = వివేకము చేయబడిన ఆత్మయందు అధిష్టించిన దర్శనము కలవాడు, లేక ఏకాంతము పొందిన ఆత్మయందు దర్శనము కలవాడు, భవత్ + ఘోరతను త్యాగంబు = నీ భయంకరమైన శరీరమును విడచుట,

తా॥ బ్రహ్మ యింకను నారాయణునిట్లు ప్రార్థించెను, “జేవా! అనేక క్లెశములలో సృష్టింపబడిన జీవులకు కష్టములను కల్పించినను, కలిగిన కష్టములను తొలగించినను నీవే గదా! నీవు కాక యితరు లెవ్వరున్నారు?” ఇట్లు ప్రార్థించిన బ్రహ్మ యొక్క దీపత దెరిగి అతని యందు దయచూపి ఆధ్యాత్మ స్వరూపుడై దర్శన మిచ్చెను ఆ భయంకరమైన జేహమును విడిచిపెట్టు మని ఆనతిచ్చెను చతుర్ముఖుడు వెంటనే స్త్రీ పురుష కామ సంబంధమైన ఘోరశరీరము విడిచి పెట్టెను

(1 జీవులకు కష్టములు తొలగించుటకు తార్పణము భగవంతుని కరుణ యనుట స్పష్టమే ఇక జీవులకు కష్టము కలిగించుట కూడ వాని వలననే అనుట యెట్లునగా నొకరి కొకకు శత్రువులుగా వర్తించు వారి యందు గూడ నున్నది భగవంతుడే గాని తదితరముగాదు తాత్కాలికముగా వ్యక్తమైన అహంకారము వలన నితరుల మూర్తులు శత్రువులుగా వర్తించును.

2 ఘోరమైన కాసు శరీరమును విడిచిపెట్టు మని బ్రహ్మను నారాయణు డాజ్ఞాపించె ననగా కామబంధము సహజము కాదనియు దైవకార్యము నిమిత్తమై మనసున కొంత కాలము వర్తించుననియు, నొక వయస్సు తరువాత దానిని తొలగించుకొనుట జ్ఞానియైన జీవునకు సహజ మనియు మంత్రార్థము అన్నమయ, ప్రాణమయాది శరీరముల వలె కామమయ శరీరము ప్రకృతి సిద్ధము కాదనియు, వికృతి సిద్ధము, తాత్కాలిక మనియు నర్థము)

725 టీక నవ్యకాంచన = కొత్తది బంగారముతో చేయబడినది, రణల్ + మణి నూపుర + ఆరావ = శబ్దము చేయుచున్న మణుల అందెల ధ్వనులచే, విలసిత = శోభచెందిన, పాదాంబుద యుగళ = పద్యములవంటి పాదముల జంట గలది, కాంచీ కలాసుకలితి = మొలనూలితో కూడిన, దుకూల వస్త్రస్సార = జలుగు వస్త్రము విప్పారిన, పుళిన నితంబ బింబ = ఇసుక తిన్నెల వంటి పిరుదుల భాగము గలది, రాజతి = ప్రకాశించినది, అనోన్య కర్మశి = ఒకదాని కొకటి కరినముగా నుండిన, పీన కరి కంఠ = బలిసిన ఏనుగుల తలపై బుడిచెల వంటి, పృథు = పెద్దవైన, కుచభార = స్తనముల బరువుచే, కంఠివలగ్న = వణకుచున్న నడుము గలది, మదిరారస + ఆస్వాద = మద్యము రుచి చూచిన, మద విఘ్నార్జిత = మదముచే తిరుగుచున్న, చారు సిత = అందమై తళుకించుచున్న, నవవిశచ = కొత్తగా విచ్చిన, రాజీవనయన = పద్యముల వంటి కన్నులు గలది, అపర పక్ష + అష్టమీ = కృష్ణ పక్షమందలి అష్టమి, శశాంక + అథ = చంద్రునివలె ప్రకాశించునట్టి, నిటల = నుదురు గలది, మద వత్ + అగ్రకుల = మదించిన తుమ్మెదల గుంపు, రుచిర + ఉపమాన చిహ్నర = మెరుగుతో సాటియైన జుట్టు గలది, లలిత చంపక

కనుమ = అందమైన సంరంగ పుష్పవలె, విలాసనాన = సొగసైన ముక్కగలది, హాస లీలావలోకన = నవ్వుల లీలతో కలిసిన చూపులు గలది అజ్ఞాపాణి = పద్మముల వంటి ఆరిచేతులు గలది,

తా|| కామమయ శరీరమును బ్రహ్మ విడిచి ఎట్లగా దాని నుండి యొక అందమైన సుందరి యుద్భవించిన బంగారు మణి సూపురముల ఘల్లుమను శక్లములతో, తమ్మి మొగ్గల వంటి పాదములతో, మొలనూలు నలగకరించి, జలుగు వస్త్రముచే కప్పబడిన విశాల జఘన భాగముతో, ఏనుగు విభూషణ వంటి కుచముల భారముతో, కంపించుచున్న నడుముతో, పద్మపానము రుచి కలిపిన వారి కన్నుల వంటి కలల చూపులతో, పద్మ చిళిముల వంటి గ్రాశములతో, బహువర్ణమైనానాళి చంద్రకళ వంటి నుడుగుతో, తుమ్మెదల గుంపువంటి శిశుగండతో, సంరంగ పుష్పము వంటి నాసికతో మందస్మితముతో, చిలిపి చూపులతో ఆమె ప్రత్యక్షమయ్యెను

(బ్రహ్మ విసర్జించిన శరీరము నుండి సుందరి యుద్భవించిన దనగా శ్రీ దేహము ధరించిన జీవియుక్క శరీరాకృతులను పురుష దేహము ధరించిన జీవులు సౌందర్యముగా భావించుట అభ్యసించిన మంత్రార్థము మానవ శ్రీ శరీరము మానవ దేహధారియగు పురుషునకు మాత్రమే సౌందర్యముగా లోచను, అట్లే ఆశుచీమ దేహము మగచీమకు మాత్రమే సౌందర్యముగా లోచను ఒకజాతి పురుషునకు ఇంకొక జాతి శ్రీ దేహము సౌందర్యముగా భాసింపదు ఉదాహరణమునకు కుక్క దేహము ధరించిన పురుషునకు నరశ్రీ దేహము సౌందర్యముగా అనుభూతము కాదుగదా! కనుక దేహాకారము నంద కనుపించు సౌందర్యము చూచువాడు కల్పించుకొన్నదే గాని ఆకారము

నందున్నది కాదు ఇట్లు లేని సౌందర్యమును ఆకారము నందు కల్పించుకొనుట సృష్టిలో నేర్పడెనని ఇందలి ఇతిహాసార్థము)

726 టీక లలనారత్నము = ఉత్తమజాతి స్త్రీ, ఉప గూహనము = కాగలించుట, ఒగిన్ = వరుసగా,

తా॥ ఇట్లుద్భవించిన స్త్రీ రత్నము సంధ్యారూపమై ప్రకాశించెను దానవు లందరు వరుసగా నొక్కొక్కరే ఆమెను కాగలించుకొని ఒకరితో నొకరి ట్లరుకొనిరి

(1 పశుకామము నందలి స్త్రీ పురుష ఆలింగనమున భాసించు సుఖస్వర్గ మనస్సునం దేర్పడు దానవ భావములలో నొకటియే గాని కాగలంపబడు వస్తువునందు పుట్టినది కాదని సూచించుటకు దానవులు కాగలించుకొని రని చెప్పబడినది లేనిచో దేవతలును కాగలించుకొని యుండెడివారే దేవతలు ఇందియములకు, మనస్సుగకు, పంచభూతాదులకు అధినాదులైన ప్రజ్ఞలు కనుక స్వచ్ఛమైన ప్రజ్ఞలకు స్వర్గక్షాన ముండును గాని స్వర్గ సౌఖ్యము, స్వర్గ దుఃఖ ముండవు

2 ఈమె సంధ్యారూపము కలది యని వర్ణింప బడినది బ్రహ్మ విడిచిన మూడు దేహములలో మోహదేహము నుండి రాత్రి యుద్భవించెను సత్త్విమయ దేహమునుండి పగ లుద్భవించెను కామమయ దేహము నుండి సంధ్య యుద్భవించెను దీని కర్థమే మనగా భౌతిక దేహముగా నేర్పడిన సృష్టియందు జీవ పురుషుడు మేల్కొంచి యుండక జడమయ దేహముగా నుపయోగించును గనుక అవిద్యా శరీరము నుండి రాత్రి పుట్టినది త్రిగుణాత్మకములగు ప్రాణమయాది దేహములందు పురుషుడు క్రీమోన్మీలనముగా మేల్కొంచి యుండును గనుకను, సత్త్వము

పరిపూర్ణమైన ఆత్మజ్ఞాన మగుట చేతను పగలని చెప్పబడినది దానిని, దీనిని నగును జ్ఞానాత్మతములైన ప్రళయ సుఖముగా అందము, స్వర్ణసే ఖ్యము, కామ సంకల్పములు, పెరించుచుగను కనుక నీమె సంధ్యాహూతిగా వర్ణింప బడినది

సంప్రదాయము ననుసరించి ఇంద్రు మరియుక విశ్వేషమున్నది అవిద్య నుండి విద్యకు ఆగోహణ చేయు మార్గమున గల సంధ్య చేపసంధ్య యనియు, విద్యనుండి అక్షద్య లోనికి అవగోహణ చేయు మార్గమున గల సంధ్య అసుర సంధ్యయనియు, చెప్పబడినది ఇచ్చట వర్ణింప బడినది అసుర సంధ్యయే గాని పూర్వ సంధ్య కాదు)

727 టీక సుగమము

తా|| ఈ సుకమార్వము, ఈ వయస్సు, ఈ గిందర్వము ఈ దైర్వ్యము, ఈ శాఖాగ్రము ఇంకే స్త్రీల యందును కనబడదు ఇది చిత్రిమగ నున్నది.

728 టీక పెరిగింది=ఆశ్చర్యపడి, దనుజులు=రాక్షసులు, తలోదరి=సన్నని పొట్టగలది, మనము=మనస్సు, మృష్టవ=ఇష్టము, ప్రమదాకృతి=స్త్రీయూకారము,

తా|| అని యాశ్చర్యపడుచు రాక్షసు లందరి కిట్లనుకొనిరి 'ఈమెను చూచినప్పటినుండి మన మనస్సులు, కామ ప్రవృత్తితో చరించుచున్నవి ఈమె మనస్సున మనయందు మక్కువ లేకుండుటకు కారణమేమిటి?' అని తలచి వారందరూ సంధ్యతో నిట్లనిరి

(భౌతిక శరీరములు ధరించిన పెనుక శరీరము లన్నియు నొకే ద్రవ్య సముదాయము గల పంచభూతములతో చేయబడినను

ఒక్కొక్కరి కొక్కరు నచ్చుట మనోధర్మముగ వుట్టెను దానిని బట్టి తనకు నచ్చిన స్త్రీ దేహమునందు పురుషుడు సౌందర్యము నాలోపణ చేసికొనెను ఆ సౌందర్యము మిగిలిన స్త్రీలకు లేదని దర్శించును

తమకా స్త్రీయందు కామము కలిగినను ఆమెకు తమ యందు కామము కలుగ లేదని ఆశ్చర్యపడిరి దాని భావ మేమనగా ఒకరి దేహమునుజూచి ఒకరు కామము చెందుటయేగాని దేహమందన్న అణువులకుగాని ప్రకృతికిగాని కామము కలుగదు)

728, 729 టీక కదళీస్తంభోరువ = అరటి స్తంభముల వంటి తొడలు గలదానా¹, ఏ జాడదానవు = ఏ ప్రాంతమునకు చెందినదానవు ,

తా|| అరటి స్తంభములవంటి తొడలుగల సుందరీ! నీ దేకులము² ఏ ప్రాంతమునకు చెందిన దానవు! ఎవరి పుత్రికవు! ఇట్లు ఒంటరిగా చరించుటకు కారణమేమి చెప్పుము

780 టీక భవదీయ = నీ యొక్క, చారురూప = అందమైన రూపము, ద్రవిణ లనతో + పుణ్యభూమి = సంపదతో ప్రకాశించుచున్న పవిత్రదేశము, రివిలిన = చిక్కుకొనిన, దుర్భగులను = దౌర్భాగ్యులను, కవయవు = ఇంటగా కలసికొనవు, పుష్పాస్త్ర బాధ = మనస్థుని బాధ

తా|| నీ అందమైన రూపమనబడు సంపదతో³ నిండిన పుణ్యభూమి యందు చిక్కుకొని మేము అల్పులమై⁴మి నీవు మాతో⁵ పొత్తుచేయవు మాకు మనస్థ బాధ హెచ్చయినది

(స్త్రీ) పురుష పరస్పరాత్మణము సౌందర్య భావనపై
 నాధారపడినది సౌందర్యము ఆకారము నాధారపడినది
 కాని సౌందర్యము చూచువాని భావనకు చురుగైనది. దీనిగాని,
 చూడబడునట్టి యాకారముచేత సంబంధించినది కాదు. కనుక కాదు
 సంభోగాదుల యంగు ఆసక్తి యేగాని తృప్తి యనుట సక్రియము
 కాదు అనర్థము చూచువానికి సంగంధాదుల దేహములందలి
 భావపులు, తేజకణములు మున్నగు వాయుయగు ఆకారము, సౌంద
 ర్యము సత్యము కావు గనుక తృప్తిని గూర్చి అంగముల
 గాని తృప్తికి కావలసిన సాధనము లేదు ఇట్లు సృష్టి కర్మముల
 వ్యాఖ్యానముకొరకే యితిహాసము చెప్పబడినది)

781, 782 శీత తదీయ = ఆమెయొక్క, శిల్పినివలె =
 నొక్కిచెప్పటకు, గురుకుచభార = పెద్దకుచముల గురువు, అంకు
 చిత = వంగినట్టి, అవలగ్నంబు = నకుము, పల్లవచ శిఖరము =
 చిగురుటాకువంటి అరచేని పైపొర, చన్నోగ = అంగముగా
 కనుపించు, చెంగు = పూలబంతి, పతత పరిగంగా = అస్త
 మించుచున్న సూర్యుడు, సలలిత = సుకుమారమై, నిలచేట =
 నల్లని మెత్తని, పృథు ధమ్మిల్లబంధంబు = పృథ్వీశిఖరంబు,
 ఘనతమః పటలి = మబ్బులలోని చీకట్ల గుంపు, ప్రవిమలశిఖర =
 అతి నిర్మలమైన, కాంత భావ = మనోహర భావములతో
 కూడిన, విలోకన జాలంబు = చూపుల వల, తారకాసమితి =
 చుక్కల గుంపు, కడగి = పూని, మైపూత = దీనమునకు
 పూసిన సుగంధ ద్రవ్యము, సాంధ్యరాగంబు = సుంధ్యయందలి
 యెరుపు, అంగవ + ఆకృతిన్ = (స్త్రీ) ఆకారమున, సంధ్యా
 వధూటిన్ = సంధ్యాదేవిని, కదిసి = సమీపించి, కడులుకొనగ =
 కృమ్ముకొనగా,

ఏద్యముల విశేషము

తా॥ ఇంకను ఆమె సౌందర్యమును వర్ణింప నలవిగాక యిట్లు దర్శించిరి బరువైన కుచములచేత పంగివ, నడుమఱు ఆకళముగను, చిగురుటాకు వంటి చేతియందు ధరించిన పూలచెండు అస్తమయ సూర్యునిగను, నల్లని నుకుమారమైన వేణీబంధము వ్యాపించుచున్న చీకటులుగను, మనోహరము లైన తిళుకైన కన్నులు తారకలుగను, దేహమునకు పులిమిన నుగంధ ద్రవ్యము సాంధ్యరాగముగను కనుపించెను సంధ్యాదేవియే వారికి (స్త్రీ) రూపముగ కనుపించెను వారు మోహపడి ఆమె చుట్టును చేరి యిట్లనిరి

(మోహపడిన దృష్టికి ప్రకృతి ద్రవ్యము యొక్క కూర్పు (స్త్రీ) దేహముగను, తాలమే ఆమె వయస్సుగను గమనింప వచ్చును)

783 టీక ఏక స్థలమునన్ = ఒకచోట, తత్ + పద పద్మంబు = నీ పాదమును పద్మము, ఇలన్ = నేలపై, బహు గతులన్ = అనేక గమనములతో, తనరారున్ = వ్యాప్తి చెందును, తరుణ + అబ్జముళి = పరువమునకు వచ్చిన పద్మము వంటి ముఖము గలదానా!

తా॥ పద్మము జలములలో మాత్రమే యొకే ప్రదేశమున కదులకుండును నీ పాద పద్మములు మాత్రము భూమిపై కూడ అనేక స్థలములలో అనేక గతులలో చరించును

784 టీక దనుజులు = రాక్షసులు, వనజాశనుడు = బ్రహ్మ,

తా॥ ఇట్లు పలుకుచు రాక్షసులందరు మనస్సులలో అనురాగము చెంది సంధ్యాకాంతను పట్టుకొనిరి చతుర్ముఖుడు సంతోషపడి తప్పించుకొనెను

(కామము దేహముందు చూడబడి సాంసకృతికమునే ప్రభావితము చేయునుగాని దేహద్రవ్యమందలి నిర్మాణ దేవతలను, అం దంతర్భావియైన చతుర్ముఖుని నిత్య లేదని భావము)

785 టీక నరసింహపురము = బ్రహ్మ, అయ్యెన్ = ఆ సమయమున, తనున్ = తన్నుతాను, శర స్వాధ్యాయం = చేరిన పరిమళము చూచుకొనగా, అత్యంత తినుపుక = తి : శరీరమును,

తా! చతుర్ముఖు డిప్పుడు తన చేరిన తాను పరిమళము చూచుకొనెను వాని శరీరమునుండి గంధర్వులు, అప్పరసలు పుట్టిరి అప్పు డాదా శరీరమును కూడ ఎడిచెను

(తన శరీరమును తాను పరిమళము చూచుకొనుట యనగా తాను చేయుచున్న సృష్టి నిపుణత యందలి శ్రేష్ఠత్వము గమనించె నని యర్థము ఆ గమనించుట నుండి సుగీతము, నాట్యము మున్నగు లలిత కళలు పుట్టినవి గంధర్వులు సంగీతమునకును, అప్పరసలు నాట్యమునకు అధిదేవతలు మరియు గంధర్వులు శబ్ద తరంగములకును, అప్పరసలు ఏడురంగుల కలయికలకును అధిదేవతలు]

786 టీక చంద్రికారూపము = వెన్నెలరూపము, తత్ + గాత్రంబు = ఆ శరీరము, విశ్వావసు పురోగములు = విశ్వావసువు మొదలైనవారు, కమలగర్భండు = బ్రహ్మ, తంద్రా + ఉన్మాద = నిద్ర, పిచ్చిచేష్టలు, జ్వంభితా = ఆవృతంబులు, నిగంబులు = వస్త్రములు లేనివారు, ముక్తకేశులు = జుట్లు విరియ గోనుకొనిన వారు, ముకుళించి = ముడిచికొని, తత్ + గాత్రంబు = ఆ శరీరము, విసర్జనంబు = విడిచిపెట్టుట, అజండు = బ్రహ్మ, అన్నవంతుడు = అన్నము కలవాడు, అదృశ్యదేహండు = కనపడని

దేహము గలవాడు, శ్రాద్ధంబులు = శ్రద్ధతో పితరులకు చేయు పూజలు, హవ్య కవ్యంబులు = హోమము చేయదగిన ద్రవ్యము, సమర్పణ చేయవలసిన ద్రవ్యము,

తా॥ అప్పుడు వెన్నెల రూపముగా దిగివచ్చిన ఆ దేహమును విశ్వావసువు మొదలగు గంధర్వులును, అస్పరగులును స్వీకరించి మరల చతుర్ముఖుడు నద్రుమత్తుతో, పిచ్చి చేష్టలతో, ఆపులింతలతో కూడిన నిద్రారూపమైన శరీరమును ధరించెను దానినుండి పిశాచములు, గుహ్యకులు సిద్ధులు, భూత గణములు పుట్టిరి వారు జల్లు విరియబోసికొని ఓగంబరులై చరించిరి చతుర్ముఖుడు కన్నులు మూసికొని ఆ దేహమును కూడ విడిచి పెట్టెను దానిని వారు ధరించిరి మరల బ్రహ్మ తన్ను అన్న వంతునగా ధ్యానము చేసెను దానినుండి అదృశ్యదేహులగు పితరులు, సాధ్యగణములు అనువారిని పుట్టించెను వారు దేవత్వము పొందిరి అప్పటినుండి పితరులకు సాధ్యులకు హవ్యములను కవ్యములను అర్పితురు

787 టీక సజ్జనస్తుత = మంచి వారిచే స్తుతింపబడు వాడా, చతురత్తన్ = చాతుర్యముతో, పంకజాసనుడు = బ్రహ్మ, తిరోధానశక్తి = కనుపింపకుండునట్టి శక్తి, ఓరిన్ = వరుసగా, తిరోధాన నామధేయము = తిరోధానమను పేరుగలది, భారతీ విభుడు = బ్రహ్మ, ధాతృప్రతిబింబ దేహముల్ = బ్రహ్మకు ప్రతిబింబములైన శరీరములు, కవగూడి = ఇంటగా గూడి, బ్రహ్మ పరమైన = బ్రహ్మను గూర్చిన,

తా॥ చతుర్ముఖుడు తన చాతుర్యమైన తిరోధాన శక్తితో సిద్ధులు, విద్యాధరులు అనువారిని పుట్టించెను వారికి తిరోధాన మనబడు ఆ తనదేహము నిచ్చెను అటు పైన తనకు ప్రతిబింబ

మైన మరెయొక శరీరమును వ్రేల్చుచెను చాని నుండి కన్నరులను, కింపురుషులను సృష్టిగచెను వారు బ్రహ్మకు ప్రసాదముచేసి దేవాములు ధరించి చరించుచుందురు వారెవ్వడును ఎటలు జంటలుగా నుండును బ్రహ్మను గూర్చిన సత్యములు పాడుచు సంచరించుచుందురు అటుపైన చతుర్ముఖులు మరిల తిరువాళి కర్తవ్యమును గూర్చి తలచెను

(1) దిగోభాస మనగా అస్తిత్వమున నుండి కుటుంబములు ములకు గోచరింపకుండుట నిర్ధలనగా కవీలుడు మాన్మగు వాహాను భావులు విద్యాధరులనగా విద్యలను ధరించి అధిదేవతలైన శిరుగు వారు మనలో విద్యలు నేర్చుకొనుటకు, శేలుసుకొనుటకు వినియోగించుటకు కావలసిన ప్రశ్నలుగా పనిచేయుచుగడుగు మన మేదైన నేర్చుకొన గల్గుట యివలగునని వీరి ముగియ వలననే వీరు మన మనస్సులో నుండి పని చేయుచుండును నేర్చు కొందమన్న సంకల్పము, శ్రద్ధ వీరి రూపములే వీరి గుణములే వీలును బట్టి యున్నను కనుపింపకుండును సంకల్పము, శ్రద్ధ మున్నగు వానికి నిందియ గోచరముగు రూపముగాని, బహుభాగము, పాదపు, కెడల్పులు, భుజ పరిమాణము గాని యుండవు ఎవను వీరుండురు ఉన్నట్లు మనకు తెలియుచుండును, అనగా ఈ సమయముందురు ఇట్లుండుటకు వీలైన నాత్మ శరీరమే శరీరము

2 కిన్నరులు, కింపురుషులకు చతుర్ముఖులు శన ప్రసాదమున శరీరముచ్చేసని చెప్పబడినది అనగా నొక కుటుంబము జలములు యుండుగాని, అద్వమునందుగాని ప్రతిబింబించుట ఆ ప్రసాదమును మనము చూడగల్గుట అనువానికి కిన్నరులు అధిదేవతలు, కనుకనే వారు జంటలుగా నుండురు, ప్రతిబింబమునకు నేరుగా

న స్తిత్వముండదు చూచువాడు, చూడబడునది, అని ఏర్పడినపుడే ప్రతిబింబముండును కనుకనే వారు జంటలుగా జీవించుట

(అద్దము మున్నగు వానియందు మాత్రమే కాక మన ఇంద్రియముల నుండి గ్రహించు సమస్తమునకు వీరి సహాయము కావలయును ఏ వస్తువునకైన మనము చూచు నాకారాలు ప్రతిబింబములే గాని ఆ వస్తువున కున్నవికావు కర్ర చెక్కను కుప్పిగా చేసినచో అందు కుప్పి మనము చూచునట్టి ప్రతిబింబమే గాని కర్రచెక్క అందుండదు అట్లే మనము చూచు వ్యక్తుల, జంతువుల, చెట్ల పక్షుల రూపములు, సూర్య చంద్రాదుల రూపములును, మనము చెవులతో వినునట్టి శబ్దము ఆకాశమున నున్న శబ్దముల కేర్పరచుకొన్న ప్రతిబింబమే గాని నిజమైన శబ్దముకాదు అట్లే వాసన, రుచి, స్పర్శ మొదలైనవి)

788 టీక కనలుచున్ = దుఃఖించుచు, కయనించి = పండుకొని, కరచరణాదుల్ = కాళ్ళు చేతులు, కొనకొని = సంకల్పించి, రోమములు = వెంట్రుకలు, ఉగ్రకుండలి వ్రజము = భయంకరమైన సర్పముల సమూహము,

తా॥ తన సృష్టి వృద్ధి చెందుట లేదని దుఃఖించుచు చతుర్ముఖుడు పండుకొనెను కాల్గిచేతులు కదలించెను అపుడు వాని రోమములు రాలిపడి భయంకరములైన సర్పములు సృష్టింప బడెను

(బ్రహ్మ శరీరమున సత్యలోకమేగాని భౌతిక ద్రవ్యముండదు కనుక కాలుచేతులు గూడ సృష్టి భావనగా రూపములై పుట్టునేగాని భౌతికముగా నుండవు అపుడు బ్రహ్మ నుండి కొన్ని కేశములు రాలుచుండగా అవి తన రోమములని సంకల్పిం

ఇతను దాని వలననే తరువాత భౌతిక దేహ జీవులకు గోమము లేర్పడెను బ్రహ్మనుండి రాలిన గోమములైన ఈ తలపుల ముక్కలు తరువాత దేహములు దాల్చి సర్పములయ్యెను అవి గ్రహ గోళాదుల గమనమునకు దారులుగా నేర్పడెను భూమిపై భౌతిక దేహములు పుట్టు సమయమున అందు చిన్నవి దేహములు దాల్చి మొట్టమొదటి సర్పజాతి యయ్యెను

ఇంతవరకును తననుండి పుట్టిన జీవులు సృష్టిగా మెదలు చుండెనేగాని దానికి వృద్ధి గలుగుట లేదు అనగా జీవుల నుండి జీవులు పుట్టుట, గర్భధారణము ఇంకను ఏర్పడలేదు రాక్షస ధర్మమైన కామము పుట్టెను దానికిని గర్భధారణము ఒక వృద్ధి జేయు ధర్మముగా నేర్పినది కేవలము అసుగులు వినోదించు ధర్మముగా మాత్రముండెను వారి ప్రభావము వలననే ఇప్పటికిని భౌతిక దేహములను ధరించిన వారిలోగూడ చాలమంది కామమును గర్భధారణమున బుద్ధిశీలక తమ స్మృతికి మాత్రముద్దేశించు చున్నారు అది వారిలో నున్న రాక్షస ధర్మమువలన కలుగుచున్నది)

789 టీక వనజః= బ్రహ్మ, కృతకృత్యునిఃగా= అనుకొన్నపని చేసినవాడుగా, తుష్టి=సంతోషము, నిఖిల జగత్ పావనులు = సర్వజగత్తులను పవిత్రము చేయువారు, త్రిలోక వరులన్ = మూడులోకములయందు శ్రేష్ఠులను,

తా॥ తాను చేయదలచినపని పూర్తియైనట్లుగా తలచి చతుర్ముఖుడు సంతృప్తి పొందెను అతని మనస్సునగల సంతృప్తినుండి మనువులు పుట్టిరి వారు మూడు లోకముల సృష్టిలో శ్రేష్ఠులు లోకములను పవిత్రముచేయువారు,

(బ్ర)హ్మకు సంతృప్తిగలిగిన సమయమున మనవులు పుట్టిరి అనగా వారు సంతృప్తియను పరిపూర్ణ తతు ఆధిదేవతలైన పృథువులు కనుకనే మూడలోకముల సృష్టియందును శేషత చేకూర్చిరి

ఇదివరకు సృష్టింపబడిన సమస్త సృష్టియు గర్భధారణము నకు పనికిరాలేదు కామము కూడ గర్భధారణమునకు పనికిరాలేదు అపుడే గర్భధారణము పుట్టియున్నచో జీవులలో పవిత్ర భావములు, కామాదులనుండి తరించి జీవులు మహానుభావులగుట యుండెడిది కాదు అందరును నులి పురుగులవలె చరించి యుండెడి వారు మనువుల సృష్టివలన జీవులలో బాగుపడవలెనని, ఉద్ధరింపబడవలెనని భావములు పుట్టును కనుక ఇటుపైన దేహధారణము జరిగినచో సప్త ముండదు)

740 టీక తగిలి = సంకల్పించి, అఖల జగత్ సప్త = సమస్త జగత్తును సృష్టించినవాడు, వితత సుకృతము = విస్తారత చెందిన మంచిపని, మనుసర్గము = మనువుల సృష్టి, ఈడ్యము = స్తుతింపదగినది, తల్ + హవిర్భాగములు = ఆ హవిస్సుల యందలి భాగములు, ఆస్వాదనములు = రుచిచూచుటలు, భారతీ విభుడు = బ్రహ్మ,

తా॥ మనువులను ఎట్టింది వారికి తన పురుషరూపమైన శరీరమిచ్చెను దానిని పొంది వారు తమకన్న ముందు పుట్టిన సృష్టిని తమయందు గమనించిరి వారితోకూడి నిలబడి బ్రహ్మతో నిట్లనిరి “ దేవా! అఖల జగత్తును సృష్టించిన యీ నీ సృష్టి మహా సుకృతమైనది దీని సద్ధతి మా కాశ్చర్యము గొల్పుచున్నది నీవు సృష్టించిన సమస్త యజ్ఞక్రియలు మా సృష్టియందు స్తుతింపదగినవిగా నిలిచినవి మీ యజ్ఞమందు హోమము చేయఁడిన

హవిస్సులు మాకు రుచిగా చుటకు సహ్యలతో గ్రహించుటకు విలయైదు!" మనువులు సంతోషముతో నిల్లు స్తుతించి

(1 మనువుల వలన సృష్టికి శీవుల గూఢమైన దేవా ధారణము పుట్టెను

2 ఆ దేహ ధారులు అంతకు ముందు పుట్టిన ఇంద్రియములు, దేవతలు మొదలగు సృష్టిని తమ దేహముల యంగున్నట్లు గమనించిరి

3 బ్రహ్మచరిన యశ్శము లనగా తనతోనము కాకుండ భగవదనష్ట యగు సృష్టితోనము చేసిన పనులు తనతోనము ఫలితముగోర చేసిన పనులు గాక లోక శ్రేయస్సు కి నము చేసిన వానిని యష్ట శర్మలదారుల అం యన్నియు శీవుని సృష్టియందు సార్థకము చేసెను

4 అంతకు ముందరి సృష్టియంగు నూర్బడు అగ్ని సాధనములుగా మిగిలిన గ్రహములు లన్నియు సృష్టి పదార్థములుగా మార్పు చెందినవి అం శీవు యం దేగ్పిని తిరువాతి మాత్రమే జిహ్వతో రుచి గూడినవిగుట వర్పడెను ఆచార్యమునకు ఆహార పదార్థములు, పానము, ఇంద్రియములు, వంచ భూతములు పుట్టినను శీవు దీర్పడి నాకుగ్రహించే ఆహారము, రుచి అనునవి పుట్టవు చక్కెర యుండి తినువాడు లేనిచో అది చక్కెర యెట్లగును? దానిని రుచిగాచుట ఎట్లు సాధ్యము? మనువుల సృష్టి వలన నది సాధ్యమైనదని యర్థము)

741 టీక పరశివో యోగవిద్యా సమాధియుక్తుండు = శ్రీయ్యమైన తపస్సు, యోగము, విద్య, సమాధి, అను వానితో కూడినవాడు, హృషీక + ఆత్ముండు = ఇంద్రియములతోడి

దేహము తనరూపమైనవాడు, ఐశ్వర్య = ఈశ్వరత్వము (యజమానిగా నుండుట), ఎరక్తి = వైరాగ్యము, శరీర + అంశంబు = శరీరమందలి భాగము,

తా|| అప్పుడు చతుర్ముఖుడు శ్రీష్ట గుణములైన తపస్సు, యోగము, విద్య, సమాధియను లక్షణములతో, కూడిన ఋషి వేషము ధరించి ఇంద్రియములతో దేహములతో నిలబడెను అందుండి ఋషిగణములను పుట్టించెను వారికి తన దేహము లందలి అంశలుగా సమాధి, యోగము, ఈశ్వరత్వము, తపస్సు, విద్య, వైరాగ్యము అనువానిని సంక్రమింప జేసెను ఇన్నిటితో కూడిన తమ యంశమును ఒక్కొక్కనికే పంచిపెట్టెను అని మైత్రేయుడు చెప్పగా విని విదురుడు పరమానందము చెందెను విష్ణుని పాదపద్మములను హృదయమున స్మరించి మరియు మైత్రేయుని జూచి యిట్లనెను

(మనువును సృష్టించిన వెనుక జీవులకు కావలసిన ఋషిత్వమును కూడ మరియొక దేహముగా సృష్టించి ఇచ్చెనని యర్థము తపస్సు అనగా వాక్కును, మనస్సును, దేహమును సక్రమమై వినియోగమున నిలుపుటకు సాధన యోగమనగా చిత్తియు యొక్క వృత్తులను నిరోధించుట విద్యయనగా జ్ఞానము తెలిసినవాడు, తెలిసికొనుట, తెలియబడు విషయము అను మూడింటి యందున్న యొకే వస్తువును గ్రహించుట జ్ఞానము సమాధి యనగా సమస్త వ్రవృత్తులు తనయందు లయమైయుండుట ఈ ధర్మములు కలవాడు ఋషి అతడు పరిపూర్ణత చెందినపుడు హృషీకాత్ముడగును అనగా ఇంద్రియములు దేహము కూడ ఆర్థమయము లగును అటుపైన వైరాగ్యము పరిపూర్ణమై

నపుడు బ్రహ్మ శరీరము లోక బ్రహ్మత్వము గలుగును యైరాగ్య మనగా వస్తువులయ చున్న దృష్టి కి అందుచే అతర్వామియందు దృష్టి బలపడుట, నస్తువులపై విలువలు లేన్ను బంధింపకండుట ఇది గలిగిన తరువాతి స్వార్థము గలుగును అనగా తాను మీర్చా నియున్న దేహాది స్పృహయంతయు తన వశమున వర్తించుట, దీనినే యోగశాస్త్రమున ఈశత్వము అందురు)

742 లోక పరమ సహృదయము = మిక్కిలి అంగీకార మైనది, మిథునశ్రియ = 1 లోక శరీర సంబంధమైన దాంపత్యము, నంద నులు = పుత్రులు, గుర్తీర్థవతి = ఏను నీవులతో గూడినది (భూదేవి), ధాత్రి = భూమి, అనయులు = పాపము లేనివారు, సక్ష్మపా నరితి బుద్ధిన్ = యిహో నిశ్చలత్వము పొందిన బుద్ధి గలిగి,

తా॥ ఓ మైత్రేయ మహామునీ! స్వాధ్యంభవ మనువు వంశము పరమ పవిత్రము పవిత్రులు కావలయు నన్న వో వానిని, వాని వంశమును స్మరింపక తప్పదు అట్టి వంశమున హితక దేహ సంబంధము గల సంత సాధిపృథ్వి కలిగి నట్లు చెప్పితివి అది యెట్లు సాధ్యమయ్యెను? వారు పవిత్ర మూర్తులై ఎల్లు పరిపాలించిరి! స్వాధ్యంభవ మనువునకు పీయవ్రతుడు, ఉత్తానపాదుడు అను పుత్రులు గలరంటివి వారు ఈ సప్త ద్విపములతో గూడిన భూమిని ధర్మ మార్గము తప్పకుండ పరిపాలించిన విధమెట్లు? వారి జీవిత చరిత్ర తెట్టివి? మా యందు దయతో వినిపించుము

743 లోక యోగ లక్షణ సమేత = యోగమభ్యసించు వారి లక్షణములతో గూడినది ,

తా॥ స్వాధ్యంభవ మనువు పుత్రిక దేవనూతి యోగ జీవితమునకు తగిన శుభలక్షణములు గలది. ఆమెను కర్ణమ పూజా

పతికిచ్చి మనువు పెండ్లి చేసినంటివి అది యెట్లు యుక్తము? కర్దముడు గూడ మహాయోగి అతిదామె గర్భమున సంతతి నెట్లు కలిగించెను? తన పుత్రిక రుచియను కన్యను కర్దముడు దక్షప్రజాపతి కిచ్చి పెండ్లి చేసిననియు చెప్పితివి రుచియందు దక్షుడు ఈ సృష్టి నేవిధముగా పుట్టించెను? సవిస్తరముగా వివరింప గోరెదను

(మిగిలిన ప్రజాపతులతోపాటు కర్దముడు చతుర్ముఖుని దేహము నుండి పుట్టెను స్వాయంభువ మనువు చతుర్ముఖుని మరియొక దేహము నుండి పుట్టెను కనుక కర్దముడును, మనువు సహోదర వర్గ మగుదురు అపుడు మనువు పుత్రికను కర్దముని కిచ్చి వివాహము చేయుట ధర్మ సమ్మతమా యని విదురుని సంజేహము

కర్దముని పుత్రిక రుచి దక్షప్రజాపతికి సోదర్యుని పుత్రిక యగును వారి వివాహము గూడ ధర్మ సమ్మతమా? యని రెండవ సంజేహము)

744, 745 టీక నియుక్తుడు = నియోగింపబడిన వాడు, ముదము సంధిల్లన్ = సంతోషము కలుగునట్లుగా, ధీర గుణుడు = దైర్యగుణము గలవాడు, తవిలి = పూనుకొని, ఓలిన్ = వరుసగా,

తా॥ మైత్రేయుడు విదురునితో నిట్లు వివరించెను ఓ పుణ్యతాండ్రా! కృతయుగమున కర్దమ ముసిందుడు ప్రజలను సృష్టించుటకై బ్రహ్మచే నియోగింపబడెను సంతోషముతో సరస్వతీ నది తీరమునకు పోయి పదివేల దివ్య సంవత్సరములు అఖండముగా తపస్సు చేసెను ఒకనాడు జపసమాధి యందు ఏకాగ్రుడై విష్ణుమూర్తిని పూజించెను

(బ్రహ్మ చేసినది సృష్టియే గాని ప్రజసర్గము కాదు సృష్టి యనగా దేవతలు మున్నగు నెలుగులను ప్రజ్జలను, ప్రకృ

రిని, పంచభూతములను సృష్టించుట అది కాక | ఎ స గ్గి మనగా
 (శ్రీ) పురుష దేహములు ధరించి గిర్భహారణమున సుగతిని పొందుట
 చతుర్ముఖుడు ప్రజా నర్తమునకై మొదట కర్పించు ప్రజాపతిని
 నియమించెను

అతడు సరస్వతీ నదీతీరమున పది కీల దివ్య సంవత్సరములు
 తపస్సు చేసెను అనగా బ్రహ్మరూప్తి వాక్యము దిగివచ్చు
 మార్గమున తపస్సు చేసెను అని తపస్సునకు శీలముగా
 నారాయణుడు తీర్పునే దిగివచ్చి నెన్నెముక మున్నగు సరస్వతీ
 ప్రవాహముల ౪ లము లేర్పరచి శ్వాస యనగా గగుడవాహన
 మానోపాంది హృదయస్థుడై దిగివచ్చుట యందలి శాస్త్ర
 నిరూపకమైన ఇతిహాస మీ కథలో చెప్పబడును)

746 శ్లోక స ర దా న్ = వరములిచ్చువానిని, ప్రస
 న్నాన్ = అనుకుంటున్న వానిని, మనోహర వర దాన్ సుఖీలన్ =
 మనస్సును హరించు వరముల నిచ్చుచక్కని లక్షణములు గల
 వానిని, (మనస్సును హరించు శోరికలను తీర్చుచున్నట్లు అనుగ్ర
 హించుచు మనస్సును హరించునట్టి సమాధి స్థితిని సమకూర్చు నట్లే
 వాడు విష్ణువు.) అసురి వంద్యున్ = దేవతలకు వందనీయుని,
 ర మేశుక్ = లక్ష్మీపతిని, దురితి విదూరుక్ = పాపము లండు
 కుండునట్లు చేయు వారిని, సుదర్శనకరున్ = సుదర్శనమును చేరి
 యందు ధరించిన వానిని, శేక చక్రసి దర్శకము కలిగించ
 వానిని, కరుణా కరుణు = దయకు నిలయునైన వాడు,

తా|| వరము లిచ్చి అనుగ్రహించు వాగును శోరికలను
 తీర్చు చున్నట్లు కనుపించుచు మనస్సు సూర్యగళికి పల్కించ
 లక్షణము గలవాడగు, లక్ష్మీపతియు, పాప హరుడును, సుదర్
 నము ధరించి దేవతల సమస్కారము లందుకొను వాడును, అగ
 విష్ణుమూర్తిని కర్తముడు మనస్సున ధ్యానించెను.

747, 748 టీక తరణి సుధాకర కిరణసమంచిత = సూర్య
 కిరణములతో చంద్రకిరణములతో నొప్పారుచున్న, సరసీరుహ +
 ఉత్పల స్రగ్గి విలాసుడు = పద్యముల, కలువ పువ్వుల మాలిక
 లతో సాగసై నవాడు, కంకణ సూపుర = కంకణములు భుజా
 భరణములు, శ్రైవేయ = హారములు, ముద్రికా = ఉంగర
 ములు, కిరీట + అభిరామున్ = కిరీటముతో నొప్పారుచున్న
 వానిని, కమనీయ = కోరదగిన, సాగర కన్యకా = సముద్రుని
 కూతురు (లక్ష్మీదేవి), ఉద్భాస మానవక్తిఁడు = కాంతులు పెద
 జిమ్ముచున్న వక్తృత్వము గలవాడు, సలలిత = మనోహరమైన
 దరహాస చంద్రికా = చిరునవ్వు వెన్నెలలు, ధవళిత = తళింప
 బడిన, చారు దర్పణ విరాజల్ + శబోలున్ = చక్కని అద్దము
 వలె మెరయుచున్న బుగ్గు గలవానిని, చారుహస్తున్ = అంద
 మైన హస్తములు గలవానిని, అళికుల + అలక = తుమ్మెదల
 గుంపు వంటి ముంగురులు, రుచి భాస్వత్ + అలక ఫలకున్ =
 కాంతితో మెరసిపోవుచున్న నుదుటి భాగము కలవానిని, పీత
 కాశీయ వాసున్ = పచ్చని పట్టుబట్ట ధరించిన వానిని, కృపా
 తరంగిత స్మిత + ఈక్షణన్ = దయా సముద్రమునకు అలలుగా
 కదలుచున్న చిరునవ్వు చూపులు గలవానిని, పంకజోదరుని =
 నాభియందు పద్మము గలవానిని,

తా|| కర్దముని ధ్యానము నందు విష్ణుమూర్తి అంతరిక్షమున
 పృథ్వీమయ్యెను కుడికంటి నుండి చూపులు సూర్యకిరణములై
 ప్రసరింపగా మెడలోని పువ్వుమాల యందు పద్యములు విచ్చు
 కొను చున్నవి ఎడమకంటి నుండి చూపులు వెన్నెలలుగా ప్రస
 రించుచుండగా దండలోన కలువపూలు విచ్చుకొను చున్నవి
 కంకణములు, బాహువులు, హారములు, నుంగరములు, కుండ
 లములు, కిరీటము అలంకరింపబడి యున్నవి. వక్తృత్వము సముద్రుని

కూతురగు లక్ష్మీయు, కామ్యభవనీయు వెలుగి గగు మన్నవి
చిరునవ్వు వెన్నెలను ప్రతిబింబించు దర్పణములు వలె చక్క ధృ
వికసించి యున్నవి శంఖ చక్రగిదా పద్మములను ధరించు మౌ
దల వంటి ముంగురులతో అందమున ఫలభాగము గలిగి తాంబ
రము ధరించి యుండును చిరునవ్వుతో వికసింప. 749 ఎల నుండి
దయ ప్రవహించు చుండును

749 19క శబ్దబ్రహ్మ శరీరవర్ణము = ఆకాశమిందలి
శబ్దస్వరూపమైన బ్రహ్మమే తన శరీరముగా గలవాడు, సతీ +
ఆత్మకుండు = సన్మాన్గి మే (ఆకాశమాన్గి మే) గి : గోచరముగా కల
వాడు, క్షణ + ఏక వేద్యుండు = ఒక్క జ్ఞానము లో 12 త్రిమే
తెలియబడు వాడు, వైసజేయ + అగ్ర విన్యస్య చరిత్ర లెవ దుడు =
గరుత్మాంతుని మూపున నుంచిన పాదపద్మములు గలవాడు, సుందరి
హర్షలహరీ పరవశుండు = పుట్టిన ఆనందము, కలలకు నడిలు
తెలియని వాడు,

తా! ఆకాశ మార్గమున చరించునట్టి శబ్దబ్రహ్మమే తన
శరీరముగా గలవాడును, జ్ఞాన దృష్టికి మాత్రమే గోచరించు
వాడును, గరుత్మాంతుని వీపున పాదారివిదము లుండన వాడును,
అయిన విష్ణుమూర్తిని చూచి ఆనంద పారవశ్యము అలలు
పొంగగా పూర్ణమనోరథుడై దండ ప్రాణ ములులు చేసి నిల
బడెను

750 టీక ముకుళిత కరకములుండు = హస్త పద్మము
లను ముడిచిన వాడు, అకుటిల = వంకర లేని, సద్భక్తి పరవిశే +
ఆత్మకుండు = చక్కని భక్తియందు మైమరచిన వాడు, ఎకచ +
అంభోరుహలోచనునకు = విచ్చిన పద్మముల వంటి కన్నులు కల
వానికి (విష్ణుమూర్తికి), తత్ + ఆవనము = వాని ముఖము,

తా॥ కర్ణముడు అంటి ఖటించి కపటము లేని ఇత్తి
యోగమున ధ్యానస్థితి పొందినవాడై విష్ణుని ముఖము చూచి
ఇట్లనెను

751, అష్టాక్ష = పద్యములవంటి కన్నులు కలవాడా!
సకలభూత+అంతరాత్ముడవు = అన్నిజీవుల లోపల తానుగా
నున్నవాడవు తనరు చుండెడి=వ్యాప్తి చెందుచుండు, తలకొని=
శిరసావహించి, సుకృతఫల భరితంబులు=పుణ్యముల పంటతో
నిండినవి, అనేక జన్మ+అనుసరణ = అనేక జన్మల ననుసరించిన,
యోగక్రియా+అభ్యాస నిరూఢులు = యోగ సాధనముగా
తమ పనులూచరించు కొనుట యందు నిష్ఠ బొందినవారు, భవ
వార్ధిక్ = సంసార సాగరమున, మంటిన్ = బ్రదికితిని, లోచ
నంబుల కలిమి = కన్నులున్నందుకు ఫలము, తవిలి = పూని,
చిర దయాకార = చిర కాలముగా నభ్యసించు దయ యొక్క
స్వరూపమైన వాడా! నిత్యలక్ష్మీ విహార = ఎల్లప్పుడు లక్ష్మి
విహరించుట గలవాడా!

తా॥ సర్వ జీవరాసులలో సంతర్థామిగా నుండువు గనుక
నిన్ను దర్శించుట కష్టము ఎన్నో పుణ్యము లాచరించిననే గాని
అట్టి నీ దర్శనము లభ్యముకాదు సరియైన విధమున యోగా
భ్యాసము చేయవలెనన్నచో జీవితమునే యోగముగా మలచు
కొని తమ పనులు యోగాభ్యాసముగా నాచరించుటకు మనస్సం
గీకరింప వలెను అట్లంగీకరించుట తాత్ప్రజ్ఞానము వలన కాక
కొన్ని జన్మములలో వరుసగా చేసిన పుణ్యముల ఫలము వలన
మాత్రమే సాధ్యమగును మహనీయులు నీ సాన్నిధ్యము నీ విధ
ముగనే సాధించుకొందురు అట్టి నీ సాచారవింద దర్శనము నాకు
కలిగించితివి దానితో సంసార సాగరమును దాటితిని జీవించుట

యనగా నేమో తెలిసింది కన్నులుగ్గు అలిగిందాదాకా ౧౫ చిర
కాలము జీవులయందా దయ సభ్యసిగించిన ౧౫ మాత్రము వారి
యాకారములు నీవిగా తెలియును అప్పుడవి సరింతరించు లక్ష్మి
దేవి అహరి స్థానములుగా చర్చనవిచ్చును

752 శ్రీ భవదీయ = కేముక్క, హరి సుగములు =
తెలివి దెబ్బతిన్నవారు సునారి పారావారి + రక్షింబులు =
సంసారి సముద్రము నుండి లేవదీయునది, తెచ్చివచ్చి తాములు =
నీచప్రవర్తనయందు కోరిక కలవారు, నిరయగములు = రక్షమున
నున్నవారు, తత్కామ యోగింబులు = వాక్వికలగా దగినది,
మనోరథంబులు = అభిలాషములు, సకాములు = కోరికలు కల
వారు, గృహమేధ భేనువు = గృహస్థాశ్రమ యజ్ఞమునకు గోల్చి
వంటిది, అశేషమూల = సమ స్తమునకు మూలమైనది, ఏవర్గ
కారణ = ధర్మము, అర్థము, కామము అనబడు త్రివిధములకు
కారణమైనది, సమానశీల = సమానమైన ప్రవర్తనము గలది, అపే
క్షించి = అభిలాషపడి, కల్పతరు మూల సదృశింబులు = కల్ప
వృక్షము మూలముల వంటిది, బ్రహ్మాత్మకుండవు = గ్రహము
గను, ఆత్మముగను ఉన్నవాడవు, (అంతట నిండియున్న కోశము
గను, చూచుచూని లోపలనున్న జీవుడుగను అహంకారముగను
గూడ రూపొంది యున్నవాడు), వచస్తంభ నిబద్ధులు = వాక్కు
లను దారములచే దగ్గరగా కట్టబడిన వారు, కామహతులు =
కోరికలచే దెబ్బతిన్నవారు, అభిమతంబు = ఇష్టము, కర్మమయంబు =
సృష్టి కర్మ స్వరూపము, మాయావినిర్మితంబు = మాయచే
వివిధముగా నిర్మింపబడినది, కాలాత్మక భూరివేగ సమా
యుక్తంబు = కాల స్వరూపమైన మహా వేగముతో కుడినది
(కాలమే ఆత్మగా గలిగి దాని మహావేగముతో కుడియున్నది),
అక్షరంబు = నాశములేనిది, లేక ఉచ్ఛారణ స్వరూపమైనది, లేక

అకారాది శ్లోకారాంతమైన రూపముగలది, ప్రమాణశీలంబు = గిర
 గిర తిరుగు స్వభావము గలది, అధిమాన సమేత = అధిమానము
 లతో కూడిన, త్రయోదశమాన + అరంబు = పదుమూడు మానము
 లనబడు అరలు గలది, వస్తుత్తర శతత్రయ = మూడువందల
 అరువది, అహారాత్ర మయ పర్యంబు = రాత్రింబవళ్లుగా నేర్పిన
 గనుపులు గలది, ఋతు వట్ల సమా శలిత = అరు ఋతువులతో
 కూడిన, నేమి = బుచ్చిచక్కపుచుట్టు పట్ట కలది, చాతుర్యాస్య
 త్రయవిరాజిత = నాలుగు మాసములతో గూడిన విభాగములు
 మూడింటితో వెలుగొందునట్టి, నాభియు = నడిమి బాణ్ణియు గలది,
 అపరిమిత = కొలతకందని శ్లోలవాది పరికల్పిత = శ్లోములు, లవ
 ములు, మున్నగు కాల విభాగముచే కల్పింపబడిన, పత్రశోభి
 తంబు = బుడిచక క్రొత్త టాకులచే సుగంధి, కాలాత్మక = కాల
 స్వరూపమైన, భూరివేగ సమాయుక్తంబు = మహా వేగముతో
 కూడినది, సకల జీవనికర = సమస్త జీవుల సమూహముయొక్క,
 అయ్యుగ్రసన తత్పరంబు = అయ్యుద్ధాయమును తినుటలో నిమగ్న
 మైనది, కామ + అభి భూత జన + అనుగత = కామములచే తిర
 స్కరింపబడిన జనుల ననుసరించునట్టి, పశుప్రాయులు = పశువుల
 వంటివారు (తాటితో గుంజకు కట్టబడిన జీవులవంటి వారు, తమ
 స్వేచ్ఛ కద్దుపడునట్టి అజ్ఞానముతో కట్టబడిన వారు), భవపరితాప
 నివారణ కారణంబు = సంసారపు దిగుళ్ళను నివారించుటకు కార
 ణము, భవదీయ = నీ యొక్క, చరణ + ఆత పత్రచ్ఛాయా =
 పాదములను గొడుగుల సిడ, సమాశ్రయ్యలై = చక్కగా నాశ్ర
 యించిన వారై, తాపకీన గుణకథన = నీ గుణములు కీర్తించు
 కొనుట, సుధ స్వాదన = అమృతము నోలుట, రుచిర లహరీ నిర
 సిత = మనోహరములైన తరంగములచే తిరస్కరింపబడిన, సకల
 దేవాధర్మ్యులు = సమస్త దేహ ధర్మములు గలవారు, భక్తజన +

ఆయుర్ హరిణ సమరంబు = భక్త జనుల ఆయుర్దాయమును
హరిందు శక్తి గలది, విశిష్టము = మరెయు,

తా|| దేవా! నీ మాయచేత వివిధముగా మోహము
చెందిన చిత్తము గలవాడు తమ తెలివితే దెబ్బపిన్న తెలివి గల
వారై భాధపడుచుందురు వారు నీచములైన తమకు నచ్చిన
కోరికల కొరకు నీ పాదారవిందములను భోగించుచు, తాము
సృష్టించుకొనిన సరికమున జీవించుచుందురు అంతేగాని నీ పాద
మును సంసారి సాగరిమునుండి యుద్ధించి సరికమును దాడించి
నని నెరుగకు వానికి గూడ తమ తమ కోరికల ననుసరించి ఫలి
తములను ప్రసాదించుచుందువు

(సృష్టిగా కనుపించు సమస్తము అంతరి అంతర్యామి యని
తెలియక వేరువేరు వస్తువులుగా, వ్యక్తులుగా గమనించుటచే
మోహము దానికి కారణము విష్ణుమాయ అనగా జీవులు ఆ
వస్తువుల రూపముననే వ్యాపించి యుండుట, తాను వేరుగా గోచ
రింపకుండుట, ఈ మాయచేత వస్తువుల, వ్యక్తుల వివిధత్వము నంగీ
కరించి జీవులు మోహము చెందుదురు అందు ప్రసంపవలసిన
విధానముల బల్లకొని శాస్త్రములను పెంచుకొందురు వానిని
నేర్చి వినియోగము చేయుటతో తెలివితేటల నుపయోగించుట,
ఒకరి తెలివి యొకరిపై పనిచేసి దెబ్బతీయుచుండును ఇట్టివారితో
నిండిన బాధాకరమైన జీవితమునే సంసారసాగరిముందురు

అందు భగవద్భక్తి కలిగినను తమ తమ కావలయునో నిష్క
యించుకొను బుద్ధిని సమర్పణ చేయలేని వారు తామే నిర్గుణులుగా
కొని ఆ నిర్ణయములకై భగవంతుని ప్రార్థింతురు, ఐనను దయా
మయుడై భగవంతుడు వారి కోరికలకు తగిన ఫలితములను తగి
నంతగా మోక్ష మిచ్చు చుండును వానితో జీవితమున సమస్త

అక్క నగును వాని నడుమ జీవించుట తప్పనరీ జేసికొనుటయే సరకలోక మనుభవించుటగా చెప్పబడినది)

అట్టి వారు సకాము లనబడుదురు వారిని నిందించు నట్టి నేను గూడ వివాహమాడుటకు సంకల్పించుకొంటిని తగిన భార్య లభించుటకై నిన్ను ప్రార్థించుచుంటిని (అట్లు నిందించుట నిష్కామ మనుకొను వాడు భ్రాంతిలో పడుటయే అనియు, నిష్కాముడు సకాముని నిందించుట దైవ దృష్టిలో దోషమనియు కర్మముగు గ్రహించెను) వివాహ జీవిత మనగా ఇల్లను యజ్ఞశాల యందు చేయు నట్టి యజ్ఞము ఆ యజ్ఞముగకు కావలసిన ధేనువే భార్య (యజ్ఞ ధేను వనగా యజ్ఞమున బలి యొసగబడు ధేనువని కొందరు తలచిరి అది తప్పు సనాతనమైన యజ్ఞమున పశువులను జంపుట యుండదు దేవతలు, ఋషులు చేసిన యజ్ఞము వలన సృష్టి యుద్భవించి పశులు జీవించుచు నొక జీవిత ఇంకొక జీవ ఆహారముగా వని వచ్చు చున్నది అంతే కాని నరుడు చేయు యజ్ఞ శాలలో పశువులను చంపుట మ్లేచ్ఛధర్మ మగును దానినే కసాయి పని యందురు

ఇచ్చట గృహమేధ ధేనువనగా యజ్ఞముగకు వలసిన పాలు పెరుగు, నేయి, వెన్న గోమయము మరియు గో మూత్రము నిచ్చుటకు యజ్ఞార్థమై పెంచబడు ధేనువు అట్లే గృహ మేధమున సంతానము పొందుటకు తోడ్పడునది గనుక భార్యను ధేనువుతో పోల్చిరి)

ధర్మార్థ కామములను సాధించు కార్యము భార్య ఆమె తనలో సమానమైన శీలము గలిగినపుడే గృహస్థాశ్రమ యజ్ఞాదీని సార్థకమగును కనుక అట్టి కన్యను భార్యగా ప్రసాదించు మని ప్రార్థించుచుంటిని

సకాములను నిందించు నేను నీ పాదము వాశియుంచి భార్య నిమ్మని పార్థింపుట సకామము కావచ్చును కాని ఈ సందర్భమున చూత్రిము నేను సకాములను గాను చూత్రియు నిష్క్రామమునను పృథాంగుని యోగముని అట్లనిచును, అంతలో వలెనే చతుర్ముఖునిలో గూడి అత్తి స్వరూపునిగా నీతో యుగించి కనుక నే సతని యాత్మను స్వీకరించితిని

అందరిలో నొకరి యున్నను నీ వాక్కి అందరినుండి నెలువడుచున్నను, వేరువేరుగా త్యాగ్యతో కట్టిబడినట్టి ఇశుల వాక్కుల వలన నొక్కొక్కరి కోరికలయందు నిగ్రహింపబడునను చతుర్ముఖ బ్రహ్మ వాక్కుల వలన నిబద్ధుడై నై నను అది నీ వాక్కులే యని ముగువకుండుట వలన నాకు వివాహము కావలయునని, భార్య కావలయునని కోరిక మాత్రము కలుగ నీకు కారణమేమనగా నేను బ్రహ్మాదు లాచరించు మార్గము ననుసరించుచున్నాను

ఒక్కొక్కనిలో జీవుడుగా నుండి నీవు కాలస్వరూపుని జగత్తు నడిచునట్లు చూచుచుండువు నీ యాత్మ కర్మస్వరూపమై వర్తించుచున్నది అది నీ అభిమతమని భావించి నీనుసరింపదలచితిని గాని నాకు భార్య కావలయు ననియో, అక్కరి లేదనియో లేదు ఇట్లు భార్యను గోరి నీ పాదము లాశ్రియించినను నేను సకాముడను గాను గనుక నీ దయకు పాత్రుడనైతిని.

నీవు నిర్మించిన కర్మమయమైన చక్రము కాల స్వరూపమై అంత పట్టని వేగమై యుండును అది విచ్చుకొనుచున్న కృష్ణి యందు కేంద్రమైన ఉచ్చారణ రూపమై యుండును, అది అక్షరమై విత్తనముగా తిరుగు చుండిగా జానినండి వెలువిడుదన్న మహాచక్రము దాని యట్టును తిరుగుచుండును.

ఈ చక్రము సంవత్సర స్వరూపముగా అర్థముగు చుండును దానికి పండ్లెండు మాసములను అరలు గలవు అధిమాస మన బడు అరతో కలసి పదమూడు విభాగములుగా తిరుగుచుండును

(వైత్రీశుద్ధ పాడ్యమి నుండి ఫాల్గుణ బహుళ అమావాస్య వరకును పండ్లెండు మాసములు, మాసమునకు రెండేసి పక్షములు పక్షమునకు పదునైదు తిథులు నుండును దీనినే చాంద్రమాస సంవత్సరమందురు అనగా చంద్రుని కళల గమనముచే కొలువ బడు సంవత్సరము

ఇదికాక మన భూమి సూర్యుని చుట్టును తిరిగి వచ్చుసరికి పండ్లెండు రాశులు, ఒక్కొక్క రాశికి ముప్పది భాగము చొప్పున కాలమాన మేర్పడును ఈ సంవత్సరమునకు కిరీక దినములు లేక సూర్యోదయములు జరుగును దీనిని సౌరమాస సంవత్సర మందురు అనగా సూర్యుని బట్టి కొలుచు నట్టి సంవత్సరము ఈ రెండింటికిని భేద మేమనగా చాంద్రమాసమున తిథులును, సౌర మాసమున సూర్యోదయములును లెక్కింపబడును చంద్రుడు భూమికి కొంచెము దగ్గరగా చరించునపుడు ఒక్క తిథి చాల త్వరగా నడిచి పోవును కొంచెము దూరముగా వర్తించు నపుడు కొంచెమెక్కువ కాఁదు పట్టును మొత్తము మీద అవళోరాత్రముల మాసము కన్న తిథుల పరిమాణము తక్కువగా నుండును గనుక సంవత్సరాంతమున చాంద్రమాసము నకును, సౌరమాసము నకును, సుమారు పది తిథుల కాలమానము భేదము కలుగను మూడు సంవత్సరములకు ముప్పది తిథులు భేదము వచ్చును ఈ మొత్తమును మూడవ సంవత్సరమున పదుమూడవ మాసముగా లెక్కించి అధి మాసమందురు దీనినే వ్యవహారమున అధిమాస మందురు) ఈ సంవత్సర చక్రమే మరల కిరీ అవళోరాత్రములతో విభజింపబడి యున్నది

(ఇది చాద్యంగంనము సౌరమానము కాక మూగవది యగు మరియొక సంవత్సరమా ము కీసిని సేవన సంవత్సర మాన మందురు ఇంగు 360 సూర్యోదయములు 1 సంవత్సరము ఇందు 720 కణుపులుగను అది 360 సూర్యోదయములు, 860 సూర్యాస్తమయములు ఈ విభాగములనే లక్ష గర్భాలని గూడ నందురు ఆయుర్దాయము లెక్కలు, దశాంత్యశల లెక్కలు గర్భిణీ శ్రీ గర్భ మారుముల లెక్కలు సేవన సంవత్సరము నను సరించినచే చేయవలయును గాని, సౌర చాద్యంగముల నను సరించి చేయరాదు)

ఈ మూడు విధములుగా లెక్కింప బడు సంవత్సర చక్రము భగవత్ కర్మ స్వరూపమై అగు గుణువులుగా విభజింపబడినది గాని జీవరాసుల సుత్వాదిగత జేయును (రెండు మానము లొక్క ఋతువు ఇది ముఖ్యముగా సౌరమానమును బట్టి లెక్కింప వలెను)

ఇట్టి దివ్యకర్మ చక్రము చక్రము సంవత్సర స్వరూపుడు బండి చక్రపు పట్ట మానమున ప్రసన్నమగుచుండును

ఎండలు, వాతలు చలి ప్రభావముగా గల మూడు విభాగము లీ సంవత్సరమున నుండును అదొక్కొక్కటి నాలుగు మాసముల పొప్పున వర్తించును. (వైశాఖ శ్రేష్ఠ అమాధియులు, ఎండకాలము, శ్రావణ బాధిపద, ఆశ్వయుజ, కార్తికములు, వర్షకాలము, మార్గశిర, పుష్య, మాఘ ఫల్గుణములు చలికాలము ఈ విభాగములను చాతుర్మాస్యము లందురు అందు రెండవ భాగమైన వానకాలము కొరకై మిగిలిన ఎనిమిది మాసములును వస్తువులను సమకూర్చుకొనుట, ఈ నాలుగు మాసములు

కదలక ఒక చోట నుండి బ్రహ్మవిద్యా దీక్షవహించుట పాశ్చాత్యుల సంగ్రహము దీనినే చాతుర్వార్య దీక్షయందురు)

ఈ మూడు విభాగములతో కూడిన నడిమి బాధ్యుల బండి చక్రమువలె భగవత్ కర్మ స్వరూపమైన ఈ కాలచక్రము తిరుగుచుండును దీని వలన జీవుల ఆయుర్దాయ ప్రమాణము లేర్పడుచుండును ఆ జీవులలో భగవంతుడే అంతర్యామిగా నుండుట దర్శించుచున్న వారిని ఈ చక్ర మేమియును చేయదు అనగా సమస్తము నందు, తమయందు వైవమును దర్శించి వాని యందు సర్వము సమర్పణము చేసి కేరణాగతులైన వారికి ఈ చక్రము వినోదకరముగా నుండును గాని తాము పుట్టుట, పెరుగుట, చనిపోవుట మొదలగు భయంకర దృశ్యము లుండవు తాము దానిలో నొక భాగముగా నున్నవారి దీనిని కాశ్యపిముగా చూచుచుందురు

దానికన్న తాము వేరుగా నుండి చూచువారు, అంతర్యామిని చూడలేక సృష్టిలోని జీవులను, వారి స్వభావములను తమకు వారితో గల సంబంధములను, సన్నివేశములను, వేరు వేరుగా చూచుచుందురు. కనుక వారిని నిరంతరము భయము, శోకము, దుఃఖము, సందేహము, ఈర్ష్య మొదలగునవి మొగళ్ళవలె భయపెట్టుచుండును విష్ణువును చూడక యితరము చూచువారి జీవి తమల యందు మూలము ఈ మహా చక్రము లెక్కలు చూపించి ప్రతిక్షణము వారి ఆయుర్దాయమును తినుచుండును (అనగా మనము పుట్టి ఇంతకాలమైనది, మనమీ పనులు చేయవలెను, ఈ అప్పులు తీర్చవలెను, ఈ ఆస్తి నాశ్చింపవలెను మున్నగు సభిషాయము లలో తమ దృష్టి నిలబడి యున్నచో తమ కంతర్యామియైన దేవు డుండడు అట్లే ఈ పదార్థమును భుజింపవలెను, ఈ రుచు లనుభ

వింపవలెను, ఈ సుఖము లనుభవించువారను, ఈ పనులను సాధింపవలెను, అను అభిప్రాయములతో చిట్కు కొని ౧౦౮ ర్యామిని మరచిన వారు తమ జనన మరణముల నడుమ నున్న పరిమాణమే తానుగా భ్రమపడదురు గనుక గుణముల రాష్ట్రము ఈ చక్రము భయంకరముగా వారి ఆయుర్దాయమును మిగిలించును]

నిన్ను శరణు జొచ్చిన వారు నీ గుణ శీర్షములను చేయుచు నీ కథల అమృత రసాస్వాదనము రుచి మరిగినవారు తమ జీవాభర్తములను లెక్కచేయక నీయందు శీలించుట నేర్చుకొందురు ఈ చక్రము వారి ఆయువును పారించదు

(దాతృగ్వము, ధర్మబుద్ధి, దయ, శూన్యము, శీలము, మొదలగు నవి సద్గుణములని మాత్రమే ఎరిగినవారు చెప్పుకొందురు ఈ గుణము లెవ్వరియంద వ్యక్తియగునో వారికి సంగబంధించినవి కానని శేలియవలెను వీనిని దైవ సంపద, లేక దివ్య గుణములు అందురు అనగా ఇవి జీవులలో వ్యక్తియగు భగవంతుని గుణములే కాని, జీవుల గుణములు కావు భయము, దుఃఖము, అహంకారము, దిర్బమ, కామము, క్రోధము మొదలగునవి అసుర గుణములు ఇవి మన స్సుఖము, నింద్రియములకు, జీవాభ్యాసములకు సుబంధించినవి గనుక వ్యక్తల ప్రకృత్య గుణములు ఈ విధముగా దుష్టగుణములు వ్యక్తిత్వమునకు సంబంధించినవి, సద్గుణములు ఆత్మకు సుబంధించినవి గనుక తనయందుగాని, ఇతరులయందుగాని సద్గుణములను దర్శించినపుడు వానిని విస్తరింప చేసికొనుట భగవంతుని గుణ శీర్ష మనబడును ఇతరుల జీవిత ఘట్టముల యందలి కలకల చరణము, సద్గుణములు దెలిపిచ్చు సన్నివేశములను మనసారమొచ్చుకొని నోరార శీర్షించుటవలన భాగవత లక్షణముబ్బురు అప్పుడు మాత్రమే ఈ చక్రము పనిచేయ వుండును దీదాహరణకు

(శ్రీరాముడు ఉత్తర మనవుడా అవతారమా అని తెలిసికొనుటకు యత్నించుటకన్న అత డాచరించి చూపిన దుష్ట సంహారము, యాగ రక్షణము, ఎత్తవాక్యపరిపాలనము, కష్టములను లెక్క చేయకుండుట, శైవ మొదలగు వారిని శ్రమించి సహించుట, ఋషులకు అభయ ప్రదానము చేయుట మున్నగు సన్నివేశములను కీర్తించుకొని, యొకరి కొకరు చెప్పకొన్నచో వినుకటి రాముడు దైవమో, కాదో అను పెరి తీరి, స్మరించువారు దైవానుభూతితో నిండి ఆ దైవ గుణములను ఒవతాక మున్నంతవరకు తమ జీవలక్షణములుగా సంక్రమింప జేసికొందురు

758 లోక అవఘా=పుణ్యాత్మడా, ఆత్మకృత= తనచే చేయబడిన, మాయాజాత=మాయల సమూహములు, సత్త్వ + ఆది=జీవులు, వారి సత్త్వ మొదలగునవి, శక్తి నికాయస్థితి= శక్తులు గుంపులుగా నేర్పడుట జగత్ + జననవృద్ధిక్షోభ = లోకముల పుట్టుక, పెరుగుదల, ప్రళయము, హేతు ప్రభావ నిరూఢీన్ = కారణముయొక్క ప్రభావముగా స్థిరపడుటవలన, ఊర్ల నాధగతి=సాలెగూడవలె విశ్వస్తుత్య=లోకములచే స్తుతింప బగువాడా, భున రీలా మహిమ + అర్లవంబు=నీ గొప్పరీలల యొక్క, మహిమల యొక్క విస్తృతి యనబడు సముద్రము,

తా|| ఓ పుణ్య స్వరూపా! నీ వొక్కడవేయై యుండియు, తానుగా నుండి మాయను పుట్టించుచున్నావు అందు మాయలు పుట్టుచున్నవి (సంఖ్యలు పుట్టుచున్నవి) వాని నుండి శక్తులు పుట్టుచున్నవి వానినుండి శక్తుల గుంపులు పుట్టుచున్నవి అవి దేహములై జీవులు పుట్టుచున్నవి అట్టి జీవరాసుల జననము, వృద్ధి, లయము పుట్టుచున్నవి వానికి హేతువుగా నీవు వానిలోనే

అంతర్యామిగా నుండి కలిగించుచున్నావు నీవు శేగద్రముగా స్థిరస్థూరపుడై యుగగా ఇవి యన్నియు చగి స్వరూపములై నీ చుట్టును తిరుగుచున్నవి ఇన్నియు నీ నుగిగి వచ్చి వర్షించుట గమనించిన నిన్ను దేవలో పోల్చవచ్చును? నీ లెగూరిలో పోల్చ వచ్చును నీ లీలలు, మహిమలు, శత్రులకు కముద్రము వలె దాట రానివి,

(సాలపురుగు తన నుండి తీసిన చారములలోనే తన చుట్టును సాలెగూడు అల్లుతో నును అందు తానే నివసించును, దాని నుండి వెలుపలకు వచ్చును కనుక ఇది మొత్తం కొంత వరకు పోల్చుటకు తగి యున్నది

శత్రులు శత్రుని లీలలలో భాగములు గనుక లీలల పారము నెరుగలేరు ఇంటిలోని స్థంభమునకు ఇల్లు లొంగుట ఎల్లు సాధ్యము కాదో, అట్లే శృష్టి మొత్తముగా నున్న లీలలు శృష్టిలో భాగమైన శత్రున కంతర్యుట సాధ్యము కాదు)

754 టీక శబ్దాది విషయ సుఖశరణు = శబ్దము మొదలగు విషయములచే సుఖమును కలిగించినది, (విషయము లనగా నిందియములకు గోచరించు కట్టివి అవి శబ్దము, స్పృశ్యము, రూపము, రుచి, వాసన అని అయిదు విధములు ఇవిచే దైన మాయామూర్తులు వీనితో నేర్పడినవి గానే ఇన్ని కోట్ల వస్తువు లును, జీవరాసులును మనకు గోచరించుట జరుగుచున్నది) అస్మత్ + అనుగ్రహ + అర్థము = మమ్ముల ననుగ్రహించుట కొరకు, అట్టియ మాయా పరివర్తిత = తన మాయచే తిరిప్పుటకు చున్న, లోకత్రయము = మూడు లోకములు, మదీయ మనోరథ సుధా ప్రవర్ణివి = నా కోరికలు అను అమృత ధారలను కోరిన కన్న నెక్కువగా వర్ణించు వాడవు,

తా॥ దేవా! నీవు శబ్ద స్వర్య రూప రస గంధములు అనబడు
 ఎంద్రియార్థముల రూపమున సుఖములు కలిగించుటకై ఈ
 పృష్ఠిని విస్తరింప జేసితివి నీ నుండి వెలువడి జేసిన మమ్ము
 సంతోష పెట్టి అనుగ్రహము చూపుటకే నీ పీ పృష్ఠిని విస్తరింప
 జేసితివి ఇది నీ కొరకు చేసినది కాదని తెలియుచున్నది మమ్ము
 పృష్ఠించి అనందపరచుటకై ఆర్థి మాయను పుట్టించి, ఈ త్రిపు
 మన్న మహాచక్రము నుండి లోకతంత్రమును నిర్మించితివి నాకు
 కోచిన దేదో నేను కోరితిని దానిని మించి నీవు అమృత వర్షము
 దిపించితివి కనుక నమస్కరించెదను

(కర్తవ్య ప్రజాపతి జ్ఞాన స్వరూపుడై మొట్ట మొదట
 గోరికలు గలవారిని ద్వేషించెను తన్ను చతుర్ముఖ బ్రహ్మ ఈ
 ప్రజా సర్వమునకు తోడ్పడుమని కోరెను దాని కొరకై తాను
 ప్రహఘాశ్రమ దీక్ష స్వీకరింపవలసి వచ్చెను దాని నిమిత్తము
 కనకు తగిన శీలము గల భార్య నిమ్మని విష్ణువును కోరెను ఇది
 పృష్ఠి యజ్ఞార్థము గనుక సకామము కాదు అయినను కోరవలసి
 వచ్చెను గనుక కోరుట, కోరకుండుట మన ఇష్టము లోనివి
 కావని దిద్దించెను దానితో తాను సకామముడు కావన్నను కోరు
 వారిని నిందించుట తన నుండి తొలగిపోయెను కోరిన కన్న
 విక్రమగా అమృతము వర్షించుట యనగా నిశ్చయే!)

755 టీక ఈ + భంగి = ఈ విధమున, గో
 రకుండు = విష్ణువు, వినతానందన = గరుత్మంతుని యొక్క,
 'ంధర + ఉపరిచరత్ = మేడపైన చరించుచు, విభ్రాజ
 సూనాంగుడు = ప్రకాశించుచున్న దేహము గలవాడు, అనురాగ
 భ్రత = ప్రేమతో కూడిన చిరునవ్వు చందికా కలిత = వెన్నె
 తో కూడిన, శోభా + ఆలోకుడు = శోభయను కిరణము

గలవాడు కోచిష్టుఁడు = ప్రకాశించువాడు, ప్రేల్సిన = ప్రత్యేకముగా,

తా॥ కర్దము కిల్లు స్తుతింపగా సుగోపించి విష్ణుమూర్తి గరుత్మాంతుని భుజములపై నెలుగొందుచున్న రూపము గలవాడై అనురాగముతో చిరునవ్వు వెన్నెలల నొలికించుచు సాగనై; దృష్టి ప్రసారముతో మునింగుని వైపు చూచి ప్రత్యేకముగా నిర్దేశించుచు ఇల్లు పలికెను

756 టీక కామిచి = కోకి, సమంచిత భక్తిన్ = కోకిల్లు భక్తితో, నెనునక = సుందర్యమున, అ న య ము = తప్పక,

తా॥ ఓ కర్దమమూర్తి! నీ మున్నున నే కోరిక కోరి నను; పూజించితివో అది తప్పక సఫలమగును

757 టీక సమ్రాట్ = ప్రభువు, బ్రహ్మవత్ దేశంబు = ఉత్తర భారతమున సరస్వతి, గృహద్వార నగున నడి ప్రదేశము, (కాని ఇచ్చట యావత్ భారత దేశ మను సర్వము వాడ ఒకినది), సత్తావ మేఖలా మంజీరి = సత్త సముద్రము లనబడు నొడ్డాణముచే నలంకరింపబడిన, మహి మండలంబున్ = భూ మండలమును, అపర నివసంబునక = మరుసటి దినము; భర్తృకామ = భర్త కావెనని కోరినది, భవదీయ సన్నిధిన్ = నీ సమీపమునకు, అనురూప = తగినట్టి, వయ శ్శీల సంక గుణాశర = వయస్సు, శీలము, సంకల్పములు, గుణములు అ; వానికి నిలయము, కన్యకా నవకంబు = తొమ్మిది మంది కన్యల పుత్రోత్పాదనంబులు = కొడుకులగు కనుట, మదీయ కా నంబు = నా అబ్బ, మదర్పిత + అశేష కర్మంబు = నా య

దర్పణ చేయబడిన సమస్త కర్మలు గలవాడు, ఏకాంత స్వాంతంబు=ఏకాంత మనబడు స్థితిలోనున్న సునస్సు, భూత+అభయదాన = జీవులకు భయము దీర్చుట దయాచరిత జ్ఞాని=దయయే ప్రపంచముగా నెరిగిన జ్ఞానము గలవాడు, చరమ కాలాబుసన్=చిట్టచివరకు, మత్కళాంశంబునన్ = గాత్రలోని భాగముతో, తత్త్వ సంహిత = స్వగృహపమును తెలుపు వేద గ్రంథము, అంతర్నితండు = మాయమైన వాడు,

తా॥ ఇట్లు పలికి విజ్ఞువు మరల నిట్లనెను చతుర్ముఖ బ్రహ్మ కుమారుడు, సృష్టికి మొదటి రాజు అగు స్వాయంభువ మనువు బ్రహ్మవర్త చేశమునందు సముద్రముల నడుమనున్న భూమిని పరిపాలించుచున్నాడు రే పతకు తన భార్యయగు శత రూపను, ధర్మ కావలెనని కోరుచున్న పుత్రులను తోడ్కొని నీ దగ్గరకు వచ్చును నీ కన్ని విధముల తగిన పయస్సు, శీలము, సంకల్పములు, గుణములు కలిగినది అతిని పుత్రు ఆమె నిచ్చి నీకు వివాహము చేయును నీ కోరిక సిద్ధించును నీవు నన్ను నిత్యము చిత్తమున స్మరించుచుండుము

ఆ మనువు పుత్రుల జేవహూతి నిన్ను వివాహమాడి తొమ్మిది మంది పుత్రులను కనును వారిని వివాహమాడి ముసీందులు పుత్రులను పడయుదురు నీవు నా శాసనమును ధరించి సకల కర్మలు నాయం దర్పణము చేయుము ఏకాంత బుద్ధి కలవాడవై జీవింపుము జీవులకు భయము పోగొట్టుట, దయను ప్రసాదించుట, నీ నడవడి యని ఎరిగి వర్తింపుము నిరంతరము నీవు ధ్యానము చేయవలసిన విధాన మెట్లనగా, నాయందు సకల లోకము లున్నవి నీయందు నేనున్నాను ఇట్లు ధ్యానించి దీని నెరిగి నన్ను స్మరించుము. చిట్టచివరి కాలమున నన్ను తేరగలవు

నేను నీ భార్యగర్భము నుద్యమితును నా కళతో అంశ
స్వరూపుడైన ను అనుగ్రహగా అగ్రీత స్వస్థగమితను వివరితును,
ఇట్లు వివరించి కర్మమును చూచుచుండుగా ఎప్పుడు మాయమయ్యెను

758 అనుబంధము = సాక్షిని, సూర్య + అనుబంధము = నది
యందు ఉప్పుచున్నది, గలరసల = చిన్నమూడు చిన్న, సాల =
మట్టిచెట్టు, శోభిత శివరంగులము = భోధలము, అనుబంధము
తీరమున గల ఎల్లరంగులము వలన ప్రజ్ఞానము, కల్పమును =
వెలువడి, అంచిత గరుడ భోగము = అనుబంధము గల శివరంగుల
నక్కలు, తీరము గలతలను = వాని గల నది
పుట్టిన, ముక్త + ప్రతి = కాగల సముద్రము, (ముక్త లనగా
వేద మంత్రముల సముద్రము) విలక్షణము = విశేష లక్షణ
ములతో వరుసగా, ఎలాతిసముద్రము = ప్రకాశించుచున్న సముద్రము
లనబడు వేదమంత్రముల గలవి,

తా|| నిర్మలమైన సరస్వతీ నది యొక్క సముద్రములు,
మట్టి చెట్లును గలవు వానితో నిండిన ఎత్తైన సరస్వతీ నదీ
తీరము రంగులమునలె నున్నది ఆ గట్ల నడుమ బిందుసర మన
బడు శోనేరు కలను, వానిని చాటి విష్ణుమూర్తి గలవా వాహన
ముపై ప్రయాణము సాగించెను గరుడత్వమున చెక్కల నుండి
పుట్టిన కాంతులతోను, విలక్షణమైన కట్ట శ్రీమముతోను, విని
బిందువును సామమును వినుచు ఆనందముగా యాసము చేసెను

(ముక్తలనగా ముగ్ధమందలి మంత్రములు అంత
రార్థమున ముక్తలనగా కంఠమునుండి వెలువడిన ముఖ్య
లైన ఆనంద కల్పమయ వాక్కులు వాని మూలమైన శ్వసన
పుట్టిండు ప్రాణగతులే సామ లనబడు పాటలు, గరుడత్వము
భందోమయమూర్తి యని వేదపురాణములు క్రిందించును, అతని

దేహము ఛందస్సుల పేర్లులతో నేర్పడినది గరుత్మంతుడు గాల్గొనగురుచుండగా రెక్కల శబ్దములు ఋగ్వేదముగను, వివిధ గమనములు సామలు గను విష్ణుమూర్తి నానందింప చేసినది యర్థము

ఉచ్చాస్వస నిశ్వాసములను చేయుచు ప్రాణముల కాధారమూర్తియే గరుత్మంతుడు ఉచ్చాస్వస నిశ్వాసల గమనమే అతని రెక్కల కదలికలు కంఠము నుండి వినిపించు శబ్దములు వాక్కు అతని రెక్కల నుండి పుట్టిన ఋగ్వేదము ప్రాగతుల గమనము సామవేదము అతని పీపున గల అమృత భాండము జీవుని హృదయము అందున్న జీవాత్మరూపుడగు భగవంతుడే గరుడ హానానూరుధుడైన విష్ణుమూర్తి అతని నమృతముగా హృదయమున గొనివచ్చి ఆధోలోకములైన మనస్సు, ఇంద్రియములు, దేహముల కక్ష్యకు కొని వచ్చినపుడు సర్పముల కప్ప జెప్పిన అమృతభాండ మగును ఈ మొత్తము వేదమయమైన జీవతత్త్వము శ్వాసరూపమున వాక్కుగా నుచ్చరింపబడును గనుక సరస్వతీ నదీ తీరమని చెప్పబడినది అందు జీవుడుగా కుమారుడు మేల్కాంచు ప్రజ్ఞాబిందువే బిందుసర మను కోనేరు

సుషుమ్నా మార్గమున సహస్రారము నుండి మూలాధారము నకు లోపలికి దిగివచ్చినపుడు తల్లి గర్భమున దాని చుట్టును వెన్నెముక ఏర్పడును అది పట్చక్రములు, సహస్రారము అను నేడు తావులందు ప్రజ్ఞా సూత్రములతో ముడి వేయబడి యుండును గనుక శరీరనిర్మాణ మగు సృష్టి యజ్ఞము సప్తతంత్రువు అనబడుచున్నది ఈ దిగివచ్చుటలో దేహ భాగములు తల్లి గర్భమున నర్థింపబడును ఆధోలోకములైన మూలాధార ప్రజ్ఞలలోనికి ఈ ప్రజ్ఞా బిందువు దిగివచ్చినపుడు శుక్రకణముగా నేర్పడును అదియే భూలోకమందలి బిందుసరము అందు దేహ మనబడు

సఖా నిర్మాణమునకు కావలసిన సామగ్రి యిదియు ముందే
 'ర్మింపఁజేసి' బిందుసరమున విశ్వకర్మచే దాచి యుగదళనదని
 మహాభారతము చెప్పుచున్నది దేవలోకమున ఎశ్వకర్మయు,
 సూర్యలోకమున త్వష్టయు, భూలోకమున మృగ సుకుమారుడు ఈ
 సఖా నిర్మాణము చేయుదురు మృగము దీనిని సేర్పించి యముని
 పుత్రుడగు ధర్మిగా నకు కానుక ప్కను అనిగా ఉపన
 మరణముల నడుమ కోపుని దేహములుగా యర్పించును)

759 టీక విగంధ భావము = పుష్ప గంధము,
 సకామనుడు = కోరిక గలవాడు, విమోహి = మోహముగా
 మోహింప బడినవాడు లేక విడిచి పెట్టబడిన మోహములవారు,
 పిరిగొనుచుండన్ = పెనవేసికొనుచుండగా, ఇంద్రుని వసుధ =
 విష్ణువును, జన వంద్యుడు = జనులచే సమస్కృతంప పడినవాడు,
 భక్తి నితాంత చిత్తుడు = భక్తితో నుత్తమస్థితి చేరిన చిత్తము
 గలవాడు,

తా॥ విష్ణు విష్ణు వైకుంఠమున శేగను సకాముడైన
 కర్ణముడు విమోహియై మనస్సున కోర్కెలు ఎన వేసికొను
 చుండగా పెంటనే బిందుసరమున శేగి భక్తితో భావన నిష్ఠ
 కుదిరినవాడై విష్ణుమూర్తిని భావించుచుండెను,

(భగవంతుడు నిజస్థానమున శేగగా జీవునకు కోరికలు
 గలిగి విమోహి యగును అతడు మరల విష్ణువును స్మరించి భావన
 స్థితిని పొందును ఇదియే చతుర్ముఖ బ్రహ్మ నియమించిన ప్రజా
 సర్గమునందు దేహభారులకు సంఘటించు విధానము)

760 టీక కనక రథాయాభుండు = బంగారు రథ మిక్కిన
 వాడు, నిజభార్యా సమీతుండు = తన భార్యతో కూడినవాడు,
 భర్తృవాంఛాపర = భర్తను కోరుచున్నది, క్రొమ్మరి = తిరిగి,

తా॥ అప్సడు స్వాయంభువ మనువు బంగారు రథ మెక్కి-
తన భార్యను వెంటబెట్టుకొని, భర్త కావలెనని కోరుచున్న పుత్రి-
కను తోడుకొని బయలుదేరెను తన పుత్రికకు తగిన వరుని
వెదకి కొనుచు లోకమంతయు కలయ దిరిగెను ఎందును గానక
మరికొంత ప్రయాణము సాగించెను

761 టీక సరస్వతిన్ + చుట్టి = ఆమె చుట్టును తిరిగి,
పాటుటన్ = ప్రవహించుట వలన,

తా॥ ప్లానుల లో మహనీయుడైన మనువు వచ్చి
కర్దమమునిని చూచి మహానందము పొందెను అంతకు ముందు
విష్టు వతనిని చూడగా అతని కన్నుల నుండి రాలిన ఆనంద బాష్ప
ములు భూమియందు ప్రవహించి సరస్వతీనది చుట్టును పారుట
వలన ఆ తీర్థమునకు విందుసరస్సును పేరు వచ్చినది అట్టి
సరస్సును పుణ్యనదీ తీర్థముగా దర్శించెను

762 టీక తమాల = కానుగ చెట్లు, సాల = మద్ది చెట్లు,
వకళ = పొగడ చెట్లు, అర్జున = తెల్లమద్ది చెట్లు, నింబ = వేప చెట్లు,
కదంబ = కడిమి చెట్లు, పాటలీ = పాదిరి పువ్వుల చెట్లు, చందన =
గంధపు చెట్లు, నారికేళ = కొబ్బరి చెట్లు, ఘనసార = కర్పూరపు
చెట్లు, శిరీష = దిరిసెన పువ్వు చెట్లు, మాకంద = తియ్యమామిడి
చెట్లు, క్రముక = పోక చెట్లు, కాంచన = సంపెంగ చెట్లు, బిల్వ =
మారేడు చెట్లు, కపిథ = వెలగ చెట్లు, కుంద = మల్లె చెట్లు, మధూక =
ఇప్పపువ్వుల చెట్లు, మంజుల నికుంజములు = మనోహరములైన
పొదరిండ్లు,

తా॥ ఆ విందుసరము సమీపమున కర్దమ ప్రజాపతి
ఆశ్రమ వాటికను మనువు సమీపించెను. అందు వరుసగా కాను

గలు, మద్దులు, పొగడలు, తెల్లమద్ది, వేప, కిడిను, పాచిరి, మంచి గంధము తోటలున్నవి వాని తరువారే కొల్లొగోటలు, పచ్చ కర్పూరపు చెట్లు గలవు ఇంకను నడచిపోగా దిరిసెనె వృక్షములు, లవంగపు తీగలు, లంగములు కలవు, ఆ దానిపైట ముగిసినకు సాగిపోయెను తీయమామిడి తోటలు, చగడి చెట్లు, పోక చెట్లు గలవు వాని తరువారే సంపెంగలు, మోగేలు, కలగ చెట్లు కలవు వానిని దాటిపోగా జాబలు, మల్లెలు గలవు అంబులైన ఇప్పు పువ్వుల తోటలున్నవి వానిని దాటి మిన్నోహగములైన పొద రిండ్లు చూచుచు నడచెను

763 టీక పరివర్తి ఘోరర + అనతి = ౧ గుగా పండిన పండ్ల బరువునకు వంగినది, తరువాత నిశిరి నివసిత = చెట్లకొమ్మల వరుగులలో నివసించుచున్న, స్ఫుటవిహగ + ఉక్కిరి = ఇట్టము చేయుచున్న పక్షుల సమూహములు, బహుకోలాహల రసధరిత = పలు విధముల సందడులుగా కూతలతో నిండిన, దిక్ + అంత ములు = దిక్కుల చివరిభాగములు, భవ్యంబు = శుభకరము,

తా॥ బాగుగా పండిన పండ్ల బరువునకు వంగిన చెట్లకొమ్మలలో నివసించు పక్షులు చేయుచున్న కూతలు కోలాహలముగా దిక్కులయందు ప్రతిధ్వనించుచుండెను

764 టీక అతి నిశిత = మిక్కిలి వాడియైన, చంచు దళిన = ముక్కులతో చీల్చుటవలన, క్షురనిగ్గత = పగుళ్ళయండి వెలువడిన, పక్షుల = పండిన పండ్లయొక్క, రసాస్వాదన = గుచ్చి చూచుట, మోచిత = సంతోషపెంచుచున్న, రాజశుక = రాచిలుకల యొక్క, వచన + అర్థశ్రుతి ఘోషణము = పలుకుల యర్థములలో వేదముల శబ్దము; శ్రీకణ సుఖదంబు = చెవుల కింపైనది,

తా || మిక్కిలి వాడియైన ముక్కులతో పాడిచిన కన్నముల నుండి వెలువడిన పగడ్డ రసముల రుచి చూచి సంతోషించిన చిలుకల పలుకులలో శేదభోషములు వినిపించుచు చెవుల కింపయ్యెను

765 493 సహకార పల్లవ కలిత = తియ్యమామిడి చిగుళ్ళతో కూడిన, అస్వాదన = రుచి యనుభవించుట, కషాయ కంఠ విరాజిత = వగరెక్కిన గొంతులనుండి ప్రకాశించిన, కలకంఠ = కోకిల యొక్క, వంచమస్వర కలనాదములు = పంచమ స్వరము యొక్క మనోహర శబ్దములు,

తా|| తియ్యమామిడి చిగుళ్ళను రుచి చూచుట వలన వగరెక్కిన కంఠములనుండి విససంపుగా పంచమ స్వరములు పలుకుచున్న కోకిలలతో కూడిన రమ్య ప్రదేశములను చాటెను

766 494 అతుల = సాటిలేని తమాల మహిష ప్రతితి = కానుగ చెట్ల వరుగులు, శ్మణజాత = శ్మణకాలమున పుట్టిన, జలద పరిశంకా = మేఘము లను సంఘేహము, అంగీకృత = అంగీకరింపబడిన, తాండవభేలన విలసిత = నాట్యము చేయుచున్న విలాసములు గల, పింఛవిభాసి = పింఛములతో ప్రకాశించు నట్టి, బాలశిఖ సేవ్యంబు = కర్ర నమళ్ళచే సేవింపబడుచున్నది

తా|| కానుగ చెట్ల గుబుర్లను చూచి యొక శ్మణకాలము మేఘమును సంఘేహము నంగీకరించి పురివిప్పి నటించుచున్న కుర్ర నమళ్ళ గుంపులు కనుపించెను

767 495 తారండవ = నీటి పక్షులు జలకుక్కుట = నీటి కోళ్ళు, సారస = బెంగురు పిట్టలు, బజ = కొంగలు, చక్రివాక = జక్కన పిట్టలు, మత్స్యదలు = తుమ్మెదలు, అంభోరుజా = తామర

పువ్వులు, కరవ = కలువ పువ్వులు, నవకల్లారి = కొర్రా గా
విచ్చిన తెల్ల కలువలు, సగోసుహ + ఆరియుతిము = కోనేట
పుట్టిన పువ్వులతో గూడినవి,

తా|| ఏటి గువ్వలు, నీటికోళ్ళు, జిగ్గురు పిట్టలు, కొంగలు,
జక్క-వలు తిరుగుచున్న కోనేట్టు నీనుపి దీను అంగు గుమ్మవలు
నాదములు చేయుచుండిగా మాన లీడుచుండెను తిమ్మలూలు,
కలువలు, తెల్ల కలువలు కొల్లలుగా పుష్పించి యుగ దీను

768 తీక కరి = ఏనుగు, పుండరీక = పెన్ద్రులి, ఎక = శోడలు,
కాసర = అడవి దాన్న, శశ = కుండేలు, భస్మ క = ఎలుగుబంట్లు,
హరిణ = జింకలు, చమరీ = చామర మృగములు, హా = కోసులు,
సూకర = అడవి పందులు, ఖన్ద = ఖన్ద మృగములు గనయ =
దువ్వులు, ప్రముఖ + ఉగ్రవన్య సత్త్వశ్రీయుము = మువలగు నడివి
జంతువులకు నవాసమై,

తా|| ఏనుగులు, పులులు, లోడేళ్ళు, అడవి గుమ్మలు,
కుండేళ్ళు, ఎలుగుబంట్లు, చామర మృగములు మున్నగు నడివి
జంతువులకు నివాసమైన ప్రదేశము కనుపించెను

769, 770 తీక మిత పరిజనములు = కొలదిమూడి పరి
వారము, అందిత = తీరైన, బ్రహ్మచర్య వ్రాగి యోగ్యులు =
బ్రహ్మచర్య వ్రతమునకు తగినది, రుచిర సందీప్తము = కాగితో
వెలుగొందునది, తెలుపు = అందము, కృతీభూత + శక్తి
కాయుడు = కృతించిన దేహము గలవాడు, నలిన = ఉదగ
ఆలాపము = విష్ణుమూర్తిని గురించిన సంభాషణములు, నవసుకా
పూరము = సూతనమైన అమృత ప్రవాహము, శ్రోత్రాగ్ని
జలులన్ = తెవులనణచు దోనిశ్శతో, చొక్క = ఒకలుబుచ్చి,

కతన = కారణమున , కృతీ భూత కాయండు = కృతించిన దేహముకలవాడు , జటాపల్కల + అజనశ్రీ = జడలు , నార బట్టలు చర్మము సంపద కాగా , అసంస్కార = సంస్కారము చేయబడక , సంచిత = కూర్చుకొనిన , అనర్థ సూత్నరత్నము = వెలకట్ట లేని శాస్త్ర రత్నము , ఎటెగెన్ = సమస్కరించెను

తా || అట్లు కర్మవిధమనోహరమైన కర్మముని ఆశ్రమమును కనుగొని స్వాధ్యయంభవ మనువు స్వల్ప పరివారముతో లోపల ప్రవేశించెను అచ్చట బ్రహ్మచర్య వ్రతమునకు తగిన తపో వృత్తిలో దేహము ప్రకాశించుచున్న కర్మముడు కనుపించెను దేహము చిక్కియున్న విష్ణుమూర్తి కథలను అమృత ప్రవాహముగా వినుచు పరవశించిన కర్మముడు నీరిసించలేదు జడలు, నార చీరలు, జంకచర్మము ధరించి విశాల నేత్రములతో సుందరుడై కనుపించెను వెలగట్టుటకు శక్యముకాని రత్నముకటి మెరుగు పెట్టక గనిలోనుండి తీసివట్టించెను అట్టి కర్మమున చూచి మనువు భక్తిసముగ్రై పాదాభివందనము చేసెను

771 టీక విందు = అతిథి, పరిఘట్టండు = సంతోష పడినవాడు, పూర్వోక్తంబు = ముందు చెప్పబడినది,

తా|| తన యింటికి అతిథియై వచ్చిన మనువు నాదరించి కర్మముడు అర్హత పాద్యాదులతో పూజించెను తనకు విష్ణువు అంతకుముందు చేసిన యాదేశమును స్మరించి మనువుతో నిట్ల నెను

772 టీక వరగుణాకర = శ్రీ యమై న గుణములకు నివాసమైనవాడా, త్వడీయ పర్యటనము = నీవు తిరుగుట, శిష్ట పరిగ్రహ = మంచి వారిని ఆదరించుట, దుష్ట నిగ్రహము =

దుష్టులను శిక్షించుట, వనజపి త + లోకాని = సూర్యుడు, చంద్రుడు, వహ్ని = అగ్ని హోగ్రుడు, యమి రి = వాయువు, వనస్వరి = యముడు, వాద్ధిప = నగులుడు, ఎ సవాస్కాని = ఇంద్రుని అంశ గలవాడు, అఖిలలోక శ్రీయ = అన్ని లోకములను జయించునది, సే మమోశేమయ స్కందని = గౌరమున ములులు తాపిన రథము, తోదంగపాణి = విల్లు పట్టినవాడు, ఇద్ధ వైస్యపద విభుట్టన = పసిగట్టిన అస్యులు పాదముల త్రోక్కిడి, అగలన్ = బండ్లు కాగా,

తా॥ గుణశీఘ్రం! నీవు భగవద్భక్తి నీవు ఇల్లు భూమిపై సంచరించుట దుష్టులను శిక్షించి మంచివానిని రక్షించుటకే గదా! నీవు పుణ్యపురుషుడవు సూర్యుడు, చంద్రుడు, అగ్ని, వాయువు, యముడు, నగులుడు, నింద్రుడు నీ యంద శలుగా నున్నారు. నీకు భక్తితో నమస్కరించుచున్నాను నీ వెల్లువైన నకల లోకములను జూగుచు నమగ్యము నిచ్చనట్టి, రత్నములు తాపిన నీ బంగారు రథముక్కి- ధనుర్ధియవైన అస్యులతో చరింపగా భూమి బ్రద్ధలగునీమో యనిపించును

778 టీక తరణంబోలె = సూర్యునివలె, భూవర = రాజు, పద్మోదర కల్పితంబులు = బ్రహ్మచే కల్పింపబడినవి, వల్లశ్రీమ + ఉదార విస్తర పాశోనిధి = వల్ల భర్తయులు, ఆశ్రమ ధర్మము లనబడు మహా విస్తారమైన ధర్మముల గురుద్రము, సేతిభూత = కట్టుగా నేర్పరచిన, మహిత + ఆచారక్రియల్ = గొప్ప ఆచారములు అనబడు శార్యములు, దోరభయూబునన్ = దొంగల భయముతో;

తా॥ ఓ మహారాజా! నీవు నకల దేవతాంశలతో భూమి యందు సూర్యుని వలె చరించుచు ప్రళోభించుచున్నావు.

లేనిచో నీ భూదేవి సుదీర్ఘమగు నిద్రావస్థలోనికి పోవును అప్పుడు చతుర్ముఖ బ్రహ్మ కల్పించిన నాల్గు వర్ణములు నాలు గాత్రముములు కట్టలు తెగించుకొనిన మహా సముద్రము వలె పాతైపోవును ప్రజలు తమ యాచారములను తప్పగా ఈ నరసృష్టి సంకరమై పోవును గొంగల భయముతో నిండి అందరు నశించి పోవుదురు

(నరజ తితి మనువు మొట్ట మొదటగా వివాహ మేర్పరచి ధర్మము వర్ణసించుటకై కటుంబ మను విద్యాలయమును నెల కొల్పెను అప్పటి నుండి ధర్మ మవలంబింప నిష్ఠపడిన వారి సమాజమును నాల్గు వర్ణములుగా విభజించెను వారే బ్రాహ్మణ ఋత్వియ వైశ్య శూద్రు లనబడువారు వారికి పై విభాగమును జన్మ సమాజములైన గుణములను బట్టి ఏర్పరచెను అవి వారి పూర్వ కర్మలను బట్టి ఏర్పడుచున్నవి

ఇట్లే వయస్సును బట్టి నాలుగాశ్రమముల నేర్పరచెను అవి బ్రాహ్మచర్యము, గృహస్థము, వానప్రస్థము, సన్యాసము అన బడునవి వాని ననుసరించి ప్రవర్తించ వలసిన ధర్మముల నేర్పరచెను అవి ఆచారముల రూపమున వారిలో స్థిరపడినవి అనగా ఆచరింప వలసిన ధర్మములైనవి వారి ధర్మముల ప్రకారము నడచుకొనుట వలన నొక సముద్రమునకు చెలియలి కట్ట ఏర్పడి నట్లయినది ఈ కట్ట వలన సముద్రము నుండి దేశము తెల్లు రక్షింప బడుచున్నచో అట్లే నియమము లేని వారి ప్రవర్తనము నుండి సమాజము రక్షింప బడుచున్నది ఈ ధర్మములే లేనిచో నరులందరు చోరులై యొకరి నొకరు కొల్లగొట్టి చంపుకొందురు ఎదుటివారి అస్త్రని, కుటు బమును, దేశమును, వారివిగా సంగీకరించి గౌరవించుట యుండదు, అట్లు గౌరవింపనిచో సమాజ

ముందడు ఉండు వో వ్యక్త బాళరి నో కను చుచుకొందురు ఇన్ని
యనన్దములు సోకకగల రక్షిగాను మన్నది మనుధర్మమే!)

774 టీక భవతీ + అగమనము = నీ రాక, నిమిత్తము =
కారణము, సమా హితి సఖిల సత్సక్త్యానుక్రమము = దినచర్య
యందలి కర్మానుష్ఠానము మొత్తము నిర్వహించినవాడు.

తా॥ ఇట్లు మనువును సుసాగించి కర్తవ్యమును మనువు విచ్చిన
పని ఏమి యని అడిగిని దినచర్య పూర్వచేసికొని తీరికనున్న
కర్తవ్యముతో మను విష్ణునిను

775 టీక సునిజగత్పూజు = బ్రహ్మ, విచిత్రము =
వాయుబాసది, బుధవర = భ్రమలలో శ్రేష్ఠుడ!

తా॥ ఓ జ్ఞానమూర్తి! చతుర్ముఖ బ్రహ్మ ఈ లోక ధర్మము
లను వేదములుగా రచించెను వానిని భూమిపై పొందుటకీ తన
ముఖమునుండి నిన్ను సృష్టించెను

(బ్రాహ్మణులను ముఖమునుండి, క్షత్రియులను బెహు
తలనుండి సృష్టించెనని వేదము చెప్పుచున్నది ఇచట ముఖము
నుండి సృష్టించుట యనగా నొకరినుండి యొకరికి నుచ్చారణ రూప
మున ఉపదేశము చేసి లోకములకు నేర్పునట్లే గురుశిష్య సంప్ర
దాయ మేర్పరచుట)

776 టీక దురితస్వరూప = పాపము యొక్క స్వరూపము
లైన, పాటచ్చరవీడ = బందిపోటు దొంగలవలన బాధ, సకల
క్షోణీనీ = సమస్త భూమియందు,

తా॥ పాప స్వరూపులైన బందిపోటుదొంగల బాధ లేకుండ
రక్షించి భూమిని పరిపాలించుటకై మమ్ములను చతుర్ముఖుడు తన
భుజములనుండి సృష్టించెను

(మనువు రక్షణధర్మమునకు పుట్టెను గనుక శ్రుతియుడు కర్మమ ప్రజ పతి వేదమును వివరించుటకు, బోధించుటకు పుట్టెను గనుక బ్రాహ్మణుడు ఇచ్చట బ్రాహ్మణ శ్రుతియ ధర్మములు వారి వారి జీవలక్షణములను, వృత్తిని తెలుపునేగాని పుట్టుకకు సంబంధించినవి కావు కానిచో శ్రుతియులు బ్రాహ్మణునకు పిల్ల నిచ్చి పెండ్లి చేయుటకు ఆ ఇద్దరు ధర్మస్వరూపులు వంగి కరించుట ఎక్కు జరుగును?)

777 టీక నెఱిన్ = పూర్ణముగా, జలజభవునకున్ = బ్రాహ్మకు, కరము = మిక్కిలి, అంతఃకరణ గాత్రములు = మనస్సు, శరీరము, పరఃగిన = ప్రసిద్ధి కెక్కిన, బ్రహ్మ శ్రుతియులు = బ్రాహ్మణ ధర్మము, శ్రుతియ ధర్మము, రమాధీశ్వరునకున్ = లక్ష్మీపతికి, (విష్ణువునకు), ఆవసీయంబుల్ = రక్షింప దగినవి

తా॥ బ్రాహ్మణ ధర్మము, శ్రుతియ ధర్మము వరుసగా చతుర్ముఖుని సృష్టికి మనస్సు శరీరము వంటివి లక్ష్మీపతియైన విష్ణుమూర్తి సంకల్పమున అవి రెండును రక్షింప దగినవి

(ఈ సృష్టి యంతయు గూర్మకమైన లక్ష్మీస్వరూపము అం దంతర్యామి నా రాయణుడు గనుక బ్రహ్మ సృష్టిలో బ్రాహ్మణ ధర్మము, శ్రుతియ ధర్మము నిరంతరము రక్షింపదగి యున్నవి)

778 టీక దుర్జన దుర్దర్శనుండు = దుర్మార్గులకు చూడ శక్యము గాని వాడు, భవత్ + పాదకంబ = నీ పాద పద్మముల యొక్క, కింజల్క పుంజ = కింజరముల గుత్తి, రంజితంబు = ప్రకాశింప జేయఁబడినది, మస్తకంబు = శిరస్సు, తావళ = నీయొక్క,

వచన సుధాపూరితం గాఢం = వచనము లోగలకు అమృతం గొర్రు
 లతో నింపబడినవి, శ్రవణాలులు = చెవులు, ముగి భాగం దీర్ఘం =
 శుభములకు నివాస మగుట, గిహిక్ష్మ హాస గుఱు = మృత్యు
 యందలి శ్రమచేత కలిగిన గుఱుము, శిశ్ని + శిశ్నింగుడు
 = బాధపడిన మనస్సు కలవాడు, భ్రమణ భర్తృ = సగచారము
 చేయుటచే అలసట గందినవాడు,

తా॥ నీవు విష్ణుమూర్తి వలన పొందిన దుర్గుణములను నీ దర్శ
 నము లభించదు అట్టి నన్ను చూడట నా భాగ్యమున సిద్ధించెను
 నీ పాద పద్మముల కేసరముల గుఱుల వలన రంగుచే నలంకరింప
 బడిన నా శిరస్సు పవిత్రమైనది అమృత భారల వలన నీ పలుకు
 లతో నిండిన నా చెవులు శుభములకు నివాసమైనవి నా జన్మము
 సార్థకమైనది మృత్యు యొక్క దేశభూమి, మృత్యు దేశము
 కొంటిని ఆపకు వివాహము చేయలే గను గుఱుము నన్ను
 కాధిదమచున్నది వరునక్షత్ర అన్వేషించుచు సకల దేశములు
 తిరిగి పచ్చితిని నా విన్నపమును ఆలకింపుము

779 టీక వర యోగీశ్వర = యోగులలో శ్రేష్ఠమైన
 వాడా, వామాశ = అందమైన కన్నులు గలది, ముక్కుశ్రి = నా
 కూతుడు, వరలావణ్య గుణాభ్యులక్ష్మీ = శ్రేష్ఠమైన లావణ్యము,
 గుణము కలవారిని, తమో భిక్షిని = అడుది యను భిక్షును, పరిగ్ర
 హింపుము = దానమును స్వీకరింపుము (పరిగ్రహముగా, అనగా
 భార్యగా స్వీకరింపుము) శుభ + ఉదాత్తి క్రియాణాంబరణ = శుభ
 మును కలిగించు యోగ్య పని నాచరించుటయగుదు గుహాహలము
 గలిగి,

తా॥ మహా యోగీశ్వరా! ఈమె నా పుత్రిక. ఈమె పేరు
 దేవహూతి. లావణ్యమునందు, సద్గుణములందు ప్రసిద్ధిశ్చి-న వారి

కందోనో గూర్చి వినియున్నది ఎవరినిగూర్చి చెప్పినను ఈమె
వి ఇక్కటలేదు నా రిదుని యుపదేశమున మిమ్ము వరింతునని
ప్రతిబట్టి ఊగుండును నా కార్యభారమును నీవు గ్రహించి
ఈమెను భిక్షగా స్వీకరింపుము శుభమైన కార్యము నిర్వర్తించిన
వాడ వగుదువు

(బ్రహ్మచర్యాశ్రమమున నున్నవాడు, తపస్సు చేయు
మన్నవాడు, భిక్షను స్వీకరింపవలెనని మనువు శాసనము చేసెను
వాని ప్రకారము తన చేతినుండి గృహస్థాశ్రమ దీక్షను స్వీకరింపు
నిని ఆ మనుకే చమత్కరించుచున్నాడు

శుభమైన కార్యము నిర్వర్తించబడుట యనగా పెళ్ళియగుట
మని కాదు బ్రాహ్మసృష్టికి మొట్ట మొదటగా భౌతిక జీవములు
'ల్పింపబడుట)

780 టీక అమలిన = నిర్మలమైన, గృహమేధిక కర్మము
కున్ = గృహస్థాశ్రమ విధులకు, అనురాపగుణ విరాజిత = తగిన
విధమైన గుణములతో ప్రకాశించునట్టి, శీలశ్రమములన్ = నమ
రడి, క్రమశిక్షణాయందు, తిరిగిన = పెరిగిన, ప్రమదమున = సంతోష
ముతో, భవ్యచరిత్రా = పుణ్య ప్రవర్తనము గలవాడ!

తా॥ గృహస్థాశ్రమమున యజమాని నిర్వర్తించవలసిన
సను లతీ పవిత్రములు వాని కన్ని విధముల తగిన నడవడి, క్రమ
క్షణ గల భార్య యున్నప్పుడీ ఆచరణము సాధ్యమగును దాని
సమకాలముగా నే నీమిను పెంచెని నీవు శుభచరిత్రుడవు
ననుక నీవు వరించుటకు తగియున్నది

781 టీక విరక్తులు = వైరాగ్యము చెందినవారు,
సద్ధింపన్ = విడిచిపెట్టుటకు, చనదు = తగదు,

తా॥ పుణ్యమూర్తి! అగూదితముగా తి న గ త ట తా ను
సాఖ్యము లభించిన ' వై గాగ్య సంగ్రహము' ను కాదనవలసిన పని
లేదు నీవు వివాహ మాడవలెనను కోరిక గలవావు అయాచిత
ముగా నిట్టి కన్య నీకు లభించుచున్నట్లుగా కావనుట యుండ
కూడదు

782 టీక శ్లోరంభః=ఒక ఫలితమునకై యత్నము
చేయువాడు, కృపణనిక=దీనుని, యశంగు=కీర్తి, మానంబు=
గౌరవము,

తా॥ ఒక ఫలితమునకై గట్టి ప్రయత్నము చేయుచున్న
వాడు ఒక దీనుని దగ్గరకు పోయి (తా) చించిన వో నేమి లాభము!
కీర్తికిని, గౌరవమునకును కూడ లోపము కలుగును నీ విగతి వాడ
పని తెలిసి వివాహము చేసికొనుటకు యత్నించుచున్నా వనియు
నిన్నట్టింప వచ్చునని.

(మనువు సకల ధర్మశాస్త్రమునక, సరిజాతి, అదిగృహి
కనుక అతని సంభాషణలు ధర్మమునకును, లోకనీతిని మార్గ
దర్శకములుగా నున్నవి)

783 టీక మత్ +తనూజన్ ,=నాపుత్రికను

తా॥ నా పూర్వన సంక్లిరించి, నా పుత్రికను వరింపుము
అని పలికిన స్వయంభువ మనువుతో కర్తవ్యముని సంగతోషముగా
నిట్లు పలికెను

784 టీక అనన్యదత్తము=సాటిలేని దానముగా నీయ
బడిన వస్తువు, ప్రతిష్ఠితంబు = స్థిరత్వము, ప్రఖ్యాతిచెందినది
తీవహోడి=పూలతీగవంటి దేహము కలది, కమనీయ= కోరదగిన

మానిత = గౌరి వింపబడిన, ఉడురాజ చంద్రికా ధవలిత = చంద్రిని వెన్నెలలో తిళుకించిన, నిజ సాధతలము = తన మేడమీద, మహిత పీఠాన్ని మండర శోభిత = చక్కని బంగారు ఘల్లు టంఠెలతో శోభింపచేసిన, కందుక కీడ్డన్ = బలియాటలో, వరవిమానస్థుడు = శ్రేష్ఠమైన విమానమున నున్నవాడు

తా|| మహాత్మా! ఈమె నీ వలన సాటిలేని దానముగా నాకు కొనితేబడినది ఈమె యొకసాటి రాత్రి వెన్నెలలో సాధా గ్రహముపై బంతు లాడుకొనుచుండగా చెలికత్తెలతో విచారించు సమయమున, గంధర్వు డొకడు ఎమానముపై జోవుచుండెను అతని పేరు విశ్వావసువు అత డామెను చూచి వ్యామోహ పడెను తత్ఫలితముగా విమానములో భూమి మీద పడెను

(అర్హిత లేనివాడు ఆమె వంక చూచినచో దెబ్బతిను నని నూచన దీనిని బట్టి కర్ణముడు తన తపోబలమున దేవదూతిని పూర్వము నుండియే గమనించుచుండె నని తెలియుచున్నది అట్లు గమనించినను అతడు తపస్సు నుండి పతితుడు కాలేదు గనుక వ్యామోహపడలే దనియు, ఆమెకు తగిన వరు డనియు తేల్చు కొనెను)

785 టీక పురుషపశువులు = నరులలో పశువుల వంటి వారు, కొనురాలు = యువతి,

తా|| విష్ణుమూర్తి స్మరణ మొనగని నరపశువులకు ఈమె వర్చనము లభింపదు అట్టి యా వనవతి అదృష్టముచే తానే వచ్చి వరింపగా సంగీకరింపని వాడుడనా?

(నరదేహము ధరింపవలసిన మొట్ట మొదటి స్త్రీగా యినువు పుట్టి దేవదూతి యుద్భవించినది ఆ స్థితిలో వివాహ

మాడుట యనగా భరిక దేవామునకు దిగి వచ్చుటనియే అర్థము
తాని అమె సహజముగా తేజోవాయు దేవాము వానిని ధరించి
యున్నది అప్పునికి చతుర్ముఖుని సృష్ట్యలో క్రమము రక్షింపఁగి
నున్నారు కర్తముడు ఈ యెల్ల యున్నాడు రాగోళ దేహ
బద్ధులైన వరుల సృష్టిలో భగవంతుని అంతర్యామి స్వరూపు
చేయకున్నను ఒకరి కొకరు కనుపింపకు నూర్చి దేహమున
నున్న సృష్టి మాత్రము భావమయ స్వరూపము గనుక అందు
ఎవరియైన పవిత్రత కలవారికి మాత్రమే కనుపించును దేవహూతి
ఎవ్వరియైన గనుక విష్ణుభక్తి తీవ్రత కలవారికి కనిపింపదు)

786 టీక అవోకింపన్ = మాడగా, ఎగిరి గల్గు
వృత్తిన్ = పాపహరమైన పవిత్రస్థి

తా|| ఈ కన్యకును, నాకును గుణము, అలము, పవిత్ర
సము సమానముగా నున్నవి కనుక నేనీ కుమారుని నిర్మల
పవిత్రన మగును

787 టీక సమయము = నియమము, గుణ కర =
గుణములకు నెలవైనది, అపర్యవర్తనము = సంతానము కలుగు
వరకు,

తా|| ఓ నిర్మలమూర్తి! నా వివాహమును గూర్చి యొక
నియమము కలదు. దానిని మీకు ముందు నెలుపవలెను ఈమెకు
సంతానము కలుగు వరకు మాత్రమే నేను గృహస్థ భర్తమున
నిర్వర్తించుచుందును

788 టీక కౌదలన్ = శిరస్సున, కమదమాది యోగ
సరణి = శాంతి, ఇందియ నిగ్రహముతో కూడిన యోగ
మార్గము, జలజనేత్రుని = విష్ణుమూర్తియొక్క,

తా॥ సంతతి కలిగిన పెంటనే నేను శమదమాది గుణములతో యోగమార్గమున సన్మసితును ఇది విష్ణుమూర్తి యాజ్ఞ

(ఇచ్చట గృహస్థాశ్రమము తరువాత వానప్రస్థము లేకయే సన్యాసము చెప్పబడినది నాలుగొకమముల పద్ధతి దేహ బద్ధుల సాధనకొరకు కర్మముడు సన్మసిండుట యనగా భౌతిక దేహమును విడిచి పెట్టుట దేహబద్ధులకు దేహముండుట శ్మేషముగను, దేహము విడుచుట భయకారణముగను తోచుచు కర్మమున వంటి వానికి దేహమున నుండుట గృహస్థ ధర్మముగను, దేహము విడుచుట సహజ స్థితిగను కనుపించును)

789 టీక శ్రీ విభునివలన = విష్ణుమూర్తి వలన, లోకావళి = లోకముల వరుస, రాజీవభవాదులకు = చతుర్ముఖ బ్రహ్మ మొదలగువారికి, నిర్మాణ హేతుభూతుండు = సృష్టికారణమైనవాడు,

తా॥ ఈ లోకములన్నియు లక్ష్మీపతియైన విష్ణుమూర్తి యందు సృష్టి స్థితి లయములను పొందును బ్రహ్మాదుల సృష్టికూడ నతడే కారణము

(సృష్టిక హేతుర్ముఖుడు కారణమైనను చతుర్ముఖుని లోకము మొదలుగా అన్ని లోకములును విష్ణువు నందున్నవి గనుక విష్ణునే కారణములకు పైన కారణము)

790 టీక అజ్ఞా + ఉల్లంఘనంబు = అజ్ఞును దాటుట, సమయంబునకు = సయమునకు, ఇయ్యకొని = అంగీకరించి, ప్రహృష్ట హృదయుండు = హర్షము చెందిన హృదయము కలవాడు, సమంచిత గుణ గణాధ్యండు = శోభ నయ్యుచున్న సద్గుణములచే శ్రేష్ఠుడు, విధి + ఉక్త ప్రకారంబు = బ్రహ్మచే

చెప్పబడిన విధానము, పరిగర్హి సంగ్రహము = కన్నుమను
 పేరుతో గుర్తింబడినవి, వివాహ + తిథి = స్థితి తగిన,
 దివ్య + అంబర + ఆభరణములు = దేవగోళములగు సుందరిని
 వస్త్రములు, నగలు, నిజకుల + ఆచార సుఖ = తన సంశయము
 రావరించు మార్గమున, పరిణయము = వివాహము, చింతా
 భరుండు = దిగులు గలవాడు, దుహిణి వియోగ వ్యాకులిత
 స్వాంతుండు = పుక్తికి ఎదురు నకు కలసిపోన మనస్సులవాడు,
 చిలుకంబు = గడ్డిమును, పుడుకుచున్ = తిడుచుచు, మూర్ఖుని =
 వాసనచూచి, కాంక్షాధారాని మనస్ = కన్నీటి సాగ చేరిన
 శిరస్సు గలది, ఆమంగితుండు = వీడ్కలు చెప్పబడిన వాడు

తా: సర్వలోకములకు విష్ణువే యధిపతి గనుక వాని
 యాజ్ఞ తల్లంఘింపరాదు వాని యాజ్ఞ ప్రకారమే సాగి కలిగిన
 పెనుక నన్యసింఁచెదను, అని కర్తమును ఎలుకగా నిర్ణయమున
 మనువు కర్తముని నిర్ణయమునుగూర్చి తన భార్య శతమానోను,
 కూతురు దేవహూతి తోను వేరుగా సంప్రదించి వారి మనస్సు
 తెలిసికొనను వారంగీకారము తెలిపిరి

అపుడు మనువు కర్తముని నిర్ణయమున శరణికిరించి మహా
 సంతోషముతో కర్తమునకు దేవహూతికి బ్రహ్మ చెప్పిన విధాన
 మున వివాహము చేసెను (భౌతిక దేహము లిచ్చెనని యర్థము)
 అప్పుడు శతరూప పెద్దగిరి తగిన పట్టలు, నగలు మొదలగు
 వస్తువులను తమ సంప్రదాయము ప్రకారము విధానములకు
 కట్టుముగా కానుక పెట్టెను

ఇట్లు వివాహమునకు మానవజాతికి సంప్రదాయము నేర్ప
 రచి మనువు మనస్సున దిగులు చెందెను, ప్రతికను విడిచిపోవలసి
 వచ్చెనని బాధపడుచు ఆమెను శౌగంధియొన గడ్డము పట్టుకొని

ముద్దు పెట్టి శిరస్సు వాసనచూచి కన్నీళ్ళతో ఆమె శిరస్సును తడి పెను (వివాహముతో ఇట్టి జీవ ధర్మములను నరులలో సంప్రదాయములుగా సృష్టించి మనువు విడిచి పెట్టెను) పోయి వచ్చెననని చెప్పి కర్దముని దగ్గర సెలవు తీసికొని కతయావతో గూడి రథమెక్కి సపరివారులై బయలు దేరెను

791 టీక తరళ తరంగిణి = తథ్యై న తరంగముల కదలికలు, సముదంచిత = చక్కగా నొప్పారుచున్న, సరితో = నది, ఆరవిందతుందిల = పద్మములతో సుకుమారమైన, లసత్ + తరు = స్పష్టమగుచున్న చెట్లు, తీరనివాస = బిడ్డన నివసించుచున్న సన్మనీశ్వర నికర = మంచి మునీశ్వరుల సమాహమలచే, ఆశ్రమాకలిత = ఆశ్రమములతో కూడిన, వేడ్క ముప్పిరిగొనన్ = కుతూహలము మూడుపేటలు కాగా, ఆత్మపుట భేదన విస్ఫుట = తన పట్టణము వ్యక్తమగుచున్న, మార్గివర్తి = దారియందు పోవుచున్నవాడు

తా॥ స్వాయంభువ మనువు కర్దమునికడ సెలవు గైకొని బయలుదేరి బిందుసరస్సు తీరమునను, సరస్వతీ నదీ తీరమునను ప్రయాణము సాగించెను వాని తీరమున పద్మములు వికసించి పిల్లగాలులు వీచుచుండెను చెట్ల గుబురులు మనోహరములైన తావులందు వరుసగా మునీశ్వరుల ఆశ్రమములు కనపించెను అచ్చటి యజ్ఞములు, తపస్సులు, వేదాధ్యయనాదులు మున్నగు సంపన్నములైన దృశ్యములను దర్శించెను అటుపైన తన పట్టణమునకు పోవు వేడుకతో రథముపై ప్రయాణము చేసెను

792, 793 టీక లక్ష్మీశుండు = విష్ణువు, యజ్ఞసూకర మూర్తిన్ = యజ్ఞ పరాహవతారమును, సేరభసముగా = మిక్కిలి

వేగమునో, గోమ ౫ లా నలు = మోక్షుల గు న్నలు, నుచిరి హరిత
వర్ణము = మోయుచున్న అనుపచ్చని రంగు, పాపపాప = అంద
మైన, వర = శ్రేష్ఠమైన, కుశకాశిమయంబు = దర్భలాశి, రల్లు
గడ్డతో నిండనడ, యజ్ఞ క్రియాశలంప యోగంబు = యజ్ఞము
లందలి ప్రయోగములగు పనులకు గానినది, లోన్లు = దిర్భ
లీత + విఘ్న కారులు = వానికి విఘ్నములును క లి గ గ చు వారు,
త్రుంచిరి = చంపిరి, విష్ణు ఎరితుగు = విష్ణువు ను క్రిందించి, ముఖము =
యజ్ఞము, నుచిరి మేధ = ప్రకాశించునట్టి బుద్ధిబలము,

తా॥ పూర్వము విష్ణువు యజ్ఞ వరాహరూపము ధరించి
నపుడు దేహమును గట్టిగా విడలించెను అపవిత్రుని దేహమున
నున్న గిరులను మోగిరి లెగిరి కొన్ని రాలినదను అంగ కొన్ని
బ్రహ్మవర్తి దేశమున పడెను ఆ ప్రదేశమంతయు దర్భలతో,
రల్లుగడ్డతో నిండెను ఆ పెండుకలు దర్భలమునకు కనుక
దర్భలు మొలచు ప్రదేశమైన బ్రహ్మవర్తియు పవిత్రభూమియై
యజ్ఞార్థ కర్మల కనుకూలమైన ప్రదేశమైనది సకలయెఱు లచ్చట
చేరి క్రతువులు చేసిరి యజ్ఞార్థమునకు విఘ్నము చేయు ననుకు
లను దర్భలతో సంహరించిరి మనువు భూమియం దెల్లడిల విష్ణు
మయమైన యజ్ఞము చేసెను, బుద్ధిబలము గట్టగా ప్రకాశింపగా
తన నివాసమునకు చేరుకొనెను

(మనువును పుట్టించి ప్రవాసగ్గము చేయుచుని చతుర్ముఖుడు
కోరినపుడు సృష్టితీవుల కాధారముగా భూమి నుద్ధరింపుమని మనువు
కోరెను అప్పుడు బ్రహ్మ ప్రార్థనచే విష్ణువు వరాహమై భూమి
నుద్ధరించెను అతని దేహమునుండి పడిన దర్భలు యజ్ఞ సంగార
ములై రాక్షస సంహార కారణములై నవి. వాని సహాయమున
అతడు విష్ణుమయ యజ్ఞము చేసెను, బుద్ధిబలందరు దర్భలను
ప్రయోగించి రాక్షసులను సంహరించిరి

దీని మంత్రార్థ మేమనగా మనువు ప్రారంభించిన సృష్టికి దేహముల కొరకై భౌతికమైన భూగోళ మేర్పడినది దాని మట్టి నుండి దేహములు పుట్టినవి అందు ఉచ్చారణ స్వరూపమైన జీవుని ప్రతిష్ఠకు శ్వాసావయవములు గరుత్మాంతుని రూపమైనవి వెన్నెముక సరస్వతీనది ప్రవహించు మార్గమైనది నరులకు జాట్లు పెరుగునట్టి ప్రదేశమైన శిరస్సునకు లోపలి భాగమున నాడీ కేంద్రము లేర్పడినవి అవి ఋషిత్వమునకు, క్రమశిక్షణమునకు కావలసిన బుద్ధిబలము పనిచేయుటకు కేంద్రములైనవి చాని నాథారముగా గొని ఋషులు, యజ్ఞార్థకర్తలను సాధించిరి దేహ ధారులలోని ఆసురగుణములను దమించుటకు కావలసిన సాధన మార్గముల నేర్పరచిరి

నాడీ కేంద్రములు దర్భల తోటలతో పోల్చబడినవి దర్భలు పెరిగిన ప్రదేశమున నివసించుటయు, దర్భలు తాకిన నీరు త్రాగి టయు మేధస్సును వృద్ధి చేయునని నూచన)

794 టీక డాయంజనన్ = సమీపింపగా ఉపాయనములు = కానుకలు, నుతుల్ = ప్రోతములు, మంగళ తూర్వములు = శుభమును సూదించుట కూడునట్టి ఖాకాలు, ఆయతగతిన్ = విస్తారముగా, మోయఁ జొచ్చెన్ = శబ్దము చేసెను

తా॥ మనువు తన పట్టణమున ప్రవేశించునపుడు పురజనులు కానుకలు తెచ్చి యిచ్చి అనేక విధములుగా స్తుతించిరి అంతఃపురమున మంగళ వాద్యములు విస్తారముగ మ్రోగెను

795 టీక తావత్రయ + ఉపశమనంబు = మూడు తావములను శమింపచేయునది, పుత్రమిత్ర కళత్రి = పుత్రులు, స్నేహ

తులు, భార్య, నుహృత్ + ౧౧ ంధవ సహితుండు = స్నాన సులభో
చుట్టములతో కు సినవాడు,

తా|| ఇట్లు వైభవముగా పురపరివేశముచేసి ఆ సత్రియము
లను శమింపజేయునట్టి భగవద్భక్తిని వృద్ధ పొంగించుచు ఆ గు
రులు, మిత్రులు, భార్య బంధువులు తన్నాశ్రయించి యుగా
సుఖముగా నుండును

(భగవద్భక్తి వృద్ధ పొ దించుట తననూడి పృథ్వీ గది ,
సృష్టి జీవులలోని యర్థము)

706 ౬౧౪ ప్రతివాసరంబు = ప్రతిదినము, హా వ్యాసం
గుండు = విష్ణుమూర్తిని గూర్చి ప్రసంగములు కలవాడు, మూఢవ +
అంతః = విష్ణువున కర్పింపబడిన, గంధర్వ విపంచికా కలిత = గంధ
ర్వవిద్య నిచ్చునట్టి వీణతోగూడిన, సంగీత ప్రబంధ + ఆమూది
తుండు = చక్కగా పాడబడుచున్న ప్రబంధ గీతిములచే న గోప
పడువాడు, ఇష్ట విభూతులు = కోరిన సంపదలు, అసుర క్షేన్ =
ఆపేక్షను, ఏ ప్రార్థన = అన్ని వేళలయందు, అచ్యుత సేవా + ఏక
పరాయణుండు = విష్ణుని సేవించు అకృత నియమముగా గల
వాడు, అస్తోక ప్రభావ + ఉన్నతిన్ = అధిక మహిమతో, గొప్ప
దనముతో,

తాత్పర్యము - మిక్కిలి భక్తితో ప్రతిదిన ముదిడు విష్ణుని
కథలనే ప్రస్తావించుచుండును, విష్ణువున కంతఃము చేసిన గంధర్వ
వీణ మీటుచు సంగీతము పాడుచున్నవారి భక్తిగీతములు విని
సంతోషించును తానును గానము చేసి వీణానాదమున పరవ
శించును సమస్తసంపదలు కలిగియున్నను వానియందనురాగము
లేదు అన్ని వేళలయందు విష్ణుసేవయే నిత్యముగా నేర్పరచు
కొనెను

797 టీక హరిపాదాంబురుహద్వయ + అర్చిత = విష్ణుని పాదపద్మముల యందర్పించిన, తులసి + అమోదమున్ = తులసి దళముల పరిమళమును, తత్ + చరితంబుల్ = అతని కథలు, తత్ పరిచర్యా వ్యతిరిక్త = వాని సేవకాక ఇతరములైన, సంసరణ = సంసారమునకు చెంది, సత్ + ధర్మ + అర్థకామంబులు = మంచివియైన త్రివర్గములు, పరిభూతంబులు = తిరస్కరింపబడినవి, మోక్ష పద సంప్రాప్తి క్రియారంభంబు = మోక్షమును పొందునట్టి పనులు సంకల్పించువాడు

తాత్పర్యము విష్ణుపాదములయందర్పింపబడిన తులసి దళము పరిమళము లంగీకరించును విష్ణుని దివ్యచరితములు స్మరించి సంకీర్తనము చేయును అందలి అందమును చర్చించును, వినును విష్ణుసేవకు వేరైన సంసార చరితముగాని, ధర్మార్థకామముల సాధనముగాని వాని దృష్టి నాకర్షింపలేదు మోక్షమార్గమునకు దోహదమిచ్చు పనులనే సంకల్పించుచుండును

(చతుర్ముఖ బ్రహ్మాదుల వలెననే మనువు కూడ ప్రజలలో సంతర్వామిగా తన మన్వంతర మంతయు జీవించును కనుక వారందరి యందు భక్తిని, విష్ణు సేవాబుద్ధిని పుట్టించుటకు సంకల్పించి, వారి సాధనయే సాధనగా మెలగెను)

798 టీక నిగమార్థ గోచరుండు = వేదార్థములకు గోచరించువాడు, తత్పర చిత్తుండు = దాని యందు స్థిరపడిన చిత్తముగల వాడు, క్షృ + అంతరంగములు = తన హృదయము మనస్సులోని భాగములు, యామములు = జాములు, అయాత యామములు = జరుగకున్న పడక గలవి,

తా॥ వేదార్థమునకు గోచరించు విష్ణుమూర్తి చరిత్ర ప్రసంగముల యందు మునిగి యున్న అతని మనస్సునకు, హృద

యమునకు యామలు జగుగుచున్నను జరుగనివే అయ్యెను అగా
కాలము గడచుట తెలియదు

(విష్ణుని యందు సమాధి మగ్నుడగుట వలన బెహ్య
ప్రపంచమున కాలము గడచుచున్నను వానికి కాలము గడచుట
తెలియదు, కనుకనే అతని హృదయమునకు గడచు జముల కాలము
నుద్ధిర్ఘమై అతని ఆయుర్దాయము ఒక మన్వంతరమంతి కాలము
వచ్చెనని యుక్తుని తనకు యేరుగా నిజ దేహము లేదు
కనుక జీవులు తన రాజ్యము నందు దేహములు ధరించుచు విడుచు
చున్నను అతడు మన్వంతరి ఆయుప్రమాణము కలవాడగుట
విష్ణువాయ సమాధిలో కాము గడుపుట వలననే)

799 టీక అ+మేళి=ఆ పెద్దవాడు ఆకర్షణ భ్యానాను
గాన నుతులు=వినుచు, భ్యానము చేయుచు జీవులతో కలసి
పాడుచున్న స్త్రోత్రములు, స్వస్వన్న జాగ్రోత్ర + సుషుప్తులన్ =
తా నిద్ర, మలకువ, కల యను స్థితులను, కలగించి=తొలగించి,
పుణ్యతిములు=మహా పుణ్యస్థలు, చక్రిదాసుగు = విష్ణువునకు
సేవకడు, దివ్యమందు మహా తిక వృధలు=దేవతలకు, మనుష్యులకు
పంచ భూతములకు సంబంధించిన కాధలు, తిగులన్ =చిక్చి కొనక,
నత్ + ము నీంద్ర శ్రేణిన్ =నర్జనులగు మునీంద్రుల గణములకు,
సర్వ భూత ల త పృత్తిన్ = సర్వజీవులకు మేలు చేయు ప్రవర్త
నముతో, ఆతుల విఖ్యాత రీలన్ =పాటిలేని ప్రసిద్ధితో, ఏకగ్రాంతి
యగములు=దెబ్బది యొక్క మహా యుగములు, అస్తోక
చరితుడు=మహాత్ముల ప్రవర్తనము కలవాడు,

తా॥ అతడు విష్ణు కథలను వినుచు, భ్యానించుచు నితరు
లతో కలసి పాడుచున్న స్థితిలో నిద్ర, మలకువ, స్వప్నము అను
స్థితులు చాటి వర్తించు విష్ణుని దాసుడై శరీరమునకు, మనకు

నకు కలుగు బాధలను పొందలేదు దేవతలకు, నరులకు, పంచ భూతములకు సంబంధించిన బాధలలో చిక్కుకొనలేదు మహా నీయులగు ముసీందుల గణములకు, వర్ణాశ్రమ ధర్మముల మార్గములు జోధించి క్రమము తప్పక నిడిపించుచుండెను ఇట్లానంద మూర్తియై బొబ్బడి యొక్క మహా యుగముల కాలము జీవించెను

(తన యందు జీవుల శరీరములు, మనస్సులు, వర్తించు చున్నను వారికి సంబంధించిన బాధలు తన కంటకుండ విష్ణు ధ్యానమున విష్ణు మయుడై వర్తించెను ఇంద్రియముల కధిపతులైన దేవతలు, అహంకారమున చిక్కుకొనిన జీవులు, దేహములయందు పంచభూతములు పొందునట్టి సృష్టి పరిమాణములు అతని నంట లేదు

సప్తఋషి గణము మొదలగు తారకల గుంపుల రూపమున నున్న ప్రజ్ఞలకు వర్ణాశ్రమ ధర్మములు కల్పించి తాసిచెను ఈ లోకము లన్నియు తన యందు వచ్చుచు పోవుచుండగా తా నంత ర్యామియై డెబ్బడి యొక్క మహా యుగములు పరిపాలించెను ఇట్లు వర్తించుట విష్ణువు లక్షణము ధ్యానమున విష్ణువు నందు లీనమై యుండెను కనుక మనువు కూడ నిష్ఠే వర్తించెను)

800 టీక తనరంగన్ = విస్తారముగా,

తా' ఇట్లు మైత్రేయుడు విదురునకు దయతో స్వాయంభువ మనువు చరిత్రమును తెప్పెను ఇక కర్దముని కథ చెప్పెదనని పొరంభించెను

801 టీక భవునికి = శివునకు, భవాని = పార్వతి, తెఱుగునన్ = విభమున, ఏడుగడ = రక్షణము, అ సూ న తేజో పరాజిత = పెరుగుచున్న తేజస్సుతో వెలుగొండ నది, కామ

కోధింధ లోభాదిగుణ నిరపి తి = కామము, కోపము, దంధము, లోభము మొదలగు గుణములు లేనిది (కామమనగా కోరికలు, కోపమనగా తీవ్ర కోపము, దంధ మనగా నితరుల ముందు తన గొప్ప చాటుకొనుట, లోభ మనగా విననిగొట్టు తనము,) చతుర సౌహార్ద్ర స్నేహగుణలు = నీర్పరితనము, పీఠము, మిత్రత్వము, మృదు మధుర వచన రచన = సుత్రగా తీయగా సంభాషణము చేయగలది, దైవ యోగంబు = పూర్వ కర్మ ఫలములు సంక్రమించుట, నిజసేవా + ఆరాధన కృతీ భూతిదీహ = తన్ను సేవించు కృమి వలన చిక్కిన శరీరము గలది, కరుణా తరంగితా పాంగుడు = కరుణ ఆలలవలె పొంగివచ్చు కటాక్షములు గలవాడు, మంజు భాషణగులు = వినుట కిష్టమైన భాషణలు,

తా॥ ఇట్లు స్వాధ్యయగర్భవ మనువు దేవహూతిని, కర్ణమునకు ఎవాహము చేసి తిరిగి పోయిన వెనుక దేవహూతి చక్కని పతి భక్తి కలిగి నర్చించెను భర్తయే తనకు శరణ్యమని నమ్మిను, శివునకు పార్వతి చేసినట్లు పరిచర్య చేసెను తన మగస్సునకు తోడనంత వరకు నానాటికి వృద్ధి దొందుచున్న భక్తియు, నిష్ఠయు, స్నేహము గలిగి భర్తకు ప్రియము కలిగించు పనుల నొనర్చుచుండెను అదియే తపస్సుగా గణింప వృద్ధియై వెలుగొండెను కామము, కోపము దంధము, లోభము మొదలగు గుణములు లేక స్థూల సూక్ష్మ శరీరములు పరిశుద్ధము లయ్యెను భర్తయే దైవముగా భావించి భక్తితో నెల్లప్పుడు నేర్పరి తనము, పీఠము, మిత్రత్వము కలిగి సంభాషణ చేయును ఏమగుపాటు లేదు

కర్ణముడు తన తపశ్శక్తిచేత పూర్వ కర్మ ఫలమును కూడ తప్పించు సామర్థ్యము కలవాడు తనకు సేవ చేయుటలో

శ్రీమ పదును చిక్కిపోవుచున్న దేవహూతియం దతనికి జాలి కలిగెను దయామయమైన దృష్టితో చెవుల కిందైన పద్ధతిలో నిట్లనెను

802 టీక మానిత = గౌరవింపబడిన ధర్మ మార్గ మహిమస్థులు = ధర్మము అవలంబించుట వలన గొప్పదనము స్పష్టపడినవారు, భూరి తపస్సమాధి=విస్తారమైన తపస్సున లభించిన నిరంతర ధ్యానము, విద్యానిభృతి = ధ్యానముచే నశ్చలతను చెందిన, ఆత్మయోగసముపార్జిత = ఆత్మ యందు లయమగుట వలన ఆర్జించుకొనిన, విష్ణు కటాక్షలబ్ధ = విష్ణుని కడగంటి చూపులచే పొందబడిన, శోభా + అనఘ = శోభచే పాపము తొలగించు కొనిన దానా, దివ్యభోగ = దేవతా సౌఖ్యములు, బహుభద్ర వితానములు = అనేక విధములైన శుభముల వైఖరులు, అస్మదీయ సేవా నిరతిన్ = నన్ను సేవించు నిష్ఠలో, అని వారణన్ = అగ్ని లేనట్లు,

తా|| ధర్మ మార్గమున చరించిన నీ యందు మహిమ వ్యక్తమయ్యెను నీ జీవితమే తపస్సై సమాధి సిద్ధించెను జ్ఞానము నిశ్చల మయ్యెను ఇంద్రియములు, మనస్సు, ఆత్మయందు లగ్నము లై నవి దానివలన విష్ణుని అనుగ్రహము నీ యందేర్పడినది నీవు నన్ను సేవించుట వలన దివ్య భోగము లనుభవంప జేసెదను అట్లు లేని దివ్య దృష్టిని ప్రసాదించెదను

808 టీక నలఁత = స్త్రీ, విలోకింపు = చూడుము, కమలపత్ర నయను = విష్ణుమూర్తి యొక్క, బొమ్మ ముడి మాత్రన = కనుల బొమ్మలు ముడుచునంతలో, తుచ్చ భోగంబులు = అల్ప సుఖములు,

త || నేను ప్రకృతి చిన దివ్య గృహ్యే నీ కన్నీడు దర్శన
మిచ్చును , స్థితియు ఇక సుస్థిమైనది యముల,
మనస్సు మనోభావముల సుఖములను నున్న కేగని న్నను
గ్రహింప నక్కరలేదు అవి విష్ణుమూర్తి కనుప మ్మల కదలిక
లలో నుండును

(సుఖపద లనుభవించునను పదార్థములుగా అనుభ
వించవలెనుగాని స్వాధీనములుగా ననుభవింపరాదు కనుక ఇంద్రియ
ములను, మనస్సును సుఖపడునట్లు చేయవచ్చును గాని తా గాఢయ
మలగా, మనస్సుగా సుఖపడరాదు అట్లు సుఖపడ యున్నచింత
ఆ సుఖములు శ్రీరాముల గోళా నివాసములు)

804 శ్లోక అనుపదు = సాటిలేని , రాజ్యద్వైత + అధ
చేతస్సులు , రాజ్యమున్నదను దర్పమున గుర్తించుచు చెడిన
బుద్ధి బలము కలవారు, పాధీవులు = రాజులు, భృగినీ = ధైర్య
ముతో భోగింపుము = అనుభవింపుము, లలిత = స్త్రీ, యోగ
మాయా విచారణ విభుంబు = యోగమాయయందు ఎవిధముగా
చరింపగల స్వామిత్వముగలవాడు, విగత + ఆధి = మనోబంధులు
లేనిది, అపాంగ కలిత + అనతాస్య పంకజ = కన్ను తుడలలో
కూడిన కిక్కుచే పెంచిన ముఖపద్మము కలది, విహ్వలంగులు = ఎర
వశత్యము చెందినవి,

తా|| సాటిలేని రాజ్యగంపదను చూచి రాజులు గర్వాంధు
లగుదురు కన్నుగనక పాప మార్గములలో పవనంబులు, అట్టి
వారికి పాండరాని దివ్య భోగములు నీ పాతివ్రత్య సహాయచే
నీకు లభించెను సమబుద్ధి కలిగి యనుభవింపుము. నీకు కార్యసిద్ధి
యగుగాక, అని కర్షము డాకీర్షించెను జేవనవారి సిగ్గున తల
వంచి చనువుతో పరవశములైన సంభాషణలతో నిట్లు పలికెను.

(సమబుద్ధి యనగా కలిమిలేముల నొక విధముగా ననుభవింప గలుగుట తన్ను మెచ్చువారిని, మెచ్చని వారిని ఒకే విధముగా చూచుట, అందరకు నొకే విధమైన సేవ చేయుట)

80క టీక అనమా = పుణ్యత్పూడా, అమాఘ యోగ మాయా విభుండవు = వ్యర్థము కాని యోగ మాయ కధిపతివి, అనుపమ = సాటి లేని భవత్ + సంగతిన్ = నీతో కలిసియుండుటచే, సంతాన పర్యంతంబు = సంతానము కలుగు వర కుండునది, శరీర సంగమ సమయంబు = శరీరములతో కలిసియుండునట్టి నిర్ణయము, భవత్ + అంగసంగమంబు = నీ దేహముతో కలయిక, భవదీయ సంయోగ పాంఛావరతిన్ = నీ కలయిక కొరకుగల కోరికకు వశమై యుండుటవలన, కృతీభూతంబు = చిక్కిపోయినది, మజ్జన భోజన పాన సుఖంబులు = స్నానము, భోజనము, పానీయములకు సంబంధించిన సౌఖ్యములు, పరితుష్టి = సంతోషము, మత్ + మనో రథంబు = నా కోరిక ఉపశిక్షించి = తగిన శిక్షణ మిచ్చి, ఉచితంబులు = తగినవి, వివిధ + అంబర + ఆధరణ = పలువిధములైన వస్త్రములు, నగలు మాల్య + అనులేపన = పూలదండలు, మైపూతలు, మందిర + ఆరామప్రముఖ = గృహములు, తోటలు మొదలైన, నిఖల వస్తు విస్తారంబు = అన్ని వస్తువుల యభివృద్ధి,

తా॥ ఓ పుణ్యత్పూ! నీవు ముక్కవోవని యోగమాయకు అధిపతివి సర్వసమర్థువు నీ యందు సాటిలేని దివ్యభోగములు సిద్ధించుట సత్యమని నాకు తెలియును నీ సాంగత్యమువలననే నా కన్నియు గలుగు ననుటలో సందేహము లేదు మన దాంపత్యము సంతానము కలుగువరకు మాత్రమే యుండునని నీవు నిర్ణయము చేసితివి మొదట దాంపత్య సౌఖ్యమును గూర్చి నీవు సంకల్పించ వలెనుగదా! నీ సాంగత్యము కోరి వేచియున్న నా శరీరము కృతించి యున్నది స్నానము, భోజనము, పానీయములు మొదల

లగు సుఖములతో న గొప్ప ఎట్లు కలుగును? గీవు నా కోరిక తీర్చవలె నన్న వో నన్న కామశక్తి మూలము కృమింకీ సుగాలను చేయవలెను దానికి తగిన వస్త్రములు, ఆభరణములు, నృత్య మాలలు, ముపూతలు, ఇగ్గ, తోటలు, ఎట్లు మొదలగు వానిని మొదట నభివృద్ధి చేయుము దేవశూరగా యిట్లు కరిగా కర్ణముడు మహిమాన్వితుడై తన యాగమానుం బలమును ప్రవర్తింప జేసెను

(మొట్టమొదటగా భౌతిక దేహములు పొందినవారు కర్ణుడు దేవశూరులు కనక కామము శేవల సుగల్పరూపము కాకించి దా పత్య గు వము సంగుటకు కృమిబద్ధమైన శాస్త్ర మొకటి కావలయును లేనచో రాక్షసులయందు పరి పశుధర్మ మేర్పడును కర్ణముడు స్వప్తికర్త యుగిటివాడు గనుక కామ శాస్త్ర కృమిమును దర్శించి దేవశూరశక్తి ఉప దేశింపవలెను

అంతకుముందు వరకు దాంపత్య మనగా ఆమె యతనికి సేవ చేయుట మాత్రమే జరిగినది దాని వలన శ్రమచే ఆమె దేహము శుష్కించినది మరియు భౌతిక సుఖములను వాగయోగ్య మైన ఇల్లు, తోటలు, దొడ్లు మొదలగునవి కర్ణముడు సమకు ద్దు కొనలేదు తన యోగమాయతో దివ్య సౌఖ్యములను పొందియు నని, దివ్యాధరణ దులను సమకు ద్దునని చెప్పెను సుతరాని విస్తరింప చేయుమని కదా బ్రహ్మ వారిని సృష్టించెను! వారికి దివ్యములైన వస్తువులు చాలవు భౌతికములు కావలెను ఈ విషయమును మొట్ట మొదటగా కర్ణముని దృష్టికి తెచ్చెను అతడు దేనికైనను సమర్థుడ కాని ఇంతవర కతని దృష్టి భౌతిక వస్తువులను సమ కూర్చుకొనుట యందు ప్రసరింపలేదు)

806 : టీక, దీప్తిన్ = కాంతితో, చెన్నందుచున్ = అంద

మగుచు, మరకతస్థలమున = గరుడపచ్చలు తాపిన భూమిమీద
వరవజ్రకుడ్య కవాట = శ్రేష్ఠమైన వజ్రాలు తాపిన గోడల
నడుమ నేర్పరచిన తలుపులు, శోభితములు = శోభ చెందునవి,
విద్రుమదేహళీ వీధులు = పగడాల మండెగముల వరుసలు, కొమ
రొప్పన్ = అందమగునట్లుగా, నవ శాతకుంభ కుంభకములు =
కొత్తగా బంగారముచే నిర్మింపబడిన గుండ్రని గోపురములు, హరి
సిల శకల విస్ఫురణము = ఇంద్ర సిల మణుల ముక్కల తఱుకులు,
మొగడలు = మొగ్గలవంటి నిర్మాణములు, చెలువొందు = అంద
మగునట్టి, వైడూర్య వలభులు = వైడూర్యములతో నిర్మింపబడిన
చూరులు, తరళతర = తళ తళ మనుచున్న, ధూత కేతు పతాకాలు =
గాలి కెగిరి యాడుచున్న జెండాగుడ్డలు, ఓలయన్ = విస్తరింపగా,
మంజు శింజల్ + సమంచిత = మనోహరమైన శబ్దములతో నొప్పు
చున్న, మధుపకలిత = తుమ్మెదలతో కూడిన, సురుచిర = చక్కని
కాంతిని వెదజల్లుచున్న, ఆలంబమాన = వ్రేలాడుచున్న, ప్రసూన
రాజితమాలికలన్ = ఎరువులు పేర్చి కట్టిన దండలతో, గృహళి =
ఇండ్ల వరుస, తనరి = విస్తరించి,

తా॥ కర్ణముడు భౌతిక వస్తు సంపత్తిని సృష్టించుటకై తన
యోగమాయా బలమును ప్రసరింప చేసెను వెంటనే అనేక
విధములుగా నిర్మింపబడిన చిత్ర విచిత్ర సూతన గృహములు
సృష్టించబడెను అందు స్తంభములు మణుల కాంతులతో మెరసి
పోవు చుండును అరుగులు గరుడ పచ్చలతో తాపబడినవి గోడ
లకు వజ్రములు, వాని నడుమ వజ్రమయము లైన ద్వారబంధ
ములు కలవు గుమ్మముల పగడముల కూర్పు చేయబడినవి
బంగారు కుంభములు ఇంద్ర సిలముల ముక్కలతో కలిసి తఱుక్కు
మనుచున్నవి వద్దరాగముల మొగసాలలతో వైడూర్యముల

మంజూరులు గల ఆ మహా భవనములు లుగు పతి కి మాల వస్త్రములు గాలి కెగురు ముగా లెళి కెళులు కలిగియున్నది భవనములందు కొత్తిగా కోసిన ఘృష్ణమాల దూరాలు క్రీణ నమిన్నవి ఆ పుష్పముల చుట్టను చేరి కుమ్మివలు లు కంఠము చేయుచున్నవి

807 తీక దుకల = జలుగు వస్త్రములు, (bills) చీనాంబరి = ఎట్టు పెత్తనము, క శీటు + అది = ముగ్ధక ఎట్టు బట్టలు ముదలైన, వివిధ పట = అనేక విధముల వస్త్రములచే, పరివృత ముదిరి = చుట్టను కప్పి ముగ్ధము గదలచే, శుభగ + ఆకారము = నీ భగ్యము గల ఆ కరము, అరుదారక = అపురాపముగా, విచిత్ర పట్టికా + అలకృతికా = రంగుల రంగుల ధట్టలతో నలగకలంప పోయింద.

తా|| స్త్రీలు అలంకరణము చేసి కొనుట కేగియుండు బడిన గదులలో జలుగు వస్త్రములు, పట్టు బట్టలు, దీరలు, ముగ్ధలు విప్పి యమర్పణి యున్నవి రంగు రంగుల ధట్టలు తీర్చుగా నమర్పబడి యున్నవి (ధరించుటకు సిద్ధముగా నేర్పాటు చేయబడి యున్నవి)

808 తీక లలిత + ఉద్యాన వనాంతి = మనోహరమైన ఉద్యాన వనముల పడిమి భాగమున, సుందరిక = సుందరము చేయుచు, లీలాలోల = విలాసముగా నటించుట నిరుగుచున్న, హంసారి = హంసుల వరుసలు, పారావత = పావురములు, చక్రవాక = జక్క వ పట్టలు, శుక = చిలుకలు, కేళి హ్యూహము = నెవ శృంగార, అచట + సముత్కలిస = చిలుకలు చున్న యుత్సాహముతో, కృత్రిమ పక్షులన్ = పక్షులవలె చేయబడిన బొమ్మలను, నిజ విహంగశ్రేణి = తమకు సగుంధించిన పక్షులు,

ప్రతిశాఖా + ఆరోహణ వ్యాప్తులు = కొమ్మల మీదకు పరుగెత్తి
విప్పారుచుండటలు

తాత్పర్యము ఆ ఇండ్ల చుట్టునున్న యుద్ధానములు
మనోహరములు అందు విలాసముగా నీడులాడుచున్న హంసలు,
కొమ్మలపై పునకు నెగిరి పరుగులెత్తి విప్పారుచున్న కొకిలలు పాపు
రములు, చ కవాకములు, చిలకలు, నెమళ్ళ గంపులును ఆ చెట్ల
గుబురుల నడుమనున్న ఇండ్లపై నిలువబడిన పక్షుల బొమ్మలను
ఊచి నిజముగా పతులని భ్రమచెంది ఊయచు పలుకరించు
చున్నవి

(ఇచ్చట భావము చాల అపురూపమైన సౌందర్యముతో
కూర్చబడినది దీనికి మూల శ్లోక మీ విధముగా నున్నది)

హంస పారాపత వ్రాతై స్త్రై తత్రై పెకూజితం
త్పిత్రమా న్మనఃమానై స్పాన్వ నదిరు హ్యవరుహ్య వ

(భాగవతము 8-28-20)

ఈ మూల శ్లోకమున భ్రాంతిమదలంకారము చాల అరు
దైన పద్ధతిలో వాడబడినది దానిని చక్కగా విస్తృతము చేసి
పోతన తెలిగించెను దీని విలువను గమనించియే కాబోలు కృష్ణ
దేవరాయలు తన ఆముక్తమాల్యదలో కథాప్రారంభమున
మొదటి పద్యమునే దీని కనుకరణగా రచించెను

‘లలితోద్ధాన పగింపరా పిక శుకాలాప ప్రతిధ్వానముల్

వలభీ నీల హరిన్మణి పిక శుక స్వానభ్రమన్ గూర్ప
(పద్య మొగ్గుగడకూడ పోతన పద్యము ననుకరించుచునే యున్నది)

809, 810 లోక మోయు=మోయు, మునిసే గతిని =
పెద్ద మేడలలోపల గల శయ్యా | ఆసు = సుఖము, అర్చనములు,
శోభిగోహ=శ్రీకృష్ణ గృహములు, అర్చన పరమార్థము = శ్రీకృష్ణము లోక
ములను ధరించి, శోభన=శోభిల్లుచున్న, పరమార్థములు కాకుండా
=చలనరాశ్య అందమైన ముగిసిన ముగిసిన అర్చనములు + అవ
గత వ ర్ణములు=పర్వతో శుభ్రము చేయి గలవి

తా|| పెద్ద మేడలలోపల శయ్యలును, అనుములు సుఖ
రింప బడయున్న శాలలున్నవి అందు శ్రీకృష్ణముగా కల్పింప
బడిన శోభాక లోకముల శోభలను ప్రకటింపబడుచున్నవి
మంటపము లున్నవి అందు పర్వతో గూడిన చల్లని శుభ్రమున్నవి

(ధవనములైన శాలల లోపల వృక్షములు సుఖము
చున్నవని యర్థము)

811 లోక సకల + మునిశోభిరంగుల=అన్ని మునిపుల
శోభలను గలది, సకల శుభ + అవహము=సకల శుభములు కలి
గించునది, సకల సంపత్కరము=సకల సంపదలు ప్రకటింపబడునది,
సకల + ఉపభోగ యోగ్యము=అన్ని విధముల సుఖము లనుభ
వించుటకు పనికి వచ్చునది, సకల + శుద్ధి కామదంబు = శోభన
లోక లన్నిటిని తీర్చునట్టిది, సత్ + అలంకృతిరము=చక్కని అలంక
రణములు గలది లేక ఆకాశమునం దలంకరింపబడినది, (యోగ
మాయాకల్పిత మని యర్థము)

తా|| అన్ని మునిపుల శోభలతో అన్ని శుభములతో,
సంపదలతో, అన్ని సుఖము లనుభవించుట కనుకూలముగా, అన్ని
లోకములు తీర్చునట్లుగా, అన్ని అలంకారములును గల వివృతవిమాన
మంత్రదానిని నిర్మించెను (అన్నమయ, ప్రాణమయ, కోశము
లతో దేహ నిర్మాణము కల్పించెనని యర్థము)

812 టీక తదీయ సుషమా విశేష చిత్రంబులు = దాని కాంతుల ప్రత్యేకతలలోని ఆశ్చర్యములు, అద్భుత కర్మంబులు = ఆశ్చర్యకరములైన పనితనములు విమానంబు = ఆకాశ యానము చేయు సాధనము, (విశేషములైన మానములు గల ప్రయాణ సాధనము అనగా దేహము యొక్క నిర్మాణము) ఆ + ముద్రియ = ఆ యమాయిగురాలు, సర్వభూతాంతర + ఆశయ + అభిజ్ఞండు = సర్వ జీవుల హృదయముల లోపల గల మక్కువలను అనుకూల దృష్టితో నర్థము చేసికొనువాడు

తా॥ ఆ విమానము నందు అనేక శే జో వి శే ష ము లు, వానికి తగిన ఆశ్చర్యకరములైన అనుభవములు సృష్టించిన

(సప్తభాతువులతో దేహ నిర్మాణము, అందలి రంగులు, ఒక్కొక్క దానికి సంబంధించిన అనుభవములు, ఆవేశములు, వానితో ప్రభావితములైన ఇంద్రియ ప్రవృత్తులు, మనస్సు, మనో ధర్మములు, వాని యందు అన్ని పరిస్థితుల వలన ప్రతిబింబించు సన్నివేశములు కల్పితములైనవి)

ఈ నిర్మాణము కొంత దూరము జరుగునరీతి తనకే అంతు పట్టక ఆశ్చర్యము కలిగించెను

(జీవుడు దేహబద్ధుడైనపుడు సిద్ధుడైనను, కారణ జన్ముడైనను అంతుపట్టని లక్షణము మనస్సు నావసించును కాని కర్తముని వింటివాడు దానిని తట్టుకొని చాటి, తన్ను తాను గుర్తుంచుకొనును)

అట్టి విమానమును దేవహూతికి గోచరింపజేసెను దానిని చూచి ఆమె సంతోషింపలేదు ఆమెకు కావలసినది చతుర్ముఖుడు, మనువు, అదేశించిన నారాయణుని ఆజ్ఞయగు ప్రజాభివృద్ధి అనగా

సంతతిని ప్రసవించుట అందు భగవదాజ్ఞపై గల భక్తిచే గాని కోరిక లేదనియు లేవు కర్తముడు సర్వ జీవుల హృదయములలో దాగి యున్న భావములను అనుజూల ప్రవృత్తి చే గుర్తింపఁజేసెను గలవాడు ఆమె హృదయమున గల భావమునకు సంగతీమిమి ఆ చూడో నిట్లనెను

813 టీక అనివ = స్త్రీ, భగవత్ కృతిని = భగవంతుని సృష్టించినది, అఖల మంగళాకరణం = సమస్త శుభములు నిలయుము, జలాశయంబు = కోనేరు, తివిలి = సంకల్పించి, క్రిగిని = మునిగినచో, జగతు వితానములకు = పుట్టిన జీవుల సమూహములకు, కామ్యునిసిద్ధి = కోరికలు పొంది సిద్ధించుట,

తా|| ఈ కోనేరు భగవంతుని సృష్టించినది ఇందు సకల శుభములు నివాస ముండును ఇందు స్నానము చేసినచో జన్మించిన జీవులకు కోరికలు తీరును

814 టీక మద్దనము = స్నానము, వేడ్కన్ = వేడుకతో, లజ్జావతి = సిగ్గుపడుచున్నది, బుజ్జవ మొనరంగ = బుజ్జగింపుతో,

తా|| భక్తితో ఈ కోనేటియందు స్నానము చేసి ఈ విహారము నెఱుఁగెను అని కర్తముడు దేవహూనిని బుజ్జగించుచు పలికెను (అదియే చిందుసరము అను పేరుగల కోనేరు అందు కృష్ణ భవన సర్వగణమునకు కావలసిన భాగములన్నియు యుజ్జీ సన్నిధి బడి విశ్వకర్తచే దాచబడియుండును అది శుద్ధి కోరికములతో పృథ్వి బిందువు భూలోకమున శుక్రమును చిందువు సాతాళమున భోగవతి, లేక కోపిత మనబడు గర్భధారణ కారణమైన బిందువు అందు స్నానము చేయుట అనగా గర్భధారణ భక్తితో స్నానము చేయుట అనగా మనమున కోరికలు లేనిది, హరిక దేహమున

నిర్వర్తింపబడునది అగు సృష్టి యజ్ఞ మనబడు తా ము ము
స్నానము చేసి విమానము నెక్కుట యనగా గర్భధారిణియు
పొంది దేహధారణము పొందుట)

815 టీక కువలయాక్షి = కలువరేకులవంటి కన్నులు
గలది, పతిసేవ + ఆయాగు మలినాంబర = భర్తకు సేవచేయుటలో
శ్రమ కలిగి మాసిన వస్త్రములు ధరించి యున్నది, వేణీ భూత
శిరోజ = జడగట్టుకొనిన శేకములు గలది, ధూళి ధూసరిత =
ధూళిచే మాసిన, అతికృతీభూతి + అంగ = మిక్కిలి కృతించిన
దేహము గలది, కబలస్తన = బలిష్ఠములైన స్తనములు కలది,
భర్తృ నియోగింబు = మగని యజ్ఞ, సరస్వతీసలిల సంభూత =
సరస్వతీనది జలములందు పుట్టిన, జలచర + ఆశ్రయంబు = జలచరము
లకు నివాసము, తల్ + జలంబులన్ = ఆ నీటియందు, క్రంకులిడు =
మునిగి తేలునట్టి, తల్ + వా + పూర మధ్యంబున = ఆ కోనేటి
నడుమ, రుచిర సూక్ష్మాంశుక ధారిణులు = మెరియుచున్న సన్నని
జలుగు పొరల వస్త్రములు ధరించినవారు, కిశోర వయ పరిపాక
శోభితలు = బాల్యమను వయస్సున శోభిల్లువారు, ఉత్పల
గంధులు = కలువ పువ్వుల వాసనలు గలవారు, కన్యా సహస్రం
బులు = నేలకొలది కన్యలు

తా॥ భర్తకు సేవచేయుటచే శ్రమించి మాసిన వస్త్రములు
ధరించి, జడలు గట్టిన జుట్టు కలదియై, ధూళి సోకిన చిక్కిన శరీరము
కలదియై, బలిసిన స్తనములు గలది యగు దేవహూతి భర్త పలుకులు
విని సరస్వతీనది జలములతో నిండిన బిందుసరస్సుగు ప్రవే
శించెను అందు స్నానము చేయుచుండగా ఆ కోనేటి నడుమ కొన్ని
నేలమూసి కన్యక లామెకు కనిపించిరి వారు సన్నని, ఎర్రని పొరల
వంటి వస్త్రములు ధరించి బాలవయస్సున శోభిల్లుచుండిరి కలువ
పువ్వుల పరిమళములు కలిగియుండిరి వారు దేవహూతితో నిట్లనిరి

(ఈ కన్యలందరు గర్భధారణమున సువహరించు ప్రక్రియ శక్తులు)

816 టీక తరుణీ = తరుణ వయస్సు గలదా, అనఁచిత ధర్మాచరణములు = తగిన ధర్మ మాచరించు వారిము, సదగుణ భక్తిన్ = సర్వలమైన భక్తితో, కరుణ కలిత - ఈశ్వరమున్ = కరుణతో కూడిన మూపులతో

తా॥ తరుణవయస్సు గలదానా మేము కావలసిన సర్వము లాచరించువారిము నీకు భక్తితో పరిచర్యలు చేయుదుము మమ్ము దయతో చూడుము

(దేహధారిణులైన స్త్రీలకు గర్భధారణ కనుకొలమగు వయస్సున ఈ కన్యలు పరిచర్య చేయుదురు దయతో పాపములను చూచుట యనగా దయాగుణము కలిగి ప్రవర్తించుట. దాని వలన సంతాన ప్లాప్తి సుగమ మగును)

817 టీక ధాని = సమీపించి, ఆ + అతిచక్ర = ఆ స్త్రీకి, అభ్యంతర + ఉద్వర్తనములు = తలంటుతో నలుగురైక్కిట, మలయజ కర్పూర మహిత వాసిత = చందనము, కర్పూర వాసన కలిగియున్న, హేమ కలశోదకంబులు = బంగారు చెంబులతో ముగిచిన నీరు, ధవళ వస్త్రంబులు = తిరున వస్త్రములు (ఉదాస వస్త్రములు) సర్వాంగ ధూపంబులు = దేహ మంత్రబీజిని సుగంధ ధూపము పట్టుట, అలంక = పులిమి, మంజు శింఖతో + మణిమంజరీ = చక్క గా శబ్దము చేయుచున్న మణుల అందెలు, కింకిరీ కలరావకలిత = మువ్వల మనోహర శబ్దములతోను శివ, మేఖలలు = వడ్డ గములు రత్నఖచిత = మణులు తాసిన, తాటంక ముద్రితా కంకణ + లది = చెవి భోగులు, ఉంగరములు, గోళాలు మొదలైన, సహచిత +

అనర్ఘు = తగినవి, వెలకట్టరానివి, హేమభూషణములు = బంగారు నగలు, భవ్య మాల్వాను లేపన + అంబరములు = శుభ కరములైన పూలదండలు, మైపుతలు, వస్త్రములు

తా॥ ఇట్లు పలికి వారామెను సమీపించి తలంటి నలుగు పెట్టిరి మంచి గంధము, కర్పూరము పరిమళించుచున్న జలములు బంగారు బిందెలతో తెచ్చి స్నానము చేయించిరి చలువ శుభ్రతలతో తడి యొత్తిరి దేహమునకు సాంఖ్యికి మొదలగు నుగంధ భూషణము లిచ్చిరి కస్తూరి పులిమిరి మనోహర కట్టములు చేయుచున్న ఘట్ట బిందెలను, మువ్వల యొడ్డామును ధరింపజేసిరి రవ్వల చెవిపోగులను, ఉంగరములను, గాజులను అలంకరించిరి వెలలేని భూషణము లిచ్చిరి పూలదండలు పెట్టి అనులేపనము పూసి వస్త్రములు కట్టి వడ్రిసోపేతములైన భోజనములతోత్పత్తి పరచిరి

818 కనక పాత్రరచితంబులు = బంగారు పాత్రయందు నిలుపబడినవి, నివాళించి = హారతిచ్చి, రుచిరాగనంబునన్ = తాంతి మంతిమైన ఆననమున, దర్పణంబు = అద్దము, తత్ + ప్రతిఫలిత నిజదేహంబు = దానియందు ప్రతిబింబించిన తన దేహమును, నిజభర్తృ = తన భర్త యొక్క, అద్భుతంబు = ఆశ్చర్యము, కృతస్నాన = స్నానము చేసినది, చెన్నందు చుండుట = అందము పొంది యుండుట, నిజ విమాన + ఆయా ధుండు = తన విమాన మెక్కినవాడు, తారాగణ పరివృత = తారకల గంపులతో కూడియున్నది, రోహిణీయు కుండు = రోహిణీ యను తారతో గూడినవాడు, సుధాకరుడు = చంద్రుడు

తా॥ ఆకవ్యలు బంగారు పర్యేరమున కర్పూర సీరాజనము వెలిగించి హారతిచ్చి చక్కని యాగనమున కూర్చుండ

బ్రహ్మిష్టము చేసికొచ్చి అంగు ప్రవేశించిగదా తన శేష సౌందర్యమును చూచుకొని మిమ్ముని స్మరించును ఆ సీతామనసే కర్దియును, ఆ కర్మకలును ఆమె ఎదుట నిలచిరి ఆమె తన భర్తయొక్క యోగమాయా ప్రభావమునకు ఆశ్చర్యపడెను

న్నానము చేసిని దేవతలని చూచి వివలామునకు ముందెట్లుండెనో అట్టి యగదముతో నుండుట గమనించి ఆనందించు భార్యాసహ తీర్థ ఆశ్వత్థకలతో గూడి విరాచ మక్తి విహరించుచుండగా కర్దియును తారాగణముల నడుమన్న సోహితీతో సమాగమము చేరిగిన దగద్రుని వలె వెలుగొందెను

(తారాగణము వెంట చంద్రునివలె వచ్చి, కాలము 28 దినములు అది స్త్రీలగు యుతుకాల మనబడును ఈ చంద్రుని ప్రభావముననే ఋతువర్షయైన స్త్రీకి గర్భోత్పత్తి జరుగును)

819) శీత చిర శుభమూర్తి = ఎడతగిన శుభముల రూపము గలవాడు, అపీడిక్ + ఈశ = సమ స్వనికృతుః, విహరి యోగ్యము = విహరించుటకు తగినది, సురుచిర = చక్కని శోభతో కూడిన, మండగంధవనా శోభితము = మంగవనముచే శోభిల్లుచున్నది, నికట ప్రభాతు నిర్మల పరితీ = సమాపమునగల కొండరంగులచే మిళితమై వచ్చుచున్న సెలయేటి ప్రవాహము, అంబు శీతల తుషారము = చల్లని నీటి తుప్పర, మేరు కందరము = మేరు పర్వతము గుహ, దేవ వనితా యుతుః = దేవతలతో కూడిన వాడు చాద్వనన్ = వలె,

తా|| శుభమూర్తియైన కర్దియును భార్యా సహితము మేరు పర్వత గుహ దగ్గరకు బోయెను అది సమస్త దిక్పాలకులు విహరించు ప్రదేశము చక్కని పల్లవాములు సేవించుచుండుచోటు.

౧౦౬ ధాతువుల రంగులతో కూడిన సెలయేళ్ళ తంపురు లెగురు
చు గు మనోహర ప్రదేశము అచ్చట నతడు దేవకన్యలతో
కుబేరుడు విహరించినట్లు విహరించెను

820, 21 టీక అమర+ఉద్యాన = దేవతల తోటలు,
నవ్య+ఆరామ భూముల్ = నూతన వనప్రదేశములు, దళిత +
కుముద అంభోజ విభాసి = వికసించుచున్న పద్మములతో, కలు
వలతో ప్రకాశించునట్టి, మానససరః కూలంబులు = మానస సరస్సు
తీరములు, మంజు కుంజములు = ఇంపైన పొదరిండ్లు, చైత్రీరథంబు =
కుబేరుని యుద్యానము, విశ్రుంభంబునన్ = నిశ్చింతగా, నెయ్యము
నకా = స్నేహముతో, కామగ విమాన+ఆరూఢుడై = కామ గమ
నముగల ఎమాన మెక్కినవాడై, చెచ్చెరన్ = చురుకదనముతో

తా॥ ఆ కర్ణముడు భార్యతోగూడి దేవతల యుద్యానముల
యందు, కొత్త తోటలలో విహరించెను పద్మములు, కలువ
పులు విచ్చుకొనుచున్న మానససరస్సు తీరములందు ఆనం
దించెను చక్కని పొదరిండ్లు గల కుబేరుని యుద్యానమునందు
నిశ్చింతగా సుఖించెను ఇట్లు విమానమెక్కి విహించుచుండెను

822 టీక నిఖిల వైమానిక లోకంబుకా = సమస్త దేవ
తల సమూహమును, తీర్థపాదుండు = పుణ్యతీర్థము నిచ్చు పూజ
నీయుములైన పాదములు కలవాడు, ధరా చక్రంబు = భూమి చుట్టు
నున్న ప్రదేశము, కామకేళీ వినోదాత్మిక = మనస్థా క్రిడలయందు
కతూహలము గలది, ఉపలక్కించి = పరీక్షగా చూచి, రతిప్రసంగ
వ్యాసంగంబు = సంభోగమునకు సంబంధించిన ప్రేమరసము,
అన్యోన్య సరసావలోకనంబులు = ఒకరినొకరు సంతోషముతో
చూచుకొనుట, కాల నిరూపణంబు = కాలమును గమనించుట, శత
వత్సరంబులు = నూరు సంవత్సరములు

తా! ఇట్లు వాయు గమన సకల భాగమునగు పర్యటనము చేసి నట్లు గేవత సమూహము సత్తియించి అన్ని లోకములలో చరించెను మిక్కిము నిచ్చువాడు, పవిత్రములైన చరిణ కమలములు గలవాడు నగు విష్ణుమూర్తిని సేవించు మహా నీయుని దస్థిభూతైః పదార్థము లుగ్రపు కర్ణిముడు దేవ హూతిః భూమిదేవము మొదలగు చా పి మరల గను నివాసము నకు గొనివచ్చెను నామ కామకేళియంగు శుకూహలము కలిగి యున్నదని గ్రహించి దాని కనుకులమైన ప్రవర్తనము గలిగి యుండును ఇన్య సుఖములలో అనేక సంవత్సరము లొక్కముహూర్తముగా గడచెను వారి పరిస్థితి ప్రవర్తనములలో తాలము గడచెనెని యెనియు నేను అట్లు నూరు సంవత్సరములు గడచెను.

828 టీక ఇ మ్ముల = శుకూహలము లో, నవ విధంబులు = తొమ్మిది రకములు, తల + వీర్యము = తన శుక్రము, నవ విధంబుగ = తొమ్మిది విధములుగ

తా! కర్ణిము దొకనాడు కశూహములలో తొమ్మిది వేరు వేరు విధములైన దేహములు ధరించి తన భార్య గర్భమున వేరు వేరుగా తొమ్మిది విధములుగా తన వీర్యమును నిహితము చేసెను

(దేహ నిర్మాణమున కనుకు లమైన తొమ్మిది విధములైన ప్రకృతుల నడచు నాను జీవుడై ప్రవర్తించి దేహములను నిర్మాణము చేయుటకై శుక్రమును సృష్టి చేసెనని యర్థము)

824 టీక ముదిత = ప్రీతి, తొమ్మిది = తొమ్మిది మంది, సంపాదవన = విస్తారత చెందినట్టి,

తా! అది తారణముగా కర్ణముని వలన దేవహూతి తొమ్మిది మంది పుత్రికలను గనెను.

(సృష్టి జీవుల దేహ నిర్మాణములకై తొమ్మిది విధముల ప్రకృతులను వినియోగించెనని యర్థము)

825 లోక పాడమిన = పుట్టినట్ట, అ గ్గ లిం ప న్ = అధికముకాగా,

తా॥ అటుపై న కర్తముడు సస్యసింఘటకు సిద్ధపడెను దేవ హూతి మనస్సున బాధపడి తలవంచి చెక్కిలిపై చేయి జేర్చుకొని కాలితో నేల వ్రాయుచు భర్త కిట్లనెను

826 కొమరారన్ = సౌకుమార్యము మించగా, తమకుఁ దార = తమంతట తామే, అరసి = వరీక్షించి, తత్త్వ సంహిత = ఆత్మియొక్క యథార్థ స్థితిని తెలుపు శాస్త్రము, అవసయింపఁ = పోగొట్టుకొనుటకు,

తా॥ ఓ పుణ్యమూర్తీ! నీవు సంతానము కలుగు వరకు నాతో కలిసి యుండునని పూర్వము నిర్ణయించి పలికితివి ఈ ఆ' మృదిమంది పుత్రికలను ప్రసాదించితివి నీవు లేనిచో ఈ కన్యలు స్వతంత్రించి తమ పతులను తాము నిర్ణయించు కొందురని భయపడుచున్నాను వీరికి తగిన భర్తలను సంపాదించి పెండ్లిండ్లు చేసి అటుపై న న కు ఆత్మవిద్య నుపదేశించు కుమారుని ప్రసాదింపుము అపుడు నీ దయ వలన నాకు సంసార దుఃఖ మంటకుండ పోవును ఈ దాంపత్య వ్యామోహమున మనకు చాల కాలము పృథ్విమై నది

827 లోక ఉపరతి = ఉడిగి పోవుట, సుఖ + ఉపగత + అనుభవంబులు = సుఖముల యందు మిగిలియున్న అనుభవములు, అచ్చపుఁ దలఁపు = నిర్మల జ్ఞానము

తా॥ ఇహలోక సుఖములపై నాకు విసుగు పుట్టినది

[illegible]

828, 829 లోని అక్షరాలు = అక్షరాలు, స్థానాలు, సమీక్షలు
 సమీక్షలు = మంచి వాటిలో
 మోక్షమునకు కారణము, వీరవారి విరోధ = వీర వాటిలో
 చాంచల్యము పోడిన, కలుపుకు ఎక్కువ = దిగువ వాటిలో
 స్నేహము, కుంగి పోవు = పుకలునగు కారణము, యోగి
 దీక్షాదుల = యోగి జనుల అమూల్యముల కలుపు ఎక్కువవాదా,
 పాణి సంగమమునన్ = కిరుల సమీక్ష ముగిసిన

తా' ధర్మముల యందు నోయితి ద్విక్ష్ణుము గల సజ్జనులతో నాంగత్యము నస్థతి తారణమగు నీచ ిథులు, చగచల మనస్కులు అగు ధర్మితో నహం నమా భర్తృమి నరికము నకు తారణమగు నీ విలువ నొగి న్ను మున్ను, స్వామింది పూజించుచు జీవితము గడిపెదను, శీవులకు శీవుల బాహునము వలసనే పుణ్య పాపములు సంకర్మించుచును

880 శ్రీ వేదనా భరిమునః = శిథ బహువుతో,
మునుకుచున్ = సుతాము చెందుడు,

తా. ఈ విధముగా కాథ బయ్యవ్రాసిన, సంతాపముతో పలుకుచున్న మనువు పుత్రిక పద్యముల విని పూర్వము తనకు విష్ణుమూర్తి ఇచ్చిన ఆజ్ఞలను స్మరించి ఇట్లనెను.

831 టీక అనఘండు = పుణ్యాత్ముడ, అక్షరుఁడు = నాశము లేనివాడు,

తా॥ ఓ మనుపుత్రీ! మ న స్సు న దుఃఖపడకుము స్వల్ప కాలముననే భగవంతుడు విష్ణుమూర్తి నీ గర్భమున నిలుచును

832 టీక వగనియమ = శ్రేష్ఠమైన నియమములు, నియక్త + అంతరంగ = నియమింపబడిన హృదయము కలది, సంభరిత తపోదర = నిండిన తపస్సును ధనముచే, దానస్ఫురిత = దానము మనస్సునకు తట్టుట,

తా॥ శ్రేష్ఠమైన నియమ కీ వి త ము ను పొందుము హృదయమున వ్రతనిష్ఠ కలిగియుండుము తపస్సు దానము, శంధ, భక్తి అభివృద్ధి చేసికొనుము

833 టీక సమ్యక్ + భక్తిన్ = సంపూర్ణమైన భక్తితో, కరమర్ధిన్ = మిక్కిలి కుతూహలముతో, భవత్ + మనోజనిత = నీ మనస్సున పుట్టిన, శంకా గ్రంథి విచ్ఛేదము = సంజేహమనుముడి త్రెంపుట

తా॥ విష్ణుమూర్తి పాద పద్మములు సంపూర్ణ భక్తితో పూజింపుము ఆ మహాత్ముడు నీ మనస్సునగల పూజకు సంతోషించును అతడు నీ గర్భస్థుడై వుట్టిని మనస్సున కలిగిన సంజేహములను ముడులను తొలగించును

834 టీక కర్దమమైన తేజము = కర్దమునకు సంబంధించిన వెలుగు, అబ్జముల్ = సంవత్సరములు

తా॥ భర్త ఇట్లు పలుకగా దేహూవతి హృదయమున సంతోషించెను భర్త చెప్పిన మాటల ప్రకారము విష్ణుని భక్తితో కొలుచుచుండెను ఇట్లు కొన్ని సావత్సరములు గడచెను, ఆమె కర్దముని తేజస్సును గర్భమున ధరించెను,

835 148 కను 12 = అర్హుడు, శ్రీ 148 అర్హుడు న =
జన్మింపజేయు త 148, 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు

తా|| 148 అర్హుడు శ్రీ మును 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు
మున 148 మున 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు
అర్హుడు 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు

(యజ్ఞమున జన్మింపజేయు శ్రీ మును 148 అర్హుడు
గము కలమ శ్రీ మును 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు
యన అర్హుడు 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు
హోత్రము 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు)

836 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు
తూర్పున 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు
లము, గదితి దేవత 148 అర్హుడు 148 అర్హుడు
సమాహమము, మందారము మన్మథుడు = శ్రీమన్మథుడు
వర్షము, వామిన్ = మిక్కిలి, లింగ, తా 148 అర్హుడు, వామిన్
కలంతులు = సముద్రముల కలవరచేయు, చెన్నైగిరి = అర్హుడు,
కుసుమలభారములు = అర్హుడు, అర్హుడు, అర్హుడు =
చెన్నై, అర్హుడు = అర్హుడు అర్హుడు అర్హుడు

తా|| కపిలుడు జన్మించు శుభసమయమున గగనమున
దేవతల వాక్యములు వినిపించినవి. శ్రీమన్మథులు అర్హుడు
కుసుమ గంధర్వులు, శ్రీమన్మథులు గాము దేవతల అర్హుడు
నృత్యము చేసిన దిక్కులయి, శ్రీ అర్హుడు అర్హుడు అర్హుడు
ములలో నగ్గులు ప్రకాశించి, చెన్నై ప్రవీణములు, అర్హుడు
వృద్ధి చెందిన సగ్గులు అర్హుడు అర్హుడు అర్హుడు

887 టీక మరీచి పుష్పములు మునిగని సమేతండు = మరీచి
ముదలగు మునిగనిములలో కూడినవాడు.

తా॥ ఇట్లు మహోత్సవముగా నుదయించిన కపిలుడు కారణ జన్మడు అతడు దేవహూతి² తత్త్వజ్ఞానము మేలుగొలుపుటకు ఆమె గర్భమున నుదయించెను అతడు పరబ్రహ్మ నారాయణ స్వరూపము ధరించి అవతరించినవాడు అతనిని దర్శించుటకు మరీచి మొదలగు మునులతో గూడి చతుర్ముఖుడు వచ్చెను వచ్చి సర్పించి, కర్దమ దేవహూతులతో నిట్లనెను

(ఈ భూమిపై నివృత్తి కల్పమున ప్రస్తుతమున్న సరజాతి పృష్టికి మొదటి తత్త్వగ్రంథము కపిల మూర్తి దేవహూతికి ఉపదేశించిన ఈ తత్త్వ సంహితయే! వేదభాషకన్న భిన్నముగ దిగివచ్చిన మొదటి వేదగ్రంథ మిదియే అని చెప్పనచ్చును అప్పటికి ఈ సరజాతికి భగవద్గీత, సకతుజాతీయము ఐంటి తత్త్వ దర్శన గ్రంథములు లేవు ఇప్పుడు మనము చూచునట్టి కపిల దర్శనము భాగవత గంధకర్త రచించిన గ్రంథము అనగా చాల అర్వాచీనము మొదటి సంహిత యే మామన నుండెనో, అప్పటి దేవభాష మొక్క స్వరూపమెట్టిదో యెవ్వరును చెప్పలేరు ఈశ్వరకృష్ణుడు వ్యాఖ్యానించిన సాంఖ్య తారికలు అను గ్రంథమునకును, దీనికిని సంబంధము లేదు అది వడ్డర్పచము లనబడు శాస్త్రములలో హాటియైన శాస్త్రము కపిలుని సకల తత్త్వ నిరూపణ సంహిత ఇందు సాంఖ్యము, యోగము, భక్తి యన్నిటికి ఎరిపూరకమైన తత్త్వమున్నది మనకు తెలిసినంతవరకు కపిలుని దర్శనము వరకు సల గ్రంథము ఈ భాగవతాంతర్గత సంహితయేగాని మరియొకటి కాదు కృష్ణుడు భగవద్గీతలో కీర్తించినది దీనిని గూర్చియే గాని సాంఖ్య తారికలలోని శాస్త్రమును గూర్చి కాదు గీతా రచన కాలమునాటికి తారికలలోని సాంఖ్యము పుట్టినట్లు లేదు)

888 టీక నుకచరితులు = స్తుతించబడిన నడవడి గల

వారు, కష్టకృత్యులు = చేయని నానిని నెరవేర్చుటకు (సర్వకలవారు)

తా మిగుల స్తుతిగపడెను. వశిష్టాచార్యులు మిగులయుములు నరవేరినవి మిగుల సర్వకలవారు. పరిపూర్ణులైన విష్ణుపూజ చేసినవారు వానిని దర్శించి, లలితము మీరిన గుహారి నది

839 శ్లో ౧) సర్వభయహారిణం = సర్వభయహారిణుని వారి భయమును హరించువాడు, ముగ్ధుని న. తిరగిపోయెను = ముగ్ధుని చేస్తుతిగపడు నదివడి కలవాడు, ముగ్ధుడు = అశిష్యుడు, ముగ్ధుని స్తుతి = శోరిక నెరవేర్చుటను, విడిచిబుగిడి = విస్తరింపగా, చతుర్విధ = నేర్పరితనముతో,

తా! ఆశ్రయించినవారి సర్వభయములను హరించు విష్ణు మూర్తి ప్రవర్తనము మునులకే తెలియును అనియు మీ శోరిక నెరవేర్చుట యెంతో ప్రభువుగా చేసెను, మీ గును నేర్పరితనమున గృహస్థాశ్రమ ధర్మహునమున ప్రజాసర్గము నిర్వహించి మీ జన్మములు సఫలములు

840 శ్లో సకాములు = శోరిక కలవారు, అను పదు ధర్మినీ = సాక్షి లేని ధర్మితో, నీతి శోవిదాలు = తీవ్రమార్గము తెలియుటయందు పండితులు

తా! భగవంతుని భజించు వారిలో శోరికలు కలవారును నిష్కాములును గూడ నుండురు అందు శోరికలు కలవారికి చేపుని మీద కన్నులిమి శోరికలమీద నెక్కువ నమ్మక ముండును ఆ శోరికలను తీర్చువాడు కనుకనే వారికి చేపునిపై గౌరవము ఈ కారణమున వారికి శోరికలనుండి విమోచనము కలుగదు అనిగా ముక్తి కలుగదు మీరు శోరికలు కలిగి విష్ణువును భజించినను

మీ భక్తి సాటిలేనిది ఇందలి రహస్య మేమనగా మీరు కోరినది బ్రహ్మ కోరిన సృష్టి విస్తారము కొరకు సంతతి బడయుట కనుక కోరియు మీరు నిష్కాములు మీకు ముక్తి లభించినది ఎట్లు జీవింపవలె నను నీతియందు మీరు పారంగతులైరి

841 టీక వెండియున్ = మరియు, భవదీయ తనూభవ లక్ = నీ పుత్రికలను, ప్రకటశీల వ్రతాచార సంపన్నులు = ప్రసిద్ధికెక్కిన శీలము, నిష్ఠ, ఆచరణము సంపదలుగా గలవారు

తా|| చతుర్ముఖుడు మరియు నిట్లనెను మీ పుత్రికలను తొమ్మిది మందిని ముని శ్రేష్ఠులకిచ్చి పెండ్లి చేయుము ఆ మునులు శీలము, వ్రతము, ఆచారము తమ యుఖ్య సంపదగా ప్రసిద్ధి కెక్కినవారు వారివలన సృష్టి సంతతులు బహువిధములుగా వృద్ధి పొందును

842 టీక అనఘ = పుణ్యాత్ముడా! భవత్ + నుతుండు = నీ కుమారుడు, సముదంచిత తేజఃడు = మిక్కిలి శోభిల్లుచున్న తేజస్సుగలవాడు, ఈశున్ = అధిపతిని (జితేంద్రియుని), అజితున్ = జయింపబడని వానిని (ఓటమి లేనివానిని), అమేయున్ = ఇతి వాడని చెప్పటకు వీలులేని వానిని, అచ్యుతున్ = పతనము లేని వానిని, ఆద్యున్ = మొదటివానిని, అవికారుని = మార్పులు లేని వానిని, అక్షరున్ = నాశము లేనివానిని, సమస్తచేతన నికాయ = సకలజీవుల వైతస్యములకు, హృత్ + ఈప్సితదాయ = హృదయ మందలి యభిలాషలను తీర్చువాడు

తా|| నీకు పుట్టబోవు ఈ కుమారుడు నిర్మలుడు మహా తేజస్వాలి, అన్నటి కంటియైన శతేంద్రియుడు వాదంతవాడని యెవ్వరును చెప్పలేరు అతడు శాశ్వతుడైన పురాణ పురుషుడ దేహాధారి యైనను పరిణామము లంటనివాడు నాశములేనివాడు పరా

జయము లేనివాడు ఇతని నగు నృసింహుల హస్తమునుబట్టి గల
యభిలాషములను తీర్చిదిద్దెను

843 టీక మానసిక విజ్ఞాన యోగము = స్థలచే
గౌరవింప బడిన జ్ఞానము, విజ్ఞానము, యోగము, బలవ్రాసే
సామర్థ్యముచేత, సమగ్రచక్కగా కొలువేరి, వశమగుచు
బంగారు రంగు, జలము వలెను బయట బయటగాను, అట్లు
పంకజత్రుడు = చక్కగా వికసించిన తిమ్మిరపువడి వంటి
కన్నులు గలవాడు, పద్మవజ్రహలములకు లగిరినది +
అంతరపరిణామము = ఎన్నిగోని, వజ్రగోని నగలిగోని, అగుట
గోని మొదలగు శుభములైనవి నేరలగునట్లుగాను చెదరి
ములు గలవాడు, తావకిన హృదయ సంగతి సంగతియును =
నీ హృదయమున కుచియున్న సందేహము

తా! ముఖముచే నుపసాహితులగు జ్ఞానము, విజ్ఞానము యోగము
అను మోక్ష మార్గములను లోకమున వ్యాప్తి చేసి తన సామర్థ్య
ముతో కర్మబద్ధులైన జీవుల నుద్ధరించుట కొరకు మిక్కిలి బుద్ధిగోవు
మహాత్ముడు భూమికి అవతరించుచున్నాడు అనిడు బంగారు రంగు
బడల చుట్టలు ధరించి వికాలమైన పద్మవజ్రముల వంటి కన్ను
లతో, పాదములందు శుభ చిహ్నములైన పద్మవజ్రాది గోని
లతో, సత్త్విగుణముగలై నిగివచ్చును నీకు తిమ్మిరపువడి నముప
దేశించును దానితో నీ హృదయ మందలి సంగతియును తెల్ల
తొలగును

844, 845 టీక సుతిమ్మి = స్మరింపబడి, సిద్ధగణ సేవి
తుడు = సిద్ధుల సంఘముచే సేవింప బడువాడు, నిరతుడు =
నిష్కలవాడు, కపిలాఖ్యతన్ = కపిలుడను పేరున,

తా! అతడు మిక్కిలి ప్రసిద్ధుడై సిద్ధులగు మహానీయులచే

సేవింపబడి, సాంఖ్యమును, యోగమును సమన్వయించి తత్త్వస్థితి యందు నిశ్చల జ్యోతియై కపిలాచార్యుడను పేరి మూడు లోకముల ప్రజ్ఞల యందును చరించును

846 టీక ఉద్వాహాంభము = వివాహము కొరకు, కమల జాడు = బ్రహ్మ, అత్యుపదనము = తన నివాసము (అత్మకు నివాసమగు సత్యలోకము)

తా॥ ఇట్లు పలికి చతుర్ముఖుడు మరీచి మహర్షిని వివాహము కొరకచ్చటనే విడిచి తన కుమారులగు నారదుని, సనక సనంద నాదులను తోడ్కొని తన నివాసమైన సత్యలోకమున కేగెను,

847 టీక కమల సంభవ చోదితుండు = బ్రహ్మచే ప్రేరేపింప బడినవాడు, యథా + ఉచితంబుగన్ = తగిన రీతిని, అస్మీయ దుహితల = తన కూతుండ్రయొక్క, నిజకుల + ఆచార సరణిన్ = తన వంశ చారము నందలి సంప్రదాయమును, శ్రొత్త దార పరిగ్రహులు = భార్యలను స్వీకరించిన వారు, (గృహస్థాశ్రమ దీక్ష నంగీకరించిన వారు) కర్తవ్య కృత = కర్తవ్యమునిచే చేయబడిన, సంభావనా సంభావితలు = గౌరవముచే నాదరింప బడినవారు, జాయాసహతులు = భార్యతో కూడిన వారు, నిజ + ఆశ్రమ భూములు = తమ యాశ్రమ ప్రదేశములు, యుగత్రయంబు = మూడు యుగములు, దేవ + ఉత్తమంబు = దేవతలలో గొప్పవాడు, వివిక్త స్థలంబు = వంటరి అయిన ప్రదేశము,

తా॥ కర్తవ్యమును బ్రహ్మచే ప్రేరణ పొందిన వాడై తన పుత్రికలకు వివాహము చేయ సంకల్పించెను ప్రజ పతులనబడు ఋషులకు తోమ్మిది మందికిన తన తొమ్మిండు పుత్రికలను ఇచ్చి వివాహము చేసెను అందు మరీచికి కళయను పుత్రికను, అత్రికి

అనసూయను, అగిరసుని శంఖును, కమిను, అగ్నిని, హవిర్భువు, పులహ నకు యది, కృతానుని కియ, కృతానునకు భాగి, వశిష్ఠుని అనుభతి, అర్హుని శివని కియ, శివ వగళాచారము పృథ్వియు వివాహము చేతు అయి యలు గ్రహాదుల క్షమును చేసిన రివను యని 'అగ్ని వానకగి సెలవునని భార్యలలో శివు తమ ఆశీర్వాదములకు పోయి' అను పైన మూడు యుగములు గడవను కర్మములు శివ ఇత విష్ణు మూర్తి యవతరించి యుగములు క్షయమయి పోయినాడు ఒంటరిపాటున కలిలున నయిపిరిచి ననుస్కరించి క్షయను (పురి)కలకు వివాహము చేసిన నెనుక కర్మములు మూడు యుగములు గడవనిని చెప్పబడినది దాని కారణము గనుకను అంగకు ముందే తాను సృష్టి కునని స్వరవశి భక్తి 'వచ్చి రించిన క్షయిది గదా! అట్టి వాడు సరియైన కానియను విశేష మూడు యుగములు గడుపుట ఎంత! ఇచ్చట క్షయము నివాహ మైనది మొదలు ముక్తియు మూడు యుగములు కాల వని కవి భావము కావచ్చును. లేదా మూలమున "సభావశ్శిగ్ని క్షయగ మాజ్ఞాయ నిబంధ మువభవే" అని యున్నది. (వ్యాస భాగవతము 8-24-28) ఇచ్చట మూడు యుగములనుటకు గణకృతిమైన త్రియుగమే అనుట సరియైన పద్ధతి కాదు యుగక్రియల అని యుంప వలెను సామాన్యముగా అర్పియైన సగస్కృతభావలో త్రియుగము అను ప్రయోగమునకు $8 \times 2 =$ అని అర్థము అగు సువర్ణరాయలు కావచ్చును, కలిలుడు పుట్టిన వరుక పురికలకు గానీ చేసి పరు సంవత్సరములు వేదియగుడుట విలస నేగవ సువర్ణగిమును మున్న కుపనయన సంస్కారము చేయుటకు వేదియగుడు వచ్చును ఇది సత్యమైనచో అనువాదమున పోతన పారపడి యుండి వచ్చు నేమో!)

848 టీక చతురాత్మ = చాతుర్యము కలవాడా లేక నాలుగు విధములైన ఆత్మ పూహములు కలవాడా (వాసు దేవుడు, సంకర్షణుడు ప్రద్యుమ్నుడు, అనిరుద్ధుడు అను నాలుగు పూహములలో నారాయణుడు జీవుని దేహముల యందు వసించును ఈ నాలుగు పూహములును మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము అనబడ నాలుగు పూహములుగా, అంత కరణ చతుష్టయము అను కేరుతో పని చేయుచుండును) ఆత్మకృతములు = తాము చేసుకొనినవి, అమంగళ బరిత కర్మంబులు = చెడుగా పరిణమించునట్టి పనులు, దావాగ్ని శిఖలు = అడవి తగులడుచున్న మంటలు, దండహ్యమానులు = దహింపబడు వారు, పాయక = విడువక, తల్ + భవహేతు భూతంబులు = ఆ సంసారమునకు కారణములైనవి, బహుజన్మ పరిచిత ప్రాప్త = అనేక జన్మములలో కూడ బెట్టుకొని పొందిన, యోగ చరణమాధి = యోగస్థితి యందు చాలకాలము స్థిరపడుట, వివిక్తదేశముల = ఓంటరి వ్రదేశము లందు, ధృతులన్ = ధారణలచే, విలోకితురు = సూచించుదురు

తా|| ఓ చతుర్వ్యూహ మూర్తి! ఈ లోకమున సంసార బద్ధులైనవారు దుష్టసంకల్పములు కలిగి తామాచరించు పనులవలన దుష్టపరిణామములను పొందుచున్నారు వారు అడవిలో నివ్వంటింది ఆ మంటల నడుమ చిక్కుకొని తాపము చెందువారి వలె మరల దాటి రాలేకున్నారు ఆ మార్గము వదలి యోగాభ్యాసము చేసి సమాధిలో తపోనిష్ఠులై చెందినవారి విషయమున ఆ సంసార బద్ధులైన వారి దేహము లుడున్న దేవతలే ప్రసన్నులై సహాయము చేయుదురు యోగమార్గము నవలంబించుటకు బుద్ధి పుట్టవలె నన్నచో అనేక జన్మముల సుకృతము తోడ్పడవలెను దానికై దేవతలు సహకరింతురు అష్టయోగమార్గము పట్టిన మహానుభావులు ధారణ పొందిన వెనుక నే వెలుగును దర్శింతురో అట్టి దివ్యమూర్తివి, పురాణపురుషుడవు నా ఇంట పుట్టితివి

849 టీక పక్షిభాష్య కూడాలు = గిరి గిరి సెలవుచున్న వారు, గాఢములము = చూడన పరస్పరము కలవారము, గణించు = లెక్క చేయక, ఎగిరినీలములు = పక్షిములుగా వినబడునవి

తా|| సగంఠ చక్రమనబడి గిరి గిరి శిల్పముచున్న వారము మేము గూడ ప్రవర్తించునందు గల విశిష్టములను లెక్కింపక నీకే పూర్వము మాకు మాట ఇచ్చిన ప్రకారము తప్పకుండా ననుగ్రహించుటకు మా ఇంటి బుట్టిది

850 టీక అపాక్షితి కలగూ = ప్రకృతి కలగమైన దివ్యబలముతో కూడిన, అనుకూలము = సహజముగా, పోలు పొందును = అందముగను

తా|| అపాక్షితి కలగమైన దివ్య బలములతో నొప్పునవ తారములు కుడి చెక్కలు నీవు ధరించినవి కలవు అని యన్నయు నీకు సహజములే గాని విగతిలు కావు, నీవు చతుర్ముఖుడనిగా దర్శన మిచ్చుట, మొదలగునవి అట్లే!

851, 852 టీక అనయము = మిక్కిలి, భవదీయ = నీ యొక్క, ఆశ్రితజన = ఆశ్రియించినవారు

తా|| అనితాక నిన్నాశ్రియించిన వారిని రక్షించుట కొరకు పలువురు మానవుల రూపములను గూడ భరింపుట అదియును నీకు సహజమే! (లోకమున నమ్మినవారిని రక్షించుట, నీకు విశ్రమములను బంధువులను కాపాడుట సహజముగా చూచుచున్నాము వారందరును భగవంతుని అంతర్యామిత్యమున గలవహులై గనుక నమ్మినవారిని రక్షించుటకు భగవంతు డెక్కిన మానవావ తారములే!)

853 టీక సుమహిత = మిక్కిలి గొప్పది, విద్యతో +

జనగణంబు = పండితుల సమూహము, తవిలి = పూనుకొని, రివ
సిల్లంగన్ = నొక్కిపలుకగా

తా! మహానీయులు, తత్త్వజ్ఞానము గోరినవారు, విద్వాం
సులు నిష్కతో నీ పాదపీఠమునకు నమస్కరించుచుందురు అట్టి
నిన్ను కీర్తించుటకు వాక్కులు చాలవు

రివ 4 టీక వద్దణ + ఐశ్వర్య = ఆరుసద్గణములు, ఈశ్వర
త్వము, తల్ + ఙ్గోధక హేతువు = వారిని కల్లోల పరచు కారణము,
విఖ్యాత ధృతి = ప్రసిద్ధమైన దైర్యము కలవాడు, చిత్ + శక్తివి =
చైతన్యమును శక్తి స్వరూపము కలవాడవు, ఆత్మీయ జరరనిష్ఠి ప్ర =
నీ పొట్టిలో నుంచబడిన, విశ్వప్రపంచము = సమస్తసృష్టి, స్వచ్ఛంద
శక్తియుక్తుడు = తన ఇచ్చవచ్చిన విధమున నడచుకొను శక్తితో
గూడిన వాడు, సర్వ సాక్షి = సమస్తము చూచువాడు,
ఋణాత్రియంబు = దేవఋణము, ఎత్తఋణము, ఋషిఋణము అన
బడు మూడు ఋణములు,

తా! అధికృత గొనిన వద్దణములకు, మహిమలకు కారణ
మైనవాడవు ప్రకృతి, పురుషుడ, మహత్త్వ, అహంకారము,
తన్మాత్రాలు అన్నియు నీ రూపములే! వానిని కలకరిండు చేయుటకు
కారణమైన కాలము రూపమున కూడ నీవే యున్నావు అట్టి
సమయములందు కూడ అంతర్యామిగా నిలబడు నీ నిశ్చలత్వము
ప్రసిద్ధము ఈ జగత్తే నీ శరీరము చైతన్యమే నీ శక్తి నీ గర్భ
మందు చరాచర జగత్తులు నీచి యున్నవి నీ స్వచ్ఛకు లొంగి
నడచుకొనునది శక్తి నీవు సర్వసాక్షివి అట్టి నీవు ఈ కపిలుని రూప
మున నా ఇంటి ఎట్టితివి గనుక నీకు నమస్కరించుచున్నాను నీవు
నా పుత్రుడవై ఋణాత్రియమును తొలగించితివి

రివ 5 టీక మానిత = కారవింపబడిన, అంచిత స్థల
ములు = శోభగల ప్రదేశములు,

త గ య ప్రసాదము, యోగము, సహధి, యమములు
పొంది నీ పాప బద్ధుడగును మున్నగున ధర్మము చేసి గుణము
లేనివాడై న కు తె న ధర్మమును నేను గును

856 శ్లో ముని పుంగవుఁ = ముని శ్రీష్ఠుఁడు, అన
ఘుఁడు = పాపము లేనివాఁడు, అర్హులి = అధిరము,

తా కర్మము / విధముగా విన్నవించు కొనగా ధర్మవాదు
డగు కపిలుఁడు ఆ పక్షి తో నట్లు పలికెను

857 శ్లో పౌరి శ్రుతిము = పౌరిష్ఠా న పలుక బడినది
లేక పౌరిష్ఠునిగా వింటి నది, ఎగమునీదా = శ్రీష్ఠుడైన
ముని, స్వర్గేశ్వరి = కారణము లేక, భుగి = ఆధికమైన,
అవాస్తవకలకామఁడ = సకల లోకములు పున్దియైన వాడను,
గురు సద్వివేకము = గురువు, ముచిప అగు విద్యుతము లేక
గురువులు, కజ్జనులు పోయిన వివేకము, అంచరి వ్యక్త మార్గము =
తగినదై వెలువడిన మార్గము, శీఘ్రాయాన మహిమము =
బుద్ధిని కలఁగు పొందట వలన గలిగిన శాస్త్రదనము,

తా నేను పూర్వము పౌరి ధ్వనిగా పౌరిష్ఠ చేసితిని. ఆ
మాట తప్పక నీ యంట పుట్టిని దాని వలన నాకు కలుగు ప్రయో
జన మేమియు లేదు నాకు కావలసిన దేమియు లేదు శీఘ్రము
దయతో పుట్టిని ఇట్లే మునిశేషము ధరించుట కూడి నా లోక
శేషము కావలసిన కారణమున కాదు మహానుభావులు మును
లకు గురువులై సజ్జనులైన జ్ఞానబోధ చేయుడనో గెలుపుటకును, ఆ
తత్త్వము యొక్క స్వరూప మెల్లండనో తెలియుటకు మార్గమే
నేనీ శేషము ధరించితిని మహనీయులు ఆ తత్త్వ శాస్త్రము లన్నిం
టిని, అధ్యయనము చేసి తీరవలెనని లేదు నా పాదములు
ఛానించినచో చాలును బుద్ధి రూపుడైన నన్ను కరణగతి
చెడితే మును.

858 టీక కృత యోగమునన్ = ఆచరింప బడిన యోగమున, సన్మస్త సకల కర్మండపు = సవ్యసింహుని సర్వ కర్మలు గలవాడవు, వికార రహితుడ = మార్పులు లేనివాడు,

తా॥ మిక్కిలి నిష్ఠతో యోగ మవలంబించి నీ సకల కర్మలను నా యందు సమర్పణ చేయుము నీ మోహమును పోగొట్టు భక్తిని ప్రసాదించెదను మోక్షమునకై నన్ను భజింపుము నీ మనస్సునకు మార్పులంటవు

859 టీక సకలభూత నికాయ గుహశయన్ = సకల జీవుల సమూహముల హృదయ మనబడు గుహ యందు శయనించి యున్న వాడను, ఆద్యుని = మొదటివాడను, అజున్ = పుట్టుక లేని వాడను, ఆద్యంత శూన్యున్ = మొదలు చివర లేనివాడను, దురిత విదూరున్ = పాపమునకు దూరముగా నుండు వాడను

తా॥ నన్ను జీవుల కీశ్వరుడుగను, ఉత్తమ జ్యోతిగను, పుణ్యమూర్తి గను, మొదటి వానిని గను, మొదలు చివర లేని వానిని గను హృదయములనబడు గుహల యందు శయనించిన వానిని గను, పాపములు పోగొట్టు వానిని గను ధ్యానము చేయుము

860 తిరముగన్ = స్థిరముగా, భవదీయ = నీ యొక్క, అంతఃకరణ సరోజాత = హృదయ పద్మము నందలి, కర్ణికా తలమున = బొడ్డు నందలి భాగమున, నిరసించి = తిరస్కరించి మనస్ + అంబకము = మనస్సును నేత్రముతో, నెటిన్ = నిండుగా,

తా॥ నీ హృదయ పద్మమందలి కర్ణిక పై భాగమున నన్ను స్థిరముగా నిలిపి ధ్యానింపుము ఇంద్రియములు నిర్లక్ష్యము చేయబడును అపుడు మనస్సును కంటితో నన్ను సంపూర్ణముగా దర్శింపుము

861, 862 తనరిన = విస్తారతి చెందిన, వలగొని = ప్రదక్షణము చేసి,

తా|| క్షణేన నన్ను ధ్యానించినచో మోక్షస్థితి కలుగును
అని ఎరిగిన కపిలముని మాటలచేత పండితముచేసి కష్టముడు
కుతూహలముతో భీష్మము చెప్పును

863 మూర్ఖాః పితిమా = ముగ్ధులు కు పుచ్చే సేవికలుడు
నది, నిస్సంగుడు = కోరికలేనివాడు, వచ్చు రహితుడు =
అగ్నులు లేనివాడు, (అగ్ని + త్రి)ము పోచివచ్చి సన్యసించిన
వాడు) అని కీర్తించుడు = ఇటు లేనివాడు, అగ్ని + ఏకశరణ
తత్పరుడు = తనకు తానే రక్షణగా తనలోన అంతర్భామిని
శరణుచ్చి విశ్వసించువాడు,

తా|| మునులచే సేవికలుడనైన గోపవంశమునకు పోయి
కర్షకుడు మోనిముని, క్షేత్రము లేని మునస్సుని ' అగ్నిహోత్ర
మును విడిచి సన్యసించి ఇట్లు లేని ఆరుదయల వసించి తనకు తానే
దిక్కుగా నిశ్చలమై భగవంతుని శరణుబొందును.

864 టీక మమర్థిగాః = మమకారము, నిరసిగది =
తిరస్కరించి, దయాగణగలుసనే చేసి = దయచేరి, భగవది =
ఆచరించి, శాంత శేముషీ గర్భుడు = ప్రశాంతి చెందిన
శ్రీవృక్షమైన బుద్ధికువాడు, ని సంగము = అలలు లేనిది, వార్ధి =
సముద్రము,

తా|| పరబ్రహ్మమున మనస్సు లయము చేసి ఆరాగకార
మును కరగించెను, నాది అను బుద్ధి మాయమయ్యెను ద రూపులు
ముతో జీవులయందు సమబుద్ధి సాధించెను దానితో బుద్ధి పరమ
ప్రశాంత మయ్యెను ఆలలు నిలిచిపోయిన సముద్రమువలె భారణ
పొందెను సమస్తము వాసు దేవమయముగా నిలబడెను ఇట్టి భక్తి
యొగమునకు గాఢములు సదచినత్రోవలో జీవితము సంకీర్తము
చేసెను,